

શ્રીમાન્ દેવેન્દ્રસૂરિ વિરચિત
શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ.

(મૂલ અને ગુજરાતી ભાષાંતર)

પ્રથમ ભાગ . * વર્દમાન ડ. યાગર

જૈન ધર્મ ભારતી, લંડન

શેઠ સ્ત્રીબસી કરમણના સ્મરણાર્થે

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક

પાલીતાણા.

લીંબડી મધ્યે:-વકીલ ગણેશજી જેઠાભાઈના

શ્રી જશવંતસિંહજી પિન્ટીંગ પ્રેસમાં

મેનેજર હંસરાજ સંઘજી દુબલે છાપ્યું.

સંવત ૧૯૬૧

ઈ. સ. ૧૯૦૬

પ્રથમાવૃત્તિ.

પ્રત. ૧૦૦૦

કૌમલ રૂ. ૨-૦-૦, ૩૫/-

स्वर्गीय शेठ खीअशी करमण.

जन्म कऱुत मुनी
सित्त २०११ १८०१.

देहोत्सर्ग—मुबई.
विक्रम संवत् १९६०.

અર્પણ પત્રિકા.

પરમ પૂજ્ય, શીરછત્ર, તીર્થરૂપ, સ્વર્ગસ્થ પિતાશ્રી
ખીઅસી કરમણુ

પૂજ્ય શ્રી,

આપ એક ઉત્તમોત્તમ પિતા, વડીલ, નેતા અને ગુરુ હતા. આપે અમારામાં બાલ્યાવસ્થામાં જે શુભ સંસ્કારોનાં ખીજ રોપ્યા હતાં તેના યોગે આજ અમે સન્માર્ગમાં પ્રવર્તીએ છીએ. આપના ઉપકારો અનંત, અપાર અને અવધુનીય છે. આપના જેવા ખરેખરા સન્માર્ગ દર્શક વડીલો થોડાજ મનુષ્યોને પ્રાપ્ત થતા હશે. આપના કરેલા ઉપકારોનો યત્કિંચિત્ પણ ખદલો વાળવાનો પ્રયત્ન કરવો તે હાસ્ય જનક છે, કારણ કે માત્ર પિતાના કરેલા ગુણોનો ખદલો શ્રવણ અને રામ જેવા મોટા મોટા પિતૃભક્ત પુત્ર પુત્રીઓ પણ વાળી શકવાને સમર્થ થયા નથી તો અમારું શું ગણું? યદ્યપિ આપ જેવા પવિત્ર વડિલના ચરણમાં કૃતજ્ઞતા રૂપે યત્કિંચિત્ કુસુમાંજલી અર્પણ કરવી એવા ઇરાદાથી આપના સ્મારકનો આ ગ્રંથ આપના સ્વર્ગમાં વિરાજતા આત્માને સમર્પણ કરીને અમે કૃતકૃત્ય થઈએ છીએ.

અમે છીએ,

આપના આસંકિત સંતાનો,

ડાસાભાઈ ખીઅસી.

ખેતશી ખીઅસી.

સોજપાળ ખીઅસી.

હિમરાજ ખીઅસી.

દેવચ લધા ખીઅસી.

પ્રસ્તાવના.

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ ગ્રંથ—જેવા અંથને પ્રસ્તાવનાની જરૂર નથી. કારણ કે તેના કર્તાની લેખીનીમાં એવું અપૂર્વ અને અસરકારક ભાષા-બળ રહેલું છે કે તે આપોઆપ પોતાની શક્તિથી વાચકોનાં હૃદય રંજન કરીને તેમને પ્રિય થવાને સમર્થ છે. આ અંથના રચનાર શ્રીમાન્ દેવેન્દ્ર સૂરિ જૈન ધર્મના એક મહાન્ અને સમર્થ વિદ્વાન થઈ ગયા છે. તેમણે આ અંથ અસલ ભાગધી અને સંસ્કૃત ભાષામાં લખેલો છે, આ અંથની ભાષા અને વા-ક્યરચના અપૂર્વ છે અને વર્ણન શૈલી એવી સુંદર સ્વાભાવિક અને પ્રાસાદિક છે કે મર્મના વાચક વિદ્વાનો અંથને સાદ્યંત વાંચી રહ્યા પછી કર્તાને હર્ષપૂર્વક ખરા અંતઃકરણથી ધન્યવાદ આપ્યા વગર રહેતા નથી. જે લેખકના લેખો કે અંથો વાચકના હૃદય ઉપર સજ્જડ છાપ પાડી શકતા નથી તેવા અંથો અદ્વાયુષ લોગવીને થોડા કાળમાં લોકોની સ્મૃતિમાં નામ રૂપે પણ રહેતા નથી. અનેક અંથોની આવી દશા થઈ છે, થાય છે. અને હવે પછી પણ થશે. પરંતુ જે અંથોના પ્રણેતા સમર્થ સાક્ષરો હતા, તેમના અંથો ગમે તે દેશકાળમાં જેવા ને તેવા અજર, અમર, કિર્તીમાન્ અને લોકપ્રિય રહે છે. અંથ કર્તૃત્વનું સાર્થક પણ અંથના ઉક્ત પ્રતિના અમરત્વ અને લોકપ્રિયતા-માંજ રહેલું છે.

હવે પ્રસ્તુત અંથ “ધર્મરત્ન પ્રકરણ” કેવી પ્રતિનો અંથ છે તેની તુલના વાચકો પોતાની મેળે કરી શકશે. સ્વરૂપ લાયકાત ધરાવનારા અંથોને સર્ટીફીકેટોની, સીક્ષારસની અને લોકોના આશ્રયની જરૂર પડે છે, પરંતુ જે અંથો પોતેજ પોતાની યોગ્યતાના પ્રમાણ પત્રો છે તેમનો યશ સુગંધ સ્વતઃ દશ દિશામાં ફેલાઈની ચત્કિચિત પણ સહાય શિવાય ફેલાય છે. આવા અંથો-માં સમાયેલું વસ્તુ લોકોના હૃદયમાં વાસ કરવાને સદા સર્વદા શક્તિમાન છે. હવે આવી પ્રતિના પુસ્તકોને પ્રસ્તાવનાની કે પ્રમાણ પત્રોની વા પ્રશંસાની જરૂર છે ખરી ?

ધર્મરત્ન પ્રકરણ પણ ઉચ્ચ પ્રતિનો ઉત્તમ શૈલીવાળો અંથ છે. તે અંથ અને તેના કર્તાનું નામ અજર, અમર અને ચિરસ્થાપી થયું છે. જ્યાંસુધી જૈન ધર્મના અંથોનું સ્મરણ લોકોમાં રહેશે ત્યાંસુધી પ્રસ્તુત અંથનું અને તેના સાક્ષર લેખકનું નામ પણ અમરન્વ લોગવશે એ નિઃસંશય વાત છે.

આવો ઉત્તમ ગ્રંથ સંસ્કૃત અને માગધી ભાષામાં હોવાથી તેનો લાભ સામાન્ય શિક્ષણ પામેલા મનુષ્યો લઈ શકતા નથી. તેવા સામાન્ય કેળવણી પામેલાને પણ તેના વાચનનો લાભ મળે તેવા ઇરાદાથી અમે તેનું મૂળ સાથે શુર્જર ભાષાંતર તૈયાર કરાવીને પ્રસિદ્ધ કર્યું છે. ભાષાંતર તૈયાર કરવામાં મૂળ લેખકનો આશય સ્પષ્ટ રીતે સમજાય તેને માટે બનતી કાળજી રાખવામાં આવી છે.

ગ્રંથનો આ પ્રથમ ભાગ છે તેમાં શ્રાવકના એકવીશ શુભો ઉપર એક-વીશ કથાઓ વર્ણવેલી છે. તે સર્વ કથાઓ એવી રસીક, બોધક અને ઉત્તમ આશયથી પૂર્ણ છે કે વાચકના હૃદયને આનંદ આવ્યા વગર રહેનાર નથી.

કચ્છ સુથરીના રહીશ સ્વર્ગસ્થ શેઠ ખીઅમ્મી કરમણના સ્મરણાર્થે આ પુસ્તક તેમના સુપુત્રોએ પ્રસિદ્ધ કરાવ્યું છે અને તેની છપામણી વિગેરેના ખર્ચના રૂપિઆ એક હજાર આપ્યા છે. પોતાના વડીલનું આવું શુભસ્મારક કરવા માટે ઉક્ત સુપુત્રોને ખરેખરો ધન્યવાદ ઘટે છે. કારણ કે જ્ઞાન દાન અપાવવાનું પ્રિય જનોનું સ્મારક કરવું તેના જેવું ખીઅું કયું ઉત્તમ કૃત્ય હોઈ શકે ?

જૈન કોમના અન્ય શ્રીમંતોએ ઉક્ત શેઠ ખીઅમ્મી કરમણના સત્પુત્રોના શુભ કૃત્યનું અનુકરણ કરવાની પૂરી જરૂર છે. કારણ કે ઉત્તર ક્રિયામાં નાતો જમાડીને અને મેળા ઉભાણી કરીને હજારો રૂપિઆનો ધૂમાડો કરવા કરતાં થોડા રૂપિઆ ખર્ચીને આવા ગ્રંથો પ્રસિદ્ધ કરાવવા તે કેટલું બધું ઉપકારક અને પુન્યપ્રદ કાર્ય છે ? અન્ય શ્રીમંતોને પણ આવા શુભ માર્ગે દ્રવ્ય વાપરવાની સદ્બુદ્ધિ સુઝો એમ અમારી પ્રાર્થના છે.

છેવટે પ્રસિદ્ધ કર્તા જણાવવાની રજા લે છે કે છાપવાની ઉતાવળને લીધે અને હરતોષ તથા નજર ચુકથી જે ભૂલો વાંચકોને આ ગ્રંથમાં નજર પડે તે ક્ષમા કરવા કૃપા કરવી અને પ્રસિદ્ધ કર્તાને જણાવવાની મહેરબાની કરવી કે જેથી કરીને દ્વીતિયાવૃત્તિમાં સુધારો કરી શકાય.

વીર સંવત ૨૪૩૨.

પ્રસિદ્ધ કર્તા.

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
ઉપોદ્ધાત	૧
પ્રથમ ગુણ અશુદ્ધતા	૩૮
પ્રથમ ગુણ ઉપર ભીમ સોમની કથા	૪૦
બીજો ગુણ રૂપવાનપણું.	૭૧
બીજા ગુણ ઉપર સુભાત કુમારની કથા	૭૩
ત્રીજો ગુણ પ્રકૃતિ સૌમ્ય	૯૨
ત્રીજા ગુણ ઉપર વિભવ કુમારની કથા	૯૩
ચોથો ગુણ લોક પ્રિયતા..	૧૦૪
ચોથા ગુણ ઉપર વિનયધરની કથા	૧૦૬
પાંચમો ગુણ અકૂરપણું... ..	૧૩૨
પાંચમા ગુણ ઉપર કિર્તિચંદ્રનૃપ તથા અમરવિજય કુમારની કથા ...	૧૩૪
છઠ્ઠો ગુણ ભીરૂતા	૧૫૫
છઠ્ઠા ગુણ ઉપર વિમલની કથા	૧૫૬
સાતમો ગુણ અશક્તા	૧૬૯
સાતમા ગુણ ઉપર ચક્રદેવનીકથા ..	૧૭૨
આઠમો ગુણ સુદાક્ષિણ્ય ..	૨૦૫
આઠમા ગુણ ઉપર ક્રુદ્ધક કુમારની કથા...	૨૦૬
નવમો ગુણ લજ્જાશુભળું.	૨૧૬
નવમા ગુણ ઉપર વિજયકુમારની કથા	૨૨૨
દશમો ગુણ દયાશુભળું... ..	૨૩૫
દશમા ગુણ ઉપર યશોધરનું ચરિત્ર	૨૩૮
અગીઆરમો ગુણ સોમદૃષ્ટિપણું... ..	૨૮૬
અગીઆરમાં ગુણ ઉપર સોમવસુની કથા...	૨૯૦
બારમો ગુણ રાગીપણું... ..	૩૦૩
બારમા ગુણ ઉપર પુરંદર રાજાની કથા	૩૦૬

તેરમો ગુણ સત્કથાખંડ...	૩૪૪
તેરમા ગુણ ઉપર રોહીણીની કથા..	૩૪૬
ચૌદમો ગુણ સુપક્ષયુક્તપણું	૩૫૮
ચૌદમા ગુણ ઉપર ભદ્રનંદી કુમારની કથા	૩૫૯
પંદરમો ગુણ દીર્ઘદર્શિપણું	૩૭૭
પંદરમાં ગુણ ઉપર ઘનશ્રેષ્ઠિની કથા	૩૭૯
સોલમો ગુણ વિશેષજ્ઞતા.	૩૮૬
સોલમા ગુણ ઉપર સુબુદ્ધિ મંત્રીની કથા..	૩૯૧
સતરમો ગુણ વૃદ્ધાનુગામીપણું	૩૯૬
સતરમા ગુણ ઉપર મધ્યમબુદ્ધિની કથા	૪૦૩
અઠારમો ગુણ વિનય	૪૫૩
અઠારમા ગુણ ઉપર ભૂવન તિલક કુમારની કથા	૪૫૭
એગણીશમો ગુણ કૃતજ્ઞતા	૪૬૮
એગણીશમા ગુણ ઉપર વિમલકુમારની કથા	૪૭૨
વીશમો ગુણ પરહિતાર્થકારીપણું...	૫૨૪
વીશમા ગુણ ઉપર ભીમ કુમારની કથા	૫૨૬
એકવીશમો ગુણ લબ્ધલક્ષ્યપણું...	૫૭૩
એકવીશમા ગુણ ઉપર નાર્ગબ્ધનની કથા	૫૭૪
નિગમન	૫૮૨
નિગમન ઉપર પ્રભાસ ચિત્ર કૃતકથા	૫૮૫

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ.

સટીક.^૨

(ઉપોદ્ધાત.^૩)

આપણા જૈન અંથકારોની એવી શૈલી છે કે, શરૂઆતમાં મંગળાચરણ કરવું જોઈએ, એથી ટીકાકાર પહેલાં સામાન્ય મંગળ કરે છે:—

॥ ૐ ॥

॥ નમઃ પ્રવચનાય^૪ ॥

પ્રવચનને નમસ્કારક [થાઓ.]

૧ મૂળ અંથની આદિમાં “ ધર્મરત્નસ્ય જુગો ” એવું પદ છે, તે પરથી અંથનું તેજ નામ પાડેલ છે.

૨ મૂળ અંથપર જે વિવેચન લખાય તેને ટીકા અથવા વૃત્તિ કહેવામાં આવે છે, તેપરથી જે અંથ ટીકા સહિત હોય તે સટીક કહેવાય.

૩ ઉપોદ્ધાત એટલે પ્રસ્તાવના અર્થાત્ કોઈ પણ બાબતનું આદિ મંદાણ.

૪ પ્રાચીન જૈન અંથોની પ્રતોની આદિમાં આ સાંકેતિક ચિન્હ વપરાય છે. આ ચિન્હ મારા ધારવા સુજ્ઞે ઓંકાર અથવા ઓંકાર બતાવનાર હોવું જોઈએ.

૫ પ્રવચન એટલે ઉત્કૃષ્ટ વચન—ઉત્તમ વચન, અર્થાત્ જિન વચન—જિનાગમ—જિન સિદ્ધાંત.

૬ આ સામાન્ય મંગળ વખતે પ્રત લખનાર લેખકે પોતા માટે લખેલ હોય, તોપણ હોય.

‘ટીકાકારનું’ ખાસ મંગળાચરણ.

સદ્જ્ઞાન લોચન વિલોકિત સર્વ ભાવં
નિઃસીમમીમમ્બકાનનદાહદાવમ્ ।
વિશ્વાર્ચિતં પ્રવરમાસ્વર ધર્મરત્ન-
રત્નાકરં જિનવરં પ્રયતઃ પ્રણૌમિ* ॥ ૧ ॥

સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુવડે સર્વ પદાર્થોને જોનાર, સીમા રહિત ભયંકર
સંસારરૂપ બનને બાળવા માટે દાવાનળ સમાન, જગત્પૂજ્ય, ઉત્તમ અને
ઝગમગતા ધર્મરૂપ રત્નના માટે રત્નાકર [સમૂદ્ર] સમાન, (એવા) જિને-
શ્વરને (હું) સાવધાન [રહી] સ્તવું છું.

હવે ટીકાકાર અભિધેય^૧ તથા પ્રયોજન^૨ બતાવે છે.

શ્રી ધર્મરત્ન શાસ્ત્રં^૩ વહ્ન્યં સ્વલ્પ શબ્દ સંદર્ભં
સ્વપરોપકાર હેતો^૪ વિવૃણોમિ યથાશ્રુતં^૫ કિંચિત્^૬ ॥ ૨ ॥

આઝા અર્થવાળા અને થોડી શબ્દ રચનાવાળા શ્રી ધર્મરત્ન નામના

* આ કાવ્યનો છંદ વસંતતિલકા છે, તેનું લક્ષણ આ પ્રમાણે છે:—
ઉક્તા વસન્તતિલકા તમજાજગૌમઃ— આ કાવ્યમાં જિનેશ્વરનાં ચાર વિશે-
ષણો આપી ચાર અતિશય બતાવ્યા છે, તે આ પ્રમાણે:—

- ૧ પહેલા વિશેષણથી જ્ઞાનાતિશય એટલે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન.
- ૨ બીજા વિશેષણથી અપાયાપગમાતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ નિર્દોષિતા.
- ૩ ત્રીજા વિશેષણથી પૂજાતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ પૂજ્યતા.
- ૪ ચોથા વિશેષણથી વાગતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ વાણી.
- ૫ ૧ જે બાબત કહેવાની હોય તે અભિધેય કહેવાય.
- ૬ ૨ જે અર્થ પ્રવૃત્તિ કરાય તે પ્રયોજન કહેવાય.
- ૭ ૩ આ પદથી અભિધેય બતાવ્યું છે.
- ૮ ૪ આ પદથી પ્રયોજન બતાવ્યું છે.
- ૯ ૫ આ પદથી સ્વમતિ કલ્પના દૂર કરી છે.
- ૧૦ ૬ આ પદથી એમ બતાવવાનું છે કે, હજી વધુ વિવરણ- અર્થ શકે, પણ

શાસ્ત્રને, સ્વપરના ઉપકારમાટે, જેમ મેં સાંભળ્યું છે તેમ કાંઈક વર્ણન કરું છું.*

હવે દીકાકાર મૂળ ગ્રંથની પ્રથમ ગાથામાટે અવતરણ લખે છે.

इह हि हेयोपादेयादिपदार्थसार्थपरिज्ञानप्रवीणस्य जन्मजरामरणरोग-
ओकादिदुर्गदौर्गत्यनिपीडितस्य भव्यसत्त्वस्य स्वर्गापवर्गादिमुखसंपत्संपाद-
नावंघ्रनिबंधनं सद्धर्मरत्नं मुपादातुमुचितं^१

આ જગતમાં છાંડવા આદરવા યોગ્ય વિગેરે પદાર્થોની સમજ ધરનાર, છતાં જન્મ-જરા-મરણ-રોગ-ઓકાદિ વિષમ પંચાતીથી પીડાયેલા ભવ્ય પ્રાણીએ, સ્વર્ગ-મોક્ષાદિ સુખ સંપાદાતું મજબૂત કારણભૂત સદ્ધર્મરૂપી રત્ન અહીં કરવું જોઈએ.

तदुपादानोपायश्च गुरूपदेश मंत्रेण न सम्यग् विज्ञायते^२

તે [સદ્ધર્મ રત્ન] ગ્રહણ કરવાનો ઉપાય ગુરૂના ઉપદેશ વિના બરોબર જાણી શકાતો નથી.

नचानूपायप्रवृत्तानां मभीष्टार्थसिद्धिः^३

અને ઉપાય જાણ્યા વગર પ્રવૃત્તિ કરનારાઓને ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ

ગ્રંથ વધી પડે તેથી હું કાંઈક વર્ણન કરીશ. આ આર્યો છંદ છે.

* શાસ્ત્રની આદિમાં મંગળ, અભિધેય, પ્રયોજન તથા સંબંધ એમ ચાર બાબતો બતાવવી જોઈએ, જેમાની ત્રણ તો પાધરી બતાવી છે. ચોથો સંબંધ સામર્થ્યગમ્ય એટલે કે, પોતાના જોરેજ જણાઈ શકે તેમ છે. તે આ પ્રમાણે કે, આ ગ્રંથના શબ્દો વાચક છે, અને એની જે મનલબ્ધ તે વાચ્ય છે; તેથી વાચ્ય વાચકભાવરૂપ સંબંધ પોતાની મેજે સમજી શકાય તેમ છે. એનેજ ઉપાયોપેય અથવા સાધ્યસાધન સંબંધ પણ કહે છે.

૧—૨—૩ આ ત્રણ ઉદ્દેશોનો દુઃકામાં સાગ્રંથ એ છે કે, ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિને માટે ગુરૂ પાસેથી ઉપાય મેળવી ધર્મ અંગીકાર કર્યાથી ચતુર પુરૂષ જન્મ—જરા—મરણથી છૂટીને સ્વર્ગ મોક્ષાદિકનાં સુખ અવસ્થા મેળવી શકે છે; માટે તેવા જનોને ગુરૂએ ઉપાય બતાવવો જોઈએ

અતી નથી.

• इत्यतःकारुण्यपुण्यचेतस्तया धर्मार्थिनां धर्मोपादानपालनोपदेशं दातु-
कामः सूत्रकारः शिष्टमार्गानुगामितया^१ पूर्वं ताव दिष्टदेवतानमस्कारादि^२
प्रतिपादनार्थं मिमां गाथा माह ॥ छ^३ ॥

એથી કરીને સૂત્રકાર કરુણાર્થી પવિત્ર અંતઃકરણવાળા હોવાથી ધર્મ-
મોર્ચિ પ્રાણીઓને ધર્મ શ્રદ્ધા કરવા તથા તેનું પાલન કરવાનો ઉપદેશ દેવા
ઇચ્છતા થકા સત્પુરુષોના ધોરણને અનુસરી પહેલાં આદિમાં ઇષ્ટ દેવતા નમ-
સ્કાર વિગેરે આમતો બતાવવા ખાતર આ ગાથા કહે છે.

(મૂળ ગાથા.)

નમિઝ્ઞ સયલ ગુણ રયણ—

કુલહરં^૪ વિમલ કેવલં વીરં ।

ધમ્મરયણ ત્થિયાણં

જન્નાણ વિયરેમિ ઉવણ્ણં ॥ ૧ ॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

સકળ ગુણરૂપી રત્નોના ઉત્પત્તિ સ્થાન સમાન નિર્ભળ કેવળ
જ્ઞાનવાન વીર પ્રભુને નમીને ધર્મ રત્નના અર્થે જનોને ઉપદેશ
આપું છું.

૧ શિષ્ટ એટલે શિક્ષા પામેલા—કેળવાયેલ જનો, તેમનો માર્ગ એટલે
ધોરણ—પદ્ધતિ; શિષ્ટ જનોનું એ ધોરણ છે કે મંગળ પૂર્વક પ્રવર્તવું; તેથી સૂત્રકાર
પણ તેમજ કરે છે.

૨ આદિ શબ્દથી અભિધેય પણ બતાવે છે.

૩ આશનો પ્રસંગ પૂર્ણ થાય ત્યારે આ છકારનું ચિન્હ સંસ્કૃત—પ્રાકૃતમાં
વપરાય છે. એ પૂર્ણવિરામનો અર્થ સારે છે.

૪ કુળમૂલ—કુળધર—ઉત્પત્તિસ્થાન,

[પ્રથમ ગાથાની ટીકા.]

इह पूर्वार्द्धेना^१ भीष्ट^२देवतानमस्कारद्वारेण विघ्नविनायकोपशांतये^३
मंगलमभिहितमुत्तरार्द्धेन चाभिधेयमिति ।

આ ગાથાના પૂર્વાર્દ્ધવડે અભીષ્ટ દેવતાને નમસ્કાર કરવાના દ્વારે કરીને વિઘ્નવિનાયક (દેવ ગણ), ની ઉપશાંતિના અર્થે મંગલ કહી બતાવ્યું છે, અને ઉત્તરાર્દ્ધવડે અભિધેય કહી બતાવ્યું છે.

संबंधप्रयोजने पुनः सामर्थ्यगम्ये । तथाहि ।

સંબંધ અને પ્રયોજન તો સામર્થ્ય ગમ્ય છે, એટલે કે પોતાના ભેર-થીજ જણાય છે, તે આ રીતે:—

•સંબંધ. સ્તાવ દુપાયોપેયલક્ષણઃ^૪ સાધ્યસાધનલક્ષણો વા । તત્ત્વેદં શાસ્ત્ર મુપાયઃ સાધનં વા । સાધ્ય મુપેયં વા શાસ્ત્રાર્થપરિજ્ઞાનમિતિ ।

ત્યાં સંબંધ તે ઉપાયોપેય સ્વરૂપ અથવા સાધ્યસાધન રૂપ બાબતો. ત્યાં આ શાસ્ત્ર છે તે [તેના અર્થનો] ઉપાય અથવા સાધન છે, અને શાસ્ત્રના અર્થનું પરિજ્ઞાન છે તે ઉપેય અથવા સાધ્ય છે.

૧ ગાથાનાં પહેલાં બે પદ તે પૂર્વાર્દ્ધ અને છેલ્લાં બે પદ તે ઉત્તરાર્દ્ધ ગણાય છે.

૨ અભીષ્ટ દેવતા એટલે જે પ્રકારનું શાસ્ત્ર હોય, તે પ્રકાર માટે અનુકૂળ દેવતા.

૩ વિઘ્નવિનાયક એટલે વિઘ્નો ઉપર સતી ચલાવનાર અર્થાત્ વિઘ્ન કરનાર તથા ટાળનાર દેવગણ.

૪ ઉપાય એટલે જેવડે શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન થઈ શકે તે, અર્થાત્ ખુદ શાસ્ત્ર તે ઉપાય છે, અને ઉપેય એટલે જે ઉપાયવડે પ્રાપ્ત થઈ શકે તે, અર્થાત્ શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન.

પ્રયોજન^૧ તુ દ્વિવિધઃ—કર્તુઃ શ્રોતુશ્ચ । પુનરનંતરં પરંપરંભેદા
દેકૈકંદ્વિધા ।

પ્રયોજન તો બે પ્રકારનાં છે— કરનારનું અને સાંભળનારનું, તે દ-
રેક પાછું અનંતર અને પરંપરા ભેદે કરીને બે પ્રકારનું છે.

તત્વાનંતરં કર્તુઃ સત્ત્વાનુગ્રહઃ—તપ્તર મપવર્ગપ્રાપ્તિઃ । તથા-
વોક્તે ।

ત્યાં શાસ્ત્ર કરનારને અનંતર પ્રયોજન ભગ્ન જીવોપર અનુગ્રહ કરવો
એ છે, અને પરંપરા પ્રયોજન મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે. જે માટે કહેવું છે કે—

(શ્લોક.)

“ સર્વજ્ઞોક્તો પદ્મશેન, યઃ સત્ત્વાના મનુગ્રહં
કરોતિ હુઃસ્ત તપ્તાનાં, સ પ્રાપ્નોન્યચિરાચ્છિવં, ” ઇતિ ।

સર્વજ્ઞના કહેલા ઉપદેશનકે કરીને જે પુણ્ય હુઃખથી તપેલા જીવો
ઉપર અનુગ્રહ કરે તે શ્રેષ્ઠ વખતના મોક્ષ પાને છે.

શ્રોતુઃ પુનરનંતરં જાસ્યાર્થમિજ્ઞાનં, પરંપરં તસ્યા વ્યવર્ગપ્રાપ્તિઃ ।
વક્તૃચ્ચ ।

સાંભળનારને તો અનંતર પ્રયોજન શાસ્ત્રાર્થ પરિજ્ઞાન છે. અને પરં-
પરા પ્રયોજન તો તેને પામી મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે. કહેવું છે કે—

(શ્લોક.)

“ સમ્યક્ જ્ઞાતમરિજ્ઞાના, દ્વિરક્તા ભવન્તો જનાઃ
લઙ્ક્યા દર્શનસંશુદ્ધિં, ને યાંતિ પરમાં ગતિમ્ ”—પિત્તિ

૧ પ્રયોજન એટલે જ્ઞાન કે ગર્વ.

૨ અનંતર એટલે તરતનું અર્થાત્ હમણાં ને હમણાંનું, તાત્કાલિક.

૩ પરંપરા એટલે લાંબા વખતે પેલા ધનાર અર્થાત્ આખરી.

શાસ્ત્રના સમ્યક્ પરિજ્ઞાનથી સંસારથી વિરક્ત થયેલા જનો સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ મેળવીને પરમગતિ [મોક્ષગતિ] પામે છે.

સાંપ્રતં સૂત્રવ્યાख्या

હવે મૂળની ગાથાની વ્યાખ્યા કરીએ છીએ.

નત્વા—પ્રણમ્ય, કં—વીરં—કર્મવિદારણા, તપસા વિરાજના, દ્વર્ચવીર્યયુક્તવાચ, જગતિ યો વીર इतिख्यातः—યદવાદિઃ—

“વિદારયતિ ચત્કર્મ, તપસા ચ વિરાજતે
તપોવીર્યેણ યુક્ત ચ, તસ્મા દ્વીર इति स्मृतः”

તં વીરં શ્રીમદ્વર્ધમાનસ્વામિનં

નમીને એટલે પ્રણામ કરીને, કેને એટલે વીરને, કર્મને વિદારણ કરવાથી, તપવડે વિરાજમાન હોવાથી, અને ઉત્તમ વીર્યે કરી યુક્ત હોવાથી જગતમાં જે વીર એવા ઇલકાબથી પ્રખ્યાતિ પામેલ છે, જે માટે કહેવામાં આવ્યું છે કે:—

જે માટે કર્મને વિદારણ કરે છે, તપથી વિરાજે છે, અને તપ વીર્યથી યુક્ત છે, તે માટે વીર એવા નામથી સંભારાય છે.

તે વીરને એટલે કે શ્રીમાન્ વર્ધમાન સ્વામીને,

किं विशिष्टं—सकलगुणरत्नकुलगृहं—सकलाः समस्ता ये गुणाः
सभामार्दवार्जवादय—स्तएव रौद्रदारिद्र्यमुद्राविद्रावकृत्वात् सकलकल्याण.
कलापकारणत्वा च रत्नानि—सकलगुणरत्नानि, तेषां कुलगृह—सुत्प.
चिस्थानं—तं सकलगुणरत्नकुलगृहं

કેવા વીરને—(ત્યાં વિશેષણ આપે છે કે) સકળ ગુણ રત્ન કુળગૃહ (એટલે કે) સકળ-સમસ્ત જે ગુણો-ક્ષાંતિ માર્દવ આર્જવાદિક-તેઓના ભયંકર દારિદ્રની છાપને ગાળનાર હોવાથી તેમજ સકળ કલ્યાણ પરંપરાના કારણભૂત હોવાથી રત્નરૂપે (મનાયાથી) સકળ ગુણ રત્નો [કહેવાય છે

તેમના જે કુળગૃહ એટલે ઉત્પત્તિસ્થાન છે, એવા તે વીરને,

પુનઃ કિંવિશિષ્ટં—વિમલકેવલં—વિમલં સકલતદાવારકર્માણુ-
રેણુસંપર્કવિકલત્વેન નિર્મલં કેવલં કેવલાણ્યં જ્ઞાનં યસ્ય સ વિમ-
લકેવલ-સ્તં,

ફરીને કેવા વીરને—[ત્યાં બીજી વિશેષણ આપે છે કે] વિમળ કેવ-
ળ એટલે કે વિમળ અર્થાત્ જ્ઞાનને ઢાંકનાર તમામ કર્મ ચરમાણુ રજના સં-
બંધથી રહિત હોવાથી નિર્મળ, કેવળ અર્થાત્ કેવળ નામે જ્ઞાન છે જેને તે
વિમળકેવળ—એવા તે વીરને,

તત્ત્વા પ્રત્યયસ્ય ચોતરક્રિયાસાપેક્ષત્વા દુત્તરક્રિયા માહ .

સંબંધક ભૂતકૃદંતનો કત્વા પ્રત્યય ઉત્તર ક્રિયાપદની અપેક્ષા રાખ-
નાર હોવાથી ઉત્તરક્રિયા કહે છે, [મતલબ કે સ્વકળ શુભુરત્ન કુળગૃહ
વિમળકેવળજ્ઞાની વીરને નમી કરીને પછી શુ કરનાર છું તે બતાવે છે].

વિતરામિ—પ્રયચ્છામિ, ક—પુપદેશં—ઉપદેશ્યત इत्युપदेशो हिता-
हित प्रवृत्ति निवृत्तिनिमित्तवचनरचनाप्रपंच स्तं,

વિતરામિ એટલે આપું છું, શું ?—ઉપદેશ—કહેવું તે ઉપદેશ અર્થાત્
હિતમાં પ્રવર્તવા અને અહિતથી નિવ્રત થવા માટે જે વચન રચનાની ગોઠ-
વણી તે ઉપદેશ.

કેભ્યો જનેભ્યો લોકેભ્યઃ—કથંભૂતેભ્યો—ધર્મરત્નાથિભ્યઃ .

કોને ઉપદેશ આપું છું ? જનોને—હોકોને, કેવા જનોને ? ધર્મરત્નના .
~ મથિઓને.

દુર્ગતિ પ્રપતંતં પ્રાણિગર્ભં ધારયતિ સુગતૌ ધંત્તે ચેતિ ધર્મ્મઃ ।

ઉક્તેચ ।

દુર્ગતિપ્રસૂતાન્ જંતૂન્, યસ્માં દ્વારયતે તતઃ

ધંત્તે ચૈતાન્ શુભસ્થાને, તસ્માદ્ધર્મં ઇતિ સ્મૃતઃ—ઈતિ

દુર્ગતિમાં પડનાર પ્રાણિઓને (પડતાં) ધરી રાજે અને શુભતિમાં પહોંચાડે તે ધર્મ જે માટે કહેલું છે કે:—

જે માટે દુર્ગતિમાં પડતા જંતુઓને તેનાથી ધરી રાજે છે.

અને શુભસ્થાનમાં તેમને પહોંચાડે છે માટે તે ધર્મ કહેવાયો છે.

स एव रत्नं प्राग्व्यावर्णितं शब्दार्थं, तदर्थयते मृगयंत इत्येवंशी-
लायेते धर्मरत्नार्थिन स्तेभ्यः

તે ધર્મજ રત્ન ગણાય—રત્ન શબ્દનો અર્થ પૂર્વે વર્ણવ્યો છે. તે ધર્મરત્નને જેઓ આહે તેવા સ્વભાવવાળા જે હોય તે ધર્મરત્નાર્થિ કહેવાય તેવા જનોને—

सूत्रे च षष्ठी चतुर्थ्यर्थे प्राकृत लक्षणवशाद् यदाहुः प्रभु श्री हेमचंद्र
सूरिपादाः^१ स्वकृत प्राकृत लक्षणे “चतुर्थ्याः षष्ठी” इति गायक्षरार्थः ।

મૂળ ગાથામાં પ્રાકૃતના નિયમ પ્રમાણે ચોથીના અર્થે છઠી વિભક્તિ વાપરેલ છે. જે માટે પ્રભુ શ્રી હેમચંદ્ર સૂરિ મહારાજે પોતાના પ્રાકૃત વ્યાકરણમાં કહ્યું છે કે “ચતુર્થીના બદલે ષષ્ઠી કરવી” આ રીતે ગાથાનો અક્ષરાર્થ બતાવ્યો.

भावार्थः पुनरयं;—

ભાવાર્થ તો આ પ્રમાણે છે;—

नत्वेति पूर्वकालाभिधायिनाऽक्षिप्तोत्तर कालक्रियेण स्याद्वादरशार्दूल-
नादसंवादिना षडेनैकांत नित्यानित्यवस्तुविस्तारिवादिप्रवादिमृगयो मुक्त-
बंधो व्यधायि ।

૧ વિશેષ નામની સાથે પાદ શબ્દ જોડાથી પાદ શબ્દનો અર્થ પૂજ્ય થાય છે અને તે બહુવચનમાંજ વર્તે છે.

૨ સ્યાદ્વાદ એટલે કથયિત વાદ અર્થાત્ કોઈક અપેક્ષાએ એમ પણ હોય અને કોઈક અપેક્ષાએ તેમ પણ હોય એમ ઉભયકોટિને ગ્રહણ કરનાર કથન.

“નમીને” એ પૂર્વકાળ દર્શક અને ઉત્તરકાળની ક્રિયા સાથે સંબંધ રાખનાર એ રીતે સ્થાદ્વાદૃષી સિંહનાદ સમાન પદે કરીને એકાંત નિત્ય તથા એકાંત અનિત્ય વસ્તુ સ્થાપન કરનાર વાદિ પ્રતિવાદીરૂપ બન્ને હરણોત્ સુખ બંધ કરેલ છે.

... યતો નૈકાંતેન નિત્યોઽનિત્યો વા કર્તા ક્રિયાદ્વયં કર્તુ મીષ્ટે; ક્રિયાભેદે કર્તૃભેદાત્, તતો દ્વિતીયક્રિયાક્ષણે કર્તુ રનિત્યનિત્યત્વાભાવપ્રસંગાભ્યાં દ્વયો રપ્યપાકૃતિ રિતિ ।

કારણ કે એકાંત નિત્ય અથવા એકાંતઅનિત્ય કર્તા ભૂદી ભૂદી બે ક્રિયા કરી શકે નહિ, કેમકે ભૂદી ભૂદી ક્રિયા થતાં કર્તા પણ ભૂદા ભૂદા થઈ જાય. તેથી બીજી ક્રિયા કરવાના ક્ષણમાં કર્તાને કાં તો અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે અથવા તો નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે. એ રીતે બે પ્રસંગોએ કરીને એકાંત નિત્યપણા તથા એકાંત અનિત્યપણાનું ખંડન કરવું.*

હવે વિશેષણોનો ભાવાર્થ બતાવતાં ચાર અતિશય જણાવે છે.

: આ ન્યાયની પકિત છે માટે તેનો વિશેષ અર્થ જણાવીએ છીએ. જો વસ્તુને એકાંત નિત્ય માનીએ તો નિત્ય વસ્તુ હમેશાં એક સ્વભાવે રહે તેથી તેજ પદાર્થ એક ક્ષણે એક ક્રિયા કરી બીજી ક્ષણે બીજી ક્રિયા નહિ કરી શકે; તેમજ જો એકાંત અનિત્ય માનીએ તો પદાર્થ ક્ષણ વિનાશી થતાં બીજી ક્ષણે શી રીતે બીજી ક્રિયા કરી શકે તેથી એકાંત અનિત્ય વાદિને તેજ પદાર્થ બીજી ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી તેણે માનેલા અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કરવું અને એકાંત નિત્ય વાદિને તે જ પદાર્થ બીજી ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી સ્વભાવ ભેદ સિદ્ધ કરી તેણે માનેલા નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કરવું.

માટે સારાંશ એ છે કે જો સ્થાદ્વાદૃષી વસ્તુને નિત્યાનિત્યપણું માનીએ તો જ “હું” આમ કરીને આમ કરું છું” એમ એક કર્તા બે ક્રિયા સાથે જોડાઈ શકાય, માટે આવી જાતના વાક્યથી સ્થાદ્વાદની સિદ્ધિ થાય છે

સકલગુણરત્નકુલગૃહ મિત્યનેન ભગવતઃ શ્રીમદપશ્ચિમતીર્થાધિનાથસ્ય પૂજાતિશયઃ પ્રકાશ્યતે, તથાવ પૂજ્યંત એવા હંપ્રથમિક્રાવિધીયમાનાવના-મવશસમુત્પન્નશિરઃકોટીરકોટીવિટંકસંઘટ્ટૈઃ સુરામુરનરનિકરનાયકૈ રપિગુણ-વંત ઉત્તંચ,

સવ્વો ગુણોહિ ગળ્ળો, ગુણાહિયસ્સજહ લોગે વીરસ્સ
સંમંત-મહહ-વિહ્વો, સહસ્સનયળો સયય મેહ । ઇતિ^૧ ।

‘ સકલગુણરત્ન કુલગૃહ ’ એ પદે કરીને છેલ્લા તીર્થ નાયક ભગવાન વીર પ્રભુનો પૂજાતિશય બતાવવામાં આવે છે; કેમકે ગુણવાન પુરૂષોને દોડમ દોડા કરી કરવામાં આવતા પ્રભુમના લીધે માથા ઉપરના મુગટોની અણીઓના ઝણઝણ કરતા મેલાપ સાથે દેવો અને હાનવોના ઇંદ્રો પણ પૂજ્યા કરે છે જ; કહેલું છે કે,

આ લોકમાં સર્વ કોઈ ગુણોના લીધે (માનનીય)
ગણાય છે, હાખલા તરીકે જુઓ કે ગુણે કરીને અધિક
એવા વીર પ્રભુની પાસે જૂળતી મુગટની અણીઓ વડે ઇંદ્ર
(પણ) હુમેશાં આવ્યા કરે છે.

વિમલકેવલ મિત્યમુના તુ જ્ઞાનાતિશયસંપન્નતયા પ્રસિદ્ધસિધાર્થપા-
ર્થિવકુલવિમલનમસ્તલનિશીથિનીનાથસ્ય જિનનાથસ્ય વચનાતિશયઃ પ્રપં-
ચ્યતે, યતઃ કેવલજ્ઞાનેસત્યવશ્યંભાવિની ભગવતાં તીર્થકૃતાં સદેશનાપ્રવૃત્તિ,
સ્તીર્થકરનામકર્મણ ઇત્યમેવ વેદ્યમાનત્વાદ । યદુક્તં શ્રીમદ્રવાહુસ્વામિપાદૈઃ-

“ તંચ કહં વેહ્જ્જહ, અગિલાણ ધમ્મદેસણાઈર્હિ ” । ઇત્યાદિ^૨ ।

‘ વિમળ કેવળ ’ એ પદે કરીને તો જ્ઞાનાતિશય સહિતપણુ’ બતા-
વ્યાથી પ્રગ્યાત સિદ્ધાર્થ રાજના કુળરૂપ નિર્ભળ આકાશ પ્રદેશમાં ચંદ્ર

૧ સંસ્કૃત હાયા;— સર્વો ગુણૈર્ગળ્યો, ગુણાધિકસ્ય યથા લોકે વીરસ્ય

સંશ્રાંતમુકુટવિટપઃ સહસ્રનયનઃ સતતં મેતિ

૨ સં ૦ ૭૧૦—તચ્ચ કથં વેદ્યતે, અગ્લાન્યા ધર્મદેશનાદિભિઃ (આવશ્યક નિર્ણયિત)

સમાન વીર જિનેશ્વરનો વચનાતિશય (પણ) જણાવાય છે, કારણ કે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતાં તીર્થંકર ભગવાન્ અવશ્યપણે ઉત્તમ દેશના આપવા પ્રવર્તે છે, કેમકે એ રીતે જ તીર્થંકર નામ કર્મ વેદી શકાય છે. જે માટે પૂજ્ય શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીએ કહેલું છે કે;—

“ તે (તીર્થંકરનામ કર્મ શી રીતે વેદાય ? (તેનું ઉત્તર એ કે) અગ્લાનીથી અર્થાત્ વગર થાકવે ધર્મદેશનાદિક કર્યાથી. ” વગેરે.

વીર મિતિ સાન્વયપદેન ચ મગવતઃ સમૂલકાર્વકષિતનિઃશેષાપાયનિ-
બંધનકર્મશ્ચતુસંવાતસ્ય ચરમજિનેશ્વરસ્યા પાયાપગમાતિશયઃપ્રસ્પૃષ્ઠં નિષ્ક્રમ્યતે,
યતોડ્પાયયુતંભવન્નમણકારણત્વાત્ સર્વં મપિ કર્મ । તથાચા ગમઃ—

“ સર્વં પાપં કર્મં, મામિજ્જહ જેણ સંસારે^૧ । રિતિ ।

‘ વીર ’ એવા યોગિકપદે કરીને સર્વ અપાયના હેતુભૂત કર્મરૂપી શત્રુતા સમૂહને મૂળથી ભોખેડનાર ભગવાન્ ચરમ જિનેશ્વર વીર પ્રભુનો અપાયાપગમાતિશય મુદ્દી રીતે ટાંકી ખતાવેલો છે, કારણ કે તમામ કર્મ સંસારમાં જન્મણ કરવાના કારણ હોવાથી અપાયરૂપે રહેલ છે. જુવો આગમમાં લખ્યું છે કે

“ સર્વ કર્મ (પરમાર્થે) પાપરૂપ છે, કેમકે તેનાવડે (૭૫) સંસારમાં ભટક્યા કરે છે ”

ધર્મરત્નાર્થિભ્ય રિત્યેતેન શ્રવણાધિકારિણા મર્થિત્વ મેવ મુલ્યં લિંગ મિત્ત્વ માણિ । યદુક્તં પરોપકારમૂરિભિઃ શ્રી હરિમદ્રમૂરિભિઃ—

“ તત્ત્વ હિગારી અત્પી, સમત્પઓ જો ન મુત્તપદિકુહો
અત્પી જ જો વિણીઓ, સમુદ્ધિઓ પુચ્છમાળો ય ” । રિતિ^૨ ।

૧ સં. ૭૦—સર્વે પાપં કર્મ, પ્રાપ્ત્યતે યેન સંસારે

૨ (સં. ૭૦) તત્ત્વાધિકારી અર્થો, સમર્થોયો ન સૂત્રમતિકુહઃ ।

અર્થો તુ યો વિચીતઃ સમુત્થિતઃ પુચ્છમાન ચ ।

‘ધર્મરત્નાર્થિ’ એ પદે કરીને એમ સૂચવ્યું છે કે સાંભળવાના અધિકારિતું મુખ્ય લિંગ અર્થિપણું છે—અર્થાત્ જે અર્થિ હોય તેજ સાંભળવાનો અધિકારી ગણાય; જે માટે બહુ પરોપકાર કરનાર શ્રી હરિભદ્ર સૂરિએ નીચે મુજબ કહેલું છે:—

“ત્યાં જે અર્થી હોય, સમર્થ હોય, અને સૂત્રમાં વર્ણવેલા દોષથી રહિત હોય તે (સાંભળવાનો) અધિકારી બાણવો. અર્થી તે કે જે વિનીત થઈ સાંભળવા આતુર થાય અને પૂછવા માંડે.”

जनाना मित्यनेन बहुवचनात्तेनैव मुदितं भवति, यथा नैक मेवे
भरादिक माश्रित्यो पदेशदाने प्रवर्तितव्यं—किंतु सामान्येन सर्वसाधारणतया।
तथाचाह भगवान् सुधर्मस्वामी—

‘જહા પુત્રસ્સ કત્થઈ તહા તુચ્છસ્સ કત્થઈ

જહા તુચ્છસ્સ કત્થઈ તહા પુત્રસ્સ કત્થઈ । ઇતિ^૧ ।

‘જનોને’ એવા બહુવચનાંત પદથી એમ જણાવ્યું છે કે ફક્ત એકલા મોટા માણસનેજ ઉદ્દેશી ઉપદેશ આપવાનું નહિ રાખવું, કિંતુ સામાન્યપણે સર્વને સરખી રીતે ઉપદેશ આપવો. જે માટે સુધર્મ સ્વામિએ કહ્યું છે કે—

“જેમ તવંગરને કહેવું તેમ ગરીબને કહેવું જેમ
ગરીબને કહેવું તેમ તવંગરને કહેવું.”

वितराम्यु पदेश मित्ती हाय माश्रयो—न निजप्रज्ञाभिमानेन, न पर-
परिभवाभिप्रायेण, न कस्यचि दुपार्जनायप्रवर्त्ते—किंतर्हि कथं नु नामा मी
जंतवःसद्धर्ममार्ग मासाद्या पर्यवसितं महानंदाभंदानंदसंदोह मवाप्स्यंती त्यनुग्र-
हवुख्यापरेषा मात्मन च । यदभाणि—

૧ (અ. ૬૦) યથા પુર્ણસ્ય કશ્યતે તથા તુચ્છસ્ય કશ્યતે (આચાર્યજી)

“ ઉપદેશ આપું છું ” એમ કહેવાનો એ આશય છે કે પોતાની બુદ્ધિ બતાવવા ખાતર, અથવા બીજાને હલકો પાડવા ખાતર અથવા કોઇને કમાવી આપવા ખાતર હું પ્રવર્તતો નથી,—કિંતુ શી રીતે આ પ્રાણીઓ સદ્ધર્મમાર્ગ પામીને અનંત મુક્તિ મુખ રૂપ મહાન્ આનંદના સમૂહને પામી શકે એવી રીતે પોતાપર અને બીજાઓપર અનુગ્રહ બુદ્ધિ લાવીને (ઉપદેશ આપું છું). જે માટે કહેલું છે કે,—

“ શુદ્ધમાર્ગોપદેશેન, યઃ સત્ત્વાના મનુગ્રહં
કરોતિ નિતરાતેન, કૃતઃ સ્વસ્યા પ્યસૌમહાન્ ” ।

તથા

“ ન ભવતિ ધર્મઃ શ્રોતુઃ સર્વસ્યૈ કાંતનો હિતશ્રવણાત્
બ્રુવતો નુગ્રહબુદ્ધ્યા વક્તુ સ્ત્વેકાંતતો ભવતિ ” ।

इत्युक्तः सभावार्थः सकलोपि गाथार्थः ॥ छ ॥

“ જે પુરૂષ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરી બીજા પ્રાણીઓપર અનુગ્રહ કરે છે તે પોતાના આત્મા ઉપર અતિશય મહાન્ અનુગ્રહ કરે છે. ”

હિતોપદેશ સાંભળવાથી ત્રવ સાંભળનારાઓને કંઈ એકાંતે ધર્મ પ્રાપ્તિ થતી નથી, પણ અનુગ્રહ બુદ્ધિથી ઉપદેશ આપનારને તો એકાંતે—અવશ્ય ધર્મપ્રાપ્તિ થાય છે.

આ રીતે ભાવાર્થ સહિત પ્રથમ ગાથાનો તમામ અર્થ કહ્યો. ’

હવે બીજી ગાથા માટે ટીકાકાર અવતરણ
આપે છે.

- अथ यथाप्रतिज्ञातं विभणिषुः प्रस्तावय न्नाह ॥ छ ॥

હવે સૂત્રકાર પોતાની પ્રતિજ્ઞા મુજબ કહેવા ઇચ્છતા થકા
પ્રસ્તાવના કરે છે,

(મૂલ ગાથા.)

ભવજલહિંમિ અપારે,
 દુલહં મણુયત્તણં પિ જંતૂણં;
 તત્થવિ અણત્થહરણં,
 દુલહં સદ્ધમ્મવરરયણં ॥ ૨ ॥

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં (ભમતા) જંતુઓને મનુષ્ય
 પણુ (મળણુ) પણુ દુર્લભ છે, તે (મનુષ્યપણુ) માં પણુ અં-
 નર્થને હરનાર એણું સદ્ધર્મરૂપી રત્ન (મળણુ) દુર્લભ છે.

(ટીકા.)

ભવંત્ય સ્મિન્ નારકતિર્યંકનરામરૂપેણ કર્મવશવર્તિનઃ પ્રાણિન इति
 भवः संसारः, स एव जन्मजरामरणादिजलधारणा ज्वलधि स्तस्मिन्ननादिनि-
 धनतयाऽपारेऽदृष्टपर्यंते बन्ध्रम्यमाणाना मिति शेषः—

(ભૂ ધાતુનો અર્થ ઉત્પન્ન થવું હોવાથી) પ્રાણિઓ કર્મના વશે ક-
 રીને નારકતિર્યંક-નર-તથા દેવરૂપે ઉત્પન્ન થતા રહે છે જેમાં તે ભવ-સંસાર
 ભણવો. તેજ ભવ જન્મજરા મરણાદિરૂપ જળને ધરનાર હોવાથી જળધિ ગણી
 શકાય, હવે તે ભવજળધિ આદિ અને અંતથી રહિત હોવાના કારણે અપાર
 એટલે છેકા વિનાનો રહેલ છે, તેમાં ‘ભમતા’ એટલું પદ અધ્યાહાર કરી ભે-
 ડવાયું છે—(તેથી એ અર્થ થયો કે અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં ભમતા
 જંતુઓને—)

दुर्लभं दुरापं मनुजत्व मपि—मनुष्यभावोपि, दूरे ताव वैशकुलजा-
 तिप्रमृत्तिसामग्री त्यपे रयः ।

મનુજત્વ-મનુષ્યપણું પણ દુર્લભ=દુઃખે મળી શકે છે. પણ કહેવાની એ મતલબ કે દેશ-કુળ-ભતિ વગેરેની સામગ્રી મળવી દુર્લભ છે એ વાત તો દ્વરજ રહી, પણ ખુદ મનુષ્યપણું મળવું પણ દુર્લભ છે.

યજ્ઞગદે જગદેકર્ણધુના શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામિના અષ્ટાપદાદાગતં શ્રી ગૌ-
તમહામુનિં પ્રતિ—

જે માટે જગત્ના ખરેખરા ખંધુ શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામિએ અષ્ટાપદ પર્વતપરથી આવેલાં શ્રી ગૌતમ મહામુનિને (નીચે મુજબ) કહેલું છે;—

“દુર્લભે સ્વલુ માણુસે ભવે,
ચિરકાલેણ વિ સવ્વપાણિણં;
ગાઢા ય વિવાગકમ્મુણો—
સમયં ગોયમ મા પમાયણ.” ઇતિ

“ સર્વ પ્રાણિઓને લાંબા વખતે કરીને પણ મનુષ્ય ભવ (મળવું) ખરેખર દુર્લભ છે; કર્મના વિપાક આકરા (ભયંકર) છે—માટે હે ગૌતમ તું ક્ષણ માત્ર (પણ) પ્રમાદ-આલસ્ય નહિ કરજે.”

અન્યૈ રમ્યુક્ત—

“સંસારકાંતાર મપાસ્તપારં, વંધ્રમ્યમાણો લભતે શરીરી-
કુચ્છેણ નૃત્વં સુત્તસસ્યવીજં, પ્રરુદ્ધ દુઃકર્મશમેનનૂતં”

બીજા મતવાળાએ પણ કહ્યું છે કે—

“અપાર સંસારરૂપ અરણ્યમાં ભટકતો પ્રાણી
(ત્યાં) ભોજના દુઃકર્મરૂપ (તૃણોને) ખાળીને મુખરૂપ પાક-

૧ (સં ૭૫) દુર્લભઃ સ્વલુ માણુસો ભવઃ, ચિરકાલેના પિ સર્વપ્રાણિનાં;

ગાઢા શ્ર વિપાકાઃ કર્મણઃ— સમયં ગૌતમ મા પ્રમાદસ્વ

(ઉત્તરાધ્યયન)

ના બીજા ભૂત મનુષ્યપણાને ખરેખર કંપે કરીનેજ પામી શકે છે.”

“નરેષુ ચક્રી ત્રિદશેષુ વજ્રી,
મૃગેષુ સિંહઃ પ્રશમો વ્રતેષુ,
મતો મહીમૃત્સુ સુવર્ણશૈલો,
મવેષુ માનુષ્યભવઃ પ્રધાનઃ”

“મનુષ્યોમાં ચક્રવર્તી પ્રધાન છે, દેવોમાં ઈંદ્ર પ્રધાન છે, પશુઓમાં સિંહ પ્રધાન છે, વ્રતોમાં પ્રશમ-શાંતિભાવ પ્રધાન છે, પર્વતોમાં મેરૂ પ્રધાન છે, અને જલોમાં મનુષ્યભાવ પ્રધાન છે.”

તથા

“અનર્ધ્યાણ્યપિ રત્નાનિ, લભ્યંતે વિમલૈઃ સુખં—
દુર્લભો રત્નકોટ્યાપિ, ક્ષણોપિ મનુજાયુષઃ” ઇતિ

“અમૂલ્ય રત્નો પણ પૈસાના જેવે સહજમાં મેળવી શકાય છે, પણ કોઈ રત્નોવડે કરીને પણ મનુષ્યના આયુષને ક્ષણમાત્ર પણ મેળવવો દુર્લભ છે.”

જંતુનાં પ્રાણિનાં—તત્રાપિ મનુજત્વે સત્યપ્ય—નર્યહરણ મિતિ—
નાર્થ્યંતે નામિલપ્યંતે યે દારિદ્રક્ષુદ્રોપદ્રવાદયોઽપાયા સ્તે દ્વિયંતે વિધ્વસ્યંતે
યેન તદનર્થહરણં દુર્લભં દુઃપ્રાપં—કિંતુ દિત્યાહ, સત્-સાધુઃ પૂર્વાપરા વિરો-
ધપ્રમૃતિશુભગણાલંકૃતત્વેન પરપ્રાવાદુકપરિકલ્પિતધર્માપેક્ષયા શોભનો ધર્મઃ—
સદ્ધર્મઃ—સમ્યક્દર્શનાદિકઃ—સર્વૈ હિકાર્યમાત્રપ્રદાયીતરરત્નાપેક્ષયા શા-
શ્વતાનંતમોક્ષાર્થદાનૃત્વેન વરં પ્રધાનં રત્નં સદ્ધર્મવરરત્ન મિતિ ॥છા॥ ૨ ॥

જંતુઓને એટલે પ્રાણિઓને—ત્યાં પણ અર્થાત્ મનુષ્યપણામાં પણ અનર્થ હરણ એટલે અનર્થ કહેતાં જેની અર્થના—અભિલાષા ન કરીયે એવા દારિદ્ર્ય તથા નીચ ઉપદ્રવો વગેરે અપાય—તેમને હુણ—નાશ થાય જેનાવડે—તે અનર્થ હરણ, તે શુ તે કહે છે,—સત્-સારો એટલે કે પૂર્વાપર અવિરોધ વગેરે શુભગુણથી અલંકૃત હોવાના લીધે બીજા વાદિઓએ કલ્પેલા ધર્મોની

અપેક્ષાએ શોભન એવો જે ધર્મ તે સદ્ધર્મ—અર્થાત્ સમ્યક્દર્શનાદિક ધર્મ—
તે સદ્ધર્મજ શાશ્વત અને અનંત મોક્ષરૂપ અર્થને દેનાર હોવાથી આ લોક-
નાજ અર્થને સાધનાર બીજા રત્નોની અપેક્ષાએ વર એટલે પ્રધાન હોવાથી
સદ્ધર્મ વરરત્ન કહેવાય તે દુર્લભ—દુષ્પ્રાપ છે. (૨)

મૂળની ત્રીજી ગાથા માટે અવતરણ.

अथा सु मेवार्थं दृष्टान्तविशिष्टं स्पष्टयन्नाह ॥छ॥

(મૂળ ગાથા.)

जह चिंतामणिरयणं,
सुलहं नहु होइ तुच्छविहवाणं;
गुणविहववज्जियाणं,
जियाण तह धम्मरयणं पि ॥३॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

જેમ ધનહીન જનોને ચિંતામણિરત્ન મળવું સુલભ નથી,
તેમ ગુણરૂપી ધને કંઠીને રહિત જીવોને ધર્મરત્ન પણ મળી શકતું
નથી.

(ટીકા)

यथा—येन प्रकारेण, चिंतामणिरत्नं—सुप्रतीतं, सुलभं—सुप्राप्तं,
नहु—नैव, भवति—जायते, तुच्छविभवानां—तुच्छः—स्वल्पो विभवः—
कारणे कार्योपचाराद् विभवकारणं पुण्यं येषां ते तुच्छविभवाः—स्वल्पपुण्या
इत्यर्थः तेषां । तथाविधपशुपालवत् ।

.. જેમ-જે પ્રકારે, બાણીતું ચિંતામણીરત્ન, સુલભ એટલે સુખે પામી શકાય તેવું, નથી એટલે નથીજ થતું, (કોને ?) થોડા વિભવવાળાને એટલે ઇહાં કારણમાં કાર્યને ઉપચાર કરેલો હોવાથી વિભવ શબ્દે વિભવતું કારણ પુણ્ય લેતાં થોડા પુણ્યવાળા જે હોય તેમને તેવા પ્રકારના અર્થાત્ પુણ્યહીન પશુપાળની માફક (એની વાત આગળ કહેવામાં આવશે.)

તથા ગુણા અશુદ્ધતાદયો વક્ષ્યમાણસ્વરૂપા, સ્તેષાં વિશેષેણ ભવનં સત્તા ગુણવિભવોઽથવા ગુણાણ્વ વિભવો વિભૂતિર્ગુણવિભવ, સ્તેન વર્જિતાનાં રહિતાનાં જીવાનાં પંચેન્દ્રિયપ્રાણિના—મુક્તંચ,—

પ્રાણા દ્વિત્રિચતુઃ પ્રોક્તા મૂતાનિ તરવઃ સ્મૃતાઃ

જીવા પંચેન્દ્રિયા જ્ઞેયાઃ શેષાઃ સત્ત્વા इती રિતાઃ (૧)

તેજ રીતે ગુણો એટલે આગલ કહેવામાં આવનાર અશુદ્ધતા વગેરે, તેમતું જે વિશેષે કરીને ભવન કહેતાં હોયું તેને કહિયે ગુણુવિભવ અથવા ગુણુરૂપી વિભવ એટલે રીદ્ધિ તે ગુણુવિભવ, તેણે કરીને વર્જિત એટલે રહિત હોવાને એટલે પંચેન્દ્રિય પ્રાણિઓને, (ઇહાં હવે શબ્દે પંચેન્દ્રિય પ્રાણિઓ લેવા) કહેણું પશુ છે કે,—

પ્રાણુ એટલે ફી ત્રીય, તથા ચતુરિન્દ્રિય બાણુવા,

ભૂત એટલે તરૂ સમજવા,

હવ એટલે પંચેન્દ્રિય બાણુવા,

બાકીના પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુ તે સત્ત્વ

કહેલા છે.

અપિશબ્દસ્ય વક્ષ્યમાણસ્યે હ સંવંધા દેવં ભાવનાકાર્યા—एकेंद्रिय-विकलेंद्रियाणां ताव दर्मप्राप्तिर्नास्ति, पंचेंद्रियजीवानामपि तत्तद्योग्यताहेतु-गुणसामग्री विकलानां—तथातेन प्रकारेण—धर्मरत्नं सुलभं न भवती ति प्रकृते संबंध इति

મૂળ ગાથાના અંતે લગાડેલા અપિ શબ્દનો સંબંધ જીવ શબ્દની સાથે કરવાનો છે, તેથી ઇહાં આ રીતે પરમાર્થ યોજના કરવી કે એકેન્દ્રિય તથા વિક્રમેન્દ્રિયોને તો મૂળે ધર્મપ્રાપ્તિ રહેલ નથી, પણ પંચેન્દ્રિય જીવો પણ જે તેવી તેવી યોગ્યતાના કારણે જે ગુણ તેની સામગ્રીથી રહિત હોય તેમને તેજ રીતે ધર્મરત્ન મળવું સુલભ નથી, આલતી વાતનો સંબંધ છે.

પૂર્વસૂચિત પશુપાળ દૃષ્ટાંત આયં

बहुविबुधजनोपेतं-हरिरक्षित मत्सरः शतसमेतं,
इह अत्यि हत्थिणउरं-पुरं पुरंदरपुरं व वरं ?

પ્રથમ જણાવેલ પશુપાળનો દૃષ્ટાંત આ મુજબ છે.

બહુ વિબુધજન (દેવતાઓ) થી યુક્ત, હરિ (ઈંદ્ર) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (દેવાંગનાઓ) થી શોભિત ઈંદ્રપુરી માફક ઇહાં બહુ વિબુધ-જન (પંડિતો) થી યુક્ત, હરિ (એ નામના રાજા) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (પાણીના તળાવો) થી શોભિત હસ્તિનાપુર નામે ઉત્તમ નગર હતું. (૧)

तत्र श्रेष्ठिगरिष्ठः-पुंनागो नागदेवनामा सीत,
निम्मलसीलगुणधरा-वसुंधरा गेहिणी तस्य २

ત્યાં પુરૂષોમાં હાથી સમાન ઉત્તમ નાગદેવ નામે મોટો શેઠ હતો, તેની નિર્મળ શીળવાળી વસુન્ધરા નામે સ્ત્રી હતી (૨)

तत्तनयो विनयोज्वल-मतिविभवभरो बभूव जयदेवः
दक्ष रयणपरिक्ष्व-सिक्खइ सो वारस समाओ. ३

તેમનો વિનયવાન અને તેથીજ નિર્મળ બુદ્ધિની સમૃદ્ધિવાળો જયદેવ નામનો પુત્ર હતો, તે સ્વભાવે ચતુર હોઈ આર વર્ષ લગી રત્નોની પરીક્ષા શીખતો રહ્યો. (૩)

(સં. ૭૦) इहा स्ति हस्तिनापुरं पुरं पुरंदरपुर मिव वरं ?

निर्मल शीलगुणधरा वसुंधरा गेहिनी तस्य २

दक्षो रत्नपरीक्षां शिष्यते स द्वादश समाः ३

વિજિતાન્યહાસ મમલં-વિત્રાસં ચિંતિતાર્થદાનપટું,
ચિંતામણિં પ્રમુચું-સેસમળી ગણદ્ ઉવલસમે. ૪

જેનાપર કોઈથી હુસાય નહિ એવા નિર્મળ છેકા રહિત અને મન-
વંછિત પૂરણ કરનાર ચિંતામણિ રત્ન શિવાય બીજા મણિઓને તે પત્થર
સમાન ગણવા લાગ્યો. (૪)

ચિંતામણિરત્નકૃતે-મુકુતી સ કૃતોદયમઃ પુરે સકલે,
હટ્ઠંદ્રેણ ઘરં-ઘરેણ મમિઓ અપરિતંતો. ૫

તે ભાગ્યશાળી પુરૂષ ઉદયની થઈને ચિંતામણિ રત્ન માટે આખા
નગરમાં હાટેહાટ અને ઘરેઘર થાક્યા વગર ફરી વળ્યો. (૫)

નંચ ત મવાપ દુરાપં-પિતરા ત્વૂચે ચ ય ન્મયા ત્ર પુરે,
ચિંતામળી ન પત્તો-નો જામિ તયત્ય મન્નત્ય. ૬

છતાં તે તે દુર્લભ મણિને મેળવી શક્યો નહિ. ત્યારે તે પોતાના
માઆપને કહેવા લાગ્યો કે હું આ નગરમાં ચિંતામણી પામી શક્યો નહિ
તો હવે તેના માટે બીજા સ્થળે બહુધું. (૬)

તામ્યા મમાણિ વત્સ-સ્વચ્છમતે કલ્પનૈ વ સ્વલ્પે વા,
અન્નત્યવિ કત્યદ્ નતિ-એસ પરમત્યઓ ભવણે. ૭

તેમણે કહ્યું કે હે પવિત્ર બુદ્ધિવાળા પુત્ર, ચિંતામણિ તો ખાલી
કલ્પના માત્ર જ છે, માટે જગત્માં કલ્પના શિવાય બીજા કોઈપણ સ્થળે તે
ખરેખર રહેલ નથી. (૭)

(સં. ૭૧) ચિંતામણિં પ્રમુચ્ય, સેસમળીન્ ગણયતિ ઉપલસમાન્. ૪

હટ્ઠંદ્રેણ ગૃહંદ્રેણ ત્રાંતઃ અપરિતાંતઃ ૫

ચિંતામણિ ન પ્રાપ્તઃ-નદ્ યામિ તદર્થ મન્યત્ર. ૬

અન્યત્રાપિ કુત્રચિત્ નાસ્તિ એવ પરમાર્થતઃ ભવને ૭

ત દ્રત્તનૈ રસપત્નૈ-ર્યથેષ્ટ મન્યૈ રપિ વ્યવહરસ્વ,
નિમ્મલકમલાકલિયં-ભવનં તે હોઝ જેણ મિણં ૮

(ગ્રં. ૧૦૦)

તે માટે ખીબા સરસ રત્નોથીજ જેમ તને કાવે તેમ વ્યાપાર ચલાવ, કે જેથી તારૂં ઘર નિર્મળ લક્ષ્મીથી ભરપૂર થાય. (૮)

इत्युक्तो पि स चिंता-रत्नाप्तो रचितनिश्चय श्रतुरः,
वारिज्जंतो पियरेहिं-निगओ हस्तिणपुराओ. ९

આમ કહીને માળાપોએ વાર્યા છતાં પણ તે અતુર કુમાર ચિંતામણિ મેળવવા માટે દૃઢ નિશ્ચય કરીને હસ્તિનાપુરથી રવાને થયો. (૯)

नगर निगमग्रामाकर-कवटपत्तनपयोधितीरेषु,
तम्मगणपवणमणो-सुइरं भंतो किलिस्संतो १०

તે નગર, નિગમ, ગામ, આગર, ખેડા, પાટણ, તથા દરિયાના કિનારાઓમાં તે ચિંતામણિની શોધમાંજ મન રાખીને હુઝો વેઠી બહુ કાળ ભ્રમતો રહ્યો. (૧૦)

त मलभमानो विमना-इध्यौ किं नास्ति सत्य मेवे दं,
अहवा तस्स त्थित्तं-न अन्नहा होइ सत्थुत्तं ११

પરંતુ કયાં પણ તેને તે નહિ મળવાથી તે ઉદાસ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે શું તે નહિજ હોય એ સાચી વાત હશે? અથવા તો શાસ્ત્રમાં તેનું અસ્તિત્વ જણાવેલ છે તે ખોટું કેમ બને? (૧૧)

(સં. ૭૦) निर्मलकमलाकलितं भवनं तव भवति येने दं ८

વાર્યમાણઃ પિતૃભ્યાં નિર્ગતઃ હસ્તિનાપુરાત્. ૯

तन्मार्गेण प्रवणमनाः मुचिरं भ्रांतः किलिश्यन्. १०

અથવા તસ્યા સ્તિત્વં નાન્યથા ભવતિ શાસ્ત્રોક્તં ૧૧

इति निश्चित्य स चेतसि-निपुणं वंभ्रमितु मारभत भूयः

પરરાઓ મણિલાનીડ-પુચ્છાપુચ્છિ નિયચ્છંતો. ૧૨

એમ મનમાં નિશ્ચય કરીને તે ફરીને પૂછી પૂછીને મણિઓની અ-
નેક ખાણીઓ ભેતો થકો ખૂબ ફરવા લાગ્યો. (૧૨)

वृद्धनरेणै केन च-सोऽभाणि यथा मणीवती हा स्ति,

લાણી મળીણ તત્થય-પવરમળી પાવડ સપુત્રો. ૧૩

ફરતાં ફરતાં તેને એક વૃદ્ધ માણસ મળ્યો તેણે તેને કહ્યું કે ઇહાં
એક માણીવતી નામે મણિની ખાણ છે, ત્યાં તે પવિત્ર ઉત્તમ મણિ મળી
શકે છે. (૧૩)

तत्रच जगाम मणिगण-ममल मनारत मथो मृगयमाणः,

एगो य तस्स मिलिओ-पमुवालो वालिसो अहियं ૧૪

ત્યારે જ્યદેવ નિરંતર તેવી મણિઓની શોધ ચલાવવા માટે ત્યાં જઈ
પહોંચ્યો, તેવામાં ત્યાં તેને એક અતિશય મૂર્ખ પશુપાળ મળ્યો. (૧૪)

अयदेवेन निरैक्षत-वर्तुल सपल श्व करतले तस्यः

મહિઓ પરિચ્છિઓ તહ-નાઓ ચિંતામણિ તિ ઇમો. ૧૫

તે પશુપાળના હાથમાં જ્યદેવે એક ગોળ પત્થરો ભેળ્યો, ત્યારે તે
લઈને તેણે તપાસી ભેતાં તેને ચિંતામણિ માલમ પડ્યો. (૧૫)

सोऽयाचि तेन समुदा-पशुपालः ग्राह कि ममुना कार्यं,

મળઈ વળી સમિહગઓ-વાલાણં કીલણં દાહં. ૧૬

ત્યારે તેણે હર્ષ પામી તેના પાસેથી તે પત્થરો માગ્યો, ત્યારે પશુ-
પાળ બોલ્યો કે એનું તારે શું કામ છે? એટલે તે વાણીઓ બોલ્યો કે ઘેર
જઈ નાના બાળકોને રમકડા તરીકે આપીશ. (૧૬)

-- (સં. ૭૦) પ્રચુરા મણિલાનીઃ પૃષ્ઠાપૃષ્ઠા પડ્યન્ ૧૨

લાનિ મંણીનાં તત્રચ પ્રવરમણિઃ પ્રાપ્યતે સ પૂર્ણઃ ૧૩

एक श्व तस्य मिलितः पशुपालो वालिशः अधिकं ૧૪

गृहीतः परीक्षित स्तथा-ज्ञातः चिंतामणिः इति अयं ૧૫

મળતિ વળિક્ સ ગૃહગતઃ વાલાનાં કીડનકં દાસ્યે ૧૬

સોઽજલ્પ દીદૃશા રૂઢ-નનુ બહવઃ સંતિ કિં ન યૃહસિ,
સિઠિસુઓ મળઈ અહં-સમુસ્મુઓ નિયયગિહ્ગમણે. ૧૭

પશુપાળ બોલ્યો કે એવા તો ઇહાં ઘણા પડ્યા છે તે કાં નથી
લઈ લેતો, ત્યારે શેઠનો પુત્ર બોલ્યો કે મારે મારા ઘરે જવાની બિતાવળ
કે. (૧૭)

ત દેહિ મહા મેનં-ત્વ મન્ય મપિ ભદ્ર લપ્સ્યસે હ્રાત્ર,
અપરોવપારસીલ-ત્તળેજં તદ્વિહુ ન સો દેહ. ૧૮

તે માટે હે ભદ્ર, તું આ પત્થર મને આપ, કારણકે તને તો ઇહાં
બીજું પશુ જડી જશે, (એમ જયદેવે માગ્યા છતાં) તે પશુપાળને પરાપકાર
કરવાની ટેવજ નહિ હોવાથી તે તેણે તેને આપ્યો નહિ. (૧૮)

તત્ત ઇતસ્યા પિ ચ વર-મય મુપકર્તા સ્તુ મા સ્મ મૂ દફલઃ,
ઇય કરુણારસિયમર્દ-સિઠિસુઓ મળઈ આમીરં ૧૯

ત્યારે જયદેવે વિચાર કર્યો કે ત્યારે ભલે આ રત્ન એતું ભદ્રું કરો,
પશુ અક્રુણ રહે તે સાડું નહિ, એમ કડ્ડણવાન થઇને તે શ્રેષ્ઠીપુત્ર તે ભર-
વાડને કહેવા લાગ્યો. (૧૯)

યદિ ભદ્ર મમ ન દત્ત્સે-ચિંતામણિ મે ન માત્મનાપિ તતઃ
આરાહસુ જેજ તુહંપિ-ચિંતિયં દેહિ સ્વલુ ઇસો. ૨૦

હે ભદ્ર, જો તું આ ચિંતામણી મને નથી આપતો તો હવે તુંજ
એની આરાધના કરજે કે જેથી એ તું જે ચિંતવીશ તે આપશે. (૨૦)

(સં. ૭૧) શ્રેષ્ઠિ સુતો મળતિ અહં સમુત્સુકઃ નિજકયૃહ્ગમને. ૧૭

અપરોપકારશીલત્વેન તથાપિ ચ ન સ દદાતિ. ૧૮

ઇતિ કરુણારસિતમાતિઃ શ્રેષ્ઠિસુતઃ મળતિ આમીરં ૧૯

આરાધય યેન તથાપિ ચિંતિતં દદાતિ સ્વલુ ઇષઃ ૨૦

इतरः प्रोचे यदि सत्य-मेष चिंतामणि र्मयाऽचिति,
ता वोरकरकव्वर-पमुहं मह देउ लहु वहुयं. २१

પશુપાળ ઓલ્યો વાડ જો આ ચિંતામણિ છે એ વાત ખરી હોય
તો હું 'ચિંતવું' છું કે એ મને જરૂરી થણા બેર. કેર, તથા કામાડો વગેરે
આપો. ૨૧

अथ हसितविकसित मुखः-श्रेष्ठि मुतः स्माह चिंतयते नैवं,
किंतु ववासतिगंतिम-रयणिमुहे लिप्तमाहिवीडे. २२

ત્યારે હસીને શ્રેષ્ઠિ પુત્ર ઓલ્યો કે એમ ચિંતવાય નહિ, કિંતુ
(એને માટે તો આ પ્રમાણે વિધિ છે કે) તણુ ઉપવાસ કરી છેલ્લી શતના
પહેલા પોહોરે લીપેલી જનીન બપર. ૨૨

शूचिपट्टनिहितसिचये-स्नपितविलिप्तं माणिं निधायो चैः
कपूर कुसुम माईहि-पुइडं नमिय विहिपुव्वं. २३

પવિત્ર બાબેટ બપર પાઘરણું પાધરી તેપર આ મણિને ન્હવરાવી
ચંદનથી ચર્ચિત કરીને સ્થાપિત કરવી. પછી કપૂર તથા પુધ્ધ વગેરેથી તેની
પૂજા કરીને વિધિપૂર્વક તેને નમસ્કાર કરવો. ૨૩

तदनु विचिंतयत इष्टं-पुरोऽस्य सर्वं मपि लभ्यते मातः,
इय सोडं सो वालो वि-छालिआगाम मभिचलिओ. २४

ત્યારબાદ એની આગળ જે પોતાને ઇષ્ટ હોય તે 'ચિંતવું' એટલે
પ્રસાદે તે સઘળું મળે, આવું સાંભળીને તે ભરવાડ મૂર્ખ છતાં પણ પોતાના
બકરીઓવાળા ગામ તરફ ઓલ્યો. ૨૪

(સં. ૭૦) तदा वदरकरीरकर्वरममुखं मयं इदातु लघु वहुकं. २१

किंतु पवासत्रिकांतिमरजनिमुखे लिप्तमहीपीडे. २२

कर्पूरकुसुमादिभिः पूजयित्वा न त्वा विधिपूर्व. २३

इति श्रुत्वा स वालोपि छालिका ग्राम मभिचलितः २४

નસ્છાસ્યતિ હસ્તતલે, મણિરત્નં નૂન મૂનપુણ્યસ્ય,
ઇય ચિંતિય સિઠિમુખો વિ, તસ્સ પુઠિ ન છદેહ. ૨૫

હીન પુણ્યના હાથમાં અચિત (આ) મણિ રત્ન રહેશે નહિ—એમ
ચિંતવીને શ્રેષ્ઠિ પુત્રે પણ તેની પૂઠ નહિ છોડી—અર્થાત પાછળ પાછળ
આવ્યા કર્યું. ૨૫

ગચ્છન્ પથિ પશુપાલઃ, પ્રાહ મણે છાગિકા इमा अधुना,
વિક્રિણિય કિણિય ઘણસાર, માહ કાહામિ તુહ પૂયં. ૨૬

રસ્તે આણતાં પશુપાળ કહેવા લાગ્યો કે હે મણિ! હવે આ
બકરીઓ વેંચીને અંકન કેપૂર વગેરે ખરીદી (હું) તારી પૂજા કરીશ. ૨૬

મર્ચિતિતાર્થપૂર્ત્યા, સાન્વયસંજ્ઞો મવે સ્ત્વમપિ મુવને,
एव मणि मुल्लवंतेण, तेण भणियं पुणो एयं ૨૭

માટે મારા મનોરથ પૂરીને તું પણ જગતમાં તારું નામ સાર્થક
કરજે એમ તેણે મણિના સામે કહીને કરી નીચે મુજબ કહ્યું. ૨૭

दूरे ग्राम स्तावन्, मणे कथां कथय कांचनं ममाग्रे—
अह न मुणसि तो हं तुह, कहेमि निसुणेसु एगग्गो. ૨૮

ગામ હજી દૂર છે (ત્યાં લગણ) હે મણિ! તું મારી આગળ કંઈક
વાર્તા કહે અગર તું નહિ જાણતો હોય તો હું તને કહું છું, તું એકાગ્ર
થઈ સાંભળ. ૨૮.

(સં. ૭૦) इति चिंतयित्वा श्रेष्ठिमुतोपि तस्य पृष्टिं न जहाति. ૨૯

વિક્રીય ક્રીત્વા ઘનસારાદિ કારિણ્યામિ તવ પૂજાં. ૨૯

एवं मणि मुल्लपता तेन भणितं पुन रेतव. ૨૭

અથ ન જાનાસિ તર્હિઅહં તે કથયામિ શ્રુણુ એકાગ્રઃ ૨૮

દેવગૃહ મેકહસ્તં, ચતુર્થુજો વસતિ તત્ર દેવ સ્તુ.

ઇય પુણરુક્તં વુત્તોવિ, જંપણ જાવ નેવ મણી. ૨૯

એક હાથતું દેહેડું છે, તેમાં ચાર હાથનો દેવ રહે છે*—એમ વા-
રંવાર કહેતાં છતાં પણ મણિ તો કશું ન બોલ્યો. ૨૬

તાવ દુવાચ સ રુદ્રો, યદિ હુંકૃતિમાત્ર મંપિ ન મે દત્તે,

તા ચિંતિયત્યસંપાવણંમિ તુહ કેરિસી આસા ૩૦

તેટલે તે ગુસ્સે થઈ બોલ્યો કે એ તું મને હુંકારો પણ નથી આ-
પતો તો પછી મનવંછિત સિદ્ધ કરવામાં તારી શી આશા રાખી શકાય. ૩૦

ત ચિંતામણિ રિતિ તે, નામ મૃષા મત્યમેવ યદિવેદં,

જં તુહ સંપત્તીણ વિ, ન મહ ફિદેડે મણે ચિંતા. ૩૧

માટે તાજું ચિંતામણિ નામ જૂહું છે, અથવા તો તે ખરું છે—
કેમકે તું મળ્યા છતાં પણ મારા મનમાં ચિંતા તૂટી નથી. ૩૧

ક્લિંચ ક્ષણમપિ યોદં, રઘ્યાતક્રે વિના નહિ સ્થાતું,

સત્તો સોદં કહ મિહ, ઉવવાસતિગેણ ન મરામિ. ૩૨

(સં. ૭૦) ઇતિ પુનરુક્તં ઉક્તોપિ જલ્પતે યાવત નૈવ મણિઃ ૨૯

તદા ચિંતિતાર્થ સંપાદને તવ કીદૃશી આશા ૩૦

યત્ તવ સંપ્રાપ્ત્યાપિ ન મમ નશ્યતિ મનસિ ચિંતા ૩૧

શક્તઃ સોદં કથ મિહ ઉપવાસત્રિકેણ ન ત્રિયે. ૩૨

* એક હાથના દહેડામાં ચાર હાથનો દેવ—એ દેખીતો વિરોધ છે, તેનો પરિહાર
એ છે કે ચાર હાથનો એટલે ચાર હાથવાળો દેવ એમ અર્થ લેવો.

+ ચિંતામણિનો અર્થ એમ કરીએ કે ચિંતાને પૂરનાર મણિ તો તે નામ બોલું
છે પણ ચિંતાનો મણિ ને ચિંતામણિ એમ અર્થ કરીએ તો તે નામ સાચું છે એમ
તે પશુપાળના કહેવાની મનસૂચ છે.

વળી જે હું રાખ અને છાસ વગર એક ક્ષણ પણ રહી શકું નહિ-
તે હું ત્રણ ઉપવાસ કરું તો કેમ ઇહાં મરી નહિ જાઉં. ૩૨

તન્ન મમ મારણંહતો, વર્ણિજા રે વર્ણિતો સિ તદ્ગચ્છ,
જત્ય ન દીસસિ ઇય મણિય, લંચિઓ તેણ સો સુમણી. ૩૩

તે માટે મને મારવા ખાતર અરે તે વાણિયાએ તને વખાણ્યો લાગે
છે. માટે જ્યાં પાછો ન દેખાય ત્યાં જતો રહે એમ કહી તેણે તે ઉત્તમ
મણિ નાખી દીધો. ૩૩

જયદેવો મુદિતમનાઃ, સંપૂર્ણ મનોરથઃ પ્રણતિપૂર્વ.
ચિંતામર્ણિ ગદિત્તા, નિયનયરાભિમુદ મહ ચલિઓ. ૩૪

(આ વખતે) શ્રેષ્ઠિ પુત્ર જયદેવ (જે તે પશુપાળની વાછળ આણ્યો
આવતો હતો) તે પોતાનો મનોરથ પૂર્ણ થવાથી હૃપિત થઈ પ્રણામ પૂર્વક
તે ચિંતામણિ બાપાડીને પોતાના નગર તરફ આણ્યો. ૩૪

મણિમાહાત્મ્યા દુલ્લસિત, વૈભવઃ પથિ મહાપુરે નગરે,
રચનવદનામધ્યં પરિણીય મુચુદિ મિદિસ્મ ૩૫

વઝપરિકરપરિકરિતો-જનનિવઢૈ ગીયમાન સુગુણગણઃ,
હત્થિણપુરમ્મિ પત્તો-પણઓ પિયરાણ ચલણેમુ. ૩૬

હવે તે જયદેવ ચિંતામણિના પ્રભાવથી ધનવાન થઈ રસ્તામાં મ-
હાપુર નામે નગરમાં રહેતા મુચુદિ શેઠની રત્નવતી નામે પુત્રીને પરણીને
ધણા આકર નોકરો સાથે લઈને આવતો થકો અને લોકોએ વખણાવતો થકો
પોતાના હસ્તિનાપુર નામે શહેરમાં આવીને માખાપના ચરણે પડ્યો. ૩૫-૩૬

૧ (સં. ૭૦) યત્ર ન દૃશ્યસે इति मणित्वा, निक्षिप्त स्तेन स सुमणिः ૩૩

ચિંતામર્ણિ ગૃહિત્વા, નિજનગરાભિમુખ મથ ચલિતઃ ૩૪

રત્નવતીનાર્મી પુત્રી પરિણીયં મુચુદિશ્રેષ્ઠિનઃ ૩૫

હસ્તિનાપુરે પ્રાપ્તઃ પ્રણતઃ પિત્રોઃ ચરણયોઃ ૩૬

અભિનંદિતઃ સ તામ્યાં-સ્વજનૈઃ સન્માનિતઃ સવહુમાનૈઃ,
યુગિઓ સેસજણેજ-ભોગાણં માયણં જાઓ. ૩૭

ત્યારે માળાપે તેને આશીષ આપી અને સગાવહાલાઓએ તેને બહુ માન આપ્યું, તથા નગરના લોકોએ તેના વખાણ કર્યા-એમ તે જ્ય-દેવ મોજમજાને ખાત્ર થયો. ૩૭

જ્ઞાતંસ્યા સ્યો પનયો ય, યુચ્ચકૈ રમરનરકતિર્યક્ષુ,
ફરમણીણ સ્વણીસુ વ. પરિભ્રમંતેણ કહકહર્વિં ૩૮

જીવેન લભ્યત ફયં, મનુજગતિઃ સન્મણીવર્તીતુલ્યા,
તત્થવિ દુલ્લહો ચિંતા-મણિ, વ્વ જિણદેસિઓ ધમ્મો. ૩૯

આ દુષ્ટાંતની આસ મેળવણી એ છે કે ઇતર એટલે સામાન્ય મણિઓની ખાણ સમાન દેવ-નારક-તિર્યક રૂપ ગતિઓમાં ભ્રમતાં થકાં જેમ તેમ કરીને જીવ આ ઉત્તમ મણિવાળી ખાણ સમાન મનુષ્ય ગતિ પામી શકે છે, અને ત્યાં પણ ચિંતામણિના માફક જિન ભાષિત ધર્મ પામવો (બહુ) દુર્લભ રહેલ છે. ૩૮-૩૯

પશુપાલો વ્ર યથાસલુ, મણિં ન લેમે તુપાત્તસુકુતધનઃ
જહ પુણ્યવિચ્છુત્તો, વણિપુત્તો પુણ તથં પત્તો. ૪૦

તદ્વદ્ ગતગુણ વિભવો, જીવો લભતે ન ધર્મરત્ન મિદં,
અવિકલનિર્મલગુણગણ, વિહવભરો પાવડ્ તથં તુ. ૪૧

વળી જેમ સુકૃત નહિ કરનાર પશુપાલ તે મણિ ટકાવી

(સં. ૭૦) સ્તુતઃ શેષજનેન ભોગાનાં માજનં જાતઃ ૩૭

ફતરમણીનાં સ્વનિષ્ઠિવ પરિભ્રમતા કથંકથમપિ. ૩૮

તત્રાપિ દુર્લભ ચિંતામણિ રિવ જિનદેશિતો ધર્મઃ ૩૯

યથા પુણ્યવિચ્છયુક્તો વણિકપુત્રઃ પુનસ્તત્પ્રાપ્તઃ ૪૦

અવિકલનિર્મલગુણગણવિભવભરઃ પ્રાપ્નોતિ તત્તુ. ૪૧

શક્યો નહિ, પણ પુણ્ય રૂપ ધનવાન વણિકુપુત્ર તેને મેળવી શક્યો, તેમ
ગુણ રૂપ ધને કરીને હીન જીવ આ ધર્મરત્ન પામી શકતો નથી, પણ સં-
પૂર્ણ નિર્ભય ગુણરૂપ બહુ ધનવાન (જ) તેને પામી શકે છે. ૪૦—૪૧

દૃષ્ટાંત મેને વિનિશ્ચય સમ્યક્, સદ્ધર્મરત્નગ્રહણે યદીચ્છા,
અમુદ્ધારિદ્રવિનાશદશં, તત્ મદ્ગુણદ્રવ્ય મુપાર્જયધ્વં. ૪૨

આએ દૃષ્ટાંત ગણેબર સાંભળ્યા ગાદ જો તમને સદ્ધર્મ રૂપ રત્ન
અહુણ કરવામાં ઇચ્છા હોય તો, એહદ દરિદ્રતાને દૂર કરવામાં સમર્થ એવા
સદ્ગુણ રૂપી ધનને ઉપાર્જન કરો. ૪૨

इति पशुपालकथेति गाथार्थः ॥ छ ॥ ३ ॥

એ રીતે પશુપાળની કથા છે.

અને એ રીતે ગાથાનો અર્થ પૂર્ણ થયો. ૩

(હવે ચોથી ગાથાનું અવતરણ કરે છે;—)

કતિગુણસંપન્નઃ પુન સ્તત્પ્રાસિયોગ્ય इति प्रश्न माशंक्या ह—

હવે કેટલા ગુણવાળો હોય તે ધર્મ પામવાને યોગ્ય થાય? એ પ્રશ્ન
મનમાં લાવીને ઉત્તર આપે છે;—

(मूढ गाथा.)

इग्वीसगुणसमेओ—

जुग्गो एयस्स जिणमए भणिओ,

तदुवज्जणंमि पढमं—

ता जइयव्वं जओ भणियं. ૪

? ‘જઓ મણિયં’ એમ ઉદ્દેશ કર્યાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂળની પાંચમી,
છઠ્ઠી, તથા સાતમી એ ત્રણ ગાથાઓ લાંબી પરંપરાથી આશતી આવેલી છે; અને તે
પ્રાચીન ગાથાઓના આધારે જ આ ધર્મરત્ન પ્રકરણ યોજવામાં આવેલ છે.

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એકવીશ ગુણોથી જે સહિત હોય તે પહેલ પ્રથમ એ ધર્મ-
રત્નને યોગ્ય ગણાય એમ જિનશાસનમાં કહેલું છે, માટે તે એક-
વીશ ગુણોના ઉપાર્જનમાં યત્ન કરવો જોઈએ; જે માટે પૂર્વાચાર્યોએ
આગળ મુજબ કહેલું છે.

(ટીકા.)

एभि रेकविंशतिगुणै रक्ष्यमाणैः समेतो युक्तः—पाठांतरेण समृद्धः
संपूर्णः—समिद्धो वा देदीप्यमानो—योग्य उचित—एतस्य प्रस्तुतधर्मरत्न-
स्य—जिनमतेऽहंछासने—भणितः प्रतिपादित—स्तदभिज्ञै रिति शेषः ।

આ એકવીશ ગુણો જે આગળ કહેવામાં આવશે તેણે કરીને (જે)
સમેત કહેતાં યુક્ત હોય અગર પાઠાંતરમાં ('સમિદ્ધો' એવો શબ્દ લઈએ
તો તેનો એ અર્થ થાય કે) સમૃદ્ધ એટલે સંપૂર્ણ હોય અથવા સમિદ્ધ
એટલે દેદીપ્યમાન હોય—તે એને એટલે પ્રસ્તુત કરેલા ધર્મરત્નને યોગ્ય
એટલે ઉચિત જિન મતમાં એટલે અર્હતનાના શાસનમાં લાભેલો એટલે
પ્રતિપાદન કરેલો છે—(કોણે લાભેલો છે ? એનાં ઉત્તરમાં) તે વાતના બાણ-
કારોએ—એટલું ઉપરથી લઈ લેવું.

ततः किं मित्याह—तदुवज्जणंमि त्ति—तेषां गुणानां—उपार्जने वि-
द्वयनेप्रथम मादौ—तस्माद्विज्ञेयं र्यतितव्यं ।

તેથી શું (સિદ્ધ થયું) તે કહે છે—તેના ઉપાર્જનમાં એટલે કે તે
ગુણોના ઉપાર્જન એટલે વધારવાના કામમાં—પહેલાં એટલે સૌથી આદિમાં
તે માટે યત્ન કરવો.

इहा य माशयो, यथा प्रासादार्थिनः शल्योद्धारपीठबंधादा वाद्रियंते,
तदविनाभावित्वा द्विशिष्टप्रासादस्य—तथा धर्मार्थिभि रेतै गुणाः सम्य गु-

પાર્જનીયા, સ્તદધીનત્વા દ્વિશિષ્ટધર્મસમૃદ્ધે રિતિ । યતો યસ્માદ્—મણિતં
ગદિતં—પૂર્વસ્થારિભિ રિતિ ગમ્યત इति ।

ઈહાં એ આશય છે કે જેમ મેહેલ બાંધવા ઇચ્છનારાઓ જમીન
સાફ કરી પાયા વગેરેની મજબૂતી કરે છે, કેમકે તેમ કર્યાથી જ તેવો
મજબૂત મેહેલ બાંધાઈ શકે છે—તેમ ધર્મ કરવાના આદિઓએ પણ આએ
શુભો બરોબર ઉપાલિત કરવા, કારણ કે તેમ કર્યાથીજ વિશિષ્ટ ધર્મની સમૃદ્ધિ
મેળવી શકાય છે, જે માટે (આગળ કહેવામાં આવશે તે પ્રમાણે) લેણું
એટલે કહેલું છે. (કોણે કહેલું છે તો કે) પૂર્વાચાર્યોએ એટલું બિપરથી
સમજી લેવું.

મણિત મેવાહ—

શું કહેલું છે તેજ કહે છે;—

ધમ્મરયણસ્સ જુગો,
અક્કુદ્ધો, સુવં, પગ્ગસોમો;
લોગપિઓ, અક્કૂરો,
મીરુ, અસદ્ધો, સુદક્ષિણો. ૫

લજ્જાલુઓ, દયાલૂ,
મજ્જત્યો, સોમદિઠિ, ગુણરાગી,
સક્કહ સુપક્કજુત્તો,
સુદીહદંસી, વિસેસન્નૂ. ૬

ધર્મરત્નસ્ય યોગ્યઃ અશુદ્ધોરૂપવાન્ પ્રકૃતિસોમઃ
લોકમિયઃ અક્રૂરઃ મીરુ, અશઠઃ સુદક્ષિણ્યઃ ૫
લજ્જાલુઃ દયાલુઃ મધ્યસ્યઃ સોમહૃદિઃ ગુણરાગી,
સત્કયસુપક્ષયુક્તઃ સુદીર્ઘદર્શી વિશેષજ્ઞઃ ૬

વુદ્ધાણુગો, વિણીઓ,
કયણ્ણુઓ, પરહિયત્થકારીય,
તહચેવ લલ્લલક્ષ્વો,
ઇગવીસણુનેહિં સંપન્નો. ૭

(મૂળનો અર્થ.)

જે પુરૂષ અશ્વુદ્ધ, રૂપવાન્, શાંત પ્રકૃતિવાળો, લોકપ્રિય,
અકૂર, પાપ ભીરૂ, નિષ્કપટી, દાક્ષિણ્યતાવાન્, શરમાળ, દયા-
ળુ, મધ્યસ્થ, થંડી નજરવાળો, ગુણુરાગી, સારા સગા સાથે
પ્રીતિ રાખનાર, દીર્ઘદર્શી, ગુણુદોષજ્ઞ, વૃદ્ધ જનને અનુસરનાર,
વિનીત, કૃતજ્ઞ, પરોપકારી અને સમજદાર, એમ એકવીશ
ગુણુવાળો હોય તે ધર્મ રૂપ રત્નને પાત્ર થઈ શકે છે. ૫-૬-૭

(ટીકા)

धर्मणां मध्ये यो रत्नमिव वर्तते जिनप्रणीतो देशविरतिसर्वविरति-
रूपो धर्मः स धर्मरत्नः—तस्य योग्य उचितो—भवति इत्यध्याहार—एक-
विंशत्या गुणैः संपन्न इति तृतीयगाथांते संबंधः ।

ધર્મોમાં જે રત્ન માફક વર્તે છે તે જિન બાધિત દેશ વિરતિ અને
સર્વ વિરતિરૂપ ધર્મ તે ધર્મરત્ન કહેવાય—તેને યોગ્ય એટલે ઉચિત—તે થાય
કે જે ‘એકવીશ ગુણુ કરી સંપન્ન હોય’ એમ ત્રીજી ગાથાના અંતે પદ છે
તે સાથ જોડવું.

वृद्धानुगः विनीतः कृतज्ञः परहितार्थकारि च
तथाचैव लब्धलक्षः एकविंशतिगुणैः संपन्नः ७

તાને વ ગુણાન્ ગુણગુણિનોઃ કયાંચિ દમેદ્દ ઇતિદર્શનાય ગુણમતિ-
પાદનદ્વારેણાહ—અક્ષુદ્ધો ઇત્યાદિ ।

તત્ત્વા ક્ષુદ્રો નુતાનમતિઃ ?

રૂપવાન્ પ્રથસ્તરૂપઃ સ્પષ્ટપંચેન્દ્રિય ઇત્યર્થઃ—મતોઃ પ્રશંસાવાચિત્વાત્,
રૂપમાત્રામિધાને પુન રિજેવ, યથા—રૂપિણઃ પુદ્ગલાઃ પ્રોક્તા—ઇતિ ૨

પ્રકૃતિસોમઃ સ્વભાવતોઽપાપકર્મા ૩

લોકપ્રિયઃ સદાસદાચારચારી ૪

અકૂરોઽવિલ્લષ્ટચિત્તઃ ૫

તેજ ગુણોને ગુણગુણિનો કેટલીક રીતે અલેદ્દ બતાવવા માટે ગુણ
વાચક વિશેષણથી કહી બતાવે છે—અહીં ‘અક્ષુદ્ધો’ ઇત્યાદિ પદ બોલવા.

ત્યાં અક્ષુદ્ર એટલે અનુતાન મતિવાળો હોય—અર્થાત્ જે ક્ષુદ્ર એટલે
ભ્રષ્ટાંછળો કે દુઃક બુદ્ધિ ન હોય તે અક્ષુદ્ર બાણુવો. ૧

રૂપવાળો એટલે સારા રૂપવાળો અર્થાત્ જે ઓખી પાંચ ઇન્દ્રિયોવાળો
હોય—પહાં મનુ પ્રત્યય પ્રથમ સાનો અર્થ બણાવે છે, ફક્ત રૂપ માત્ર બણાવવું હોય
તો રૂપ પ્રત્યયજ આવે, જેમકે રૂપિ પુદ્ગળો કહેલા છે (એ ઠેકાણે રૂપિ
એટલે રૂપવાળા એટલેજ અર્થ થાય છે.) ૨

પ્રકૃતિ સોમ એટલે કે સ્વભાવથીજ પાપના કામથી દૂર રહેનાર હો-
વાથી જે શાંત સ્વભાવવાળો હોય. ૩

લોક પ્રિય એટલે કે હમેશાં સદાચારમાં પ્રવર્તનાર હોવાથી જે સૌ
લોકને પ્રિય હોય. ૪

અકૂર એટલે કે ચિત્તમાં ગુસ્સો નહિ રાખતો હોવાથી જે શાંત
મનવાળો હોય. ૫

भीरु रैहिकाश्रुष्मिकापायभीलुकः ६

अशठः परावंचकः ७

सुदाक्षिण्यः प्रार्थनाभंगभीरु रिति ८

लज्जालुओ इत्यादि

लज्जालु रकार्यवर्जकः ९

दयालुः सत्त्वानुकंपकः १०

મધ્યસ્થો રાગદ્વેષરહિતોઽતૃપ્તવાસૌ સોમદૃષ્ટિઃ ચંથાવસ્થિતધર્મવિચાર-
વિચ્છવાતદૂરં દોષત્યાગી, સોમદૃષ્ટિ રિત્યત્ર વિભક્તિલોપઃ પ્રાકૃતત્વાત્ । इह
पदद्वयेनाप्येक एव गुणः ११.

ભીરુ એટલે કે આ ભય અને પરભયના તુકશાનથી જે બીનાર
હોય. ૬

અશઠ એટલે કે જે પરને ઠગનાર નહિ હોવાથી નિષ્કપટી હોય. ૭

સુદાક્ષિણ્ય એટલે કે કોઈની પશુ પ્રાર્થનાનો ભંગ કરતાં ઠરનાર
હોવાથી જે દાક્ષિણ્ય ગુણવાળો અર્થાત્ લાલચ ખાઈજનાર હોય. ૮

અહીં એ ગાથા બોલવી.

લજ્જાલુ એટલે અકાર્ય આચરતાં શરમ ખાઈ તેને જે વર્જનાંર
હોય. ૯

દયાલુ એટલે પ્રાણિઓ પર અનુકંપા રાખનાર હોય. ૧૦

મધ્યસ્થ એટલે રાગ દ્વેષ રહિત હોય—એથીજ તે સોમદૃષ્ટિ એટલે
ખરેખરી રીતે ધર્મ વિચારને સમજનાર હોવાથી (શાંત નજરથી) દોષને
દૂર કરનાર હોય છે. મૂળમાં ‘સોમદિદ્ધિ’ એ ઠેકાણે પ્રાકૃતપણાથી વિભ-
ક્તિનો લોપ કર્યો છે. આ જગાએ મધ્યસ્થ અને સોમદૃષ્ટિ એ બે પદોથી
એકજ ગુણ લેવાનો છે. ૧૧

ગુણરાગી ગુણપક્ષપાતી ૧૨

સતી ધર્મકથા મીઠા યસ્ય સ સત્કથાઃ ૧૩

મુપક્ષયુક્તઃ સુશીલાનુકૂલપરિવારોપેતઃ ૧૪

સુદીર્ઘદર્શી મુપર્યાલોચિતપરિણામમુંદરકાર્યકારી ૧૫

વિશેષજ્ઞોઽપક્ષપાતિત્વેન ગુણદોષવિશેષવેદી તિ ૧૬

બુદ્ધાનુગો ઇત્યાદિ

વૃદ્ધાનુગઃ પરિણતમતિપુરુષસેવકઃ ૧૭

વિનીતો ગુણાધિકેષુ ગૌરવકૃત્ ૧૮

કૃતજ્ઞઃ પરોપકારાવિસ્મારકઃ ૧૯

ગુણ રાગી એટલે ગુણોનો પક્ષપાતી અર્થાત્ ગુણો તરફ ઢળનાર હોય. ૧૨

સારી કથા એટલે ધર્મકથા તે જેને અસીધ હોય તે સત્કથા અર્થાત્ ધર્મકથા કહેનાર હોય. ૧૩

મુપક્ષયુક્ત એટલે કે સુશીલ અને વિનીત પરિવારવાળો હોય. ૧૪

સુદીર્ઘદર્શી એટલે અરોગર વિચારીને જેનો પરિણામ મુંદર આવે તેવા કાર્યનો કરનાર હોય. ૧૫

વિશેષજ્ઞ એટલે કે અપક્ષપાતી હોઈને ગુણ દોષના વિશેષને જાણનાર હોય. ૧૬

આ જગોએ એ ગાથા બોલવી.

વૃદ્ધાનુગ એટલે વૃદ્ધને અનુસરનાર અર્થાત્ પાકી બુદ્ધિવાળા પુરૂષોને સેવનાર હોય. ૧૭

વિનીત એટલે કે અધિક ગુણવાળાને માન આપનાર હોય. ૧૮

કૃતજ્ઞ એટલે ખીબાએ કરેલ હિપકારને ભૂલી નહિ જનાર હોય ૧૯

પરહિતાર્થકારી નિરીહઃસન્ પરાર્થકૃત્—સુદાક્ષિણ્યે હામ્યર્થિત એવ
પરોપકારં કરોત્ય, યં પુનઃ સ્વતઃપર પરહિત મિતિ વિશેષઃ ૨૦.

તદ્દેવ તિ તથાશ્વદ્ધઃ પ્રકારાર્થઃ, ચઃ સમુચ્ચયે, એવો વધારણે—
તતશ્ચ યથૈતે વિંશતિ સ્તથૈવ તેન પ્રકારેણ લબ્ધલક્ષ્ય શ્ચ ધર્માધિકારી તિ
પદયોગઃ

પદાર્થ સ્તુ, લબ્ધ ઇવ પ્રાપ્ત ઇવ લક્ષ્યો લક્ષણીયો ધર્માનુષ્ઠાન વ્યવ-
હારોયેન સ લબ્ધલક્ષ્યઃ મુશિક્ષણીયઃ ૨૧

इत्येकविंशत्या गुणैः संपन्नो धर्मरत्नयोग्य इति योजित मेवेति द्वार-
गायान्नयार्थः ।

પરહિતાર્થકારી એટલે નિઃસ્વાર્થપણે પરના કામ કરનાર હોય—
પ્રથમ સુદાક્ષિણ્ય એવું વિશેષણ આપ્યું છે તેમાં અને આ વિશેષણમાં એ-
ટલો ફેર બાણવો કે સુદાક્ષિણ્ય એટલે સામો માગણી કરે ત્યારે તેનું કામ
કરી આપે અને આ તો પોતાની મેળે પરાયું હિત કરે. ૨૦

‘તદ્દેવ’ એ શબ્દમાં તથા શબ્દ પ્રકાર અર્થે છે, અશબ્દ સમુચ્ચય
અર્થે છે અને એવશબ્દ અવધારણ અર્થે છે, તેથી એનો અર્થ એ છે કે જેમ એ
વીસ ગુણો કહ્યા તેમજ તે પ્રકારે લબ્ધલક્ષ્ય પણ હોવો જોઈએ અને જે
એવો હોય તે ધર્મનો અધિકારી થાય એમ પદયોગ કરવો.

લબ્ધલક્ષ્ય એ પદનો અર્થ આ પ્રમાણે છે કે લબ્ધ કહેતાં લગ-
ભગ પામેલો છે લક્ષ્ય એટલે આલબવા લાયક ધર્માનુષ્ઠાનનો વ્યવહાર
જેણે તે લબ્ધલક્ષ્ય અર્થાત્ સમજદાર હોવાથી જેને સુખે શીખાવી શકાય
તેવો હોય. ૨૧

એમ એકવીસ ગુણોએ કરીને જે સંપન્ન હોય તે ધર્મ રત્નને
યોગ્ય થાય એમ (પૂર્વે) બોલ્યું જ છે. એ રીતે ત્રણ દ્વાર ગાથાઓનો
અર્થ થયો.

આ રીતે ઉપોદ્ધાત પૂર્ણ થયો.

(પ્રથમ ગુણ.)

(આઠમી ગાથાનું અવતરણ કરે છે.)

સાવાર્થ પુનઃ સૂત્રકૃદેવ વ્યાખ્યાતુકામ સ્તાવ દક્ષુદ્ર ઇતિ
પ્રથમગુણં પ્રકટય ન્નાહ । ૩ ।

હવે સૂત્રકાર પોતેજ ભાવાર્થ વર્ણવવા ઇચ્છતા થકા અક્ષુદ્ર-એ
પહેલો ગુણ ખુલાસાથી બતાવે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

સુદો ત્તિ અગંભીરો—

ઉત્તાનમઈ ન સાહણ ધર્મં,

સપરોવયારસત્તો—

અક્ષુદ્રો તેણ રહ જુગ્ગો. ૮

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

ક્ષુદ્ર એટલે અગંભીર અર્થાત્ ઊછાંછળી બુદ્ધિવાળો જે હોય
તે ધર્મ સાધી શકે નહિ, માટે જે સ્વપરનો ઉપકાર કરવા સમર્થ
રહે એવો અક્ષુદ્ર એટલે ગંભીર હોય તે ઇહાં યોગ્ય બાણવો. ૮.

(ટીકા)

યદપિ ક્ષુદ્રશબ્દ સ્તુ ક્રૂરદરિદ્રલઘુપ્રમૃતિષ્વ યેષુ વર્તેતે, તથાપીહ ક્ષુદ્ર
ઇત્ય ગંભીર ઉચ્યતે—તુચ્છ ઇતિ કૃત્વા સપુન રુત્તાનમતિ ર નિપુણધિષણ
ઇતિહેતોર્ન સાધયતિ ધર્મ, મોમવત તસ્ય સૂક્ષ્મમતિસાધ્યત્વાદ્ । રક્તંચ ।

એક ક્ષુદ્ર શબ્દ તો ક્રૂર-દરિદ્ર-લઘુ વગેરે અર્થોમાં વપરાય છે તો
પણ ઇહાં ક્ષુદ્ર શબ્દે અગંભીર કહેલ છે—તે તુચ્છ હોવાથી ઉત્તાનમતિ એ-
ટલે ઊપર ટપકાની બુદ્ધિવાળો હોય છે તેથી તે ભીમની માફક ધર્મ સાધી
શકે નહિ, કારણ કે ધર્મ તો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાથીજ સાધી શકાય, જે માટે
કહેલું છે કે;—

“સૂક્ષ્મબુદ્ધ્યા સદા જ્ઞેયો, ધર્મો ધર્માર્થિભિ નૈરે,
અન્યથા ધર્મબુદ્ધૈથવ, તદ્વિધાતઃ પ્રસજ્યતે. ૧

ગૃહીત્વા જ્ઞાનભૈષજ્ય, પ્રદાનાભિગ્રહં યથા,
તદગ્રાપ્તૌ તદંતે સ્ય, શોકં સમુપગચ્છતઃ ૨

ગૃહીતો ભિગ્રહઃ શ્રેષ્ઠો-ગ્જાનો જાતો નચ ક્વચિત્,
અહો મેઽષન્યતા કષ્ટં-નસિદ્ધ મભિવાંછિતં. ૩

एव मेतत् समादानं-ग्लान भावाभिसंधिना,
साधूनां तत्त्वतोयत्-दुष्टं ज्ञेयं महात्मभिः । इति । ४

एतद्विपरीतः पुनः स्वपरोपकारकरणे शक्तः समर्थो—भवतीति
शेषः—अक्षुद्रः सूक्ष्मदर्शी सुपर्यालोचितकारी, तेन कारणेन ह धर्मग्रहणे
योग्योऽधिकारी स्यात्, सोमवत् ।

ધર્માર્થિ જનોએ હમેશાં સૂક્ષ્મબુદ્ધિ વાપરી ધર્મને બાબુલું બેઠયે,
નહિતો ધર્મબુદ્ધિ વડે જ ઉલટો તે ધર્મનો વિધાત થઈ પડે છે. ૧

જેમ કોઈકે ટૂંકી બુદ્ધિવાળો પુરૂષ માંદાને આપધ આપવાની અભિ-
ગ્રહ લઈ માંદો નહિ મળતાં આખરે તે શોક કરવા લાગે કે- ૨

અરે મેં ઉત્તમ અભિગ્રહ લીધો—પણ કોઈ માંદો થયો નહિ તેથી
હું અધન્ય છું કે મારો અભિગ્રહ સફળ થયો નહિ. ૩

એવી રીતે સાધુઓની માંદગી થવાના અભિપ્રાયે કરીને જે નિયમ
અહુણ કરવું તેને મહાત્મા રૂરુષોએ પરમાર્થે દુષ્ટ સમજવું. ૪

એ ક્ષુદ્રથી વિપરીત અક્ષુદ્ર પુરૂષ સૂક્ષ્મ વાતને સમજનાર અને બ-
રોબર વિચારીને કામ કરનાર હોવાથી પોતાને અને પરને ઉપકાર કરવા
શક્ત—સમર્થ થાય છે, તેથી કરીને તેજ ઇંહાં એટલે ધર્મ અહુણ કરવામાં
યોગ્ય એટલે અભિગ્રહ માટે મે મને માફ.

(ભીમ સોમ કથૈવં—)

ભીમ અને સોમની કથા આ પ્રમાણે છે;—

નરગણકલિયં મુજદ્-છંદંપિ વ કણયકૂટપુર મત્થિ,
તત્થાસિ વાસવો વા સબુદ્ધ વિબુદ્ધપિઓ રાયા. ૧.

કમલા ય કમલસેના-મુલોચના નામ તિન્નિ તરુણીઓ,
મૂમીવદ્દુહિયોઓ-દુસ્સહપિયવિરહદુહિયાઓ. ૨

અન્નાયસરૂવાઓ-અન્નુત્રંપિ દુ તર્હિં રુયંતીઓ,
સમદુહદુહિય ત્તિ ઠિયા-પ્પગત્થ ગમંતિ દિવસાદ્ ૩

નગણુ તથા રગણુ કરી સહિત સારા ચતિપદવાળા છ'ઠની માફક
નરગણુકળિત એટલે મનુષ્યના સમૂહ કરી સહિત અને મુચિતિ એટલે સારા
મુનિવરો અથવા સારા વિશ્રામ સ્થળોવાળું કનકકૂટ નામે નગર છે, તેમાં વિ-
બુધપ્રિય એટલે દેવતાઓને વહ્ણ વાસવ કહેતા ઈંદ્ર તેની માફક વિબુધપ્રિય
એટલે પ'ડિતોને પ્રિય એવો વાસવ નામનો રાજા હતો. ૧

તે રાજાની પુત્રી કમળા તથા કમળસેના, અને મુલોચના નામે બીજી
એ રાજપુત્રીઓ મળીને ત્રણ તરૂણીઓ દુઃખે સહી શકાય એવા પ્રિય વિરહ-

નરગણકલિતં મુચિતિ છંદોઽવ કનકકૂટપુર મસ્તિ
તન્ના સીવ વાસવો વાસવઽવ વિબુધપ્રિયો રાજા ૧

કમલાચ કમલસેના મુલોચના નામ તિસ્સત્તરુપ્પાઃ
મૂમિપનિદુહિતરો દુઃસહપિયવિરહદુઃખિતાઃ ૨

અજ્ઞાતસ્વરૂપા અન્યાન્યમપિ ચ તત્ત રુદંત્યઃ,
સમદુઃખદુખિતા ઇતિ સ્થિતા એકત્રગમયંતિ દિવસાન્ ૩

स्तोकं मिदं मिति मभणन्, राज्ञो नुज्ञया बहुवयस्ययुतः,
प्राप्तः तासां भवने, कथयति विविधान् कथालापान्. ६

एगेण वयंसेणं-वृत्तं किं मिमाहि मित्त वत्ताहि,
किंपि मुइमुहयचरियं-कहसु तओ कहइ इयरो वि ७

મહિમહિલામાલત્યલ, તિલયં વ પુરં ઇહ ત્યિ તિલયપુરં,
તત્થય પૂરિયમગ્ગણ, મણોરહો મણિરહો રાયા. ૮

मुइमुरहिसीलजियविमल, मालई मालइ त्ति से दइया,
पुत्तो य भुवण अकमण, विकमो विकमो नाम ९

એવામાં એક મિત્રે કહ્યું કે હે મિત્ર એવી વાતોનું કામ નથી,
કિંતુ કાંઈક કાનને યુખ આપનાર ચરિત્ર કહી બતાવ ત્યારે પેહેલો વામન
કહેવા મંડ્યો. ૭

જમીનરૂપ સ્ત્રીના કપાળમાં બાણે તિલક હોય તેવું તિલકપુર નામે
એક નગર હતું; ત્યાં માગણુ લોકોના મનોરથને પૂરનાર મહિરથ નામે રાજા
હતો. ૮

પવિત્ર અને પ્રશંસનીય શીળે કરીને નિર્મળ માલતીને છતનાર
માલતી નામે તેની રાણી હતી, અને તેમનો જગતને દાખમાં રાખનાર ભેર-
વાળો વિક્રમ નામે પુત્ર હતો. ૯

एकेन वयस्येन, उक्तं किं मिमाभि मित्र वार्त्ताभिः,
किमपि श्रुतिमुखदचरितं, कथय ततः कथयती तरो पि ७

महीमहिलाभालस्थल, तिलकमिव पुर मिहास्ति तिलकपुरं,
तत्रच पूरितमार्गण, मनोरथो मणिरथो राजा ८

શુચિમુરખિશીલજિતાવિમલમાલતી માલતી તિ. તસ્ય દયિતા, પુત્ર
અ ભુવનાક્રમણ વિક્રમો વિક્રમો નામ. ૯

નિયમંદિરસંનિદિષ્, ગિહંમિ કમ્મિવિ કયાવિ સંજ્ઞાણ,
સો સુણઈ સવણ સુહયં, કેણવિ एवं પઠિજ્જંતં ?૦

નિયપુત્રપમાણં ગુણ, વિયદ્ધિમા સુજણ દુજ્જણ વિસેસો,
નજ્જઈ ને ગત્ય ટિણ્ઠિ, તેણ નિવણા નિયાંતિ મહિં. ?૧

તં સુણિય સુણિય મવગણિય, પરિયણં દેસદંસણ સતળ્હો;
કુમરો રયણીઈ પુરા ડ, નિમ્મઓ સ્વગ્ગવગ્ગકરો. ?૨

તે રાજકુમાર પોતાના એહેલની પડોશમાં રહેલા કોઇક ઘરમાં કો-
ઈક સંધ્યાવેળાએ કોઇકે બોલેલું કાનને સુખ આપનાર (નીચે સુજનનું
વાક્ય) સાંભળવા લાગ્યો. ૧૦

પોતાનું પુણ્ય કેટલું છે તેનો તોલ, ગુણોનો વધારો તથા સુજન
દુર્જનનું અંતર (એ ત્રણે વાના) એક ઠેકાણે રહેનાર માણસથી બાણી શકાય
નહિ-તેથી અતુરજનો પૃથ્વી પર્યટન કરે છે. ૧૧

તે સાંભળેલા વાક્યને સમજી કરીને પરિજનની ઢરકાર કર્યા વગર
(બૂઠા બૂઠા) દેશે બોલા ઉત્કંઠિત થયો થકો, તે રાજકુમાર રાતે (છાનો
માનો) હાથમાં તરવાર લઇ શહેરથી બાહર નીકળ્યો. ૧૨

નિજમંદિરસંનિહિતે ગૃહે કસ્મિન્નપિ કદાપિ સંન્યાયાં સ શૃણોતિ શ્ર-
વણસુખદં કેના પ્યેવં પઠ્યમાનં. ?૦

નિજપુણ્યપમાણં ગુણવદ્ધિમા સુજન દુર્જનવિશેષઃ, જ્ઞાયતે નૈકત્ર સ્થિતૈઃ
તેન નિપુણા નિયાંતિ મહિં. ?૧

તત્ જ્ઞાત્વા શ્રુતં અવગણય, પરિજનં દેશદર્શનસતૃપ્તઃ
કુમારો રજન્યાં પુરાત, નિર્મતઃ સ્વદ્ વ્યગ્રકરઃ ?૨

સો વચ્ચંતો સંતો, અગ્ને મગ્ને નિષ્ફ કંપિ નરં,
 નિષ્કુરપહારવિહુરં, પિવાસિયં મહિયલે પહિયં. ૧૩
 તો સરવરાડ સલિલં, ગહિતુ ઉપ્પન્નપુત્રકારુભો,
 તં પાડ્તા પવન, પ્પયાણઓ કુણડ પઞ્ણતણું. ૧૪
 પુચ્છડય મો મહાયસ, કો સિ તુમં કિં ઇમા અવત્થા તે,
 સો મળડ મુયણસિરરયણ, મુણમુ મિધ્ધુ ત્તિ ઇં જોઈ. ૧૫
 વિજ્ઞાવલિણ વિપક્ખ, જોઈના છલપહારિણા અહયં,
 ઇય મવત્થં નીઓ, તણ પુણો પગુણિઓ, સગુણ. ૧૬

તેણે રસ્તે આલતા થકાં-આગળ માગેમાં એક આકર ઘાથી જખમી થયેલ અને તરસેલા માણસને જનીનપર પડેલા લેયો. ૧૩

ત્યારે તેને બહુ કડણા આવ્યાથી તેણે તળાવમાંથી પાણી આણીને, તેને પીવરાવી (તથા તે સાથે તેનાપર) પવન નાખી તેને સાવધાન કર્યો. ૧૪
 'પછી રાજકુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે મહાયસ તું કોણ છે અને આમ તારી શી રીતે અવસ્થા થઈ છે? ત્યારે તે ઘાયલ માણસ કહેવા લાગ્યો કે હે મુજન શિરોમણિ-સાંભળ હું મિદ્ધ નામે યોગી છું. ૧૫

તે હું મારાથી અધિક વિદ્યા બળવાળા મારા એક દુરમન યોગીએ આ અવસ્થાપ્રતે પહોચાડેલા છું-જનાં હે ગુણવાન, તો મને હુશિયાર કરેલો છે. ૧૬

મ વ્રજન્ મન્, અગ્ને માર્ગે પચ્ચનિ કમપિ નરં.

નિષ્કુરપહારવિહુરં, પિવાસિયં મહીનલે પતિતં ૧૩

તતઃ સરોવરાન્ સલિલં, ગૃહીત્વા ઉત્પન્નપૂર્ણકારુણ્યઃ

તં પાચિત્વા પવન, પ્રદાનતઃ કરોણિ પ્રગુણતણું ૧૪

પુચ્છતિ ચ મો મહાયગઃ, કો સિ ત્વં કિં ઇમા અવસ્થાં તે.

સ મળતિ મુજનગિરોરત્ન, શ્રૃણુ સિદ્ધ ઇતિ અહં યોગી. ૧૫

વિદ્યાવલિના વિપક્ષયોગિના, છલપહારિણા અહકં,

ઈતા મવસ્થાં નીતઃ, ત્વયા પુનઃ પ્રગુણિતઃ સગુણ. ૧૬

તો સો તોસેળં ગરુડ, મંત મપ્પિત્તુ નરવરસુતસ્ય,
સદ્ધાણં સંપત્તો, કુમરો પુર્ણં ઇત્ય નયરંમિ. ૧૭

નિસિ મયણગિહે વુત્થો, ચિદ્ધ જા સુદુ જગિરો કુમરો,
તા તત્થે ગા તરુણી, સમાગયા મૂહં મયણં. ૧૮

બહિ નીહરિહં જંપડ, અમ્મો વણદેવયા સુણહસમ્મં,
ઇહ વાસવનરવડ્ડણો; સુહિયા કમલ ત્તિ હં દુહિયા. ૧૯

પછી ખુશી થઈ રાજકુમારને ગરુડ મંત્ર આપીને પોતાના સુકામે
ગયો, અને તે રાજકુમાર આ નગરમાં આવ્યો. ૧૭

રાત પડતાં તે કામદેવના મંદિરમાં રાતવાસો રહ્યો—ત્યાં તે હજી
બરોબર ભાગતો થકો આંલોટેલો હતો, તેવામાં ત્યાં એક તરુણ સ્ત્રી કામદે-
વની પૂજા કરવા આવી. ૧૮

પછી તે બાહર નીકળીને કહેવા લાગી—હો વનદેવતા માતાઓ ! તમે
બરોબર સાંભળો, હું અહીંના વાસવ નામના રાજાની કમળા નામે એક સુખી
પુત્રી છું. ૧૯

ततःस तोपेण गरुडमंत्रं मर्पयित्वा नरवरसुतस्य,
स्वस्थानं संप्राप्तः, कुमारः पुन रत्र जगरे. १७

निशि मदनगृहे अवासीत्, तिष्ठति यावत् सुष्टुजागरः कुमारः
तावत् तत्रै का तरुणी, समागता मूलयितुं मदनं. १८

बहि निःसृत्य जल्पति, अंवा वनदेवताः, शृणुत सम्यक्,
इह वासवनरपतेः, सुखिता कमला इति अहं-दुहिता. १९

મણિરહસ્યસ્ય વિક્રમ, કુમરસ્તુ જ્વલગુણાનુરાણ,
દિત્તા પિત્ત્વા સો પુન, ઇન્દિ ન નજ્જઈ કહિંપિ ગઓ. ૨૦

જહ મહ ઇહ નજ્ જાઓ, સો મત્તા તો પરત્થવિ હવિજ્જા,
ઇય પમ્મણિય ઇલ્લંવઈ, વડવિડવિણિ જાવ સા અપ્પં. ૨૧

મા કુણસુ સાહસં ઇય, મણિરો હુરિયાઈ છિંદિલં પાસં,
કમલં કમલસુકોમલ, વયણેહિં સંઠવઈ કુમરો. ૨૨

મારા પિતાએ મને મહિરથ રાજાના પુત્ર વિક્રમ કુમારને તેના ઉ-
ન્નવલ શુણ્ઘાથી આકર્ષાઈને આપેલી છે છતાં તે કુમાર હાલ ક્યાં ગયો છે તે
માલમ પડતું નથી. ૨૦

માટે જો આ ભવે તે મારો ભર્તાર ન થયો તો હવે વળતા ભવે તે
થજો, એમ કહીને તે તરૂણી વડના ઝાડમાં ફાંસો બાંધીને તેમાં પોતાનું ગળું
નાખવા લાગી. ૨૧

એટલામાં વિક્રમ કુમાર (ત્યાં દોડી બધ) ‘સાહસ મેં કર’ એમ
બોલતો થકો ફાંસને છુરીવડે કાપી નાખીને કમળ જેવા સુકોમળ વચનોએ ક-
રીને કમળાને અટકાવવા લાગ્યો. ૨૨

મણિરથસુતસ્ય વિક્રમકુમારસ્ય હજ્વલગુણાનુરાગેણ,
દત્તા પિત્ત્વા સ પુનઃ, ઇદાર્ની ન જ્ઞાયતે કુત્રાપિ ગતઃ ૨૦

યથા મમ ઇહ નૈવ જાતઃ—સ મર્ત્યા તતઃ પરત્રાપિ મથેત્,
ઇતિ પ્રમથ્ય હલ્લંચયતિ, વડવિટ્પિનિ યાચત્ સા આત્માનં ૨૧.

મા કુરુ સાહસં ઇતિ, મળત્ હુરિકયા છિત્ત્વા પાશં,
કમલાં કમલસુકોમલ વચનૈઃ સંસ્થાપયતિ કુમારઃ ૨૨

ઇત્તો તસ્મદ્ધિકૃત, મટચટકરપદિવૃદ્ધો તર્હિ પત્તો,
વાસવનિવો વિ કુમર, દદું દિદ્ધો મળઇ એવં ૨૩

તિલયપુરે અમ્હેર્હિ, ગર્ણર્હિ મળિરહ સમિત્તમિલણત્થં,
તં વાલત્તે દિદ્ધો, દક્ષિન્નસુપુત્ર વરકુમર. ૨૪

નિચ્છપુરત્તા ઇસા, પડ^૧ કમલા કમલિણિ વ્વ દિણનાથે,
તુહ દાહિણકરમેલણ, વસા મુહં લહ્હ મહ ઉહિયાં, ૨૫

એટલામાં પોતાની પુત્રીને શોધવા ખાતર મુલત તથા ચાકરા લા-
ઇમે નીકળેલો વાસવ રાજા પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો, અને તે કુમારને જોઈ
હર્ષિત થઈ આ મુજબ કહેવા લાગ્યો. ૨૩

અમે જ્યારે અમારા મિત્ર મણિરથને મળવા માટે તિલકપુરમાં આ-
વેલા, ત્યારે હે દાક્ષિણ્યપૂર્ણ કુમાર ! તને અમે ખાળપણમાં જોયેલો છે. ૨૪

માટે સૂર્ય સાથે પ્રેમ રાખનાર કમળિનીના માફક આ પતિ સાથે
હમેશાં પ્રેમ રાખતા શીખેલી કમળા નામે મારી પુત્રી તારા દક્ષિણ કરને મે-
ળવીને સુખી થાઓ. ૨૫

ઇતઃ તચ્છુદ્ધિકૃતે મટચટકરપરિવૃતઃ તત્ર પ્રાપ્તઃ,
વાસવવૃષાંપિ કુમારં દૃષ્ટ્વા દૃષ્ટો મળતિ એવં. ૨૩

તિલકપુરે અસ્માભિઃ, ગતૈઃ મળિરથસ્વમિત્રમિલનાર્થં,
ત્વં વાલત્વે દૃષ્ટો, દાક્ષિણ્યસુપૂર્ણ વરકુમર. ૨૪

નિત્યાનુરક્તા ઇષા પત્યાં કમલા કમલિનીવ દિનનાથે,
તવ દાક્ષિણ કરમેલન, વસાત્ મુખં લભતાં મમ દુહિતા. ૨૫

इय मधुरगहिरभणिईइ पत्थिओ वासवेण नरवइणा,
विक्रम कुमरो कमलं, परिणैइ ति विकमु व्व तओ. २६

મોસે તોસેણ પુરે, પવેસિઓ નિવડિણા સમજ્જો સો,
તીઈ સમં કીલંતો, ચિઢ્ઢિ નિવદિન્નપાસાણ ૨૭

તો કિં અગ્ગે કમલાઈ, જંપિય મણિય રાયસેવાણ,
સમત્ત ચિ ગઓ મુજ્જો, વીયદિણે કહઈ પુણ એવં. ૨૮

એમ મધુર અને ગંભીર વાણીએ કરીને વાસવ રાજાએ પ્રાર્થના કરવાથી, ત્રિવિક્રમ એટલે શ્રી કૃષ્ણ જેમ કમલા એટલે લક્ષ્મીને પરણ્યા હતા તેમ વિક્રમ કુમાર કમળાને પરણ્યો. ૨૬

વળતી પ્રભાતે હુર્ષ કરીને રાજાએ તે વર વહુને નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, અને તે ત્યાં રાજાએ દીધેલા પ્રાસાદમાં કીડા કરતા થકા રહેવા લાગ્યા. ૨૭

(આ રીતે પેલા વામન પુરૂષે વાત કરી ત્યારે) કમળા પૂછવા લાગી કે વાઈ આગળ શું થયું તે કહો ત્યારે વામન બોલ્યો કે હમણાં તો રાજ સેવાનો સમય થયો છે એમ કહી જતો રહ્યો—વળતા બીજે દિને આવીને તેણે નીચે મુજબ વાત ચલાવી. ૨૮

इति मधुरगभोरभणित्वा प्रार्थितो वासवेन नरपतिना,
विक्रमकुमारः कमलां परिणयति त्रिविक्रम इव ततः २६

મોષે તોષેણ પુરે, પ્રવેશિતો નૃપતિના સમાર્યઃસઃ
તયા સમં કીલન્, તિષ્ઠતિ નૃપદત્ત પ્રસાદે ૨૭

તતઃકિંઅગ્રે કમલયા જલ્પિતે મણિત્વા રાજસેવાયાઃ,
સમય ઇતિગતઃકુન્જો દ્વિતીયદિને કથયતિ પુનરેવં ૨૮

કહ્યાવિ મુણિય રયણીઈ, કલુણસદં રૂયંતરમણીઈ,
તસ્સદ્ગુણસારેણય, સ ગઓ કુમરો મસાળંભિ ૨૯

દિઢા બાહજલાવિલ, વિલોલલોચનજુયા તર્હિં જુવઈ,
તીઈ પુરઓ જોઈ, તહ કુંઢં જલિરજલનજુયં ૩૦

હોવં લયંતરે પઞ્ચર, પઞ્ચરિસો જાવ ચિઢઈ કુમરો,
વિસમસરપસરવિહુરો, તો જોઈ મળઈ તં બાલં. ૩૧

હવે એક વેળાએ રાતે રાતી સ્ત્રીનો કંઈક શબ્દ સાંભળીને તે શ-
બ્દના અનુસારે આકતો થકો કુમાર મશાલુમાં પહોંચ્યો. ૨૬

ત્યાં તેણે આંસુઓથી ભીંજાયેલા અને ભયભીત નેત્રવાળી બુવાન
સ્ત્રી જોઈ, તથા તેના આગળ ઊભેલો એક યોગી જોયો તેમજ બળતી આ-
ગવાળું કુંડ જોયું. ૩૦

ત્યારે બહુ બળવાન કુમાર (તે મામલો જોવા ખાતર) ક્ષણભર છા-
ના પ્રદેશમાં ઊભો રહ્યો, એટલામાં વિષમ કામના જોરથી પીડાયેલો યોગી
તે બાળાને કહેવા લાગ્યો. ૩૧

કદાપિ શ્રુત્વા રજન્યાં કરુણશબ્દં રુદત્યારમણ્યાઃ,
તચ્છબ્દાનુસારિણ મ ગતઃ કુમારઃ ક્ષમશાને. ૨૯

દૃષ્ટા વાપ્પજલાવિલ. વિલોલલોચનયુગા તત્ર યુવતિઃ
તસ્યાઃ પુરતો યોગી, તથા કુંઢં જ્વલિર જ્વલનયુતં ૩૦

ભૂત્વા લયાંતરે પ્રચુર, પૌરુષો યાવ ત્તિષ્ઠતિ કુમારઃ
વિષમસર પ્રસરવિધુર, સ્તાવત્ યોગી મળતિ તાં બાલાં ૩૧

પસિંચચ્છિપ સિયસયવત્ત, પત્તનયણે મમં કરિય દડયં,
ચૂલામણિ વ્વ તં હોસુ, સયલરમણીયરમણીણં ૩૨

સા હ્યમાણી પમણઈ, કિં અપ્પ મળત્થયં કયત્થેસિ;
જહસિ હરી મયણોવા, તહાવિ તુમણ ન મે કજ્જં ૩૩

અહ રુઢો સો જોઈ, વલા વિ જા ગિણ્હી કરેણ તયં,
તા પુકરિયં તીણ, હહા અણાહા ઇમા પુહવી. ૩૪

હે શ્વેત શત્રપત્રના પત્ર જેવા નેત્રવાળી મને તારો દયિત માનીને
પ્રસાદ કરી અડક કે જેથી સકળ રમણીય રમણીયોના અંદર તું ચૂડામણી
સમાન ગણાશે. ૩૨

ત્યારે રોતી બાળા બોલી કે તું શામાટે ફેકટ તારા આત્માને બ-
ગાડે છે, તું કદાચ ઈંદ્ર અગર કામદેવ હોય તોપણ તારા સાથે મારે કામ
નથી. ૩૩

આપું સાંભળીને ફૂટેલો ભેગી ભેર કરીને પોતાના હાથવડે તેને
જેવો પકડવા લાગ્યો કે તે બાળાએ પોકાર કર્યો કે હાયહાય આ પૃથ્વી ન-
ધણિયાતી છે. ૩૪

પ્રસથ સ્પૃશ સિત શત્રપત્ર, પત્રનયને માં કૃત્વા દયિતં
ચૂડામણિ રિવ ત્વં ભવિષ્યસિ સકલરમણીયરમણીનાં. ૩૨

સા રુદતી પ્રમણતિ, કિં આત્માનં અનર્થકં કદર્યયસિ,
યથાપિ હરિ મંદનો વા, તથાપિ ત્વયા ન મે કાર્ય. ૩૩

અથ રુઢઃ સયોગી બલાદપિ યાવદ્ યજ્ઞાતિ કરેણ તાં,
તાંવત્ પૂત્કારિતં તથા હ્રો અનાથા ઇમા પૃથ્વી. ૩૪

જં સિરિપુરપદ્મજયસેન, નિવદ્ધુહિયા અહં કમલસેના,
દિન્ના પિત્રા મણિરથ, નિવસુયવિક્રમકુમારસ્ત. ૩૫

સંપદ્ વિજ્ઞાવલિઓ, અહહ અસ્તંતં કરેઈ કોવિ ઇમો,
ઇય નિમ્બુણિય પપાદિયકોવ, વિભ્રમો મળઈ કુમરો તં. ૩૬

પુરિસો હવેસુ સત્યં, કરેસુ સુમરેસુ દેવયં ઇદં,
પરમહિલ મહિલસંતો, રે રે પાવિદ્ધ નદ્ધો સિ. ૩૭

કારણ કે હું શ્રીપુર નગરના જયસેન રાજાની કમળસેના નામે પુત્રી
હું અને મારા પિતાએ મને મણિરથ રાજાના પુત્ર વિક્રમ કુમાર વેદે આપે-
લી છે. ૩૫

હાય હાય (તે મુજના ભપર) હમણા આ કોઈ વિદ્યા બળવાળો જુ-
લમ ગુજારવા તૈયાર થયો છે, આવું સાંભળી સંતાઈ ભલેલો વિક્રમ કુમાર
સમજાઈ કોપ બતાવતો થકો ત્યાં આવી તેને કહેવા લાગ્યો. ૩૬

એ મઈ હોય તો હથિયાર લઈ લે અને તારા ધૃષ્ટ દેવને સંભારી લે
કારણ કે હે પાપિષ્ઠ તું પરાઈ સીને અભિલષે છે માટે ચોતાને મરેલોજ
સમજાઈ લે. ૩૭

યત્ શ્રીપુરપ્રમુજયસેનનૃપતિ દુહિતા અહં કમલસેના,
દત્તા પિત્રા મણિરથ, નૃપસુત વિક્રમ કુમારસ્ય. ૩૫

સં પ્રતિ વિદ્યાવલી, અહહ અક્ષત્રં કરોતિ કોપિ અયં,
ઇતિ શ્રુત્વા પ્રકટિતકોપ, વિભ્રમો મળતિ કુમાર સ્તં ૩૬

પુરુષો સિ શસ્ત્રં કુરુષ્વ સ્મર દેવતાં ઇષ્ટાં.
પરમહિલા મહિલસંતો રે રે પાપિષ્ઠ ચષ્ઠો સિ. ૩૭

તો સ્વલ્પભલિઓ જોઈ, મળઈ પરિત્રીપસંગ વારણઓ,
 નિવહંતો હં નરણ, સાધુ તણ રવિલ્પઓ કુમર. ૩૮
 ઉવયારઓ તિ દાહં, રૂપપરાવિત્તિકારિણિ વિજ્ઞં,
 પમળજી જોગી મન્ને, ગુરુવિક્રમ સાહસગુણેઈ. ૩૯
 તુહ પડે ઇમીઈ દિઢી, વલણેણં તં સિ વિક્રમકુમારો,
 ઇયરોવિ સાહઈ અહો, તુઈ ગિયાગારકુસલત્તં. ૪૦
 તો જોગિપત્રિઓ તં, વાલં પરિણિતુ તં વિસજ્જેહં,
 તીણ જુઓ કુમારો, નિયમવળુજ્જાણ મળુપત્તો. ૪૧

ત્યારે યોગી લયભીત થઈ કહેવા લાગ્યો—હે કુમાર તે મને પરસ્ત્રીને
 અડકતો. અટકાવીને ખરેખર નરકમાં પડતાં બચાવ્યો છે. ૩૮

વળતો તે યોગી તેને ઉપકારક ગણીને રૂપપરાવૃત્તિ કરનારી વિદ્યા
 આપીને કહેવા લાગ્યો કે તારા ભારે પરાક્રમ અને સાહસના શુભોચ્ચે કરીને,
 તથા તારા પ્રતે વળેલી આ કુમરીની નજરથી કરીને હું ધાઈ છું કે તું
 વિક્રમ કુમાર છે—ત્યારે વિક્રમ કુમાર પણ કહેવા લાગ્યો કે તું ઇંગિત આકાર
 યોગજીવનામાં ખાસ હુશિયાર દેખાય છે. ૩૯—૪૦

પછી તે યોગીની પ્રાર્થનાથી વિક્રમ કુમાર તે આળાને પરસ્ત્રી યોગીને
 રજા આપી સ્ત્રી સંઘાતે પોતાના ઘરના બગીચામાં આવી પહોંચ્યો. ૪૧

ક્ષતઃ ક્ષુબ્ધઃ યોગી, મળતિ પરસ્ત્રી પ્રસંગવારણતઃ
 નિપતત્ત અહં નરકે સાધુ ત્વયા રક્ષિતઃ કુમાર ૩૮
 ઉપકારક ઇતિ દૃષ્ટ્વા રૂપપરાવૃત્તિકારિણીં વિદ્યાં,
 પ્રમળચ્ચિ યોગી મન્યે ગુરુ વિક્રમમાહસગુણૈઃ ૩૯
 ત્વાં પ્રતિ અસ્મ્યાઃ દુર્લ્ભલ્લેનેન ત્વ મતિ વિક્રમકુમારઃ
 ઇતરોપિ કથયતિ અહો ત્વં ગિતાકાર કુન્નલત્ત્વં. ૪૦
 તત્તં ચાગિમાર્યિત સ્તાં વાલં પરિણીય તં વિસૃજ્ય,
 ત્રેણ જુઓ કુમારો નિયમવળુજ્જાણ મળુપત્તઃ ૪૧

તા કિં જાયં તસ્સ, ગગો તિ પુઠ્ઠમિ કમલસેનાય,
ઓલગ્ગાણ વેલ તિ, જંપિહં નિમ્મઓ સ્વુજ્જો, ૪૨

અંહ તદ્યવાસરંમી, આગંતું કહઈ તત્થ પુણં એવં,
કુમારો જાવુજ્જાણે, કીલઈ સહ કમલસેનાય. ૪૩

પરકજ્જસજ્જ મહકજ્જ, મજ્જ કુણસુ તિ તાવ તં કોઈ,
આઈ કુમારો વિ મળઈ, કરોમિ જીવિયફલંણં ૪૪

આટલું સાંભળી કમળસેના પૂછવા લાગી કે વાડ તે પછી તેનું શું થયું, ત્યારે પેલો વામન રાજસેવાનો વખત થયો છે એમ કહી ત્યાંથી રવાના થયો. ૪૨

હવે ત્રીજે દિવસે વામન ત્યાં આવીને ફરીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો કે વિક્રમ કુમાર જેવો ઉદ્યાનમાં આવી કમળસેના સાથે રમવા લાગ્યો-૪૩

તેટલામાં તેને કેાઈએ આવીને કહ્યું કે હે પરકાર્ય કરવા તૈયાર રહેનાર કુમાર આજ માડું કાર્ય પથ્થુ કરી આપ ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે તૈયાર છું. કારણ કે હવવાતું ફગજ એ છે. ૪૪

ततः किंजातं तस्याग्रत इति पृष्ठे कमलसेनया,
अवलग्नस्य वेले ति जल्पित्वा निर्गतः कुब्जः ४२

अथ तृतीयचामरे आगत्य कथयति तत्र पुनरेवं,
कुमारो याव दुद्याने क्रीडति सह कमलसेनया. ४३

परकार्यसज्ज मम कार्यं अथ कुरुष्व इति तावत् तं,
होपि अहं कुमारोपि भयति करोमि जीवितफलं येन ४४

તયણુ વિમાનારૂઢો કુમરો વેયટ્વિકળયપુરપટ્ટણો,
વિજયનિવસ્સ સમીવે નીઓ સો તેણ ઇય ધણિઓ. ૪૫

કુમર મહ અતિય સત્તૂ, મહિલપુરસામિ ધૂમકેડ નિવો,
તં અકમિસં આરાહિયાઈ કુલદેવયાઈ મણ. ૪૬

તત્ત્વિજયસ્વમો તં કુમર, પમણિઓ ગિણ્હ તા ઇમા વિજ્ઞા,
આગાસગામિણી માઈયાડ તહચેવ સો કુણઈ. ૪૭

અહ સાહિયવહુવિજ્ઞં, હયગયઘડમુહકોદિસંઘડિયં,
કુમરં ઇતં નિસુણિય, સંસ્વદ્ધો ધૂમકેડનિવો. ૪૮

ત્યારે તે કુમારને વિમાનપર ચડાવી વૈતાલ્ય પર્થતમાં આવેલ કનક-
પુરના વિજય નામના રાજા પાસે લઈ ગયો, ત્યાં તે રાજાએ તેને આ પ્રમાણે
કહ્યું. ૪૫

હો કુમાર ભદ્રિલપુરનો ધણી ધૂમકેડુ રાજા મારો દુશ્મન છે, તેને
છતવા માટે મેં કુલ દેવતાને આરાધી તો તેણે તેને છતવા માટે તને સમર્થ
જણાવ્યો છે માટે આ આકાશ ગામિની વગેરે વિદ્યાઓ લે તેથી કુમારે તે
વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી. ૪૬-૪૭

હવે બહુ વિદ્યાઓ આધીને ઘોડા, હાથી અને સુભટોતું મોટું લં-

તદનુવિમાનારૂઢઃ કુમારો વૈતાલ્યે કનકપુરપટ્ટો:

વિજયનૃપસ્ય સમીપે નીતઃ સતેન ઇતિ ધણિતઃ ૪૫

કુમાર મમા સ્તિ શત્રુઃ મહિલપુરસ્ત્રામિ ધૂમકેટુનૃપઃ

તમા ક્રાંતું આરાધિતયા કુલદેવતયા મયા. ૪૬

તદ્વિજયક્ષમઃ ત્વં કુમાર પ્રથણિતઃ ગૃહાણ તત્ત્વ ઇમા વિદ્યાઃ

આકાશગામિન્યાદિકાઃ તથાવૈવ સ કરોતિ. ૪૭

અય સાધિતં વહુવિધં, હયગજચટા મુષ્ટકોટિ સંઘટિતં,

કુમાર પ્રિયંતં શ્રુત્વા સંસ્વદ્ધઃ ધૂમકેટુનૃપઃ. ૪૮

શકર લઈ ચડી આવતા વિક્રમ કુમારની વાત સાંભળીને ધૂમકેતુ રાજા ગભરાયો. ૪૮

અતુચ્છલચ્છિવિચ્છદુ, મંદિયં છંદિતં મઓ રજ્જં,
તં મહિય મહિયસત્તૂ, પત્તો કુમરોવિ સઘાણં. ૪૯

હરિસુ કરિસપરેણં, રત્નાવિ મુલોચનં નિયયધૂયં,
પરિણાવિઓ કુમારો, ચિદ્વદ્ તત્થેવ કઙ્કિવિ દિણે. ૫૦

દદ્ધું પુવ્વપિયાઓ, કયાવિ કુમરો મુલોચનાસહિઓ,
ઇત્થેવ પુણો નગરે, નિયમવણુજ્જાણ મોહનનો. ૫૧

અને મહોદી લક્ષ્મીથી ભરપૂર એવા પોતાના રાજ્યને છોડી નાશી ગયો, તેથી તે રાજ્યને કબજે કરી શત્રુને ઢાળી હથેને કુમાર પણ પાછો સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થયો. ૪૯

ત્યારે વિજય રાજાએ પણ બહુ હર્ષિત થઇને પોતાની મુલોચના નામે પુત્રી તે કુમારને પરણાવી, તેથી કેટલાક દિન તે ત્યાંજ રહ્યો. ૫૦

હવે તે કુમાર પોતાની પ્રથમની પ્રિયાઓ બેવાને એકવાર મુલોચના સંઘાતે આજ નગરમાં ફરીને પોતાના ઘરના બગીચામાં આવી પહોંચ્યો. ૫૧

અતુચ્છલક્ષ્મી વિચ્છર્દમંદિતં, ત્યક્ત્વા ગતો રાજ્યં,
તં મૃદ્ધીત્વા મયિત શત્રુઃ પ્રાપ્તઃ કુમારોપિ સ્વસ્થાનં. ૪૯

હર્ષોત્કર્ષપરેણ રાજાપિ મુલોચનાં નિજકપુત્રીં,
પરિણાયિતઃ કુમાર સ્તિષ્ઠતિ તત્રૈવ કલ્પપિ દિનાનિ ૫૦

દૃષ્ટું પૂર્વપિયાઃ કદાપિ કુમારઃ મુલોચના સહિતઃ
અત્રૈવ પુનઃ નગરે નિજમવનોદ્યાન મવતીર્ણઃ ૫૧

સો કત્થ ગઓ ત્તિ સુલોચનાઈ મુઠ્ઠમિ વામણો હસિરો,
નો તુમ્હે વિવ અમ્હે, સ્સણિયા ઇય વુત્તુ નીહરિઓ. ૫૨

નિયનિયચરિયસવણઓ, નિયનિયતણુનિવણફુરણઓ તાહિં,
કચ્ચવ પરાવત્તો, નિયમતા તત્તિકિઓ સુજ્જો. ૫૩

અહ રાયપહે સુજ્જો, ગચ્છંતો મુણિય કંમિવિ ગિહંમિ,
કરુણસરં તો કેં પિ હુ, પુચ્છઈ રોઝ્જણ કિ મિહ. ૫૪

ત્યારે સુલોચના પૂછવા લાગી કે તે કુમાર ક્યાં ગયો છે તે કહે
ત્યારે વામન હસતો થકો બોલ્યો કે તમે જેમ નવરા છો તેમ અમે કંઈ ન-
વરા નથી એમ કહીને ત્યાંથી ઊઠી નીકળ્યો. ૫૨

‘પોતપોતાનું’ ચરિત્ર સાંભળવાથી તેમજ પોતપોતાના અતુકૂળ અંગ-
સ્પુરણ ઉપરથી તે તરૂણીઓએ તર્ક કર્યો કે આ વામન તે બીજો કોઈ નહિ
પણ રૂપ બદલાવીને રહેલો અમારો ભર્તાર હોવો જોઈએ. ૫૩

હવે એક વખતે રાજ માર્ગમાં ચાલતો તે વામન કોઈક ઘરમાં કંઈ-
જુસ્વરે રૂઢન થતું સાંભળી કોઈકને પૂછવા લાગ્યો કે ઈહાં રૂઢન શામાટે
કરાય છે. ૫૪

સ કુત્ર ગત ઇતિ સુલોચનયા પૃષ્ઠે વામનઃ હસન્,
નો મૂય મિવ વયં સ્સણિકા ઇતિઙ્કત્વા નિઃસૃતઃ ૫૨

નિજનિજચરિત શ્રવણતઃ નિજનિજતત્તુનિપુણ સ્ફુરણતઃ તામિઃ
કૃતરૂપપરાવર્ત્તઃ નિજમર્ત્તા તર્કિતઃ કુબ્જઃ ૫૩

અથ રાજપથે કુબ્જઃ ગચ્છત્ શ્રુત્વા કસ્મિન્નપિ ગૃહે,
કરુણસ્વરં તતઃ કમપિચ પૃચ્છતિ રુચ્યતે કિમિદ ૫૪

સો મળઈ તિલયમંતિસ્સ, પુત્તિયા સરસઈ તિ નામેળ,
ભવળોર્વાર કીલંતી, ઢકા કસિળેળ ડરગેળ. ૫૬

ચત્તા નરિંદવિંદારઈ તો તીઈ માયપિયસયળા,
ડમ્મુકકંઠ મુકંઠવજ્જિયા ઇહ રૂયંતિ વહું. ૫૬
તં સોહ મળઈ કુજ્જો, ગચ્છામો મદ મંતિગેહંમિ,
પિચ્છામિ તયં વાલં, અહ મવિ ડંજેમિ તહ કિંપિ. ૫૭
ઇય વુત્તુ મંતિમવળંમિ, વામળો તયળુ તેળ સહ પત્તો,
પ.ળેઈ પોઠમંત, પ્પમાવઓ જ્ઞાતિ તં વાલં ૫૮

તે બાલ્યો કે તિલકમંત્રીની સરસ્વતી નામે પુત્રી ઘર બપર રમતી
હતી તેવામાં તેણીને કાળા સર્પે ઠસી છે. ૫૫

તેથી તેણીને વિષ વેદ્યોએ (પણ) છાંડી દીધી છે, તેથી તેના માખાપ
અને સગાઓ આશા છૂટી ગયાથી મોકળે કંઠે ધડિં બહુ રૂદન કરે છે. ૫૬

તે સાંભળીને વામન કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર ! ચાલો આપણે મં-
ત્રિના ઘરમાં જઈએ, (કે જેથી) તે બાળાને હું જોઉં અને બને તેમ હું
પણ કંઈક ઉદમ-ઉપાય કરું. ૫૭

એમ કહીને ત્યારબાદ તેના સંઘાતે વામન મંત્રિના ઘરમાં પહોં-

સ મળતિ તિલકમંત્રિણઃ પુત્રિકા સરસ્વતીતિ નાન્ના,
મવનસ્યોપરિ કીલંતી દષ્ટા કુળ્લેન ડરગેળ. ૫૬

ત્યક્ત્વા નરેંદ્રવિંદારકૈઃ તતઃ તસ્યાઃ માતૃપિતૃસ્વજનાઃ
ડમ્મુક્ત કંઠં ડત્કંઠાવર્જિતા ઇહ રૂદંતિ વહુ. ૫૬

તત્ શ્રુત્વા મળતિ કુજ્જો, ગચ્છામો મદ્ર મંત્રિગેહે,
મેક્ષે તાં વાલાં, અહમપિ ડચ્છામિ તથા કિમપિ. ૫૭
ઇત્યુક્ત્વા મંત્રિમવને, વામન સ્તદનુ તેન સહપ્રાપ્તઃ,
પ્રગુણયતિ પ્રૌઢમંત્ર પ્રમાવતો જ્ઞાતિં તાં વાલાં. ૫૮

ચો, અને પ્રૌઢ મંત્રના પ્રભાવે કરીને ઝટવારમાં તે બાળાને હુશિયાર કરવા લાગ્યો. ૫૮

નિયવિન્નાણં વ તુમં, સરૂપ મપિ દંસમુ તિ સચિવેણ,
સો પત્થિઓ સ્વણેણં, નહુ વ્વ જાઓ સહાવત્થો. ૫૯

તસ્સ પહાણં રૂવં, દટ્ટં અહિવિમ્હિઓ તિલયમંતી,
જા ચિઠ્ઠિ તા પઠિયં, માગહવિંદેણ પયહ મિમં. ૬૦

મણિરહનિવકુલસસહર, હરહારકરેણુધવલજસપસર,
પસરિયતિહુયણવિક્રમ, વિક્રમ વરકુપર જય મુચિરં. ૬૧

ત્યારે મંત્રિએ પ્રાર્થના કરી કે જેમ તે તારૂં વિજ્ઞાન બતાવ્યું તેમ તારૂં ખરૂં રૂપ પણ દર્શાવ, તેથી તેણે શણવારમાં નટના માફક પોતાનું મૂળરૂપ પ્રગટ કર્યું. ૫૯

તેનું ઉત્તમ રૂપ જોઈને તિલકમંત્રી અતિ વિસ્મય પામી રહ્યો, તે-
ટલામાં ચારણુ લોકોએ પ્રગટપણે નીચે મુજબ જયઘોષ કર્યો. ૬૦

મણિરથ રાબાના કુળમાં અંદ્રમા સમાન, મહાદેવ હીરાના હાર અને

નિજવિજ્ઞાન મિવ ત્વં, સ્વરૂપ મપિ દર્શયેતિ સચિવેન,
સમાર્થિતઃ ક્ષણેન નટ્યિવ જાતઃ સ્વભાવસ્યઃ ૫૯

તસ્ય પ્રધાનં રૂપં દટ્ટા અતિવિસ્મિત સ્તિલકમંત્રી,
યાવ તિષ્ઠતિ તાવત્ પઠિતં માગધવેંદ્રેન પ્રકટ મિદં. ૬૦

મણિરથ નૃપકુલશશધર, હરહારકરેણુધવલજસઃ પસર,
પ્રસૂતત્રિભુવનવિક્રમ વિક્રમ વરકુપર જય મુચિરં. ૬૧

સફેદ હાથણના માફક સ્વચ્છ જશવાળા, ત્રણ જગત્માં ફેલાયેલા પરાક્રમવાન-
એવા હે વિક્રમ કુમાર તું ચિરકાળ જયવંત રહેા. ૬૧

તો મંત્રી વરકુલરૂપ, વિક્રમં વિક્રમં નિષ્કળ,
કુમરીઈ પાણિગ્રહણં કારાવઈ દૃષ્ટતુષ્ટમણો. ૬૨

તં મુણિય જાણિણં નિય, મુયાઈ કમલાઈ પિયયમં દિટ્ટો,
વાસવરાયા કારઈ, મહૂસવં સવ્વનવરંમિ. ૬૩

તત્તો મંત્રિગિહાઓ, નીઓ નિયમંદિરે વિમૂઢણ,
સો સવ્વપિયાઈહિ જુઓ, મુદ્દેણ ચિદ્દઈ સુરુવ્વ તાહિં ૬૪

ત્યારે મંત્રીએ વિક્રમ કુમારને ઉત્તમ કુળ ઉત્તમ રૂપ અને ઉત્તમ
પરાક્રમવાળો, જોઈને હર્ષતોષથી તેના સાથે પોતાની પુત્રી પરણાવી. ૬૨.

તે વાત સાંભળીને પોતાની પુત્રી કમળાને તેને ભત્રીયાર બાળી હર્ષિત
થએલા વાસવ રાજાએ આખા નગરમાં મહોત્સવ કરાવ્યો. ૬૩

ત્યારબાદ રાજાએ તે કુમારને મંત્રીના ઘરથી આડંબર સાથે પોતાના
ઘરે તેડાવ્યો, ત્યાં તે પોતાની બધી પ્રિયાઓ સંઘાતે રહી દેવની માફક સુખે
રહેવા લાગ્યો. ૬૪

તતો મંત્રી વરકુલરૂપવિક્રમં વિક્રમં નિરીક્ષ્ય, કુમાર્યાઃ
પાણિગ્રહણં કારાપયતિ દૃષ્ટતુષ્ટમનાઃ ૬૨

તત્ શ્રુત્વા જ્ઞાત્વા નિજમુતાયાઃ કમલાયાઃ પ્રિયતમં દૃષ્ટઃ
વાસવરાજા કારાપયતિ મહોત્સવં સર્વનગરે ૬૩

તતો મંત્રિગૃહાદ નીતો નિજમંદિરે વિમૂલ્યા,
સ સર્વપ્રિયાભિ ર્યુતઃ સુલેન તિષ્ઠતિ સુર ઇવ તત્ર. ૬૪

કહ્યાવિ જળયલેહેણ, પેરિઓ પુચ્છિહં સસુરરાયં,
ચહદિ વિ મજ્જાહિ સમં, કુમરો પત્તો તિલયનયરે. ૬૫

પળઓય જળણિજળણ, હત્તો ઉજ્જાણપાલણ નિવો,
વિવત્તો સિરિ અકલંક, સૂરિઆગમણ કહ્હેણ. ૬૬

તો ભાસુરપૂહ્ણુઓ, સ કુમારો મારસાસણુ વ્વ નિવો,
ચલિઓ ગુરુનમણત્થં, રાયપહે નિયડ નર મેઠં. ૬૭

હવે ક્રોધક વેળાએ વિક્રમ કુમારના પિતા તરફથી લેખ આવતાં તેથી ઉશ્કેરાઇને કુમાર પોતાના સસરા રાજાની રાજ મેળવી ચારે ભાર્યાઓ સાથે તિલકનગરમાં આવી પહોંચ્યો. ૬૫

(ત્યાં આવી) કુમાર આભાષના પગે પડ્યો—એટલામાં ઉદ્યાનપાળે આવી રાજાને જણાવ્યું કે શ્રી અકલંક નામના સૂરિ (ઉદ્યાનમાં) પધાર્યા છે. ૬૬

ત્યારે કામદેવના માફક જળકૃતા ઠાઠમાઠથી કુમાર સહિત રાજા શુ-
રને નમવા માટે આવ્યો થકો માર્ગમાં એક માણસને ભેટો હવો. ૬૭

કટાપિ જનકલેક્ષેન પ્રેરિતઃ પૃષ્ઠા શ્વશુરરાજાનં.

ચતુર્ભિ રપિ માર્યામિઃ સમં કુમારઃ પ્રાપ્ત સ્તિલકપુરે ૬૫

.પ્રણત શ્વ જનની જનકૌ (પ્રતિ), હત્ત ઉદ્યાનપાલકેન નૃપઃ

વિવ્રણ્ત શ્રી અકલંક સૂરિ આગમન કથનેન. ૬૬

તતો ભાસ્વરમૂતિયુતઃ સ કુમારો મારશામન ઇવ નૃપઃ

ચલિતો ગુરુનમનાર્થં રાજપથે પશ્યતિ નર મેઠં. ૬૭

અસલવલંતકિમિવદુલ, જાલ મચ્છિન્નમચ્છિયાછન્નં,
નિક્કિટકુઠ સલ્લિર, સિરહર મહ્દીણહીણસરં ૬૮

તં દદુમણિઠ મરિઠ, મંડલં પિ વ વિસાયમલિણમુહો,
પત્તો ગુરુપપાસે, નમિઞં નિમ્મુણેઙ્ગ ધમ્મકહં. ૬૯

જીવો અણાઇતણુકમ્મ, વંધસંજોગઐ સયા ઉઠિઓ,
મમ્મહ અણાઇવણસ્સહ, મહ્મજગ્ગો ણંતપરિચટ્ટે. ૭૦

તે માણસ કિલવિલ કરતા કીડાની બળથી ભરેલ, માખીઓથી બચામ,
ગંદા દોઢથી કૂટેલા માથાવાળો અને અતિદીન હીન સ્વરવાલો હતો. ૬૮

તે અરિષ્ટ મ'ડળની માફક ન દેખવા લાયક માણસને જોઇને રાબ
વિષાદ પામી ઝાંખા મુખવાળો થયો થકો ગુરૂના પાસે આવી નમીને ધર્મ
કથા સાંભળવા લાગ્યો. ૬૯

(ગુરૂ દેશના દેવા લાગ્યા કે-) આ જીવ અનાદિકાળથી શરીર સાથે
કર્મબંધના સંયોગથી જોડાઇને હુમેશાં દુઃખી થયો થકો અનાદિથી સૂક્ષ્મ
વનસ્પતિકાયમાં રહી અનંતા યુદ્ધગળ પરાવર્ત ત્યાં દૂર કરે છે. ૭૦

અતિ સર્પત્કમિવદુલજાલ મચ્છિન્ન પક્ષિકાચ્છન્નં,
નિક્કુટ્ટકુટસલ્લિયત, શિરોધર મતિદીન હીનસ્વરં. ૬૮

તં દુષ્ટુ મનિષ્ઠ મરિષ્ઠમંડલ મિવ વિપાદજલિનમુલઃ
પ્રાપ્તો ગુરુપપાર્શ્વે નત્વા નિશ્રુણોતિ ધર્મકદં. ૬૯

જીવો નાદિતનુર્કર્મવંધસંયોગનઃ મહા દુઃખિનઃ
અમતિ અનાદિવનત્પતિ નદ્યન્તો નંતપારવર્તન. ૭૦

તો વાયરેસુ તત્તો, તસુત્તણં કઢવિ પાવણ જીવો,
 લઘુકર્મ્મો ય તઓ જઈ, પાવઈ પંચેન્દ્રિયત્તં ચ. ૭૧
 પુન્નવિઢ્ઢણો ય તઓ, ન અજ્જસિત્તે લહેઈ મણુયત્તં,
 લઢ્ઢેવિ અજ્જસિત્તે, ન કુલં જાઈં વલં રૂવં. ૭૨
 ઇયંપિ કઢવિ પાવઈ, અપ્પાઝ વા હવિજ્જ વાહિલ્લો,
 દીહાઝઓ નિરોગો, હવિજ્જ જઈ પુન્નજોણ. ૭૩
 પત્તે નીરોગત્તે, દંસણનાણસ્સ આવરણઓ ય,
 નય પાવઈ જિણધમ્મં, વિવેયપરિવજ્જિઓ જીવો. ૭૪

ખાદ ખાદર સ્થાવરોમાં આવી ત્યાંથી જેમ તેમ કરી જીવ તસપણુ' પામે છે. ત્યાંથી જો હલકા કર્મવાળો થાય તો 'પંચેન્દ્રિયપણુ' પામે છે. ૭૧

ત્યાં પણુ હજી પુણ્યહીન હોય તો આર્ય ક્ષેત્રમાં મનુષ્યપણુ' પામી શકતો નથી. કદાચ આર્ય ક્ષેત્રમાં જન્મે તોપણુ કુળ જાતિ બળ અને રૂપ મળવાં સુસ્કેલ થઈ પડે છે. ૭૨

એ બધું કદાચ પામે-તોપણુ અલ્પાયુ અથવા વ્યાધિગ્રસ્ત થાય, ખાકી દીર્ઘાયુષી અને નિરોગી તો પુણ્ય થોગેજ થઈ શકે. ૭૩

નિરોગીપણુ' પાન્યાં છતાં પણુ-જ્ઞાનાવરણ તથા દર્શનાવરણ કર્મના ભેદથી વિવેકહીન જીવ જિન ધર્મ પામી શકતો નથી. ૭૪

તતો વાદરેપુ તત સ્તમત્વં કયમપિ પ્રાપ્નોતિ જીવઃ

લઘુકર્મા ચ તતોયદિ પ્રાપ્નોતિ પંચેન્દ્રિયત્વં ચ ૭૧.

પુણ્યવિઢ્ઢીન શ્ચ તતો ન આર્યક્ષેત્રે લભતે મનુજત્વં,

લઘ્વેપિ આર્યક્ષેત્રે ન કુલં જાતિં વલં રૂપં. ૭૨

एतदपि कयमपि प्राप्नोति, (तथापि) अल्पायुर्वा भवेत् व्याधिनः

दीर्घायुर्नीरोगो भवेत् यदि पुण्ययोगेन. ૭૩

प्राप्ते नीरोगत्वे दर्शनज्ञानस्य आवरणतश्च,

नच प्राप्नोति जिनधर्मे दिवेनपरिदर्जितो जीवः ૭૪

લઘૂણવિ જનઞ્મં, દંસણમો હાણયકમ્પઽદર્ણ,
સંકાદિકલુસિયમણો, ગુરુવચનં નૈવ સદ્દર્શ ૭૫

અહ નિમ્મલ સંમત્તો, જાઽદિયં સદ્દર્શ ગુરુવચનં,
નાનાવરણસ્મુ દણ, સંસિજ્જતં ન બુજ્જે. ૭૬

અહ સંસિયંપિ બુજ્જે, સંયપિ સદ્દર્શ વોહણ અન્નં,
ચારિત્તમોહદોસેણ, સંજમં નય સયં કુણ્ણ. ૭૭

જિન ધર્મ પામીને પણ દર્શન મોહનીય કર્મના ઉદયના લીધે જીવ
શંકાદિકથી કલુષિત હૃદય થઇને ગુરુ વચનને શ્રદ્ધી શકતો નથી. ૭૫

હવે નિર્મળ સમ્યક્ત્વ પામી ગુરુના વચનને ખરૂં કરી માને, તોપણ
જ્ઞાના વરણના ઉદયથી ગુરુએ કહેતાં છતાં પણ તેનું મર્મ સમજી શકે
નહિ. ૭૬

કદાચ કહેલા (મર્મને) પણ સમજે તેમજ પોતે શ્રદ્ધી બીજાને પણ
બોધિત કરે, તોપણ ચારિત્ર મોહના દોષે કરીને પોતે સંયમ કરી શકે
નહિ. ૭૭

લઘૂણાપિ જિનઞ્મં દર્શનમોહનીયકર્મોદયેન,
શંકાદિકલુષિતમના ગુરુવચનં નૈવ શ્રદ્ધત્તે ૭૫

અથ નિર્મલસમ્યક્ત્વો યથાસ્થિતં શ્રદ્ધતે ગુરુવચનં,
જ્ઞાનાવરણસ્યો દયે શંસ્યમાનં ન બુધ્ધયતે. ૭૬

અથ શંસ્યમાન મપિ બુધ્ધયતે સ્વયમપિ શ્રદ્ધત્તે વોધયતિ અન્યં,
ચારિત્રમોહદોષેણ સંયમં નચ સ્વયં કરોતિ ૭૭

સ્ત્રીણે ચરિત્તમોદે, વિમલતવં સંજમં ચ જો કુળદ્,
સો પાવદ્ મુક્તિસુહં, ઇય મણિયં સ્ત્રીણરાગેર્હિ. ૭૮

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭
ચુલ્લગ પાસગ ધન્ને, જૂણ રયણે ય મુમિણ ચક્રે ય,
૮ ૯ ૧૦
ચમ્મ જુગે પરાણૂ, દસ દિઠંતા મુયપસિદ્ધા. ૭૯

एएहि इम मव्वं, मणुयत्ताई कपेण दुल्लभं,
लब्धुं करेह सहलं, काळण जिणिंदवरधम्मं ८०

अह समए भणइ निवो, भयवं किं दुक्कयं कयं तेण,
उक्किठकुट्टिएणं, तो इह जपेइ मुणिनाहो. ८१

આરિત્ર મોહનીય ક્ષીણ ચતાં જે પુરૂષ નિર્ભજ તપસંચમ કરે તે
મુક્તિ મુખ પામે એમ વીતરાગે કહેલું છે. ૭૮

ચૂલો, પાશો, ધાન્ય, ચૂથ, રત્ન, સ્વપ્ન, ચક્ર, ચર્મ, ધૂસર, અને પ-
રમાણુ, એ દશ દૃષ્ટાંતો શાસ્ત્રમાં પ્રસિદ્ધ છે. ૭૯

એ દશ દૃષ્ટાંતોએ કરી આ બધું મનુષ્ય ભવાદિક અનુક્રમે દુર્લભ
છે, માટે તે પામીને જિનેશ્વરનો ધર્મ કરી તેને સફળ કરે. ૮૦

હવે (દેશના પૂરી થયાથી) અવસર પામી રાત્ર (શુરૂને) કહેવા
લાગ્યો કે હે ભગવન્ મેં જોયલા તે અતિશય દુષ્ટ રોગવાળાએ (પૂર્વ ભવમાં)

स्त्रीणे चारित्रमोदे विमल तपः संजमं च यः कुरुते,
स प्राप्नोति मुक्तिसुखं इति भणितं स्त्रीणरागैः ७८

चुल्लक-पाशक-धान्यानि यूथो रत्नं च स्वप्नचक्रे च
चर्म-युगे परमाणु दर्श दृष्टांताः श्रुतप्रसिद्धाः ७९

एतै रिदं सर्वं मनुजत्वादि क्रमेण दुर्लभ्यं,
लब्ध्वा कुरुत सफलं कृत्वा जिनेंद्रवर धर्म. ८०

अथ समये भणति वृषो भगवन् किं दुष्कृतं कृतं तेन,
उत्कृष्टकुष्ठिना तत इह जल्पति मुनिनाथः ८१

શુ' પાપ કર્યું હશે ? ત્યારે આ સ્થળે તે ગુનીશ્વર (નીચે 'સુજ્ઞ') ઉત્તર આ-
પવા લાગ્યા. ૮૧

મણિસુંદરમંદિરરેહિરંમિ મણિમંદિરંમિ નયરંમિ,
દો સોમભીમનામા, કુલવત્તા નિચ્ચ-મવિવત્તા. ૮૨.

પદમો પુત્તાપમઈ, અક્ખુદ્ધો મદ્ધો વિણીઓ ય,
તવ્વિવરીઓ વીઓ, પરપેસણજીવિણો દોવિ ૮૩

અન્નદિણે દિણમણિ કિરણ, મામ્મરં મુરગિરિં વ ઉત્તુમં,
કત્થવિ કચ્ચંતેહિં તેહિં જિણમંદિરં દિઠં. ૮૪

મણિઓથી શણગારેલા મંદિરોવડે ચોભતા મણિમંદિર નગરમાં સોમ
અને ભીમ નામના બે કુળ પુત્ર હતા, તેઓ (એક બીજાના મિત્ર હોઈ) હ-
મેશાં સાથે રહેતા. ૮૨

તેઓ બે, પરાઈ થાકરી કરી આજીવિકા ચલાવતા હતા, તેમાંના સોમ
બાંધી બુદ્ધિવાળો હોવાથી અશુદ્ધ ભદ્રપરિણામી અને વિનીત હતો, જ્યારે ભીમ
તેથી ઉલટાજ શુણ્ણવાળો હતો. ૮૩

તે બે જણાએ એક દિવસે કયાંક જતાં થકાં સૂર્યના કિરણોથી જ-
ગજગિત અને મેઝ પર્વત માફક બંધુ જિન મંદિર બોધું. ૮૪

મણિસુંદરમંદિરરાજિતે મણિમંદિરે તગરે,
દ્વો સોમભીમનામાનો કુલપુત્રો નિત્ય મવિયુક્તૌ. ૮૨

પ્રથમો નુતાનમતિ રક્ષુદ્રો મદ્ધકો વિનીત ચ,
તદ્વિપરીતો દ્વિતીયઃ પરપેષ્ય જીવિણો દ્વાવપિ. ૮૩

અન્યદિને દિનમણિકિરણ માસ્વરં મુરગિરિ મિવો તુમં,
કુત્રાપિ વ્રજમ્યાં તામ્યાં જિનમંદિરં દષ્ઠં. ૮૪ .

સુદુમર્ષઃ સોમોઃ મળઈ, મીમ સુકયં કયં ન કિંપિ પુરા,
અમ્હેદિ તેણ નૂર્ણં, પરપેસત્તણ મિણં પત્તં. ૮૫

જં તુલ્હેવિ નરત્તે, પ્પો પ્પુણો પયાઈણો અન્ને,
તં સુકયદુક્કયફલં, અકારણં હવઈ કિંકજ્જં. ૮૬

તો પળમામો દેવં, દેમો ય જલંજલિં દુહસયાણં,
વત્તાળમઈ વાયાલ, માવઓ મળઈ અહ મીમો. ૮૭

ત્યારે સૂક્ષ્મ યુદ્ધિવાળો સોમ ભીમને કહેવા લાગ્યો કે, આપણે આ-
ગલા ભવે કશું સુકૃત કરેલ નથી. તેથીજ આ પરાઈ ચાકરી કરવી પડે
છે. ૮૫.

જો માટે મનુષ્યપણું તો બધાનું સરખું છે, છતાં એક સ્વામી થાય
છે, અને બીજા તેના પગે ચાલતા ચાકર થાય છે. તે વિના કારણે કેમ બને?
માટે તે સુકૃત અને દુષ્કૃતનુંજ ફળ છે. ૮૬

માટે ચાલો દેવને નમીયે, અને દુઃખોને જળાંજળિ આપી ફર ક-
રીયે. ત્યારે બિછાંછળ યુદ્ધિવાળો ભીમ વાચાળ હોવાથી (નીચે મુજબ)
બોલવા લાગ્યો. ૮૭

સૂક્ષ્મમતિઃ સોમો મળતિ મીમ સુકૃતં કૃતં ન કિમપિ પુરા,
આવામ્ભ્યાં તેન નૂનં પરમેષ્યત્વ મિદં પ્રાપ્તં. ૮૫.

યદ તુલ્યેપિ નરત્વે એકે પ્રથવઃ પદાતયઃ અન્યે,
તત્ સુકૃત દુષ્કૃતફલં અકારણં ભવતિ કિંકાર્યં. ૮૬

નતઃ પ્રણમાવો દેવં દદ્વ થ જલાંજલિં દુઃસ્વશતાનાં,
વત્તાળમતિ વાજાલભાવતો મળતિ અથ મીમઃ ૮૭.

નય અતિય ભૂયપંચગ, પવંચઅહિઓ જિહ્વ ચિય જંપંમિ,
હે સોમ વોમકુસુમં વ, તયણુ દેવાઈણો કિહણુ. ૮૮

પાસંદિતુંદઅઈચંદ, તંદવાદંબરોદિ કિં મુદ્દ,
દેવો દેવુ ત્તિ મુદ્દા કયત્થસે અપ્પ મપ્પમ્મઈ. ૮૯

ઈય વારિઓવિ તેણં, સોમો સોમુ વ્વ મુદ્દમઈજુહો,
ગંતું જિણમવણે મુવણ, વંધવં નમઈ સમિયતમો. ૯૦

હે સોમ ! આ જગતમાં પાંચ ભૂતની ગડબડ શિવાય આકાશના
કૂલની માફક બીજે કોઈ એવ નામનોજ પદાર્થ નથી, તો પછી દેવ વગેરે
તે શેના હોય ? ૮૮

માટે હે ભોળા ! તું પાપડિઓના લેબના અતિ ભયંકર ધુભરાના
આડંબરથી અંબાધને ટુકી બુદ્ધિવાળો થઈ દેવ દેવ પોકારીને પોતાને કાં
હેરાન કરે છે ? ૮૯

એવી રીતે તે બીજે નિવારણ કરતાં છતાં પણ સોમ (અંદ્ર) ના
માફક નિર્મળ બુદ્ધિરૂપ આંદરણીવાળો સોમ જિન મંદિરમાં જઈ જગત
ખંધુ જિનેશ્વરને નમીને પાપ તોડતો હવે. ૯૦

નચાસ્તિ ભૂતપંચકપ્રપંચાધિકો જીવ એવ જગતિ,
હે સોમ વ્યોમકુસુમ મિવ તદન્તુ દેવાદયઃ ક્વન્તુ. ૮૮

પાપંદિતુંદાતિચંદતાંદવાદંબરૈઃ કિં મુગ્ધ,
દેવો દેવ इति મુદ્દા કદર્થયસે આત્માન મલ્પમતિઃ ૮૯

इति वारितोपि तेन सोमः सोमइव शुद्धमतिज्योत्स्नः
गत्वा जिनभवने भुवनवांधवं नमति शमिततमाः ९०

રહિં રૂવગકુમુમે, પુણ્ડ જિણં પરાઈ ભત્તીય,
તપ્પુણ્ણવસા અજ્જઈ, સવોહિવીયં નરાહજુયં. ૧૧

મરિં સ એસ સોમો જાઓ મણિરહનરિંદ તુહ પુત્તો,
પહિપુત્તપુત્તસારો મારો ઇવ વિકમકુમારો. ૧૨

મીમો હળ ખુદમઈ, જિણાઈ નિંદળપરાયણો મરિં,
જાઓ एसો કુહી, પુરઓ મમિદી ભવ મળંતં. ૧૩

વળી એક રૂપિયાના ફૂલ લઈને તેણે ઉત્કૃષ્ટ લક્ષ્મી જિનેશ્વરની
પૂજા કરી, તે પુણ્યના લીધે તેણે મનુષ્યના આયુષની સાથે બોધિ બીજ ઉ-
પાર્જન કર્યું. ૬૧

તે આ સોમ ત્યાંથી મરીને હે મહિરથ રાજા ! તારો પૂર્ણ પુણ્ય-
શાળી અને (રૂપે કરીને) કામદેવ સમાન વિક્રમ કુમાર નામે પુત્ર થયેલો
છે. ૬૨

અને ટુંકી મતિવાળો ભીમ જિનાદિકની નિંદામાં પરાયણ રહી મ-
રીને આ કોઠિઓ થયો છે, અને તે હજુ અનંત લવ લમશે. ૬૩

શ્રીત્વા રૂપકકુસુમાનિ પૂજયતિ જિનં પરયા ભક્ત્યા,
તપ્પુણ્ણવશા દર્જયતિ સ વોધિવીજં નરાયુરુતં. ૧૧

મૃત્વા સ એસ સોમો જાતો મણિરથનરેંદ્ર તવ પુત્તઃ
પ્રતિપૂર્ણપુણ્ણસારો માર ઇવ વિક્રમકુમારઃ ૧૨

મીમઃ પુનઃ શુદ્રમતિઃ જિનાદિનિંદનપરાયણો મૃત્વા,
જાત એષ કુહી, પુરતો અમિણ્યતિ ભવ મળંતં. ૧૩

અહ જાયજાડસરણો, કુમરો હરિસુલ્લસંતરોમંચો,
 નમિડં ગુરુપયકમલં, ગિણ્હૃ ગિહિધમ્મ મરૂમ્મં. ૯૪
 મણિરહનિવોવિ વિક્રમ, કુમરે સંકમિયરજ્જપત્તારો,
 ગહિયવઓ ઉપ્પાડિય, કેવલનાળો ગઓ સિદ્ધિ. ૯૫
 જિણમંદિરજિણપઢિમા, જિણરહજત્તાકરાવણુજ્જુત્તો,
 મુણિજણસેવણસત્તો, દઢસંમત્તો વિમલચિત્તો. ૯૬
 સંપુન્નકલો પઢિપુન્ન, મંડલો હણિયદુરિયતમપસરો,
 વિક્રમરાયા રાડ વ્વ, કુવલયં કુણ્હ મુહકલિયં. ૯૭

(ગુરૂએ કહેલી આ વાત સાંભળીને) વિક્રમ કુમાર ભતિસ્મરણ જ્ઞાન
 પામી હૃદયથી ઉલ્લસતા રોમાંચવાળો થઈ ગુરૂના ચરણ કમળને નમીને અ-
 તિ રમણીય શ્રાવક ધર્મને ગ્રહણ કરતો હવે. ૯૪

મણિરથ રાજા પણ વિક્રમ કુમારને રાજ્યભાર આપીને દીક્ષા લઈ
 કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોંચ્યો. ૯૫

જિન મંદિર-જિન પ્રતિમા-તથા જિનની રથયાત્રા કરાવવામાં તત્પર
 રહેતો, મુનિઓની સેવામાં આસક્ત, ૯૬ સમ્યક્ત્વવંત, નિર્મળ ચિત્ત ધર-

અથ જાતજાતિ સ્મરણઃ, કુમારો હર્ષોલ્લસદ્રોમાંચઃ

નત્વા ગુરુપદકમલં, શૃક્ષાતિ શૃહિધર્મ મતિરમ્યં. ૯૪

મણિરથનૃપોપિ વિક્રમકુમારે સંક્રામિત રાજ્યપ્રાગ્ભારઃ

શૃહીતવ્રત ઉત્પાદિત કેવલજ્ઞાનો ગતઃ સિદ્ધિ. ૯૫

જિનમંદિર જિનપ્રતિમા, જિનરથયાત્રાકારાપણોદ્યુક્તઃ

મુનિજન સેવનસત્તો, દઢસમ્યક્ત્વો વિમલચિત્તઃ ૯૬

સંપૂર્ણકલઃ પ્રતિપૂર્ણમંડલો હતદુરિતતમઃપસરઃ

વિક્રમરાજા રાજા ઇવ કુવલયં કરોતિ સુલ્લકલિતં. ૯૭

નાર, એવો વિક્રમ રાજા પૂર્ણ કળાવાન્ પ્રતિપૂર્ણ મંડળવાળા અને ખરાબ અ-
ધિકારના ફેલાવાને હણનાર અંદ્રમા જેમ કુવળયને વિકાસિત કરે, તેમ પૂર્ણ
કળાથી સમસ્ત મંડળ વશ કરી પાપરૂપ અધિકારને હણીને પૃથ્વીના વળયને
સુખમય કરવા લાગ્યો. ૯૬-૯૭

અન્નામિ દિને નિવર્ઙ, નિયતુન્નાનિહિત્તગરુરજ્જધુરો,
અકલંકસૂરિપાસે પવજ્જં સંપવજ્જેઙ્. ૯૮

અક્ષુદ્રો ગંભીરો, સુદુમમઙ્ સુય મહિજ્જિઙં વહુયં,
વિધિના મરિઙં પત્તો, દિવંમિ લહિહી કમેણ સિવં. ૯૯

શ્રુત્વે તિ ગંભીરગુણસ્ય વૈભવં-મહાંત મુત્તાનમતે શ્ર વૈ ભવં,
શ્રદ્ધાધનાઃ શ્રાદ્ધજનાઃ સમાહિતા-અક્ષુદ્રતાં ધત્ત સદા સમાહિતાઃ ૧૦૦

इति श्री सोम भीम कथा ॥છા॥

પછી કેટલેક દિવસે તે વિક્રમ રાજા પોતાના પુત્રને રાજ્ય ધરાનો
ભાર સોંપીને અકલંક સૂરિના પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરતો હવો. ૯૮

એમ અક્ષુદ્ર એટલે ગંભીર અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિમાન્ થઈ ઘણું
જ્ઞાન ભણી વિધિથી મરણ પાત્રી સ્વર્ગે પહોંચ્યો અને અતુલ્ય મોક્ષ
પહોંચ્યો. ૯૯

આ રીતે અક્ષુદ્ર શુભવાનની સમૃદ્ધિ અને ક્ષુદ્રજનનો વધી પડેલો
સંસાર સાંભળીને શ્રદ્ધાવાન શાંત વૃત્તિવાળા શ્રાવકજનોએ હમેશાં શાંત
રહી અક્ષુદ્રપણું ધારણ કરવું જોઈએ. ૧૦૦

આ રીતે સોમ અને ભીમની કથા છે.

अन्यस्मिन् दिने नृपतिः निजपुत्रनिहितगुरुकराज्यधुरः
अकलंकसूरिपार्श्वे प्रवज्यां संप्रपद्यते. ९८

अक्षुद्रः गंभीरः सूक्ष्ममतिः श्रुत मधीत्य वहुकं,
विधिना मृत्वा प्राप्तः दिवं लप्स्यति क्रमेण शिवं. ९९

(દ્વિતીય ગુણ.)

उक्तो ऽक्षुद्र इति प्रथमो गुणः, संप्रति द्वितीयं रूपवद्
गुण माह ।

અક્ષુદ્રપણા રૂપ પહેલો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે રૂપવા-
ળાપણા રૂપ બીજો ગુણ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

સંપુત્રંગોવંગો—

પંચિન્દિયસુંદરો સુસંઘયણો,

હોઈ પમાવણહેઝ—

સ્વમો ય તદ્ રૂપવં ધમ્મે ૧

(મૂળનો અર્થ.)

સંપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો, પાંચ ઇન્દ્રિયોથી સુંદર દેખાતો
અને સારા સંહનન (બાંધા) વાળો હોય તે રૂપવાન્ ગણાય,
તેવો પુરૂષ શાસનને શોભાવવાનો કારણભૂત થાય છે, અને ધર્મ
પાળવામાં પણ સમર્થ રહે છે. ૯

ટીકા.

સંપૂર્ણાન્ય ન્યૂના—ન્યંગાનિ શિરઝ્ઞદરપ્રભૃતીની—હપાંગાનિ ચાંગુલ્યા
દીનિ यस્ય સ સંપૂર્ણાંગોપાંગોઽન્યંગિતાંગં ઇત્યર્થઃ

સંપૂર્ણ એટલે-અન્યૂન છે-અંગ એટલે મસ્તક પેટ વગેરે-અને
ઉપાંગ એટલે આંગળીઓ વગેરે જેના તે સંપૂર્ણાંગોપાંગ કહેવાય. મતલબ
કે અખંડિત અંગવાળો.

પંચેન્દ્રિયસુંદરઃ કાળકોકરવધિરમૂકત્વાદિવિકલ્પાદિભિપ્રાયઃ

સુસંઘયણુ ચિ—શોભનં સંહનનં શરીર સામર્થ્યં यस્ય, ન પુન રાઘ
મેવ, સંહનનાંતરેપિ ધર્મપ્રાપ્તેઃ

“ સત્ત્વેસુ વિ સંઠાણેસુ લહૃદ્ એવે સત્ત્વસંઘયણે ”

इतिवचनात्.

સુસંહનન સ્તપઃ સંયમાદ્યનુષ્ઠાનશામર્થ્યોપેત ઇત્યાકૂતં.

एवंविधस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह.

भवति जायते प्रभावना हेतुं स्त्रीर्थावृत्तिकारणं-तथा क्षमश्च समर्थो
रूपवान् धर्मे धर्मकरणविषये स्यात्, सुसंहननत्वा नास्येति । मुजातवद ।

પંચેન્દ્રિય સુંદર એટલે કે કાણુ બોખરો બહેરો મૂંગો ન હોતાં
પાંચે ઇન્દ્રિયોથી શોભતો.

સુસંહનન એટલે શોભન સંહનન કહેતાં શરીરબળ (બાંધો) છે
જેનો તે સુસંહનન બાણુવો, બાકી એમ ન સમજવું કે પેહેલા સંહનન-
વાળો જ ધર્મ પામે, કેમકે બાકીના સંહનનોમાં પણ ધર્મ પામી શકાય
છે, જે માટે કહેલું છે કે:—

“ सर्व संस्थान अने सर्व संहननोभां धर्म पाभी शके ”

સારા સંહનનવાળો હોય તો તે તપસ્યમાદિક અનુષ્ઠાન કરવામાં
સમર્થ રહી શકે એમ એ વિશેષણ આપવાનો અભિપ્રાય છે.

એવો પુરૂષ ધર્મ સ્વીકારે તો શું ફળ થાય તે કહે છે.

એવો પુરૂષ પ્રભાવનાનો હેતુ એટલે તીર્થની ઉત્પત્તિનું કારણ થાય
છે, તેમજ રૂપવાન્ પુરૂષ ધર્મમાં એટલે કે ધર્મ કરવાની બાબતમાં સમર્થ
થઈ શકે છે, કારણ કે તે સારા શરીર સામર્થ્યવાળો હોય છે. ઇહાં સુભાત-
નો દૃષ્ટાંત અતાવશું.

નચ નંદિષેળહરિકેશવલાદિમિ વ્યભિચાર સ્વભાવનીય, સ્તેષા મપિ સંપૂર્ણગોપાંગત્વાદિયુક્તત્વાત્ ।

પ્રાયિકં ચૈતત્—જેષગુણસદ્ભાવે કરૂપસ્ય ગુણાંતરાભાવસ્ય ચાતુષ્ટ-
ત્વાત્, અતएव વક્ષ્યતિ,

“પાયદ્ગુણવિદૂષા ઇષસિ મજ્જિમા વરા નેયા” ઇતિ ।

નંદિષેણ અને હરિકેશિબળ વિગેશ તો કુરૂપવાન્ હતા છતાં ધર્મ પામ્યા છે એમ કહી રૂપવાન્પણનો વ્યભિચાર બતાવવો ન જોઈયે, કેમકે તેઓ પણ સંપૂર્ણ અંગોપાંગાદિકે કરીને યુક્ત હોવાથી રૂપવાન્ જ ગણાય.

અને આ વાત પણ પ્રાયિક છે, કારણ કે બીજા ગુણનો સદ્ભાવ હોય તો ‘પછી કુરૂપપણ’ અથવા કેઈ બીજા અમુક ગુણનો અભાવ હોય તેથી ક’ઈ દોષ આવતો નથી. એથી જ આગળ મૂળ અંશકાર જ કહેવાના છે કે;—

“ચોથાભાગ ગુણે હીન હોય તે મધ્યમ પાત્ર અને અર્ધા ગુણે હીન હોય તે અધમ પાત્ર બાણવા.”

સુજાત કથા ચેયં

રિઙ્ચકકઅર્કપાણ, ચંપાઈ પયાવવિજિયમિત્તપહો,
મિત્તપહો નામનિવો, સધમ્મિણી ધારણી તસ્સ. ૧

સુજાતની કથા આ પ્રમાણે છે.

હૃશ્મનોના દળથી અકંપિત ચંપા નામની નગરીમાં પ્રતાપથી સૂ-

રિઙ્ચકકાકંપ્યાયાં ચંપાયાં પ્રતાપવિજિતમિત્રપ્રભઃ
મિત્રપ્રભોનામનૃપઃ સધર્મિણી ધારણી તસ્ય. ૧

ધની પ્રભાને જીતનાર મિત્ર પ્રભ નામે રાજા હતો-અને તેની ધારણી નામે રાણી હતી. ૧

સિદ્ધી ય ધમ્મરત્નો, ધનમિત્તો મુયણકમલવણમિત્તો,
મજ્ઞા તસ્સ ધણસિરી, સિરી વ વરુવલાવન્ના. ૨

તાણં જાઓ પુત્તો, વહુઓવાડ્યસણ્હિ સુપવિત્તો,
સંજણિયજણચમકો, તણુપ્પહા પડલચિચ્ચિકો. ૩

જં જાઓ હ્રિ રિદ્ધે. કુલંમિ હે જાય તં તુહ મુજાયં,
મણ્ણ જ્ઞણેણ તેણં, નામ કયં સે મુજાઓ ત્તિ. ૪

ત્યાં ધર્મ પરાયણ અને સુજનરૂપ કમળ વનને આનંદ આપવા સૂર્ય સમાન ધન મિત્ર નામે શેઠ હતો, તેની લક્ષ્મી સમાન ઉત્તમ રૂપ લાવણ્ય-વાળી ધનશ્રી નામે ભાર્યા હતી. ૨

તેમને સેંકડો ઉપાયોથી લોકોના ચિત્તને ચમત્કાર કરનાર તેમજ શરીરની કાંતીથી અકબકિત એક પવિત્ર પુત્ર પ્રાપ્ત થયો. ૩

તે પુત્ર રિદ્ધિવાળા કુળમાં જન્મ્યો તેથી લોકો કહેવા લાગ્યા કે એવું જન્મ સુભત છે તેથી તેવું સુભત એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૪

શ્રેષ્ઠી ચ ધર્મરત્નો ધનમિત્રઃ મુજનકમલવનમિત્રઃ

માર્યા તસ્ય ધનશ્રી શ્રી રિવ વરુવ લાવણ્યા. ૨

તયો જાતઃ પુત્રો વહૂપાય સતૈઃ સુપવિત્રઃ

સંજનિતજનચમત્ક સ્તનુપ્રભાપટલચૈચિક્યઃ ૩

યદ્ જાત હ્રિ ઋદ્ધે કુલે હેજાત તત્ તવ મુજાતં,

મણ્યતે જનેન તેન નામ કૃતં તસ્ય મુજાત ઇતિ. ૪

પદિપુન્નગોવંગો, નિરુવમલવણિમસુરુવરુવ ધરો,
સો સન્વકલાકુસલો, કમેણ તરુણત્ત મણુપત્તો. ૫

કહ્યાવિ પવિત્તંતો, જિણયુદ્ધપૂયાહિ વાણિપાણિતલં,
ગુરુપયકમલં વિમલં, કયાવિ ભમરા વ્વ સેવંતો. ૬

કાદેવિય જિણપવચણ, પમાવણં પાવણં પુણ કુણંતો,
સવણપુદેહિ પિયંતો, કયાઈ જિણસમયઅમયરસં, ૭

તે પ્રતિપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો તથા અનુપમ લાવણ્ય અને રૂપવાળો
હોઈને સર્વ કળામાં કુશળ થઈ અનુક્રમે થોવન અવસ્થાને પામ્યો. ૫

તે સુભત ક્યારેક જિનેશ્વરની સ્તુતિ તથા પૂજામાં વાણી અને પાણી
(હાથ) ને પ્રવર્તીવતો અને ક્યારેક ભમરાની માફક ગુરૂના નિર્મળ પદકમળ-
ને સેવતો. ૬

(વળી ક્યારેક) જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરાવી પોતાને પવિત્ર
કરતો, (અને) ક્યારેક જિન સિદ્ધાંતરૂપ અમૃત રસને પોતાના કર્ણપુટવડે
કરી પીતો હતો. ૭

પ્રતિપૂર્ણાંગોપાંગો નિરુપમલાવણિમસુરુપવરુવધરઃ
સ સર્વકલાકુશલઃ ક્રમેણ તરુણત્વ મનુપ્રાપ્તઃ ૫

કદાપિ પ્રવર્તયત્ જિનસ્તુતિપૂજાયાંવાણીપાણિતલં,
ગુરુપદકમલં વિમલં કદાપિ ભ્રમર ઇવ સેવમાનઃ ૬

કારાપયિત્વા જિનપ્રવચનપ્રમાવનાં પાવનં પુનઃ કુર્વન્,
શ્રવણપુટૈઃ પિવન્ કદાચિન્ જિનસમયામૃતરસં. ૭

લલિપ્તિયં મળરેદિં, સહિયદિગમેદિ મળિપ્તિં,
નયરે નયરેદિલ્લે, કસ્ત ન સો કાસિ તોસમરં. ૮

ઇત્તો તત્થેવ પિયંગુ, નામિયા ધમ્મઘોસમંતિપિયા,
પેસણપહિયાહ ચિરા, ગયાહ તજ્જેદાસીઓ. ૯

તાઓ મળંતિ સામિણિ, મા કુપ્પસુ અમ્હ જયઅપહિરૂવં,
દહં સુજાયરૂવં, કસ્ત ન મોહિજ્જણ હિયયં. ૧૦

વળી લલિત મનહર અને સહૃદય (મર્મજ્ઞ) જનના હૃદયને પકડનાર વાક્યોવાડે કરીને ન્યાયથી વિરાજતા નગરમાં તે સર્વ જનને આનંદ આપતો. ૮

હવે તેજ નગરમાં ધર્મ ઘોષ નામના મંત્રીની પ્રિયંશુ નામની પ્રિયા હતી તેણી દળણું દળવા મોકલેલી દાસીઓને બહુ મોડી પાછી વળવાથી ઠપકો દેવા લાગી. ૯

ત્યારે તે દાસીઓ કહેવા લાગી કે હે સ્વામિની, તું અમારાપર શુ રસે થા મા, કારણ કે જગતમાં જેની ભેડી મળતી નથી એવું સુખત કુમારણું રૂપ બેવા કેણું હૃદય મોહિત નહિ થાય (તેથી અમને વાર લાગી) ૧૦

લલિતૈર્મનોહરૈઃ સહૃદયહૃદયંગમૈઃ મળિતૈઃ
નગરે નયરાજિતે કસ્ય ન સ અકાર્પિતૈ તોષમરં. ૮

ઇતસ્તૈવ પ્રિયંગુનામિકા ધર્મ ઘોષમંત્રિપિયા,
પેષણપહિતા શ્રિરાગતા સ્તર્જયતિ દાસીઃ ૯

તા મળંતિ સ્વામિનિ મા કુપ્ય નઃ જગદમતિરૂપં,
દહં સુજાતરૂપં કસ્ય ન મુહ્યતે હૃદયં. ૧૦

સા પઢિમળઈ હલાઓ, જયા સ ગચ્છિજ્જ જેણ મગ્ગેણ,
તાહે મમ સાહિજ્જહ, તં સુદયં જેણ પિચ્છામિ. ૧૧

ગુણિજળઅવયંસવયંસ, પરિગયં તં કયાઈ તંમિ, પહે,
જંતં દાસીકહિયં, નિયઈ પિયંગૂ સવત્તિજુયા. ૧૨

વમ્મહરૂવમહુત્તર, મંજળપવળં નિણ્વિ તં ણસા,
પમળઈ ધન્ના સ ચ્ચિવય, નારી જીસે વરો ણસો. ૧૩

(આધુ' સાંભળી) તે મંત્રિપ્રિયા દાસીઓને કહેવા લાગી કે હે દા-
સીઓ જ્યારે તે કુમાર આ રસ્તેથી જતો જુઓ ત્યારે મને ચેતવજો કે જેથી
તે કેવો રૂપવાન છે તે હું જોઈ શકું. ૧૧

હવે એક વેળાએ સુગુણ શિરોમણિ મિત્રોએ વીંટાયેલો સુભત કુ-
માર તે રસ્તે થઈ જતો હતો તેવામાં દાસીએ ચેતવ્યાથી પ્રિયંશુ નામની
મંત્રિપ્રિયા પોતાની સોંકથો સાથે મળીને તેને જોવા લાગી. ૧૨

ત્યારે કામદેવના રૂપના જોરવાળા ઓઢાણને લાંબવામાં પવન સમાન
તે સુભતને જોઈને એ મંત્રિની ઓ કહેવા લાગી જગતમાં તેજ ઓ નશીબ-
દાર છે કે જેનો આ વર છે. ૧૩

સા પ્રતિમળતિ હલાઃ યદા સ ગચ્છે દનેન માર્ગેણ,
તદા મમ સાધયત તં સુમગં યેન પ્રેક્ષે. ૧૧

ગુણિજનાવર્તસવયસ્યપરિગતં તં કદાપિ તસ્મિન્,
પથિ યાંતં દાસીકથિતં પશ્યતિ પ્રિયંશુઃ સપત્ની યુતા. ૧૨

મન્મથરૂપમદોત્તર, મંજનપવનં દૃષ્ટ્વા તં ણસા,
પ્રમળતિં ધન્યા સાચૈવ નારી યસ્યા વર. ણ્પઃ ૧૩

કાલં મુજાયવેસં, અહસાઈ કયાવિ સા અમિરમે રૂ,
અન્નાણ સવત્તીણં, મજ્જે તત્ત્વયણચિટ્ઠાઈ. ૧૪

इचो पत्तो मंती, गिहदारं निठणं ति कलिऊण,
अवसप्पिऊण सणियं, कवाढछिदेण पिच्छेइ. १५

अतिवरचिठं ददु, चित्तए हा विणठयं एयं,
होही रहस्समेए, सुइरं ता होए पच्छन्नं. १६

વળતી કોઈ વેળાએ તેણી ભભકાદાર સુખત કુમારનો વેષ ધારણ
કરી બીજી સોંકયોની વચ્ચે તે કુમારના વાક્ય અને આળા કરી ફરવા
લાગી. ૧૪

એવામાં મંત્રી ત્યાં આવી ચડ્યો—તે ઘરનો દરવાજો બંધ કરેલો
બાણી ધીમે ધીમે પાસે આવી કમાડના બાંકોરામાંથી જોવા મંડ્યો. ૧૫

.. પોતાના જનનખાતાની એકા જોઈને મંત્રી વિચારવા લાગ્યો કે આ
કેરવાત ફૂટશે તો આ જનનખાતાની સદંતર આગરુ જશે માટે લાંબા વ-
ખત સૂધી આ વાત છાની રખાવવી. ૧૬

कृत्वा मुजातवेषं, अतिशायि कदापि सा अमिरमते,
अन्यासां सपत्नीनां मध्ये तद्वचनचेष्टाभिः १४

इतः प्राप्तो मंत्री गृहद्वारं निष्ठित मिति कलित्वा,
अवसर्प्य शनैः कपाटच्छिद्रेण प्रेक्षते. १५

अंतःपुरचेष्टां दृष्ट्वा चिंतयति हा विनष्ट मेतद्,
भविष्यति रहस्यभेदे मुचिरं तद् भवतु प्रच्छन्नं. १६

અહ લિહ૨ કૂડલેહં, સુજાય તુમણ મહં ઇમં કહિયં,
જહ બંધિય અપ્પિસ્સં, મિત્તપહં દસદિણસ્સંતે. ૧૭

કિંતુ વિલંબસિ અજ્જવિ, ઇચ્છાઈ નિદંસણ નિવસસ ગો,
ચિંતઈ નિવોવિ હદ્ધવી, ઇયંમિ ઇમં કહં ઘટઈ. ૧૮

અહવા લોહંધાણં, નરાણ કિં અકરણિજ્જ મિહ મુવણે,
તા હંતવ્વો ઇસો, રક્ખેયવ્વો જણવવાઓ. ૧૯

હવે તે મંત્રીએ એક ખોટો લેખ લખ્યો તેમાં લખ્યું કે “હે સુ-
ભાત તે’ મને એમ કહેલું હતું કે દશ દિનની અંદર મિત્રપ્રભ રાજાને ખાંધી
આણીશ છતાં હજી કાં વિલંબ કરે છે!” ઇત્યાદિક વિગત. લખીને તે લેખ
રાજાને બતાવ્યો, ત્યારે રાજા પણ વિચારમાં પડ્યો કે હાય હાય આવો ભલો
માણસ આવું કામ કેમ કરે. ૧૭-૧૮

અથવા લોભાંધ મનુષ્યોને આ જગતમાં કંઈ અકર્તવ્ય નથી. મોટે
આ સુભાતને મારવો જોઈએ અને તે એવી રીતે કે જેથી લોકોમાં પણ કરી
હોહા નહિ થાય. ૧૯

અથ લિખતિ કૂટલેલ્લં સુજાત ત્વયા મહં ઇદં કથિતં,
યથા વદ્ધા અર્પયિષ્યામિ મિત્રપ્રભં દશદિનસ્યાતિ. ૧૭

કિંતુ વિલંબસે અથાપિ, ઇત્યાદિ નિદર્શયતિ નૃપસ્યાગ્રે,
ચિંતયતિ નૃપોપિ હાથિક્, ઇતસ્મિન્નિદં કથં ઘટતે. ૧૮

અથવા લોભાંધાનાં નરાણાં કિં અકરણીય મિહ મુવને,
તતો હંતવ્ય ઇષ રક્ષિતવ્યો જનાપવાદઃ ૧૯

તો નિવક્કમિસેળં, સ લેહ મપ્પિય સપેસિઓ રત્ના,
નયરી અરરકુરીય, ચંદજ્જયનિવહ્પાસંમિ. ૨૦

સો દદુ નિવાણસં, તસ્સય રૂવં વિચિંતણ ચિત્તે,
ન ઘઢઈ ઇરિસરૂવે, ઇમંમિ નરવહ્વિરુદ્ધ મિણં. ૨૧

થત ઉક્તં

વિષમસમૈ વિષમસમા, વિષમૈ વિષમાઃ સમૈઃ સમાચારાઃ
કરચરણદંતનાસિક, વક્ત્રોઘ્નિનીરીક્ષણૈઃ પુરુષાઃ ૨૨

તેથી રાજાએ પોતાનું કામ બતાવવાના મિષે કરીને તેને દેખ સાથે
અરરકુરી નગરીના અંદ્રધ્વજ રાજા પાસે મોકલાવ્યો. ૨૦

અંદ્રધ્વજે રાજાનો હુકમ બોલ્યો-પણ સુભાતનું રૂપ બેતાં તે ચિત્તમાં
વિચારવા લાગ્યો કે આવા રૂપવાન પુરુષમાં આવું રાજ વિરુદ્ધ કામ થટી
શકેજ નહિ. ૨૧

જે માટે કહેલું છે કે

“હાથ, પગ, કાંત, નાક, મુખ, હોઠ, અને કટાક્ષ એ જેના કાંધક
વાંકા અને કાંધકે સીધા હોય તો તે માણસ પોતે પણ તેવોજ વાંકો સીધો
નિવડવાનો, જો તદન વાંકા હોય તો તે તદન વાંકો હોય તો તે તદન વાંકો
નિવડવાનો અને જો સીધા હોય તો સીધો નિવડવાનો. ૨૨

તતો નૃપકાર્યમિષેણ સ લેક્ષ મર્પયિત્વા સંમેષિતોરાત્ના,
નગર્યાં અરરકુર્યાં ચંદ્રધ્વજનૃપતિપાર્શ્વે. ૨૦

સ દૃષ્ટ્વા નૃપાદેશં તસ્ય ચ રૂપં વિચિંતયતિ ચિત્તે,
ન ઘટતે ર્દિગ્દ્રૂપે અસ્મિન્ નરવતિ વિરુદ્ધ મિદં. ૨૧

અહ ઓસારિય સર્વં, સાહૃ દંસેઝ નિવડલેહં ચ,
મળઈ મુજાઓ નરવર, કુળમ્મ તુમં સામિઆણં. ૨૩

ચંદજ્જઓ વિ જંપઈ, ન તુમં મારેમિ કિંતુ પસિજ્જણ,
અચ્છિન્નપુન્ન અચ્છિન્ન, કિત્તિ પચ્છન્ન મત્થાહિ. ૨૪

ઇય મળિજ્જણં તેણં, ચંદજસા નામિયા નિયા મહ્ણી,
તયદોસદૂરિયતણુ, દિન્ના સે ગરુયહરિસેણ. ૨૫

હવે તે ચંદ્રધ્વજે બીબા બધાને રબ્બ આપી (એકાંતમાં) સુભતને
સઘળી વાત કહી રાબનો લેખ બતાવ્યો, ત્યારે સુભત બોલ્યો કે હે નરવર
તને જે પ્રમાણે તારા સ્વામિનો હુકમ છે તે પ્રમાણે કર. ૨૩

ત્યારે ચંદ્રધ્વજ બોલ્યો કે તારા બિયર પ્રસન્ન થઈ હું તને મારતો
નથી, માટે તું પુણ્ય અને કીર્તિને તોડ્યા વગર ઇહાં છાનો માનો
રહે. ૨૪

એમ કહીને તેણે ચંદ્રયશા નામની પોતાની બેન કે જે ત્વચાના
દોષથી કેદ રોગે કરી દૂષિત થએલી હતી તે ઘણી ખુશી સાથે તેને પ-
રણાવી. ૨૫

અથ અપસાર્યં સર્વં સાધયતિ દર્શયતિ નૃપતિલેખં ચ,
મળતિ મુજાતો નરવર કુરુષ્વ ત્વં સ્વામ્યાદેશં ૨૩

ચંદ્રધ્વજોપિ જલ્પતિ, ન ત્વાં મારયામિ કિંતુ પ્રસીધ,
અચ્છિન્નપુણ્ય અચ્છિન્નકીર્તિં પ્રછન્ન માતિષ્ઠ. ૨૪

ઇતિ મળિત્વા તેન ચંદ્રયશાનામિકા નિજા મળિની,
ત્વગ્દોષદૂષિતતનુઃ દત્તા તસ્ય ગુરુકર્પેણ. ૨૫

ત સસંગવસેણં, સા સાવયધમ્મનિચ્છલં જાયા,
નિક્કિટકુટ્ઠવિહુરા, મુચંગસંવેગરંગિણા ૨૬

ગદ્ધિયાણસણા સંમં, તેણં નિજ્જામિયા ઇમા મરિડં,
માસુરવરબુંદિધરો, જાઓ સોહમ્મસગ્ગસુરો. ૨૭

પત્તો સ પડત્તોહી, નમિડં જાંણાવિડં ચ અપ્પાણં,
અળહ મુજાથં સામિય, કહેસુ કિં તે કરોમિ પિયં. ૨૮

તે ચંદ્રયશા સુભતની સોખતથી દુષ્ટકુષ્ટ રોગથી પીડાયલી છતાં
ઉત્તમ સંવેગથી રંગિત થઈ શ્રાવક ધર્મમાં નિશ્ચિત થઈ. ૨૬

તેણીએ અણુસણુ લીધું અને સુભત તેની નિર્ધાપના કરવા લાગ્યો
એ રીતે તેણી મરણ પામીને સૌધર્મ દેવલોકમાં દેહીપ્યમાન શરીર ધારણુ કરનાર
હેવતા થઈ. ૨૭

તે દેવ અવધિ જ્ઞાનથી પૂર્વ ભવ બાણીને ત્યાં આવી સુભતને ન-
મીને પોતાની ઓળખ આપી કહેવા લાગ્યો કે હે સ્વામિન્ તમારૂં શુભ મિત્ર
કરું તે કહો. ૨૮

તત્સંસર્ગવશેન સા શ્રાવકધર્મનિચ્છલાં જાતા,
નિક્કુટ્ઠકુટ્ઠવિધુરા મુચંગસંવેગરંગવતી. ૨૬

ચૃદ્ધીતાનશના સમ્યક્ તેન નિર્ધામિતા ઇયં થૃત્વા,
માસ્થરવરવોદિધરો જાતઃ સૌધર્મસ્વર્ગસુરઃ ૨૭

પ્રાપ્તઃ સ પ્રયુક્તાવધિઃ નત્વા જ્ઞાપયિત્વા ચાત્માનં,
અળતિ મુજાતં સ્વામિન્ કથય કિં તે કરોમિ મિયં. ૨૮

સો ચિંતઈ જઈ પિયરે, પિચ્છં તા હં ગદ્દેમિ પવ્વજ્જં,
તત્તમાવ મિણં નાહં, અમરો ચંપાપુરીઝવરિં. ૨૧

વિચ્છલં સિલં વિઝવ્વઈ, તો નિવપમુહા જણા મિસં ખીયા,
ધૂવકહુચ્છુયહત્થા, મણંતિ સિરમિલિયકરકમલા. ૩૦

ખો ખો ત્તમેહ સો જસ્સ, કિંચિ અમ્હેહિ ચિટ્ઠિયં દુટ્ઠ,
અહ વિત્તાસઈ તિયસો, કહિં ગમિસ્સહ હહા દાસા. ૩૧

ત્યારે સુખત (પોતાના મનમાં) ચિંતવવા લાગ્યો કે જો હું મારા
માખાપને એકવાર જોઉં તો પછી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરું, ત્યારે તેનો આ વિ-
ચાર દેવ જાણી લઈ ચંપાપુરી ઊપર નીચે સુખ સંકટ પાડવા લાગ્યો. ૨૬

શહેરના ઊપર એક મહોટી શિળા વિકુર્વી—તે જોઈરાજા વગેરે લોકો
બહુ ભય પામ્યા, તેથી ધૂપના કડચ્છા હાથમાં ધરીને હાથ મસ્તકે મેળવી
કહેવા લાગ્યા. ૩૦

હે દેવ હે દેવ, અમે જો કોઈનું માહું કર્યું હોય તો તે અમને માફ
કરો, ત્યારે તે દેવ ખીવરાવવા લાગ્યો કે તમો સુલામ થયા છો હવે ક્યાં
જઈ શકશો. ૩૧

સ ચિંતયતિ યદિ પિતરૌ પ્રેક્ષે તદા હં શૃહ્લામિ,
પ્રવ્રજ્યાં તદ્દાવ મિદં જ્ઞાત્વા અમર શ્રંપાપુર્યાઝવરિ. ૨૧

વિપુલાં શિલાં વિકુરુતે, તતો તૂપ પ્રમુસા જના મૃશં ખીતાઃ
ધૂપકહુચ્છકહસ્તા મણંતિ શિરોમિલિતકરકમલાઃ. ૩૦

ખો ખો ક્ષમતાં સ યસ્ય કિંચિ દસ્મામિ શ્રેષ્ઠિતં દુષ્ટુ,
અથ વિત્તાસયતિ ત્રિદશઃ કુત્ર ગમિષ્યથ હહા દામાઃ. ૩૧

પાવેણ અમચ્છેણં, સુસાવઓ દૂસિઓ અકજ્જેણ,
 ચૂરોમિ તેણ તુરિયં, અજ્જ અણજ્જે તુમે સઘ્વે. ૩૨

હુદહ જઈ તં સ્વામહ, નરસિરરયણં તઓ જણો મળઈ,
 સો સંપદ કત્થ સુરો, મળેઈ હત્યેવ ઉજ્જાણે. ૩૩

નાયરજણ સહિણં, નિવેણ સો સ્વામિઓ તર્હિં ગંતું,
 આરોવિઓ ય સિંધુર મડ્ડદ્ધરકંધરં જ્ઞત્તિ. ૩૪

(પછી કહેવા લાગ્યો કે) પાપી મંત્રીએ સુશ્રાવક બિપર અકાર્યનો
 આશય મેલી તેને દૂષિત કર્યો છે તેથી આજ તમો બધા અનાર્યોને
 ચૂરીશ. ૩૨

માટે તે ઉત્તમ નરને જો તમે ખમાયો તો છૂટો-ત્યારે લોકો બો-
 લ્યા કે તે હાલ ક્યાં છે એટલે દેવ બોલ્યો કે આજ નગરના ઉદ્યાનમાં
 છે. ૩૩

ત્યારે નગર લોકના સાથે રાજાએ ત્યાં જઈને તેની માફી માગી
 અને અતિ બાધા હાથી બિપર ઝટ તેને ચડાવ્યો. ૩૪

પાપેન અમાલેન સુશ્રાવકો દૂષિતઃ અકાર્યેણ,
 ચૂરયામિ નેન ત્વરિતં અથ અનાર્યાન્ન ચુધ્માન્ સર્વાન્ ૩૨

હુચ્ચત યદિ તં સ્વામયત નરચ્ચિરોરત્નં તતો જનો મળતિ,
 સ સંપતિ કુન્ન, સુરો મળતિ, અત્રે વો જ્ઞાને. ૩૩

નાગરજનસહિતેન નૃપેણ સ સ્વામિત સ્તત્ર ગત્વા,
 આરોપિત ઓ સિંધુર મત્યુદ્ધરકંધરં જ્ઞતિતિ. ૩૪

સો સોહંતો સિરચ્ચરિ, ધરિય હિમધામધવલ્લજ્જેણ,
વીજ્જંતો સુરસરિ, લહરીસરસેયચમરોહિં. ૩૫

થુવંતો જલભરમરિય, જલયગુરુસદ્વંદિવિંદેણ,
દિંતો દાણં મળતક્કિયાહિયં તક્કિયજનાણ. ૩૬

ધમ્મુદયા તુહ રૂવં, તુહ હદઓ ધમ્મહેચ હ્ય પીઈ,
અન્નુન્નં હોહ ચિરા, હ્ય જળવયણાઈં નિમ્બુણંતો. ૩૭

લોકો તેના મસ્તકપર હિમાલય જેવું ધવળ છત્ર ધરવા લાગ્યા
અને ગંગાની કાંઠે તથા મહાદેવ જેવા શ્વેત આમરોથી તેને વીંજવા
લાગ્યા. ૩૫

વળી સજળ મેઘના માફક ગાજતા બંદિઓ તેને સ્તવવા લાગ્યા,
અને તે સુખત શેઠ તાર્કિક લોકોને તેમના ધારવા કરતાં પણ અધિક દાન
દેવા લાગ્યો. ૩૬

લોકો બોલવા લાગ્યા કે ધર્મના ઉદયથી તારૂં રૂપ થયું છે અને
તારા ઉદયથી ધર્મ વૃદ્ધિ પામે છે એમ એ બે બનાવને અરસપરસ સ્થિર
સંબંધ રહેલ છે. ૩૭

સ શોભમાનઃ શિરસઽપરિ ધારિત હિમધામધવલ્લજ્જેણ,
વીજ્યમાનઃ સુરસરિલ્લહરીશ્વર શ્વેતચામરૈઃ ૩૫

સ્તૂયમાનો જલભરમૃત જલદગુરુશ્ચન્દવંદિવંદૈઃ
યચ્છન્ દાનં મનસ્તર્કિતાધિકં તાર્કિક જનેભ્યઃ ૩૬

ધર્મોદયાત્ તવ રૂપં, તવો દયો ધર્મહેતુ રિતિ પ્રીતિઃ
અન્યોયં ભવતુ સ્થિરા ઇતિ જિનવચનાનિ નિશ્રુણ્વન્, ૩૭

ધન્નો અહો ઇમો સ્તુ, જસ્સ સુરા અવિ કુર્ણંતિ આણસં,
ધમ્મો વિ એસ પવરો, કુર્ણંતિ જં એરિસા પુરિસા. ૩૮

ઇચ્છાઙ્ગ જઙ્ગસાસણ, પમાવણં સો કુર્ણંતઓ સગિદ્ધે,
પત્તો પ્રણમહ અમ્મા, પિઙ્ગણ પયકમલ મમલમણો. ૩૯

ઇત્તો ય ધમ્મધોસો, મંતી વજ્જો નિવેણ આણત્તો,
મોયાવિઓ સુજાણ, કારિઓ તદ્ધવિ નિવ્વિસઓ, ૪૦

અહ દાહ નિયયદવ્વં, ધમ્મે પુચ્છિય નિવં તદ્ધ સુજાઓ,
પિયરોહિ સમં દિક્કુલં, ગિણ્દહ દુવિહં તદ્ધા સિક્કુલં. ૪૧

(વળી લોકો કહેવા લાગ્યા કે) અહો આ પુરૂષ ખરેખર ધન્ય છે
કે દેવતાઓ પણ બેનો હુકમ બબલે છે, વળી આવા પુરૂષો જે ધર્મ પાળે
છે તે ધર્મ પણ ઉત્તમ હોયો બોધયે. ૩૮

ઇત્યાદિક જિન શાસનની પ્રભાવના કરાવતો થકો તે પોતાને ધરે
આવી માખાપના ચરણ કમળમાં નિર્મળ મન ધરી નમવા લાગ્યો. ૩૯

હવે રાબાથે પહેલા ધર્મધોષ મંત્રીને મારવાનો હુકમ કર્યો ત્યારે
સુભતે વચ્ચે પડી તેને મૂકાવ્યો, છતાં રાબાથે તેને દેશનિકાલ કર્યો. ૪૦

બાદ તે સુભતે પોતાનું દ્રવ્ય ધર્મમાં વાપરી રાબાની રબ લઇ

ધન્યઃ અહો અયં સ્તુ યસ્ય સુરા અપિ કુર્વંત્યાદેશં,
ધર્માં પ્રેષ પ્રવરઃ કુર્વંતિ ય મીદિશાઃ પુરુષાઃ ૩૮ -

ઇત્યાદિજૈનશાસનપ્રમાવનાં સ કુર્વન્ત્ સ્વગૃહે,
પ્રાપ્તઃ પ્રણમતિ માતાપિત્રોઃ પદકમલ મમલમનાઃ ૩૯

ઇત ચ્ ધર્મધોષો મંત્રી વચ્ચો નૃપેણ આજ્ઞપ્તઃ
મોચિત સુજાતેન, કારિત સ્તથાપિ નિર્વિપયઃ ૪૦

અથ દત્વા નિજકદ્રવ્યં ધર્મેષ્ટ્રા નૃપં તથા સુજાતઃ
પિતૃભ્યાં સમં દીક્ષાં ગૃહ્ણતિ દ્વિવિધાં તથા શિક્ષાં. ૪૧

પોતાના માળાપના સાથે દીક્ષા લીધી તથા ચરણ શિક્ષા અને કરણ શિક્ષા પામી હુશિયાર થયો. ૪૧

કચદુક્કરતવચરણા, નિમ્મલકેવલકલાહિ કંતિરલા,
તિન્નિવિ તિન્નપંચના, સિવ મયલ મણુત્તરં પત્તા. ૪૨

મંતી વિ ધમ્મઘોસો, રાયગિહગઓ ફુરંતવેરગો,
ગુરુમૂલગદિયદિક્સો, પવન્નપડિમાવિહારોય. ૪૩

વારત્તપુરે અભયસેન, રાયવારત્તમંતિગેહંમિ,
નિવહિયવિંદું સ્તીરં સઘયમહું અગહિઓ ચલિઓ. ૪૪

એ ત્રણે જણ હુકર તપચરણ કરીને નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી પ્ર-
તિજ્ઞા પૂર્ણ કરી અચળ સર્વોત્તમ મોક્ષપદ પામ્યા. ૪૨.

હવે દેશનિકાળ થએલો ધર્મઘોષ મંત્રી પણ રાજગૃહનગરમાં જઈ
વૈરાગ્ય પામી ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઈ સાધુની બાર પ્રતિમાઓ પાળવા લા-
ગ્યો. ૪૩

તે સુનિ વારત્તપુરમાં અભયસેન રાજના વારત્ત નામના મંત્રીના ઘ-
રમાં વહોરાવા ગયો ત્યાં તેમણે ઘી સાકરવાળી ખીર વહોરાવતાં તેમાંથી બિંદુ
નીચે પડ્યો એટલે સુનિ તે લીધા વગર ચાલતો થયો. ૪૪

કૃતદુક્કરતપચરણા, નિર્મલકેવલકલાભિઃ કાંતાઃ

ત્રયોપિ તીર્ણ પ્રતિજ્ઞાઃ શિવ મચલ મણુત્તરં પ્રાપ્તાઃ ૪૨

મંત્રી અપિ ધર્મઘોષઃ, રાજગૃહગતઃ સ્ફુર દ્વૈરાગ્યઃ

ગુરુમૂલગૃહીતદીક્ષઃ પ્રપન્નપ્રતિમાવિહાર થ. ૪૩

વારત્તપુરે અભયસેન રાજવારત્તમંત્રિગૃહે,

નિપતિતવિંદુ સ્તીરં સઘૃતમથુ અગૃહીત્યા ચલિતઃ ૪૪

કિં નહુ ગહિયા મિક્સા, મુણિણા ઇય જાવ ચિંતણ મંતી,
નિજ્જૂહઠિઓ તા તત્થ, મચ્છિયાઓ નિલીણાઓ. ૪૬

પિચ્છઈ ઘરકોઈલિયા, તં સરડો તંપિ દુઠમજ્જારો.
તં પચંતિયમુણઓ, તંપિય વત્થવ્વઓ મુણઓ. ૪૬

તે કલહંતે દહું, ઉવઠિયા તપ્પહૂ પહૂયવલા,
જાયં ચ મહાજુજ્જં, તો મંતી ચિંતણ ચિત્તે. ૪૭

ત્યારે ટોળામાં બેઠેલો મંત્રી વિચાર કરવા લાગ્યો કે મુનિએ બિલા
શામાટે લીધી નહિ હશે એટલામાં તો તે બિંદુ બપર માખીઓ બેસવા
લાગી. ૪૫

તે માખીઓને ધરોળી બેવા લાગી, તેને સરડો બેવા લાગ્યો, સર-
ડાને બિલાડે બેયું, બિલાડાને બાહરથી આવેલા કૂતરાએ બેયું, અને તેને
ત્યાં વસતા કૂતરાએ બેયું. ૪૬

તેઓ લડવા માંડ્યા, તેમને બેઈ તેમના બહુ બળવાળા ધણીઓ
ત્યાં હોડી આવ્યા અને ત્યાં મોટી મારામારી થઈ પડી, ત્યારે મંત્રી મનમાં
નીચે મુજબ વિચાર કરવા લાગ્યો. ૪૭

કિં નૈવ ગૃહીતા મિસા મુનિના ઇતિયાવત્ ચિંતયતિ મંત્રી,
નિર્યૂથસ્થિતઃ તાવત્ તત્ર મક્ષિકા નિલીનાઃ ૪૬

(તાઃ) પ્રેક્ષતે ગૃહકૌલિકા તાં સરટઃ તમપિ દુષ્ટમાર્જારઃ
તં પ્રાલ્યંતિકથુનકઃ તમપિચ વાસ્તવાકઃ શુનકઃ ૪૬

તાન્ કલહમાનાન્ દૃષ્ટ્વા ઉપસ્થિતા તત્પ્રભવઃ પ્રભૂતવલાઃ
જાતં ચ મહાયુદ્ધં તતો મંત્રી ચિંતયતિ ચિત્તે. ૪૭

इय कारणा न गहिया, भिक्षा तेणं ति सुद्धभाववसा,
जाइसरो गहियवओ, पत्तो सो सुंमुमारपुरे. ४८

तत्थ निवधुंधुमारो, अंगारवई सुया य से तंच,
परिणयणकए मग्गइ, पज्जोओ देइ नय इयरो. ४९

अह रुठो पज्जोओ पवलवलो रुंभए तयं नयरं,
अप्पवलो मज्जनिवो पुच्छइ नेमित्तिયं भीओ. ૫૦

તે સુનિએ ઊપરના કારણે ભિક્ષા ન લીધી એમ વિચારી વિશુદ્ધ ભાવના થોડે જાતિ સ્મરણ પાત્રી તે મંત્રી દીક્ષા લઈ સુંસુમારપુરમાં આવ્યો. ૪૮

ત્યાં ધુંધુમાર નામે રાજા હતો-તેની અંગારવતી નામે પુત્રી હતી, તેને પરણવા માટે પ્રદ્યોતન રાજાએ માગો મોકલ્યો. પણ ધુંધુમાર આપવા ઈચ્છતો નહતો. ૪૯

તેથી પ્રદ્યોતન રાજા ક્રોધાયમાન થઈ ભારે લશ્કર લઈ તે નગરને રોકવા લાગ્યો, ત્યારે થોડા બળવાળા અંદરના ધુંધુમાર રાજાએ બી જઇને નિમિત્તિયાને પૂછ્યું. ૫૦

इति कारणात् न गृहीता, भिक्षा तेन इति शुद्धभाववशात्,
जातिस्मरो गृहीतव्रतः प्राप्तः स सुंमुमारपुरे. ४८

तत्र नृपधुंधुमारः अंगारवती मुताचतस्य तांच,
परिणयनकृते मार्गयते प्रद्योतः ददाति नच इतरः ४९

अथ रुष्टः प्रद्योतः प्रवलवलो रुध्यते तत् नगरं,
अल्पवलो मध्यनृपः पृच्छति नैमित्तिकं भीतः ५०

સો વિ નિમિત્તનિમિત્તં, એસઈ ડિમાણિ, તાણિ મીયાણિ,
નાગહરે વારત્તચરણે સરણં પવન્નાણિ. ૫૧

તો સહસાકારેણં, મા વીહેહ ત્તિ પમણિયં મુણિણા,
નેમિત્તિણ કહિયં, નિવસા, જં તુહ જઓ નૂણં. ૫૨

વીસત્થો મજ્જલ્લે, પજ્જોઓ વિક્કુ ધુંધુમારેણં,
નીઓ નિવનયરીણ, અંગારવઈ ચ સે દિન્ના. ૫૩

પુરિ મમિરો પજ્જોઓ, અપ્પવલં દદુ ધુંધુમારનિવં,
કહ ગહિઓ હં પુઠા, દડયા સા કહઈ મુણિવચણં. ૫૪

તે નિમિત્તિયાએ નિમિત્ત બેવા ખાતર નાના છોકરાઓને ખીવશબ્દ
ત્યારે તે ખીધેલા છોકરા દોડીને નાગ મંદિરમાં બિલેલા વારત્ત મુનિના શરણે
ગયા. ૫૧

ત્યારે સહસાત્કારે મુનિ બોલી ગયા કે ખીઓમાં, તે પરથી નિમિ-
ત્તિયાએ ધુંધુમાર રાજાને કહ્યું કે તારો ખચિત બચ થશે. ૫૨

બાદ ખપોરની વેળાએ વીસામો લેતા પ્રદ્યોતનને ધુંધુમારે પકડી પા-
ડ્યો, અને તેને પોતાના નગરમાં લાવી અંગારવતી પરણાવી. ૫૩

પછી પ્રદ્યોતને શહેરમાં ફરતા ધુંધુમારનું ઓછું લક્ષર બેઠું પો-
તાની પરણેતરને પૂછ્યું કે હું પકડાયો શી રીતે ત્યારે તેણીએ મુનિનું વ-
ચન કહી સંબળાવ્યું. ૫૪

સોપિ નિમિત્તનિમિત્તં પ્રાપયતિ ડિંમાણિ, તાણિ મીતાણિ,
નાગગૃહે વારત્તકચરણે, શરણં પ્રપન્નાણિ. ૫૧

તતઃ સહસાત્કારેણ મા વિમેત્તેતિ પ્રમણિતં મુનિના.

નૈમિત્તિકેન કથિતં નૃપસ્ય, યત્ તવ જયો નૂનં. ૫૨

વિશ્વસ્તો મધ્યાન્હે પ્રદ્યોતઃ ગૃહીત્વા ધુંધુમારેણ,

નીતો નિજનગર્યા અંગારવતી ચ તસ્ય દત્તા. ૫૩

પુરિ શ્રમન્ પ્રદ્યોતઃ અલ્પવલં દૃષ્ટ્વા ધુંધુમારનૃપં,

કથં ગૃહીતો હં પૃષ્ઠા દાયિતા સા કથયતિ મુનિવચનં. ૫૪

કહઈ નિવો તુજ્જ નમ્મો, નેમિત્તિયસ્સવગ, સોવિ ઉવડત્તો,
આપવ્વજ્જં સુમરઈ, ચેદયસંવડયરં નવરં ૫૫

આલોહય પઢિકંતો, વારત્તરિસી પરં પયં પત્તો,
મણિય મિણં તુ પસંગા, સુજાયચરિણ્ણ ઇહ પગયં ૫૬

एवं च धर्मोन्नतिहेतु रूचैः जातः सुजातः शुचिरूप रूपः
त द्युक्त मुक्तं यदभीष्टरूपो, जीवो भवे ऋर्मसुरत्न योग्यः ५७

इति सुजात कथा.

ત્યારે પ્રયોતન રાત્ર તે મુનિ પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો કે હે નૈમિ-
ત્તિક તપસ્વી, તને નમસ્કાર કરું છું, આમ સાંભળી તે મુનિએ પ્રત્નત્યા
લીધી ત્યાંથી માંડી ઉપયોગ આપતાં તે છોકરાઓ તરફ કહેલું વાક્ય યાદ
કર્યું. ૫૫

તેથી તે વાક્યને આલોચી પઢિકમી વારત્ત મુનિ મોક્ષ પામ્યા, આ
રીતે પ્રસંગમાં આ વાત કહી પણ ઇહાં દૃષ્ટાંતમાં તે સુભતના ચરિત્રનીજ
જરૂર છે. ૫૬

આ રીતે પવિત્ર રૂપશાળી સુભત ધર્મની અતિશય ઉન્નતિને હેતુ
થયો, માટે મનોહર રૂપવાન્ જીવ ધર્મસ્તને યોગ્ય થાય એમ જે કહેવામાં
આવ્યું છે તે બરોબર છે. ૫૭

એ રીતે સુભતની કથા છે.

कथयति नृपः तुभ्यं नमौ नेमिच्छिकक्षपकसो प्युपयुक्तः
आप्रव्रज्यां स्मरति चेटकमंन्यतिकरं नवरं. ५५

आलोचितप्रतिक्रान्तः वारत्तरूपिः परं पदं प्राप्तः

मणित भिदं तु प्रसंगात् सुजातचरितेन इह प्रकृतं. ५६

ત્રીજો ગુણ.

ઉક્તો રૂપવા નિતિ દ્વિતીયો ગુણ:-અથ તૃતીયં પ્રકૃતિસો-
મત્વગુણ માહ.

૩૫વાનુપણા ૩૫ બીજો ગુણ કહ્યો-હવે પ્રકૃતિ સોમપણા
૩૫ ત્રીજા ગુણને કહે છે:-

(મૂઠ ગાથા.)

પયઈ સોમસહાવો-
ન પાવકમ્મે પવત્તણ પાયં,
હોઈ સુહસેવણિજો-
પસમનિમિત્તં પેરેસિં પિ. ૧૦

(મૂળનો અર્થ.)

સ્વભાવે શાંત સ્વભાવવાળો પ્રાપ્ત પાપ ભરેલા કામમાં નહિ
પ્રવર્તે અને સુખે સેવાઈ શકાય તેમજ બીજાઓને પણ શાંતિનો
આપનાર થઈ પડે છે. ૧૦

(ટીકા.)

પ્રકૃત્યાઽકૃત્રિમભાવેન, સૌમ્યસ્વભાવોઽભીષણાકૃતિ વિશ્વસનીયરૂપ
इत्यर्थः न नैव, पापकर्मण्याक्रोशवधादौ हिंसा चौर्यादौ वा प्रवर्त्तते व्याप्रियते,
પ્રાપ્તો વાહુલ્યેના નિર્વાહાદિકારણ મંતરેણા, તત્ત્વ ભવતિ-સુખ સેવનીયોઽન્તે-
શારાધ્યઃ પ્રજ્ઞમનિમિત્ત મુપશમકારણં ચ-અપિશબ્દસ્યેહ સમુચાયકસ્ય યો-
ગાત્-પરેષા મન્યેષા મનીદ્વશાનાં ભવેદ્ । વિજય શ્રેષ્ઠિવત્ ।

પ્રકૃતિએ કરીને એટલે અકૃત્રિમપણાથી, જે સૌમ્ય સ્વભાવવાળો એ-
ટલે જેનો ભયાનક આકાર ન હોવાથી તેનો વિશ્વાસ કરી શકાય એવો હોય

તે પુરૂષ પાપકર્મ એટલે મારફાડ વગેરે અથવા હિંસા ચોરી વગેરે દુષ્ટ કા-
મોમાં પ્રાપ્તે કરીને એટલે ઘણું કરીને નહિજ પ્રવર્તે પ્રાપ્તે કહેવાની એ મ-
તલબ કે નિર્વાહજ ન થઈ શકતો હોય તો ભૂદી વાત છે પણ તે શિવાય
નજ પ્રવર્તે, અને એથીજ કરીને તે યુગ સેવનીય કહેતાં વગર કલેશે આ-
રાધી શકાય એવો તથા પ્રશમનું નિમિત્ત એટલે ઉપશમનું કારણ પણ થાય
છે—આ જગોએ મૂળમાં અપિ શબ્દ વાપરેલ છે તે સમુચ્ચય અર્થે વાપરેલો
હોવાથી ‘પ્રશમનિમિત્તં ચ’ એમ અન્વયમાં જોડવો. (કોને પ્રશમનું નિમિત્ત
થાય તે કહે છે) પરને એટલે તેવા જેઓ ન હોય એવા ખીજા જનોને—દા-
ખલા તરીકે વિજય શેઠની માફક—

તત્કથા ચૈવં:-

इह विजयवर्द्धनपुरे, अत्थि विसालु त्ति विस्सुओ सिद्धी,
कयकोहजोहविजओ, विजओ नामेण से पुत्तो. ?

સો હજ્જાયમુદ્દાઓ કયાઈ આયન્નઈં ઇમં વચણં,
“અપ્પહિએણ નરેણં, સ્વમા પહાણે હોય વ્વં.” ૨

તે વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે:-

ઇહાં (ભારત ક્ષેત્રમાં) વિજય વર્ધન નામના નગરમાં વિશાળ નામે
એક સુપ્રસિદ્ધ શેઠ હતો, તેને કોધરૂપ યોદ્ધાનો વિજય કરનાર વિજય નામે
પુત્ર હતો. ૧

તે કુમારે પોતાના શિક્ષકના સુખથકી કોઇક વેળાએ આવું વચન
સંભળ્યું કે, “પોતાનું હિત ઇચ્છનાર માણસે ક્ષમાવાન થવું.” ૨

इह विजयवर्द्धनपुरे अस्ति विशाल इति विश्रुतः

श्रेष्ठी, कृतक्रोधयोधविजयो विजयो नाम्ना तस्य पुत्रः ?

સ ડપાધ્યાય મુખાત્ કદાચિત્ આકર્ણયતિ ઇદં વચનં,
આત્મહિતેન નરેણ ક્ષમાપ્રધાનેન ભવિતવ્યં. ૨

જઓ

સ્વંતી સુહાણ મૂલં, મૂલં કોહો દુઘાણ સન્વાણં,
વિણઓ ગુણાણ મૂલં, મૂલં માણો અણત્યાણં. ૩

“જિણજણણીરમણીણં, મણીણ ચિંતામણી જહા પવરો,
કલ્પલયા ચ લયાણં, તહા સ્વયા સ્વવધમ્માણં.” ૪

“ઇહ ઇકં ચિય સ્વંતિં. પઠિવ્વજ્જિય જિયપરીમહકસાયા,
સાયાણંત મણંતા, સત્તા પત્તા પયં પરમં.” ૫

જે માટે કહેલું છે કે

“સર્વ સુખોતુ’ મૂળ ધના છે, સર્વ દુઃખોતુ’
મૂળ ક્રોધ છે. સર્વ શુદ્ધોતુ’ મૂળ વિનય છે. અને સર્વ અ-
નર્થોતુ’ મૂળ માન છે.” ૩

“સઘણી સ્ત્રીઓમાં તીર્થકરની માતા ઉત્તમ ગણાય છે, સઘણી મ-
ણિઓમાં ચિંતામણિ ઉત્તમ ગણાય છે, નઘણી સ્ત્રીઓમાં કલ્પલતા ઉત્તમ
ગણાય છે. તેમ સઘણા ધર્મોમાં ધર્મા કોઈ ઉત્તમ ધર્મ ગણાય છે.” ૪

“અહીં એકલી ધર્માને સ્વીકાર કરી પરીપહો તથા કપાયોને ભૂતીને
અનંત ભવો અનંત સુખાનય પરમપદને પામ્યા છે.” ૫

જ્ઞાંતિઃ સુસ્તાનાં મૂલં, મૂલં ક્રોધો દુઃસ્તાનાં સર્વેષાં,
વિનયો ગુણાનાં મૂલં, મૂલં માનો નર્થાનાં. ૩

જિનજનનો રમણીનાં, મણીનાં ચિંતામણિ રથા પ્રવરઃ
કલ્પલતા ચ લતાનાં, તથા સમા સર્વધર્માનાં. ૪

ઇહ એકાં ચૈવ જ્ઞાંતિં પ્રતિપદ્ય જિતપરીપહકપાયાઃ
સાતાનંત મનંતાઃ સત્ત્વાઃ ગ્રાહ્તાઃ પદં પરમં, ૫

પીઞસવરિસસરિસં, તં સો સંગિજ્ઞઃ તત્ત્વબુદ્ધીએ,
જાઓ વિડસો કમસો, પત્તો ય સુતારતારુણં. ૬

પિયરોહિ વસંતપુરે, સાગરસિદ્ધિસ્તગોસિરિ ધૂયં,
પરિણાવિઓ તદિચિય, મુત્તુ પિયં નિયપુરં પત્તો. ૭

સસુરગિહાઝ કયાઈવિ, ધિત્તુ પિયં નિયગિહંમિ સો ઈંતો,
અદ્ધપહે પઢિભણિઓ, નિયપિયરુકંઠિયપિયાએ. ૮

કુમાર તત્ત્વ બુદ્ધિથી તે વચનને અમૃતની વૃદ્ધિ સમાન ગણવા લા-
ગ્યો, અને અનુક્રમે લક્ષ્મીને વિદ્વાન થઈ મનોહર 'ચોવનપણું' પામ્યો. ૬

તે કુમારને તેના માળાપે વસંતપુરમાં સાગર શેઠની ગોશ્રી નામની
પુત્રી સાથે પરણાવ્યો, તે સ્ત્રીને ત્યાં પિયરમાંજ રહેવા હંધ વિનય કુમાર
પોતાના શહેરમાં આવ્યો. ૭

હવે ક્યારેક સસરાના ઘરથી પોતાની પ્રિયાને તેડીને તે પોતાના
ઘર તરફ આવતો હતો, તે જોયો અર્ધે રસ્તે આવી પહોંચ્યો કે ગોશ્રીને
પોતાના પિયરમાં રહેવાની ઉત્કંઠા થવાથી તેણી તેને કહેવા લાગી. ૮

પીયૂષવર્ષસદૃશં તત્ત્વ સંગણયતિ તત્ત્વબુદ્ધા,
જાતો વિદ્વાન્ કમજ્ઞઃ પ્રાપ્ત ઃ સુતારતારુણ્યં. ૬

પિતૃભ્યાં વસંતપુરે સાગરશ્રેષ્ઠિનો ગોશ્રિયં પુત્રીં,
પરિણાયિતઃ તત્રચૈવ મુક્ત્વા પ્રિયાં નિજપુરં પ્રાપ્તઃ ૭

શ્વશુરગૃહાત્ કદાચિદપિ ગૃહીત્વા પ્રિયાં નિજગૃહે સ ઇયન્,
અર્દ્ધપથે પ્રતિભણિતો નિજપિતૃગૃહોત્કંઠિત પ્રિયયા. ૮

વાહઈ તિસાપિસાઈ, મિસં મમં નાહ, તો હમો તુરિયં;
પત્તો કૂવે સર્દિં, ણુમમ્મલગાઈ દઈયાએ. ૯

જા કહ્હઈ વાદિ તઓ, તા અવહે તં સ્થિવિતુ સા પત્તા,
જળયગિદે મળઈ અહં, ન તેણ નીયા અસહણત્તા. ૧૦

નિવહંતો સ તદુબ્ધવ, તરંમિ લગ્મિય વિણિમ્મઓ તત્તો,
ચિંતઈ સહાવસોમો, કિં તોઈ અણુલ્લિઓ અહયં. ૧૧

હે નાથ, મને બહુ આકરી તરસરૂપી પિશાચણી પીડે છે, ત્યારે
આ કુમાર તરત પાછળ આલતી તે પ્રિયાની સાથે કૂવા પાસે આવ્યો. ૯

કુમાર તે કૂવામાંથી જેવો પાણી કાઢવા લાગ્યો કે તેને તેમાં થસો
મારી તે ગોશ્રી આપના ઘરે પાછી વળી આવી અને કહેવા લાગી કે અપ-
શુકન થવાના કારણે તમારો જમાઈ મને તેડી નહિ ગયો. ૧૦

કૂવામાં પડેલો કુમાર તેમાં ભિગેલા ઝાડને પકડી તેમાંથી બાહરે આ-
વ્યો, અને સૌમ્ય સ્વભાવવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે શામાટે મને તે-
ણીએ કૂવામાં નાખ્યો હશે ? ૧૧

વાધતે તૃષાપિજ્ઞાચી મૃશં મમનાથ તદા અયંત્વરિતં,
શામ્નઃ કૂપે સાર્દ્ધં અનુમાર્ગલગ્નયા દયિતયા. ૯

યાવત્ કર્ષયતિ વારિ તતઃ, તાવત્ અવટે તં સ્થિત્વા સા પ્રાપ્તા,
જનકમૃદ્ધે મળતિ અહં, ન તેન નીતા અપશકુનત્વાત્. ૧૦

નિપતન્ સ તદુદ્ભવતરૌ, લગિત્વા ચિનિર્ગત સ્તતઃ
ચિંતયતિ સ્વભાવસૌમ્યઃ, કિં તયા સ્થિતઃ અહં. ૧૧

હું નાયં પિયગિહગમન, પવણ ચિત્તાઈ તા અરે જીવ,
મા કુણસુ તીઈં ઉવરિં, રોસં સોસં ચ દે હસસ. ૧૨

સર્વો પુવ્વકયાણં, કર્માણં પાવએ ફલવિવાગં,
અવરાહેસુ ગુણેસુય, નિમિત્તમિત્તં પરો હોઈ. ૧૩

જઈ સ્વપસિ દોસવંતે, તા તુહ સંતીઈ હોઈ અવયાસો,
અહ ન સ્વપસિ નો તુહ અવિ, સયા અસંતીઈ વાવારો. ૧૪

હા બાણુ, પિયર જવાના ઇશદાથી તેણીએ એમ કર્યું, માટે હે ભવ,
તેણીના બિપર દોષ મ કર. કેમકે તેમ કર્યાથી પોતાના શરીરનું જ સોપ થાય
છે. ૧૨

સર્વ કોઈ પોતાના પૂર્વકૃત કર્મોનો ફળ વિષાક પામે છે, માટે અ-
પરાધ અથવા ઉપકાર કરવામાં સામે માણસ તો નિમિત્ત માત્ર રૂપે રહેલ
છે. ૧૩

જો તું દોષવાળા બિપર ક્ષમા કરે તોજ તને ક્ષમા કરવાનું ટાંકણું
મળે, પણ જો ત્યાં તું ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તને હુમ્મશાં અક્ષમાનોજ
વાવરો રહેશે-અર્થાત્ ક્ષમા કરવાનો અવકાશજ નહિ મળશે. ૧૪

હું જ્ઞાતં પિતૃ ગૃહગમન, પ્રવણચિત્તયા તતઃ અરે જીવ,
મા કુરુ તસ્યાહપરિ રોષં શોષં ચ દેહસ્ય. ૧૨

સર્વઃ પૂર્વકૃતાનાં કર્મણાં પ્રાપ્નોતિ ફલવિષાકં,
અપરાધેષુ ગુણેષુચ નિમિત્તમાત્રં પરો ભવતિ. ૧૩

યદિ ક્ષમસિ દોષવત સ્તદા તવ ક્ષાંત્યા ભવતિ અવકાશઃ
અથ ન ક્ષમસિ તતઃ તવાપિ સદા અક્ષાંત્યા વ્યાપારઃ. ૧૪

(આ ગાથાનો બીજી રીતે પણ અર્થ થઈ શકે છે, તે આ પ્રમાણે કે) જો તું દોષવાળા બિપર ક્ષમા કરે, તો તારા બિપર પણ ક્ષમા કરવાનો પ્રસંગ આવશે. (એટલે કે તું ક્ષમા કરશે તો, બીજા પણ તારા બિપર ક્ષમા કરશે) પણ જો તું ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તારાપર પણ હુમેશાં અક્ષમાજ વાપરવામાં આવશે. (અર્થાત્ તારા બિપર પણ કેઈ ક્ષમા નહિ કરવાનો.)

इयं चित्तिव नियमोहं, पक्षो जणणीइ पुच्छिओ भणइ,
अवसत्तणकारणा मे, सुणहा नो आणिया अंव. १५

बहुआ* बहुआणयणे, पिऊहि भणिओवि सो न उच्छइइ,
को तीइ वराईअे, काहिइ दुक्खं ति काऊण. १६

कइयावि भिसं मिच्छेहि, पेरीओ सो गओ समुरगेहे,
ठाऊण कइवयदिणे, धितुं पियं सगिह मणुपत्तो. १७

એમ ચિંતવીને તે પોતાના ઘરે વળી આવ્યો ત્યારે માતાએ પૂછતાં કહેલાં લાગ્યો કે, અપશુકન થવાના કારણે હે માતા ! હું વહુને તેડી આવ્યો નહિ. ૧૫

માહ ઘણી વેળાએ માળાપ વહુને તેડવા માટે તેને કહેતા, તોપણ તે તૈયાર નહિ થતો, અને વિચારતો કે, તે બાપડીને કેાણ હુઃખી કરે ? ૧૬

છતાં એક વેળાએ મિત્રોએ બહુ પ્રેરણા કરવાથી તે સસરાના ઘરે

इति चिंतयित्वा निज्गेहं प्राप्तो जनन्या पृष्टो भणति,
अपशुक्नकारणाव मया स्तुषा नो आनीता अंव. १५

बहुवेळं बध्वानयने पितृभ्यां भणितोपि स न उत्सहते,
कस्तस्या वराकयाः करिष्यति दुःखं मिति कृत्वा. १६

कदापि भृशं मित्रैः प्रेरितः स गतः अशुरगृहे,
स्थित्वा कतिपय दिनानि गृहीत्वा म्रियां स्वगृहं मनुप्राप्तः १७

* बहुआ એ રૂપ બહુ શબ્દપર કાળાર્થે પ્રાકૃતમાં દા પ્રત્યય લગાવતાં થાય—
પણ જો વહુહા એવો પાઠ માનિયે તો વહુષા શબ્દનો તે બરાબર રૂપ થાય.

ગયો, ત્યાં કેટલાક દિવસ રહીને પ્રિયાને તેડી પોતાને ઘેર આવ્યો. ૧૭

પિયરેષુ ઉવરએસું, જાયં તેસિં ગિહસ્સ સામિત્તં,
પિમ્મપરાણ કમેળં, ચરો તણયા સમુપ્પન્ના. ૧૮

પયર્સોમસહાવો, વિજઓ પાએણ હણિયવહુપાવો,
જાઓ સુસેવણિજ્જો, પરિયણ સુહિસયણપમિર્ણ. ૧૯

તત્સંસગિ વસેળં, પસમિક્કધણો ઘણો જણો જાઓ,
જં સંગાઝ જિયાણં, ગુણાગુણા હંતિ મણિયં ચ. ૨૦

ત્યારકેડે માખાપ આલી ગયા બાદ, તેઓ ઘરના ધણી થયા, અને
અરસપરસ પ્રેમ ધરી રહેવા લાગ્યા. તેમને અનુક્રમે ચાર પુત્રો થયા. ૧૮

મૂળ પ્રકૃતિએ શાંત સ્વભાવવાળો હોવાથીજ પ્રાચે વિજય બહુ પાપ
તોડી શકતો હતો, અને તેમ હોવાથી પરિજન, મિત્ર, તથા સગાંવહાલાં વ-
ગેરે તેને સુખે સેવી શકતા હતા. ૧૯

તેની સોખતના ચોગથી ઘણા લોક પ્રશમ ગુણ પામ્યા, કારણ કે
સોખતના લીધેજ છવોને ગુણ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે, જે માટે કહેલું છે
કે;—૨૦

પિત્તોઃ ઉપરતયોઃ જાતં તયોઃ ગૃહસ્ય સ્વામિત્વં,
પ્રેમપરયોઃ ક્રમેણ ચત્વાર સ્તનયાઃ સમુત્પન્નાઃ ૧૮

પ્રકૃતિ સૌમ્યસ્વભાવો વિજયઃ પ્રાચેણ હતવહુપાપઃ
જાતઃ સુસેવનીયઃ પરિજન સુહૃતસ્વજન પ્રભૃતીનાં. ૧૯

તત્સંસર્ગવશેન, પ્રશમૈકધને ઘનો જાતઃ
યદ્ સંગાઝ જીવાનાં, ગુણાગુણૌ ભવતંઃ મણિતં ચ. ૨૦

(કાવ્ય.)

સંતપ્તાયસિ સંસ્થિતસ્ય પયસો નામાપિ ન જ્ઞાયતે—

સુક્તાકારતયા તદેવ નલિનીપત્રસ્થિતં રાજતે,

સ્વાતૌ સાગરશુક્તિસંપુટ્પતં તલ્લજાયતે મૌક્તિકં—

પ્રાયેણા ધમમધ્યમોત્તમગુણઃ સંસર્ગતો દૃશ્યતે. ૨૧*

નિવ્વુડ્ડાણપદ્માણં, સ્વમાગુણં મુણિય મુદ્ધમણો વિજ્ઞાઓ,

જડ નિયડ કંપિ કલહંતયં, તઓ મળડ ઇય વયણં. ૨૨

વિલસિરપરમપમોયા, સ્વમાપદ્માણા મવેહ મો લોંયા,

મા કુળહ કહાવિ કોહં, ઓહં પિ વ મવસમુદ્દસ. ૨૩

તપેલા લોહ ઉપર પાણી રાખીયે તો, તેનું નામ પણ જણાયે નહિ, કમળિનીના પાંદડાપર રાખતાં તે જળખિંદૂ મોતી જેવું દેખાઈ રહેશે, સ્વાત નક્ષત્ર વરસતાં દરિયાઈ છીપમાં પડીને તેજ પાણી ખુદ મોતી થાય છે. માટે અધમ-મધ્યમ અને ઉત્તમ ગુણ પ્રાયે સોળતના લીધેજ થાય છે. ૨૧ .

ક્ષમા ગુણને મુક્તિ મેળવવાનું પ્રધાન કારણ જાણીને શુભ ચિત્ત-વાળો વિનય જો કોઈને કળહ કરતો દેખતો તો આવાં વચન કહેતો. ૨૨

હે લોકો, તમે પરમ પ્રમોદમાં મગ્ન રહી ક્ષમાવાળા થાઓ, અને કોઈ પણ પ્રકારે ક્રોધ મ કરો. કારણ કે ક્રોધ એ ભવ મસુદ્ધનો પ્રવાહ રૂપજ છે. ૨૩

* આ કાવ્ય ભર્તૃહરીના નીનિશતકનું છે.

નિર્વૃત્તિદાનપ્રધાનં ક્ષમાગુણં જ્ઞાત્વા શુભમના વિજયઃ

યદિ પશ્યતિ કમપિ કલહાયંતં તતો મળતિ ઇતિ વચનં. ૨૨

વિલસત્પરમપ્રમોદાઃ ક્ષમા પ્રધાના મવત મો લોંકાઃ

મા કુરુત કથમપિ ક્રોધં ઓઘ મિવ મવસમુદ્દસ્ય. ૨૩

ધર્મત્યકામમુક્ત્યાણ, હારણં કારણં દુઃસયાણં,
કલહં કલહંસા ઇવ, કલુસજલં ચયદ્ મો ભવિયા. ૨૪

સન્વસ્તાવિહિલીયં, અર્જંપિયં જંપિયાઽ વર મિહયં,
નિહનમદ્સસ પરસસ વિ, અપુચ્છિયં પુચ્છિયાઽ વરં. ૨૫

ઇય પદિણ મુવણસં, રિંતં જણયં મણેદ્ જિટ્ઠસુઓ,
કિં તાય તુમં પુણરુત્ત, મેવ મુવદ્સસિ સર્વેસિ. ૨૬

ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરૂષાર્થને નાશ કરનાર અને
સે'કડો દુઃખોના કારણભૂત એવા કલહને રાજહંસો જેમ કલુષિત જળનો
ત્યાગ કરે, તેમ તેમ હે ભગ્યે! તમે પણ ત્યાગ કરો. ૨૪

કોઈના પણ દોષ બોલી બતાવ્યા કરતાં ન બોલવા એ સાંઝું છે,
અને બીજા હુશિયાર માણસે પણ તે બાબત પૂછવા કરતાં ન પૂછવી
સારી.* ૨૫

એમ દરેકજ ઉપદેશ આપતા વિજય શેઠને તેનો મોટો પુત્ર પૂ-

ધર્મર્થકામ મોક્ષાનાં હારણં કારણં દુઃસ્વજતાનાં,
કલહં કલહંસા ઇવ કલુષજલં ત્યજત મો ભવ્યાઃ ૨૪

સર્વસ્થાપિ ચાલીકં અજલ્પિતં જલ્પિતાદ્ વર મિહ,
નિપુણમતેઃ પરસ્થાપિ અપૃષ્ટં પૃષ્ટાદ્ વરં. ૨૫

ઇતિ પ્રતિદિન મુપદેશં દદંતં જનકં મણતિ જ્યેષ્ઠ મુતઃ
કિં તાત ત્વં પુનરુક્ત મેવ ઉપદિશસિ સર્વેષાં. ૨૬

* આ વાતને મળતી કહેવત છે કે “ન બોલ્યામાં નવ ગુણ” મૌનં સ-
ર્વર્થ સાધનં.

છવા લાગ્યો કે હે પિતાશ્રી! તમે બધાને એની એજ વાત કેમ કહો છો ? ૨૬

વિજઓ જંપઈ અણુહવ, સિદ્ધ મિળં વચ્છ મજ્જ સો આહ,
કહણુ મળઈ તો સિદ્ધી, અજંપિયં જંપિયાવ વરં. ૨૭

ગાદાયરેણ તળણ, પમણિઓ અહ મળેઈ સિદ્ધી વિ,
તુહ જળણીં પુરા હં, પણુલ્લિઓ વિચઢાવહંમિ. ૨૮

નય તં તીણવિ મણ, કહિયં જા તં સુહાવહં જાયં,
તુમણ વિ તઓ ઇયં, કહિયવ્વં નેવ કસસાવિ. ૨૯

વિજય બોલ્યો કે હે વત્સ, મને એ વાત અનુભવ સિદ્ધ થએલ છે.
ત્યારે ભાટો પુત્ર બોલ્યો કે તે શી રીતે ? ત્યારે વિજય બોલ્યો કે તે વાત
કહેવા કરતાં ન કહેવી સારી. ૨૭

પુત્રે બહુ આગ્રહ કરીને કહાથી થેઠે વાત કહી કે, પૂર્વે મને તારી
માએ વિષમ ક્ષામાં નાંખ્યો હતો. ૨૮

આ વાત મેં તેણીને પણ ફરી નથી કહી અને તેથી સમજી સાફ
થયું છે, માટે તારે પણ એ વાત કોઇને કહેવી નહિ. ૨૯

વિજયો જલ્પતિ અનુભવ સિદ્ધ મિદં વત્સ મમ સ આહ કથંતું,
મળતિ તસ્ર શ્રેષ્ઠી અજલ્પિતં જલ્પિતાદ વરં. ૨૭

ગાદાદરેણ તનયેન, પ્રમણિતઃ અથ મળતિ શ્રેષ્ઠી આપિ,
તવ જનન્યા પુરાઃ અહં, પ્રણુદિતઃ વિકટાવટે. ૨૮

નચ તત્વ તસ્યાઅપિ મયા કથિતં યાવત્ તત્વ સુહાવહં જાતં,
ત્વથાપિ તત્વ એતત્વ કથિતવ્યં નૈવ કસ્યાપિ. ૨૯

હસિજ્ઞ ઝળમડણા, તેણં પુટું કયાઈ કિં અંમો,
સન્ન મિણં જં તાઓ, તુમણ કુતંમિ પક્ષિત્તો. ૩૦

કહ નાય મિણં તીણ, પુટ્ટે સો આહ તાયવંચણાઓ,
તં સુણિયં લજ્જિયા સા, હિયયં ફુટિં ઘસ તિ મંયા. ૩૧

ણં નાડં વિજઓ, અણં અણ્ણાસયં તિ નિંદંતો,
સોમ્મરમ્મરિયહિયઓ, કરેઈ દહાઈ મયકિચ્ચં. ૩૨

સંવેગરંગિયમણો, કયાવિ સિરિવિમલ્લસૂરિપાસંમિ,
નિરવજ્જં પવ્વજ્જં, સજ્જો પઢિવજ્જણ વિજઓ. ૩૩

તે ટુંકી બુદ્ધિવાળા પુત્રે કોઈ વેળા હસતાં હસતાં પૂછ્યું કે, હે મા,
શું તમે અમારા બાપને કૂવામાં નાખ્યો હતો, એ વાત સાચી છે? ૩૦

તે પૂછવા લાગી કે, તે તે કેમ બોલ્યું? ત્યારે તે બોલ્યો કે, બાપે
વાત કહી તેથી. ત્યારે એ સાંભળીને તે એટલી શરમ પામી કે તેણે હૃદય
પુટી બવાથી તે મરણ પામી. ૩૧

એ વાત બાણીને વિષય પોતાને ટુંકા આશયવાળો ગણી નિંદતો
થકે. શોકાતુર થઈ તે દયિતાનું અગ્નિસંસ્કારાદિ મૃતકાર્ય કર્યું. ૩૨

બાહ તેનું મન સંવેગથી રંગિત થવાથી અવસર પામી શ્રી વિમળ-

હસિત્વા ઝનમતિના, તેન પૃષ્ઠં કદાપિ કિં અંવે,
સત્ય મિદં યત્ તાતસ્ત્વયા કૂપે પ્રશ્નિત્તઃ ૩૦

કથં જ્ઞાત મિદં, તયા પૃષ્ઠે સ આહ, તાતવચનાદં,

તત્ શ્રુત્વા લજ્જિત્તા સા, હૃદયં સ્ફુટિતં ક્ષતિતિ મૃતા. ૩૧

પતત્ જ્ઞાત્વા વિજયઃ આત્માનં અલ્પાશય મિતિ (કૃત્વા) નિંદન્,
શોકમરમૃતહૃદયઃ કરોતિ દયિતાયાઃ મૃતકૃત્યં. ૩૨

સંવેગરંગિત મનાઃ કદાપિ શ્રી વિમલસૂરિ પાર્શ્વે,
નિરવઘાં પ્રવ્રજ્યાં સઘઃ પ્રતિપદ્યતે વિજયઃ ૩૩

સૂરિના પાસે તરત નિરવધ પ્રમળ્યા અંગીકાર કરી. ૩૩

સામન્નં बहुवरिसे, परिपालय चइय पाटवं देहं,
लहिउं च अमरगेहं, क्रमेण पाविहि य सिद्धिं पि. ૩૪

इति निश्चय्य सुसाम्य निबंधनं विजयवृत्त मुदार मनुत्तरं,
प्रकृतिसौम्यगुणं गुणशालिनः श्रयत मव्यजना जननच्छिदे. ૩५

इति विजय कथा ॥ छ ॥

ધણા વર્ષ સાધુપણું પાળી શાંત સ્વભાવ હોવાથી તાંદુરસ્ત રહેલા
શરીરને ત્યાગ કરી દેવતા થયો, અને અનુક્રમે સિદ્ધિ પામશે. ૩૪

આ રીતે સામ્ય ભાવજનક ઉદાર અને ઉકૃષ્ટ વિજયશેઠનું વૃત્તાંત
સાંભળીને શુભશાળી ભવ્યજનો તમે જન્મનો ઉચ્છેદ કરવા સાડ પ્રકૃતિ
સૌમ્યપણું નામે ત્રીજો શુભ ધારણ કરો. ૩૫

એ રીતે વિજયશેઠની કથા છે.

ચતુર્થ ગુણ.

प्ररुपितः प्रकृतिसौम्य इति तृतीयो गुणः । अथ चतुर्थं लो-
कप्रियगुण माह ।

પ્રકૃતિ-સૌમ્યપણાડપ ત્રીજો ગુણ બતાવ્યો, હવે લોકપ્રિય
પણાડપ યોશો. ગુણ કહે છે.

श्रामण्यं बहुवरिन् परिपालय त्यक्त्वा पटुं देहं,
लब्ध्वा चामरगेहं क्रमेण लभ्यते सिद्धिं च ३४

(મૂઠ ગાથા.)

ઇહપરલોયવિરુદ્ધ,
ન સેવણ દાણવિણયસીલહ્લો,
લોયપ્પિઓ જણાણં,
જણેઈ ધમ્મંમિં બહુમાણં. ૧૧

(મૂળનો અર્થ.)

જે પુરૂષ દાતા વિજયવંત અને સુશીલ થઈ આ લોક અને
પરલોકથી જે વિરુદ્ધ કામો હોય તેને નહિ કરે તે લોકપ્રિય થઈને
લોકોને ધર્મમાં બહુ માન ઊપજાવે. ૧૧

(ટીકા.)

ઇહલોક વિરુદ્ધ પરનિદાદિ,
ઇહલોક વિરુદ્ધ એટલે પરનિદા વગેરે કાર્યો,

ચકુત્ત—

સન્નવસ ચેવ નિદા, વિસેસઓ તહય ગુણસમિદ્ધાણં,
ચક્કુધમ્મકરણહસણં રીદા જણપૂયણિજ્જાણં. ?

જે માટે કહેલું છે કે,—

(લોક વિરુદ્ધ કાર્યો આ પ્રમાણે છે:—)

સર્વ કોઈની નિંદા કરવી અને તેમાં પણ વિશેષે કરીને ગુણવાન્
પુરૂષોની નિંદા કરવી, લોભે લાવે ધર્મ કરનાર ઉપર હસવું, જન પૂજનીય
પુરૂષોનું અપમાન કરવું, ૧

સર્વસ્ય ચૈવ નિદા વિશેષત સ્તંથાચ ગુણસમૃદ્ધાનાં,
ચક્કુધર્મકરણહસનં રીદા જનપૂજનીયાનાં. ?

बहुजण विरुद्धसंगो, देसादाचारलंघणं तह्य,
उव्वणभोगो य तहा, दाणाइ वि पयड मन्नेसिं. २

સાહુવસર્ણમિ તોસો, સડસામત્થંમિ અપહિયારો ય,
એમાડયાઈં ઇત્થં, લોગ વિરુદ્ધાઈં નેયાણિ. ૩
इति.

અહુ લોકથી જે વિરુદ્ધ હોય તેની સોખત રાખવી, દેશ કુલ ભત
વગેરેના જે આચાર હોય તેનું ઉલ્લંઘન કરવું, ઉદ્ભટ વેષ કે ભપકો રાખ-
વો, બીજા દેખે તેમ (નાદે ચડી) દાન વગેરે કરવું. ૨

ભલા માણસને કદ પડતાં રાશી થવું, પોતાનું સામર્થ્ય છતાં ભલા
માણસને પડતું કદ નહિ અટકાવવું, ઇત્યાદિક કાર્યો આ જગોએ લોક વિરુદ્ધ
ભણવા. ૩

परलोकविरुद्धं स्वरकर्मादि

परलोक विरुद्ध कार्य ते अरुर्भ अटले જે કામ કરતાં સપ્પાઈ વા-
પરવી પડે તે.

तद्यथा

बहुधा स्वरकर्मित्व, शीरपतित्वं च शुल्क पालत्वं.
विरति विनापि मुकृती करोति नैवंप्रकारमयं. ?

बहुजनविरुद्धसंगो देशाद्याचारलंघनं तथाच,
उल्लवणभोग अ तथा दानाद्यपि प्रकट मन्येषां. २

સાધુવ્યસને તોષ: સતિ સામર્થ્યે અપ્રતીકાર અ,
એવમાદિકાનિ લોકવિરુદ્ધાનિ જ્ઞેયાનિ. ૩

(હરિભદ્રચરિ.)

તે આ પ્રમાણે છે:—

બહુ પ્રકારના ખરકર્મ જેવા કે જળાદત્ત કામ, જકાત વસુલ કરનારત્ત કામ ઇત્યાદિ એવા પ્રકારના કામ સુકૃતી પુરૂષે વિરતિ ન લીધી હોય તોપણ નહિ કરવાં. ૧

ઉભયલોકવિરુદ્ધ ચૂતાદિ

ઉભયલોક વિરુદ્ધ કાર્ય તે જુગાર વગેરે સાત વ્યસનો:—

તથાથા

શૂત્રં ચ માંસં ચ મુરા ચ વેશ્યા, પાપદ્ધિં ચૌર્યં પરદારસેવા,
एतानि सप्तव्यसनानि लोके पापाधिके पुंसि सदा भवन्ति ?

“इहैव निद्यते शिष्टै, व्यसनासक्तमानसः

मृत स्तु दुर्गतिं याति, गतत्राणो नराधमः” ૨

અય મહિમાય:—एतानि कर्माणि लोकवैमुख्यकारणानि परिहर श्रेव
शिष्टजनप्रियो भवति—धर्मस्यापि स एवा धिकारी ति ।

તથા દાનં ત્યાગો, વિનય ઉચિતપ્રતિપત્તિ: શીલં સદાચારપરતા, ઇમિ
રાદય: પરિપૂર્ણો ય: સ લોકપ્રિયો ભવતિ, ઉક્તં ચ—

તે આ પ્રમાણે છે.

જુગાર, માંસ, દારૂ, વેશ્યા, શિકાર, ચોરી, અને પરસ્ત્રી ગમન આ
સાત વ્યસનો આ જગતમાં અતિ પામી પુરૂષોમાં હમેશાં રહ્યા કરે છે. ૧

વ્યસની માણસ ઇહાં પણ સારા જનોમાં તિંદાય છે, અને મરે
ત્યારે તે નીચ માણસ વગર અટકાવે દુર્ગતિએ પહોંચે છે. ૨

તેથી કહેવાની મતલબ એ છે કે એ કામો કરવાથી લોકોની અપ્રીતિ
થાય છે, માટે તેમનો પરિહાર કરે તોજ સારા જનોને પ્રિય થાય અને ધર્મ
કરવાનો પણ તેજ અધિકારી ગણાય.

તથા દાન એટલે સખાવત, વિનય એટલે યોગ્ય સત્કાર, તથા શીળ

એટલે સહાચારમાં તત્પર રહેવું તે, એ ગુણોથી જે આઠ્ય કહેતાં પરિપૂર્ણ હોય તે લોકપ્રિય થાય છે. જે માટે કહેલું છે કે—

“દાનેન સત્ત્વાનિ વશી ભવંતિ, દાનેન વૈરાગ્ય પિ યાંતિ નાશં,
પરોપિ બંધુત્વ મુપૈતિ દાનાત્, તસ્મા દ્વિ દાનં સતતં પ્રદેયં ?”

“વિણ્ણ નરો ગંધેણ, ચંદણં સોમયાદ રયણિયરો,
મહુરસેણં અમયં, જળપ્પિયત્તં લહ્હ મુવણે. ૨”

“મુવિમુદ્ધસીલજુત્તો, પાવદ્ધ કિત્તિં જસં ચ દ્ધ લોણ,
સવ્વજળવલ્લહો વિય, મુદ્ધગદ્ધાગી ય પરલોણ ૩”

ઈતિ.

एतस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह—

एवंविधो लोकप्रियो, जनानां सम्यग्दृशा अपि, जनय त्युत्पादयति,
धर्मे यथावस्थितमुक्तिमार्गे, बहुमान मांतरमीति धर्मप्रतिपत्तिहेतुं बोधिबीजं
वा । विनयंधरवत् । तथाचोक्तं—

સખાવતથી દરેક પ્રાણી વશ થાય છે, સખાવતથી વૈરા ભૂલી જવાય છે, સખાવતથી જ ત્રાહિત માણસ મુક્તિ પામે છે, માટે હમેશાં સખાવત કરતા રહેવું. ૧

માણસ વિનયથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચંદન તના સુગંધથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચંદ્ર તેની ચંદ્રકથી લોકોને પ્રિય થાય છે, અને અમૃત તેના મીઠાશથી લોકોને પ્રિય થાય છે. ૨

નિર્મળ શીળવાન પુરૂષ આ લોકમાં કીર્તિ અને યશ મેળવે છે અને સર્વ લોકોને વહ્નિ પહોંચાડે છે, તથા પરલોકમાં ઉત્તમ ગતિ પામે છે. ૩

એવો લોકપ્રિય પુરૂષ ધર્મ પામે તો તેથી જે કંઈ થાય તે કહે છે—

એવી રીતનો લોકપ્રિય પુરૂષ જોનારો એટલે સમ્યક્દષ્ટિ જોનારો પણ

ધર્મમાં એટલે કે ખરેખરા સુક્તિ માર્ગમાં, બહુ માન એટલે આંતરંગિક પ્રીતિ તેને જણવે છે એટલે ઊપજાવે છે અથવા જેનાવડે ધર્મ પામી શકાય એવા યોધીબીજને ઉત્પન્ન કરે છે, વિનયધર માફક જે માટે કહ્યું છે કે

“યુક્તં જનપ્રિયત્વં, શુદ્ધં સદ્ધર્મસિદ્ધિ ફલદ મલં,
ધર્મપ્રશંસનાદે, વૌજાધાનાદિભાવેન” ? (ઇતિ)

ધર્મની પ્રશંસા તથા બીજા ધાનતું કારણ હોવાથી લોકપ્રિયપણું ખરા ધર્મની સિદ્ધિ કરવા સમર્થ છે એ વાત યથાર્થ છે. ૧

વિનયધર કથા પુનરેવં;—

અતિ હ મુવન્નરુહરા, ચંપા ચંપયલય વ્વ પવરપુરી,
ફુરિયનયધમ્મવુદ્ધી, તત્થ નિવો ધમ્મવુદ્ધિ ત્તિ. ૧

અમરીઓ વિ જયંતી, રૂપેણ પ્રિયા ય તસ્સ વિજયંતી,
સિદ્ધી ય ઇવ્વનામા, પુન્નજસા નામ સે મજ્જા. ૨

વિનયધરની કથા આ પ્રમાણે છે.

ઇહાં અપકલતા જેમ સુવર્ણ-સારા વર્ણથી મનોહર છે તેમ સુવર્ણ-સોનાંથી ભરપૂર અપાનામે મોટી નગરી હતી, તેમાં ન્યાય ધર્મની બુદ્ધિવા-જો ધર્મ બુદ્ધિ નામે રાજા હતો. ૧

તે રાજાની રૂપે કરીને દેવાંગનાઓને પણ જીતનાર વિજયંતી નામે શાણી હતી, અને ત્યાં ઇન્દ્ર નામે શેઠ હતો અને તેની પૂર્ણચશા નામે ભાર્યા હતી. ૨

અસ્તી હ મુવર્ણરુચિરા ચંપા ચંપકલતા ઇવ પ્રવરપુરી
સ્ફુરિતનયધર્મવુદ્ધિઃ તન્ન વૃપો ધર્મવુદ્ધિ રિતિ. ૧

અમરી રપિ જયંતી રૂપેણ પ્રિયા ચ તસ્ય વિજયંતી,
શ્રેષ્ઠી ચ ઇન્દ્રનામા પૂર્ણચશા નામ તસ્યા ભાર્યા. ૨

નિષ્કં ગુરુજનપણઓ, નિયતણુઅફકંતકંતિજિયકણઓ,
હલ્લસિરવહુલવિણઓ, તાણં વિણયંધરો તણઓ. ૩

સો સર્વકલા કુસલો, કોમુદનાહુ વ્વ સયલજણ હઠો,
નિરૂપમમુંદેરિમરંગ, સંગયં જુવ્વણં પત્તો. ૪

સુહસંગહિયકલાઓ, લવણિમહવહસિયતિયસરમણીઓ,
સાવયકુલજમ્માઓ, પડિવન્નગિહત્યધમ્માઓ. ૫

તારા તિરી ય વિણયા, દેવી નામાહ વિમલસીલાઓ,
જમમં ચરો પરિણેહ, પવરસિઢીળ ધૂયાઓ. ૬

હમેશાં ગુરુ જનને પગે પડનાર, પોતાના શરીરની કાંતિએ કરી
સોનાને છતનાર, અને બહુ વિનયવાન એવો વિનયધર નામે તે શેઠનો પુત્ર
હતો. ૩

તે કુમાર સર્વ કળાઓમાં કુશળ થઈ અદ્રમાના માફક સર્વ જનને
છટ્ટ થઈ અતુષ્ઠ સોદર્યના રંગથી ભરેલી યોવન અવસ્થા પામ્યો. ૪

(ત્યારે) મુખે કરીને અર્ધ કળાઓ શીખેલી, લાવણ્ય ગુણથી દેવાંગ-
નાઓને હસનારી, શ્રાવક કુળમાં જન્મેલી ગૃહસ્થ ધર્મને પાળતી એવી તારા,

નિત્યં ગુરુજનમણતો નિજતનૂતિકાંત કાંતિજિતકનકઃ,

હલ્લસદ્વહુલવિનય સ્તયોઃ વિનયંધર સ્તનયઃ ૩

સ સર્વકલાકુશલઃ કૌમુદીનાથ ઇવ સકલજનેષ્ઠઃ

નિરૂપમસૌંદર્યરંગસંગતં યૌવનં પ્રાપ્તઃ ૪

મુલસંગૃહોતકલાઃ લાવણ્યોપહસિતત્રિદશરમણીઃ

શ્રાવકકુલજન્માઃ પ્રતિપન્ન ગૃહસ્થ ધર્માઃ ૫

તારા શ્રી ય વિનયા દેવી (ઈતિ) નામ્નીઃ વિમલશીલાઃ

યમકં ચતસ્રઃ પરિણયતિ પ્રવરશ્રોષ્ટિનાં પુત્રીઃ ૬

શ્રી, વિનયા, અને દેવી નામની ચાર નિર્મળ શીળવાળી મોટા શેઠોની દીક-
રીઓને તે એકી વેળાએ પરણ્યો. ૬

વ્યવહારસુદ્ધિસારો, પ્રાયં પરિહરિયપાવપન્મારો,
સો મુહજલહિનિમગ્નો, કાલં વોલઈ અણુવિમ્ગો. ૭

કો અદ્મુહિઓ ઇહયં, નયરે નયકુલહરે સયા મુહિપ,
વત્તા ઇમા પવત્તા, કયાવિ નરનાહઅત્યાણે. ૮

એગેણ તત્થ મણિયં, મુહયાણ જણાણ મત્થયમણિ વ્વ,
અત્થિ ઇહ ઇમ્મપુત્તો, ધણિયં વિણયંધરો નામ. ૯

હવે તે વિનયધર ચોથો વ્યવહાર સાચવી તથા ખનતાં લગી પા-
પના કામોથી દૂર રહી સુખ સાગરમાં ઝીલતો થકો ખુશ મિઝાજથી વખત
પસાર કરતો. ૭

આ ન્યાય ભરપૂર અને મહા સુખી નગરમાં સૌથી વધારે સુખી
કોણ છે ? એવી રીતે એક વેળા રાજ સભામાં વાત નીકળી. ૮

ત્યારે એક જણ બોલ્યો કે સઘળા મુલગ જનોમાં શિશેમણિ સમાન
ધન્ય શેઠનો પુત્ર વિનયધર ઇહાં અતિશય સુખી છે. ૯

વ્યવહારશુદ્ધિસારઃ પ્રાયઃ પરિહૃતપાપપ્રાગ્મારઃ
સ મુલ્લજલ્લધિનિમગ્નઃ કાલં વ્યતિક્રમયતિ અનુદ્વિગ્નઃ ૭

કો તિમ્મુલિત ઇહ નગરે નયકુલગૃહે સદા સુલિતે,
વાર્ત્તા ઇયં પ્રવૃત્તા કદાપિ નરનાથાસ્થાને. ૮

એકેન તત્ર મણિતં સુમગાનાં જનાનાં મસ્તકમણિ રિવં,
અસ્તિ ઇહ ઇમ્મપુત્તઃ વાઠં વિનયંધરો નામ. ૯

જસ્સ ઘણં ઘણયસ્સ વ, જણપિયં રૂવ મમરપહુણુ વ્ઠ,
જીવસ્સ વ અમલમઈ, કરિરાયસ્સ વ સયા દાણં. ૧૦

જસ્સય પિયાઞ્ચ ચરો, અહસયસુંદેરમંદિરં દટ્ટું,
વિલિયાઓ અમરીઓ, મન્ને નોં ઇંતિ દિટ્ઠિપહં. ૧૧

इच्छाद् बहुपयारं, निह्निरुवमवर्णं सुणिय ताणं,
मयणसरपसरविहुरो, राया रायाउरो जाओ. १२

કારણ કે જેના પાસે કુળેર માફક ધન છે, ઈંદ્ર તુલ્ય લોકપ્રિય જેતું
રૂપ છે, જીવના માફક નિર્મળ જેની યુદ્ધિ છે, અને મોટો હાથી જેમ હમેશાં
હાન (મદજળ) ઝરે તેમ જેતું હમેશાં હાન થયા કરે છે. ૧૦

જેની આરે પ્રિયાઓ અત્યંત સુંદર રૂપવાળી છે કે, જેમને જોઈને
દેવાંગનાઓ છાનીમાની કયાંક છુપાઈ રહેલી હોવાથી હું માતું છું કે દૃષ્ટિ
જોત્યર થતી નથી. ૧૧

ઈત્યાદિક બહુ પ્રકારનું તેમનું અનુપમ વર્ણન સાંભળીને કામબાધુ-
ના જોરથી પીડાતો રાજા તેઓ તરફ રાગાંધ થઈ પડ્યો. ૧૨

यस्य धनं धनदस्येव जनप्रियं रूप ममरप्रभो रिच,
जीवस्ये न अमलमतिः करिराजस्य इव सदा दानं. १०

यस्यच प्रिया अतस्तः अतिशयसौंदर्यमंदिरं दट्टा,
विलीना अमर्यः मन्ये नो इयंति दट्टिपथं. ११

इत्यादि बहुप्रकारं निरूपमवर्णनं श्रुत्वा तासां.
मदनशर प्रसर विहुरो राजा रागातुरो जातः १२

તિદ્વયમનોહરીઓ, કહ મહ સંપજ્જિહંતિ ઇયાઓ,
ઇય ચિંતાહરચિત્તસ્સ, તસ્સ બુદ્ધી ઇમા જાયા. ૧૩

પચ્ચાઇય પહરજણં, દોસં ઉપ્પાઇહં ચ સે વણિણો,
ગિહ્હામિ વલા તાઓ, ન હોમિ ગરિહારિહો જેણ, ૧૪

ઇય નિચ્છિય ઇગંતે, નિમિચ્ચ મિચ્ચો પયંપિઓ તેણ,
વિણયંધરેણ સાર્દ્ધિ, કુણ મિર્સિ કવહનેહેણ. ૧૫

આએ ત્રણ ભુવનોના મનને હરનારી સ્ત્રીઓ મને શી રીતે પ્રાપ્ત થાય ? એમ ચિંતવવા મશ્ગુલ બનેલા તે સભને આવો વિચાર સૂચ્યો કે. ૧૩

તે વાણિયા ઊપર તહોમત મેલી નગરના લોકોની ખાતરી કરાવીને પછી બુદ્ધિમ ગુબ્ધરી તેની તે સ્ત્રીઓ લઇ લઉં તો હું નિઃશ્યાપાત્ર નહિ બનું. ૧૪

એમ નિશ્ચય કરી એકાંતમાં ખાતરીદાર ચાકરને બોલાવીને તે સભએ તેને કહ્યું કે તું કપટ સ્નેહ બતાવી વિનયંધરની સાથે ઢોસ્તી બાંધ. ૧૫

ત્રિભૂવનમનો હરિણ્યઃ કથં મમ સંપદ્યતે ઇતાઃ
ઇતિં ચિંતાતુર ચિત્તસ્ય તસ્ય બુદ્ધિ રિયં જાતા. ૧૩

પ્રત્યાય પૌરજનં દોષં ઉત્પાદય ચ તસ્ય વણિજઃ
ચુહ્હામિ વલાત્તાઃ ન મવામિ ગર્હાર્હોં યેન, ૧૪

ઇતિ નિશ્ચિત્ય એકાંતે નિમૃત્ય મૃત્સઃ પ્રજલ્પિત સ્તેન.
વિનયંધરેણ સાર્દ્ધિં કુરુ મૈર્ત્ત્ત્વં કપટસ્નેહેન. ૧૫

તત્તોવિ મુજ્જલ્લંહે, લહું લિહાવિય ઇમં તુમં ગાહં,
પચ્છન્ન મેવ મજ્જં, ઉવણેહિ અયાણિયં તેણં. ૧૬

તથા હિ.—

“પસયાત્થિ રઙ્ગ વિયક્સણિ, અજ્જ અમગ્ગસ્સ તુહદુસરવિરહે,
સા જામિણી તિજામા તિજામસહસિ વ્વ મહ જાયા.” ૧૭

તેણાવિ તહેવ વિહિય, નિવેણ પઝરાણ પેસિયં મુજ્જં,
દેવીય ગંધપુદે, પહિયં વિણયંધરેણે યં, ૧૮

પછી તેના હાથે લોજપત્રપર નીચેની ગાથા લખાવીને ૪૮૫૮ તેને
માલમ ન પડે તે રીતે છાનામાના તે મારી પાસે લાવી આપ. ૧૬

તે ગાથા આ પ્રમાણે છે:—

“હે વિક્રન્ધર આંખવાળી અને રતિકીડામાં કુશળ, તારા અસહ્ય
વિરહથી ખીડાતા મુજ અલાભ્યાને આજની આ રાત હબરો રાત જેવી થઈ
પડી છે.” ૧૭

તે ચાકરે તેમજ કંઈ બાહ રાત્રીએ તે લોજપત્ર નગર જનો આ-
ગળ મેળ્યું અને કહ્યું કે આ પત્ર વિનયધરે રાણી તરફ ગંધપુટમાં મોક-
લાવેલ છે. ૧૮

તતોપિ મૂર્જલ્લંહે લધુ લેસીયત્વા ઇમાં ત્વં ગાથાં,
પચ્છન્ન મેવ મમ ઉપનય અજ્ઞાતં તેન. ૧૬

પ્રસદાક્ષિ રતિવિચક્ષણે અદ્યામાગ્ન્યસ્ય તવ દુઃસહવિરહે,
સા યામિની ત્રિયામા ત્રિયામસહસ્રી વ મે જાતા. ૧૭

તેનાપિ તથૈવ વિહિતે નૃપેણ પૌરાણાં પ્રેષિતં મૂર્જં,
દેવ્યૈ ગંધપુટે પ્રહિતં વિનયંધરેણ દત્તવ. ૧૮

મો મો લિવીપરિચ્છં વિહિત્તણ વિણિચ્છયં કહહ મજ્ઞં,
નહુ પચ્છા કહિયવ્વં અહહ અજુત્તં કયં રત્ના ૧૯

તેવિ હુ ન હંતિ દુદ્ધે, પુયરયા તહવિ સાસણં પહુણો,
કાયવ્વં તિ ભણંતા, કુણંતિ હત્યે લિવિપરિચ્છં. ૨૦

પિચ્છિવિ લિવિસંવાયં, ભણિયં નાયરજ્જણેણ સવિસાયં,
જહ્વિ લિવીસંવાઓ, નય ઘઢઈ ઇમં તુ ણ્યાઓ. ૨૧

હે નાગરિકો, લિપિની પરીક્ષા કરી ચોકશ વાત મને કહો, પાછળ-
થી એમ નહિ કહેતા કે રાત્રાએ ગેરવાજબી કર્યું છે. ૧૯

ત્યારે નગરના શ્રેષ્ઠજનો વિચારવા લાગ્યા કે જો કે દૂધમાં પૂરા નહિ
હોય તોપણ રાત્રાના હુકમને તાબે થવું જોઈએ એમ કહીને પોતાના હાથમાં
લેખ લઈ લિપિ પરીક્ષા કરવા લાગ્યા. ૨૦

ત્યારે લિપિ તો બરોબર મળતીજ આવી તેથી દિલગીરી સાથે ન-
ગર લોક બોલ્યા કે જો કે લિપિ મળતી આવે છે. છતાં એવા માણસથી
એવું કામ થવાનું ઘટતું નથી. ૨૧

મો મો લિપિપરીક્ષાં વિધાય નિશ્ચયં કથયત મહાં,
નૈવ પશ્ચાત્ કથિતવ્યં અહહ અયુક્તં કૃતં રાજા. ૧૯

તેપિ ચ ન ભવતિ દુગ્ધે પૂતરકા સ્તથાપિ શાસનં પ્રમોઃ,
કર્ત્તવ્ય મિતિ ભણંતઃ કુર્વંતિ દસ્તે લિપિપરીક્ષાં. ૨૦

પ્રેક્ષ્ય લિપિસંવાદં ભણિતં નાગરજનેન સવિષાદં,
યથાપિ લિપિસંવાદો, નચ ઘટેતે ઇદં તુ ણતસ્માદ. ૨૧

જો ચરઇ મળભિરામે, સલ્લહતરુનિયરવહલઆરામે,
સો કંટકિયસરીરે, કરી કરીરે કહં રમઇ. ૨૨

જો દુલ્લિઓ સલિલે, સયાવિ માણસસરસ્સ અદિવિમલે,
સો કહ કરેઇ કિદું, કલહંસો ગાયનદુંમિ. ૨૩

જો અત્યહ તપ્પાસે, સ્વળમવિ પઢિપુત્રપુત્રપસરસ્સ.
વંજુલસંગેણ વિસં વ, પન્નગો મુયઇ સો પાવં. ૨૪

તા મજ્જત્થો હોરં, દેવો ચિંતેહ વસ્થુપરમત્થં.
અઘટંતયંપિ ઘટિયં, ઇયં કેનાવિ પિસુનેણ. ૨૫

કારણ કે જે હાથી શલ્લકીના ઝડાથી ભરેલા સુંદર વનમાં ફરે તે
કાંટાળા કેસેમાં શી રીતે રમે ? ૨૨

જે રાજહંસ હમેશાં માનસ સરોવરના અનિ નિર્મળ પાણીમાં રમ્યા
ફરે તે શી રીતે ગામના રેલામાં ક્રીડા કરે ? ૨૩

તે પરિપૂર્ણ પુણ્યશાળીના પાસે જે ક્ષણવાર પણ જઈ બેસે છે તે
વાંસના સંગે જેમ સર્પ વિષને મૂકે તેમ પાપને મૂકી દે છે. ૨૪

માટે હવે તમે નામદારે મધ્યસ્થ થઈને ખરી વાત વિચારવી બેઠયે
છીયે કે આ અઘટિત બનાવ કોઈક નીચ માણસે બનાવેલ છે. ૨૫

ય ચરતિ મનોભિરામે સલ્લકી તરુનિકરવહુલારામે,
સ કંટકિત શરીરે કરી કરીરે કથં રમતે. ૨૨

યો દુર્લ્લિતઃ સલિલે સદાપિ માનસ સરસઃ અતિવિમલે,
સ કથં કરોતિ ક્રીડાં કલહંસો ગ્રામનદે. ૨૩

ય સ્તિષ્ઠતિ તસ્ય પાર્શ્વે ક્ષણ મપિ પ્રતિપૂર્ણ પુણ્ય પ્રસરસ્ય.
વંજુલસંગેન વિષ મિવ પન્નગો મુંચતિ સ પાપં. ૨૪

તતઃ મધ્યસ્થી ભૂય દેવ ચિંતયતુ વસ્તુપરમાર્થ,
અઘટમાન મપિ ઘટિત મેતત્ કેનાપિ પિશુનેન. ૨૫

મુદ્ધોવિ ફાલિહમણી, ઉવાહિવસઓ ધરેઈ અન્નતં,
સ્વલસંગાઽ ઇમસ્સ વિ સ્વલિયં અક્કલિયસીલસ્સ. ૨૬

ઇય મણિરે પડરજણે, પઢિયારં મયગલ વ્વ અગણંતો,
મંજિયમેરાલાણો પગઓ અસમંજસં નિવઈ. ૨૭

મળઈ ચ રે રે મુહઢા, હઠેણ આણેહ તસ્સ દહ્યાઓ,
મુદ્દેહ દ્દગેહે, નિદ્ધાડિય પરિયણં દૂરે. ૨૮

અગર તો જેમ સ્ફટિકમણિ પોતે સદેહ છતાં ઉપાધિના પ્રમાણે
અન્ય રંગ ધારણ કરે તેમ આ વિનયધર પોતે અખંડિત શીળવંત છે છતાં
કેઈ દુર્જનની સોખતથી આ તેની ભૂલ થએલી લાગે છે. ૨૬

આ રીતે નગર લોક બોલતા છતાં જેમ મદમત્ત હાથી મહાવતને ન
ગણુકારે તેમ મર્યાદારૂપ ખૂટો ભાંજીને રાબ અન્યાય કરવા તરફ તૈયાર
થયો. ૨૭

અને પોતાના મુહટોને બોલાવી કહેવા લાગ્યો કે તમે બેરબુલમ-
થી તેની શીઆને પકડી લાવો, અને આકર નફરોને બાહર કાઢી તેના હાટ
તથા ઘરને શીલ ભારી ધો. ૨૮

શુદ્ધોપિ સ્ફટિકમણિઃ ઉપાધિવશતઃ ધારયતિ અન્યત્વં,
સ્વલસંગા દસ્યાપિ સ્વલિતં અસ્તલિતશીલસ્ય. ૨૬

ઇતિ મણતિ પૌરજને પ્રતિહારં મદગલ ઇવ અવગણયન્,
મંજિતમર્યાદાલાનઃ પ્રગતઃ અસમંજસં નૃપતિઃ ૨૭

મણતિ ચ રે રે મુમ્મટા હઠેન આનયત તસ્ય દયિતાઃ,
મુદ્રયત દ્દગેહે નિદ્ધાઽય પરિજનં દૂરે. ૨૮

તુમ્હે પુણ નાયરયા, હંદો દોસિહ પક્ષવાહિલા,
તં કારહ મહ પુરઓ, શુદ્ધં જેનામુ મુંચામિ. ૨૯

ઇય પઝરં ફરુસગિરાહિ, તાહિયા ધાહિયા નારિંદેણ,
કિવણેણ મમ્મણા ઇવ, પઝરા પત્તા સગેહેસુ. ૩૦

(પછી નગર લોકોને રાજા કહેવા લાગ્યો કે) તમે નગર લોકો દે-
શવાનના પક્ષપાતવાળા થયા છો, પણ તેને મારી આગળ નિર્દોષ કરાવો એટલે
હું તેને તરત છોડી દઉં. ૨૯

આ રીતે કૃપણ નાણુસ જેમ ચાચકોને નિશ્ચિંછે છે તેમ રાજાએ અ-
તિશય કર્કશ વાણીથી નગર લોકોને તાડિત કર્યાથી તેઓ દોડીને પોતાના ઘરે
પહોંચ્યા. ૩૦

તો વિળંયધરમજ્જા, તાઓ નિરવજ્જકજ્જસજ્જાઓ,
આણાવિય મુહ્હેહિં, રાયા પક્ષિવવ્હ ઓરોહે. ૩૧

આદિ વિનયધરની તે પવિત્ર કામમાં તત્પર ભાર્યાઓને સુભટોથી
પકડાવી મગાવી રાજાએ પોતાના અંતઃપુરમાં કેદ કરી. ૩૧

યૂયં પુન નાગરકાઃ હંદો દોષવત પક્ષપાતિનઃ,
તં કારયત મમ પુરતઃ શુદ્ધં યેનામુ મુંચામિ. ૨૯

ઇતિ પ્રચુરં પરુષગિરામિ સ્તાહિતા વર્ષિના નરેન્દ્રેણ,
ક્રુપણેન માર્ગણા ઇવ પૌરાઃ પ્રાપ્તાઃ સ્વગેહેષુ. ૩૦

તતો વિનયંધરમાર્યાઃ તાઃ નિરવચંકાર્યસજ્જાઃ,
આનાય્ય સુભટૈઃ રાજા પ્રસિપતિ અવરોધે. ૩૧

તાણ સુરુવં દદ્દુઠં, ચિંતઈ નિવઈ અહો અહં ધત્તો,
જં નિસુયા દિદ્ધાઓ, મમ ગેહ મિમાઝ પત્તાઓ. ૩૨

બહુચાહુવયણપુન્નં, વિસણ પત્થિયતઓ નિવો તાહિં,
લજ્જોણયવયણાહિં, મહાસઈહિં ઇમં મણિઓ. ૩૩

પરરમણી રમણીયં, રુવં પાસંતિ અહહ મૂઢમણા,
ન મણાગંપિ હુ અપ્પં, નિવહંતં મીમમ્મવકૂપે. ૩૪

તેમતું સુ'દર રૂપ જોઈને રાજા ચિંતવવા લાગ્યો કે અહો મારા ભા-
ગ્ય, કે જેમને મેં સાંભળેલી તેમને જોઈ છે અને તે મારા ઘરમાં પ્રાપ્ત થઈ
છે. ૩૨

પછી રાજાએ ઘણાં મીઠાં વચનોવડે તેમને વિષય સંબંધી પ્રાર્થના
કરતાં શરમથી નીચાં મુખ રાખતી તે મહા સતીઓએ તેને નીચે મુજબ
કહ્યું. ૩૩

અહહ અકસોસની વાત છે કે મૂઢ મનવાળા જોના પરસ્ત્રીના રમ-
ણીય રૂપ તરફ જીવે છે પણ પોતે ભયંકર સંસારરૂપ ક્વામાં પડે છે તે તરફ
લગાવે જોતા નથી. ૩૪

તાસાં સુરુપં દદ્ધા ચિંતયતિ નૃપતિઃ, અહો અહં ધન્યઃ
યત્ નિશ્ચુતા દદ્ધાઃ મમ ગેહં ઇમાઃ પ્રાપ્તાઃ ૩૨

બહુચાહુવચનપૂર્વં વિષયાન્ પ્રાર્થયમાનઃ નૃપઃ તામિઃ
લજ્જાવનતવદનામિઃ મહાસતીમિઃ ઇદં માણિતઃ ૩૩

પરરમણી રમણીયં રુપં પश्यંતિ અહહ મૂઢમનસઃ
ન મનાગપિ આત્માનં નિપતંતં મીમમ્મવકૂપે. ૩૪

પરજુવઈ જુવવ્વળભરં, જે જોઅંતે જણે જણ જિણઈ,
કુસુમસરો વિ અણંગો, કહ તે વુચ્યંતિ નરસીહા. ૩૫

પરકંતં કામંતા, ગયસુચરિય જીવિયા મહામલિણા,
ગુરુપાવકારિણો ઇવ, કહ તે દંસંતિ નિયયમુદં. ૩૬

ઈહ વિનદિયઅપ્પાણં, કુલં કલંકિય અકિત્તિ અકંતા,
અઈદુસ્સહનરયદુહમ્મિ, તાવતવિયા ભમંતિ ભવે. ૩૭

પરાઈ સીના યૌવન તરફ નજર નાખનારા લોકોને પુષ્પખાણુ ધર-
નાર અને અંગહીન કંઈયે પણ જીતતો રહે છે તો પછી તેઓ શૂરવીર ગ-
ણાઈ નરસિંહ શેના કહેવાય ? ૩૫

પરસ્ત્રીને ઈર્ષ્યા થકા સદાચારરૂપ જીવનથી હીન થએલા મહા મ-
લિન જનો મહા પાપ કરનારાઓની માફક પોતાનું સુખ તે કેમ બતાવી
શકતા હશે ? ૩૬

ઇહાં પોતાને બગાડી કુળને કલંકિત કરી અપકીર્તિ પામીને વળતા
સંસારમાં અંતિ નહિ ખમી શકાય એવી દુઃખરૂપ અગ્નિના તાપમાં તમે
થઈ જાવો ભમ્યા કરે છે. ૩૭

પરજુવતિ યૌવનભરં યાન્પશ્યતો જનાન્ જગતિ જયતિ,
કુસુમશરોપ્યનંગઃ કથં તે વુચ્યંતે નરસિંહાઃ ૩૫

પરકાંતાં કામપમાનાઃ ગતસુચરિત્તં જીવિતા મહામલિનાઃ
ગુરુપાવ કારિણ ઇવ કથં તે દર્શયંતિ નિજકમુખં. ૩૬

ઈહ વિનાશ્ય આત્માન્ કુલં કલંકયિત્વા અકીર્ત્યાકાંતાઃ,
અતિદુસ્સહ નરક દુઃસાગ્નિ તાપતપ્તાઃ ભ્રમંતિ ભવે. ૩૭

इय मुणिय दोसजालं, नराहमाणं विण क्खसीलानं,
मणसावि सीलरयणं, मा मइलमु मुकुलसंभूता. ३८

इय मुणिय सो विलक्खो, सयलदिणं तं निसं च कहकहवि,
गमिअं गोसे पत्तो तासिं पासे पुणोवि निवो. ३९

ता नियइ ताउ सव्वाउ, जलणजालालिकविलकेसाओ,
अइसयवीभच्छीओ, जरचीवरमलिणगत्ताओ. ૪૦

परिगलियजુવ્વणाओ, रागीण विरागकरणपणणाओ,
चित्तइ य निराणंदो, वेरग्गओ नरवरिंदो. ૪૧

આ રીતે શીળબ્રહ્મ નીચ પુરૂષોના અનેક દોષ સાંભળીને હે કુલીન
જનો, તમે મનથી પણ શીળરૂપ રત્નને મેલું કેરો મા. ૩૮

એમ સાંભળીને તે રાજા વિલખે થઈ તે આખો દિવસ અને રાત
જેમ તેમ વ્યતીત કરી પ્રભાતે પાછો તેમની પાસે આવ્યો. ૩૯

તેવામાં તે સર્વે સ્ત્રીઓ તેને અગ્નિની જ્વાળા માફક પીળા કેશ
વાળી અતિશય ખીલત્સ અને જૂના વસ્ત્ર અને મેલા શરીર વાળી દેખાવા
લાગી. ૪૦

વળી યૌવન રહિત થએલી અને રાગિ જનને વૈરાગ્ય ઉપજાવવા

इति श्रुत्वा दोषजालं नराधमानां विनष्टशीळानां,
मनसापि शीलरत्नं मा मलिनय मुकुलसंभूता: ३८

इति श्रुत्वा स विलक्षः सकलदिनं तां निशां च कथंकथमपि,
गमयित्वा गोपे प्राप्तः तासां पार्श्वे पुनरपि नृपः ३९

ततः पश्यति ताः सर्वाः ज्वलनज्वालालिक पिलकेशाः
अतिशयवीभत्साः जरचीवर मलिनगात्राः ૪૦

परिगलितयौवनाः रागिणां विराग करण प्रगुणाः
चित्तयति निरानंदं वैराग्यगतो नरवरेंद्रः ૪૧

સમર્થ થએલી તે તેને દેખાઇ તેથી ઉદ્ધાસ બની વૈરાગ્ય પામી રાત્રિ વિચારવા લાગ્યો. ૪૧

किं ऐस दिद्रिवंधो, मइमोहो वा वि सुविणओ किंवा,
किंवा दिव्वपओगो, अहवा पावप्पभावो मे. ४२

अहह हयासेण मअे, कलंकिय नियकुलं सयाविमलं,
विथारिओ य भुवणे, तमाल दलसामलो अयसो. ४३

इच्चाइ बहुविहं जूरिऊण राया विसज्जअे ताओ,
विणयंधरस्स पासे, सज्जो जाया सरूवत्था. ४४

શું આ નજરખંધ છે કે મારો મતિ વિભ્રમ છે કે સ્વપ્ન છે કે
કેઈ દિવ્ય પ્રયોગ છે કે અગર મારા પાપનો પ્રભાવ છે. ૪૨

હાય હાય મે કમ અક્કલ બની સદા વિમળ માફ કુલ કલં-
કિત કરું અને જગતમાં તમાલના પાંદડાઓની માફક શામળું અપજ્વલ
દેલાંબુ. ૪૩

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારે પશ્ચાત્તાપ કરી રાત્રિએ તેમને વિનયધરના
પાસે મોકલાવી, ત્યાં આવતાં તેઓ તત્કાળ બેવી હતી તેવા રૂપવાળી થઈ
ગઈ. ૪૪

किं एष दृष्टिवंधः मतिमोहो वा पि स्वप्नः किंवा,
किंवा दिव्य प्रयोगः अथवा पाप प्रभावो मे. ४२

अहह हताशेन मया कलंकितं निजकुलं सदाविमलं,
विस्तारितं च भुवने तमालदलश्यामलं अयशः ४३

इत्यादि बहुविधं जूरयित्वा राजा विसर्जयति ताः
विनयंधरस्य पार्श्वे सद्यो जाता स्तदवस्थाः ४४

इत्तोय तत्थ नयरे, पत्तो सिरिमूरसेण वरमूरी.

पत्ता गुरुनमणत्थं, निवविणयंघर पउरलोया. ४५

तिपयाहिण पुव्व मपुव्व, भावभावियमणा नमिय गुरुणो,

निसियंति उच्चियदेसे, इय कहइ गुरुवि धम्मकहं. ४६

धम्मो द्विविहो भणिओ, जिणेहि जियरागदोसमोहेहि,

सिवनयरिगमणगम्भो, मुसाहुधम्मो य गिहिધम्मो. ४૭

એવામાં તે નગરમાં શ્રી શૂરસેન નામે મહાન્ આચાર્ય પધાર્યા; તેમને નમવા માટે તેમના પાસે રાજા વિનયધર અને નગર દોઢો પ્રાપ્ત થયા, ૪૫

તેઓ આવીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી અર્પૂર્વ ભાવે કરી 'શુદ્ધને નમી ને પોત પોતાને લાયક પ્રદેશમાં બેઠા, હવે શુદ્ધને નીચે મુજબ ધર્મ કથા કહી. ૪૬

રાગ દ્વેષ અને મોહને જીતનાર જિનેશ્વરેએ બે પ્રકારનો ધર્મ બતાવ્યો છે એક મુસાધુનો ધર્મ અને બીજો ગૃહિધર્મ એટલે આવક ધર્મ તે બન્ને પ્રકારનો ધર્મ સુક્તિપુરીએ લઈ જનાર છે. ૪૭

इत श्व तत्र नगरे प्राप्तः श्री सूरसेनवरसूरिः

प्राप्ता गुरुनमनार्थं नृपविनयधर पौर लोकाः ४५

त्रि प्रदक्षिणापूर्वं अपूर्वभावभावितमनसः नत्वा गुरोः

निषीदंति उंचितदेशे इति कथयति गुरु रपि धर्मकथां. ४६

धर्मो द्विविधो भणितः जिने जितरागद्वेषमोहैः

शिवनगरी गमन गर्भः मुसाधुधर्म श्व गृहिधर्मः ४७

તત્યય પદમં સાવજ્ઞ, કજ્ઞ પરિવજ્ઞશુજ્ઞઓ સજ્ઞ,
પંચમહાવ્રતપન્વયઃ, ગુરુભારસમુન્વહણપન્વો, ૪૬

સમિદ્ગુપ્તિપવિત્તો, અપ્રમત્તો સત્તુમિત્તસમચિત્તો,
સંતો દંતો સંતો, અવગયતત્તો મહાસત્તો, ૪૭

નિમ્મલગુણગણજુત્તો, ગુરુપદમત્તો કરેદ જો સત્તો,
સો અચિરેણ પાવદ્, સુમગ્ગલગ્ગો પવગ્ગપુરં. ૫૦

ત્યાં જે પ્રાણી સાવધકાર્ય વર્જવા માટે ઉદ્યુક્ત થાય, સ્વરૂપ રહે,
પાંચ મહાવ્રત રૂપ પર્વતનો ભાર ઊપાડવા તૈયાર થાય, ૪૮

પાંચ સમિતિ અને ત્રણ શુદ્ધિથી જે પવિત્ર રહે, મમત્વ રહિત
હોય, શત્રુ અને મિત્રમાં સમચિત્ત રાખનાર હોય ક્ષાંત-દાંત-શાંત હોય ત
ત્વને બાણનાર હોય અને મહા સત્ત્વવાન હોય. ૪૬

નિર્મળ શુદ્ધો વડે યુક્ત અને શુદ્ધ સેવામાં ભક્તિમાન હોય એવે
જે પ્રાણી હોય તે પહેલા ધર્મને એટલે સાધુ ધર્મને પાળન કરી સુમાર્ગમ
લાગ્યો થકો થોડા કાળમાં સુક્તિ પુરીએ પહોંચે છે. ૫૦

તત્રચ પ્રથમં સાવચકાર્યપરિવર્જનોદ્યુક્તઃ રુજ્ઞઃ.

પંચ મહાવ્રત પર્વત ગુરુભાર સમુદ્રહન પ્રવણઃ ૪૮

સમિતિગુપ્તિપવિત્રઃ અપ્રમત્તઃ શત્રુમિત્ર સમચિત્તઃ

ક્ષાંતઃ દાંતઃ શાંતઃ અપગતતત્ત્વો મહાસત્ત્વઃ ૪૭

નિર્મલગુણગણ યુક્તઃ ગુરુપદમત્તઃ કરોતિ યઃ સત્ત્વઃ

સ અચિરેણ પ્રાપ્તમેતિ સુમાર્ગલગ્નઃ અપવર્ગપુરં. ૫૦

તત્કરણાસત્તેહિં, સાવગધમ્મોવિ હોઈ કાયવ્વો,
કાલેણ સોવિં સિવમુક્સ, દાયગો દેસિઓ સમએ. ૫૧

હય સોંડં ધમ્મકહં, લહ્ધાવસેરેણ પુચ્છિયં રત્ના,
ભયવં કિં કય મસમં, મુકયં વિણયંધરેણ પુરા. ૫૨

જં સવ્વપિઓ એસો, પિયાડ એવસ્સ પવરહ્વાઓ,
કેણ પઓગેણ તયા, તાડ વિહ્વાડ જાયાઓ. ૫૩

સાધુ ધર્મ જેઓ ન કરી શકે તેઓએ શ્રાવકનો ધર્મ પાળવો જો-
ઈએ, કારણ કે તે પણ કેટલેક કાળે સુખિન સુખ આપવા સમર્થ રહેલ છે
એમ શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. ૫૧

એમ ધર્મ કથા સાંભળીને અવસર મેળવી રાત્રીએ શુઝને પૂછ્યું કે
હે ભગવન્ વિનયધરે પૂર્વ ભવમાં કઈ જાતનું મહાન્ સુકૃત કરેલું છે? ૫૨

જે માટે એ પોતે સર્વ જનને પ્રિય થએલો છે તેમજ એની પ્રિ-
યાઓ અતિશય રૂપવંતી છે. (વળી હે ભગવન્ એ વાત પણ કહો કે) તેઓ
મેં કેદ કરી તે વખતે વિરૂપ કેમ બની ગઈ? ૫૩

તત્કરણાશક્તૈઃ શ્રાવકધર્મોપિ ભવતિ કર્તવ્યઃ
કાલેણ સોપિ શિવસૌહ્યદાયકો દેશિતઃ મમણ. ૫૧

इति श्रुत्वा धर्मकथां लब्धावसेण पृष्ठं गङ्गा,
भगवन् किं कृतं असमं मुकृतं विनयंधरेण पुरां. ५२

यत् सर्वप्रियः एषः प्रियाः एतस्य प्रवररूपाः
केन प्रयोगेन तदा ताः विरूपाः जानाः ५३

અહ મળઇ ગુરુ નિવ ઇહ, આસી નયરંમિ હત્થિસીસંમિ,
રાયા વિચારધવલો, ધવલજસો, ધવલિયદિયંતો. ૫૪

તસ્સ ચરો વેયાલી, અગન્નકારુન્નમાઇશુણસાલી,
નિચ્ચં પરોવયારી, આસિ દઢં પાવપરિહારી. ૫૫

સો અઇડદારયાએ, પડિદિવસં અસણમાઇ સમણુન્નં,
દાહં કસ્સઇ ડચિયં, પચ્છા મુંજઇ સયં નિયમા. ૫૬

સો અન્નદિણે વિંદુજ્ઞાણે, પઢિમાઠિયં મુવિહિનાહં,
ઉવસમરસં વ મુત્તં દદ્ધું તુટ્ઠો યુણઇ એવં. ૫૭

ત્યારે શુદ્ધ કહેવા લાગ્યા કે હસ્તિશીર્ષ નામના નગરમાં પોતાના
ઉજ્જવળ યશસ્વી દિગંતને ઉજ્જવળ કરનાર વિચારધવળ નામે રાજા હતો. ૫૪

તે રાજાનો ચર નામે વૈતાળિક હતો તે અતિશય કઠણા વગેરે શુ-
ભ્રોવાળો પરાપકારી અને પાપનો પરિહાર કરનાર હતો. ૫૫

તે અતિ ઉદાર હોવાથી દરરોજ મનોરૂ ભોજન કોઈ પણ લાયક
પાત્રને દઈ કરીને ત્યાર પછીજ પોતે જમતો. ૫૬

તે એક વેળા જિંદુ નામના ઉદ્યાનમાં કાયોત્સર્જની પ્રતિમા ધરી જી-

અથ મળતિ ગુરુઃ નૃપ ઇહ આસીત્ નગરે હસ્તિશીર્ષં,
રાજા વિચારધવલઃ ધવલયશોધવલિત્ દિગંતઃ ૫૪

તસ્ય ચરો વૈતાલિકઃ અગણ્ય કારુણ્યાદિ ગુણશાલી,
નિત્યં પરોપકારી આસીત્ દઢં પાપ પરિહારી. ૫૫

સ અત્યુદારતયા પ્રતિદિવસં અસનાદિ સમનોજ્ઞં,
દત્વા કસ્યાપિ ડચિતં પચ્ચાદ્ મુંક્તે સ્વયં નિયમાત્. ૫૬

સ અન્યદિને વિંદુચ્છાને પ્રતિમાસ્થિતં મુવિધિનાથં,
ઉપશમરસ મિવ મૂર્ત્તિં દદ્ધ્વા તુષ્ટઃ સ્તૌતિ એવં. ૫૭

ભા રહેલા બાણે મૂર્તિમય ઉપસમરસ નહિ હોય એવા સુવિધિનાથને ભેધ
સંતોષ પામી તેને નીચે પ્રમાણે સ્તવવા લાગ્યો. ૫૭

જિન સ્તુતિ કાવ્ય.

વપુરિ અંગવિન્નામુ વપુરિ લોચનઘનલવણિમ,
કટરિ માલુ સુવિસાલુ કટરિ મુહકમલપસન્નિમ,
અરિરિ સરલુ મુયજુયલુ અરિરિ સિરિવત્થહસત્થિમ,
અહય ચરણ મવહરણ અહય સવ્વંગમુચંગિમ,

અરિ કુળહ નયણ ઘણરંક ઘડ, વલિ વલિ જોઈવિ પહુ પહુ,
દેવાહિદેવ તિહુયણતિલઓ, પર મપ્પડ જિમ લહુહુલહુ. ૬૮*

શે તારો અંગવિન્યાસ છે ! શી તારા લોચનની લાવણ્યતા છે !
શે તારો વિશાળ ભાલ છે ! શી તારા મુખ કમળની પ્રસન્નતા છે !
અહો તારી ભુજબા કેવી સરળ છે ! અહો તારા શ્રી વત્સની કેવી
સુંદરતા છે !

અહો તારા ચરણ કેવા ભવહરણ છે ! અહો તારા સર્વે અંગ કેવા
મનહર છે !

ફરી ફરીને આ પ્રશ્નને ભેધને હે લોકો તમે ત-

દશ્યતાં અંગવિન્યાસઃ દશ્યતાં લોચનઘનલવણિયાં,
દશ્યતાં માલં સુવિશાલં દશ્યતાં મુહકમલપસન્નતા,

અહો સરલં મુજયુગલં અહો શ્રી વત્સશસ્તતા,
અહો ચરણે મવહરણે અહો સર્વાંગ મુચંગતા.

અરે કુરુત નયનં ધન રંકં ત્વં, પુનઃ પુનઃ દૃષ્ટ્વા એતં પ્રશ્નં,
દેવાધિદેવઃ ત્રિભુવન તિલકઃ પર મર્પ્યયતુ યથા લઘુ લઘુ. ૬૮

* આ કાવ્ય અપભ્રંશ એટલે પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાનું છે.

મારાં સંકડા નેત્રોને તૃપ્ત કરે, જેથી કરીને ત્રિભુવન તિ-
લક દેવાધિદેવ જલદી જલદી તમને પરમપદ આપે. ૫૮

एवं धुणिऊण अणूण, भत्तिराएण सुद्धसद्धिल्लो,
बहुमाण सुव्वहंतो. जिणंमि सगिहं इमो पत्तो. ५९

પુન્નાણુબંધિપુન્નો દણ, અહ તસ્સ ધોયણા વસરે,
સિરિસુવિહિજિણો મિક્ખાઈ, આગઓ ગિહ્હુવારંમિ. ૬૦

तं सुट्ठ दट्ठ वंदी, अमंद आणंद जायरोमंचो,
पडिलाभेइ जिणिंदं, परिवेसिय कामगुणिणं. ६१

એ રીતે શુદ્ધ શ્રદ્ધાવાન હોઈ પરિપૂર્ણ ભક્તિરાગે કરીને જિનેશ્વરને
સ્તવી કરી તે તરફ બહુ માન ધારણ કરતો થકો તે અર વૈતાણિક પોતાના
ધરે આબે. ૫૯

હવે તેના પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યના ઉદયવડે ભોજન વેળાએ તેના ઘરે
શ્રી સુવિધિનાથ જિનેશ્વર ભિક્ષા અર્થે પધાર્યા. ૬૦

તે જિનેશ્વરને બરોબર ભેધને તે વૈતાણિકે પૂર્ણ આનંદથી શામાંચિત
થઈને ઉત્તમ આહાર વહોરાવ્યો. ૬૧

एवं स्तुत्वा अनूनभक्तिरागेण शुद्ध श्रद्धावान्,
बहुमान सुद्रहन जिने स्वयहं अयं प्राप्तः ५९

પુણ્યાનુબંધિપુણ્યોદયેન અય તસ્ય મોજનાવસરે,
શ્રી સુવિધિજિનો ભિક્ષાયે આગતો ગૃહદ્રારે. ૬૦

तं सुष्टु दृष्ट्वा वंदी, अमंदानंदजातरोमांचः
प्रतिलाभयति जिनेंद्रं, परिवेषितकामगुणितेन. ६१

ચિંતઈ ય અહં ધન્યો, અજ્ઞ મમં જન્મજીવિયં સહલં,
જં પાણિપુટેન મિણં, દાણં ગિણ્દઈ સયં ભયવં. ૬૨
અહ ડગ્ધુટં ગયણે, અહો સુદાણં અહો સુદાણં તિ,
વિયસિય મુદેદિ વિવુદેદિ, તાહિયા અમરભેરીઓ. ૬૩
વહુજનજણિયચમક્કં, ગંધોદગ કુસુમ વરિસેણં જાયં,
ઉક્કોસા વસુદારા પહિયા ભુવર્ણગણે તસ્સ. ૬૪
નર સુરઅસુર પહૂ વિદુ, વંદિતું વંદિણો વિ સે પત્તા,
મુહપરિણામેણ તયા, જાયા સમત્તસંપત્તી. ૬૫

તે સાથે ચિંતવવા લાગ્યો કે હું આજ ધન્ય-કૃતાર્થ થયો છું અને
આજે માફં ભવિત સફળ થયું છે કે જે માટે ભગવાન સ્વહસ્તે આ માફં
દાન અહણુ કરે છે. ૬૨

એટલામાં આકાશમાં વિકશ્વર મુખવાળા દેવોએ “અહો સુદાન-અ-
હો સુદાન” એવો ઉદઘોષ કર્યો અને દેવકુંડલિ વગાડી. ૬૩

ધણી લોકોના ચિત્તને ચમત્કારકારક ગંધોદક તથા પુષ્પની વૃષ્ટિ
થઈ અને તેના ગૃહાંગણમાં ખોટી વસુધારા (ધન વૃષ્ટિ) થઈ. ૬૪

ધણી તે વૈતાળિકને વાંઢવા માટે નરેન્દ્ર દેવેન્દ્ર તથા અસુરેન્દ્ર આવી

ચિંતયતિ ચ અહં ધન્યઃ અથ મમ જન્મ જીવિતં સફલં,
યત્ પાણિપુટેન ઇદં દાનં શૃણ્ણાતિ સ્વયં ભગવાન્. ૬૨
અથ ઉદયુષ્ઠં ગગને, અહો સુદાનં અહો સુદાન મિતિ,
વિકસિતમુખૈઃ વિવુચૈઃ તાહિતા અમરભેર્યઃ ૬૩
વહુજનજનિતચમત્કં, ગંધોદકકુસુમવર્ષણં જાતં,
ઉત્કૃષ્ટા વસુધારા પતિતા ભુવર્ણગણે તસ્ય. ૬૪
નરસુરાસુર પ્રભવોપિ વંદિતું વંદિન મપિ અથ પ્રાપ્તાઃ
શુભપરિણામેન તદા જાતા સમ્યક્ત્વ સંપ્રાપ્તિઃ ૬૫

પધાર્થા. અને તેને શુભ પરિણામે કરીને સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્તિ થઈ. ૬૫

કાઠં મુપત્ત પત્તં, વિત્તં ચિત્તંમિ જિણ મણુસરંતો,
સો ચઇય પૂઠ્ઠદેહં, પત્તો પઢમં અમરગેહં. ૬૬

તત્તો ચંવિઓ ઇસો, જાઓ વિયધંરો ર લોયપિઓ,
તદાણપુન્નવસઓ, ઇમાર જાયાર જાયાઓ. ૬૭

તુહ વેરગ્ગનિમિત્તં, તાસિ મુહસીલરંજિયમણાણ,
સાસણદેવીહ તયા, ઇમા વિરુવાર વિહિયાઓ. ૬૮

પછી તે પોતાના ધનને સુપાત્રમાં ખરચી મનમાં જિનેશ્વરનું
સ્મરણ કરતો થકો આ અશુચિમય શરીરને છોડી પેહેલા દેવલોકે પહો-
ચ્યો. ૬૬

ત્યાંથી ચવીને આ લોક પ્રિય વિનયધર થયો છે અને તે જ્ઞાનના
પુણ્યના પ્રતાપે તેને આ ચાર સ્ત્રીઓ મળી છે. ૬૭

અને તે સ્ત્રીઓના પવિત્ર શીળથી રંજિત થઈને શાસન દેવતાઓ
તે વખતે તને વૈરાગ્ય ઊપજાવવા માટે તેમને વિરૂપ કરી હતી. ૬૮

કૃત્વા મુપાત્રપ્રાપ્તં વિત્તં ચિત્તો જિન મણુસ્મરન્,
સ ત્યક્ત્વા પૂતિદેહં પ્રાપ્તઃ પ્રથમં અમરગેહં. ૬૬

તત રચ્યુત ઇષ જાતો વિનયંધર સ્તુ લોકપ્રિયઃ
તદાણપુણ્યવશતઃ ઇમાઃ જાતાઃ જાયાઃ ૬૭

તવ વૈરાગ્યનિમિત્તં તાસાં, શુચિશીઘ્રરંજિતમનસ્કયા,
શાસન દેવ્યા તદા ઇમાઃ વિરૂપાઃ વિહિતાઃ ૬૮

इय मुणिय फुरियगुरुचरण, धम्मबुद्धी स धम्मबुद्धिनिवो,
काऊण रज्जमुत्थं, मुत्थमणो गिण्हए दिक्खं. ६९

विणयंधरो वि धम्मे, बहुमाणं बहुजणाण वद्हंतो,
चउहिं वि भज्जाहिं समं, महाविभूईए पव्वइओ. ७०

पउरा वि ससत्तीए, धम्मं गहिउं वयाति सट्ठाणं,
सूरी वि सपरिवारो, सुहेण अन्नत्थ विहरेइ. ७१

એમ સાંભળીને તે ધર્મબુદ્ધિ રાખ ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર ધર્મ પાલન
કરવાની બુદ્ધિવાળો થઇને રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી સ્વસ્થ મનથી દીક્ષા લેવા
લાગ્યો. ૬૯

વિનય'ધર પણ ઘણા લોકોને ધર્મમાં બહુ માન ઊપભવતો થકો.
આરે ઐઓ સાથે મોટા આડ'બરથી દીક્ષા લેતો હવો. ૭૦

નગર લોકો પણ પોતપોતાની શક્તિના અનુસારે ધર્મ સ્વીકારીને
સ્વસ્થાને પહોંચ્યા અને આચાર્ય પણ સપરિવાર સુખ સમાધિથી ખીબ સ્થળે
વિચરવા લાગ્યા. ૭૧

इति श्रुत्वा स्फुरितगुरुचरणधर्मबुद्धिः स धर्मबुद्धिनृपः
कृत्वा राज्यं स्वस्थं स्वस्थमना गृह्णाति दीक्षां. ६९

विनयंधरोपि धर्मे बहुमानं बहुजनानां वर्द्धयन्,
चतुर्भि रपि भार्याभिः समं महाविभूत्या प्रव्रजितः ७०

पौरा अपि स्वशक्त्या धर्मं गृहीत्वा व्रजंति स्वस्थानं,
सूरि रपि सपरिवारः सुखेन अन्यत्र विहरति. ७१

તો ધર્મશુદ્ધિવિનયંધર મુણિણો ચરિય ચરણ મકલંકં,
નિહણિય અસેસકમ્મા જાયા સંકલિય સિવસમ્મા. ૭૨

શ્રુત્વે તિ વૃત્તં વિનયંધરસ્ય, પ્રભૂતસત્ત્વાદિત્ત બોધિવીજં,
મો મન્યલોકા વિલસ દ્વિવેકા, લોકપ્રિયત્વં ગુણ માશ્રયધ્વં. ૭૩

इति विनयंघर कथा समाप्ता ॥ छ ॥

પછી તે ધર્મશુદ્ધિ અને વિનયંધર મુનિ અકલંક આરિત્ર પાળીને
સકળ કર્મ અપાવી મુક્તિ મુળ પામ્યા. ૭૨

આ રીતે ઘણા જીવોને બોધિવીજ પમાડનાર એવું આ વિનયંધરશ્રી
આરિત્ર સાંભળીને હે વિવેકશાળિ ભવ્ય જનો, તમે લોકપ્રિયપણાંરૂપ ગુણને
ધારણ કરો. ૭૩

આ રીતે વિનયંધરની કથા સમાપ્ત થઇ છે.

પંચમ ગુણ.

इत्युक्तो लोकप्रिय इति चतुर्थो गुणः, सांप्रत मकूर इति
पंचमं गुणं व्याचिरूयासु राह

આ રીતે લોકપ્રિયપણાંરૂપ ચોથો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે
અકુરપણાંરૂપ પાંચમા ગુણની વ્યાખ્યા કરવા ઇચ્છતા થકા
કહે છે:—

ततः धर्मशुद्धिविनयंघरमुनी वरित्वा चरण मकलंकं,
निहत्य अशेष कर्माणि ज्ञाताः संकलित शिवशर्माणः ७२

(મૂઠ ગાથા.)

કૂરો કિલિઢભાવો,
સમ્મં ધમ્મં ન સાહિત્તં તરહિ;
ઇય સો ન ઇત્થ જોગો,
જોગો પુણ હોઈ અક્કૂરો. ૧૨

(મૂળનો અર્થ.)

કૂર એટલે કિલિષ્ટ પરિણામી જે હોય તે ધર્મને સમ્યક્પણે સાધવા સમર્થ થઈ શકે નહિ—તેથી તેવો પુરૂષ આ જગોએ અથો-ગ્ય બાણવો કિંતુ જે અકૂર હોય તેજ થોગ્ય બાણવો.

(ટીકા.)

કૂરઃ ક્ષિષ્ટભાવો મત્સરાદિ દૂષિત પરિણામઃ સમ્યક્ નિઃકલંકં ધર્મે ન નૈવ સાધયિતુ મારાધયિતું તરહિત્તિ શક્નોતિ, સમરવિજય કુમારવત્ ।

કૂર એટલે કિલિષ્ટ પરિણામી અર્થાત્ મત્સરાદિકથી દૂષિત પરિણામ-વાળો જે હોય તે સમ્યક્ રીતે એટલે નિષ્કલંકપણે (અથવા સમ્યક્ નિષ્કલંક એવા) ધર્મને સાધવા એટલે આરાધવા સમર્થ થઈ શકે નહિ; સમર વિજય કુમાર માફક.

ઇત્ય સ્મા હ્દેતો રસૌ નૈવા ત્ર શુદ્ધધર્મે યોગ્ય ઉચિતો, યોગ્યઃ પુનરે-વકારાર્થ સ્તતો યોગ્યોઽકૂર એવ, કીર્તિચંદ્રનૃપવ દિતિ ।

એ હેતુથી કરીને એવો પુરૂષ ઈહા એટલે આ શુદ્ધ ધર્મને જ-ગોએ થોગ્ય એટલે ઉચિત ન જ ગણાય, તે માટે જે અકૂર હોય તેજ થોગ્ય બાણવો—(મૂળમાં પુણ શબ્દ છે તે એવકાગર્ય છે). કીર્તિચંદ્ર રાજાની માફક.

કીર્તિચંદ્રનૃપ સમર વિજયકુમાર કથા ચૈવં.

વહુસાહારા પુત્રાગ, સો હિયા ઠચ્ચસાલરેહિલા,

આરામ ભૂમિ સરિસા, ચંપા નામેણ અત્થિ પુરી. ૧

તત્થ ત્થિ કિત્તિચંદો, નરનાહો મુયણકુમયવણચંદો,

તસ્સ કણિદ્ધો ભાયા, સુવરાયા સમરવિજય ત્થિ. ૨

અહ હણિયરાય પસરો, સમિયરઓ મલિણઅંવરો સદઓ,

અંગીકયમદ્વઓ, પત્તો મુમ્મણિ વ્વ ઘણસમઓ. ૩

કીર્તિચંદ્ર નૃપ તથા સમરવિજય કુમારની કથા આ

પ્રમાણે છે.

જેમ આરામ ભૂમિ બહુ શાખાર-ઘણી શાખોવાળા અડોથી ભરેલી, પુત્રાગ શોભિત-પુત્રાગ નામનાં અડોથી શોભતી અને ઊંચા શાળ વૃક્ષોથી વિરાજતી હોય છે તેમ જે નગરી બહુસાહારા-બહુ સાહુકારોવાળી, પુત્રાગ એટલે ઉત્તમ પુરુષોથી શોભતી અને ઊંચા સાલ-કિલ્લાથી વિરાજિત અંધા નામે નગરી હતી. ૧

ત્યાં સુજનરૂપ કુસુદોના વનને આનંદ આપવા ચંદ્રસમાન કીર્તિચંદ્ર નામે રાજા હતો. તેનો નાનો ભાઈ સમરવિજય નામે સુવરાજ હતો. ૨

હવે રાગના બેરને હણનાર, રજસ્-પાપને શમાવનાર, મલિન-મેલા અંબર-વસ્ત્રો ધારણ કરનાર, સદય-દયાવાન, અંગીકૃત ભદ્રપદ-ભ-

વહુસાધુકારા પુત્રાગ શોભિતા ઠચ્ચસાલ રાજિતા,

આરામભૂમિસદૃશ ચંપા નામ્ના અસ્તિ પુરી. ૧

તત્થા સ્થિ કીર્તિચંદ્રો નરનાથઃ મુજનકુસુદવનચંદ્રઃ

તસ્ય કણિષ્ઠો ભ્રાતા સુવરાજા સમરવિજય ઇતિ. ૨

અહ હતરાજપસરઃ સમિતરજાઃ મલિનાંવરઃ સદયઃ

અંગીકૃત ભદ્રપદઃ પ્રાપ્તઃ મુમ્મણિ રિવ ઘનસમયઃ ૩

લાપણાને સ્વીકાર કરનાર સુસુનિ—સુસાધુના માફક હૃતરાજ પ્રસર—રાજ
યાત્રા અટકાવનાર, શમિત રજસ્—ધૂળને દબાવનાર, મળિનાંબર—વાદલથી
ભરેલા આકાશવાળો, સદક—પાણીવાળો, અંગીકૃત ભદ્રપદ—ભદ્રાપદા નક્ષત્રવાળો
વર્ષાકાળ આવ્યો. ૩

તંમિય સમય નીરંધ, નીરપૂરેણ અઙ્ગહુ વહંતી,
ભવણોવરિદ્વિષ્ણં, દિદ્ઠા સરિયા નરિદેણં. ૪

તો કોઝહલ આડલ, હિયઓ વંધવજુઓ તર્હિં ગંતું,
ચઢઈ નિવો ઈક્કાણ, તરીઈ સેસામુ સેસજણો. ૫

જા તે કીલંતિ તર્હિં, તા ઉવરિં જલહરાંમિ બુદ્ઠંમિ,
સો કોવિ નડપવાહો, પત્તો અડતિવ્વેગેણ. ૬

તે સમયમાં પ્રાસાદ ઊપર રહેલા રાજાએ ભરપૂર પાણીના લીધે
નેસથી વહેતી નદી જોઈ. ૪

ત્યારે કુતૂહળના લીધે મન ખેંચાયાથી પોતાના નાનાભાઈ સાથે રા-
જા તે નદીમાં ફરવા માટે એક હોડીમાં ચડ્યો અને બીજી હોડીઓમાં બીજા
લોકો ચડ્યા. ૫

તેઓ નદીમાં જેવા ફીડા કરવા લાગ્યા કે તેટલામાં તે નદીના ઊ-
પરલા ભાગમાં વરસેલા વરસાદથી એકદમ નેસખંધ પૂર આવી લાગ્યો. ૬

તસ્મિન્ સમયે નીરંધ્ર નીરપૂરેણ અતિવહુ વહંતી,
ભવનોપરિસ્થિતેન દૃષ્ટા સરિત્ત નરંદ્રેણ. ૪

તતઃ કુતૂહલ્લકુલહૃદયો વાંધવચુતઃ તત્ર ગત્વા,
આરોહતિ તૃપ્ત એકસ્યાં તર્યા શેષાસુ શેષજનઃ. ૫

યાવત્ તે ક્રીડંતિ તત્ર તાવત્ ઉપરિ જલધરે વૃષ્ટે,
સ કોપિ નદીપવાહઃ પ્રાપ્તઃ અતિતીવ્રવેગેન. ૬

નિજ્જંતિ કઢિયાઓ, અન્નદિસામુ જેણ વેડીઓ,
થેવોવિ તત્થ ન ફુરડ, વાવારો કનધારાણં. ૭

તો સરિયામજ્જગઓ તડટ્ટિઓ પુક્રેડ પુરલોઓ,
અહ પડુપવણ હયા નિવ, દોળી ડ અદંસણં પત્તા ૮

લગ્ગા દીહતમાલા, મિહાણઅડવીડ સા કહિં રુક્ષે,
તત્તો ઉત્તરડ નિવો, ક્કડવય પરિવાર વંધુ જુઓ. ૯

તેથી ખેંચતાં છતાં પણ હોડીઓ ભૂદી ભૂદી દિશાઓમાં વિખરાઈ
ગઈ. કેમકે પ્રવાહના ભેરમાં હોડી ચલાવનારાઓનો કશો ભેર ચાલી શકતો
ન હતો. ૭

ત્યારે નદીના અંદર રહેલા તથા કિનારે ઊભેલા ચૌર હોડીના પો-
કારો વચ્ચે આકરા ધવનના અપાટાથી રાજવાણી હોડી નજરથી દૂર નીકળી
ગઈ. ૮

તે હોડી દીર્ઘતમાલ નામની અટવીમાં કેઇક આડમાં ભરાઈને અટકી,
ત્યારે કેટલાક પરિવાર તથા નાના ભાઈ સાથે તેમાંથી રાજ નીચે ઊતર્યો. ૯

નીયંતે કર્ષિતાઃ અન્યાન્ય દિશામુ યેન નાવઃ
સ્તૌકોપિ તન્ન ન સ્ફુરતિ વ્યાપારઃ કર્ણધારાણાં. ૭

તત્તેઃ સરિતામધ્યગતઃ તટ સ્થિતઃ પૂત્કરોતિ પુરલોકઃ
અથં પડુપવનંહતા નૃપદ્રોણી તુ અદર્શનં પ્રાપ્તા. ૮

લગ્ના દીર્ઘતમાલામિથાનાટવ્યાં સા કુત્રાપિ દૃષ્ટે,
તતઃ અવતરતિ નૃપઃ કતિપયપરિવારવંધુયુતઃ ૯

જા વીસમેઈ સંતો, તત્તીરે તાવ પિચ્છઈ નરિંદો,
નડપૂરલણિયદુત્તદિ, દરપયઈં મુમણિરયણનિર્હિ. ૧૦

ગંતૂણ તત્થ સમ્મં, પાસિય દંસેઈ સમરવિજયસ્સ,
ચલિયં ચ તસ્સ ચિત્તં, માસુરરયણુચ્ચયં દટ્ટું. ૧૧

ચિંતઈ સહાવકૂરો, મારિત્તુ નિવંં ઇમં પગિહ્હામિ,
તં રજ્જંં મુહ્સજ્જંં, અણિટ્ઠિયંં રયણનિર્હિ મેયં. ૧૨

ત્યાં થાક્યાથી કિનારાપર રાજા જેવો વીસામો લેવા માંડ્યો કે તે-
ટલામાં નદીના પૂરથી ખોદાયલી દેતડના ખાડામાં પાધડું પડેલું ઉત્તમ મ-
ણિરત્નોનું નિધાન તેના જોવામાં આવ્યું. ૧૦

ત્યારે તેને બસાબર જોઈ રાજાએ તે નિધાન પોતાના ભાઈ સમર-
વિજયને બતાવ્યું તે દેહીખ્યમાન રત્નોનો ઢગલો જોઈ સમરવિજયનું ચિત્ત
ચળાયમાન થયું. ૧૧

સમરવિજય સ્વભાવે કરીનેજ કૂર હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે રા-
જાને મારી કરીને મુખકારક આ રાજ્ય તથા આ અખૂટ ખજાનું લઈ
લઉં. ૧૨

યાવત્ વિશ્રામ્યતિ શ્રાંતઃ તત્તીરે તાવત્ પ્રેક્ષતે નરેન્દ્રઃ
નદીપૂરલણિયં દુસ્તટિદરમકટં મુમણિરત્નનિધિં. ૧૦

ગત્વા તત્ર સમ્યક્ દૃષ્ટ્વા દર્શયતિ સમરવિજયસ્ય,
ચલિતં ચ તસ્ય ચિત્તં માસ્વરત્નોમ્મયં દૃષ્ટ્વા. ૧૧

ચિંતયતિ સ્વભાવકૂરઃ મારયિત્વા નૃપંં ઇદંં પ્રગૃહ્ણામિ,
તત્ રાજ્યંં મુલસજ્જંં અનિષ્ઠિતં રત્નનિધિ મેવં. ૧૨

રન્નો મુક્તો ઘાતો, પુરીઈ લોયંમિ પુકરંતંમિ,
હાહા કિમિયં તિ વિચિંતિત્તણ વંચાવિઓ તેણ. ૧૩

મળઈ ય અકૂરમણો, નિવઈં વાહાઈ તં ધરેત્તણ,
નિયક્કુલઅણુચિય મસમં, કિં માય તણ્ણંમં વિહિયં. ૧૪

જઈ કજ્જં રજ્જેણં, નિહિના ઇમિણા વ તા તુમં ચેવ,
ગિહ્લાહિ આહિમુક્કો, સમર ધરેમો વયં તુ વયં. ૧૫

એમ વિચારીને તેણે રાજા ઉપર ઘા કર્યો જે બેઠે શેષ નગર હોડો
પોકાર મારવા લાગ્યા કે હાય હાય આ શો કેર થયો ! છતાં રાજાએ તે ઘા
ચુકાવી પાડ્યો. ૧૩

હવે રાજા અકૂર મનવાળો હોવાથી પોતાની ભુલાઓથી તેને ધરી
રાખીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભાઈ તે' આ પોતાના કુલને અનુચિત ઉલટું
કામ કેમ કર્યું ? ૧૪

હે સમર જો તારે આ રાજ્ય અગર આ નિધાન ખપતું હોય તો,
પુશીથી તે સ્વીકાર કર અને અમે ત્રત ગ્રહણ કરીએ. ૧૫

રાજો મુક્તો ઘાતઃ પુર્યાં લોકે પૂત્કુર્વતિ,
હાહા કિમિદ્ મિતિ વિચિંત્ય વંચાપિત સ્તેન. ૧૩

મળતિ ચ અકૂરમના નૃપતિર્વાહુભ્યાં તં ઘૃત્વા,
નિજકુલાનુચિત મસમં કિં ભ્રાતસ્ત્વયા ઇદં વિહિતં. ૧૪

યદિ કાર્યં રાજ્યેન નિધિના એનેન વા તદા ત્વં ચૈવ,
ગૃહાણ આધિમુક્તઃ સમર ધારયામો વયં તુ ત્રતં. ૧૫

તં સો નિસુણિય અમુણિય, કોવવિવાગો ત્રિવેગપરિમુકો,
વિચ્છોડિક્કણ વાહં, ઓસરિઓ નિવસગાસાઓ. ૧૬

જસસ નિમિત્તં અનિમિત્ત, વરિરિણો વંધુણો વિં ઇય હંતિ,
અલ મિમિણા નિઢિણા મે, તં મુતુ નિવો ગઓ સપુરં. ૧૭

સમરો ભમરોલિસમા, પુન્નાવસાઓ પુરદ્ધિયંપિ તયં,
રયણનિહાણ મદદ્દં, ચિંતહ રન્ના ધુવં નીયં. ૧૮

. તે સાંભળીને ક્રોધના ક્ષણે નહિ બાણનાર અને વિવેકહીન સમર-
વિજય તે હોડી છોડી હથેને રાત્ર પાસેથી વેગળો થયો. ૧૬

જેના કારણે ભાઈયો પણ વિના કારણે આ રીતે વૈરી થઈ પડે છે,
તેવા આ નિધાનતું મારે કામજ નથી એમ વિચારી તેને છોડી કરી રાત્ર
પોતાના નગર તરફ આગ્યો. ૧૭

હવે સમરવિજય ભ્રમરાની પંક્તિ સમાન પાપના વશથી સામે પ-
ડેલા તે રત્ન નિધાનને પણ નહિ દેખી મનમાં ચિંતાવવા લાગ્યો કે નકી એ
રાત્ર લઈ ગયો છે. ૧૮

તત્ સ નિશ્ચુત્ય અજ્ઞાતકોપવિપાકઃ વિવેકપરિમુક્તઃ
વ્યુત્સૃજ્ય વાહં અપસૃતઃ નૃપ શકાસાત્. ૧૬

યસ્ય નિમિત્તં અનિમિત્તવૈરિણઃ વંધવોપિ ઇતિ ભવંતિ,
અલ મનેન નિધિના મે તં મુક્ત્વા નૃપો ગતઃ સ્વપુરં. ૧૭

સમર ભ્રમરાલિસમાપુણ્યવશાત્ પુરસ્થિત મપિ તત્,
રત્નનિધાન મદદ્ધા ચિંતયતિ રાજા ધ્રુવં નીતં. ૧૮

તો જાઓ ચારહઠો, ચરહો હુંટેઈ વંધુણો દેસં,
સામંતેઈ ધરિહં, કયાવિ નીઓ નિવસમીવે. ૧૯

મુકો અણેણ, રજ્જે, નિમંતિઓ ચિંતિહં ગઓ એવં,
ગહિયવ્વં રજ્જ મિણં, હટેણ નહુ દિહજા.મેણં. ૨૦

એવં કયાહ દેહે, મંહારે જણવણ ય સો ચુકો,
પત્તો નિવેણ મુકો, રજ્જેણ અપ્પિઓ ય દહં. ૨૧

પછી તે બહારવટિઓ થઇને ભાઈના દેશને છૂટવા માંડ્યો, ત્યારે
કોઇક વેળાએ સામંત-સરદારોએ પકડીને તેને રાજા પાસે રખી કર્યો. ૧૯-

ત્યારે રાજાએ તેને માફી બક્ષી રાજ્ય આપવા માગણી કર્યા છતાં
તે ચિંતવવા લાગ્યો કે રાજા ખુશીથી મારો ભાઈ રાજ્ય આપે તે ન હોતાં
પોતાના જોરથી રાજ્ય લેવું. ૨૦

એ રીતે કોઇ વેળા રાજાના શરીરપર ધસી જતો, કોઇ વેળા બ-
બનું છૂટતો, કોઈ વેળા દેશને છૂટતો અને પકડાતો છતાં રાજા તેને વાર-
વાર માફી બક્ષી રાજ્ય લેવાને આગ્રહ કરતો. ૨૧

ततः जातः चारभटः चरटः लुंयति बंधो देशं,
सामंतै र्धृत्वा कदापि नीतः नृपसमीपे. १९.

मुक्तः अनेन राज्ये निमंत्रितः चिंतयित्वा गतः एवं,
गृहीतव्यं राज्य मिदं हटेन नैव दत्त मेतेन. २०

एवं कदाचित् देहे मांडागारे जनपदे च स भ्रांतः,
प्राप्तः नृपेण मुक्तः राज्येन अभ्यर्षितः च दहं. २१

તો જાઓ જળવાઓ, નિયદ્ અહો સોયરાણ સત્તિસેસં,
 ઇગસ્સ દુજ્જળત્તાં, અસરિસ મત્તસ્સ મુયળત્તાં. ૨૨

ગુરુવેરગો રાયા, અદ્ધવિરસે વામરે સિવદ્ જાવ,
 તા તત્થ સમોમરિઓ. પવોદ્ધનામા પવગ્ગનાળી. ૨૩

ચલિઓ પમોયકલિઓ, તન્નમણત્થં નિવો સપરિવારો,
 નિમ્મુણિય ધમ્મં પુચ્છદ્, સમણ નિયવંધવ ચરિત્તાં. ૨૪

ત્યારે દોડોમાં ચર્ચા ચાલી કે અહો ભાઈ ભાઈમાં ફરક બુઓ કે
 એક જ્યારે હડહડતો દુર્જન નિવડ્યો છે ત્યારે બીજાનું નિરૂપમ સૌજન્ય પણ
 દેખાય છે. ૨૨

હવે રાજા ભારે વેરાગ્યવાન રહી ઉદામપણે દિવસો પસાર કરતો તે-
 ટક્કામાં ત્યાં પ્રબોધ નામના પ્રવર જાગી પધાર્યા. ૨૩

તેમને નમવા માટે પરિવાર સહિત રાજા આનંદિત થઈ ત્યાં આ-
 વ્યો, અને ત્યાં ધર્મ સાંભળી અવમરે પોતાના ભાઈનું અદિત્ત પૂછવા
 લાગ્યો. ૨૪

તતઃ જાતઃ જનવાદઃ પશ્યત અહો સોદર.ણાં સત્તિશેષં,
 ઇકસ્ય દુર્જનત્વં અસદ્દશ મન્યસ્ય મુજનત્વં. ૨૨

ગુરુવૈરાગ્યો રાજા, અતિ ચિરમાન્ વામરાન્ ક્ષિપતિ યાવત્,
 તાવત્ તત્ર સમવસ્રુતઃ પ્રવોદ્ધનામા પ્રવરજ્ઞાની. ૨૩

ચલિતઃ પ્રમોદ કલિતઃ તત્રમનાર્થે નૃપઃ સપરિવારઃ
 શ્રુત્વા ધર્મં પૂચ્છતિ સમયે નિજવાંધવ ચરિત્રં. ૨૪

જંપડ ગુરુ વિદેહેષુ, મંગલે મંગલાવર્ધવિજય,
સોમંધિપુરે સાગર, કુરંગયા મયણસિદ્ધિસુયા. ૨૫

પદમવયસસુચિયાર્હિ, કીર્ત્યાર્હિ તે કયાવિ કીર્તંતા,
પિચ્છંતિ બાલગદુર્ગ, તદ્દ ઇગં બાલિયં રમ્યં. ૨૬

પુટઠા યં તેદિ ઇષ, કે તુભ્યે તા મળાઈ તાળેગો,
અત્યિ ત્થ મોહનામા, નિર્વર્દ જગતીતલપસિદ્ધો. ૨૭

તસ્સ ત્યિ વૈરિકરિકરહ, કેસરી રાયકેસરી તળભો,
તપ્પુત્તો હં સાગર, મદાસઓ સાગરભિદાળો. ૨૮

શુદ્ધ બોધ્યા કે મહા વિદેહ દોત્રમાં મંગળમય મંગલાવતી વિજયમાં
સૌમંધિકપુરમાં મદન શેઠના સાગર અને કુરંગ નામે જે પુત્રો હતા. ૨૫

તે જે બાળઓએ પોતાની બોધ્યાવસ્થાને ઉચિત રમત કરતાં થકા
એક વખતે જે જે બાળક અને એક મનોહર બાળિકા બેઠી. ૨૬

ત્યારે તેમણે તેમને પૂછ્યું કે તમે કોણ છો ? ત્યારે તેઓમાંનો
એક બોધ્યો કે, આ જગતમાં સુપ્રસિદ્ધ રહેલો મોહ નામે રાજા છે. ૨૭

તે મોહ રાજાનો દુશ્મન રૂપી હાથીના પ્રત્યાને નશાહવામાં કેશરી

જલ્પતિ ગુરુ વિદેહેષુ, મંગલે મંગલાવતી વિજયે,
સૌમંધિકપુરે સાગરકુરંગકૌ મદનશ્રેષ્ઠિસુતૌ. ૨૫

પ્રથમવયઃ સસુચિતાભિઃ ક્રીડાભિઃ તૌ કદાપિ ક્રીડંતૌ,
પ્રેક્ષાતે વાલકદ્વિકં તથા ઇકાં વાલિકાં રમ્યાં. ૨૬

પૃષ્ઠા શ્ચ તામ્યા મેતે કે યૂયં તદા મળાતિ તેષા મેકઃ
અસ્ત્યત્ર મોહનામા નૃપતિર્જગતીતલ પ્રસિદ્ધઃ. ૨૭

તસ્યા સ્તિ વૈરિકરિકલભ, કેશરી રાગકેશરી તનયઃ
તપ્પુત્તો હં સાગર મહાશયઃ સાગરાભિધાનઃ. ૨૮

સિંહ સમાન રાગકેશરી નામે પુત્ર છે, અને તેનો હું દરિયાની માફક ઊંડા આશયવાળો લોહસાગર નામે પુત્ર છું.-૨૮

મહ તળઓ ફુડવિનઓ, एसो उ परिग्गहाभिलासु त्ति,
वइसानरस्स धूया, एसा किर कूरया नाम. २९

इय सुणिय हरिसिया ते, कीलंति परुप्परं तओ भित्ति,
निम्मेइ सागरो सह सिमूहि नउ कूरयाण वि. ३०

कृणइ कुरंगो भित्ति, तेहि समं कूरयाइ सविसेसं,
भायभिभूय त्ति कमा, पत्ता ते तारतारुणं. ३१

અને આ એ પરિગ્રહાભિલાષ નામે મારોજ વિનયવાન પુત્ર છે. અને આ સાથે રહેલી આ બાળિકા તો મારા લાઇ કોધવેશ્વાનરની કૂરતા નામે હી-કરી છે. ૨૮

એમ સાંભળી તેઓ ખુશી થઇ અરસપર રમવા લાગ્યા અને તેમાં-નો સાગર નામે શ્રેષ્ઠપુત્ર કૂરતા શિવાય બાકીના એ બાળકો સાથે દોસ્તી કરવા લાગ્યો. ૩૦

કુરંગ નામનો શ્રેષ્ઠ પુત્ર તે બાળકો સાથે તથા વિશેષે કરીને કૂરતા

मम तनयः स्फुटविनयः एष तु परिग्रहाभिलाष इति,
वैश्वानरस्य पुत्री एषा तु कूरता नाम. २९.

इति श्रुत्वा हृष्टौ तौ क्रीडतः परस्परं ततो मैत्रीं,
निर्माति सागरः सह शिशुभ्यां नतु कूरतया पि. ३०

करोति कुरंगो मैत्री ताभ्यां समं कूरतया (च) सविशेषं,
भयाभिभूतातिक्रमात् प्राप्तौ तौ तारतारुण्यं. ३१

સાથે મિત્રી કરવા લાગ્યો. હવે તે બન્ને શ્રેષ્ઠ પુત્રો બાળવય અતિક્રમીને મ-
નોહર યૌવન અવસ્થામાં પ્રાપ્ત થયા. ૩૧

અહ મિત્રપેરિયમળા, દ્વિળોવજ્જળકળ ગહિયમંહા,
પિયરેહિ વારિયા વિ હુ, ચલિયા દેસંતરંમિ ઇમે. ૩૨

મિલ્લેહિ અંતરા અંતરાયવસઓ ય ગહિયમૂરિધના,
ચદ્ધરિયથેવદ્ધવા, ધવલપુરં પદ્ધણં પચ્છા. ૩૩

દ્વિળેણ તેણ તહિયં, ગહિયં હદ્દં કુળંતિ વવસાયં,
દીનારસહસ્સદુગં, દુક્કસહસ્સેહિ અજ્જંતિ. ૩૪

હવે તેઓ મિત્રોની પ્રેરણાથી ચેસો ઉપાર્જન કરવા માટે, માબાપો-
ની મનાઈ છતાં પણ વેચવાનું માલ સાથે લઈને દેશાંતર રવાને થયા. ૩૨

રસ્તામાં તેમના અંતરાય કર્મના ઉદયથી તેમનું ઘણું ધન ભીંથાએ
લૂંટી લીધું, તેથી થોડું ઘણું જ બચ્યું તે સાથે તેઓ ધોળપુર નગરમાં આવી
પહોંચ્યા. ૩૩

તે દ્રવ્યવડે ત્યાં તેઓ હાટ માંડીને વેપાર કરવા લાગ્યા, તેમાં તેમણે
હબરો દુઃખ વેડીને બેહબાર સોનામહોર કમાવી. ૩૪

અથ મિત્ર પ્રેરિત મનસૌ દ્રવ્યવિળોપાર્જનક્રુતે ગૃહિતિમાંઠૌ,
પિતૃભ્યાં વારિતા વપિ ચલિતૌ દેશાંતરે ઇમૌ. ૩૨

મિલ્લૈઃ અંતરા અંતરાયવશત શ્ચ ગૃહીતમૂરિધનો.
હધૃતસ્તોકદ્રવ્યૌ ધવલપુરં પસનં પ્રાપ્તૌ. ૩૩

દ્રવ્યેણ તેન તન્ન ગૃહિત્વા હદ્દં કૂરુતઃ વવસાયં,
દીનારસહસ્સદ્વિકં દુઃસ્સહસ્સૈઃ અર્જયતઃ ૩૪

તો વહ્નિયવહુતક્લા, કપ્પાસતિલાઈ મંદસાલાઓ,
પકુળંતિ કરિસણં પિ હુ, ઉચ્છુક્ષિત્તાઈં કારંતિ. ૩૫

તસસંસક્તાતિલાણં, નિપીલણં ગુલિયમાઈ વવહારં,
કારંતિ એવ જાયા, તાણં દીનાર પણસહસા. ૩૬

તો તદસગે ઇચ્છા, કમેણ લક્ષ્મે વિ જાવ તં મિલિયં,
અહ કોટિપૂરણિચ્છા, જાયા મિત્તાણુભાવેણ. ૩૭

તે છતાં તેમની તૃષ્ણા બહુ વધી પડી, જેથી તેઓ કપાસિયા અને તલની વખાણે ભરવા લાગ્યા. ખેતી કરવા લાગ્યા, અને સેલડીના વાડો કરાવવા લાગ્યા. ૩૫

વળી ત્રસ શ્રવેથી મળેલા તલોને પીલાવવા લાગ્યા, શુળી વજે-
રેનો વેપાર ચલાવવા લાગ્યા, એમ કરતાં તેઓ પાસે પાંચ હજાર સોના-
મ્હોર થઈ. ૩૬

ત્યારે તેમને ઠસ હજારની અને અનુક્રમે લાખ સોનામ્હોરોની ઇચ્છા
થઈ, તે મળતાં લોલસાગર નામના મિત્રના પ્રતાપે કરીને કોઠ પૂરી કરવાની
ઇચ્છા થઈ. ૩૭

તતઃ વર્દિતવહુતૃષ્ણૌ, કર્પાસતિલાદિમાંદશાલાઃ

પ્રકુરુતઃ કર્પણ મપિ ચ ઇક્ષુક્ષેત્રાણિ કારયતઃ ૩૫

ત્રસ સંસક્તતિલાનાં નિપીલનં ગુણિકાદિવ્યવહારં,

કારયતઃ એવં જાત્તાનિ તયોઃ દીનારપંચસહસ્રાણિ. ૩૬

તતઃ તદશકે ઇચ્છા, કમેણ લક્ષ્મેપિ યાવત્ તત્ મિલિતં,

અથ કોટિ પૂરણેચ્છા જાતા મિત્રાણુભાવેન. ૩૭

તો ગુરુગંત્રીનિવહા, પહિયા દેસંતરેસુ વિવિહેસુ,
જલહિંમિ પોયસંઘાય, વત્તિયા કરહમંડાલિયા. ૩૮

ગહિયાઈ નિવકુલાઓ પટ્ટેન વહૂણિ સુંકઠાણાઈ,
વિહિયા ધનગણિયાઓ, વદ્ધા ઉ હયાઈ હેઢાઓ. ૩૯

ઈચ્છાઈ પાવકોઢિહિ, જાવ કોઢિ વિ તેસિ સંમિલિયા,
તો પાવમિત્તવસઓ, ઉવવન્ના રયણકોઢિચ્છા. ૪૦

ત્યારે ભૂદા ભૂદા દેશોમાં ભારે ગાડાંઓની શ્રેણિઓ મોકલવા લા-
ગ્યા, દરિયામાં વહાણો ચલાવવા લાગ્યા તથા જીંટોની કતારો ફેરવવા
મંડ્યા. ૩૮

વળી રાજદરબાર પાસેથી ઘણી ઘણી જાતના ઇંબાર પટ્ટે રાખવા
લાગ્યા, તથા કુટુંબીઆનાઓ રખાવીને પણ ધનાર્જન કરવા લાગ્યા, તથા ઘો-
ડાની સરતોના આખાડાઓ ચલાવવા માંડ્યા. ૩૯

ઇત્યાદિક કોડો પાપના કામો વડે ચાવત્ તેમને કોડ સોનામ્હોર
પણ મળી, છતાં લોભસાગર નામના પાપમિત્રના વશથી તેમને કોડ રતન
મેળવવાની ઇચ્છા થઈ. ૪૦

તતઃ ગુરુગંત્રીનિવહાઃ પ્રહિતા દેશાંતરેષુ વિવિધેષુ,
જલધૌ પોતસંઘાતાઃ વર્તિતાઃ કરમ મંડલિકાઃ ૩૮

ગૃહીતાનિ નૃપકુલાત્ પટ્ટેન વહૂનિ શુલ્કસ્થાનાનિ,
વિહિતા ધનગણિકાઃ વદ્ધા સ્તુ હયાદિ હેઢાઃ ૩૯

ઇત્યાદિ પાપકોટિભિ ર્યાવત્ કોટિ રપિ તયોઃ સંમિલિતા,
તદા પાપમિત્રવશતઃ ઉપપન્ના રત્નકોટીચ્છા. ૪૦

અહ સ્ત્રિચ્ચિરુજ્જ સચ્ચં, પોષ તે પતિય્યા રચણભૂમિં,
તા કૂરયા ચિલગ્ગા, ગાદં કન્ને કુરંગસસ. ૪૧

જંપેઈ હંત હંતું, અંસહર મિમં કરેસુ અપ્પવસં,
સચલં દવિણ મિણં જં, ઘણિણો સચ્ચેવિ ઇહ મુચ્ચના, ૪૨

ઇય સા જંપેઈ નિચ્ચં, તહેવ તં પરિણયં ઇમસસ તઓ,
પક્કચિવદ્દ સાગરં સાગરંમિ, લહિરુજ્જ સો છિદં. ૪૩

તેથી તેઓ અધું ધનમાલ વહાણમાં ભરીને રત્નદ્રીપ તરફ રવાને થયા, તેટલામાં કુરંગ નામના ભાઈના કાનમાં ફૂરતા ખૂબ વળગીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી. ૪૧

તે ફૂરતા કહેવા લાગી કે આ તારા ભાગીદાર ભાઈને મારીને આ સધણું દ્રવ્ય તું પોતાના સ્વાધીન કર કારણ કે આ જગતમાં સર્વે ધનવાન જ સુજન ગણાય છે. ૪૨

આ રીતે ફૂરતા હમેશ તેને ઉશ્કેરતી અને તે તેજરીતેતેના મનમાં ઠસતું ગયું, તેથી તેણે લાગ જોઈ પોતાના સાગર નામના ભાઈને સાગરમાં ધક્કો મારી નાખી દીધો. ૪૩

અથ ક્ષિપ્ત્વા સર્વં પોતે તૌ પ્રસ્થિતૌ રત્નભૂમિં,
તાવત્ કૂરતા ચિલગ્ગા ગાદં કર્ણયોઃ કુરંગસ્ય. ૪૧

જલપતિ હંત હત્વા અંશ હર મિમં કુરુષ્વ આત્મવશં,
સકલં દ્રવિણ મિદં યત્ ધનિનઃ સર્વેપિ ઇહ મુજનાઃ ૪૨

ઇતિ સા જલપતિ નિત્યં તથૈવ તત્ પરિણતં અસ્ય તતઃ
પ્રક્ષિપતિ સા ગરં સાગરે લબ્ધ્વા સ છિદ્રં. ૪૩

અમુહજ્ઞાણો, વગઓ, જલહિજલુપીલપીલિય સરીરો,
મરિચળ તદ્યનરગંમિ, નારઓ સાગરો જાઓ. ૪૪

કાલં મયકિચ્ચં ભાલગસ્સ હિદ્ધો કુરંગઓ હિયણ,
જા જાઈ કિંપિ દૂરં, તા ફુદ્દં પવહણં ઘણ્ણિ. ૪૫

બુદ્ધો લોઓ ગલિયં, કયાણગં ફલહયં લહિયણસો,
કહ્કહ્વિ તુરિયદિવસે, પત્તો નીરનિહિતીરંમિ. ૪૬

અઙ્ગિણિય ધણં મોણ, મુંજિસ્સં ઇય વિચિંતિરો ધણિયં,
મમિરો વણંમિ હરિણા, હણિઓ ધૂમપ્પહં પત્તો. ૪૭

હવે સાગર અશુભ ધ્યાનમાં રહી હરિયાના પાણીથી પીડાઈને મરણ
પામી ત્રીજી નરકમાં નારક થઈ બિપનો. ૪૪

આણીમેર કુરંગ પોતાના ભાઈના મૃત કાર્ય કરી હૃદયમાં રાજ
થયો થકો જેટલે થોડોક દૂર ગયો તેટલે વહાણ બટ હાથે ફૂટી પડ્યું. ૪૫

વહાણપર ચડેલા લોકો ખૂટી ગયા અને બધું માલ ગળી ગયું,
છતાં કુરંગને પાટિયું મળી જવાથી તે જેમ તેમ કરીને ચોથે દિવસે હરિ-
યાને કિનારે આવી ચડ્યો. ૪૬

(આટલો દુઃખી થયા છતાં) તે વિચારવા લાગ્યો કે હવે પણ ધન
કમાવીને લોગ લોગવીશ, એમ ખૂબ વિચારીને વનમાં ભટકવા લાગ્યો, તે-

અશુભધ્યાનો પગતઃ જલધિજલોત્પીડીપીડિત શરીરઃ

મૃત્વા તૃતીય નરકે નારકઃ સાગરો જાતઃ ૪૪

કૃત્વા મૃતકૃત્યં પ્રાત્કસ્ય દૃષ્ટઃ કુરંગકઃ હૃદયે,
ચાવત્ યાતિ કિમપિ દૂરં તાવત્ સ્ફુટિતં પ્રવહણં ઘણ્ણિ. ૪૫

બુદ્ધિતો લોકઃ ગલિતં કયાણકં ફલહકં લબ્ધ્વા ઇષઃ
કથંકથમપિ તુર્યદિવસે પ્રાપ્તઃ નીરનિધિતીરે. ૪૬

અર્જયિત્વા ધનં મોગાન્ મોક્ષ્યે ઇતિ વિચિંતયન્ ધનિકં,
શ્રમન્ વને હરિણા હતઃ ધૂમપ્રાપ્તઃ ૪૭

લામાં તેને સિંહે મારી નાખ્યો એટલે તે ધૂમપ્રભા નામની નારકીમાં પહોંચ્યો. ૪૭

તો મમિય મવં તે દોવિ, કહવિ અંજનનગે હરી જાયા,
ઇક ગુહત્યં જુજ્ઞિય, ચત્તયનરણ ગયા મરિતં. ૪૮

તો અહિણો ઇગ્નિહિણો, કણ કુણંતા મહત્તયં જુજ્ઞં,
વિજ્ઞાયામુદ્ધજ્ઞાણા, પત્તા ધૂમપ્પહં પુંદર્વિ. ૪૯

અહ વહુમવપજ્જંતે, ઇગસ્સ વણિસ્સ મવિય મજ્જાઓ,
તંમિ મણ વિહવકણ, જુજ્ઞિય મરિતં ગયા છર્દ્ધિ. ૫૦

પછી તે બન્ને સંસારમાં ભટકીને જેમ તેમ કરી અંજન નામના પર્વતમાં સિંહ થયા, તેઓ એક ગુફાના માટે યુદ્ધ કરીને મરીને ચોથા નરકમાં ગયા. ૪૮

ત્યારબાદ સર્પ થયા ત્યાં એક નિધાનના માટે મહા યુદ્ધ કરતા થકા શુભ ધ્યાનના અભાવે ધૂમપ્રભા નામની નારક પૃથ્વીમાં ગયા. ૪૯

બાદ બહુ લયો ભમીને એક વાણિયાની સ્ત્રીઓરૂપે થયા ત્યાં તે પતિના મરણબાદ પૈશા માટે લડીલડીને છઠ્ઠી નારકીમાં ગયા. ૫૦

તતઃ શ્રાંત્વા મવં તૌ દ્વાવપિ કયમપિ અંજનનગે હરી જાતૌ,
એકગુહાર્થં યુદ્ધવા ચતુર્થ નરકે ગતૌ સૃત્વા. ૪૮

તતઃ અહીં એકનિધેઃ કૃતે કુર્વતૌ મહત્તરં યુદ્ધં,
વિધ્યાત શુદ્ધ ધ્યાનૌ પ્રાપ્તૌ ધૂમપ્રભાં પૃથ્વી. ૪૯

અથ વહુમવપર્યંતે એકસ્ય વણિજઃ મૃત્વાપાયે,
તસ્મિન્ સૃતે વિમવકૃતે યુધિત્ત્વા સૃત્વા ગતૌ મર્દ્ધી. ૫૦

મમિય મવં પુણ જાયા, તળયા નિવડ્ડસ ઉવરણ તંમિ,
કલહંતા રજ્જકણ, મરિહં પત્તા તમતમાણ. ૫૧

एवं दद्वनिमित्तं, सहियाओ तेहि वेयणा विविहा,
नय तं कस्सइ दिन्नं, परिभुत्तं तं सयं नेव. ५२

अह पुव्वभवे काउं, अन्नाणतवं तहाविहं किंपि,
जाओ सागर जीवो, तं निव इयरो उ तुह बंधू. ५३

પાછા કેટલાક ભવ ભગીને ફરી એક રાબના પુત્ર થયા. તેઓ બા-
પના મરણબાદ રાબના માટે કલહ કરતા થકા મરીને તમતમા નામની સા-
તમી નરકમાં ગયા. ૫૧

આ રીતે દ્રવ્ય સાડું તેમણે અનેક પ્રકારની વેદનાઓ સહન કરી,
છતાં તે કોઇને દાનમાં દીધું નહિ અને પોતે પણ ભોગવી શક્યા નહિ. ૫૨

બાદ હે રાબન કોઈક ભવમાં તેઓએ કાંઈક તેવા પ્રકારનું અજ્ઞાન
તપ કર્યાથી સાગરનો જીવ તેનું રાબ થયો છે, અને કુરંગનો જીવ તે
તારો બાઈ થયો. છે. ૫૩

भ्रात्वा भवं पुनर्जातौ तनयौ नृपतेः उपरते तस्मिन्,
कलहायमानौ राज्यकृते सृत्वा प्राप्तौ तमतमायां. ५१

एवं द्रव्यनिमित्तं, सोढा ताभ्यां वंदना विविधाः
न च तत् कस्यापि दत्तं, परिभुक्तं तत् स्वयं नैव. ५२

अथ पूर्वभवे कृत्वा अज्ञानतपः तथाविधं किमपि,
जातः सागरजीवः त्वं नृप इतरोपि तव बंधुः ५३

તુમ્હાણવિ પચ્ચક્ખો, ઇઓ પરં સમરવિજયવુત્તંતો,
સો કાહીં ઉવસગ્ગં, ઇક્કસિ તુહ ગહિય ચરણસ્સ. ૫૪

તો કૂરયાઈ સહિઓ, અહિઓ તસથાવરાણ જીવાણં,
દુસહદુહદહિયદેહો, મમિહીહી ભવ મણંત મિમો. ૫૫

ઇય મુણિય ગરૂયવેરગ્ગ, પરિગઓ ગિણ્હણ વયં રાયા,
નિયમાઈણિજ્જહરિકુમર, વસહસંકમિયરજ્જધુરો. ૫૬

હે રાજન્ ત્યાર પછીનો સમરવિજયનો વૃત્તાંત તો તને પણ પ્રત્યક્ષ
રીતે માલુમજ છે. શિવાય તે તારો ભાઈ તને ચારિત્ર લીધા પછી હજી એ-
કવાર ઉપસર્ગ કરશે. ૫૪

ત્યારબાદ એ કુરંગનો જીવ કૂરતા સિદ્ધિત રહીને ત્રસ અને સ્થાવર
જીવોતું અદિત કરતો થકો અસહ્ય દુઃખોથી શરીરને આળતો રહી અનંત
સંસાર રજીશે. ૫૫

એમ સાંભળીને ભારે વૈરાગ્ય યાત્રીને રાજાએ પોતાના ભાણેજ હરિ
નામના ઉત્તમ કુમારને રાજ્યનો ભાર સોંપી દીધા દીધી. ૫૬

યુષ્માકમપિ પ્રત્યક્ષઃ ઇતઃ પરં સમરવિજય વૃત્તાંતઃ,
સ કરિષ્યતિ ઉપસર્ગે એકશઃ તવ ગૃહીતચરણસ્ય. ૫૪

તતઃ ક્રૂરતયા સહિતઃ અહિતઃ ત્રસ સ્થાવરાણાં જીવાનાં,
દુઃસહદુઃસ દહિત દેહઃ અગિષ્યતિ ભવ મનંત મયં. ૫૫

ઈતિ શ્રુત્વા ગુરુકવૈરાગ્ય પરિગતઃ યજ્ઞાતિ વ્રતં રાજા,
નિજમાગિનેય હરિકુમાર વૃષભ સંક્રામિત રાજ્યધુરઃ. ૫૬

કમસો અહતવસોસિય, દેહો વહુપદિયમુદ્ધસિદ્ધંતો,
અબ્ધુજ્જયં વિહારં, ડજ્જયચિત્તો પવજ્જેહ. ૫૭

કસ્સઈ નગરસ્સ વહિં, પલંબવાહુ ઠિઓ ય સો ભયવં,
દિદ્ધો પાવિદ્ધેણં, સમરેણં કહિંવિ ગમિરેણ. ૫૮

વહરં સુમરંતેણં, હણિઓ સ્વમ્મેણ કંઘરાઈ મુણી,
ગુરુવેયણાભિમૂઓ, પઢિઓ ધરણીયલે સહસા. ૫૯

બાહ અનુક્રમે બારે તપથી શરીરને સૂકવી તથા ઘણા પવિત્ર સિ-
દ્ધાંતો શીખીને ઉજ્જવિહાર થઈ તેણે અતિ આકરો એકલ વિહાર અંગીકાર
કર્યો. ૫૭

તે પૂન્ય મુનીશ્વર કોઈક નગરના બાહર લાંબી બાહુઓ કરી કા-
થોત્સર્જમાં બોલો રહ્યો હતો તેવામાં પાપિષ્ઠ સમરે ત્યાંથી ક્યાંક જતાં થકાં
તેને જોયો. ૫૮

ત્યારે વેર સંભારીને તેણે મુનિના કાંધમાં તરવારનો ઘા કર્યો, જેથી
તે મુનિ બારે ખીડા પામીને તત્કાળ પૃથ્વી તળમાં પડી ગયો. ૫૯

ક્રમશઃ અતિતપઃ શોષિત દેહઃ વહુપઠિતશુદ્ધ સિદ્ધાંતઃ
અબ્ધુદ્યતં વિહારં ડદ્યતચિત્તઃ પ્રપદ્યતે. ૫૭

કસ્યાપિ નગરસ્ય વહિઃ પ્રલંબવાહુઃ સ્થિતા શ્ર સ ભગવાન્,
દૃષ્ટઃ પાપિષ્ઠેન સમરેણ કુત્રાપિ ગચ્છતા. ૫૮

વૈરં સ્મરતા હતઃ સન્નેન કંઘરાયાં મુનિઃ
ગુરુવેદનાભિમૂતઃ પતિતઃ ધરણીતલે સહસા. ૫૯

ચિંતઈ રેજીવ તણ, અજ્ઞાનવસા વિવેગરહિણ,
વિચળાઓ અમળાઓ, નરણસુ અણંતસો પત્તા. ૬૦
ગુરુમરવહળંકણદોહ, વાહસીઝલ્લુ સુહપિવાસાઈ,
દુસ્સહદુહદંદોલી, તિરિણસુવિ વિસાહિયા વહુસો. ૬૧
તા ધીર મા વિસીયસુ, ઇમાસુ અઈઅપ્પવેચણાસુ તુમં,
કો ઉત્તરિંડં જલહિં, નિવ્વુઢણ ગુપ્પઈનીરે. ૬૨
વજ્જેસુ કૂરમાવં, વિસુદ્ધચિત્તો જિણસુ સન્નેસુ,
વહુકમ્મસયસહાણ, વિસેસઞ્ઞી સમરવિજયંમિ. ૬૩

કુનિ ચિંતવવા લાગ્યો કે હે જીવ તેં અજ્ઞાનના વશે કરી નિર્વિવેક
થઈને નરકમાં અનંતવાર ભારે વેદનાઓ સહન કરી છે. ૬૦

વળી તિર્થંચ ગતિમાં પણ ઘણીવાર તેં ભારે ભાર વહન કરવાની,
અંકન કરવાની, ઢોહાવાની, લાંબે છેટે ચાલવાની તાઢ, તડકો ખમવાની, તથા
ભૂખ તરસ વગેરેની અસહ્ય દુઃખ પીડા સહન કરી છે. ૬૧

માટે હે ધીર આત્મન્ આ અદ્ય પીડામાં તું વિષાદ મ કર, કાર-
ણ કે દરિઓ તરી પાર કર્યા પછી છીલરના પાણીમાં કોણુ ખૂડે. ૬૨

તેથી હે જીવ તું વિશુદ્ધ મન રાખીને સર્વ જીવોમાં કૂર ભાવનો
ત્યાગ કર, અને આ ઘણાં કર્મ ક્ષય કરાવવામાં સહાય કરનાર સમરવિજયમાં
તો સવિશેષે કૂર ભાવનો ત્યાગ કર. ૬૩

ચિંતયતિ રે જીવ ત્વયા અજ્ઞાનવશાત્ વિવેગ રહિતેન,
વેદનાઃ અમાનાઃ નરકેષુ અનંતશઃ પ્રાપ્તાઃ
ગુરુમરવહનાંકનદોહવાહશીતોષ્ણક્ષુતપિપાસાદિઃ
દુસ્સહ દુઃસ્વપીડા તિર્થક્ષવપિ વિસોદા વજ્રશઃ ૬૧
તસ્માત્ ધીર મા વિપીદ ઇમાસુ અત્યલ્પવેદનાસુ ત્વં,
કઃ ઉત્તીર્ય જલથિં નિવ્વુઢતિ ગોપ્પદીનીરે. ૬૨
વર્જય કુરમાવં વિશુદ્ધચિત્તઃ જીવેષુ સર્વેષુ,
વહુકર્મ ક્ષય સહાયે વિશેષતઃ સમરવિજયે. ૬૩

તં લઘ્વો ઇહ ધમ્મો, જં ન કયા કૂરયા પુરાવિ તપ્,
 ઇય ચિંતંતો ચત્તો, પાવેણ સમં સ પાણેહિં. ૬૪

મુહસારે સહસારે, સો ઊવવન્નો સુરો મુકયપુન્નો,
 તત્તો ચવિય વિદેહે, લહિહી મુત્તિં સમુત્તીવિ. ૬૫

શ્રુત્વે ત્યશુદ્ધ પરિણામ વિરામ હે તો:—

શ્રી કીર્તિચંદ્ર નરચંદ્ર ચરિત્ર મુચ્ચૈઃ,

મવ્યા નરા જનન મૃત્યુ જરાદિભીતા—

અકૂરતા ગુણ મગૌણધિયા દધધ્વં. ૬૬

इति कीर्तिचंद्रनृपकथा समाप्ता.

હે જીવ તે' પૂર્વે પણ કૂરતા નથી કરી તેથી ધિહાં તું ધર્મ પામ્યો
 છે, એમ ચિંતવતાં થકાં તેણે પાપ નિવારવાની સાથે આણુને પણ ત્યાગ
 કર્યો. ૬૪

ત્યાંથી તે મુખમય સહસાર નામના દેવલોકમાં સુકૃતના જોરે દેવતા
 થયો, ત્યાંથી ચવીને તે સંતોષશાળી જીવ મહા વિદેહમાં મનુષ્ય થઈ મુક્તિ
 પામ્યો. ૬૫

આ રીતે અશુદ્ધ પરિણામને ટાળવા માટે શ્રી કીર્તિચંદ્ર રાજાનું
 ચરિત્ર ઘરોઘર સાંભળીને જન્મજરા અને મરણ વગેરેથી બીધેલા હે ભગ્ય
 જનો, તમે મુખ્ય શુદ્ધિથી અકૂરતા નામે શુણને ધારણ કરો. ૬૬

આ રીતે કીર્તિચંદ્રરાજાની કથા સમાપ્ત થઈ.

तत् लब्ध इह धर्मो यत् न कृता क्रूरता पुरापि त्वया,

इति चिंतयन् त्यक्तः पापेन समं स प्राणैः ६४

मुखसारे सहसारे स उपपन्नः सुरः मुकृतपूर्णः,

ततः च्युत्वा विदेहे लप्स्यते मुक्तिं समुक्तिं रपि. ६५

૫૪ ગુણ.

પ્રપંચિતો ડકૂરહિતિ પંચમોગુણઃ હદાર્નીં ભીરુ રિતિષષ્ટં ગુણં
વિવૃણ્વન્નાહ ॥ છ ॥

અકૂરપણા ૩૫ પાંચમો ગુણ કહી બતાવ્યો. હવે બીજીપણા
૩૫ છઠો ગુણ વર્ણવે છે.

(મૂલ ગાથા.)

ઇહ પરલોચાવાણ-
સંભાવંતોન વટ્ટણ પાવે,
બીહહ અજસકલંકા-
તોલ્લુ ધમ્મારિહો ભીરુ. ૧૩

(મૂળનો અર્થ.)

આ લોકના અને પરલોકના સંકટો વિચારીનેજ પાપમાં
નહિ પ્રવર્તે અને અપજ્ઞાના કલંકથી ડરતો રહે તે બીજ કહે-
વાય, તેથી તેવો પુરૂષજ ધર્મને ચોગ્ય ગણાય છે. ૧૩

(ટીકા.)

ઇહલોકાપાયાન્ રાજ નિગ્રહ પ્રભૃતીન્ પરલોકાપાયાન્ નરકગમના
દીનસંભાવયન્ ભાવિનો મન્યમાનો, નવર્ત્તે, નપ્રવર્ત્તે પાપે હિંસા વૃતાદૌ.

આ લોકના અપાય એટલે રાજ તરફથી થતી ધર પકડ અને પર-
લોકના અપાય એટલે નરક ગમનાદિક. તેમને સંભાવતો મકો અર્થાત્ થ-
નારા માનતો થકો, (જે બીજ હોય તે) પાપમાં એટલે હિંસા બાંધ વગે-
રેમા ન વર્તે એટલે નહિ પ્રવર્તે.

તથા વિમેત્યુત્ત્વસ્ય ત્યયશઃ કલંકા. ત્રિજકુલ માલિન્યદેતો રપિ કારણાત્ પાપે ન પ્રવર્તતે.

તેમજ અપબંશના કલંકથી બીડે છે એટલે હરે છે. અર્થાત્ પોતાના કુળને રખેને ડાઘ લાગે. તે કારણથી પણ તે પાપમાં નથી પ્રવર્તતો.

તતસ્તસ્માત્ કારણાત્, સલ્લુરવધારણે, સર્વો પરિષ્ઠાત્ સંમત્સ્યતે. તતો ધર્માદો ધર્મ યોગ્યો, મીરુ રેવ પાપમીરુ રેવ, વિમલવત્.

તેથી એટલે તે કારણથી ખલુ એટલે ખરેખર એ શબ્દનો સંબંધ બિપરલા પદ સાથે બેડવો તે આ રીતે કે ધર્મ ને અહીં એટલે ધર્મને યોગ્ય બે લીડુ એટલે પાપથી બીનાર હોય તેજ ખરેખર છે વિમળની માફક.

વિમલ દૃષ્ટાંત ઐવં.

સિરિ નંદણંત મયરં અત્થિ કુ સત્થલપુરંમયણ સરિસં,
તત્થયકુવ લયચંદો ચંદો વ્વ જણપિઓ સિટ્ઠી. ૧

મય દંદાણં દસિરી, સિરીવપુરિ સુત્તમસ્સસેમજ્ઞા,
વિમલ સહદેવ નામા, તાણં પુતાસયામત્તા. ૨

વિમલની કથા આ પ્રમાણે છે.

શ્રી નંદન (લક્ષ્મીના પુત્ર) સમકર (મગરના ચિન્હવાળા) કામદેવના સરણુ શ્રી નંદન (લક્ષ્મીથી આનંદ આપનાર) સમકર (સદાકર વેશવાળું) કુદાસ્થળ નામે નગર હતું, ત્યાં ચંદ્રની માફક લોકપ્રિય કુવળચંદ્ર નામે એક શેઠ હતો. ૧

તે શેઠની આનંદશ્રી નામે એક સ્ત્રી હતી કે જે પુરુષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણની સ્ત્રી લક્ષ્મીના માફક અતુલપમ હતી. તેમના હૃદયમાં વિનય ભક્તિ કરનાર વિમળ અને સહદેવ નામના બે પુત્ર હતા. ૨

પગઈં ફપાવ મીરુ જિદ્દો વિવરીયઓ કળિદ્દોર,
કડયાવિકી લિડંતે ઉજ્જાળગયા નિયંતિમુણિ. ૩

તસ્સ કમકમલ મમલં મુટુપહિદ્દાન મિત્તુ ઉવવિદ્દા,
સાહુ વિકહડ ધંમં તાણુ ચિયં સયલ જીવહિયં. ૪

હય સયલ કમ્મલેવો દેવો ગુરુણો વિમુદ્ધ ગુણ ગુરુણો,
ધમ્મો દયાઈરંમ્મો મુવણે રયણત્તળંણયં. ૫

ઈયમુણિચંતુદ્દેહિં ગહિ ઓસમ્મત્તમાઈ ગિહિધમ્મો,
અસમત્તેહિંતેહિં દુદ્ધ રજ્જધમ્મ ધુર ધરણે. ૬

તે અનદિણેચલિયા ગહિં પળિયાઈ પુવ્વ દેસંમિ,
કેણવિ પહિણ્ણઈમં અદ્ધ પહેપુચ્છિઓ વિમલો. ૭

મોટો ભાઈ વિમળ સ્વભાવથીજ પાપ ભીડ હોતો અને નાનો ભાઈ
સહદેવ તેથી વિરૂદ્ધ સ્વભાવનો હોતો તેઓ અન્ને ક્યારેક વનમાં રમવા ગયા
ભાં તેમણે એક મુનિને જોયો. ૩

તે મુનિના નિર્મળ ચરણ કમળને નમી કરીને અન્ને જણુ બરોબર
હાથે ધરી તેના પાસે બેઠા એટલે તે મુનિએ તેમને ઉચિત અને સકળ જી-
વને હિતકારી ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો. ૪

મુનિનો ઉપદેશ. સકળ કર્મ લેપથી રહિત દેવ, વિશુદ્ધ ગુણવાન્ ગુરુ,
અને દયામય ધર્મ એ આ જગતમાં રત્નત્રય કહેવાય છે. ૫

આ ઉપદેશ માંલગી તેઓએ ખુશી થઈ અમ્યકત્વ વગેરે ગૃહિધર્મ
સ્વીકાર કર્યો કારણ કે યતિ ધર્મની દુર્ગંદ ધુગ ધારણ કરવામાં તેઓ અસમર્થ
થયા. ૬

તેઓ એક દિવસે પૂર્વ દેશમાં માલ લેવા અર્થે આડ્યા જતા હતા
તેવામાં અર્થે રસ્તે મળેલા કોઈ વટેમાર્ગીએ વિમળને આવી રીતે પૂછ્યું. ૭

મોકહસુપંજલપદં ઘણ દંધણ નીર નીરનાહજુયં,
વિમલો વિ દંદમીરુ જંપદ અહયં નયાનામિ. ૮

મમળેઈ પુળો પહિઓ ગામે નયરે વકત્યંગંતવ્વં,
સિદ્ધિ તણસોસા હૃદ અગ્નિસ્સદ જત્ય નણુપણિયં. ૯

પુણપહિણુલ્લવિયં, નિયનય રંકહ મુજત્ય તંવસસિ,
સમળ દિનિ વહાળીણ નયનયરં અત્થિ મ મહાકેવિ. ૧૦

જદ પમળ સિવિમલતુ મંતણ સમંપમિતેણદયવુત્તે,
સો આહસ દ્વચ્છાણ દંતાણ તુમાણ કે અમ્હે. ૧૧

અહપત્તો પુરવાઈ પાગત્થં જાવ જાલ દ્વજ લળં.

વિમલો તાપદિ દ્વણં મળિઓ અપ્પે સુમહ દહણં. ૧૨

ભલાભાઈ, કયો રસ્તો સીધો અને ઘણા બળતણુ, ઘાસ તથા પાણીથી ભરપૂર છે તે અમને બતાવ, ત્યારે અર્થ દંડથી ખીતો વિમલ બોલ્યો એ બાબત હું બાણુતો નથી. ૮

ત્યારે ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે હે શેઠ તમારે કયા ગામ કે શહેર તરફ જવાનું છે, ત્યારે વિમલે કહ્યું કે જ્યાં માલ સસ્તું મળશે ત્યાં જશું. ૯

ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે તમારું નગર કયું છે કે જેમાં તમે રહો છો, ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે રાબના નગરમાં રહું છું. મારું નગર કોઈ છેજ નહિ. ૧૦

વટેમાર્ગુ બોલ્યો, હે વિમળ બે તું કહેતો હોય તો તારી સાથે હું આવું એમ તેણે માગણી કરતા વિમળ બોલ્યો કે તમારી ઇચ્છાએ તમે આવો તેમાં અમને શું પૂછવાનું છે. ૧૧

હવે તેઓ એક શહેરની બાહરે આવી પહોંચ્યા, ત્યાં રસોઈના માટે વિમળે અગ્નિ સળગાવી તેટલામાં વટેમાર્ગુએ આવી વિમળ પાસેથી અગ્નિ માગી. ૧૨

સોવિ પયંપઈ તંપઈ મહપાસે જિ મસુ અવિય મોપહિય,
નય અગણિપમુહદાણં તુ કપ્પણ સમય પડિસેહા. ૧૩

(તથાહિ)

મહુમજ્જ મંસથેસજ્જ મૂલ સત્થગિજં તમં તાઈ,
નકયા વિહુ દાયવ્વં સદ્દે હિંપાવ મીરુહિં. ૧૪

અન્યત્રાપ્યુક્તં

ન ગ્રાહ્યાણિ નદેયાણિ પંચદ્રવ્યાણિપંડિતૈઃ
અગ્નિર્વિષં તથાશ્વસ્ત્રં મદ્યં માંસં ચપંચમં. ૧૫

તોસો કુવિહવ્વ અરેરે ધિદ્દઠ નિકિદ્દઠ દુદ્દઠ ધમ્મિદ્દઠ,
વધ્ધુત્તરાઈ પકુણસિમહ પુરઓ વિમલ ક્યમ્મણિં. ૧૬

ત્યારે વિમળ કહેવા લાગ્યો કે હે પથિક તારે જમવું હોય તો મારા
પાસે જમી જા, પણ અગ્નિ વગેરે ભયંકર ચીજ તો મારાથી તને આપી શ-
કાય તેમ નથી કારણ કે શાસ્ત્રમાં એવી ચીજો આપવા કરવા મનાઈ પાડેલ
છે. ૧૩

જે માટે કહેલું છે કે:—

મધ, મદિરા, માંસ, ઔષધ^૧, જૂટી^૨, અગ્નિ^૩, યંત્ર^૪, તથા મંત્રા-
દિક^૫ વસ્તુઓ પાપથી બીનાર શ્રાવકોએ કદાપિ કોઇને આપવી નહિ. ૧૪

અગ્નિ, વિષ, શસ્ત્ર, મદ્ય અને માંસ એ પાંચ ચીજો હાહ્યા પુરુષોએ
કોઇ પાસેથી લેવી નહિ અને કોઇને દેવી નહિ. ૧૫

ત્યારે તે વઠેમાર્ગુ ગુસ્સે થઇ કહેવા લાગ્યો કે અરે ધીઠા નિષ્કૃપ

૧-૨-૩-૪-૫ સોમલ વગેરે ભયંકર એરી ઔષધો, એરી જૂટી, તલવાર, બંદુક,
વગેરે ભયંકર હથિયાર, ભયંકર સાંચા તથા ભયંકર મંત્રોની આપ લે કરવા માટે આ
મનાઈ છે, એમ ધારી સકાય છે. એવી ચીજો આજના વખતે પણ પરવાના સિવાય વા-
પરી શકાતી નથી.

અને હુદ્દા તું ધર્મિષ્ઠ પણાને ડાળ ઘાલી મારી સાથે આવા ઉત્તર પ્રત્યુત્તર
કરે છે કે? ૧૬

ઉચ્ચાસિય સયલ જળો કસિણ તણતહય વહ્દિહંલંગો,
જહ તસ્સ કિંચિમીયં વડ વરિહુત્તંગયં ગયણં. ૧૭

ત હંપડ વિમલં પડેયાગ કણ મહગિગ મપ્પેસુ.
જંબુક્કલિહમ્હિવાહં રહરાતેના સિહં પાણે. ૧૮

ઇયરોવિમળજ્જલલ વચલાણપાણાણ કારણા,
મહકોનામપાવમીરુ ઇયણ રિસપાવમાવહ્હ. ૧૯

અયિરેહિયિરો સમલેહિં ગય મલો પરવસેહિંસાહીણોપાણેહિં,
જહિવિહપ્પ ઇયમ્મો તાકિંન સલુપત્તં. ૨૦

જંજાણ સિતં પક્કણસુ નવણ નિરત્થંકરેમિપાવમહં.
તોસો સંહરિય તણૂ નિયરુવંકાડ માહ તયં. ૨૧

એમ કહી તે લોકોને થયરાવવા એવી રીતે પોતાનું આપું શરીર
વધારવા લાગ્યો કે તેથી જાણે આકાશ પણ બી જાળને જલદી જાયે તરી
મથું. ૧૭

તેમજ વિમળને તે કહેવા લાગ્યો કે અરે હું ખૂબ ભૂખ્યો છું માટે
રસોઈ કરવા માટે મને અગ્નિ આપ, નહિતો હું તારા પ્રાણ હરીશ. ૧૮

ત્યારે વિમલ બોલ્યો કે આ અંચળ પ્રાણોના માટે હે-ભદ્ર કયો
પાપભીડ આવું પાપમય પગલું ભરે. ૧૯

જો આ અસ્થિર મલીન અને પરવશ પ્રાણોથી સ્થિર, નિર્મળ અને
સ્વાધીન ધર્મ સધાઈ શકતો હોય તો પછી બીજું શું જોઈએ. ૨૦

માટે તારે કરવું હોય તે કર, પણ હું કશું નિરર્થક પાપ કરનાર
નથી, આવું સાંભળી તે વટેમાર્ગ પોતાના વધારેલા શરીરને દૂંકું કરીને પો-
તાનું મૂળ દિવ્યરૂપ પ્રગટાવી તેને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો. ૨૧

વિમલ અઈ વિમલગુણગણ ધન્નોસિતુમંતુમંચિયસહજે,
જંસકોવિપ સંસઈ તુહપય હંપાવમીરૂત્તં. ૨૨

સાવજ્જ વયણ વજ્જણ પચ્છલ નિચ્ચલ સુધમ્મવરસુવરં,
સો મળઈતણ દિન્નં દિંતેણ સદંસણં મવ્વં ૨૩

વરદાણ પરં અમરે પુણો વિજંપહ્મો અહોમહ્,
નિયયમણં અણ્ણ ઝળં કરેસુગુણિજણગુગહણે ૨૪

અહતંમિઅઈ નિરીહે સપ્પવિ મુચ્છાયણંમણિં સુમણો,
વાંધિયત દુત્તરીણ વલાવિપત્તો સયંઠાણં. ૨૫

વિમલો કરેઈ સદં સહદેવાઈણતે વિતોપત્તા,
પુચ્છંતિ પહિય ચરિયં જહદ્ધિયં સોવિસાહેઈ. ૨૬

હે અતિ ગુણશાળી વિમળ તને ધન્ય છે અને તુંજ પુણ્યશાળી છે,
કેમકે ઈંદ્ર પણ તારૂં પાપભીરૂપણુ ખુસ્લી રીતે વખાણુ છે. ૨૨

માટે સાવધ વચન વર્જન પરાયણુ, હે નિશ્ચળ, હે ઉત્તમ ધર્મવાન્
તારે જે માગવું હોય તે માગ, ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે હે દેવ, તે તારા દ-
ર્શન આપ્યા એટલે સધળું આપ્યું છે. ૨૩

છતાં દેવે વર માટે આગ્રહ કર્યાથી વિમલે કહ્યું કે હે ભદ્ર ત્યારે
તું તારાં મનને ગુણિજનના ગુણ ગ્રહણ કરવામાં તત્પર રાખ. ૨૪

આ રીતે તે તદ્દન નીરહ રહેતાં તેના ઉત્તરીય વસ્ત્રમાં દેવે બેસ
કરી સર્પના વિષની હરણ કરનારી મહિ બાધી અને પછી તે સ્વસ્થાને
ગયો. ૨૫

ત્યારે વિમળે સહદેવ વગેરેને બોલાવ્યા તેથી તેઓ પણ ત્યાં આવી
તે વટેમાર્ગીની વાત પૂછવા લાગ્યા, એટલે તેણે બધી બનેલી હકીકત કહી
સંભળાવી. ૨૬

જિણુમુણિ સુમરણ પુવ્વં તે મુત્તું અહમયાનયરમજ્ઞે.
તાતત્થ પુરે વણિણહિ આવણા લઢ્ઢુ પિહિજ્જંતિ. ૨૭

ચરંગવલંપવલં ઇઓ તઓમમ્મસમરસજ્જેવ,
માલિજ્જઈ પાયારો દિવ્વંતિયગોયર કવાહે. ૨૮

તં અસરિચ્છંપિચ્છિય વિમલેણં કોવિપુચ્છિઓ.
પુરિ સોમીયંપિવપુરમેયં કિંદીસઈમહસયલંપિ. ૨૯

તો વિમલ સવળમૂલે ઠાઠળમળેસો વિજહઈત્થ,
વલિવંધુ કરો પુરિસુત્તા મુવ્વ પુરિસુત્તમો રાયા. ૩૦

ઈકો ચિયસે પુત્તો અરિમલ્લો નામ વિજિયઅરિમલ્લો,
સોઅજ્જ કેલિમવળે મુત્તોઠસિઓ મુયંગેણ. ૩૧

બાદ દેવશુરુતું સ્મરણ કરી જમીને તેઓ નગરમાં ગયા, તેવામાં ત્યાં તેમણે બળદમાં દુકાનદારોને જલદી જલદી દુકાનો બંધ કરતા જોયા. ૨૭

વળી પ્રબળ ચતુરંગી લશ્કર બંધે લડાઈ માટે તમામ તૈયાર થયું હોય તેમ આમતેમ ઢોડાઢોડ કરતું તેમણે જોયું કિલ્લો સાફ કરાતો જોયો, તથા શહેરના ઘરવાળા બંધ કરાતા જોયા. ૨૮

આવી વિલક્ષણ ઢોડધામ જોઈને વિમળે કોઈક પુરૂષને પૂછ્યું કે હું ભદ્ર આ આખું શહેર ભયભ્રાંત જેવું કેમ દેખાય છે? ૨૯

ત્યારે વિમળના કાનમાં રહીને તે પુરૂષે કહ્યું કે ધંધાં બળીરાજને કેદ કરનાર શ્રીકૃષ્ણની માફક બળી (બળવાળો) દુરુમનોને કેદ કરનાર પુરૂષોત્તમ નામે રાજા છે. ૩૦

તેનો બેરાવર દુરુમનોને છૂતનાર અરિમલ્લ નામે એકાએક પુત્ર છે, તે આજ કીડાઘરમાં સૂતો હોતો તેવામાં તેને અર્થ હત્યો. ૩૧

તપ્પણ ઇળી ઇગાદં પુકરિણ પરિયણેણ મિલિણ,
અહિ નિડણંપિગવિટ્ઠોનય દિટ્ઠો વિમહરો દુટ્ઠો. ૩૨

પત્તો નિવોવિત્તહિયં મયંવ કુમરં નિણ વિરુત્તિગઓ,
મુચ્છ મતુચ્છંપવણાહણ હિજાઓપુણો પડણો. ૩૩

કિરિયાડ વહુ વિહાઓ નરિંદવિંદારણ હિંવિદિયાઓ,
નય જાઓ કોવિગુણો તત્તો મણિયં નિવેણ હમં. ૩૪

જહિ કહવિકિંપિ કુમરસ્સમં ગુલંજાય ણ અમચ્ચવરા,
તોમજ્જવિનણુ મરણં જન્મણોજાલા મરિય ગયણો. ૩૫

તો વુત્તો પરિવારો રુયંતિઅંતે ડરીડ કરુણ સરં,
મામંતા વિવિમલાસલભાલિ ઓસયલ પુરલોઓ. ૩૬

ત્યારે તેની સ્ત્રીઓએ ભારે ખૂમરાણ કર્યાથી ચાકર નફરોએ ઢોલી આવી હુટ્ટ સર્પને ઘણુંએ જોયું પણ તે તેમના દીકરામાં નહિ આંચો. ૩૨

એટલામાં રાજા પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યો તે કુમારને મરેલા માફક મરેલો જોઈને તરત ભારે ખૂંછ પામ્યો, છતાં પવનાદિક નાખવાથી તે શુદ્ધિમાં આંચો. ૩૩

બાદ રાજવિપ વેંચોએ અનેક ઉપચાર ક્રિયાઓ કરી છતાં કંઈ શુભ થયો નહિ. ત્યારે રાજાએ નીચે ઝુજળ પોતાનો ફાવ આંહર કર્યો. ૩૪

હે પ્રધાનો જો કોઈપણ રીતે આ કુમારને કંઈ પણ જોખમ થશે. તો હું પણ જગજગતા અગ્નિનું જ શરણ લઉંશ. ૩૫

તે ફાવની રાત્રીઓને ખબર પડતાં તે પાત્ર કંટાળે સ્વરે રૂંદે છે, અને સામંત-સરદારો પણ વિપાદ પામેલા છે. તથા નકળ નગરલોક અળ-ભળી રહ્યું છે. ૩૬

અહદાવિઓપહહઓનિ વેળઆઝ લમળેણ ઇયનયરે,
જોજીવાવડકુમરં તસ્સ અહંદેમિ રજ્જહં. ૩૭

તંસુણિયમળઈવિમલં સહદેવો માય કુળસુ ઉવયારં,
ઓહાલિય મણિછંદસુ કુમરંજંનિયઇલહુપસો. ૩૮

મરૂયં અદ્દિમરણ મિણં વંધવકોરજ્જ કારણે કુળઈ,
ઇય વિમલેણં મુસો મહદેવો મળઈ મોમાય. ૩૯

उज्जीविकुण कुमरं अम्ह कुलस्स विदले मुढालिहं,
कइया जीवि ओकिर करिज्ज कुमरोविजिणधम्मं. ४०

एमाइतंमिभणिरैजा विमलो किंपि उचारइ ताव,
चेलं चलाउ इमिणा गहियमणिछित्तओ पडहो. ४१

હવે રાજાએ આકુળ બનીને નગરીમાં પડો ફેરવ્યો છે કે જે કોઈ
આ કુમારને જીવાડે તેને હું માફ કરું રાજ્ય આપું. ૩૭

તે સાલળીને સહદેવ વિમળને કહેવા લાગ્યો કે હે ભાઈ, આ ઉપ-
કાર કરવા જેવો છે, માટે મણિને ધરીને તું કુમાર બાપર છાંટ કે જેથી એ
જલદી જાય. ૩૮

વિમલે કહ્યું કે હે બંધુ રાજ્યના કારણે આવું મોટું અધિકરણ
કોણ કરે ? ત્યારે સહદેવ કહેવા લાગ્યો કે. ૩૯

કુમારને જીવાડીને આપણા કુલનું દારિદ્ર્ય દૂર કર, કારણ કે કુમાર
જીવતો રહ્યો થકો કદાચ જિન ધર્મને પણ કરશે. ૪૦

ઈત્યાદિક તેણે બોલતાં તેને જેટલામાં વિમળ કંઈક ઉત્તર આપવા
માંડ્યો, તેટલામાં સહદેવે તેના વચ્ચાંચળામાંથી મણિ છોડી લઈ પડહને સ્પર્શ
કર્યું. ૪૧

નીઓ કુમર સમીવે મણિમોહલિ કુળ છંદિઓ ઇસો,
મુત્તવિરૂદ્ધવસ્ત્રણેણ રૂદ્ધીઓ પુચ્છઈ નરિંદં. ૪૨

કિંતાયણ સપુરિસો અંવા અંતે રરીડ પરલોઓ,
સન્નોવિરૂદ્ધમિલિઓ તોરાયા કહઈતંસવ્વં. ૪૩

દિટ્ઠેણં સહદેવો રજ્જદ્ધેણં નિમંતિઓરજ્ઞા.
સો આહદેવ જસ્મણ્ણ માવઓ જીવિઓ કુમરો. ૪૪

સોમહમાયા જિટ્ઠો વિમલો વિમલામઓ મ પરિવાગો,
ચિટ્ઠ ઇચ્છદ્ધે તસ્મદેમુણ્યંદ દ્વાણેડં. ૪૫

તોગચ્છ ઇતથ નિવો સહ સહદેવેણ કરિવરારુદ્ધો.
તંદટ્ઠુ મુટ્ઠુ રૂદ્ધો અવગૂઠિવિપ મણણ એવં. ૪૬

તેણે પડો છિન્યાથી તેને કુમાર પાસે લઈ જવામાં આવ્યો, ત્યાં તેણે
મણિને ધસીને કુમારને છાંટી એટલે તે શ્રણવારમાં સૂતેલો માણસ ઊંઘમાંથી
ઉઠે તેમ કુમાર ઊઠીને રાજાને પૂછવા લાગ્યો. ૪૨

હે પિતાજી ! આ માણસ તથા મારી મા તથા અંત:પુર તથા આ
નગરના લોકો ઇંદા શામાટે લેગા થયા છે ? ત્યારે રાજાએ મધ્યગી વાત કહી. ૪૩

પછી રાજાએ હુપ પામી સહદેવને પાતાના રાજ્યનું અર્ધ લેવાને
વિનતી કરી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે રાજા જેના પ્રભાવે કરીને આ કુમાર
જીવ્યો છે. ૪૪

તે નિમિષ આશયવાળો મારે મોટો ભાઈ તો મપરિવાર ચોવાટે
ઉભો રહેલ છે, માટે તેને ઇંદાં નેડાવીને આ રાજ્ય આપો. ૪૫

ત્યારે રાજા સહદેવ સાથે એક ઉત્તમ હાથીપર ચડીને ત્યાં ગયો,
ત્યાં વિમળને બોઈ પછી ખુશીથી તેને બેસીને તે આવી રીતે બોલ્યો. ૪૬

મો વિમલ પુત્તધિક્ષા દિશ્વા મુન્ના સયસ્ત મજ્ઞ,
તપ્તો કાઝળય સાયં લહુમહગિહ મેહિદેદિ મુદં. ૪૭

જહ જહ જંપડ તંપડ રાયા વયળા ઇપળય પડળાઈ,
ગુરુ અદિગરણ પવિત્તી તદ્દ તદ્દમલ્લહ વિમલહિયણ. ૪૮

પઢિમ્પિયં તેળ નરિંદ અનય વિસપસર હરણમુ નરિંદ,
મહદેવ વિલસિય મિળં. નાકિજ્જડ ડચિય મેયસ્મ. ૪૯

આરો વિઓગવવરે સર્વંવો નિયગિત્તે ઇમોનીઓ,
મોળઓ ચરજ્જ વિમળ રત્નાપઢિમ્પણ ઇય વિમલો ૫૦

ઈક્કંતાલ્લર કમ્મં વીયં અરિ તયાપરિગ હસ્સ.
તા નિવમહ નહુ કઝ્જં રજ્જેળ મવજ્જ મૂલેળ. ૫૧

હે વિમળ તે' બેઆકળા બનેલા મુજને પુત્રની ભિક્ષા આપી છે,
માટે મહેરબાની કરીને જલહી મારા ઘરે પધારી મને રાજી કર. ૪૭

જેમ જેમ રાજા તેના પ્રતિ પ્રીતિ ભરેલાં વચનો કહેવા લાગ્યો તેમ
તેમ વિમળના હૃદયમાં મોહોટા અધિકરણ પૃવત્તિ થવાનો દોષ શાલવા
લાગ્યો. ૪૮

તેથી તેણે પ્રત્યુત્તર આપ્યું કે હે નરેન્દ્ર હે અન્યાયરૂપ વિપના ફે-
લાવાને અટકાવનાર ઉત્તમ રાજેન્દ્ર આનો બધું સહુદેવનું કામ છે, માટે
તેનું જે કાંઈ ઊચિત કરવાનું હોય તે કરો. ૪૯

ત્યારે રાજા તે વિમળને તથા સહુદેવને હાર્થીપર અડાવી પોતાના
ઘરે લાગ્યો અને રાજ્ય લેવાની વીનની કરવા લાગ્યો ત્યારે વિમળે તેને નીચે
મુજબ જવાબ વાગ્યો. ૫૦

રાજ્ય લેતાં એકતો ખરકમ કરવાં પડે છે તથા બીજી પરિચ્છેદવૃદ્ધિ
થાય છે, માટે હે રાજા પાપમૂળ રાજ્ય ત્રાથે મારે કામ નથી. ૫૧

અહ સજિ ગીસંનાં સહદેવં તસ્સનિવ ઇના દિશં,
હયગયર હથડ જળવય પુરપસુહં પિમહ ઇંસવં. ૫૨

અપ્પિ તા ધવલહરં સરંવ કમલા ઝલંઝદય કલિયં,
વિમલો પુણ સિદ્ધિપણ સંઝવિ ઓણિચ્છ માણોવિ. ૫૩

નિયજણય પસુહલોઓ સમાણિઓ તત્થ તેહિં,
અહ વિમલો કુવ્વંતો જિણ ધમ્મં સમં મહ્કમહ વહુકાલં. ૫૪

સહદેવો ઝળરજ્જે રટ્ટે વિમણ્ણુ અહસય સયહ્ણો,
અકરંકરે હવટ્ટહપુવ્વ કરે દંઢણ લોયં. ૫૫

વિયરહપાવુવણ્ણે અહિગરણે કુણ હહણહ અરિદંસે,
અસુહ ઝ્ઞાણો વગઓ કયાવિવિમલેણતો મણિઓ. ૫૬

ત્યારે સહદેવને કાંઈક ઇચ્છાવાળો બાણીને તેને સભાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પયહલ દેશ-નગર વગેરે મધ્યુ' અરધે અરધુ' વહેંચી કરીને સ્વાધીન કર્યું. ૫૨

વળી તળાવ જેમ કમળે કરીને ભરેલ હોય તેમ કમળા (લક્ષ્મીથી) ભરપૂર એક ધવળગુહુ તેને સભાએ આપ્યું; અને વિમળને તેની અનિચ્છા છતાં નગરશેઠનું પદ આપ્યું. ૫૩

હવે સહદેવ તથા વિમળે મળી પોતાના માબાપ વગેરેનું યોગ્ય સત્કાર સન્માન કર્યું બાદ વિમળ ત્યાં રહી જિન ધર્મ કરતો થકો બહુકાળ વ્યતિ કાંત કરવા લાગ્યો. ૫૪

પરંતુ સહદેવ સભ્યમાં રાષ્ટ્રમા અને વિપયોમાં અતિશય તૃષ્ણાવાળો થઈ પડી નવાં કર નાખવા લાગ્યો. બાના કર વધારવા લાગ્યો, તથા લોકોને સખ્તાઇથી દંડવા લાગ્યો. ૫૫

તેમજ પાપના ઉપદેશો દેવા માંડ્યો, અનેક અધિકરણ વધારવા લાગ્યો. હુકમોના દેશ ભાગવા લાગ્યો, આવી રીતે અગુલ ધ્યાનમાં કૃત્રી પરચો તેને બોઈ એક વળતે વિમળ તેને આવી રીતે કહેવા લાગ્યો. ૫૬

કરિ કલહકંન ચવલાઈ રાયકમલાઈ કારણાભાય,
કોપાવે સુપવત્તઈ નિય નિયમ ધુરં વિરાહિત્તા. ૫૭

વરમનલંમિપવેસો ફણિ મુહ કુહરેવરંકરોત્તિત્તો,
વરમસ મામયપીઠા નદુવિરઈવિ રાહણા ભાય. ૫૮

ઇય નિસુર્ણતો જાઓ જલ ભરિય ઘણુવ્વ કસિણવયણોસો,
વિમલેણ તઓમોળંવિદિયમજોગુત્તિ કાઝળં. ૫૯

જિણ ધમ્મેવિગયરઈ વિવન્નવિરઈ ફરંતપાવમઈ,
અઙ્ગણમણત્થ દંઢં કુવ્વંતોવંત સંમત્તો. ૬૦

કેણવિનરેણ પુવ્વંવિરાહિણં કયાવિસહદેવો,
લહિહં છલં છુરીણ હણિઓપત્તો પદમ પુઢવિં. ૬૧

હે ભાઈ! હાથીના ખડ્ગના કાન માફક ચપળ એવી રાજ્ય લક્ષ્મીના
કારણે પોતાના નિયમોની ધુસરીને ભાંગી કરીને કોણ પાપમાં પ્રવર્તે. ૫૭

હે ભાઈ અગ્નિમાં પેસવું સાફ સર્પના મુખના વિષમાં હાથ ના-
ખવો સારો, તથા ગમે તેવા વિષમ રોગની પીડા સારી, પણ મતની વિરા-
ધના કરવી સારી નથી. ૫૮

એમ સાંભળીને પાણી ભરેલા વાઢાની માફક સહદેવે કાળું મોં
કર્યું, તેથી વિમળે તેને અયોગ્ય બાણી મૈત્ર ધારણ કર્યું. ૫૯

પછી સહદેવની જિન ધર્મ ઉપરથી ઓછી પ્રીત પડતી ગઈ, અને
પાપની મતિ સ્પુરિત થયાથી તે વિરતિહીન થયો થકો ઘણા અનર્થ ઢંડ કરીને
સમ્યક્ત્વ બ્રહ્મ થયો. ૬૦

બાદ કોઈક પ્રથમના દૂષાયલા પુરૂષે ક્યારેક છળ પામીને સહદેવને
છુરીથી મારી નાખ્યો, એટલે તે પહેલી નારદીમાં પહોંચ્યો. ૬૧

તયણુ ગુરુગહિરભવજલ નિર્હિમિ અહસ હિય દુસહદુહનિવહં,
કહકહવિલહિય નરજંમકમ્મ હણિહં ગમીસંસિવં. ૬૨

અચ્ચંતપાવમીરુ વિમલો પુણ પાલિહંગિહિધમ્મં,
જાઓ અમરો પવરો મહાવિદેહંમિસિજ્ઞિહિ. ૬૩

ઇત્યેવેત્ય વિમલસ્ય વેષ્ટિતં, વેષ્ટિતં નલ્લુકર્મ કોટિયિઃ
દે જનામવ તપાપ ધીરવો ધીરવૌધિ ચરણવ્યવસ્થિતાઃ ૬૪

इति विमल दृष्टान्तः समाप्तः छ.

ત્યારબાદ ભારે ઝંખીર સંસાર સમુદ્રમાં ભટકતાં અસહ્ય દુઃખો વેઠીને
જેમ તેમ કરી મનુષ્ય ભવ પાત્રીને કર્મો ખપાવી તે સુક્રિત મેળવશે. ૬૨

આણીમેર અત્યંત પાપ ભીડૂ વિમળ ગૃહિધર્મ પાળીને ખબર દેવતા
યઈ મહાધિદેહમાં જન્મીને સિદ્ધિ પામશે. ૬૩

આ રીતે કર્મની આણીઓથી અસ્પષ્ટ આ વિમળનું ચારિત્ર આણીને
હે જનો તમે સમ્યક્ત્વ અને ચારિત્રમાં ધીર રહી પાપભીડૂ થાઓ. ૬૪

આ રીતે વિમળનો દૃષ્ટાંત સમાપ્ત થયો.

સપ્તમ ગુણ.

ऊक्तो भीरू रितिषष्ठो गुणः सांप्रत मशठइति सप्तमं गुणं
स्पष्टयन्नाह ॥ छ ॥

ભીડૂપણા રૂપ છઠો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે અશડપણા
રૂપ સાતમા ગુણને સ્પષ્ટ કરે છે:—

(મૂઠા ગાથા.)

અસદો પરંનવંચહ,
 વીસસણિજ્જો પસંસણિજ્જોય;
 ઉજ્જમહ માવસારં
 ઉચિઓ ધમ્મસ્સ તેણેસો. ૧૪

(ભૂળનો અર્થ.)

અશકં પુરૂષ બીજને ઠગતો નથી, તેથી તે વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય તથા વખાણવા યોગ્ય રહે છે, અને ભાવ પૂર્વક ઉદ્ધમ કરે છે, તે કારણથી તે ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે. ૧૪.

(ટીકા.)

શઠો માયાવિ તદ્વિપરીતોઽ શઠઃ પરમન્યં, નવંચતિ નાતિસંધત્તે,
 શઠં એટલે કપટી, તેથી વિપરીત તે અશકં અર્થાત્ નિષ્કપટી પુરૂષ,
 પર કહેતાં અન્યને વંચતો નથી, એટલે ઠગતો નથી.

અતણ્ણ વિશ્વસનીયઃ પ્રત્યસ્થાનં ભવતી તરઃ પુનરવંચન્નાપિ ન વિ-
 શ્વાસ કારણં.

એથીજ તે વિશ્વસનીય એટલે પ્રતીતિ યોગ્ય થાય છે, પણ કપટી
 પુરૂષ તો કદાચ નહિ ઠગતો હોય તોપણ તેનો કોઈ વિશ્વાસ કરતું નથી,

ચતુક્તં.

માયા શીલઃ પુરુષો, યદ્યપિ ન કરોતિ કિંચિદપરાધં,
 સર્પેન્દ્રિયા વિશ્વાસ્યો, ભવતિ તથા પ્યાત્મ દોષ હતઃ ૧.

જે માટે કહેલું છે કે.

કપટી પુરૂષ જો કે કશો અપરાધ નહિ પણ કરે, તોપણ પોતાના
 તે દોષના જોરે સર્પની માફક અવિશ્વાસ્ય રહે છે. ૧

તથા પ્રશંસનીયઃ શ્લાઘનીયશ્ચસ્યા દશઠ ઇતિ પ્રક્રમઃ,

વળી સદરહુ અશઠ પુરૂષ પ્રશંસનીય એટલે વ-
ખાણુવા યોગ્ય પણ થાય છે.

યદવાચિ.

યથાચિતં તથાવાચો, યથા વાચ સ્તથા ક્રિયા,

ધન્યાસ્તે ત્રિતયેયેષાં, વિસંવાદો ન વિદ્યતે. ?

જે માટે કહેલું છે કે.

જેવું ચિત્ત હોય તેવી વાણી હોય, અને જેવી વાણી હોય તેવી
કૃતિ હોય, એ રીતે ત્રણે બાબતમાં જે પુરૂષોનો અવિસંવાદ હોય તેઓ
ધન્ય છે. ૧

તથોદચ્છત્તિ પ્રવર્તતે ધર્માનુષ્ઠાન ઇતિશેષઃ ભાવસારં સદ્ભાવ સુંદરં
સ્વચિતરંજનાનુગતં નપુનઃ પરરંજનાયેતિ દુઃપ્રાપ્તસ્વચિત્તરંજનં.

વળી અશઠ પુરૂષ ધર્માનુષ્ઠાનમાં ભાવસારપણે એટલે સદ્ભાવ પૂર્વક
અર્થાત્ પોતાના ચિત્તને રંજિત કરવા માટે, ઉદ્યમ કરે છે એટલે પ્રવર્તે
છે, નહિ કે પરને રંજન કરવા માટે પોતાના ચિત્તને રંજન કરવું એ અ-
રેખર મુશ્કેલ કામ છે.

તથાચોક્તં.

મુયાંસો મુરિલોકસ્ય ચમત્કાર કરાનરાઃ

રંજયંતિ સ્વચિત્તંયે મુતલે તે ય પંચષાઃ ?

જે માટે કહેલું છે કે,—

ખીબ ઘણા લોકોના ચિત્તને ચમકાવનારા માણસો ઘણા મળી આવે
છે, પણ જેઓ આ પૃથ્વીપર પોતાના ચિત્તને રંજે તેવા તો પાંચ છ જ
મળશે. ૧

તથા.

કૃત્રિમૈર્દેવરૈશ્વિત્રૈઃ શક્ય સ્તોષયિતું પરઃ
આત્મા તુ વાસ્તવૈ રેવ હતકઃ પરિતુષ્યતિ. ૨

વળી કહ્યું છે કે.

ખીબને તો અનેક તરેહના બનાવટી આંડ'બરેથી રાજ કરી શકાય છે, પણ આ (હર્યો) આત્માતો બરેબરા બનાવેથીજ પરિતોષ પામે છે. ૨

ઉચિતો યોગ્યો ધર્મસ્ય પૂર્વ વ્યાવાર્ણિત સ્વરુપસ્ય, તે ન કારણેનૈ
ષોડશ્ચઃ સાર્થવાહ પુત્ર ચક્ર દેવવત્

તે કારણે કરીને એ એટલે અશક્ય પુરૂષ પૂર્વે વર્ણવેલા સ્વરૂપવાળા ધર્મને ઉચિત એટલે યોગ્ય ગણાય છે; સાર્થવાહના પુત્ર ચક્રદેવની માફક.

ચક્રદેવ ચરિતંત્વેવં.

અતિથિ વિદેહે ચંપા વાસપુરં પત્ત રપ ઉરપરિ કલિયં,
તત્યાસિ સત્યવાહો અહ રુદ્ધોરુદ્ધ દેવુત્તિ. ૧

તત્સય ધજ્જા સોમા સહાવસોમા કયાશ્ગિહિધમ્મં,
સાપદિવજ્જ ઇગણિણીહં બાલર્ચદા ઇપાસંમિ. ૨

ચક્રદેવની વાત આ પ્રમાણે છે.

વિદેહ દેશમાં ઘણી વસ્તીથી ભરપૂર રહેલું અંધા નામે નગર હતું, ત્યાં અતિકુર રૂદ્રદેવ નામે સાર્થવાહ હતો. ૧

તે સાર્થવાહની સોમા નામે ભાર્યા હતી, તે સ્વભાવથીજ સૌમ્ય શુભ્રવાળી હતી, તેણીએ ગાળઅંદા નામની ગણિની પાસેથી શૃંગીધર્મ અંગીકાર કર્યો હતો. ૨

તર્કિચ્ચિવિસય વિમુહં દદ્વુપત્તદો મળેસેમેંતામુંવપિણ,
ધમ્મમિમં મોર્ગિપિવ મોગ વિમ્મ કરં, ૩

સાસાહૃ મોર્ગેહિં રોર્ગેહિ વમહકયંમો આહ,
ર્કિંચઇહં દિટ્ઠમદિટ્ઠ કપ્પણં કુણસિ તંમૂહ ૪

સા મળઇ ઇમેવિસયા પમુગણ સાહારણા વિપચક્ખા,
આણિસ્સરિયાઇ ફલો વિકિન્ન ધમ્મોસમક્ખોતે. ૫

ઉત્તરદાણ અ સત્તો વિક્કલ્લ ચિત્તો અડ્ઢવસવિરત્તો,
આલવણાઇવિતત્તો તીઇસ મંવયઇસવ્વતો, ૬

અન્નંધમ્મ ઇક્કન્નં સોમા અત્થિત્તિ લહૃઇ નયતોસો,
તમ્મારણહે ઉમર્હિં ઠવઇગિહંતો ઘહેલ્લિવિહં. ૭

તેણીને કાંઈક વિષયથી વિમુખ થએલી બેધને તેણીનો ભક્તિ ગુસ્સે થઈ 'કહેવા લાગ્યો કે સર્પની માફક લોગમાં વિદ્ધ કરનાર આ ધર્મને મૂકીદે. ૩

તેણીએ ઉત્તર આપ્યું કે રોગો સમાન લોગોની મારે જરૂર નથી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે મૂર્ખ સ્ત્રી તું કોળીતાને મૂકી અણુકોળીતાની શામાટે કલ્પના કરે છે. ૪

તેણી બોલી કે આ વિષયો તો પશુઓ પણ લોગવી શકે છે એમ પ્રત્યક્ષ જણાય છે અને અનેક પ્રકારનો ધર્મ કરતાં તો સૌ આરા ઊઠાવે એવું એમર્થ મળે છે એ તમે પ્રત્યક્ષ જુવો છો. ૫

ત્યારે ઉત્તર આપવા અસમર્થ થએલો સોમ વિલક્ષ મન કરીને તે-
ણીનાં જીવર અંતિશય વિરક્ત થયો થકો તેણીના સંઘાતે બોલવા કરવાનું
ખંધ રાખી તેણી સાથે દરેક સ્થળે જતો આવતો, ૬

બાદ તેણે ખીજી સ્ત્રી પરણવા વિચાર કર્યો પણ સોમા હયાત હો-
વાના સળખે તે મેળવી શક્યો નહિ, તેથી તેને મારી નાખવા ખાતર એક
સર્પને ઘડામાં નાખીને તે ઘડો ઘરમાં રાખી મેલ્યો. ૭

મળઈપિણ અમુગઘટા ઉદામમાણે મુસાવિસરલમણા,
જાતિલ વઘ કરં કુંભે તાઢકા કંસિણ મુયમેળ, ૯

ઢકાઅહંતિપણોસાસાહસોવિગાઢ સઢયાણ,
ગારુડિયા ગારુડિયા 'ઈચ્છાઈકરે' ઇહલવોલં. ૧૦

સિમ્બંસે ઉલ્લહિયં વિહુરેઈનિવહિયં ચદસર્ણેઈ,
વિસમીણ હિવયાણેઈ દૂર દૂરેણ ઓસરિયં ૧૦

અચઈય સંમાસોહંમ કળ્પલીલાવયંસમુવિમાણો,
પાલિઓ વમદ્વિઈયા સોમામુર મુંદરી જાયા. ૧૧

રુદ્ધોસરુદ્ધદેવો નાગસિર્નિનાગદત્તસિદ્ધવિસુયં,
પરિણીય નીઈવાહાઈ મુંજિયં પંચવિહવિસણ. ૧૨

મઝી 'તે' સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિયા અમુક ઘડામાંથી ફૂલની માળા લાવી આપ, ત્યારે સરળ મનવાળી સોમાએ ઘડામાં જેવો પોતાનો હાથ નાખ્યો 'કે' તેમાં રહેલા કાળા સર્પે તેણીને ડસી. ૯

તેણીએ પતિને કહ્યું 'કે' મને તો સર્પે ડસી છે, ત્યારે તે ભારે કપટ કરનાર હોવાથી ગાફીઓને બોલાવવા માટે બૂમો મારી ભારે ધાંધલ કરવા લાગ્યો. ૯

એટલામાં તો તરત તેણીના કેશ ખરી પડયાં, ઢાંત પડી ગયા, અને વિષથી બાણે બીધા હોય તેમ પ્રાણ દૂર થયા. ૧૦

તે સોમા સત્યકત્વ કાયમ રાખીને સૌધર્મ દેવલોકના લીલાવત'સક નામના વિમાનમાં પદ્યોપમના આયુધવાળી દેવાંગના થઈ ૧૧

... રૂદ્ર પરિણામી તે રૂદ્રદેવ હવે નાગદત્ત શેઠની નાગશ્રી નામે પુત્રીને પરણ્યો અને અનિતિ માર્ગે વર્તતો રહી પાંચ પ્રકારના વિષયો લોગવવા લાગ્યો. ૧૨

રુદ્ધજ્ઞાણો વગઓ નરયાવાસંમિ પદમપુદવીણ.

લાઢક્ષ્ણહા મિહાણે પલિયા ઝનારઓ જાઓ. ૧૨

અહસો સોમાંજીવો ચવિં સોહંઓ વિદેહંમિ, .

સેલંમિહું મુમારે, જાઓ દંતી ઘવલ કંતી. ૧૪

ઇયરો વિંતચવ્વટ્ટિય જાઓ કીરોતહિં ચિયગિરિંમિ,

કીરીઈ સહરમંતો નર માસામાસિરો મમઈ. ૧૬

કઈયા વિતંગંદં કરેણુયાનિયર પરિગયંદદ્દં,

પુવ્વ ભવમાસાઓ વહુ લીવહુલો વિચિંતેઈ, ૧૮

વિસય મુહાણ ઇમાઓ કિહણુમણ વંચિયવ્વઓ ઇસ,

ઈવં ઉવાયચિંતણ પવણો પત્તોસણ નીઢે. ૨૦

તે શૈદ્ર ધ્યાનમાં ગરકાવ રહી મરીને પહેલી નારકીના 'ખાડખખડ
નામના નરકાવાસમાં પલ્લેપમના આયુષ્યથી નારકપણે ઉત્પન્ન થયો. ૧૩

હવે તે સોમાનો એવ શૌધર્મ દેવલોકથી ચવીને વિદેહ દેશમાં સુ-
મુમાર પર્વતમાં ઘોળી કાંતિવાળો હાથી થયો. ૧૪

પહેલો રૂદ્રદેવનો એવ પણ નારકીથી નીકળીને તેજ પર્વતમાં શુકરૂપે
ઉત્પન્ન થયો, તે મનુષ્યની ભાષા બોલતો થકો શુકી સાથે રમતો ત્યાં ભ-
મતો હતો. ૧૫

તેણે ક્યારેક તે હાથીને ઘણી હાથણીઓ સાથે ફરતો બેઠને પૂર્વ
ભંવના અભ્યાસથી બહુ કપટી થઇને નીચે સુજળ વિચાર્યું. ૧૬

આ હાથીને આવા વિષય સુખથી મારે શીરીતે છૂટો પાડવો એ
ખાખતના ઉપાય ચિંતવતો થકો તે પોતાના માળામાં આવી બેઠો, ૧૭

તાત્થચંદ લેહામિહાણ સ્વર્ગરિ હરિતુ સંપત્તો.

લીલારહિતિ સ્વયરો મયમીઓ મળતં કીર્તિ. ૧૮

મોદ્ધ ગિરિનિલં જે ચિદ્દા મેગોહાગ મીસ્વયરો,

નહુસે કહિયવ્વો હંગઓ ચમસો કહેયવ્વો. ૧૯.

તોકીર સ્ત્રીરમહુમહુર વચનમહુ વમુવકયં તુમણ,

તુજ્જવિ અહંઅવસ્સં કરિસ્સમણુ સુવમુવચારં. ૨૦

અહ આગઓ સ્વયરો અદ્દુ લીલારહિપડિનિયત્તો,

કહિયં સુણણયં હમસ્સ સોહરિસિઓહિયણ. ૨૧

इत्थं तरंमित्तथा गयंगयं तंजहिच्छियाभमिरं,

पासिंचु चितइ सुओ अहह अहो सुंदरो वसरो. २२

તેટલામાં ત્યાં અંદ્રલેખા નામની વિદ્યાધરીને હુરીને લીલારતિ ના-
મનો વિદ્યાધર આવી પહોંચ્યો, તે ભયભીત હોવાથી તે સૂકાને આ પ્રમાણે
કહેવા લાગ્યો. ૧૮

હું શુક અને આ આડીમાં ભરાઈ બેસીયે છીએ ધડિં એક બીજો
વિદ્યાધર આવનાર છે, તેને મારો પતો દેવો નહિ, અને તે પાછો વળે ત્યારે
મને જણાવી દેવું. ૧૯

હું હુધ અને મધની માફક મધુર વાણી બોલનાર શુક, જો તું એ
રીતે મારો ઉપકાર કરીશ તો હું તારો પણ અંધર્ય ચોગ્ય અહલો વાળી
આપીશ. ૨૦

છોટલામાં તે વિદ્યાધર આવી પહોંચ્યો, તે લીલારતિને ત્યાં નહિ
દેખવાથી પાછો વળ્યો, ત્યારે શુકે તે વાત છુપાઈ બેઠેલા વિદ્યાધરને જણાવી,
તેથી તે હૃદયમાં રાજી થયો. ૨૧

આ હરમ્યાન ત્યાં પોતાની ઇચ્છાએ ભમતો હાથી આવી પહોંચ્યો,
તેને જોઈ તે શુક વિચારવા લાગ્યો કે આ મગ્રાની તક છે. ૨૨

તો નિવહિનિયહિનહિઓ ઠાંકરિસીનિહિમિંભણહિપિયં,

મણિયં વસિદ્ધ રિસિણા કામિય તિત્થં દમંસિતં. ૨૩

જોઈત્યભિગુનિવાયં કરે સો લહઈ કામિયંસ્વફલં,

ઇયમ્મણિયપિયાઈસમં તહિવિપત્તો નિલ્લુકોય. ૨૪

તવ્વયણ પેરિઓ પુણ લીલારહ સ્વેયરોપિયાસહિઓ,

ચલચલ કુંઢ લધરો ઉપ્પહઓ ગયણમમ્મંમિ. ૨૫

તંદદ્ધુ ચિંતહકરી કામિયતિત્થંદમં સ્વજંદહયંસ્વેયરમિહુણંજાયં,

પહિયંકિર કીરમિહુણંપિ. ૨૬

તો કિંદમિણા તિરિયત્તણેણ મજ્જંતિ ચિંતિયનગાઓ,

મ્મંપાવહસોતહિયં, અહુદિયંકીર મિહુણંતં. ૨૭

તેથી તે ભારે કપટી થઈને હાથીની પાસે રહીને પોતાની પ્રિયાને કહેવા લાગ્યો કે વશિષ્ઠ મુનિએ કહ્યું છે કે આ કામિત તીર્થ નામે ક્ષેત્ર છે. ૨૩

છહાં જે ભૂગુપાત કરે તે મનવાંછિત ફળ પામે છે, એમ કહીને પ્રિયાની સાથે ત્યાંથી ઝંપાપાતના ઢાંગે પડીને નીચે છુપાઈ રહ્યો. ૨૪

બાદ તેના કહેવાથી લીલારતિ વિદ્યાધર પોતાની પ્રિયા સહિત અપળ કુંડળો ધરતો થકો આકાશમાં જડતો થયો. ૨૫

આ બનાવ જોઈને હાથી વિચારવા લાગ્યો કે આતો બરેબર કામિત તીર્થ છે, કેમકે છહાંથી પડેલું શુકનું જોડું વિદ્યાધરનું જોડું ગન્યું છે. ૨૬

માટે મારે પણ આ તિયંચપણાનું શું કામ છે? એમ ચિંતવીને પર્વતપરથી રોહિ ત્યાં ઝંપાપાત કર્યો એટલે શુકનું જોડું ન્યાથી કાઢી ગયું. ૨૭

સંચુન્નિયં ગુવંગોહત્થી ગલહત્થિઓવિવિયણાણ,
 ફુરિય મુહજ્જ વસાઓ જાઓવંતર મુરોપવરો. ૨૮
 અહસયકિલિટ્ઠચિત્તો વિસયપસત્તો સુઓવિસંપત્તો,
 રયણાઇલોહિયકૂલે નરણ અદતિક્સલદુહલકૂલે. ૨૯

(હતશ્ચ)

અત્થિ વિદેહે સિરિચક વાલનયરંમિ સત્થ વાહવરો,
 અપ્પાહિદ્ધ ચક્કક્કલો સુમંગલાપણ ઇણીતસ્સ. ૩૦
 અહસો કરિંદ જીવોં ચવિઝ્ઞં તાણનંદણાં જાઓં,
 નામેણ ચક્કદેવોં સયાવિગુરુજણવિહિય સેવોં. ૩૧
 ઉવ્વદ્ધિય ઇયરોવિદુ જાઓ તત્થેવ જંન દેવુત્તિ,
 સોમપુરોહિયપુત્તો, દુવેવિતરુણુત્તમણુપત્તા. ૩૨

હવે તે હાથીના અંગોપાંગ ચૂરેચૂરા થઈ ગયા અને તેને ભારે વે-
 દના થવા લાગી છતાં તે શુભ અશ્વપ્રસાદ રાખીને મહાન વ્યંતર દેવતા
 થયો. ૨૮

અતિશય કિલિષ્ટ પરિણામી અને વિષયાશક્ત શુક મરીને પહેલી
 નારકીના અતિ આકરા દુઃખથી ભરપૂર લોહિતાક્ષ નામના નરકાવાસમાં પ-
 હોયો. ૨૯

દરમિયાન વિદેહ ક્ષેત્રમાં શ્રી ચક્રવાળ નગરમાં અપ્રતિહત ચક્ર ના-
 મનો એક મહાન્ સ્વાર્થવાહુ રહેતો હતો અને તેની મુમંગળા નામે સ્ત્રી હતી. ૩૦

હવે તે હાથીનો જીવ વ્યંતરના ભવશ્રી ચવીને તેઓના ઘરે પુત્રરૂપે
 અવતર્યો, તેનું ચક્રદેવ એવું નામ પાડવામાં આવ્યું, તે હમેશાં પોતાના શુ-
 રજનની સેવામાં તત્પર રહેવા લાગ્યો. ૩૧

પેલા શુકનો જીવ પણ નારકીમાંથી નીકળીને તેજ નગરમાં સોમ-
 પુરોહિતનો યજ્ઞદેવ નામે પુત્ર થયો. બાદ ચક્રદેવ અને યજ્ઞદેવ બન્ને યૌવન
 પામ્યા. ૩૨

સપ્ખાવ કડયવેદિં, જાયમિત્તીદ તે સિમન્નોનં,
પુન્નકય કમ્મ દોસા કયાવિ ચિંત્તં પુરોહિસુઓ. ૩૩

કહણ મચ્ચક દેવો, ઇમાઝ અત્તુચ્છ લચ્છિ વિચ્છદુ,
પાવિદ્ધિ ફુદંધંસં, હં નાયં અત્થિદ્ધ ઉવાઓ. ૩૪

ચંદણ સત્થાહગિદં મુમિદં દવિણં ચિવિત્તુ ઇયાગિદે,
કાહિદં નિવસ્સપુરઓ મંસિસ્સં સંપયાઝ ઇમં. ૩૫

કાઝં તદ્દેવસ મણદ્ વયંસગોવેમુમ્મજ્જદવિણમિણં,
નિયગેદ્દેસો વિતઓ ઈવંચિયકુણદ્ સરલ્લમ્મણો. ૩૬

વત્તા પુરેપવત્તા મુદ્દે ચંદણમિદંતિતો પુદ્ગલો,
સત્થાદ્ધમુ ઇણેસોદવિણમિણં કસ્સ મોમિત્ત. ૩૭

તે બે જણ વચ્ચે એકની ખરા ભાવથી અને બીજાની કપટ ભાવથી
દોસ્તી બંધાઈ બાદ પૂર્વકૃત કર્મના દોષથી પુરોહિતનો પુત્ર એક વેળા આ
પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો. ૩૩

તેણે વિચાર્યું કે આ ચક્રદેવને આવી મોટી લક્ષ્મીના વિસ્તારપરથી
શી રીતે બ્રહ્મ કર્યો એમ વિચાર કરતાં કરતાં તેને એક ઉપાય સૂચ્યો. ૩૪

તેણે નિશ્ચય કર્યો કે ચંદન સાર્થવાહનું ઘર લૂંટીને તેનું ધન આ
ચક્રદેવના ઘરે સખવું અને પછી રાત્રીને કહીને એને પકડાવી એની સઘળી
મિલકત પડાવવી. ૩૫

પછી તેણે તે પ્રમાણે કરીને ચક્રદેવ પાસે આવીને કહ્યું કે હે મિત્ર
આ માટે દ્રવ્ય તું તારા ઘરમાં સંભાળી રાખ ત્યારે સરળ હૃદયવાળા ચક્રદેવે
તે પ્રમાણે જ કર્યું. ૩૬

એવામાં નગરમાં વાત ચાલી કે ચંદન સાર્થવાહનું ઘર લૂંટાયું છે,
તે સંભળી ચક્રદેવે ચક્રદેવને પૂછ્યું કે હે મિત્ર આ દ્રવ્ય કોનું છે? ૩૭

સોઆહમજ્ઞદવ્વંતાયમયા ગોવિયંતુહગિહંમિ.

આસંકાનમળાગવિ કાયવ્વા ચક્રદેવતણ. ૩૯

ઇત્તોયચંદણેણં અમુગં અમુગં ચમહ ગયંદવ્વં,

કહિયં નિવસ્સ તેણં નયરે વોસા વિયંપવં. ૩૯

ચંદણ ગિહંપ મુટ્ટં જેણં કેણવિ કહેઝ સોમજ્ઞ,

ઈણિંદ નતસ્મદંડો પચ્છાસારિરિઓ દંડો. ૪૦

અહ્મદિણપણગંમિગમ પુરંહિપુત્તો નિવંમળાદેવ,

મદ્વિનજુજ્ઞ ઇનિયમિત્ત દોસફુદ વિચ્છેડણકારં. ૪૧

પરમહ વિરુદ્ધ મયંતિધારિ ઝંપારિમોનહિયયંમિ.

ચંદણધણં અવસ્સં અન્થિગિદે ચક્રદેવસ્સ. ૪૨

ત્યારે તે બોલ્યો કે એ માફ દ્રવ્ય છે, કિંતુ બાપના ભયથી તારે ઘેર છુપાવ્યું છે, માટે હે ચક્રદેવ તારે એ બાળત લગારે શંકા ધારણી નહિ. ૩૯

આણીમર અંદન શેડે રાજા પાસે પોતાનું જે જે દ્રવ્ય ચોરાયું હતું તે નામવાર નોંધાવ્યું. તેથી રાજાએ નગરમાં નીચે મુજબ ઉદ્ઘોષણ કરાવ્યું. ૩૯

જે કોઈએ અંદનનું ઘર લૂટ્યું હોય તે મને આવીને હમણા ને હમણા કહી જશે તો તેને દંડવામાં નહિ આવે, નહિ તો પછી સખત રીતે દંડ કરવામાં આવશે. ૪૦

હવે પાંચ દિવસ વીત્યા કેડે પુરોહિતનો પુત્ર યજ્ઞદેવ રાજા પાસે જઈ કહેવા લાગ્યો કે હે દેવ, જો કે પોતાના મિત્રનો દોષ બોલી બતાવવો વાજબી નથી. ૪૧

છતાં આ અતિ વિરુદ્ધ કામ છે એમ ધારીને હું તે માસ હૃદયમાં છુપાવી શકતો નથી કે અંદનનું ધન અવશ્ય ચક્રદેવના ઘરમાં હોયું જોઈએ. ૪૨

(રાજા) નણુસોગરિટપુરિસો રાયવિરુદ્ધં ઇમંકહકરિજ્ઞ,
(યજ્ઞદેવઃ) ગરુયાવિલોહમોહિયમદ્ગોચિદ્દૃઢં તિવાલબ્ધ. ૪૩

(રાજા)સોસંતોસમુદ્ધારસ પાણપ્પવણોમુણિજ્ઞ એસયયં,
(યજ્ઞદેવઃ) અવિ તરુણો દ્વિણમિણંપાવિયપાણિંપસરંતિ. ૪૪

(રાજા) નણુસોમહા કુલીણો, (યજ્ઞદેવઃ) કોદો સોદ્ધકુલસ્સ વિમલસ્સ,
અ. અદ્વિહલ પરિમલે મૃતિ કુસુમે મુનહંતિ, કિંકિમઓ. ૪૫

(રાજા) જડપૂવંતાકિજ્ઞઝ સમંત ઓગેહસોદ્ધં તસ્સ,
(યજ્ઞદેવઃ) એવંકિં દેવસ્સવિપુરઓ જંપિજ્ઞપ્પ એઅલિયં. ૪૬
તો નિવદ્ધા તલારો ચંદણ મંડારિણ સદ્ધ મણિઓ,
મોચક દેવગેહે નદ્દં દ્વં મવેસેદિ. ૪૭

(રાજા બોલ્યો) અરે એતો ભારે આગરુદ્ધાર પુરૂષ છે, તે આવું સ-
ન્ય વિરૂદ્ધ કામ કેમ કરે?

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા મોહોટા માણસો પણ લોભથી અતિ મોહ
પામીને મૂર્ખ બને છે ૪૩

(રાજા બોલ્યો) અરે ચક્રદેવ તો સંતાપરૂપ અમૃત પાનમાં હમેશ
પરાયણ રહેલો માંભળવામા આવે છે. (યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા તરૂઓ પણ
આ દ્રવ્યને પામીને તેને પોતાની પાડોથી વીંટે છે. ૪૪

(રાજા બોલ્યો) અરે ચક્રદેવ તો મહા કુલીન સંભળાય છે.

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા, એમાં નિર્મળ કુળનો મો દોષ છે? શું
મુગંધી પુત્રોમા પણ કીલ નથી થતા કે? ૪૫

(રાજા બોલ્યો) જો એમ છે તો તેના ઘરની ઝડતી હેવરાવીએ.

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા 'તમારી રૂમરૂ શું મારા જેવાથી બહુ
બોલાય કે. ૪૬

ત્યારે રાજાએ તળવર (ફેજદાર) તથા ચંદન શેઠના ભંડારીને બો-
લાવીને કહ્યું કે તમે ચક્રદેવના ઘરે જઈ ચોરાયલા માલની તપાસ કરો. ૪૭

સોચિત્ત્વં ઇતરં વદ્ધા. અહહ અસંમા વણિજ્જ માહટ્ઠં,
કિંકિદ્યા પાવિજ્જિ રવિવિવે તિમિરપપ્પારો. ૪૮

અહવા પહુણો આણં કરેમિપત્તો તઓગિહેતસ્સ,
પપ્પણિ ચંદણદબ્બં નદ્દં જાણેસિ ધોમદ્. ૪૯

(ચક્રદેવ:) નરુનહુ મુણેમિકિંચિવિ (તલવર:)
તોમો તુમપ્પન કુપ્પિયબ્બંમે જંરાય સાસણેણં તુહગેહંકિપિ જોડસ્સં. ૫૦

(ચક્રદેવ:) કોવસ્સકોણુ મમઓ સયાપયા પાલણત્થ મેવજઓ,
નયકુલ હરસ્મ દેવસ્સ પ્પસ સયલોવિ સંરંમો. ૫૧

તો તલવરો ગિહંતો પવિસિય જાનિણયં નિહાલેહ,
તાકંચણ વાસણયં ચંદણ નામં કિયંલદ્દં. ૫૨

ત્યારે તળવર વિચારવા લાગ્યો કે અરેરે આતો અણુસંભવતી વાતનું
હુકમ કરવામાં આવે છે. શું સૂર્યના બિંબમાં અંધકારનો ભરાવ પામી શ-
કાય કે? ૪૮

અથવા સ્વામિનો હુકમ બબલવોજ બેઠ્યો એમ ચિંતવી તે ચક્રદે-
વના ઘરે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર ચંદનના ચોરાયલા માલની
તને કંઈ ખબર છે? ૪૯

(ચક્રદેવ બોલ્યો) નાના, મને કશી ખબર નથી.

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે તારે મારાપર કશો કોપ ન કરવો. કેમકે
હું શબ્દના હુકમ પ્રમાણે તારું ઘર કાંઈક તપાશીશ. ૫૦

(ચક્રદેવ બોલ્યો) એમાં કોપ કરવાનું શું કામ છે? કારણ કે ન્યાય-
વાન્ મહારાજનો આ સવળો વહીવટ કેવળ પ્રજાના પાણન અર્થેજ છે. ૫૧

ત્યારે તળવર તેના ઘરમાં પેસીને બરોબર બેવા લાગ્યો તો તેણે
ચંદનના ત્રાસવાળું સોનાનું વાસણ બેસું. ૫૨

તો મળઈ સદુક્ષમિમો કુઓ તપ્ ચક્રદેવ પત્તમિણં,
કિંહમિત્તત્થ વણિયંપાયદે મિનિયંતિસોમળઈ. ૫૩

(તલવર:) કહચંદણ નામંકં(ચક્રદેવ:)નામવિવજ્જાસઓકહવિજાયં,
(તલવર:) જડપ્વંતા કિત્તિયમિત્તંઈ વાસણે કળગં. ૫૪

(ચક્રદેવ:) ચિરગોવિયંતિનતહા સુમરેમિઅંસયંચિયનિપ્પહ,
(તલવર:) મંહારિયાકિંસંત્તં ઘણમિહસોઆહઅજુયમિયં. ૫૫

તો છોહાવિયન ડલંનિંયંતિ સવ્વંતહેવતંમિલિયં,
મળઈપુણો રક્ષિપહ્મોમહ ફુહક્ષરંકહસુ. ૫૬

અહવીસત્થં સહયં સુકીલિયં કીલિયં પંચિતંમિ,
મિત્તંદૂસે મિકહંતી ચક્રદેવોપુણાહ નિયં. ૫૭

ત્યારે દિલગીર થઈ તળવર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે ચક્રદેવ તને
આ વાસણ ક્યાંથી મળ્યું છે? ત્યારે ચક્રદેવ વિચારવા લાગ્યો કે મિત્રની
થાપણને કેમ પ્રગટ કરું, તેથી તે બોલ્યો કે એ મારું પોતાનું છે. ૫૩

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે એનાપર ચંદનનું નામ કેમ છે?
(ચક્રદેવ બોલ્યો) કોઈ પણુ રીતે નામ ફેર થવાથી તેમ બન્યું લાગે છે.
(તળવર બોલ્યો) બે એમ છે તો કહે આ વાસણમાં કેટલી કીમ-
તનું સોનું છે. ૫૪

(ચક્રદેવ બોલ્યો) લાંબા વખતપર સંઘરેલું છે માટે મને બરોબર
યાદ નથી, તમેજ તપાસીલ્યો.

(તળવર બોલ્યો) હે ભાંડારિક એનાપર કેટલું ધન લાગ્યું છે? ત્યારે
તે બોલ્યો કે દશ હજાર. ૫૫

ત્યારે નોંધ કઢાવીને બેવા લાગ્યા તો બધું તેજ પ્રમાણે મળતું થયું,
એટલે તળવર ચક્રદેવને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર સાચી વાત કહી દે. ૫૬

ચક્રદેવે વિચાર કર્યો કે મારાપર વિશ્વાસ ધરનાર મારી સાથે ધૂળે

રમનાર ચિત્તમાં ચોટી રહેલા મિત્રનું નામ કેમ આપું ? એમ વિચારીને ફરી તેણે કહ્યું કે એતો માફજ છે. ૫૭

(તલવર:) કિત્તિયમિત્તં પરસંતિયં ધર્મં તુ હિ હિંમિચિદ્દેઈ,
(ચક્રદેવ:) નિયયંપિ અત્થિ વહુયં પજ્જત્તં મમ પર ધર્મેણ. ૫૮

તો તલવરેણસ ળંગિહંનિયંતેણ તં ધર્મં પત્તં.
કુવિણ્ણ ચક્રદેવો હદેણનીઓનિ વસમીવે. ૫૯

રત્નાભણિયં નણુપદ્ અપ્પહિહય ચક્રસત્થ વાહસુણ,
નહુ સંભવદ્દમંતો કહેસુકો હત્યપરમત્થો. ૬૦

પરદોસ કહણ વિમ્મહો નર્કિચિજાં જંપણ્ણમોતાહે,
વહુયં વિઠંવિ ઝળં નિવ્વિસઓકારિઓ રન્ના. ૬૧

અહસોવિસાય વિહુરો ગુરુપરિમવદવન્ન લક્કિય સરીરો,
ચિત્તદ્દ કિંમ, મ, સંપદ્ પળદ્દમાણસ્સજી ણ. ૬૨

(તળવર બોલ્યો) તારા ઘરમાં પારકું દ્રવ્ય કેટલું રહેલું છે ?
(ચક્રદેવ બોલ્યો) માફ પોતાનું પણ ઘણું જ છે, પરાયાનું મને શું
ખબ છે. ૫૮

ત્યારે તળવરે આપું ઘર શોધતાં તે છુપાવેલું ધન મેળવ્યું એટલે તેણે ગુસ્સે થઈ ચક્રદેવને બાંધી કરીને રાત્ર પાસે રબ્બ કર્યો. ૫૯

રાત્ર તેને કહેવા લાગ્યો કે તારા જેવા અપ્રતિહતયકે સાર્થવાહુના પુત્રમાં આવી વાત સંભવે નહિ, માટે જે ખરી વાત હોય તે કહી દે. ૬૦

ત્યારે પરાયા દોષ કહેવાથી વિમુખ રહેનાર ચક્રદેવ કંઈ પણ બોલ્યો નહિ, એટલે રાત્રએ તેને બહુ પ્રકારે વિટંબીને દેશનિકાલ કર્યો. ૬૧

હવે તે ચક્રદેવના મનમાં ભારે દિલગીરી પેદા થઈ, અને ભારે પરા-ભવરૂપ, દવાનળથી તેનું શરીર ઝળવા લાગ્યું, તેથી તે વિચારવા લાગ્યો કે હવે મારે માનબ્રષ્ટ થઈને જીવનું શા કામનું છે ? ૬૨

(યતઃ)

વરંપ્રાણ પરિત્યાગો મામાન પરિસ્વંડના,
પ્રાણત્યાગે ક્ષણં દુઃખં માન મંગે દિને દિને. ૬૩

ઇય ચિંતિય પુરવાર્હિં વઢવિઢવિર્ણિં જાવ વંધણ અપ્પં,
તા તગ્ગુણગણ રંજિય હિયયા પુરદેવયા ક્ષાન્તિ. ૬૪

ઠાણંનિવજણણિમુહે નિવપુરઓ તંકહેહિવુત્તંતં,
ઉવ્વંધણ પેરંતં તોહુહિઓ ચિંતણ રાયા. ૬૫

ઉપકારિણિ વિશ્વેઆર્ય જનેયઃ સમાચરતિપાપં,
તંજનમ સત્યસંધં ભગવતિ વમુધે કથંવહસિ. ૬૬

ઇયપરિભાવિયરન્ના પુરોહિપુત્તાં ધરાવિહં તુરિયં,
તત્થ ગણંદિહ્હો સત્થાહ મુઓ તહ કુણંતો. ૬૭

જે માટે કહેલું છે કે.

પ્રાણ છોડવા સારા, પણ માનતું ખંડન સહન કરવું સાફ નહિ,
કારણ કે પ્રાણ છોડતાં ક્ષણવારતું દુઃખ રહે છે, પણ માનભંગ થતાં ઘરડોજ
દુઃખ લાગે છે. ૬૩

એમ ચિંતવીને નગરની બાહર એક વડના ઝાડમાં તેણે પોતાને
ગળે ફાંસો દીધો, તેટલામાં તેના ગુણે કરીને પુરદેવતા જલદી તેનાપર પ્ર-
સન્ન થઈ. ૬૪

ઉપકાર કરનાર અને વિશ્વાસ ધરનાર આર્યજન તરફ જે પાપ આ-
ચરે તેવા અસત્ય પ્રતિજ્ઞાવાળા જનને હે ભગવતી વસુધા ! તું કેમ ધારણ
કરે છે ? ૬૬

(નગર દેવતાએ આવો વિચાર રાજાના મનમાં પ્રેર્યો) એટલે રાજાએ
એમ વિચારીને પુરોહિતના પુત્રને ઝટ પકડાવી કેઢ કર્યો અને પોતે સાર્થ-
વાહના પુત્રની પૂઠ પકડી ત્યાં તેને ફાંસો ખાતા બેઠો. ૬૭

છિદિક્તુજ્જિપાસં સોગયમારોવિઝ્ઞહિદ્દેણ,
મહ્યાવિચ્છદેણં પવેસિઓ નયરમઙ્ગમિ. ૬૮

મણિઓયધોમહાયસતુજ્ઞકુલીણસ્સજુત્તમેવદ્ધમં,
તહ પુચ્છિરસ્સવિમમં જંપરદોસો નતે કદ્ધિઓ. ૬૯

કિંતુતુહજમવરદ્ધં અંનાણપમાય ઓહ્મ્હેહિં,
તંત્તમિ યઠ્ઠં સઠ્ઠં ત્તમાપદાણાત્તુસપ્પુરિસા. ૭૦

ઇત્થંતરે મદ્ધેહિં વંધિય તત્થાણિઓ પુરોહિસુઓ,
રોસારૂણ નયણેણં રન્નાવન્ઝો સમાણત્તો. ૭૧

તો મણ્ઠ ચક્રદેવો વચ્છલ્લહિણપગ્ગિસરલેણ,
મહ્મિત્તો ઇમેણં કિંનામ વિરુદ્ધ માયરિયં. ૭૨

રાત્રીએ ઝટ ઠઈ તેનો ફાંસો કાપી તેને હાથીપર ચઢાવી મોહોટા
આડંબરથી નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો. ૬૮

સભામાં આવતાં રાત્રીએ તેને કહ્યું કે હે મહાશય, તને તેવી રીતે
અમે પૂછતાં પણ તે પરનો દોષ નહિ બિઘાડ્યો, તે તારા જેવા કુલીન પુ-
રુષને બરોબર ઘટિતજ છે. ૬૯

કિંતુ આ બાબતમાં અમે અજ્ઞાનરૂપ ગફલતના લીધે તારો જે અ-
પરાધ કર્યો છે, તે બધો તારે માફ કરવો, કેમકે સત્પુરુષો ક્ષમાવાન હોય
છે. ૭૦

ઝોટલામાં સુલટો પુરોહિતના પુત્રને બાંધીને ત્યાં લાવ્યા, તેને બોધ
રાત્રીએ લાલચોળ આંખો કરીને તેને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો. ૭૧

ત્યારે ચક્રદેવ કહેવા લાગ્યો કે આ વત્સલ હૃદયવાન સરળ સ્વભાવી
મારા મિત્રે વળી શું વિરુદ્ધ કામ કરેલ છે? ૭૨

પુરદેવયાઈ કહિયં કહઈ નિવોદુટ્ટુ ચિદ્ઠિયંતસસ,
મન્નુભર ભરિય વિત્તો તો ચિંતડસત્થ વડ્પુત્તો. ૭૩

અમયરસાડવિસંપિવ સસહર વિંવાડ અગિવુટ્ટીવ્વ,
एरि સમિત્તા ડડમં કિમસમમ સમંજ સંજાયં. ૭૪

एवंસોपरिभाविय गाढं निवडि तुनिवइ चलणेसु,
મોયાવડનિયમિત્તાં તોહિદ્દો મળઈ નરનાહો. ૭૫

उपकारिणि वीतमत्सरेवा सद्य त्वयदितत्रकोतिरेकः
અહિતે સહસાપરાધલબ્ધે સઘૃણંયસ્યમનઃ સતાંસધુર્યઃ ૭૬

अहसत्थ वाहपुत्तो सयवत्तासुपत्ता निम्मलचरित्तो.
મહચહગપરિયરિઓ નિયમેહેપે સિઓ રત્ના. ૭૭

ત્યારે રાજાએ નગર દેવતાએ કહેલું 'તેનું' સઘણું ભોપાણું કહી બ-
તાવ્યું', ત્યારે દિલગીર થઇને સાર્થવાહનો પુત્ર વિચારવા લાગ્યો. ૭૩

અમૃતમાંથી વિષ કેમ પેદા થાય અથવા અંદ્રના બિંબમાંથી અગ્નિ
કેમ વર્ષે, તેમ આવા મિત્રથી આવું ભારે ભુંડું કામ કેમ થયું હશે. ૭૪

એમ વિચારીને તે ચક્રદેવે રાજાના પગે પડીને તે મિત્રને છોડાવ્યો.
ત્યારે રાજા હર્ષ પામીને નીચે મુજબ બોલ્યો. ૭૫

ઉપકારી અથવા નિર્મત્સરી માણસપર દયાળુ રહેવું એમાં શી ભો-
ટાઈ છે? કિંતુ દુઃખન અને વગર વિચારે અપરાધ કરનારપર જેનું મન દ-
યાળુ હોય તેને મનન જાણવો. ૭૬

હવે શતપત્ર નામના કૂલના માફક નિર્મળ ચરિત્રવાળા તે સાર્થવાહ
પુત્રને સારા સુ ભટોની સાથે તેના ઘરે મોકલાવ્યો. ૭૭

તેનાવિજનદેવો-આલવિઓપાણય સારવયળેહિં, -
સક્કારિય સંમાણિય પદ્ધવિઓનિયય ભવણંમિ: ૭૮

જાઓજળપ્પવાઓધન્નોએ સેવ સત્ય વાહમુઓ,
અવયાર પરેવિનરે-ઇયજસ્સમઈ પરિષ્ફુરડ. ૭૯

વેરગ્ગ-મંગલગ્ગેકુયાવિસિરિ અગ્ગિમ્મુદ્દગુરુપાસે,
ગિલ્લે ચક્રદેવોદિક્કલ્લ-દુદ્ધકક્કલ્લદ્ધણ સમં, ૮૦

વહુકાલં પરિપાલિય સામન્નસો અણન્ન સામન્નં,
જાઓઅર્જિમંધોનવ અયરાઙ્ગ મુરોવંમો. ૮૧

તત્તોચચ વિદ્દેહે અરિઙ્ગિએ મંગલાવઈ વિજય,
વહુરયણે રયણ ડરેસથપ્પ હુરયણ સારસ્સ. ૮૨

તે ચક્રદેવે તેટલું છતાં યજ્ઞદેવને પ્રીતિ ભરેલા વચનોથી બોલાવ્યો
તથા સ્ત્રોકાર સન્માન આપીને તેના ઘરે મોકલાવ્યો. ૭૮

ત્યારે લોકમાં વાત ચાલી કે આ સાર્થવાહના પુત્રનેજ ધન્ય છે કે
જેની અપકાર કરનાર ઉપર પણ આવી યુદ્ધિ રૂપુરે છે. ૭૯

હવે તે ચક્રદેવ વૈરાગ્યના માર્ગમાં લાગ્યો થકો કોઈકે દિવસે શ્રી
અગ્નિભૂતિ નામના ગુરૂની પાસે દુઃખરૂપી કુક્ષને બાળવા માટે અગ્નિ સન્માન
દીક્ષાને ગ્રહણ કરવા લાગ્યો. ૮૦

તે ઘણા કાળ સૂધી અતિ કૃત્ર સાધુપણું તથા નિષ્કપટ પ્રહાર્ય
પાત્રીને પ્રહાર્ય લોકમાં ભવ સાગરોચરના આયુષ્યવાળો કેવ થયો. ૮૧

ત્યાંથી ચલીને તે દુસ્સનોથી નહિ છતાંય એવી મંગળાવતી નામની
વિશ્વયમાં બહુ રત્નવાળા રત્નપુર નગરનાં રત્નસાર નામના મોટા સાર્થવાહના
ઘરે. ૮૨

સિરિમડ પિયાઈ જાઓચંદળ સારુતિ નંદળો તસસ,
કંતાયચંદકંતા દુવેવિજિણ ધમ્મ પરિ કલિયા. ૮૩

મરિઝં સજંન દેવોવિ દુચ્ચપુઢવીળ નારઓજાઓ,
પુળ આહેહય મુળઓ મવિઝં તત્થે વડ વવન્નો. ૮૪

તત્તો મમિય વહુમવં જાઓ સોરયળ મારદામિ સુઓ,
અહળ ગનામાપીઈ પુવ્વુત્તાતે સિસંજાયા. ૮૫

અન્નદિણે રયળ ઉરં દિમિજત્તાળ ગયં મિનિવંઈમિ,
સવરવડ ધિજ્ઞકેઝ મંજિય ગિલ્લ ઇવહુંવંદં. ૮૬

ઠરિયાયચંદકંતા સેસજળો કોવિકત્થ વિયનડ્ડો,
આવા સિઓયવલિઝં સવરવ ઈજિન્ન કૂવતઢે. ૮૭

તેની શ્રીમતી નામની પ્રિયાના પેટે અંદનસાર નામે પુત્ર થયો, તે અંદ્રકાંતા નામની સ્ત્રી પરણ્યો અને તે બન્ને જણ જિન ધર્મ પાળવા લાગ્યા. ૮૩

યશહેવ પણ મરીને બીજી નારકીમા ઉપજી ત્યાંથી પાછો તેજ નગરમાં એક શિકારી ફતરો થયો. ૮૪

ત્યાંથી બહુ ભયો ભમ્યા કેટે મહરહુ રત્નસાર સાર્યવાહની દાસીનો અધનક નામે પુત્ર થયો, ત્યાં પાછી તે બે જણની પ્રીતિ બંધાઈ. ૮૫

એક દિવસે રાજા દિગયાત્રાએ ગયો હતો તે ટાકણે વિંધકેતુ નામના ભીલ લોકોના મઠદારે રત્નપુત્રને ભાંજીને ઘણા કેદી પકડયા. ૮૬

તે ધરપકડમાં તે લોકો અંદ્રકાંતાને પણ હરી ગયા. અને બાકીના લોકોમાં કોઈ કયાં અને કોઈ કયા એમ નાશી ગયા. બાદ તે ભીલ સરદાર ત્યાંથી પાછો વળીને જતા દુવાના કાંડે પડાવ નાખી પડી રહ્યો. ૮૭

વોલીણે સયલ દિણે નિસાવસેસેપયાણકાલંભિ,
અફરહ સવસપુરક્સહાનિય નિય કિચ્ચે સુભિંચ્ચે સુ. ૮૮

ઉત્ત્રાલકાહલા તરલવહલરવપસરમરિયનહવિવરે,
અગાળીયંમિવહંતયંમિત્રીણે યવંદિયણે. ૮૯

સાચંદણપાણપિયાસલીલનિયસીલ સ્વંદણમણ્ણ,
પંચ ન મુક્કારપરા ક્ષંપાવડતં મિકૂવંમિ. ૯૦

મવિયવ્વયા નિઓગા પઢિયા નીરંમિજીવિયાતેણ,
પઢિકૂવયં મિઠાડં મમેઇ સાવા મરે કઇવિ. ૯૧

ઇત્તોયગયા ધાઢિત્તિ ચંદણોનિયપુરે સમણુપત્તો,
દડયા હહાત્તિ નાહં જાઓ અફ વિરહ દુહ દુહિઓ. ૯૨

તે આખો દિવસ પસાર થતાં પાછલી રાતે પ્રયાણના વખતે અતિ
ઉતાવળના થોળે આકરનક્રેરા પોતપોતાને કામે રોકાઇ જતાં. ૮૮

તેમજ ભારે ઘોંઘાટથી આકાશ ભરાયે છતે લક્ષ્મર અને ગરીબ કે-
લીઓ આગળ આલતાં થકાં ૮૯

તે અંદનસારની સ્ત્રી પોતાના પવિત્ર શીળ રમેને ખંડાઇ બાથ તેનું
ભયંથી પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર સંભારતી થતી તે કૂવામાં કૂદી પડી. ૯૦

ત્યાં ભવિતવ્યતાના ભેરે તે (છાલકા) પાણીમાં પડવાથી જીવતી રહી
અર્ધ, આદ તે કૂવાના પખોરામાં રહી તેણીએ કેટલાક દિવસ પૂરા કર્યા. ૯૧

આણીમેર ધાડ યાછી વળી એટલે અંદનસાર પોતાના નગરમાં આવી
પહોંચ્યો ત્યાં તેની સ્ત્રી હરાયાની વાત બાણી તે વિરહના દુઃખથી ભારે દુઃખિત
થવા લાગ્યો. ૯૨

તોતી ઇમોયણત્થં સંવલ યંદવિણ ન ડલયંગહિંડં.

અહ્ણગવીઓ ચલિઓ વારેણ વહંતિ તંમારં. ૯૩

પત્તા કમેણ તંજિન્ન કૂવદેસંતયાણુઓ અત્થિ,

ધળ જાયંપાસેદા સયસ્સ ઇયરસ્સ પાહેયં. ૯૪

તો પુલ્લભવજ્જાસા દાસો ચિંતેદે સુન્નરન્નમિણં,

અત્થમિઓ ગમણમળીઓલ્લસિઓગચ્ચયિતિમિરમરો. ૯૫

તાઇત્થ કૂવકુહરે સિવિવિઝ્ઞં સત્થ વાહસુહમેયં,

ધળ જાણ્ણમ્મેણં ભવામિ મોગાણ આમાગી. ૯૬

તો મળ્ણ નિવીડનિયઢી મિ સંતિ સાવાહ્ણમમંસામિ,

સોવિહુ સહાવસરલોજાકૂવે નિયઇ તત્થજલં. ૯૭

આઠ તેણીને છોડાવવા ખાતર ભાથું તથા પેસાતું નોડું ભરીને ચં-
દનસાર અધનકને સાથે લઈ ચાલ્યો તેઓ જે જણ સાથે જોપાડેલ ભારને
વારાફરતી વહેવા લાગ્યા. ૯૩

તેઓ ચાલતા ચાલતા અતુકમે તે જૂના કુવા પાસે આવી પહોંચ્યા,
તે વખતે દાસી પુત્રના પાસે પેસાતું નોડું હતું અને ચંદનસાર પાસે ભાથું
હતું. ૯૪

તે વેળાએ પૂર્વ ભવના અભ્યાસથી દાસી પુત્ર વિચારવા લાગ્યો કે
આ શૂતું જંગલ છે, અને સૂર્ય પણ આથમી ગયો હોવાથી ખૂબ અધાર્

પાછો છે. ૯૫

આટલે આ કૂવામાં આ સાર્થવાહના પુત્રને નાખી દઈ આ ભારી સાથે
રહેલ પેસાથી હું મોજમજાહ લોગવું. ૯૬

એમ વિચારી તે મહાકપટી કહેવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિ! મને બહુ
તરસ લાગી છે, ત્યારે સરળ સ્વભાવી ચંદનસાર જેવો તે કૂવામાં પાણી જોવા
લાગ્યો. ૯૭

તાતેણપાવપન્માર પિણ્ણિણં સપ્પિણ્ણિઓઅવહે,
તત્તોવિપ્પસાજપાવિટ્ઠો અહણ મોહણટ્ઠો. ૧૮

અહચંદણો જલંતો સિરઠિય પાહેય પુટ્ઠલો પઢિઓ,
પઢિકૂવેલહુ લગ્ગોયચંદકંતા કહવિ છિત્તા. ૧૯

મયવિહલા મળ્લમો અરિહંતાણં તિતં સરેણફુદં,
જવલક્સિય આહમો જિણ્ણમ્માણં અમય મમયં. ૧૦૦

તં સુણિય સુણિયદ્દયં સરેણરોણં તારતારમિમા,
તો અન્નુત્તં મુહદુહવચ્ચા હિમમંતિ તંરયણિં. ૧૦૧

હણ સહસ્સકિરણે તંપાહેયં દુવેવિ સુંજંતિ,
કદ વયદિણે મુણં પક્કસીણં સંવલં સવ્વં. ૧૦૨

તેવામાં તે મહાપાપીએ તેને કૂવામાં ધકેલી દીધો, અને પોતે ત્યાંથી નાશી ગયો, ૬૮

હવે ચંદન ભાથાપર ભાથાના પોટલાની સાથે પાણીમાં પડ્યો તે (જવતો રહી) પડખાના પખેરામાં ચડ્યો એટલે ત્યાં રહેલી ચંદ્રકાંતાને બંધ અટક્યો. ૬૯

ત્યારે ચંદ્રકાંતા ભયભ્રાંત થઈ “નમો અરિહંતાણં” એમ કહેવા લાગી ત્યારે તે શબ્દથી તેને ઓળખી બંધને ચંદન બોલ્યો “જૈન ધર્મિઓને અમય છે” ૧૦૦

તે સાંભળીને તેને પોતાનો પતિ બાણીને લાંબા સ્વરે ચંદ્રકાંતા શેવક લાગી, બાદ પરસ્પરની સુખ દુઃખની વાતોથી તેમણે તે રાત પસાર કરી. ૧૦૧

પ્રભાતે સૂરજ ઊઠ્યા બાદ તે બાથ અને બાણીએ બાથ, એમ કેટલાએક દિવસ પસાર કરતાં તે બધું બાથ ખવાઈ રહ્યું. ૧૦૨

અહચંદળો પયંપડ દડાણ યાઓવિયડ અવડાઓ,
ગંધીરાડ ભવાડવ ઉત્તારો દુત્તારો નૂનં. ૧૦૩

તમ્હાકુણિમોળસળં મામણુય ભવંનિ રત્યયંનેમો,
ઇયજા કહેડ તાસે ઢાઢિળ નયણેળ વિપ્ફુરિયં. ૧૦૪

ઇયરીણ ત્રામેળંસો આઢપિણ્ડ અંગફુરણેહિ,
પસ કિલેસો નચિરં ઢોહી અમ્હંતિ તક્કેમિ. ૧૦૫

ઇત્યં તરંમિપત્તો સત્ય વર્ડ નંદિવદ્ધળો તત્ય,
રયળ ડર નયરગામી ડદ્યત્યંપેસણ પુરિસે. ૧૦૬

તેજાનિયંતિકૂવં તાચંદળચંદકંતમ ભિદ્દટું સાહિતુ
સત્યવડળો કઠંતિય મંચિયાઇલહું. ૧૦૭

હવે અંદન કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિયા જેમ ગંભીર સંસારમાંથી
જીએ ચડવું મુશ્કેલ છે, તેમ આ વિકટ ક્ષામાંથી પણ જીએ નીકળવું અ-
રેખર મુશ્કેલ છે. ૧૦૩

માટે આપણે અણસણ કરીએ કે જેથી આ મનુષ્યભવ નિર્થક થતો
અટકે, એમ અંદને કહ્યું કે તેટલામાં તેની જમણી આંખ ફરકી. ૧૦૪

માથે અંદ્રકાંતાની ડાળી આંખ ફરકી, ત્યારે અંદન બોલ્યો કે હે
પ્રિયા આ અંગ સ્પુરણ પ્રમાણે આપણું આ સંકટ હવે લાંબો વખત નહિ
ચાલે એમ હું ધારૂં છું. ૧૦૫

એવામાં ત્યાં નંદિવદ્ધન નામે સાર્થવાહ કે જે રત્નપુર નગર તરફ
જતો હતો તે આવી પહોંચ્યો, તેણે પોતાના ચાકરોને પાણી લેવા મોકલ્યા. ૧૦૬

તેઓ જેવા ક્ષામાં જેવા લાગ્યા કે તેઓને અંદન અને અંદ્રકાંતા
જેવામાં આગ્યા, તેથી તેમણે સાર્થવાહને કહીને માંચીવડે તેમને બહાર
કાઢ્યા. ૧૦૭

પુટ્ટોય સત્થ વડ્઱ા વુત્તંતં કઠ્ઠચંદ્વણો સંવં.
સંચલિઓનીયનયરાભિમુદં પૂદોયદિણવણગં. ૧૦૮

દિટ્ઠો તેણ નિવપહે છટ્ઠદિણેહરિ વિદારિઓ પુરિસો,
નારેણ્ણોવલં માહાવરાઓ અઢ્ઢણગુત્તિ. ૧૦૯

તંદવ્વં ગહિઝ્ઞણં પકામમુવિમુઝ્ઞમાણ પરિણામો.
રયણ ઝરેસંપત્તો પત્તેમુનિઝંજિઝંદવ્વં ૧૧૦

ગિલ્લિત્તુવિજય વડ્઱ણ સૂરિ સમીવેણ વઙ્ગપવંવજ્ઞં,
જાઓય મુક્કલ્લેસોલસ અયરટ્ઠિઙ્ગ અમરો. ૧૧૧

તો ચવિઝંઙ્ગહરરહે રહવીર પુરાભિહાણ નયરંમિ,
મેહ વડ્઱ંઙ્ગિવક્કણ મુંદરિ પુત્તોઙ્ગ મોઝાઓ. ૧૧૨

પછી સાર્થવાહે પૂછતાં અંદને સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો, બાદ
તેઓ પોતાના નગર તરફ આલતા થયા, તે રીતે પાંચ દિન રસ્તામાં પસાર
કર્યા. ૧૦૮

છઠ્ઠા દિને આલતાં તેમણે રાજ માર્ગમાં સિંહે ફાડીને મારી નાખેલો.
એક માણસ બેથો, તેના પાસે ધન ભરેલું નોડું મળી આવતાં તેમણે બદ્ધ
કે હાય હાય! આ તો બિચારો અધનકજ છે. ૧૦૯

બાદ તે દ્રવ્ય લઇને રત્નપુરમાં આવી અતિશય વિશુદ્ધ થતા પરિ-
ણામે કરીને તે દ્રવ્ય તેમણે સુપાત્રમાં વાપર્યું. ૧૧૦

પછી વિજયવર્ધન સૂરિ પાસે નિર્દોષ દિક્ષા લઇને અંદન શુક દેવ-
લોકમાં સોળ સાગરોપમના આયુષ્યથી દેવતા થયો. ૧૧૧

ત્યાંથી અવીને આ ભરત ક્ષેત્રમાં રથવીરપુર નામના નગરમાં નંદિ-
વર્ધન નામના ગૃહપતિની સુહરી નામની ભાર્યાના પેટે તે પુત્ર થયો. ૧૧૨

નામેણંગદેવો અણંગદેવુલ્લઠ્ઠ રૂવણ નિરિદેવસેણ,
ગુરુણો પાસે પડિવં નગિદ્ધિમ્મો. ૧૧૩

અઠ્ઠ અહણગોત્તિ ઠરિણા હણિઓ સેલાઈ નારઓજાઓ,
સીઠોભવિંયતહિંચિય ણ્ણો વિપત્તો અમુહચિત્તો. ૧૧૪

તોહિંદિય મૂરિમ્મવે તત્થેવયસોમસત્થવાહસ્સ,
નંદિમહ્મારિયાણ જાઓધણદેવ નામેસુઓ. ૧૧૫

અસઠ્ઠ સઢમાણ સાણંતે સિંપીઈપ રૂપરંજાયા,
તેદવિણ્ણન મણસો કંયાવિપત્તા રયણંદીવે. ૧૧૬

કઈવયદિણેહિવલિયા સપુરામિમુહં વિટત્તવહુવિત્તા,
અહ્ધણ દેવો જાઓ નિયમિત્તપત્તંચણ્ણ વ્ણો. ૧૧૭

તેણું અનંગદેવ એણું નામ પાડવામાં આવ્યું અને તે અનંગ (કામ)
ના માફકજુ સુંદર રૂપવાન થયો. તેણે શ્રીદેવસેન આચાર્ય પાસે ગૃહિ ધર્મ
અંગીકાર કર્યો. ૧૧૩

હવે પહેલો અધનક પણ સિંહે મારી નાખ્યાથી વાહુમલા નારકીમાં
જઈને ત્યાંથી સિંહ થયો, ત્યાંથી પાછો અશુભ પરિણામે કરીને તેજ નાર-
કીમાં ગયો. ૧૧૪

બાદ ઘણા ભવ ભટકીને ત્યાંજ સોમ સર્થિવાહની નંદમતિ ભાર્યાના
પેટે ધનદેવ નામે પુત્ર થયો. ૧૧૫

નિષ્કપટી અનંગદેવ અને કપટી ધન દેવની પાછી ત્યાં પરસ્પર
પ્રીતિ બંધાઈ તેઓ બન્ને જણ પેસો કમાવવા અર્થે ક્યારેક રત્ન દ્વીપમાં
ગયા. ૧૧૬

ત્યાંથી તેઓ બહુ પેસો મેળવ્યા બાદ કેટલાક દિવસે પોતાના નગર
તરફ પાછા વળ્યા તેટલામાં ધનદેવે પોતાના મિત્રને ડગવાનો વિચાર કર્યો. ૧૧૭

કમ્પિવિગામેહૃદ્ધે કરાવિયા મોયગા દુવેતેળં. -

ઇકં મિવિસંસ્થિતં ઇયંમિત્તસ્મ દાદ્ધીતિ. ૧૧૮

આડ લમણસ્સજાઓ મગોંડ તસ્સ વચ્ચસો,

મુદ્ધો સહિણો દિલ્લો સયંતુવિસમોયગો મુતો. ૧૧૯

અડ વિસમવિસ વિસપ્પિર ગુરુવેયણ પમર પરિગંઓજ્ઞાસિ.

ધણદેવો પરિચત્તો ધમેણ વજીરિણાવિ. ૧૨૦

વહુસોડ્ડુણ તસ્સય મય કિચ્ચં કાણંણં દેવોવિ.

પત્તો કમેણ સપુરે તગ્નિયમાણં કદ્દ સચ્ચં. ૧૨૧

તેસિંપભૂયદવ્વં દાડંપુચ્છિત્તુ પિયરપમુહજણં,

સો પુવ્વગુરુસમીવે ગિલ્લ ઇવ્વયમુ મય લોયદિયં. ૧૨૨

તેથી તેણે કોઈક ગામમાં હાટપર જઈ બે લાડુ કરાવ્યા, પછી એ-
કમાં વિષ નાખીને ધાર્યું કે આ લાડુ મિત્રને આપીશ. ૧૧૮

પરંતુ રસ્તે ચાલતાં મન આકુળ થવાથી તેની ચાદાદાસ્ત ઉલટાઈ
ગઈ, તેથી તેણે મિત્રને ચોકળો લાડુ આપ્યો અને વિષવાળો હતો તે પોતે
ખાધો. ૧૧૯

તેથી તે અતિ આક્રમ વિપની દેવાયડી ભારે પીડાથી પીડાઈને ધન-
દેવ ધર્મની સાથે શ્રવિતંથી પણ રહિત થઈ મરણ પામ્યો. ૧૨૦

એથી અનંગદેવ તેના મારે બહુ શોક કરી તેના મૃતકાર્ય કરીને
અતુકએ પોતાના નગરમાં આંબ્યો અને ત્યાં તેણે તેના સગા વહાલાને સઘળી
વાત કરી. ૧૨૧

આદ તેમને ધણુ ધન આપી દઈ પોતાના માબાપ વગેરેની રજા લ-
ઈ તે અનંગદેવે પ્રથમના શ્રી દેવસેન ગુરૂની પાસે ઉભય લોકની હિત કર-
નારી દીક્ષા લીધી. ૧૨૨

દુક્કરતવચતણપરો પરો વચારિક માણસો મરિડે,
ગુણ વીસ સાગરાઝ પાણયકપ્પે મુરોજાઓ. ૧૨૩

કાલેળ તઓ વિચુઓ જંબુદીવં મિપરવચ વાસે,
ગયપુર નયરે હરિનંદિ સેદ્ધિણો પરમસદ્દસ. ૧૨૪

લચ્છિ મડ્ડણ ફળીણ જાઓ પુત્તોયત્રીર દેશુત્તિ,
સિરિમાણ મંગમુહ ગુરુસખી વચ્ચયિગિહિવ ઉચ્ચારો. ૧૨૫

ધણદેશો વિદ્ધુતડયા ઉક્કડવિમ વેગ પત્તપંચત્તો,
નવસાગરો વમાઝ ઉવવંનોપંકપુદ વીણ. ૧૨૬

પુણરવિ મવિય મુયંગો દારુણવણ દાવ દહ્હ સર્વંગો,
જાઓ તહિંચિકિંચૂળ અયરદ સગાહ નેરડઓ. ૧૨૭

તે હુધ્કર તશ્ચરણ કરતો થકો નિઃ કેવળ પદોપકાર કરવામાંજ મન
ધરીને મરણ પામી માણત્ત નામના દેવલોકમાં આગણીશ સાગરોપમના આ-
યુધ્ધથી દેવતા થયો. ૧૨૩

તેટકો કાળ પૂરો કરી ત્યાંથી ચવીને તે જ'બૂદ્ધીપના ઐરવત ક્ષેત્રમાં
ગજપુર નગરમાં હરિનંદિ નામના પરમ શ્રાવક શેઠના ઘરે. ૧૨૪

તેની લક્ષ્મીવતી નામની સ્ત્રીના પટે વીરદેવ નામે પુત્ર થયો તેણે
શ્રીમાનભંગ નામના ઉત્તમ શુરૂ પાસે શ્રાવકના ત્રતો લીધાં. ૧૨૫

ધનદેવ પણ તે વખતે ઉત્કૃષ્ટ વિપના વેગથી મરણ પામીને નવ સા-
ગરોપમને આઉએ પંકડભા નામની નારકીનાં ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૬

ત્યાંથી નીકળીને ફરી સર્પ થયો તે વનનાં લાગેત્રી ભયંકર આગ-
માં સર્પ અંગે બળીને તેજ નારકીના કાંઈકે બિષ્ણુશ સાગરોપમના આઉએ
નારકપણે ઉત્પન્ન થયો. ૧૨૭

તિરિણ્ણુ મમિય સોત્યમયપુરે इदं नागसिद्धिस्स,
नंदि महभज्जाए दोणग नामाप्पुओ जाओ. १२८

પુવ્વુત્તાપીઈજોમા ઇમહદ્દે વવઢરં તિત્તેદોવિ.
વિત્તાં વહુંવિઢત્તાં તો ચિંતઈ દોણગોપાવો. ૧૨૯.

કહણ્ણસો અંસહરો ઢાણિયવ્વો હુંકરાવિંઈ ઇણ્ણિ,
નવધવલ હરં ઉચ્ચત્તણેણ નહમણ્ણલિદં તંવ. ૧૩૦

તત્થુવરિધુવિ અસમય કીલગજાલાનિયંતિયગવક્કલં,
મોયણકણ્ણિમંતિત્તુવીર દેવં કુડં વજુયં. ૧૩૧

તો સેદંસિસ્સમિમં. રમણીયત્તા સયંસ આરુહિહી.
લ્લહહિ ઝળ નિવહિદ્દી પાણેહિવિજ્જત્તિ મુચ્ચિહિહી. ૧૩૨

... ત્યાંથી તિર્યંચના ભવોમાં ભરીને તે ત્યાં ગજપુરમાં ઇંદ્રનાગ શેઠની
નંદિમતી ભાર્યાના પેટે દ્રોણક નામે પુત્ર થયો. ૧૨૮

ત્યાં પછી તેઓ પૂર્વ ભવની પ્રીતિના યોગે કરી સાથે જોડાઈ એક
હાટમાં વેપાર કરવા લાગ્યા તેમાં તેમણે બહુ પેસો વધાર્યો, ત્યારે પાપી
દ્રોણક વિચારવા લાગ્યો કે. ૧૨૯

શી રીતે આ મારા ભાગીદારને મારી નાખવો? હા એક ઉપાય છે
તે એકે એક આકાશને અડકે એવું જોયું મહેલ બંધાવવું. ૧૩૦

... તેની ટોચ ઉપર લોહના ખીલાથી જડેલું જોખ કરાવવું, પછી સહ-
કુટુંબ વીરદેવને જમવા માટે બોલાવવો. ૧૩૧

પછી તેને એ જોખ બતાવવું એટલે તે તેને રમણીય બાણી પોતે
તેનાપર ચડી બેસશે તેટલામાં તે ખડખડ કરતો ત્યાંથી પડશે એટલે એ
દઈ મરણ પામશે. ૧૩૨

અહ નિઠિવ વાયમેસો વિહવમરો મઙ્ગનચેવકિર હોહો, -
નયકો ઇજળ ચવાઓ ડયચિતિય કારડ તહેવ. ૧૩૩

જામુતુતારમેણ દુવેવિધ વલહર સિહરમા રુઢા,
સડ મડરહિઓ દોળો અળળ સંકળ્પમરિયમળો. ૧૩૪

મો મિત્તાણ હિહિયં નિજ્જૂદે વિસમુજંપિરોતત્થ,
સય મારુઢો ઇકો પઢિઓ મુકોય પાળોહિં. ૧૩૫

હાદીરવ મુહલમુઢો તુરિયંત્તારિયવીર દેવોવિ,
જાનિય ઇતા પદિદ્ઢો મિત્તો પંચનામણુપત્તો. ૧૩૬

હામિત્તામિત્તાવચ્છલ છલદૂસળ રહિયરોહિયનયમંજ્ઞો,
ઇયથહુવિહંપલવિહં મયકિચ્ચં કુળહસો તસ્સ. ૧૩૭

(એમ મરણુ પામ્યો એટલે) બગર વાંધે આ તમામ થેસો 'મારોજ' થઈ પડશે, અને લોકોમાં પણ કોઈ રીતે વાંધો આવશે નહિ. એમ ચિંત-
વીને તેણે સધળું તેમજ કહ્યું. ૧૩૩

બાદ જમીને બન્ને જણા મેહેલના શિખરપર ચડ્યા, હવે દ્રોણક
મૂળથીજ બુદ્ધિ રહિત હતો તે સાથે હમણા તેનું મન અનેક સંકલ્પ વિક-
લ્પથી ઘેરાયલું હતું. ૧૩૪

તેથી તે મિત્રને ગોખ તરફ આવવાનું કહેતો થકો પોતે એકલો
ત્યાં ચડી ગયો કે ગોખ તટી પડ્યું એટલે તે નીચે પડી મરણુ પામ્યો. ૧૩૫

ત્યારે વીરદેવ તેને પડતો જોઈ મુખથી હાહાકાર કરતો થકો ઝડ
ત્યાંથી નીચે ઊતરી તેને જોવા લાગ્યો તો તે તેને મરણુ પામેલો દેખાયો ૧૩૬

ત્યારે વીરદેવ-હે મિત્ર હે મિત્ર વત્સલ હે છળ દુષણ રહિત હે નીતિ
માર્ગના બતાવનાર એમ બહુ પ્રકારના વિલાપ કરીને તેનું મૃતકાર્ય કરતો
હયો. ૧૩૭

જલલવતરલે જીણ વિજ્જુલયા ચંચલંમિ તરુણત્તો,
કોનામમે હવાસિ પઢિવંધં કુણહસવિવેઓ. ૧૩૮

ઇયાંચિતિ ઝળસમ્મત્તાદાઈ ગુરુપાસપત્તસામન્નો,
ઝવવન્નો ગવેવિજ્જે સો તદ્દણ ભાસુરો અમરો. ૧૩૯

અત્થિહ વિદેહવાસે વાસવદેહંવસજ્જવજ્જહરં,
અંવય સહસ્સ કલિયં ચંપાવાસંતિ વર નયરં. ૧૪૦

તત્થા સિમાણિ ભદ્દો ભદ્દો વજ્જણમણો સયા સિદ્ધી,
જિણધમ્મ રમ્મકામા તસ્સ પિયાહરિ મઈનામા. ૧૪૧

સોવીર દેવજીવો તત્તોમેવિજ્જ ગાહચવિહણ,
નામેણ પુન્નભદ્દો તાણંપુત્તો સમુપ્પન્નો. ૧૪૨

(પછી તે વિચારવા લાગ્યો કે) આ જીવિતવ્ય પાણીના બિંદુની મા-
ફક ચંચળ છે, થોવન વીજળીના માફક ચંચળ છે, માટે કયો વિવેકી પુરૂષ
ગૃહવાસમાં સુઝાઈ રહે? ૧૩૮

એમ ચિંતવીને સમ્યક્ત્વ દેનાર શુદ્ધની પાસે દીક્ષા લઇને ત્રીજા
ઐવેચક વિમાનમાં તે દેદીપ્યમાન દેવતા થયો. ૧૩૯

આદ આ જંબૂદ્વીપમાં મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ઇંદ્રતું શરીર જેમ તત્કાળ
વજ્ર ધારણ કરે છે તથા હબર આંખવાળું છે તેમ સજી તૈયાર કરેલા વજ્ર
મણિ (હીરાઓ) ને ધારણ કરનાર તથા હબરો આંખાથી શોભતું ચંપાવાસ
નામે ઉત્તમ નગર છે. ૧૪૦

ત્યાં કલ્યાણ સાધવામાં હમેશાં મન ધરનાર મણિભદ્ર નામે શેઠ હતા,
તેની જિન ધર્મપર ઉત્તમ પ્રીતિ રાખનારી હરિમતી નામે પ્રિયા હતી. ૧૪૧

તેમના ઘરે તે વીરદેવનો જીવ તે ત્રીજા ઐવેચક વિમાનથી ચઢી
કરીને પૂર્ણભદ્ર નામે તેમનો પુત્ર થયો. ૧૪૨

તેળંચપદળ સમણ ઘોસંપદમમવિચ્ચરં તેળં,
અમરુત્તિ સમુલ્લવિયં વુચ્છા અમરો વિતેળેસો. ૧૪૨

દોળો વિમઓ ધૂમાઈ વાર અયરાડનારઓજાઓ,
મચ્છો સયં મુરમળે ભવિઝં તત્થે વડવવન્નો. ૧૪૪

મમિય ભવેતત્થપુરે નંદાવત્તા મિહસિઠિદ્દયાણ,
સિરિનં દાણ ધૂયા સંજાયા નંદયંતિત્તિ. ૧૪૫

મવિયવ્વયાવસેળં પરિણીયાસાડ પુન્નમદ્દેળ,
સાપુવ્વ કમ્મવસઓ જાયાપડ વંચણિક્કમળા. ૧૪૬

સેપરિયળેળ કાંહિયં વધ્ધુત્તારુકૂહકવહનિયઠિકુડી,
સામિયપિયા તુહેસા નયસદ્દહિયં પુળો તેળં. ૧૪૭

તેણે પેહેલાજ સમયે પહેલાજ અવાજ ઉચ્ચારતાં અમર એવો અ-
વાજ ઉચ્ચાર્યો તેથી તેણે અમર એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૧૪૩

આણીમેર દ્રોણક મરીને ધૂમપ્રભામાં બાર સાગરોપમના આઉળે
નારક થયો બાદ સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્રમાં મત્સ્ય થઇને તેજ નારકીમાં પાછો
ગયો. ૧૪૪

બાદ કેટલાક ભવ ભગીને તેજ નગરમાં નંદાવત્ત નામના શેડની
શ્રીનંદા નામની સ્ત્રી પેટે નંદયતી નામે પુત્રી થઈ. ૧૪૫

હવે ભવિતબ્યતાના વશે કરીને તે નંદયતી ને પૂર્ણભદ્ર પરણ્યો,
તે નંદયતી પૂર્વ કર્મના વશે કરીને પતિને વંચન કરવામાં તત્પર રહેવા
લાગી. ૧૪૬

તેના આકર નક્કરોએ તે વાત બાણી લઈ પૂર્ણભદ્રને કહ્યું કે, હે સ્વા-
મિ! તારી પ્રિયા ખોટા ઉત્તર અને કુડકપટની આણુ જેવી છે, છતાં તેણે તે
વાત માની નહિ. ૧૪૭

કહ્યાવિસવ્વસારં કુંડલ જુયલંસયં અવહરિત્તા,
આલહિયયવ્વદમા સાહઇપ્પણો પળઠંતિ. ૧૪૮

તેણ વિનેહ વસેણં ઘઢાવિઝં નવયમપ્પિ યંતંસે,
ઇયહરિયમન્ન મન્નં તીણ્ણિન્નં પુણ્ણમેણ. ૧૪૯

ન્હાણા વસરે કહ્યા મુદારયણં સમપ્પિયં તીસેસંજ્જાઇ,
મગ્ગિયં પુણ સા આહકહિંચિનણુ પડ્ડિયં. ૧૫૦

તત્તો અઇ સંમેતો નિરૂણં एसो નિહાલઇ નિહંતો,
મજ્ઞામરણ સમુગ્ગે નઠં દવ્વંનિયઇ સવ્વં. ૧૫૧

કિકુંડલાઇ દવ્વં ગયંપિલદ્દં ઇમીઇ નગયંવા,
કરકલિય દવિણ જાઓ एसો ચિંતે ઇસવિયકં. ૧૫૨

તે નંદયતીએ ક્યારેક બહુ મૂઠ્ય છે કુંડળ પોતે છુપાવીને ગભરા-
યલી બની તે પતિને કહેવા લાગી, કે કુંડળો ક્યાંક પડી ગયાં. ૧૪૮

પૂર્ણભદ્રે સ્નેહના વશે તેને ફરી નવા કુંડળ ઘડાવી આપ્યાં, એ રીતે
દરેક દાગીના તે છુપાવતી ગઈ અને પૂર્ણભદ્ર નવાં ઘડાવી પૂરતો રહ્યો. ૧૪૯

એક દિવસે પૂર્ણભદ્રે સ્નાન કરવાના અવસરે પોતાના હાથની રત્ન
જડિત વીંટી તેને આપી, તે સાંજે માગી ત્યારે તે બોલી કે તે તો મારા
હાથથી ક્યાંક પડી ગઈ. ૧૫૦

ત્યારે પૂર્ણભદ્ર અતિ ઊતાવળ કરી દરેક ઠેકાણે તેની શોધ કરવા
લાગ્યો એટલામાં પોતાની તે સીના દાગીનાના ડાબડામાં બેટલી ચીજો જતી
રહેલી કહેવામાં આવેલી તેટલી સહી સલામત પડેલી બેઈ. ૧૫૧

ત્યારે તે ડાબડો હાથમાં લઈને તે મનમાં તર્ક કરીને વિચારવા લા-
ગ્યો કે આ કુંડળ વગેરે દાગીના શું તેણીએ જતા રહેલા પાછા શોધીને
એમાં રાખ્યા હશે કેમૂળથીજ સંતાડી રાખ્યા હશે ? ૧૫૨

ઇત્યોય સાતર્હિચિય પત્તા ઇયરોય શ્ચિની હરિઓ,
જ્જાણે ઇનંદયંતી ધુવમિમિણા જાણિયા અહયં. ૧૫૩

જાસયણાવિમજ્જે નો ઉપ્પાણે ઇલાધવંમજ્જં,
મજ્જો સંજોઇયકમ્મણેણ મારેમિતાવહમં. ૧૫૪

કાહંતયં સયંચિય અણેગ મરણાવહેર્હિં દવ્વેર્હિં,
તમિસંમિ સંઠવંતી ઢક્કા દુઠેણ સપ્પેણ. ૧૫૫

પઢિયા ઘમત્તિ ધરણિં જાઓ હાહારવો અહમહંતો,
તત્યાગઓ પડિસે આહૂયા પવરગારુહિયા. ૧૫૬

સવ્વે સિનિયં તાણવિ સ્સણેણ નિહંણંગયાગયાપાવા,
છઠીણ પુઢવીણ પુરઓ મમિંહી અણંત મવં. ૧૫૭

એટલામાં નંદયંતી ત્યાં આવી પહોચી એટલે પૂર્ણભદ્ર ત્યાંથી ઝટ
બાહર નીકળ્યો ત્યારે નંદયંતી વિચારવા લાગી કે એણે મને નક્કી પણે
નાણી લીધી છે. ૧૫૩

માટે જ્યાં સૂધી એ સગાવડાલામાં મને ઉઘાડી નહિ પાડે તેટલા-
માંજ જલહી એને અમુક દ્રવ્યો એકઠા કરી કામણ કરી મારી નાખુ'. ૧૫૪

એમ ચિંતવી તેણે પોતાના હાથે અનેક મરણુ જનક ચીજો એકઠી
કરી અંધારામાં એક ઠેકાણે રાખવા ગઈ એટલામાં કાળા સર્પે તેને ડસી. ૧૫૫

તે જેવી ડસાઈ તેવી ધળ દઇને જમીનપર પડી એટલે ચાકર નકરો
..ત્યાં આવી હાહાકાર કરવા લાગ્યા તેથી તેનો પતિ પૂર્ણભદ્ર પણ ત્યાં આવી
પહોંચ્યો અને તેણે હુશિયાર ગાડીઓને બોલાવ્યા. ૧૫૬

છતાં બધા ભેતા રહ્યા તેમ જણુ વારમાં મરણુ પામીને તે પાપણી
છટ્ટી નારડીમાં ગઈ, અને આગળ અનંત ભવ રચાયો. ૧૫૭

તંદદુ પુન્નભદો સોયજુઓતીફકાઝમયકિચ્ચં,
વેરગ્ગ માવિયમણો જાઓ સમણો વિજિય કરણો. ૧૫૮

સુકજ્ઞાણા નલદદ્દ સયલ કમિંધણો ધુણિયપાવો,
સોમયવંસંપત્તો લોયગ્ગમુસંઠિય ઠાળં. ૧૫૯.

નિરુનિવ્વેય નિમિત્તં પકિત્તિયાપુરિમપચ્છિ મિલ્લભવા,
ઇદ્દયં અસદ્દ ગુણંમીપગયં પુણ ચક્કદેવેણ. ૧૬૦

ઇતિ ફલમતિ રમ્યં ચક્રદેવસ્ય સમ્યક્પ્રતિભવમ
પિ જ્ઞાન્યાભાવભાજો નિશમ્ય ભવત ભવિક લોકાઃ

સ્પષ્ટ સંતોષ પોષાઃ કથમપિ હિપરેપાં
વંચના ચંચત્રોમા. ૧૬૧

ઇતિ ચક્રદેવ ચરિતં સમાપ્તં.

તેને મરણ પામેલી બેધને પૂર્ણભદ્રને ઘણો શોક થયો તેથી તેનું
મૃતકાર્ય કરીને મનમાં વૈરાગ્ય લાવી તેણે દીક્ષા લઈ ઇન્દ્રિય જય કરવા
માંડ્યો. ૧૫૮

તે ભગવાન શુકલ ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી સ્વર્ણ કર્મરૂપ ઇન્દ્રિયને ખાળી
કરીને પાપથી રહિત થઈ લોકના ટોચે રહેલી મુક્તિપુરીને પામ્યો. ૧૫૯

વધારે નિવેદન પામવા માટે ઇહાં આગલા પાછલા ભવો કહી બતાવ્યા,
ખાકી ઇહાં અશઠપણા રૂપશુભમાં ખાસ કામ તો ચક્રદેવનું જ છે. ૧૬૦

આ રીતે દરેક ભવમાં નિષ્કપટ ભાવ રાખનાર ચક્રદેવને કેવાં મનો-
હર રૂપ પ્રાપ્ત થયાં તે બરોબર સાંભળીને હે ભવ્ય લોકો તમે સંતોષ ધરી-
ને કોઈ પણ રીતે પરને ભગવામાં હુશિયાર થતા નહિ. ૧૬૧

આ રીતે ચક્રદેવનું ચરિત્ર સમાપ્ત થયું.

અષ્ટમ ગુણ.

ऊक्तोऽ शठइति सप्तमोगुण इदानीं सुदाक्षिण्य इत्यष्टमं
गुणं विवृण्व न्नाह ॥ छ ॥

અશઠપણા૩૫ સાતમો ગુણ કહી બતાવ્યો હવે સુદાક્ષિણ્ય-
પણા૩૫ આહમો ગુણનું વર્ણન કરે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

ऊवय रइ सुदक्खिन्नो-
परेसि मुज्झियसक ज्जवावारो,
तोहोइ गप्भवक्को-
णुवत्तणी ओय सब्वस्स. १५

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

સુદાક્ષિણ્ય ગુણવાળો પોતાનો કામ ધંધો મૂકીને બીજાને
ઉપકાર કરતો રહે છે, તેથી તેનું વાક્ય સૌ કબૂલ રાખે છે,
તથા સૌ તેના પછવાડે ચાલે છે. ૧૫

(ટીકા.)

ऊपकरो त्युपकारतया प्रवर्त्ततेऽ भ्यर्थिनसारनया सुदाक्षिण्यः शोभ-
न दाक्षिण्यवान्.

સુદાક્ષિણ્ય એટલે સારા દાક્ષિણ્ય ગુણવાળો માગણી કરતાં ઉપકાર
કરે છે એટલે ઉપકારી પહે પ્રવર્તે છે.

કોર્થઃ—यदिहि परलोकोपकारि प्रयोजनं तस्मिन्ने व दाक्षिण्यवान् न
पुनः पापहेता वधीति सुश्रवणे दक्षिण्यं विशेषितं.

સુદાક્ષિણ્ય એમ કહેવાનો શો અર્થ ? તેનો અર્થ એ કે જો પરલોક-

લોકમાં ઉપકાર કરનાર પ્રયોજન હોય તો તેમાંજ લાલચ ખાવી, પરંતુ પાપના હેતુમાં લાલચ નહિ ખાવી, એટલા માટે સુ શબ્દે કરીને દાક્ષિણ્યને વિશેષિત કર્યું.

પરેષા મન્યેષાં કથમિત્યાહ ઋજ્ઞિશ્વત સ્વકાર્ય વ્યાપારઃ પરિત્યક્તાત્મ પ્રયોજન પ્રવૃત્તિઃ ।

(ઉપકાર કેનો કરે તે કહે છે) પર એટલે ખીજઓનો કેવી રીતે તે કહે છે. સ્વકાર્ય વ્યાપાર છોડીને એટલે કે પોતાના પ્રયોજનની પ્રવૃત્તિ છોડીને પણ (પરોપકાર કરે.)

તતઃ કારણાદ્ ભવતિ ગ્રાહ્ય વાક્યોડ્ઞુલ્લંઘનીયા દેશ, સ્થાનુ વર્ત્તનીય આ મીઠુ ચેષ્ટિત અ સર્વસ્ય ધાર્મિક લોકસ્ય સહિકિલ મુદાસિષ્ય ગુણેના કામોડપિ ધર્મ માસેવતે શુલ્લક કુમારવદ ।

તે કારણથી તે ગ્રાહ્ય વાક્ય એટલે જેનો હુકમ કોઈ ઉલ્લંઘ નહિ એવો થાય છે, તથા અનુવર્તનીય રહે છે એટલે બધા ધાર્મિક જનોને તેની ચેષ્ટા સારી લાગે છે. કારણ કે ધાર્મિક લોકો તેના દાક્ષિણ્ય ગુણે કરીને ખેંચાઈને મરણ નહિ છતાં પણ ધર્મને સેવે છે. શુલ્લક કુમારની માફક.

શુલ્લક કુમાર કથા ચૈવં.

અતિય પુર સાણં, મુત્તાહારં સયા સિવપુરંવ,
અરિકરહિ પુંઢરીઓ, તત્ય નિવો પુંઢરી ઋત્તિ. ૧

શુલ્લક કુમારની કથા.

જેમ શિવપુર મુક્ત (મોક્ષ પામેલાં પુરમાં) નો આધાર છે, તેમ મુક્ત (મોતી) ના આધારરૂપ સાકેત નામે નગર હતું, ત્યાં દુર્જનરૂપી હાથીઓમાં પુંડરીક સમાન પુંડરીક નામે રાજા હતો. ૧

તસ્સ કણિઠો ભાયા, કંડરિઓ નામ આસિ જુવરાયા,
જસમદા સે મજ્જા, મુસીલસજ્જા ગરુયલજ્જા. ૨

તં કત્થઈ વીસત્થો, કયાવિ રાયા નિયંતઓ હિયણ,
ઈસો ઇવ મયંણેણં, હણિઓ વાણેહિં ચિંતેઈ. ૩

ધિત્તવ્વા તાવ ઇમા, મણ મયત્થી તઓ પલોભેમિ,
આમિસપાસ નિવદ્ધો, કજ્જ મકજ્જંપિ કુણઈ જણો. ૪

તો કુમુમપ્પલ વિલેવણ, તંવોલાઈણિ તીઈ પઠવઈ,
સા વિ હુ અદુઠમાવા, જિઠપસાડ ત્તિ ગિણ્હેઈ. ૫

અહ અન્નદિણે દૂરં, વિસજ્જણ તીઈ સા પહિનિસિદ્ધા,
અઈ નિવ્વંધે રત્તો, પુણ મણિયં સરલહિયણાણ. ૬

તેનો કંડરીક નામે નાનો ભાઈ યુવરાજ હોતો, અને તેની સુશીલ
અને લાજવાળી યશોભદ્રા નામે ભાઈ હોતી. ૨

તે યશોભદ્રાને કોઈક સ્થળે વીસામો લઘ બેઠેલા પુંડરીક રાજાએ
બેઠ, તેથી તે મહાદેવની માફક કામના આજીવણી હજીયો થકો હૃદયમાં ચિં-
તવવા લાગ્યો. ૩

આ મૃગાક્ષી મારે અહુણ કરવી માટે એને (કોઈ રીતે) લોભાવવી, કારણ
કે માંસના પાશમાં બંધાયેલો માણસ કાર્યકાર્ય બધું કરે છે. ૪

એમ ચિંતવીને તેણે તેણીને તાંબૂળ વગેરે મોકલાવ્યાં, ત્યારે યશો-
ભદ્રા પણ અહુણભાવવાળી હોવાથી પોતાના બેઠેલો પ્રસાદ ગણીને તે સ્વીકા-
રતી હતી. ૫

હવે એક દિવસે રાજાએ દૂતી મોકલાવી ત્યારે તેણીએ તેને પાંછી
વાળી, ત્યારે તેણી અતિ આગ્રહ કરવા લાગી ત્યારે સરળ હૃદયવાળી યશો-
ભદ્રા તેને નીચે સુજળ કહેવા લાગી. ૬

હા પાવે સો રાયા, કિં નહુ લહુવંધુણો વિ લજ્જેઈ,
જં તુહ મુહેણ એવં, મં હલ્લવણ વિગયલજ્જો. ૭

ઇય મળિય ઘાઢિયા સા, તયં કહઈ નિવડ્ડણો સ ચિંતેઈ,
લહુવંધુમિ જિયંતે, એમા નો તીરણ ધિચું. ૮

તો પચ્છિત્તં અચ્છિત્ત, પાવઅન્નાણછન્નનણેણં,
કેળાવિ પઓગેણં, તેણ વિળાસાવિઓ માયા. ૯

અહ ચિંતઈ જસમદા, હળાવિઓ જેણ સ લહુમાયાવિ,
મહ સીલં સો હણિહી, નૂળં રક્ષેમિ ત મિયાણિ. ૧૦

ઇય પરિભાવિય ભાવિય, જિણવયણા ગહિયનિયયઆહરણા,
પગાગિણી વિ સિગ્ધં, સાપ્પયપુરાડ નિક્કંતા. ૧૧

હે પાપિની, તે રાજા પોતાના નાના ભાઈથી પણ શું લલભતો નથી કે જેથી નિર્લભ થઈને તારા મુખે મને આવું કહેણ મોકલાવેછે? ૭

એમ કહીને તેણીએ તે દૂતીને ધક્કો મારી કહાડી મૂકી, ત્યારે દૂતી-એ આવી તે વાત રાજાને કહી ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે જ્યાં સૂધી નાનો ભાઈ જીવતો છે ત્યાં સૂધી યશોભદ્રા મને સ્વીકારી શકનાર નથી. ૮

તેથી તે દુષ્ટ અજ્ઞાનથી આંધળા બનેલા રાજાએ છાના માના કોઈકે પ્રયોગ કરીને પોતાના ભાઈને મરાવી નાખ્યો. ૯

ત્યારે યશોભદ્રા વિચારવા લાગી કે જેણે પોતાના નાનાભાઈને પણ મરાવી નાખ્યો છે, તે હવે મારા શીળને અગ્નિત અગાડશે માટે હું હવે (કોઈ પણ ઉપાયથી) મારું શીળ બચાવું. ૧૦

એમ ચિંતવીને જિન વચનથી રંગાયલી યશોભદ્રા પોતાના આંતરણ સાથે લઈને સાકેલપુરથી અટપટ એકાએક રવાના થઈ. ૧૧

પદિવન્ન જનગ ભાવસ્સ, યેરવણિયસ્સ પઞ્ચરણિયસ્સ,
સત્થેણ સહ મુદ્દેણં, સાવત્થિં નયરિ મણુપત્તા. ૧૨

દુવ્વારંતરભડકોઢિ, અજિયસિરિ અજિયસેણમૂરિસ્સ,
મયહરિયાં મયહરિયા, કિત્તિમઈં નામ તત્થ ત્થિ. ૧૩

તં નમિઝં જસમદ્દા, મદ્દાસઈણી મુણેઈ ધમ્મકહં,
કહિઝં નિયયુત્તાંત્તાં, સંયુદ્ધા ગિહ્લુણ દિક્ખં. ૧૪

વિજ્જંતો વિ હુ ગજ્જો, જાણંતીંણિ તીઈ નદ્દુ સિદ્ધો,
મયહરિયાણ પુરઔ, મા મા દિક્ખં ન દાહિ ત્થિ. ૧૫

કાલક્રમેણ વુઢ્ઠિં, ગયંમિ ગમ્મંમિ મયહરીઈં ઇમા,
પુઠા રહંમિ સાહઈ, જહટિયં કારણં તીસે. ૧૬

ત્યાં કોઈકે ખુદ્ધો વાણિયો ઘણો માલ લધને આવતી નગરી તરફ
જતો હતો તેને મળી એટલે તેણે તેણીને કહ્યું કે હું તારી તારા આપ મા-
ફક સંભાળ લઈશ એટલે તેણી તેના સાથ સાથે હેમેએમે આવતી આવી
પહોંચી. ૧૨

ત્યાં અંતરંગ વૈશિષ્ણોથી નહિ છતાંયલ એવા અજિતસેન સૂરિની
મદ રહિત કીર્તિમતી નામે મહત્તરિકા આર્યા હતી. ૧૩

તેને નમીને ભદ્ર આશયવાળી યશોભદ્રા ધર્મકથા સાંભળવા લાગી,
ખાદ પોતાનો વૃત્તાંત નિવેદન કરીને તેણીએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી. ૧૪

તેણીને ગર્ભ રહેલ હતો તે તેણીને માલમ છતાં પણ રખેને દીક્ષા
નહિ આપે એમ વિચારી તેણીએ તે સંબંધી મહત્તરને કશી વાત નહિ
કહી. ૧૫

કાળક્રમે ગર્ભ વૃદ્ધિ પામતાં મહત્તર તેણીને એકાંતમાં પૂછવા લાગી
ત્યારે તેણીએ તેણીને ખરેખરું કારણ જણાવી દીધું. ૧૬

પચ્છા પચ્છન્નં ચિંચે, તા ધરિયા જા સુયં પસૂયા સા,
કય સુહુગ કુમરક્સો, સદ્ગિહે વદ્ધિઓ સો ડ. ૧૭

સિરિ અજિયસેણગુરુણા, સમણ પઞ્ચાવિઓ સમયાવિહિના,
સિક્કિલ્લવિઓ ય સમગ્ગં, જહજણ જુગ્ગં સમાયારં. ૧૮

અહ સો કમસો અંદુલ્લ, ઉબ્બણં જુબ્બણં સમણપત્તો,
દ્ધીરિજ્જંતો વિસણ્ણિં, કરણગામેણ રુબ્બંતો. ૧૯

સજ્ઞાયે સીયંતો, સંજમ મણુપાલિહં અચાયંતો,
પદ્ધિમગ્ગો જર્ણણિં સો, પુચ્છહ ઉન્નિક્કલ્લમણહેલ્લં. ૨૦

તં સુણિહં સા સહસા, કરાલ્લકુલ્લિસાહય વ્વ દુન્નલ્લતા,
ગગરસરં પયંપહ, હા કિં તે ચિંતિયં વચ્છ. ૨૧

પછી જ્યાં સૂધી તેણીની સુવાવડ થઈ ત્યાં સૂધી તેણીને છાનીજ રાખવામાં આવી, બાદ પુત્ર જન્મતાં તેણે કુલ્લક કુમાર એણે નામ પાડવામાં આવ્યું; અને તે કેઈ શ્રાવકના ઘરે ઉછરવામાં આવ્યો. ૧૭

પછી તેને યોગ્ય સમયે શાસ્ત્રની વિધિ પ્રમાણે અભિતસેન ગુરૂએ શિક્ષિત કર્યો, અને યતિ જનને યોગ્ય સંવેગો આચાર શીખવ્યો. ૧૮

હવે તે કુલ્લક સુનિ અતુલ્લે અતિ રૂપવાળું ચૌવન પામ્યો થકો વિષયોથી લોભાયો થકો ઇન્દ્રિયોને દાબી રાખવા અસમર્થ બન્યો. ૧૯

તેથી તે સ્વાધ્યાયમાં મગ્ન પડ્યો અને સંયમ પાળવામાં અશક્ત થયો એટલે ભગ્ન પરિણામી થઈને ચેતાની માને સંયમ છોડી નાશી જવાનો ઉપાય પૂછવા લાગ્યો. ૨૦

તે સાંભળીને યશોભદ્રા બાણે ઓચિંતી વજ્રથી હથાઇ હોય તેમ દુઃખાર્ત થઈને ગદ્ગદ સ્વરે કહેવા લાગી કે હે વત્સ! તે આ શું ચિંતવ્યું છે? ૨૧

જહાં ચલહ મંદરો, સુસહ, સાયરો લ્હસહ સયલદિસિચકાં,
તહવિહુ સપ્પુરિસાણં, પયંપિયં નવ્વહા હોહ. ૨૨

સારય સસહરકરનિયર, ધવલસીલ્લસ પાણિણો વચ્છ,
મરણં પિ વરં ન કયાવિ, સીલભંગો જઓ મણિયં. ૨૩

વર મરિસદનેમ્મો મિશ્સયા પ્રાણટત્તિ,
વર મનલનિપાતલ્પોષણા દેહમુક્તિઃ,
વર મસમગિરીંદ્ર પ્રસ્થપાતઃ પવિત્રો,
ભવતિ તદપિ નેષ્ટઃ શીલભંગો બુધાનાં. ૨૪

પદ્મપવણ પદ્યધયવહ, ચવલં નાહુણ જુવ્વણં જીયં,
મા મુલ્લસુ વચ્છ તુમ, અકલ્લસલ્લં મણં કાલં. ૨૫

. . . જો મેહ આલે, સાગર શોષાય, સઘળી દિશાઓ ફરી નય, તોપણ
સત્પુરુષોતું બોલેલું અન્યથા થતું નથી. ૨૨

: શરહ ઋતુના અંદ્રનાં કિરણો જેવા સ્વચ્છ શીળવાળા પ્રાણિને મરવું
સાડું છે, પણ શીળ ભાંગવું સાડું નથી. ૨૩

. હુશ્મનોના ધરેથી લીળ માગી જીવવું સાડું, અથવા તો અગ્નિમાં
પડીને બળી કરી દેહ મૂકવો સારો અથવા મોહોટા પર્વતના ટોચપરથી અ-
પાપાત કરવો સારો, પણ પડિત જનોએ શીળભાંગ કરવો સારો માન્યો
નથી. ૨૪

. . . આ યોવન અને આયુષ્યને આકરા પવનથી અળાયમાન થતી ધન-
ની માફક ચપળ નાણીને હે વત્સ ! તું અકાર્યમાં મન રાખી મુઝા
માં. ૨૫

કો સુરનાહસમિદિં, ચઈં દાસત્ત મહિલસઈ વચ્છ,
ચઈં ચિંતારયણં, કાયમણિં કો વ ગિણ્હેઈ. ૨૬

અવિ લબ્ધઈં દંદત્તં, અહમિદત્તં મહાનારિંદત્તં,
અસુરિંદત્તં ન ડળો, હે પુત્તય નિબ્બણં ચરણં. ૨૭

ઈચ્છાઈ વહુપયારં. મણિઓવિ હુ જાવ ટાઈ નહુ ઇસ,
તો ગુરુકરુનારસમર, પણુલ્હિયા મળઈ ઇય જળણી. ૨૮

જઈ એવ મઝ્ઝવસિઓ, પુત્ત તુમં તા મમોવરોહેણ,
ઈદયં ગુરુકુલવાસે, વારસવાસે વડ્કમમુ. ૨૯

મગ્ગેવિ પરીણામે, મળંમિ કામં ફુરંતણ કામે,
એવં તિ સો પવજ્જઈ, મુપુબ્બદક્કલિન્ન જલ્લ જલ્લી. ૩૦

હે વત્સ, ઇંદ્રની સમૃદ્ધિ મૂકી કરીને દાસપણીની ઇચ્છા કોણ કરે?
અથવા ચિંતામણિ મૂકીને કાચને કોણ ગ્રહણ કરે? ૨૬

હે પુત્ર, ઇંદ્રપણું, અહમિંદ્રપણું, મહાનરેંદ્રપણું, તથા અસુરેંદ્રપણું
મળવું સુલભ છે, પણ નિર્દોષ આરિત્ર મળવું દુર્લભ છે. ૨૭

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારે માતાએ સમજાવ્યા છતાં પણ તે સ્થિર થયો
નહિ, ત્યારે અતિ કઠણાવાળી માતા તેને આ રીતે કહેવા લાગી. ૨૮

હે પુત્ર, બે તું અને વશવર્તી હોય તો મારા આગ્રહથી આ ગુરુ
કુળવાસમાં હજી બાર વર્ષ રહે. ૨૯

ત્યારે તે દાક્ષિણ્યરૂપ જળનો જળધિ સમાન કુલ્લક કુમાર પોતાના
મનમાં વિષયો ભોગવવાની ઇચ્છા સ્પુરતી હોવાથી ભગ્ન પરિણામ છતાં પણ
તે વાત સ્વીકારવા લાગ્યો. ૩૦

વોલીણેમુય તેમું, તેણ પુળો પુચ્છિયા મળઈ જળળી,
આપુચ્છમુ વચ્છ તમં, મહ ગુરુણિં જળળિ સારિત્થં. ૩૧

તેણવિ નહેવ વિહિણ. મય હરિયાણવિ તત્તિયં કાલં,
અઠમત્થિય સો ધરિઓ, આયરિણાવિ એમેવ. ૩૨

એવ મુવજ્ઞાણ વિ, અઢયાલીસં ગયાણિ વરિમાણિ,
તહવિ મળંપિ મળં સે, ચરણે વંધઈ ન ધિઈ ભાવં. ૩૩.

હી મોહવિસપસત્તા, કહનિ ન ચેયંતિ અપ્પયં જીવા,
ઇય ચિંતિજ્ઞણ એસો. ઉવેહિઓ મૂરિપમુહેહિં. ૩૪

પિંડનામંકા મુદ્દા, કંવલ્લરયણં વ પુચ્ચસંઠવિયં,
તસ્સ પિંડજ્ઞણ નવરં, જળળીણ સો ઇમં મળિઓ. ૩૫

૧. બાર વર્ષ બ્યતિકમ્મ્યા બ દ ફરીને તેણે માને પૂછ્યું, ત્યારે મા બો-
લી કે હે વત્સ, તું આપણી માતા સમાન મારી ગુરૂણીને પૂછ. ૩૧

ત્યારે તેણે તે ગુરૂણીને પૂછ્યું એટલે તે મહત્તરએ પણ બીજા બાર
વર્ષ રહેવાની પ્રાર્થના કરી તેને ધરી રાખ્યો, એજ રીતે ત્રીજાવાર આચાર્યે
બાર વર્ષ તેને અટકાવી રાખ્યો. ૩૨

ચોથીવાર ઉપાધ્યાયે બાર વર્ષ અટકાવ્યો એમ અડનાલીશ વર્ષ પ-
સાર થયા છતાં હજી તેનું મન ચારિત્રમાં લગાર પણ ધીરજવાળું નહિ
થયું. ૩૩

ત્યારે બધા વિચારવા લાગ્યા કે મોહના વિષને ધિકાર છે કે જેના
વશે જીવો કોઈ પણ રીતે પોતાને ચેતવી શકતા નથી. એમ ચિંતવીને આ-
ચાર્ય વગેરેએ તેની ઉપેક્ષા કરી. ૩૪

બાદ પિતાના નામવાળી વીંટી અને કંબળ રત્ન જે પૂર્વે રાખી એ-
વાં હતાં તે માતાએ તેને આગીને આ રીતે કહ્યું. ૩૫

ઇત્તો જત્યથ તત્યથ, મા ગમિહી વચ્છ કિંતુ સાણ,
 અતિ નિવો પુંડરિઓ, સો તુદ્દ હોઈ મહલપિયા. ૩૬

પિરનામંકા મુદ્દા, રયણં દરિસિજ્જ તસ્સ તં ઈયં,
 ઉવલેન્નુચિરુણ સમ્મં, સા દાહી રજ્જભાગં તે. ૩૭

एवं ति पवज्जित्ता, गुरूणो नमिअं च निग्गओ एसो,
 कमळाइ कुळनिकेए, कमेण पत्तो य साकेए. ૩૮

તવેલં નિવભવણે, પડરજણો જાઈ અહમહમિગાણ,
 પિચ્છણયપિચ્છણત્યં, સુદ્દુગકુમરો તિ તત્ય ગઓ. ૩૯

કલ્લે પિચ્છિસ્સં નર, વડં તિ ચિંતિય તર્હિચિ આસીણો,
 નંવનવમંગી સંદોહ, સુંદરં પિચ્છણ નટ્ટં. ૪૦

હે વત્સ, તું અહિંથી જ્યાં ત્યાં નહિ જતાં પરભારે સાકેતપુરમાં
 જ્યે, ત્યાં પુંડરીક નામે રાજા છે તે તારો મોટો બાપ (કાકો) થાય
 છે. ૩૬

તેને તું આ તારા બાપના નામવાળી મુદ્દા તથા કંબળરત્ન બતાવ્યે,
 એટલે તે તેને બરોબર ઓળખીને રાજ્યનો ભાગ આપશે. ૩૭

આ વાત કબૂલ રાખીને અને શુરૂને નમી કરીને તે ત્યાંથી નીકળ્યો,
 તે લક્ષ્મીના કુળગૃહ સમાન સાકેતપુરમાં આવી પહોંચ્યો. ૩૮

તે વખતે રાજાના મેહેલમાં નાટક થતું હતું, તેને જોવાને નગરના
 લોક દોડાદોડી કરતા જોઇ શુદ્ધક કુમાર પણ ત્યાં ગયો. ૩૯

રાજાને મળવાનું આવતી કાલપર રાખીને તે ત્યાંજ બેસી જઈ ન-
 વનવી રચનાવાળું નૃત્ય જોવા લાગ્યો, ૪૦

તત્થ સયલંપિ રયણિ, પળાચ્છે નદિયા પરિસ્સંતા,
ઈસિં પયલાયંતી, પંખાયસમયાંમિ જળણીએ. ૪૧

વહુભાવહાવકરણ, પઞ્ચોગસંજાયરંગમંગમયા,
ગીઈ ગાળ મિસેળં, સમ્મં પઢિવોહિયા એવં. ૪૨

મુદ્દુ ગાઈયં મુદ્દુ વાઈયં, મુદ્દુ નશ્વિયં સામમુંદરિ,
અળુપાલ્લિય દીહરાઈઓ, મુમિળંતે મા પમાયએ. ૪૩

તં મુળિય શુદ્ધુણં, કંવલ્લરયણં પયચ્છિયં તીએ,
કુંડલ્લરયણં નિવનંદણેણ, જસમહનામેણં. ૪૪

સત્થાહિવકંતાએ, સિરિકંતાએ મુખામુરો હારો,
ચિચિકરયણ કળગો, કહગો જયસંધિસચિવેણ. ૪૫

મિંઠેણ કન્નપાલ્લેણં, કુસરયણં ચ લક્ષ્મણાઈ,
પત્તેય મિમાઈ ઇઓ, હદયપયં દિળયરો પત્તો. ૪૬

ત્યાં આખી રાત નાચીને થાકેલી નટી પ્રભાતે જરા ઝાંકાં ખાવા લાગી ત્યારે તેની માતા વિચારવા લાગી કે આટલે લગી અનેક હાવભાવ કરી જમાવેલા રંગનો રંગેને ભંગ થઈ જશે તેથી તે ગીતિ ગાવાના મિષ્ટે કરીને તેણીને નીચે મુજબ પ્રતિજોધવા લાગી. ૪૧—૪૨

રૂડું ગાયું, રૂડું વગાડયું, રૂડું નાચ્યું, માટે હે સ્થામસુંદરી, આખી રાત ખસાર કરી હવે સ્વપ્નના અંતે ગફલત મ કર. ૪૩

તે સાંભળીને શુદ્ધલક કુમારે તેણીને કંબળરત્ન આપ્યું, રાતના પુત્ર યશોભદ્રે પોતાના કુંડળ ઊતારી આપ્યાં, સાર્યવાહુની સ્ત્રી શ્રીકાંતાએ પોતાનો દેહીપ્યમાન હાર ઊતારી આપ્યો, જયસંધિ નામના સચિવે ચક્રચક્રતા રત્ન-વાળું પોતાનું કંટક ઊતારી આપ્યું, કર્ણપાળ નામના મિઠે (હાથી પાળના-રાએ) અંકુશરત્ન આપ્યું, એમ એ બધી લાખ મૂલ્યની વસ્તુઓ તેમણે ભેટ આપી એટલામાં સૂર્ય ઊગ્યો. ૪૪-૪૫-૪૬

અહ ભાવજાળણટ્ટા, નિવેણ પદ્મપિ પમણિઓ સુહો,
કિકારણ મિહ દાણં, મહપ્પમાણં તણ દિન્નં. ૪૭

તો તેણ મૂલ્લઓ વિ હુ, કહિઓ સન્નોવિ નિયયવુત્તો,
જા સજ્જો રજ્જકણ તુહ પાસે હત્ય પત્તો મિહ. ૪૮

ગીઈં ઇમં નિસામિય, સંવુદ્ધો વિસયવિસય વિગઈચ્છો,
પવ્વજ્જાપરિપાલ્લણ, પચ્ચલ્લચિત્તો ચ જાઓ મિહ. ૪૯

ચવકારિણિ ત્તિ કાહં, કંવલ્લરયણં ઇમીઈ મે દિન્નં,
તં ભાયનંદણં જાણિક્કણ રાયા મણઈ તુદ્ધો. ૫૦

અઈસચ્છ વચ્છ મિણ્હસુ રજ્જ પિણં વિસયવિસયસુહસહિયં,
કિં ઇમિણા દેસકિલેસ કારિણા વયવિસેસેણ. ૫૧

હવે ભાવ બાણુવા માટે રાજાએ પહેલાં કુલ્લકને કહ્યું કે તે આવડું
મોહોટું દાન શા કારણે આપ્યું ? ૪૭

ત્યારે તેણે મૂળથી સઘળો પોતાનો વૃત્તાંત કહી બતાવ્યો, અને કહ્યું
કે યાવત્ રાજ્ય લેવા માટે સઘળ થઈ તારી પાસે આવી બિલો છું. ૪૮

પણ આ ગીતિ સાંભળીને હું પ્રતિબુદ્ધ થયો છું અને વિષયની ઈ-
ચ્છાથી વેગળો થઈ પ્રત્યક્ષ પાળવા માટે દૃઢ નિશ્ચયવાન થયો છું. ૪૯

તેથી એને ઉપકાર કરનારી બાણીને મેં એને કંબળરત્ન આપ્યું છે,
ત્યારે તેને પોતાના બાઈનો પુત્ર બાણીને રાજા સંતોષ-પાત્રી કહેવા
લાગ્યો. ૫૦

હે અતિ પવિત્ર વત્સ, આ ઉત્તમ વિષય સુખવાળું રાજ્ય શ્રદ્ધ
અર-શરીરને કલેશ આપનાર પ્રતોત્તું તારે શું કામ છે ? ૫૧

સ્વહોવિ ધણઈ નરવર, કો ણુ નકં નો કરેઈ રજ્જકણ,
આડયસેસે ચિરકાઢ, પાઢિયં મંજમં વિહલં. ૫૨

અહનિયણુત્તપ્પમુહા, નિવેણ ધણિયા કહેહ મો તુમ્હ,
દાણંમિ કારણં કિં, તો ઉત્તં નિવડતણણ. ૫૩

તાઢ તુમં વાવાઈય, રજ્જ મિમં ગિણ્ઢિહં સમીહંતો,
ગીઈં મુણિય નિયત્તો, રજ્જે વિસણ્ણુ ય વિરત્તો. ૫૪

સિરિકંતા વિ પયંપઈ, નરવર પડ્ણો મમં પવુત્થસ્સ,
અકંતાઈ દુવાઢસ, વરિસાઈ અહં ચ ચિંતેમિ. ૫૫

અવરં કરેમિ કંતં, કિંતુ કિલિસ્સામિ તસ્સ આસાણ,
ગીઈ સવણેણ પુણો, ધિરચિત્તા સંપયં જાયા. ૫૬

હુલ્લક બોલ્યો, હે નરવર, ચિરકાળ પામેલા પોતાના સંયમને અ-
તકાળમાં રાખના માટે કોણ નિષ્ક્રમ કરે. ૫૨

બાદ પોતાના પુત્ર પ્રમુખને રાખ્યો કહ્યું કે તમે જે દાન આપ્યું
તેના કારણે કહી બતાવો ત્યારે રાજપુત્ર બોલ્યો. ૫૩

હે પિતા, હું તમને મારીને આ રાખ્ય લેવા ઇચ્છતો હતો, તે આ
ગીતિ સાંભળીને રાખ્ય અને વિષયોમાં વિરક્ત થયો છું. ૫૪

શ્રીકાતા બોલી કે હે નરવર, મારો પતિ પરદેશ ગયા ને બાર વર્ષ
વ્યતિક્રમ્યા છે તેથી હું વિચારવા લાગી હતી કે હવે બીજો પતિ કઈ કેમકે
પ્રવાસે ગયેલા પતિની આશાથી બાલી કહેશ પામું છું, પરંતુ આ ગીતિ
સાંભળવાથી હવે સ્થિર ચિત્તવાળી થઈ છું. ૫૫-૫૬

જયસંધિના હ ફુડસરૂચ, વયણઘણસંધિના સમુલ્લવિયં,
દેવ અહં અન્નિવેદિ, મત્તિપણફલવળોદિ. ૫૭

સદ્ધિ ઘડેમિ કિંવા, નવ ત્તિ પુવ્વં ઇમં વિચિંતંતો,
ગીર્ણ સવળા સંપદ, તં પદ મત્તિવ્વરો જાઓ. ૫૮

મિંટેળ પુળો મળિયં, અહંપિ સીમાલ દુદ્ધરાઈદિ,
આળેહ પટ્ટહત્થિ, અહવા મારોદિ ઇયવુત્તો. ૫૯

સંસય દોલ્લચલ્લિત્ત, વિત્તિઓ સંઠિલં ચિરંકાલં,
ઈર્ણિહ સુણિત્તુ ગીર્ણ, જાઓ પદુ વંચળા વિમુહો. ૬૦

અહ તેસિ મમિપ્પાયં, જાળિય તુટેળ પુંડરિયરત્તા;
દિન્ના ણુત્તા જં મે, પઠિદ્દાસદ્ તં કરેહ ત્તિ. ૬૧

સ્પષ્ટ સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાન્ જ્યેષ્ઠાધિ બોલ્યો કે હે દેવ, હું સ્નેહપ્રીતિ
બતાવનાર બીજા રાજાઓની સાથે મળી બાઉં કે કેમ કરું. ૫૭

એમ ડગમગ થતો હતો, પણ હમણા આ ગીતિ સાંભળીને ત-
મારા પર દૃઢ ભક્તિવાન્ થયો છું. ૫૮

મિંઠ બોલ્યો કે મને પણ ત્રીમાડાના દુષ્ટ રાજાઓ કહેતા હતા કે
પદ્ધસ્તિને લાવી અમને સાંપ અથવા તેને મારી નાખ; ૫૯

તે હું ઘણો કાળ ડગમગ થઈ રહ્યો હતો, પણ હમણા આ ગીતિ
સાંભળીને સ્વામિ સાથે દગો રમવાથી વિમુખ થયો છું. ૬૦

આ રીતે તેમના અભિપ્રાય બાણીને ખુશી થઈ રાજાએ તેમને હુકમ
આપ્યો કે હવે જેમ તમને સાફ લાગે તેમ કરો. ૬૧

एवंविहं अकज्जं, काऊणं किच्चिरं वयं काउं,
जीविस्सामु त्ति पयंपिऊण मंजायवेग्गमा. ६२

खुड्गकुंमरमपीवे, मज्जेविहु तक्खणेण पव्वइया,
तेहि ममं म महप्पा, पत्तो नियसुगुरुपयभूले. ६३

गुरुणा पसंसिओ सो, दक्खिन्नमहोयही अहीयसुओ,
पालियअकलंकवओ. पत्तो अपुणब्भवं ठाणं. ६४

एवं फलं क्षुल्लकुमारकस्य स्पष्टं मुदाक्षिण्यवतो निश्चम्य,
सदा सदाचारविवृद्धिहेतो स्तदत्र भव्याः कुरुत प्रयत्नं. ६५

इति क्षुल्लकुमार कथा समाप्ता.

આવી રીતનું અકાર્ય કરીને આપણે કેટલું જીવનાર છીએ ? એમ બોલીને તેઓ વૈરાગ્ય પામી ક્ષુલ્લક કુમારના પાસે તરત પ્રવ્રજિત થયા. બાદ તેમને સાથે લઈ તે મહાત્મા પોતાના ગુરૂ પાસે આવ્યો. ૬૨-૬૩

ગુરૂએ તે દાક્ષિણ્યમાગર કુમારની પ્રશંસા કરી. બાદ તે સંપૂર્ણ આગમ શીખી નિર્મળ ત્રત પાળી ભોક્ષ પામ્યો. ૬૪

આ રીતે દાક્ષિણ્ય ગુણવાળા ક્ષુલ્લક કુમારને પ્રાપ્ત થએલું ક્ષણ સ્પષ્ટ રીતે સાંભળીને હૃદયમાં સદાચારની વૃદ્ધિના અર્થે હે ભવ્યો, તમે પ્રયત્ન કરો. ૬૫

એ રીતે ક્ષુલ્લક કુમારની કથા છે.

નવમો ગુણ.

નિરૂપિતઃ સુદાક્ષિણ્ય ઇત્યષ્ટમો ગુણઃ, સંપ્રતિ લજ્જાલુ
રિતિ નવમં ગુણં વ્યાખ્યાનયન્નાદ્ય.

સુદક્ષિણ્યપણા ૩૫ આઠમો ગુણ કહ્યો. હવે લક્ષ્મણપણા
૩૫ નવમા ગુણનું વર્ણન કરે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

લજ્જાલુઓ અકજ્જં—
વજ્જઈ દૂરેણ જેણ તણયંપિ,
આયઈ સયાયારં—
ન મુયઈ અંગીકયં કહવિ. ૧૬

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

લક્ષ્મણ પુરૂષ નાનામાં નાના અકાર્યને પણ દૂર વર્જે છે,
તેથી તે સદાચાર આચરે છે અને સ્વીકારેલ વાતને કોઈ પણ
રીતે મૂકતો નથી. ૧૬

(ટીકા.)

લજ્જાલુઓ તિ લજ્જાવાન્—અકાર્ય કુત્તિમતકૃત્યં (નચઃ કુત્સના-
ર્થત્વાદ) વર્જયતિ પરિહરતિ—દૂરેણ વિપ્રકર્ષેણ—યેન હેતુના તેન ધર્માધિકારી
તિ પ્રકૃતેન યોગઃ—તનુક મપિ સ્તોક મ પ્યાસ્તાં વહ્નિતિ.

લક્ષ્મણ એટલે લક્ષ્મણાણો પુરૂષ—અકાર્ય એટલે ભુંડા કામને (ઈહાં
નમ કુત્સાના અર્થે છે) વર્જે છે એટલે પરિહરે છે—દૂરથી એટલે છેટે રહીને
જે કારણે તે કારણે તે ધર્મનો અધિકારી થાય છે એમ અંગ્રાધ બોડવો
તનુ એટલે થોડા અકાર્યને પણ વર્જે છે. તેઃ ઝઃઅની શી વાત કરવી.

તથાચોક્તં.

અર્ચિ ગિરિવરગદુરંતેણ, દુઃસ્વપ્નરેણ જંતિ પંચજ્ઞં,
વઙ્ગણો કુણંતિ કમ્મં, સપ્પુરિસા જં ન કામ્યચ્ચં—(ઈતિ)

જે માટે કહેલું છે કે:—

પર્વત જેવડા મોહોટા દુઃખથી મોત પામે. તોપણ સત્પુરુષો જે ન કરવાનું કામ હોય તે કરતા નથી.

તથા આચાર ત્યનુનિષ્ઠિતિ સદાચારં શોભનવ્યવહારં—તસ્યાઽ
લજ્જાહેતુત્વાત્.

વળી સદાચાર એટલે સારા વ્યવહારને આચરે છે એટલે ખબર છે—
કેમકે તે કરવામાં કશી શરમ લાગતી નથી.

તથા ન નૈવ મુંચતિ ત્યજ ત્વંગીકૃતં કક્ષીકૃતં પ્રતિજ્ઞાવિશેષ મિતિ
યોગઃ—કથ મપિ સ્નેહવલા મિયોગાદિના પ્રકારેનાપિ—લજ્જાહેતુત્વા દા-
રબ્ધ પરિત્યાગસ્ય.

વળી અંગીકૃત એટલે સ્વીકારેલ પ્રતિજ્ઞા વિશેષને તેવો પુરૂષ કોઈ
પણ રીતે એટલે કે સ્નેહ અથવા બળાભિયોગ વગેરે કોઈ પણ પ્રકારે મૂકતો
નથી એટલે ત્યાગ કરતો નથી. કારણ કે આરંભેલા કામને છોડવું એ લજ્જાનું
કારણ છે.

उक्तंच;—

दूरे ता अन्नजणों. अंगे चिचय जाई पंच भूयाई,
तेमि पि य लज्जिज्जइ, पारद्धं परिहरतेहि.

જે માટે કહેલું છે કે:—

શેષ લોકો તો દૂર રહો પણ પોતાના અંગમાં જે પાંચ ભૂતો છે
તેનાથી પણ જે આરંભેલું કામ છોડે છે તેને શરમ આવી પડે છે.

मुकुन्दोत्पन्न एवंविधो भवति, विजयकुमारवत्.

મુકુન્દમાં જન્મેલો પુરૂષ એવા પ્રકારનો રીય છે—વિજય કુમારના
માફક.

વિજય કુમાર કથા ચૈવં.

અતિય મુવિસાલ સાલા, દુદ્ધા વિસાલા પુરી વિસાલ તિ,
તત્થ નિવો જયતુંગો, ચંદ્રવર્દ તસ્સ પાણપિયા ૧

લજ્જાનેઈ નડનાહો, પહુપયહ પયાવ વિજિય ડિણનાહો,
પરકજ્જ સજ્જ ચિત્તો, વિજત્રો નામેણ તપ્પુત્તો. ૨

થત્તંમિ દિણે કોઈ, જોઈ નિવભવણ મંઠિયં કુમરં,
માલયલ મિલિયકર કમલ, સંપુહો ફુહ મિયં મણા. ૩

કુમર મહ અજ્જ કમિણ, ઠમીઈ રયણીઈ મહરવ મસાણે,
મંતં સાહંતસ્મય, ત ઉત્તરસાહગો ઢોમુ ૪

તં પઢિવજ્જઈ કુમરો, પરાપરોહણ્ણહાણ મણકરણો,
પત્તો ય મણિયઢાણે, કરે કરેઝ્ઞ કરવાલં. ૫

વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

પહોળા કિલ્લાવાળી અને વિસ્તાર તથા સમૃદ્ધિ એ બે પ્રકારથી મહાન્ એવી વિશાળા નામે નગરી હતી, ત્યાં જયતુંગ નામે રાજા હતો, તેની અંદ્રવતી નામે સ્ત્રી હતી. ૧

તેમનો લગ્ન ૩૫ નદીઓનો સમુદ્ર અને પ્રતાપથી સૂર્યને છતનાર અને પરોપકાર કરવામાં તત્પર એવો વિજય નામે પુત્ર હતો. ૨

એક દિવસે રાજાએલેલમાં રહેલા તે કુમારને કોઈક યોગી હાથ બેઠી પ્રણામ કરીને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૩

હે કુમાર! માટે આજ કાળી આઠમની રાતે ભેરવ સ્મશાનમાં મંત્ર સાધવું છે, માટે તું ઉત્તરનાથક થા. ૪

કુમાર તેના ઉપદેશથી તે વાત કબૂલ રાખી, હાથમાં તરવાર લઈ તે સ્થાને પહોંચ્યો. ૫

તો જોઈ જોઈ જોઈ, કુંડકલિયં કરિત્તુ મુપવિત્તો,
રત્તકળવીર ગુગુલ, માર્કોઈ તં ચ તપ્પેડં ૬

પથણિય નિસગ્ગ ઉવમગ્ગ, વગ્ગ સંસગ્ગરંગિરે તત્થ,
નિયસત્ત ચન્ન ઠરમર, કુમર સ્વણં હોમુ અપમત્તો. ૭

નિરુનિયનાસાવંસગ્ગ, લગ્ગનયણો જવેદ જા મંતં,
કુમરોવિ જાવ ચિટ્ઠ, તપ્પાસે સ્વમ્મવગ્ગ કરો. ૮

તાવ નિરવજ્જબિજ્જો, ઇગો વિજ્જાહરો તર્હિ પત્તો,
અહ જંપ્પ કુમરં પડ નિડાલ્લત્ઠ ઘડિય કરકોસો. ૯

તુમ મુત્તમ સત્તધરો સિ, સરણપત્તાણ તં સરન્નો સિ,
વહુ અત્થિસત્થ મણ ચિંતિય, ત્થ કપ્પ હુમો તં સિ. ૧૦

પછી યોગિએ ત્યાં પવિત્ર થઇને કુંડમાં અગ્નિ સળગાવી અને તેમાં રાતી કણિયાર તથા ગુગુળ વગેરે ઢોમવા લાગ્યો. ૬

તેણે કુમારને કહ્યું કે ઈહાં ત્રહજમાં અનેક ઉપસર્ગ થશે, તેમાં તારે બીક નહિ ખાતાં હિમ્મતમાં રહી ક્ષણભર પણ ગફલત નહિ કરવી. ૭

પછી તે પોતાના નાકપર દૃષ્ટિ લગાવી મંત્ર જપવા લાગ્યો, અને કુમાર પણ તેના પડખે તરવાર હાથમાં ધરી બેસો રહ્યો. ૮

એટલામાં એક ઉત્તમ વિદ્યાવાન વિદ્યાધર ત્યાં આવ્યો, તે પોતાના લલાટે હાથ બેસી કુમારને કહેવા લાગ્યો. ૯

હે કુમાર, તું ઉત્તમ સત્ત્વવાન છે, તું શરણાગતને શરણ કરવા લાયક છે, વળી અધિએના મનવાંછિત પૂરણ કરવામાં તું કંપવૃક્ષ સમાન છે. ૧૦

તા તાયઞ્ચ તાયઞ્ચ, પુત્તિયા મદ્દ પિયા ઇમા તુમ્મ,
જા વેરિલ્લેયરં દપ્પદુદ્ધરં જિણિય ણમિ અહં. ૧૧

કિંકાયવ્વવિમૂદો, જાવ અમૂદો વિં ચિઠ્ઠ કુમરો,
તો જ્ઞત્તિ ઉપ્પડ્ધત્તા, પત્તો લ્લયરો અદિઠ્ઠિપહં. ૧૨

ઇત્થંતરંમિ નિયસિય, કત્તી કત્તી રઝ્ઝપાણિતલો,
અસિમસિકસિણ સરીરો, ગુંજાપુંજારુણત્થિઝ્ઝો. ૧૩

અટ્ટટ્ટહાસજિયફુટ્ટમાણવંમંડમંડચંદરવો,
હ્ણ હ્ણ હ્ણ ત્તિ મ્મણિરો, સમ્મુઠિઓ રક્કલ્લસો ણ્ણો. ૧૪

મ્મણ્ણ ય જોહં રે રે, અણ્ણજ્જ અઝ્ઝવિ અક્કજ્જસઝ્જ ઇહં,
મઝ્ઝ વિ પૂય મ્મકાઙ્કં, ચિઠ્ઠસિ તા ધિઠ્ઠ નઠો સિ. ૧૫

માટે હું જ્યાં લગી મારા હૃદયન ગર્વિષ્ટ વિદ્યાધરને છતીને ધીકાં
આવું ત્યાં લગણુ આ મારી ઝીને તારે પુત્રી માફક સંભાળવી. ૧૧

કુમાર હુશિયાર છતાં પણ શું કરવું એવા વિચારમાં સુઝાઈ પડ્યો
તેટલામાં તો તે વિદ્યાધર ઝટ ત્યાંથી ભડીને નજરથી વેગલે જતો
રહ્યો. ૧૨

એટલામાં તો ત્યાં હાથમાં કાતર પકડેલ હોવાથી ભયાનક લાગતો,
તરવાર અને શાહીની માફક કાળા શરીરવાળો અને ચણેાડીના માફક લાલ
આંખો વાળો, તેમજ અટ્ટટ્ટહાસ્યથી ફૂટતા પ્રહ્લાંડના પ્રચંડ અવાજને પણ
છતનારો અને “મારો-મારો-મારો” એમ પોકાર પાડતો એક રાક્ષસ જી-
ર્યો. ૧૩-૧૪

તે યોગિને કહેવા લાગ્યો કે અરે અનાર્ય અને અકાર્ય કરવામાં સળ્ળ
રહેનાર, આજે પણ મારી પૂજા કર્યા વગર તું આ કામ કરે છે, માટે હે
ધીક, આજે તારો નાશ થનાર છે. ૧૫

મહ મુહકુહર હુયાસે, તુહ સંગિહ્નં શ્મં કુમારં પિ,
લહુ દહડ તળગણં પિ વ, અહવ કુસંગો ન કિં જણઈ. ૧૬

∴ તલ્લવયણસવણ લપ્પવ, મન્નુમરિઓ મળેઈ તો કુમરો,
રે રે તુહ જ્જ પત્તાં, કયંતદત્તાં સમણુપત્તાં. ૧૭

મહ પાસટિણ વિઘં, શ્મસ્ત સક્કો વિ કાડ નહુ સક્કો,
શ્ચ જંપંતો પત્તો, શ્ચિત્તિ કુમારો તયાસન્નં. ૧૮

અહ દોવિ કોવકહનિવહ, મિડડિણો ફુરફુરંત અહરદલા,
અન્નુત્તં પહરંતા, તજ્જંતા ફરુસવયણેઈ. ૧૯

જા સંપત્તા દૂરં, તા નવરયણીયરુ વચ રયણિયરો,
શ્વિણ મિત્તેણં કુડિલો, નયણ અગોયર પહં પત્તો. ૨૦

મારા ગુણમાંથી નીકળતી અગ્નિ તને અને આ કુમારને પણ તણ-
ખલાની માફક જલદી ખાળી નાખશે, કારણ કે એણે પણ કુસંગ કર્યો
છે. ૧૬

તેના વચન સાંભળવાથી ગુરુસે થઇને કુમાર કહેવા લાગ્યો કે અરે
તુંજ આજે મોતના દાંતમાં પડનાર છે. ૧૭

જ્યાં સૂધી હું પાસે જિલ્લો છું ત્યાં સૂધી એને ઈંદ્ર પણ વિદ્ય કરી
શકે તેમ નથી, એમ બોલતો થકો ઝટ કુમાર તે રાક્ષસ પાસે આવી પ-
હોંચ્યો. ૧૮

હવે તે બે કોપથી બ્રહ્માદિ બાંધીને અને હોક દાળીને એક બીજાને
મહાર કરવા લાગ્યા તથા કઠોર વચનોથી તર્જના કરવા લાગ્યા. ૧૯

તેમ કરતા થક તે દૂર ગયા તેટલામાં નવા રજનીકર (ચંદ્રમા)
ની માફક તે કુટિલ રજનીચર (રાક્ષસ) લણવારમાં અદ્રશ્ય થઈ ગયો. ૨૦

પઢિયાગઓ કુમારો, ગયજીયં જોડ્યં નિષ્કુળ,
ગુરુતર વિસાય વિહુરો, પલોયણ સેયરિં તેણ. ૨૧

ત મવિ મંયચ્છિં મપિચ્છિય, હ્યસવ્વસ્સુ વ્વ દીળકસિણમ્મહો,
નિંદઈ અંચાળ મતાળ કારણં સરણપત્તાળ. ૨૨

ઈત્તો ઇત્તિ સ પત્તો, સયરો કુમરં નમિત્તુ વ્વજ્જરઈ,
તુજ્જ પમાવેળ મણ નિહઓ દક્ખો વિં પઢિવક્ખો. ૨૩

તા પરનારિ સહોયર, સરણાગય વ્વજ્જપંજર મુધીર,
અળવજ્જકજ્જ અપ્પમ્મ, મહ પાણપિયં પિયં કુમર. ૨૪

પરકજ્જ ઉજ્જયમણો, અહ વીઓ નરિથિ ઇત્થ જિયલોણ,
જયતુંગરાયવંસો, વિમ્મસિઓ તુજ્જ જમ્મેળ. ૨૫

ત્યારે કુમાર પાછો વળી આવીને જોવા લાગ્યો તો યોગિ મહેલો તેણે
દીકો તેથી તે બારે વિધાહ પામી તે વિદ્યાધરીને જોવા લાગ્યો. ૨૧

તે પછી તેના જોવામાં નહિ આવી એટલે તે છુટાએ હોય તેમ
અંખવાંણો પકી પોતાને નિંદવા લાગ્યો કે અરે હું શરણાગતને પણ રાખી
શક્યો નહિ. ૨૨

એટલામાં તે ખેચર જલદી ત્યાં આવીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે
તારા પ્રભાવે કરીને મેં મારા હુશિયાર દુસ્મનને પણ મેં મારી નાખ્યો
છે. ૨૩

માટે હે પરનારી સહોદર, શરણાગતને રાખવા વજ્ર પિંજર સમાન
મુધીર, નિર્મળ કાર્ય કરનાર કુમાર, મારી પ્રાણપ્રિયા મને આપ. ૨૪

પરાયા કાર્ય સાધવામાં તત્પર આ ભવલોકમાં તારા જેવો બીજો
કોઈ નથી, અને તારા જન્મથી જન્મતું જ સંભવો વંશ શોભિત થએલ છે. ૨૫

જહ જહ થુવ્વહ કુમરો, તહ તહ ઉન્વિગ્ગમાણસો ધણિયં,
લજ્જાભરમંથરકંધરો ય નહુ કિંપિ જંપેહ. ૨૬

તં પહ પુણો પયંપહ, સયસારં પિ વ સ્વરં ગિરં સ્વરો,
જહ તુહ કજ્જં મહ પણહ્ણીહ તા જામિ एस अहं. ૨૭

તુહસરિસપવર પુરિસસ્સ, મહ પિયા જહ સિ જાહ ઉવઓમં,
લદ્દં જં લહિયવ્વં, મણં પિ મા કુણમુ મણસેયં. ૨૮

इय दुत्तुं उप्पइओ, सयरो ता चित्तए इमं कुमरो,
अहह बहुपाव भरिओ, निम्मलकुल दूत्तणो अहयं. ૨૯

सरणागए न रक्खइ, विजयकुमारु त्ति किं न पज्जत्तां,
जं कुणसि परत्थिकलंक, अंकियं मज्झ रे दिव्व. ૩૦

આ રીતે જેમ જેમ તે વિદ્યાધર તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ
કુમાર ભારે ઉદ્વિગ્ન થઈને લાજથી કાંધે નમાવી કંઈ પણ બોલી શક્યો
નહિ. ૨૬

ત્યારે તેના પ્રત્યે ફરીને જખમમાં ખાર નાખીથે તેમ તે વિદ્યાધર
ખારી વાણી બોલવા લાગ્યો કે જો તારે ખારી જીનો ખપ હોય તો હું આ
ભઉં છું. ૨૭

તારા જેવા મહા પુરુષને જો ખારી સ્ત્રી કામ આવે તો પછી શો
વધારે લાભ મેળવવો છે? માટે તું લગારે ખેદ મ કર. ૨૮

એમ કહીને વિદ્યાધર ઊડતો થયો, ત્યારે કુમાર વિચારવા લાગ્યો
કે અરેરે હું બહુ પાપી થયો અને મેં આરા નિર્મળ કુળને દૂષિત કર્યું. ૨૯

અરે દેવ, વિજય કુમાર શરણાગતને ગ્રામી થક્યો નહિ, એટલામાં
જ તું નહિ ધરાયો કે જેથી વળી તું મને પરત્રીથી કલંકિત કરાવે છે! ૩૦

વર મિહ પાણચ્ચાઓ, લજ્જિકવણાણ પવરપુરિસાણ,
મઠપડ્ડનાણ કલંકિયાણ, ન જિયંપિ જં મણિયં. ૩૧

લજ્જાં ગુણૌઘ જનનીં જનની મિવા યાં,
મત્યંત શુદ્ધ હૃદયા મનુવર્તમાનાઃ
તેજસ્વિનઃ સુખ મમ્મ નપિ સંત્યજંતિ,
સત્યવ્રત વ્યસનિનો નપુનઃ પ્રતિજ્ઞાં. ૩૨

इह चिंताभरविहुरं, कुमरं को वि हु सुरो मुकंतिष्ठो,
जंपइ आहरणपद्दा, उज्जोइय सयलदिसचको. ३३

મા કુણસુ કુમર જ્યેયં, સેયં ઇયં મુણેહિ મહવયળં
इयरो वि भणइ तुह वयण, सवणपवणा य मे सवणा. ३४

आह सुरो वीरपुरे, पुरंभि जिगदास नामवर सिठी,
कय गुरुजण अणुतिठी, अइघमिठी विमलदिठी, ३५

લજ્જાવાન મહા પુરૂષો પ્રાણુ ત્યાગ કરે એ સાડું છે, પણ બ્રહ્મ,
પ્રતિજ્ઞાવાળા કલંકિત જનોનું છાત્રું નકામું છે. ૩૧

અત્યંત પવિત્ર હૃદયવાળી આર્યા માતાની માફક શુણુ સમૂહની ઉ-
ત્પાદકે લજ્જાને અનુસરતા તેજસ્વી જનો પોતાના પ્રાણુને મુખે મૂકી આપે
છે, પણ તે સાચા વ્રતની ટેકવાળા જનો પોતાની પ્રતિજ્ઞા મેલતા નથી. ૩૨

આ રીતે ચિંતામાં પડેલા કુમારને કોઈક કાંતિવાળો દેવ પોતાના
આભરણની પ્રભાથી બધી દિશાઓને ઝળકાવતો થકો કહેવા લાગ્યો. ૩૩

હે કુમાર તું ખેદ મ કર, પણ આ માડું કેટલાણુકારી વચન સાંભળ.
ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારા કાન તારું વચન સાંભળવા તૈયારજ છે. ૩૪

દેવતા બોલ્યો કે વીરપુર નગરમાં જિનદાસ નામે ઉત્તમ શેઠ છે,
તે તેના શુદ્ધજનથી શિક્ષા પામેલ છે અને અતિધર્મિષ્ઠ તથા નિર્ભય દક્ષિણો
છે. ૩૫

તસ્સ ય મિચ્છદિદો, મિત્તો અદ્વલ્લહો ધણો નામ,
સો પદિવજ્જઈ વજ્જિય, વિસઓ તાવસવયં કહયા. ૩૬

તો ચિંતઈ જિણદાસો, એ અન્નાણિણો વિ જઈ એવં,
પાવભરપસરમીરુ, વિસં વ વિસણ પરિહરંતિ. ૩૭

અવગય ભવસ્સરુવા, જિણપવયણ સવણ નાય નાયઠ્ઠા,
નિમ્મલ વિવેદ્ધણોવિદ્ધુ, તા કિં અમ્હે ન તે ચઈમો. ૩૮

ઈય ચિંતિત્તુ સવિણયં, વિણયંધરગુરુ સમીવ ગઈયવમ્મો,
અણસણ વિદ્ધિણા મરિહં, જાઓ સોદ્દમ્મસગ્ગમુરો. ૩૯

મિકાં પિ વંતરં તેં જાયં સો જ્ઞાત્તિ ઓહિણા દદ્ધં,
નિયયં રિદ્ધિસમુદ્ધયં, નિદંસણ વોહણત્થં સો. ૪૦

તેનો અતિ વલ્લભ ધન નામે એક મિથ્યા દૃષ્ટિ મિત્ર છે, તેણે એક
જખતે વિષય મુળ છોડીને તાપસની દીક્ષા લીધી. ૩૬

ત્યારે જિનદાસ વિચારવા લાગ્યો કે આ ઓછા જ્ઞાનવાળા પણ જે
આ રીતે પાપથી ડરીને વિષની માફક વિષયોને તજે છે તો ભવના સ્વરૂપને
સમજનારા અને જિન પ્રવચન સાંભળવાથી બાણુવા યોગ્ય વસ્તુને બાણુનારા
નિર્મળ વિવેકવાનુ અમારા જેવા તે વિષયોને કેમ નહિ છોડીયે? ૩૭-૩૮

એમ ચિંતવીને વિનયપૂર્વક વિનયધર ગુરૂના પાસે ત્રત લઈ અન-
સન કરી મરીને સૌધર્મ દેવલોકમાં તે દેવતા થયો. ૩૯

તેણે અવધિ જ્ઞાનથી પોતાના મિત્રને વ્યંતર થએલો જોયો, તેથી
તેને પ્રાપ્ત આપવા ખાતર તેણે પોતાની ઋદ્ધિ તેને અતાવી. ૪૦

ચિંતેઈ ચંતરો તો, અબ્બો લહિજ્ઞ મળુયજમ્મ મહં,
જઈ જિણધમ્મં તડયા, સેવંતો તો સુહી હુંતો. ૪૧

જઈ રે જિય ગુણગુરુણો, ગુરુણો અમરત્તારુ વ્વ સેવંતો,
તો રુદ્ધરિદં પિ વ, ન લહંતો હીણઅમરત્તાં. ૪૨

જઈ જિય જિણપવચ્ચઅમય, પાણપવણો તથા તુમં હુંતો,
અસરિસ અમરિસ વિસપર, વસત્તણં તો ન પાવંતો. ૪૩

ઈચ્છાઈ વઢુવિહં જૂરિજ્ઞ નિયમિત્ત અમરવચ્ચેણ,
સમ્મં સમ્મં ધમ્મો, પઢિવન્નો મુક્કત્તરૂચીયં. ૪૪

વસવરિસ સહસ્સ ઠિઈ, નિયયં જાણિત્તુ મળઈ સુરપવરં,
પરક્રજ્જિત્ત મળુયત્તાણે વિ વોહિજ્જ મં મિત્ત. ૪૫

ત્યારે બ્યંતર ચિંતવવા લાગ્યો કે અરે મનુષ્ય જન્મ પામીને તે વખતે મેં જો જિન ધર્મ સેવ્યો હોત તો હું કેવો સુખી થાત. ૪૧

અરે હવ તો કલ્પવૃક્ષની માફક શુભવાન શુદ્ધ સેવ્યા હોત તો જાનકર દારિદ્ર્યની માફક આ નીચ દેવપણું નહિ પામત. ૪૨

અરે હવ, જો તો જિન વચનરૂપ અમૃતતું પાન કર્યું હોત, તો ભારે અમર્ષરૂપ વિષવાળું આ પરવશપણું નહિ પામત. ૪૩

ઈત્યાદિ બહુ પ્રકારે શોક કરીને પોતાના મિત્ર-દેવતાના વચને કરીને તે ભાગ્યશાળી બ્યંતર મોક્ષરૂપ તરૂના બીજ સમાન સમ્યક્ત્વને રૂડી રીતે પામ્યો. ૪૪

પંછી તેણે કશ હજાર વર્ષની પોતાની સ્થિતિ બાણીને તે દેવતાને કહેવા લાગ્યો કે હે પરકાબુ દેવ, હું મનુષ્ય થઈ તો ત્યાં પણ મને તું પ્રતિબોધ આપ્યો. ૪૫

તિયસેણ વિ પઢિવન્ને, ઉવ્વદ્વિય વંતરો તુમં જાઓ,
 એકંતવીરવિત્તી, ન મુણસિ નામંપિ ધમ્મસ્સ. ૪૬

તો તુજ્ઞ વોહણકપ્પ, મપ્પંપ્પા વહુલ વહુલિયા વિહિયા,
 ઓહાવણં અપચ્છા, જં નહુ બુજ્ઞંતિ માણઘણા. ૪૭

ઇય મુણમાણુ ચ્ચિય, જાહસરણ ફુહવિયહ મુણિયનિયચરિઓ,
 કુમેરો વિન્નવહ મુરં, વિવોહિઓ સાહુ સાહુ તપ્પ. ૪૮

તં મહ મિત્તો તં મજ્ઞ વંધવો તં સયા ગુરુ મજ્ઞ,
 ઇય મણિય ગિણ્ણહ વયં, મુરમ્પિયસાહુનેવત્થો. ૪૯

તો કયકાલસ્સગ્ગં, કુમરમુણિં સ્વામિહં પળમિહં ચ,
 પચ્છો મુરો સઠાણં, ઉદિઓ ઇત્યંતરંમિ રવી. ૫૦

તે દેવે તે વાત કબૂલ કરી-બાહ તે વ્યંતર ત્યાંથી થીને તું થયો
 છે-તું જો કે એકાંત શૂરવીર છે, છતાં હજી ધર્મનું નામ પણ બાણુતો
 નથી. ૪૬

તેથી તને બોધવા માટે મેં આ ભારે માયા કરી છે. કારણ માનવાળા
 પુરૂષો ખાછા પડ્યા શિવાય પ્રતિબોધ પામતા નથી. ૪૭

એમ સાંભળવાની સાથેજ તેને અતિ સ્મરણ થતાં તેને પોતાનું ચ-
 રિત સ્ફુટપણે ભાસમાન થયું, એટલે તે કુમાર તે દેવને વીનવવા લાગ્યો કે
 તે મને ઘણો સારો બોધિત કર્યો. ૪૮

તુંજ મારો મિત્ર છે, તુંજ મારો બંધુ છે, તુંજ હમેશાં મારો ગુરુ
 છે, એમ બોલીને તે દેવે આપેલ સાધુનો વેષ લઈ તેણે ત્રત લીધાં. ૪૯

પછી તે કુમાર કયોત્સર્ગમાં જીલો રહ્યો એટલે દેવતા તેને ખમાવી
 અને નમીને પોતાને સ્થાને ગયો એટલામાં સૂર્ય જીગ્યો. ૫૦

તત્યેવ તયા પત્તો, જયતુંગનિવો વિ કુમરમુદ્ધિકા,
ગુર્ત્તં નિદ્રિતુ સહસ ત્રિ, લુત્તવિહુરં મળઈ દીપો. ૫૧

હા વત્ત પળયવચ્છલ, છલિયા અમ્હેવિ કહ 'તણ્ એવં,
ધવલજસ ધરમુ અજ્જવિ, રજ્જધુરુદ્ધરણ ધવલત્તં. ૫૨

વુદવયવચિય મેયં, વય મુજ્જમુ જ્ઞાતિ સત્તિનયકલિય,
તુહ વયણામય પાણં, લહુ લહઈ જણો ઇમો વચ્છ. ૫૩

ઇય જંપંતં નિમ્મણિય, મોહ તિવ્વં નિવં વિવોહેરં,
પારિયકાલસ્સમ્મો, કુમરમુણી મળઈ વયણ મિણં. ૫૪

મો મો નરિંદ તઢિલય, ચલાઈ અભિમાણ મિત્તમ્મહવાણ,
સમ્માપવગ્ગતંસમ્મ, મમ્મગુરુ વિગ્ધ મૂયાણ. ૫૫

તે વેળાએ જયતુંગ રાજા પશુ કુમારને શોધતો થકો ત્યાં આવી પ-
હોંધ્યો, તે પુત્રને (સાધુ થએલો) બેઠેને હીન થઈ શોકથી ગદ્ગદપણે નીચે
સુજળ કહેવા લાગ્યો. ૫૧

અરે સ્નેહવત્સળ વત્સ, તે આ રીતે અમને કેમ છેતર્યા ? હે નિ-
ર્મળ યશવાળા પુત્ર, હજુ પશુ તું રાજ્યની ધુરા ઉપાડવાને ધોરી પશુ ધારણ
કર. ૫૨

વૃદ્ધ અવસ્થાને ઉચિત આ મતને તું ત્યાગ કર, હે શક્તિ અને
આયશાળી કુમાર, તારા વચનામૃતતું આ જનને પાન કરાવ. ૫૩

આમ બોલતા તે તીવ્ર મોહવાળા રાજાને બોધ આપવા માટે કુમાર
સુનિ કાર્યોત્સર્ગ પાલીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૫૪

હે નરેન્દ્ર, આ રાજ્યલક્ષ્મી વીજળીના માફક અપળ છે, તેમજ તે
અભિમાન માત્ર સુખની દેનાર છે, વળી સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગમાં વિઘ્નરૂપે
મહેલ છે. ૫૫

નરયઅઈ દુસહદુહકારણાઈ, ધમ્મ તરુજલણજાલાઈ,
કો ગપ્પમઈ અપ્પં, વિઢંવણ રાયલચ્છીઈ. ૫૬

પિણ્ણા જણિયં લચ્છિ, મહાણિં પિ વ અપ્પણા ડ ધૂયં વ,
પરસંતિયં પરત્થિં વ કિહ ણુ સેવિજ્જ લજ્જાલૂ. ૫૭

પવણ પહરિલ્લ કમલગ્ગ, લગ્ગજલલવ ચલંમિ જીયંમિ,
કલ્લે કાહં ધમ્મં, કો મણઈ સકન્નવિન્નાણો. ૫૮

(જઓ)

જસ્સ ત્થિ મચ્ચુણા સક્કં, જસ્સ વત્થિ પલાયણં,
જો જાણે ન મરિસ્સામિ, સો હુ કંલે સુણસિયં. ૫૯

(તથા)

જા જા વચ્ચઈ રયણી, ન સા પઢિનિયત્તઈ.

અહંમં કુણ માણસ્સ, અફઢા જંતિ રાઈઓ. ૬૦

વળી તે નરકના અતિ દુઃસહ દુઃખની કારણ છે, તથા ધર્મરૂપ
આડને આળવા માટે અગ્નિજ્વાળા સમાન છે, માટે એવી રાત્ર્યલક્ષ્મીવડે કોણ
મહામતિ પુરૂષ પોતાને વિટંબિત કરે. ૫૬

પિતાએ પેદા કરેલ લક્ષ્મી બેઠેન ગણાય, પોતે પેદા કરેલ લક્ષ્મી
પુત્રી ગણાય, પારકી લક્ષ્મી પરત્રી ગણાય, માટે તેને લક્ષ્મીવાન પુરૂષ કેમ
સેવે. ૫૭

પવનથી હાલતા કમળના અગ્ર ભાગપર રહેલા પાણીના બિંદુની
માફક આ લુપિત ચપળ છે, માટે “કાલે હું ધર્મ કરીશ” એમ કયો હાલો
પુરૂષ કહે. ૫૮

જે માટે જેને મોતના સાથે દોસ્તી હોય અથવા જે તેનાથી નાશી
જવા સમર્થ હોય, અથવા જેને હું નહિ મરું એવી ખાતરી હોય તેજ વિ-
ધયોની વાંછા કરે. ૫૯

વળી જે જે રાત જાય છે તે પાછી આવનાર નથી, માટે અધર્મ
કરનારની રાતો વ્યર્થ જાય છે. ૬૦

(તથા)

કો જાણઈ પુણરુત્તં, કડયા હોઈ ડ ધમ્મસામગી,
રંકધણુ વ્વ વિહિજ્જર, વયાણ ઇણ્હંપિ પત્તાણં. ૬૧

ઇય સુણિય ગલિય મોહો, સંવેયવિવેયપરિગઓ રાયા,
કુમર રિસિપાયમૂલે, સમ્મં ગિણ્હેઠિ ગિહિધમ્મં. ૬૨

મત્તીઈ મુણિં નમિરં, સામિતુ ગઓ નિર્વા સટાણંમિ,
સાહુ વિ દદપડંબો, સયા સયા ચાર સારવઓ. ૬૩

લજ્જાતવાઈ સહિઓ, સ હિઓ તિહુયણજણાણ મરિજ્જણ,
જાઓ તત્થેવ સુરો, જિણદાસો અત્થણ જત્થ. ૬૪

તત્તો ચુયા સમાણા, મહાવિદેહંમિ જિણસમીવંમિ,
નિમ્મિય નિચ્ચણ ચરણા, સિદ્ધિં તે દોવિ ગમિંહંતિ. ૬૫

વળી કોણુ જાણે છે કે ક્યારે ધર્મ કરવાની સામગ્રી મળશે? માટે
રાંકને જ્યારે મળે ત્યારે કામનુ એમ વિચારી જ્યારે વ્રત પ્રાપ્ત થાય ત્યારે
પાળવા બેઠયે. ૬૧

એમ સાંભળીને રાબ્દનો મોહ ગળ્યો, તેથી તે સંવેગ અને વિવેક
પામ્યો, એટલે તેણે કુમાર મુનિ પાસેથી ગૃહિ ધર્મ અંગીકાર કર્યો. ૬૨

પછી તે ભક્તિથી મુનિને નમી જમાવીને સ્વસ્થાને ગયો. બાક ૬૬
પ્રતિજ્ઞાવાનુ અને હુમેશાં સહચારમાં રહી વ્રત પાળનાર તે સાધુ લાજ અને
તપ. વગેરેથી સહિત રહી ત્રિભુવનના જીવોને હિતકારી થઇને મરીને જ્યાં
જિનદાસ દેવતા થયો હતો ત્યાંજ દેવતા થયો. ૬૩-૬૪

ત્યાંથી તે બે જણ ચવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં તીર્થંકરની સમીપે નિ-
ર્મળ ચારિત્ર ગ્રહણ કરી મુક્તિ પામશે. ૬૫

લજ્જા મકાર્ય પરિહાર મુકાર્ય કાર્ય,
રૂપાં સદા વિદધતઃ ક્ષિતિપા ત્મજસ્ય,
एवं निश्चम्य फळ मुत्तम मेकताना,
नित्यं समाश्रयत भव्यजना स्तदेनां. ૬૬

इति विजय कुमार कथा.

અકાર્યને મૂકાવનાર અને મુકાર્યને કરાવનાર એવી લાજ કરનાર રાજ
કુમારને થએલ ઉત્તમ ફળ સાંભળીને હે લબ્યજનો તમે પણ એક ચિત્તે
તેને આદ્રિત કરો. ૬૬

આ રીતે વિજય કુમારની કથા છે.

દશમ ગુણ.

इति निरूपितो लज्जावा निति नवमो गुणः, संप्रति दयालु
रिति दशमं गुणं प्रचिकटयिषु राह.

આ રીતે લજ્જાલુપણા ૩૫ નવમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે દયા-
લુપણા ૩૫ દશમા ગુણને પ્રકટિત કરવા ખાતર કહે છે.

(मूळ गाथा.)

मूलं धम्मस्स दया-
तयणुगयं सव्व मेव णुदुठाणं,
सिद्धं जिणिंदसमए-
मग्गिज्जइ ते णिह दयालू. ૧૭

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

દયા એ ધર્મનું મૂળ છે, અને દયાને અનુકૂળજ સઘળું અ-

નુષ્ઠાન જિનેન્દ્રના સિદ્ધાંતમાં કહેલ છે—માટે આ સ્થળે દયાલુ-
પણું માગ્યું છે. ૧૭

(ટીકા.)

મૂળ માયં કારણ—ધર્મસ્યો ક્તનિરુક્તસ્ય-દયા પ્રાણિરક્ષા.

દયા એટલે પ્રાણિની રક્ષા પ્રથમ કહેલા અર્થવાળા ધર્મનું મૂળ એ-
ટલે આદિકારણ છે.

યદુક્તં શ્રી આચારાંગસૂત્રે,—

સે વૈમિ જે અદ્યા જેય પદુપન્ના જે આગમિસ્સા અરહંતા ભગવંતો,
તે સર્વે એવ માફક્ષંતિ एवं भासंति एवं पन्नवंति एवं परुवंति—મદ્વે પાળા
સર્વે મૂયા સર્વે જીવા સર્વે સત્તા ન હંતવ્યા ન અઙ્ગાવેયવ્યા ન પરિતા-
વેયવ્યા ન ઉદ્ધવેયવ્યા—એસ ધમ્મે મુદ્ધે નિર્ણે સામણે સમિચ્ચ લોયં સ્વેયજ્ઞે-
ર્હિપવેણ (ઇત્યાદિ.)

જે માટે શ્રી આચારાંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે,—

હું કહું છું કે જે તીર્થંકર ભગવાન થઈ ગયા જે હાલ વર્તે છે
અને આવતા કાળમાં થશે તે બધા આ રીતે કહે છે બોલે છે જણાવે છે
તથા વર્ણવે છે કે “સર્વ પ્રાણી, સર્વ ભૂત, સર્વ જીવ, અને સર્વ સત્ત્વને હ-
ણવું નહિ, તેમના પર હુકુમત ચલાવવી નહિ, તેમને કબજે કરવા નહિ,
તેઓને મારી નાખવા નહિ અને તેઓને હેરાન કરવા નહિ.” આવો પવિત્ર
અને નિત્ય ધર્મ લોકના હુઃખને બાણનાર ભગવાને બતાવ્યો છે.

ઈત્યાદિ.

યતો ડસ્યા એવ રક્ષાર્થે શેષવ્રતાનિ.

જે માટે એ દયાનેજ રાખવા સાડું શેષ વ્રતો છે.

નથાચા વાચિ;

અર્હિ સૈવ મતા મુલ્યા, સ્વર્ગમોક્ષ પ્રસાધની,
અસ્યાઃ મંરક્ષણાર્થચ, ન્યાય્યં સત્યાદિપાલનં (ઇતિ)

જે માટે કહ્યું છે કે;—

સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારી અહિંસાજ મુખ્યપણે મનાયલી છે.
અને એને રાખવા માટેજ સત્યાદિકનું પાળન વાજબી ગણાય છે.

અતएव तदनुगतं जीवदया सहभावि-सर्व मेव विहारहारतपो वैया
वृत्त्यादि सद्गुणानं मिद्धं प्रतीतं जिनेन्द्रसमये पारगतगदित सिद्धांति.

એથીજ તેનાથી મળેલું અર્થાત્ જીવ દયા સાથે રહેલું બધું એટલે
કે વિહાર આહાર તપ તથા વૈયાવૃત્ય વગેરે સાફ અનુદાન જિનેન્દ્ર સમયમાં
એટલે સર્વજ પ્રણીત સિદ્ધાંતમાં મિદ્ધ એટલે પ્રસિદ્ધ છે.

नथाचोक्तं श्री शय्यंभवसूरिपादैः

जयंचरे जयं चिठे जय मासे जयं सए,
जयं भुंजंतो भासंतो पावं कम्मं न वंध (इति)

જે માટે શ્રી શય્યંભવ સૂરિએ કહ્યું છે કે;—

યતનાથી ચાલવું, યતનાથી ઊભા રહેવું, યતનાથી બેસવું, અને
યતનાથી સૂવું, તેમજ યતનાથી ખાવું અને યતનાથી બોલવું એટલે પાપ
કર્મ નહિ બંધાય.

अन्यै रप्युक्तं

न सा दीक्षा न सा भिक्षा, न त दानं न त तपः
न तव ज्ञानं न त ध्यानं, दया यत्र न विद्यते. (इति)

બીજાઓએ પણ કહ્યું છે કે

એવી કોઈ દીક્ષા, ભિક્ષા, દાન, તપ, જ્ઞાન કે ધ્યાન નથી કે જેમાં દયા નહિ હોય.

મૃગ્યતે નિવિષ્યતે તેન કારણેને હ ધર્માધિકારે દયાલુ દયાશીલઃ—
સહિ કિલ સ્વલ્પસ્યાપિ જીવવધસ્ય યશોધર જીવમુરદ્ધે દત્ત મહારાજસ્યે વ
દારુણાવિપાક મવબુદ્ધમાનો ન જીવવધે પ્રવર્તતે ઇતિ.

તે કારણે કરીને ઇહાં એટલે ધર્મના અધિકારમાં દયાલુ એટલે દયાના સ્વભાવવાળો પુરૂષ માગ્યો છે એટલે ગવેધ્યો છે. કારણ કે તેવો પુરૂષ યશોધરના એવ સુરેન્દ્રદત્ત મહારાજની માફક થોડી પણ એવ હિંસાના દારૂણ વિપાક બાણીને એવ હિંસામાં પ્રવર્તતો નથી.

(યશોધર ચરિતં ત્વેવં)

પયઃપિય દક્ષધર્મમં, દંસિય જીવવહ દારુણ વિવાગં.
કિંપિ જસોદર ચરિયં, મળામિ સંવેગરસ મરિયં. ૧

અત્યિ પુરી ઉજ્જેળી, જત્ય જળો વિમલસીલદુલ્લિઓ,
કલિઓ વિહવ મરેળં, ન કયાવિ નિણ્ડ પરદારં. ૨

યશોધરનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે.

દયા ધર્મનેજ પ્રગટ કરનાર, એવ હિંસાના દારૂણ ફળને બતાવનાર,
વૈરાગ્ય રસથી ભરપૂર એવું આ યશોધરનું કંઈક ચરિત્ર કહું છું. ૧

ઉબજિની નામે નગરી હતી, જ્યાંના લોકો નિર્મળ શીળગ્રાન હો-
ઇને વૈસાદાર છતાં કયાદે પણ પરચી તરફ બેતા ન હતા. ૨

અમરૂ વ્વ અમરચંદો, મુહાસઓ તત્થ આસિ નરનાહો,
વરલાવન્ન મળહરા, જસોહરા તસ્સ પાળપિયા. ૩

તાળ કય વિવુહતોસો, મુરિંદદત્તો મુઓ મુરિંદુ વ્વ,
પર મેસ ગુત્તમેઈ, નેવય કડયાવિ વહરકરો. ૪

નિયસંગમઝ્જીવિય, મયળા સારય સસંકસમ વયળા,
તસ્સ ય નીલુપ્પલદલ, નયળા નયળા વલી ભજ્ઞા. ૫

અન્નદિળે રજ્જમરં, પુત્તે સંકમિય અમરચંદ નિવો,
પઢિવન્નો કયઽન્નો, સમળત્તં અસમ મુમળત્તં. ૬

મહિહર લુજ્જંત કરો, પયઢિય કમલો ય હાળિય રિઝ નિમિરો,
રવિ રિવ મુરિંદદત્તોવિ, કુળઙ્ગ સવ્વક્ક મહિસુહિયં. ૭

ત્યાં અમર (દેવતા) ની માફક શુભ આશયવાળો અમરચંદ્ર નામે રાજા હતો, તેની ઉત્તમ લાવણ્યથી મનોહર યશોધરા નામે રાણી હતી. ૩

તેઓનો સુરેંદ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો તે સુરેંદ્ર જેમ વિબુધોને (દેવોને) ખુશી કરે છે તેમ વિબુધોને (પંડિતોને) ખુશી કરતો, છતાં સુરેંદ્ર જેમ ગોત્રભિદ્ધ (પર્વતોને ભેદનાર) છે, તથા વજ્રકર (વજ્ર હાથમાં ધરનાર) છે, તેમ તે ગોત્રભિદ્ધ (કુટુંબમાં ભેદ પાડનાર) અથવા વધરિકર (વેર કરનાર) નહતો. ૪

તેની નયનાવળી નામે સ્ત્રી હતી, તે પોતાના સંગમથી કામને શુ-
વાડનાર હતી, શરદ્ ઋતુના ચંદ્ર જેવા સુખવાળી હતી, અને નીલોત્પલ
જેવા નયનવાળી હતી. ૫

એક દહાડે રાજ્યનો ભાર પુત્રને સોંપીને પુણ્યશાળી અમરચંદ્ર
રાજા જેમાં ઉત્તમ મન રાખી શકાય એવા શ્રમણપણાને અંગીકાર કરતો
હતો. ૬

હવે સુરેંદ્રદત્ત પણ સૂર્ય જેમ મહિધર (પર્વત) માં પોતાના કર
(કિરણ) અડાવે તેમ મહિધર (શેષ રાજાઓ) પાસેથી કર (ખંડણી) વસુલ
કરતો. વગી સૂર્ય જેમ કમળોને પ્રગટાવે તેમ તે કમલા (સદ્મી) ને પ્રગટા-

વતો, તથા રિપુરૂપ અધિકારને નાશ કરતો થકો પૃથ્વીરૂપ સોંકને અતિ સુખી કરવા લાગ્યો. ૭

અહ અન્નદિણે રન્નો, સારસિયા નામિયાઈ દાસીઈ,
પલિયચ્છલેણ કહિઓ, સમાગઓ ધમ્મદૂઓ ત્તિ. ૮

તત્તો ચિંતેઈ નિવો, અથિરત્તં અહહ સવ્વમાવાણં,
હી તુચ્છયા ભવસ્સ ય, હ હા ચલત્તં તરુણયાઈ. ૯

(અવિય)

દિવસ નિસા ઘડિમાલં, આડયસલિલં જળસ્સ ધિત્તૂણં,
ચંદાઈચ્ચ બડહ્ણા, કાલરહટ્ઠં ભમાહંતિ. ૧૦

જીવિય જલંમિ ક્કીણે, સરીરસસ્સંમિ પરિમુસંતંમિ,
કો વિ હુ નત્થિ ઉવાઓ, તહવિ જણો પાવ માયરઈ. ૧૧

તા કિં ઇમીઈ મજ્ઞં, રંગંત તરંગં મંગુરતરાઈ,
નિવલચ્છીઈ મુતુચ્છાઈ, નરયપુરસરલસરણીઈ. ૧૨

હવે એક દિવસે રાજાની સારસિકા નામની દાસીએ યજિત બેઠને તેને કહ્યું કે ધર્મનો દૂત આવ્યો છે. ૮

ત્યારે રાજા સર્વ ભાવોનું અસ્થિરપણું તેમજ ભવની તુચ્છતા તથા તરૂણપણાનું અચળપણું ચિંતવવા લાગ્યો. ૯

વળી તે વિચારવા લાગ્યો કે દિવસ અને રાતરૂપ ઘટમાળાથી લોકનું આયુષ્યરૂપ પાણી લઈને અંદ્ર અને સૂર્યરૂપી બેલો કાળરૂપ અરટને ભમાડયા કરે છે. ૧૦

અવિતરૂપ જળ પૂરું થતાં શરીરરૂપી પાક સૂકાશે તેમાં કોઈ ઉપાય નથી છતાં લોક ખાપ કરતા રહે છે. ૧૧

માટે આ તરંગની માફક ભંગુર, અતિતુચ્છ, અને નરકપુરમાં જવાની સીધી નીક જેવી આ રાજ્ય લક્ષ્મીનું મારે શું કામ છે ૧૨

ગુણહરકુમરં ગુણરચણ, કુલહરં ટાવિઝણ નિયરજ્જે,
પુવ્વપુરિસાણુચિન્નં, સામન્નં અણુચરામિ ત્તિ. ૧૩

તો સિઠો દડ્યાણ, નિયમિપ્પાઓ નિવેણ સા આહ,
જં મે રોયડ તં કુલમુ, નાહ ન કરેમિ વિગ્ધ મહં. ૧૪

કિંતુ અહંપિ ગહિસ્સં, સહેવ પવ્વજ્જ મજ્જઝચેણ,
ચિટ્ઠ પચ્છા જુણહા, ફુહ મુહુવડ્ડણો વિણા કહ ણુ. ૧૫

તો ચિંતડ નરનાહો, અહો અહો મજ્જઝ ડવરિ દેવીણ,
અડ નિવિહો પહિવંધો, અહો અહો વિરહમીરુત્તાં. ૧૬

ઇત્થંતરંમિં મિહગહિર, સદ્દઓનમિય દાહિણકરેણ,
કાલ્લનિવેણ નિહણ પઠિય મિણં તન્નિહચેણં. ૧૭

માટે ગુણરત્નના કુળધર સમાન ગુણધર કુમારને પોતાના રાજ્યમાં
સ્થાપીને પૂર્વ પુરૂષોએ આચરેલું શ્રમભુપણું અંગીકાર કરૂં એમ તેણે
ચિંતવ્યું. ૧૩

તેથી રાજાએ રાણીને પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો એટલે તે બોલી
કે હે નાથ જે તમને રૂચે તે કરો-હું તેમાં વિશ્વ નથી કરતી. ૧૪

કિંતુ હું પણ આર્ય પુત્રની સાથેજ દીક્ષા લઈશ-કારણ કે અંદ્ર
વિના તેની અંદ્રિકા શી રીતે રહી શકે? ૧૫

ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે અહો રાણીને મારા ઉપર કેવો નિ-
વિર પ્રેમ છે અને કેવું વિરહવું લગ્યું છે? ૧૬

એટલામાં કેમળ અને ગંભીર શબ્દથી સમજે હાથે સલામ ભરતા
કાળ નિવેદકે આ રીતે કહ્યું. ૧૭

લઘું પસિદ્ધ મુદયં, પયાવપસરં કમેણ વદ્ધિત્તા,
ઉજ્જોવિત્તા મુવણં, સંપદ અત્યમદ્દ દિણનાહો. ૧૮

તં સોઝ ચિંતહ નિવો, હહા હં નત્થિ કોઈ નિચ્ચસુહી,
ઈત્તિય દસાઝ વિવસો, પદ્દિવસં સહઈ સૂરો વિ. ૧૯

સંજ્ઞાકિચ્ચં તો કાઝ, ઠાઝ મત્થાણ મંહવંમિ સ્વણં,
નયણા વઝીઈ સમલંકિયંમિ પત્તો રઈ ગિહંમિ. ૨૦

સંસારસરુવ નિરુવણિક્કપવણસ્સ નિહુય ચિત્તસ્સ.
વિસય વિમુહસ્સ રન્નો, દૂરં ઓસરિય નિહ્સ. ૨૧

મુત્તો નિવ્વુ ત્તિ ઉક્કહ, મયણા નયણાવઝી સમુટેઈ,
જગ્ગાદિહં કવાહે, વિણિમ્મયા વાસમેહાઓ. ૨૨

જગત્પ્રસિદ્ધ ઉદય પામી અનુક્રમે પોતાનો પ્રતાપ વધારી જગતને
અજવાળી હવે દિનનાથ (સૂર્ય) અસ્ત પામે છે. ૧૮

તે સાંભળી રાજા ચિંતવવા લાગ્યો કે હાય હાય-છેડાં કોઈ પણ
નિત્ય સુખી નથી. કારણ કે સૂર્ય પણ પરવશ રહી આટલી દશા ભોગવે
છે. ૧૯

પછી સંધ્યા કૃત્ય કરી ક્ષણભર સભા સ્થાનમાં બેસી નયનાવળીથી
વિરાજતા રતિગૃહમાં રાજા ગયો. ૨૦

ત્યાં સંસાર સ્વરૂપ વિચારવામાં તેણે ચિત્ત લાગ્યાથી વિષયથી વિ-
મુખ રહેલા રાજાને જિંદગી આવી નહિ. ૨૧

નયનાવળીએ જાણ્યું કે રાજાને જિંદગી આવી ગઈ છે એટલે તેણી
અતિ કામાતુર હોવાથી કમાડ બિઘાડી વાસધરથી બાહર નીકળી. ૨૨

ચિંતઈ નિવો અવેલં, કિં એસા નિગમ્ય તિ હું નાયં,
મહ ભાવિવિરહ્ મીરુ, નૂળં મરિહિ તિ વારોમિ. ૨૩

તયણ અણપુઠિ મેઈં, જાઈ જા નરવઈ મહીયઆસી,
પાસાયપાઝઓ તાવ, સુજ્જઓ તીઈ જઠવિઓ. ૨૪

અહ તે દોવિ પમત્તે, કરાલ કરવાલ ઘાય પાયાલે,
જા સિવિહી કોવવસા, નિવઈં ઇય ચિંતણ તાવ. ૨૫

સન્મદ રિત્તમદસંઘડિય, કરહિઘડ કરડ દલ્લણ દુલ્લિઓ,
વિયલિય સીલેસુ ઇમેસુ, એસ કહ વહજ મહ સગ્ગો. ૨૬

અહવ કિ મિમીઈ ચિંતાઈ પત્યુયત્થસ્સ અણણુરુવાણ,
ઇય વલિય વિલિયચિત્તો, સિજ્જાઠાણં નિવો પત્તો. ૨૭

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આવી અવેળાએ આ કેમ નીકળી હશે ?
હા ભણ્યું ! મારા થનાર વિરહથી ખીને નહીં એ મરવા નીકળી હશે, માટે
જઈને વાડું. ૨૩

તેથી રાજા તરવાર લઈ તેની પૂઠે બાધા લાગ્યો, રાણીએ મેહેલને સં-
ભાળનાર કૂખડાને જગાડ્યો. ૨૪

પછી તે એ પ્રમત્ત થયા એટલે રાજા ગુસ્સે થઈ ભયંકર તરવારનો
ધા કરવા તૈયાર થયો તેટલામાં આવું વિચારવા લાગ્યો. ૨૫

અરે આ મારી તરવાર કે જે ઉદ્ભટ રિપુઓના હાથીઓના કુંભ
સ્થળને વિદારનાર છે તે આવા શીળહીન જનોમાં શી રીતે વાપડું ? ૨૬

અથવા મેં ધારેલા અર્થને પ્રતિકૂળ એવી આ ચિંતા કરવાનું મારે
શું કામ છે ? એમ વિચારી ત્યાંથી પાછા વળી ઉદાસ મને રાજા પોતાના
શય્યાસ્થાનમાં આવ્યો. ૨૭

ચિંતે સયણિજ્જગઓ, અહો મદલા અનામિયા વાહી,
વિસકંદલી અમૂમા, વિસુદ્ધિયા ગોચરેણ વિના. ૨૮

વગ્ધી અકંપરા તદ્ અણગિ ચુદલી અવેચના મૂચ્છા,
નિવહં નિવહ મલોહં, અક્ષારણો તદ્વય મચ્યુ ત્તિ. ૨૯

ઇય જા ચિંતેદ્ ઇમો, તા દેવી તત્થ આગયા સણિયં,
ગંભીરયાઇ નહુ કિંપિ, જંપિયં નરવરેણ તયા. ૩૦

ઇત્તો સમાહયાઇં, પમાય તૂરાઇં કિંકરગણેણ,
કાલ નિવેયગ પુરિત્તેણ, ગહિરસદ્દેણ ઇય પદિયં. ૩૧

ણસા વચ્ચઇ રયણી વિ મુક્કુરુ તિમિર ચિહુરપખારા,
વાહં જલંજલિં પિવ, પરલીગ ગયસ્સ સૂરસ્સ. ૩૨

ત્યાં શબ્દામાં રહી ચિંતવવા લાગ્યો કે અહો સ્ત્રી એ નામ વગરની
વ્યાધિ છે, ભૂમિ વગરની વિષવદ્લી છે, લોબન વગરની વિશુષ્ટિકા છે, શુદ્ધ
વગરની વ્યાધિ છે, અગ્નિ વગરની ચૂડલ છે, વેદના વગરની મૂર્છા છે, લોહ
વગરની ઘેડી છે, અને કારણ વગરનું મેત છે. ૨૮-૨૯

એમ જ્યાં સૂધી તેણે ચિંતનું તેટલામાં તે ધીમે રહીને ત્યાં રાણી
આવી પહોંચી, ત્યારે રાજાએ ગાંભીર્ય શુભ ધારીને તેણીને કથું પશુ નહિ
કહ્યું. ૩૦

એટલામાં આકરોએ પ્રભાતનાં વાજાં વગાડ્યાં અને કાળ નિવ્રેલક
પુરુષ ગંભીર શબ્દથી આ રીતે બોલ્યો, -૩૧

આ ભારે અધારારૂપ વાળ-૧ સમૂહને છૂટા મૂકી દઇને પરલોકમાં
અચોલા સૂર્યને પણ જળાંજળિ આપવા ખાતર રાત જાય છે. ૩૨

તો કાઝ ગોનકિચ્ચં, અત્યાણસદાઈ આગઓ રાયા,
પણઓ ય મંતિસામંત, સિટિમત્યાદપમુદેઈ. ૩૩

કદિઓ નિયમિપ્પાઓ, નિવેણ વિમલમદ માઈ મંનીણ,
માલ્યલમિલિયકરકોરગેદિ તેદિપિ વિન્નવિયં. ૩૪

દેવ ન અઙ્ગવિ જાયડ, કનયહરો જાવ ગુણહરો કુમરો,
તાવ સયં ચિય સાધી, ણયાઝ પયાઝ પાલેઝ. ૩૫

મળદ નિવો મંતિવરા, કિં અમ્મકુલે સમાગણ પલિણ,
કોવિ ટિઓ ગિહવાસે, મળંતિ તે દેવ નહુ ણવં. ૩૬

ઈય સદ મંનીદિ નિવો, વિવિહાલાવેદિ તં દિણં ગમિઝં,
મુદ્દમુત્તો રયણીણ, વિરામમમણ નિયડ મુમિણં ૩૭

ત્યારે પ્રભાત કૃત્ય કરીને આ સ્થાન સભામાં રાજા આવ્યો. ત્યાં તેને મંત્રી, સામંત, શેઠ તથા સાર્થવાહ વગેરે પગે લાગ્યા. ૩૩

પછી રાજાએ વિમળમતિ વગેરે મંત્રિઓને પોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો ત્યારે તેમણે હાથ ઝેડી નીચે મુજબ વિનંતિ કરી. ૩૪

હે દેવ, જ્યાં લગી હવ્વુ ગુણધર કુમાર કવચ ધરનાર નથી થયો ત્યાં લગી આ પ્રભાતે તમારે પોતાના પાળવી જોઈએ. ૩૫

ત્યારે રાજા જોડ્યો કે હે મંત્રિવરો. અમારા કુળમાં પણિત દેખાતાં કોઈ ધરવાત્રમા રહેત્ર ચાદ છે? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે દેવ, તેમ તો કોઈએ નથી કર્યું. ૩૬

આ રીતે મંત્રિઓ સાથે રાજા વિવિધ વાતચીત કરી તે દિન પૂરો કરીને રાત્રે સૂતો થયો પાંડવી રાત્રે નીચે મુજબ સ્વપ્ન દેખા લાગ્યો. ૩૭

જહ સત્તમૂમિમંદિર, ઉવરિં સીઠાસણંમિ ઉવવિઠો,
પઢિકૂલ ભાસિણીણ, અંવાણ પાઢિઓ હિઠા. ૩૮

નિવડંતો પત્તો હં, મૂમીઓ સત્ત તદ્દય અંવાવિ,
હઠિય. કહંપિ મંદિર, ગિરિસિહરં પુણવિ આરુઢો. ૩૯

અહ ગયનિદ્ધો રાયા, ચિંતડ આવાય દારુણ વિવાગો,
પરિણામસુહો સુમિણો, एसो किं भावि नहु जाणे. ૪૦

(અત્રાંતરે પઠિતં પ્રાભાતિકકાલ઼ નિવેદકેન)

પતિતોપિ દૈવયોગાન્ પુનરુત્પાતં ક્ષણેન કિલ લભતે,
કંદુક ઇવ સદુત્તો ન ભવતિ ચિરકાલ વિનિપાતઃ ૪૧

અહ કયપભાયકિચ્છો, જા અત્થાણંમિ ઉવવિસડ રાયા,
વહુપરિયણ પરિયરિયા, જસોહરા તા તર્હિ પત્તા. ૪૨

બાથે કે સાત ભૂમિવાળા મેહેલની બપર ચિંહાસનપર તે બેઠેલો
છે, તેને પ્રતિકૂળ બોલનારી માતાએ નીચે પાડ્યો. ૩૮

ત્યાં તે તથા તેની માતા પડતા પડતા ઠેક પહેલી ભૂમિપર આવી
પહોંચ્યા. છતાં તે બીડીને પાછો જેમ તેમ કરી તે મેડ પર્વત જેવા મેહેલની
ટોચે ચડ્યો. ૩૯

હવે રાબા જોધ બીડી જતાં બીડીને ચિંતવવા લાગ્યો કે કંઈક ભય-
કર ક્ષણ થનાર છે, છતાં આ સ્વપ્ન પરિણામે સાફ છે, માટે શું થયે તેની
બખર પડતી નથી. ૪૦

આ દરમિયાન પ્રભાતકાળના નિવેદકે પાઠ કર્યો કે સદત (ગોળ) ફ-
રની માફક જે સદન (સારા આચરણવાળો) હોય તે દેવથોગે પડી ગયો હોય
તોપણ તે ફરીને બાંધે થાય છે, તેવાની પડતી લાંબો વખત રહેતી નથી. ૪૧

હવે પ્રભાત કૃત્ય કરી રાબા રાબ સલામાં બેઠો તોટલામાં ઘણા ચા-
કર નૂરૂંચેની સાથે ચથોધરા ત્યાં આવી. ૪૨

અબ્રુઢિયા નિવેણં, નિવેસિયા આસણે અમ્મહંતે,
પુચ્છેઈ વચ્છ કુસલં, સ મળઈ અંવાપસાણ. ૪૩

ચિંતઈ ય નિવો મજ્જં, વયગહણં કહણુ મન્નિહી અંવા,
અઈવંધુર પઢિવંધા, હું અત્થિ ઇમો ઇહો વાઓ. ૪૪

તં ચેવ મુમિણયં તહ, કહેમિ પઢિધાયહેઝ જહ તસ્સ,
મન્નઈ મહ મુમિવેસં, પવ્વઈઓ ચ્ચિય તઓ અહયં. ૪૫

ઈય સામત્થિય કહિઓ, મુમિણો જણનીઈ અંવ જહ અજ્ઞઃ
ગુણહર કુમરસ્સ અહં, રજ્જં દારુણ પવ્વઈઓ. ૪૬

ધવલહરાઝ નિવઢિઓ, ઇચ્છાઈ મુણિત્તુ તીઈ મીયાણ,
ધુત્થુકિયં ચ વામક્કમેણ અકમિય મહિવલ્લયં. ૪૭

રાજા ભાડી તેના સામે ગયો અને મોહોટા આસનપર તેને બેસાડી
તે પૂછવા લાગી કે હે વત્સ, કુશળ છે? રાજા બોલ્યો કે માણ તમારા પ-
સાથે કુશળ છે. ૪૩

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે હું' મત ગ્રહણ કરીશ તે વાત માતા શી
રીતે માનશે? કારણ કે તેનો મારાપર ભારે અનુરાગ છે. હા બાપુ' એક
ઉપાય છે. ૪૪

મને જે સ્વપ્ન આવેલ છે તે કહી પછી તેના પ્રતિધાતનો હેતુ મુ-
નિવેષ છે એમ કહું' એટલે તે માનશે એટલે હું' દીક્ષિત થઈ શકીશ. ૪૫

એમ વિચારીને તેણે માતાને કહ્યું કે હે માતા મેં' એવો સ્વપ્ન
દીઠો કે જાણે આજ ગુણધર કુમારને રાજ્ય આપીને હું' પ્રવ્રજિત થયો. ૪૬

પછી જાણે ધવળગૃહથી પડી ગયો ઇત્યાદિ વાત રાજાએ કહી તે
સાંભળી માતાએ ભયભીત થઈ ડાબા પગે જમીન ટપાવી શુક્રારો કર્યો. ૪૭

(યશોધરા પ્રાહ)

અયસ્સ વિધાયકપ્પ. દાઙ્ગં કુમસ્સ રજ્જ મિત્તરિયં
ગિળ્હેસુ સમણલિંગં, (રાજા) એવં જં આણવહં અંવા. ૪૮

(યશોધરા)

નિવહણ નિમિત્તયં પુણ, જલથલ સ્તેયરજિણ વટું હણિડં,
કુલદેવચ્ચણેણં, કરેહિ તં સંતિકમ્મં તિ. ૪૯.

(રાજા)

જિયધાયા ય ણ સંતી, હહા કહં અંત્ર તે સમાહઠા,
જં ધમ્મેણં સંતી, સો પુણ ધમ્મો દયામૂલો. ૫૦

(તથાચોક્તં)

નેહ ભૂયસ્તયો ધર્મ, સ્તસ્માદન્યોસ્તિ ભૂતલે,
માણિનાં મયમીતાના, મમયં યત્ પ્રદીયતે. ૫૧

યશોધરા બોલી:—આ સ્વપ્નનો વિધાત કરવા માટે કુમારને સભ્ય આપી તું શ્રમણતું લિંગ લ્યે.

રાબ બોલ્યો:—માતાની આજ્ઞા કબૂલ છે. ૪૮

યશોધરા બોલી:—તું પડી ગયો તેની શાંતિ માટે ઘણા પશુ પંખી મારીને કુળ દેવતાની ખૂબ કરી શાંતિકર્મ કરશું. ૪૯

રાબ બોલ્યો:—હાય હાય, માતાજી તમે જીવ ધાતથી શાંતિ કેમ જણાવી ? શાંતિ તો ધર્મથી થાય અને ધર્મનું રૂળ તો દયા છે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે ભયભીત પ્રાણીઓને અભય આપવું એના કરતાં મોહોટો ધર્મ આ પૃથ્વીપર ખીલે કોઈજ નથી. ૫૧

હેમ ધેનુધરા દીનાં, દાતારઃ મુલમા મુવિ,
દુર્લભઃ પુરુષો લોકે, યઃ પ્રાણિષ્વભયપ્રદઃ ૫૨

મહતા મપિ દાનાનાં, કાલેન લીયતે ફલં,
ભીતાભય પ્રદાનસ્ય, ક્ષય એવ ન વિદ્યતે. ૫૩

દત્ત મિષ્ટં તપ સ્તપ્તં, તીર્થસેવા તથા શ્રુતં,
સર્વા ણ્યભયદાનસ્ય, કલ્પાં નાર્હતિ ષોડશોં. ૫૪

એકતઃ ક્રતવઃ સર્વે, સમગ્રા વરદક્ષિણાઃ
એકતો ભયભીતસ્ય, પ્રાણિનઃ પ્રાણરક્ષણં. ૫૫

સર્વે વેદાન તત્કુર્યુઃ, સર્વે યજ્ઞા યથોદિતાઃ
સર્વે તીર્થાભિષેકા અ, યત્ કુર્યાત્ પ્રાણિનાં દયા. ૫૬

જગત્માં સેના, ગાય તથા પૃથ્વીના દાતાર ઘણા મળશે પણ પ્રા-
ણિઓને અભય દેનાર પુરુષ તો કેાઇ વિરલોજ જડશે. ૫૨

મોટા દાનાતુ' ફળ પણ કાળે કરી ક્ષીણ થાય છે. ૫૨'તુ ભયભીતને
અભય આપ્યાતુ' ફળ કદાપિ ક્ષય નથી પામતુ'. ૫૩

દાન,હોમ, તપ, તીર્થસેવા, તથા શાસ્ત્રશ્રવણ, એ બધાં અભયદાનની
શોભા મી કળા જેટલાં પણ નથી થતાં. ૫૪

એક બાળુ સઘળા યજ્ઞો અને સઘળી મહા દક્ષિણાઓ છે અને એક
બાળુ એક ભયભીત પ્રાણીતુ' રક્ષણ કરવું એ બરોબર છે. ૫૫

સર્વે વેદ તેટલું નથી કરી શકતા, તેમજ સર્વે યજ્ઞ તથા સર્વે તીર્થા-
ભીષેક પણ તેટલું નથી કરી શકતા કે જેટલું પ્રાણીની દયા કરી શકે
છે. ૫૬

તં અંબ સંતિકર્મ, તં ચિય સવ્વત્થ સાહણ સમત્થં,
જં અઇથેવં પિ પરસ્સ, નેવ ચિંતિજ્જણ પાવં. ૫૭

(યશોધરા)

પુત્તય પરિણાપવસા, પુન્નં પાવં ચ હોઈ અહવાવિ,
દેહારુગ નિમિત્તં પાવંપિ હુ કીરણં ઇત્થ. ૫૮

(યત્તક્કં)

પાવંપિ હુ કાયવ્વં, બુદ્ધિમયા કારણં ગણંતેણં,
તહ હોઈ કિંપિ કજ્જં, વિસંપિ જહ ઓસહં હોઈ. ૫૯

(રાજા)

જઈવિ પરિણામ વસઓ, પુન્નં પાવં હવેઈ જીવાણં,
તંહવિય જયંતિ સંતો, પરિણામ વિસોદિ મિચ્છંતા. ૬૦

માટે હે માતા; તેજે શાંતિકર્મ છે અને તેજે સર્વ અર્થ સાધવા
સમર્થ છે કે જે પરતુ અતિ થોડું પણ ભૂંડું નહિં ચિંતવતું. ૫૭

યશોધરા બોલી:— હે પુત્ર પુણ્ય અને પાપ પરિણામના વશે ર-
હેલ છે. અથવા તો દેહની આરોગ્યતા માટે પાપ પણ કરાય તેમાં શો
વાંધો છે? ૫૮

જે માટે કહેલું છે કે,

બુદ્ધિમાન પુરૂષે કારણ ગણીને પાપ પણ કરવું, કારણકે કોઈ એવો
પણ પ્રસંગ આવે છે કે જેમાં વિષ પણ ઔષધ તરીકે વપરાય છે. ૫૯

રાજા બોલ્યો:— જો કે એવોને પરિણામના વશે પુણ્ય અને પાપ
થાય છે, તોપણ સત્પુરૂષો પરિણામની વિશુદ્ધિ રાખવા માટે ચત્તવાન રહે
છે. ૬૦

જો પુણ હિંસાયણેસુ વઢૈં તસસ નણુ પરીણામો,
દુઠો નય તં લિંગ, હોઈ વિમુદ્ધસસ જોગસસ. ૬૧

(કિંચ)

પુન્ન મિણં પાવં ચિય સેવંતો તં ફલં ન પાવેઈ,
હલાહલ વિસર્થોઈ, ન જીવઈ અમયબુદ્ધી વિ. ૬૨

નય તિહુયણેવિ પાવં, અન્નં પાણાઈવાયઓ ગરુયં,
જં સવ્વે વિ ય જીવા, સુહેસિણો દુક્ખીરુ ય. ૬૩

દેહારુગ્ગકણ વિ હુ, જીવદયા ચેવ અંબ કાયવ્વા;
આરુગ્ગ માઈ સવ્વં, જં જીવદયાફલં નૂળં. ૬૪

(તથાહિ)

જં આરુગ્ગ મુદ્દગ્ગ મપ્પડિહયં આણેસરત્તં ફુદં,
રુવં અપ્પડિરુવ મુજ્જલતરા કિત્તી ઘણં ઉવ્વણં,

દીઠં આઉ અવંચણો પરિયણો પુત્તા સુમત્તા સયા,
તં સવ્વં મચરાચરંમિ વિ જણ નૂળં દયાણ ફલં. ૬૫

કારણકે જે હિંસાના સ્થાનોમાં વર્તતો હોય તેનો પરીણામ દુષ્ટજ
હોય છે કેમકે વિશુદ્ધ યોગવાળાનું તે લિંગજ નથી. ૬૧

વળી પાપને પુણ્ય માનીને સેવે તો તેથી કંઈતે પુણ્યનું ફળ પામી
શકે નહિ, કેમકે હળાહળ વિષ ખાતો થકો અમૃતની બુદ્ધિ રાખે તેથી કંઈ
તે જીવી શકે નહિ. ૬૨

ત્રણે લોકમાં હિંસા કરતાં મોહોટું પાપ કોઈ નથી, કારણકે સર્વે
જીવ સુખ ઇચ્છે છે અને દુઃખથી બીજે છે. ૬૩

વળી હે માતા, શરીરના આરોગ્ય માટે પણ જીવ દયાજ કરવી
જોઈએ. કેમકે આરોગ્યતા વગેરે સઘળું જીવ દયાનું જ ફળ છે. ૬૪

જે માટે કહેલું છે કે ઉત્તમ આરોગ્ય, અપ્રતિહત, અશ્વર્ય, અનુપમ

રૂપ, નિર્મળ, કીર્તિ, મહાન્ રૂઢિ, દીર્ઘ આયુષ્ય, અવંચક પરિજન, ભક્તિ-
વાળા પુત્રો એ બધું આ ચરાચર જગતમાં કયાનું જ કુળ છે. ૬૫

વયળકલહેળ શ્મિળા, અલં મમંચિય કરેસુ તં વયળં,
ઇય જંપિરી નરવહં, જસોહરા ધરઇ વાહાણ. ૬૬

તત્તો નિવો વિ ચિંતઇ, એગત્તો અંવયાવયળલોવો,
અન્નત્તો જીવવહો, ઇત્થ મણ્ઠે કિં તુ કાયવ્વં. ૬૭

અહવાવિ અહુરંતો, ગુરુવયળવિલોવઓ વિ વયમંગો,
તા અચ્ચાણંપિ હણિય, રક્ષિયો પાણિણો ઇહિં. ૬૮

ઇય ચિંતિજં નિવજ્ઞા, પકહ્મિયં મંડલ્લગ મહ લગ્ગં,
તો હાહારવ મુહલાઇ, તીઇ ધરિઓ મુયાદંહો. ૬૯

મણિઓ ય પડિવિવન્ને, વચ્છ અહં કિં નુ જીવિહં પચ્છા,
માઇવહો ચેવ ઇમો, તા તુમણ વવસિઓ ઇત્થ. ૭૦

યશોધરા બેલી કે આ વચનકલહ કરવાનું કામ નથી, માફ વચન
તારે કબુલ રાખવું એમ બેલીને તેણીએ રાખને પોતાની બાહુથી પકડી
રાખ્યો. ૬૬

- - ત્યારે રાખ વિચારવા લાગ્યો કે ઇહાં એક બાબુ માતાનું વચન
લોપાય છે અને બીજી બાબુ જીવહિંસા થાય છે, માટે મારે ઇહાં શું
કરવું ? ૬૭

અથવા તો શુદ્ધજનના વચનના લોપ કરતાં પણ વ્રત ભંગ કરવો
એમાં ભારે પાપ છે, માટે પોતાને મારી નાખીને પણ બ્રાહ્મીઓની મારે રક્ષા
કરવી જોઈએ. ૬૮

એમ ચિંતવીને રાખએ મ્યાનમાંથી ભયંકર તરવાર જેવી લીધી,
ત્યારે હાહાકાર કરતી માતાએ તેની બાહુ પકડી રાખી. ૬૯

તે બેલી કે હે વત્સ, શું હું તું મરતાં તારા પાછલ જીવતી રહીશ
કે ? આ તો તું માતૃવથ કરવાજ તૈયાર થયો લાગે છે. ૭૦

ઇતો ય કુવકુડેનં, કુડયં સુણિઓ ય તીઈ તસ્સદો,
મણિયં ય વચ્છ નિહનમુ, એયં જં અત્થિં ઇદ્ધ કપ્પો. ૭૧

એરિમકજ્જે પગ્ગે, જસ્સ સરો સુમ્મએ તયં હણિહં,
તપ્પહિં વિત્તં અહવા, કરિજ્જ સ સમીહિયં પુરિસો. ૭૨

(રાજા)

હે માય કાયમણવડ, જોગેહિં હણે ન જીવ મન્ન મહં.

(યશોધરા)

જડ્ડ એવં પિઠમયંપિ, કુવકુડં હણસુ તા વચ્છ. ૭૩

તો માઈનેહમો હિય, મણેણ સં છન્નનાણ નયણેણ,
જણણી વયણં રક્ખા, પડિવન્નં ગયવિવેણ. ૭૪

(યઢા)

વહુયં પિ હુ વિન્નાણં, નાહસયં હોઈ નિયય કર્જ્જમિ,
સુટુ વિ દરાલોયં, ન પિચ્છએ અપ્પયં લક્કી. ૭૫

એટલામાં ફૂકડો બોલ્યો તે તેણીએ માલખુ' એટલે તે બોલી કે
હે વત્સ, આ ફૂકડાને તું માર કારણકે એવો કદ્ય છે કે આવું કામ કરતાં
જેનો શબ્દ સાંભળવામાં આવે તેને અથવા તેના પ્રતિબિંબને મારીને પોતાનું
ધર્મિયત કરવું. (૭૧-૭૨)

શબ્દ બોલ્યો કે હે માતા, મન વચન અને કાયાથી હું અન્ય છ-
વને મારનાર નથી. ત્યારે માતા બોલી કે હે વત્સ જો એમ છે તો લોટના
બનાવેલા ફૂકડાને માર. ૭૩

ત્યારે માતાના સ્નેહથી તેનું મન મોહીત થયું અને તેની જ્ઞાન
ચક્ષુ ઢંકાઈ ગઈ તેથી તેણે વિવેકહીન થઈ માતાનું વચન કબૂલ રાખ્યું. ૭૪

કારણકે ધણું વિજ્ઞાન હોય તોયજી પોતાના કામમાં તે કષ્ટચેગી થતું

નથી જે માટે બહુ લાગેથી જોનારી આંખ પણ પોતાને જોઈ શકતી નથી. ૭૫

નરનાહ વયળ પરિપેરિણ્દિ સિપ્પીદિ ક્ષત્તિ નિમ્મવિઓ,
પિઠમયતંબચૂડો, જસોહરાણ સમુવળીઓ. ૭૬

સા વિ તઓ નિવસહિયા, ગંતું કુલ્લદેવયા પુરો મળદ,
ઇય કુલ્લકુલેણ ત્સિય, મહ મુયકુસુમિણહરા હોમુ. ૭૭

અહ તીઈ પેરિણં, નિવેણ અસિણા સ કુલ્લકુલો વહિઓ.
મક્કલ્લમુ ઇયં મંસં તિ જંપિણ તેણ પઢિમળિયં. ૭૮

વર મંબ વિસં મુત્તં, નચ મંસં નરયદુસહ દુદ્દહેજં,
તસજીવ બહુપ્પન્નં, દુગ્ગંધં અમુદ્ધવીમત્થં. ૭૯

તત્તો જસોહરાણ, જસોહરાણ ચ પત્થિઓ વાદં,
પિઠમય તંબચૂદસ્સ, નરવરો મુંજણ મંસં. ૮૦

આહ રાજના હુકમથી શિલ્પિઓ અટ લોટનો કુકડો બનાવી યશોધરાને આપ્યો. ૭૬

પછી યશોધરા રાજની સાથે કુળદેવતા પાસે જઈ કહેવા લાગી કે
આ કૂકડાથી તુષ્ટ થઈને મારા પુત્રના કુસ્વપ્નને હણનારી થા. ૭૭

હવે માતાની પ્રેરણાથી રાજાએ તરવાર વડે તે કૂકડો માર્યો, ત્યારે
માતાએ કહ્યું કે હવે એતું માંસ આ ત્યારે તે બાલ્યો:—૭૮

હે માતા, વિષ આવું સાફ પણ નરકના દુઃસહ દુઃખતું કારણભૂત
ઘણા ત્રસ લેવોની ઉત્પત્તિવાળું દુર્ગંધિ અને અતિબીભત્સ માંસ આવું નહિ
સાફ. ૭૮

ત્યારે યશ હરનારી યશોધરાએ બહુ પ્રાર્થના કરી, તેથી રાજાએ લો-
ટમય કુકડાતું માંસ ખાધું. ૮૦

અહ વીયદિણે કુમરં, રજ્જે સંઠવિય જાવ પવ્વહી,
તા દેવીણ મણિઓ, પઢિવાળસુ દેવ અજ્જદિણં. ૮૧

પવ્વહી મહં પિ મુણ, અણહવિઝં અજ્જ પુચ્ચારજ્જસુહં,
ચિંતઈ નિવો ઇમીણ, કિ મિણં પુવ્વાવર વિરુદ્ધં. ૮૨

અહવા ચયઈ જિયંતં, મયં પિ અણુમરૂ કાવિ મચ્ચારં,
વિસહરગઈવં વંકં, કો જાણઈ ચરિય મિત્થીણ. ૮૩

તા પિચ્છામિ કિમેસા, કરેઈ તો મણઈ દેવિ ઇય હોહ,
સા ચિંતઈ જઈ ન ઇમં, જણુપવ્વહીં તઓ મજ્ઝ. ૮૪

હોહી મહં ક લંકો, કહમવિ વાવાઈણ પુણ નિવંમિ,
વાલસુયપાલણકણ, અણુમરંતી ઇ વિ ન દોસો. ૮૫

હવે બીજા દિવસે રાજા કુમારને રાજ્યમાં સ્થાપીને દીક્ષા લેવા તૈયાર થયો તેટલામાં રાણીએ આવી કહ્યું કે હે દેવ આજનો દિવસ રાહ જુવો. ૮૧

હે આર્ય પુત્ર, આજનો દિવસ પુત્રને મળેલા રાજ્ય સુખના આનંદમાં અનુભવીને હું પણ પ્રત્યક્ષ લક્ષ્ય, ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આ પૂર્વાપર વિરૂદ્ધ શી વાત છે? ૮૨

અથવા કોઈ સ્ત્રી શુભતા ભરતારને તણ દે છે ત્યારે કોઈ ભરતા પાછલ પણ મરે છે, માટે સર્પની ગતિ માફક વાંકા રહેલા સ્ત્રી ચરિત્રને કોણ જાણી શકે? ૮૩

માટે જોઈ કે આ શું કરે છે? એમ વિચારી તે બોલ્યો કે ભલે ત્યારે એમ થાઓ; ત્યારે રાણી વિચારવા લાગી કે જો હું એના પાછળ પ્રત્યક્ષ નહિ લક્ષ્ય તો મારાપર મહાન્ કલંક રહેશે, પરંતુ જો કોઈ રીતે રાજાને મારી નાખી બાળ પુત્રના પાલન અર્થે હું રાજા પાછળ નહિ મરું તો એ તેમ દોષ નહિ ગણાશે. ૮૪-૮૫

इय चितिय सा रत्नो, नहमुत्तीसंठियं विसं देइ,
भुंजंतस्स तओ सो, जाओ विहलं घळो व्रत्ति. ८६

નાઓ વિસપ્પઓગો, આહૂયા વિસ વિધાયગા વિજ્ઞા,
વિજ્ઞાહવણં નહુ સુંદરં તિ ચિંત્તિચુ અહ દેવી. ૮૭

सोयभरकंता इव धस त्ति निवडेइ नरवरस्सुवारिं,
मलअगुठपओगेण, इणइ निययं पइ पावा. ८८

अह अट्टज्झाणपरो, काया मरिउं सिवंधसेलंमि,
जाओ मऊरपोओ, गहिओ जयनामवाहेण. ८९

नंदावाढयगामे, चंडतलारस्स दिन्नओ तेणं,
सत्तुयग पत्थएणं, सो तं सिक्खवइ नट्टकलं. ९०

એમ ચિંતવીને તેણીએ છીપના પુટમાં રાખેલું વિષ રાખને લોભ-
માં ફીધું, તેથી બટ રાખતું ગળું પકડાયું. ૮૬

ત્યારે વિષનો પ્રયોગ જણાયાથી વિષને જિતારનારા વૈદ્યો તેડવામાં
આવ્યા, ત્યારે રાણીએ વિચાર્યું કે વૈદ્યો આવશે તો સઘળું જીવું વળશે, તેથી
શોક બતાવતી ધળ દેતી રાખ જીપર પડી અને રાખના ગળે અંશુકો ફળાવીને
તેણીએ તેને મારી નાખ્યો. ૮૭-૮૮

હવે રાખ આર્તધ્યાનમાં રહી મરીને શૈલપ્ર પર્વતમાં ચોરનો બચ્ચો
થયો તે જથ નામના વટેમાર્ગીએ પકડી લીધો. ૮૯

તેણે તે નંદાવાડ ગામમાં ચંડ નામના તળાવ (જેલર) ને એક
પાળી સત્તૂ (મિશ્ર ધાન્યનું લોટ) લઈને વેચ્યો. તે તળાવે તેને મૃત્યુ કળા
શીખવી. ૯૦

વહુવિહરયણા મેલય, સચ્છહ વહુપિચ્છ મારરમણીઓ,
સો પાહુડં તિ તેળં, પઠવિઓ ગુણહર નિવસ્સ. ૯૧

ઇત્તો જસોહરા વિ હુ, સુયમરણુપ્પન્નઅટ્ટઞ્ઞાણ પરા,
તદિવસં ચેવ મયા, ઘનનરે કુલકુરો જાઓ. ૯૨

સોવિ જયપવણવેગો, તપ્પુરપહુણા ય ગુણ હરસ્સે વ,
કોસલ્લિયં તિ પહિઓ, પત્તા તે સમગ મુવનિવઈ. ૯૩

વરહિણસુણપાલાણં, સમપ્પિયા નિવહ્ણા પહિઠેણ,
રન્નો અઈવ ઇઠ ત્તિ, તેવિ પાલંતિ જત્તેણ. ૯૪

કાલકમેણ મરિહં, તે દોવિ હુ દુપ્પવેસ નામવળે,
જાયા પસયમ્પયંગા, અન્નુન્નં ભક્ષિજ્ઞણ મયા. ૯૫

તે મીણસુંસુમારા, જાયા સિપ્પા નઈ મજ્ઞંમિ,
પવિસિય નઈઈ કેળવિ, કયાવિ મંસાસિણા નિહયા.

વળી તે અનેક જાતના રત્નોની મેળવણીથી તે શણગારવામાં આવ્યો તથા તેને ઘણાં પીછાં આવ્યાં હતાં તેથી તે તળાવે ગુણધર રાજાને ભેટ તરીકે આપ્યો. ૯૧

આણીમેર યશોધરા પણ પુત્રના મરણથી આર્ત ધ્યાનમાં પડી તે દિવસેજ મરીને ધન્યપુરમાં કૂતરાનો અવતાર પામી. ૯૨

તે પવનના વેગને છૂતનાર કૂતરો પણ તે નગરના રાજાએ ગુણધર રાજાને ભેટ તરીકે મોકલાવ્યો એમ મોરનો બચ્ચો તથા કૂતરો બન્ને સમકાલે ગુણધર રાજાને મળ્યા. ૯૩

રાજાએ હર્ષિત થઈ તે બન્ને તેના પાળકોને સોંપ્યા, તેઓએ તેમને રાજાના માનીતા બાણી રૂડી રીતે ઉછેર્યા. ૯૪

કાળક્રમે તેઓ બન્ને મરીને દુધપ્રવેશ નામના વનમાં બાણ અને સર્પ થયા તેઓ એક બીજાને ભક્ષણ કરી મરણ પામ્યા. ૯૫

બાહ તેઓ શિપ્રા નદીમાં મત્સ્ય અને શિશુમાર રૂપે અવતર્યા, તે-

મને કાઠક માંસાહારિએ નદીમાં પેસીને માર્યા. ૯૬

તો હજ્જેળી પુરિય, મેસો હંગલે ય તે સમુપ્પન્ના,
પારદ્વિપસત્તેળં, ગુણહરરન્ના કયાવિ હયા. ૯૭

તત્થેવ પુળો જાયા, મેસો મહિસો ય ગુણહર નિવેળ,
અદ્દમંસલોલુપ્પં, કિચ્છેળ હ્ણાવિયા કહયા. ૯૮

ધવિયવ્વણ્ણાવસેળં, પુણરવિં તત્થેવ તે વિસાલાય,
માયંમપાદયંમી, હવવન્ના કુક્કુહીગમ્મે. ૯૯

તીય કુક્કુહિયાય, દુઠવિરાલેળ સ્વજ્જમાળીય,
મીયાઈ અંદગદુગં, પરિગલિયં કયવરસ્સુવરિં. ૧૦૦

ઈત્થો ય તેસિ સુવરિં, હુંબીય કજ્જઓ પરિઠવિઓ,
તસ્સુ ન્હાય કમસો, કુક્કુહપોયા દુવે જાયા. ૧૦૧

પછી તેઓ ઉજ્જયિની નગરીમાં તેઓ ઘેટો અને બકરી રૂપે ઉત્પન્ન થયા, તેમને શિકારમાં આસક્ત રહેલા શુભધર રાજાએજ મારી નાખ્યા. ૯૭

પાછા તેજ નગરીમાં તેઓ ઘેટો અને પાડો થયા, તેમને પણ માંસ લોહુપી શુભધર રાજાએ બહુ દુઃખ આપી મરાવ્યા. ૯૮

ભવિતવ્યતાના વશે કરીને ફરીને પણ તેઓ તેજ વિશાળા (ઉજ્જયિની) નગરીમાં માતંગના પાડામાં એક ફૂકડીના ગર્ભમાં અવતર્યા. ૯૯

તે ફૂકડીને દુષ્ટ બિલાડાએ પકડી તેથી એટલી બીધી કે તેના તે બે ઈડાં ભીંકરડા બપર પડી ગયાં. ૧૦૦

એટલામાં તેમનાપર એક ચંડાળણીએ થોડો કચરો નાખ્યો, તેની ગરબીથી તેઓ સેવાઈને ફૂકડાના ગચ્ચા રૂપે પેદા થયા. ૧૦૧

તેસિ પિચ્છાંદ ચંદ ચંદિમા ઘવલયાઈં જાયાઈં,
ચૂલા ય સમુદ્ભૂયા, સૂયમુહ ગુંજદ્વરાગ સમા. ૧૦૨

કફયાવિ કાલનામેણ, તલવેરેણં ઇમે નિષ્કણં,
ઉવળીયા ચિલ્લણયં તિ કાઠ ગુણહર નરિંદસ્સ. ૧૦૩

મળિયં નિવેણ તલવર, જત્થ અહં જામિ તત્થ તત્થ તુમણ્ણિ,
ણ્ણ સહ આણેયા, ઇમોવિ પચ્ચાહ્ણ એવં તિ. ૧૦૪

મહુસમયંમિ પયદ્દે, અંતેરર સંજુઓ નિવો પત્તો,
કુસુમાયર આરામે કુવકુહણ્ણ મહિયં કાલોવિ. ૧૦૫

તત્થય કયલી હરમજ્જ, માહવીમંઢવે ટિઓ રાયા,
કાલો અસોયવીહીઈ તત્થ પિચ્છેહ્ણ મુણિપવરં. ૧૦૬

સો તેણ માવસહિયં તિ વંદિઓ તસ્સ મુણિવરેણાવિ,
દિન્નો ય ધમ્મલામો, સંપાદિય સચલ સુહલામો. ૧૦૭

તેમની પાંખો ચંદ્રની ચંદ્રિકા જેવી ઘોળી થઈ અને શુકના મુખ
તથા ચીણાકીના અર્ધ જેવી તેમને લાલ શિખા થઈ. ૧૦૨

તેમને કોઈક વેળાએ કાળ નામના તળવર પકડીને ખેલણી તરીકે
શુણ્ણધર રાજા પાસે લઈ આવ્યો. ૧૦૩

રાજાએ કહ્યું કે હે તળવર, હું જ્યાં જ્યાં જાઉં ત્યાં ત્યાં તારે
આ લાવવા, ત્યારે તળવરે તે વાત કબૂલ રાખી. ૧૦૪

હવે વસંત રૂતુ આવતાં રાજા અંતઃપુરસહિત કુસુમાકર નામના બ-
ગીચામાં રાજા ગયો. એટલે કાળ તળવર પણ કૂકડાઓને લઈ ત્યાં ગયો. ૧૦૫

ત્યાં કેળના ઘરની માંહે માધવી લતાના મંડપમાં રાજા બેઠો
અને કાળ તળવર અચોકના અડોળી હાર હટી ત્યાં ગયો એટલે તેણે ત્યાં
એક ઉત્તમ મુનીને બોલ્યો. ૧૦૬

ત્યારે તેણે તે મુનિને નિષ્કપટ જાણે વંદના કરી એટલે મુનિએ

તેને સકળ સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૦૭

તં દદુ પગ્ગજવસંત, કંતરુવં પસન્ન મુહવયણં,
હિઠો મળઈ તલારો, મયવં કો તુજ્ઞ ધમ્મુ ત્તિ. ૧૦૮

સાહઈ મુળી મહાયસ, અસેસ સત્તાણ રક્ષણં સયયં,
ઈક્કુ ચ્ચિય્ ઇહ ધમ્મો, ઓહેણ વિભાગઓ ષ્ઠ ઇમો. ૧૦૯

(તથાહિ)

જીવદય સચ્ચ વયણં, પરધણ પરિવજ્જણં સયા વંમં,
સયલ પરિગ્ગહ ચાઓ, વિવજ્જણં રયણિ મત્તસ્સ. ૧૧૦

વાયાલીસે સણ દોસ, મુદ્ધ પિંડસ્સ મોયણં વિહિંણા,
અપ્પહિ વદ્ધ વિહારો, સારો ધમ્મો ઇય્ જઈણં. ૧૧૧

જંપેઈ તલવરો પુણ, ગિહત્થ ધમ્મં કહેસુ મે મયવં,
પરવચયા રિક્કમણો, મુળીવિ જંપઈ તઓ એવં. ૧૧૨

તે મુનિનો શાંત સ્વભાવ, મનોહર રૂપ, અને પ્રસન્ન સુખ કમળ
જેઈને તળવર હૃદય પામી તેને પૂછવા લાગ્યો કે ભગવન્ તમારો શો ધર્મ
છે ? ૧૦૮

મુની બોલ્યા કે હે મહાયશ હમેશાં સર્વ જીવની રક્ષા કરવી એજ
આ જગતમાં સામાન્યપણે એક ધર્મ છે; તેના વિભાગ પાડીએ તો આ
પ્રમાણે છે:— ૧૦૯

જીવદયા, સત્ય વચન, પરધન વર્જન, હમેશનું પ્રહાર્ય, સકળ પ-
રિગ્રહનો ત્યાગ, અને રાત્રી ભોજનનું વિવર્જન. ૧૧૦

એ તાલીસ દોષ રહિત આહારનું વિધિએ કરી 'ભોજન કરવું' તથા
અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરવો એ ચતિજનોનો ધર્મ સર્વોત્તમ છે. ૧૧૧

ત્યારે તળવર બોલ્યો કે હે ભગવન્ મને ગ્રંહસ્થનો ધર્મ કહો;
ત્યારે પરોપકારમાં પરાયણ રહેલ મુનિ આ રીતે બોલ્યા. ૧૧૨

અરિહં દેવો ગુરુણો, સુસાદુણો જિણમયં મહ પમાણં,
ઇય સમ્મત્ત પુરસ્સર, મિમાઈ વારસ વયાઈં ઇહ. ૧૧૩

સંકપ્પ નિરવરાહા, દુહા તિહા તસ જિયા ન હંતવ્વા,
કન્નાલિઆઈ પમુહં, થૂલ મલીયં ન વત્તવ્વં. ૧૧૪

સ્વત્તલ્લણાઈ ચોરં, કારકર મદિન્નયં ન ઘેત્તવ્વં,
પરદાર પરીહારો, અહવાવિ સદાર સંતોસો. ૧૧૫

ધણ ધન્નાઈ પરિગ્ગહ, પરિમાણં માણવેહિં કાયવ્વં,
કિન્ચો સયલ દિસામું, અવહી અવહીરિહં છોહં. ૧૧૬

મહુમંસાઈચાયા, કાયવ્વા વિગઈ પમુહ પરિસંસા,
જહસત્તિ ણત્થદંહો, વજ્જેયવ્વો અહપયંહો. ૧૧૭

સમભાવો સામઈયં, સ્સણિણં તં સયાવિ કાયવ્વં,
દેસાવગાસિયં પુણ, સયલ વયાણંયિ સંલિવ્વણં. ૧૧૮

દેસે સવ્વેય દુહા, સસત્તિ પોસહવયં વિહેયવ્વં,
સાહૂણ સુદ્ધદાણં, મત્તીણ સંવિભાગવયં. ૧૧૯

... એયં દુવાલસ વિહં, ગિહિધમ્મં પાણિણો વિહિય વિહિણા,
કમસો વિસોહિયં કમ્મક્રયવરં જંતિ પરમપયં. ૧૨૦

... અર્હત્ દેવ, સુસાદુ ગુરુ, અને જિનભાષિત ધર્મ એજ મને પ્રમાણુ છે એમ માનવું તે સમ્યક્ત્વ છે, અને તે પૂર્વક આ બાર વ્રતો છે:- ૧૧૩

... "સંકલ્પ કરીને નિરપરાધી ત્રસ જીવો મનવચક્રાચી હણવા હણા-
'વધા નહિ, (૧) કન્યાલીક વગેરે સ્થૂળ અલીક ન બોલવું. (૨) ખાતર પાડવું
વગેરે ચોર કહેવરાવનાર અદત્ત નહિ લેવું, (૩) સ્વદારસંતોષ રાખવો અ-
'થવા, પરદારનો પરિહાર કરવો, (૪) ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહવું પરિગ્રહ

કરવું, (૫) લોભ મેલી બધી દિશાઓની હદ બાંધવી, (૬) મધુમાંસાદિ છોડીને વિગઈ વગેરેનું પરિભાષ્ય કરવું, (૭) યથાશક્તિ અતિપ્રચંડ અનર્થ-દંડ વર્જવો, (૮) નવરાસની વેલાએ હમેશાં સમભાવરૂપ સામાયિક કરવું, (૯) સકળ વ્રતોને સંક્ષેપમાં લાવી દેશાવકાશીક વ્રતો કરવું. (૧૦) દેશથી અથવા સર્વથી શક્તિ પ્રમાણે પૌષધ વ્રત પાળવું. (૧૧) અને ભક્તિથી સાધુઓને પવિત્ર દાન આપી સંવિભાગ વ્રત પાળવું. (૧૨) એ રીતે બાર પ્રકારનો ગૃહિધર્મ છે, તેને વિધિએ પાળીને પ્રાણીઓ ક્રમે કરી કર્મ કચરો શોધીને પરમપદ પામી શકે છે. (૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦)

તં સોઝ મળઈ કાલો, મયવં એયં કરેમિ ગિહિધર્મં,
કિંતુ કમાગય મેયં, હિંસં સક્રેમિ નો ચડં. ૧૨૧

વાગરઈ તઓ સાહુ, જઈ એયં નો ચણસિ મો મદ,
ઇય કુવકુડ મિદુણં પિવ, તો લહિસિ મવે અળતથ મરં. ૧૨૨

સો આહ વહ મિમેહિં, જીવવહં અચડં દુહં પત્તં,
તો મૂલાઓ કહિયા, મુણિણા તેસિં મવા એવં. ૧૨૩

સુયજળળી^૧, સિહિસાળા^૨, પસયઅર્હા^૩, મીળસુંસુમારા ય^૪,
મેસ છગલી ય^૫, મેસયમહિસા^૬, કુવકુડજુગં^૭ જાવ. ૧૨૪

તે સાંભળીને કાળ બોલ્યો કે હે ભગવન્ એ ગૃહિધર્મ હું કરવા ઇચ્છું છું ખરો, પણ આ કુલકભાગત હિંસા મૂકી શકતો નથી. ૧૨૧

ત્યારે સાધુ બોલ્યા કે હે ભદ્ર, જો તું એ હિંસાને નહિ છોડીશ, આ એ કુલકાની માફક સંસારમાં અનેક અનર્થ પામીશ. ૧૨૨

ત્યારે તે તળવર પૂછવા લાગ્યો એમણે શી રીતે જીવહિંસા નહિ મૂકીને દુઃખ પાર્યો છે? ત્યારે મુનિએ મૂળથી નીચે મુજબ તેમના ભવ કહી બતાવ્યા. ૧૨૩

પુત્ર અને માતા, (૧) યોદ્ધા અને કૂતરો, (૨) બહુ અને સર્પ, (૩)

મત્સ્ય અને શિશુમાર, (૪) ઘેટો અને બકરી, (૫) ઘેટો અને પાડો, (૬) ચાવત્ અને કૂકડા. (૭) ૧૨૪

તેસિં નિમ્બુણિય અગીણિય, દુહદંદોલિં વિમ્બુદ્ધસંવેગો,
પમ્બજ્ઞ મત્તીણ દંઢપાસિઓ વાસિઓ હિયણ. ૧૨૫

મયવં મં નિત્યારમ્બુ, રમાઝ મવમીમ કુવકુહરાઓ,
ગિહિધમ્મવરચ્છાણ, નિપ્પન્નાણ ગુણગણેહિં. ૧૨૬

તો સાહુણા તલવરો, સાવયધમ્મસ્સ માયણં વિહિઓ,
પંચપરમિઠિમંતં નિબ્બંતં તહય સિક્કસવિઓ. ૧૨૭

અહ તેહિ કુવકુદેહિ વિ, તં મુણિવયણં ફુઢં સ્થળંતેહિં,
પત્તં જાઈ સરણં, તહેવ ગિહિધમ્મ વરરયણં. ૧૨૮

અઈ નિવ્વેયપરેહિં, સંવિગમણેહિ હરિસ વિવસેહિં,
મહયા મહયા સહેણ, કૂડયં તં સુયં રજ્ઞા. ૧૨૯

આ રીતે તેમની બારે દુઃખ પીડા સાંભળીને તે તળવર નિર્મળ સં-
વેગ-પામ્યો, તેથી હૃદયમાં વાસિત થઇને ભક્તિથી બોલ્યો કે:—૧૨૫

હે ભગવન્, મને આ ભયંકર સંસારરૂપ કૂવામાંથી ઘણા ગુણથી
નિબ્બન્ન થયેલી ગૃહિ ધર્મરૂપ વરત્રા (વાધર) વડે બાહેર ખેંચી કહાડો. ૧૨૬

ત્યારે સુનિચ્છે તે તળવરને આવક ધર્મ આપ્યો તથા ભૂલ ચૂક, વગર
પંચપરમેષ્ઠિ મંત્ર તેને શીખવ્યો. ૧૨૭

હવે તે કૂકડાઓ પણ સ્પષ્ટપણે તે સુનિ વાક્ય સાંભળીને ભતિ સ્મ-
રણ અને ગૃહિ ધર્મ રૂપ ઉત્તમ રત્ન પામ્યા. ૧૨૮

તે કૂકડાઓ અતિ વૈરાગ્ય અને સંવેગ પામ્યા થકા હર્ષથી વિવશ
થઈ મોહોટે મોહોટે સાહે કૂવા લાગ્યા તે રાત્રીએ સાંભળ્યું. ૧૨૯

હવે મહ સરવેહિત્તં, જયાવલિ નિયયદેવિ મિય મણિહં,
નરવહ્નિના ઇગદ સુણા, તે દોવિ હયા ગયા નિહણં. ૧૩૦

ગબ્બે જયાવલીણ, પુત્તતાણ સુરિંદદત્તજિઓ,
તેસુ વવન્નો ઇગો, વીઓ પુણ પુત્તિમાવેણ. ૧૩૧

ગબ્બણુમાવા દેવી, હિંસાપરિણામવિરહિયા સુહિયા,
જિણ પવયણ સવણ મહિં, સંજાયા અભયદાણરૂઈ. ૧૩૨

નીસેસ જીવ અભય, પાયાણ પહ્ણો ય હોહલો તીસે,
નયરે પયહેહ અમારિ, ઘોસણં પૂરિઓ રન્ના. ૧૩૩

કાલકમેણ દેવી, પસવેહ જુગલિણિ વ્વ વરજુગલં,
તો કારવિય નયરે નિવેણ વદ્ધાવણં ગરુયં. ૧૩૪

ત્યારે રાજા પોતાની જયાવળી રાણીને કહેવા લાગ્યો કે જીવો હું
કેવો સ્વરવેધી છું, એમ કહી તેણે એક બાણથી બન્ને કૂકડા મારી નાખ્યા. ૧૩૦

તેઓ મરીને તેમાંનો સુરેંદ્રદત્તનો જીવ તે જયાવળીના ગર્ભમાં પુત્ર
રૂપે જીવે અને બીજો (યશોધરાનો જીવ) પુત્રી રૂપે જીવે. ૧૩૧

તે ગર્ભના અનુભાવે કરીને રાણી હિંસાના પરિણામથી રહિત થઈ,
જિન પ્રવચન સાંભળવા ઇચ્છવા લાગી અને અભય દાનની રૂચિ ધરવા
લાગી. ૧૩૨

તેણીને એવો દોહદ થયો કે “બધા જીવોને અભય દેવરાવડું,”
ત્યારે રાજાએ નગરમાં અમારિપડા વગડાવીને તે પૂર્ણ કર્યો. ૧૩૩

કાળક્રમે રાણીએ યુગળણીના માફક તે બેડહું જણ્યું, ત્યારે રાજાએ
નગરમાં મોહોટી વધામણી કરાવી. ૧૩૪

અહ વારસંમિ દિવસે, ઠવિયં કુમરસ્સ અભયરૂઢ નામં,
કુમરીએ અભયમઈ ત્તિ, દોવિ વહંતિ મુહમુહઓ. ૧૩૫

નિમ્મલ કલા કલાવા, કમેણ જુવ્વણ મણુત્તરં પત્તા,
તા હટતુલ ચિત્તેણ, રાડિણા ચિતિયં ઇયં. ૧૩૬

સામંતાઈ સમક્કલં, જુવરજ્જ પપ્પ ઠવેમિ કુમર મહં,
કુમરીઈ રુવવિજિયા મરીઈ કારેમિ વીવાહં. ૧૩૭

ઇય ચિતિજ્જ પત્તો, પારલ્લિકપ્પ મિરામ મારામં,
છિક્કો ય મુરહિપ્પવેણે, પિચ્છપ્પ સયલ દિસિચ્ચકં. ૧૩૮

તા તત્થ તિલયતરુવર, તલંમિ કંચણગિરિ વ્વ નિક્કંપો,
નાસમ્મ નિહિય નયણો, મુદત્તનામા મુળી દિઠો. ૧૩૯

હા અવસણ્ણુત્તિ પયંપિજ્જ કુવિણ્ણ મૂમિનાહેણ,
મુણિવરકયત્થણત્થં, હુહુહુકિય મંહલા મુક્કા. ૧૪૦

હવે બારમા દિવસે કુમારતું અભય અને કુમરીતું અભયમતી એ-
વાં નામ પાડવામાં આવ્યાં, તેઓ બન્ને મુખે વધવા લાગ્યા. ૧૩૫

તેઓ રૂઢી રીતે કળાઓ શીખી અતુકમે ઉત્તમ શૈવન પામ્યા ત્યારે
ભારે હર્ષિત થઇ રાજાએ આ રીતે ચિંતવ્યું. ૧૩૬

સામંતાદિકની રૂબરૂ કુમારને ભારે યુવરાજપદમાં સ્થાપવો અને
રૂપે કરીને અમરાંગનાને જીતનારી આ કુમરીને પરણાવી દેવી. ૧૩૭

એમ ચિંતવીને તે શિકાર કરવા માટે મનોહર આરામમાં ગયો,
ત્યાં મુગંધી પવન તેને આવવાથી તે બધી દિશાએ જોવા લાગ્યો. ૧૩૮

તેવામાં ત્યાં તિલકના ઝાડ નીચે એક પર્વત માદ્રક નિષ્કંપ અને
નાકના અગ્ર ભાગે દૃષ્ટિ ધરનાર સુદત્ત નામે મુનિ તેણે જોયો. ૧૩૯

ત્યારે રાજાએ હાથ આ તો અપશકુન થયું એમ જાણીને કેપિત થઇ તે
મુનીશ્વરની કર્પના કરવા કૃતરાને છુછુકારી છોડ્યા. ૧૪૦

અતિવલ્લભદંતદાદા, જગાદા હરિણપવણ જહ્નગઈ,
લલ્લકમાણ જીહા, તે પત્તા મુણિ સમીવંમિ. ૧૪૧

જલિર જલણં વ તવસા દિચં તં દદુ નિપ્પહા જાયા,
સાળા ઓસહિમરમગ, જગ્ગરલા વિસહરુ વ્વ. ૧૪૨

કાણં પયાહિણતિયં. અણપ્પમાહપ્પઓ મુણિવરંસ્સ,
ચરણે પહિયં મહિયલ, મિલંતમવલિ સુણયવંદં. ૧૪૩

તં દદુ વિલયચિત્તો ચિંતઈ રાયા વરં રમે સુણયા,
નરણ અહં જો અકુસલ, કારી પ્યસ્સવિ મુણિસ્સ. ૧૪૪

અહ નિવઈ વાલમિત્તો, સિટિસુઓ નામઓ અરિહમિત્તો,
જિણમુણિપવવણ મત્તો, મુણિ નમણત્થં તહિં પત્તો. ૧૪૫

તેઓ અતિ તીક્ષ્ણ દાઢથી ભયંકર થઈ પવનથી અધિક ગતિએ
જીભ કહાડીને તે મુનિ પાસે આવી પહોંચ્યા. ૧૪૧

પણ તે બળતી અગ્નિની માફક તપે કરીને દેહીપ્યમાન મુનિને
જોઈને ઔષધિથી ભતરી ગએલ વિષવાળા સર્પની માફક નિસ્તેજ થઈ
ગયા. ૧૪૨

તેઓ તે મહા મહિમાશાળી મુનીશ્વરને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પૃથ્વી
તળમાં માથું નમાવી પગે પડ્યા. ૧૪૩

તે જોઈને વિલક્ષ્ય ચિત્ત થઈ રાજા વિચારવા લાગ્યો કે, આ કૂતરા-
ઓને ધન્ય છે, પણ આવા મુનિને અકુશળ કરનાર હું અધન્ય છું. ૧૪૪

એવામાં રાજાનો બાળ મિત્ર અર્હન્મિત્ર નામે શ્રેષ્ઠ પુત્ર જૈન મુનિ
અને જિન, પ્રવચનનો ભક્ત હોવાથી મુનિને નમવા માટે ત્યાં આવી પ-
હોંચ્યો. ૧૪૫

નાઓ ય તેણ મુણિવર, ડવસગપરો નિવસ્સ મિપ્પાઓ,
મણિયં ચ દેવ કિમિણં, સવિસાયં આહ રાયાવિ. ૧૪૬

મો મિત્તા અલાહિ મમં, ચરિણં પુરિસસાર મેયસ્સ,
ઇયરોવિ મ્મણ્ઠ મા દેવ, ઇરિસં વયણ મુલ્લવસુ. ૧૪૭

લહુ ઓયરમ્મ તુરંગા, મયવંતં વંદિમો સુદત્તમુણિ,
મુવણચ્છરિયં ચરિયં, ઇમસ્સ કિં દેવ ન મુયં તે. ૧૪૮

અહ સંમેતેણ નિવેણ, પમણિયં કહસુ કહસુ મો મિત્તા,
સુપુરિસ કહાવિ જા પાવ, તિમિર ઇણિકસૂરપહા. ૧૪૯

જંપેઠ્ઠ અરિહમિત્તો, કલિંગ, પહુ અમરદત્ત નરવહ્ણો,
પુત્તો આસિ સુદત્તો, રાયા નાયાવદાયમઠ્ઠ. ૧૫૦

તેણે રાજાનો મુનિને ઉપસર્ગ કર્યાનો અભિપ્રાય બાણી લીધો તેથી તે બોલ્યો કે હે દેવ, તમે આવા ઉદાસ કેમ બેઠાઓ છો, ત્યારે રાજા બોલ્યો. ૧૪૬

હે મિત્ર, હું માણસોમાં કૂતરા સમાન છું, માટે મારું ચરિત્ર તારે સાંભળવાનું કંઈ કામ નથી. ત્યારે તે મિત્ર બોલ્યો કે હે દેવ એવું વચન નહિ બોલો. ૧૪૭

તમે જલદી ઘોડાથી ભિતરો અને તે સુદત્ત મુનિ ભગવાનને આપણે વાંદવા ચાલો. શું તમે આ મુનિનું જગતને આશ્ચર્ય પમાડનાર ચરિત્ર નથી સાંભળ્યું? ૧૪૮

ત્યારે રાજાએ સંબ્રાંત થઈ તેને કહ્યું કે હે મિત્ર ! મને તે વાત કહે, કેમકે સત્પુરુષની કથા પણ પાપરૂપ અધિકારને હુણવા સૂર્યની પ્રભા જેવી છે. ૧૪૯

ત્યારે અર્હન્તમિત્ર બોલ્યો કે, કળિંગ દેશના અમરદત્ત રાજાનો સુદત્ત નામે પુત્ર હતો, તે ન્યાયશાળી રાજા થયો. ૧૫૦

તસ્ય ચ કયાવિ ચોરો, ઉવળીઓ તલવેરણ મળિયોં ચ,
દેવ રમો વદનરં, વાવાંરય મુસિય અમુગગિહં. ૧૫૧

મળિકર્ણગરયણધળજાય, માઈ વહું ગિળિહં ચં ગચ્છંતો,
અમ્હેદિ અજ્ઞ પત્તો, સંપદ દેવો પમાણં તિ. ૧૫૨

તો ધમ્મ સત્થ પાઠી, અવરાહં કહિય પુચ્છિયા-સ્ત્તા,
ણ્યસ્સ કોણુ દંઢો, તેહિવિ એવં સમુલ્લવિયં. ૧૫૩

કર ચરણ સવળ કપ્પણ, પુન્ન મિમો અરિહણ વહં ચેવ,
તં સોઝ ચિત્તઇ નિવો, ધિરત્થુ ણ્યસ્સ રજ્જસ્સ. ૧૫૪

જીવવહ અલિયભાસણ, અદિન્નગિણ્હણ અવંભચેરાઇ,
આસવદારા દારા વ, કુગઇણો જત્થ વટ્ટંતિ. ૧૫૫

તેની આગળ કોઈ વખતે તળવેરે એક ચોર આવ્યો અને કહ્યું કે
હું દેવ, આ ચોર એક પુઢા માણસને મારી નાખી અસુક માણસનું ઘર લી-
ધીને મણિ, સોતું તથા રત્ન વગેરે ધન લઈ જતો એકો અને આજ પકડી
આવ્યો છે, હવે આપ મુખત્યાર છો. ૧૫૧-૧૫૨

ત્યારે ધર્મ શાસ્ત્રપાઠી (કાયદા શાસ્ત્રીઓ) ના આગળ તેનો અપ-
રાધ કહી બતાવીને રાજાએ તેઓને 'પૂછ્યું' કે, આને શો દંડ કરવો, ત્યારે
તેઓ બોલ્યા. ૧૫૩

એના હાથ પગ અને કાન કાપી અને મારી નાખવો, એમણે તે
સાંભળી રાજા વિચારવા લાગ્યો કે ધિક્કાર છે આ રાજ્યને! ૧૫૪

કારણ કે એમાં જીવ વધ, અલીક લામણ, અંદત્ત ગ્રહણ, અપ્રહાય્ય
વગેરે કુબલિયા દ્વાર સમાને આશ્રય દ્વારા વચી રહેલા છે. ૧૫૫

રજ્જે તઓ મુદત્તો, ઠવિડં આળંદ નામજામેયં,
પામે મુહમ્મગુરુણો, દિક્કલં ગિણ્હરૂં ઇમો સાહુ. ૧૫૬

અહ ઉત્તરિયં તુરિયં, તુરયાઓ હરિસિઓ મહીનાહો,
નમહ મુણિદં તેણવિ, દિન્નો મે ધમ્મલામુ તિ. ૧૫૭

તં દટ્ટ સાહુરુવં, તવ્વયણં સવણમુહયરં મુણિરં,
લજ્જામરોણયમુહો, અણુતાવા ચિંતઇ નરિંદો. ૧૫૮

કહકહવિ નત્થિ મુદ્ધી, રિસિઘાયણ વવસિયસ્સ ઇહ મજ્ઞં,
ઇમિણા અસિણા તા લહુ, લુણામિ કમલં વ નિયમઝલિ. ૧૫૯

ઇય ઝાયંતો વુત્તો, મુણિણા મળનાણિણા મહારાયા,
ચિંતાઇ અલ્લ મિમીણ, જં આયવહો વિ પઢિસિદ્ધો. ૧૬૦

એમ વિચારી તં મુદત્તે પોતાના આનંદ નામે લાણેજને રાજ્યમાં
આપી મુધર્મ ગુરૂ પાસે દીક્ષા લીધી છે. ૧૫૬

આ વાત સાંભળી રાજા હર્ષિત થઈ ઝટ બોડાથી જિતરીને મુનીંદ્રને
નમ્યો, ત્યારે મુનિએ તેને ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૫૭

હવે તે રાજા તે મુનિનું શાંત રૂપ જોઈ તથા કાનને સુખ આપનાર
તેનાં વચન સાંભળી શરમથી નીચું મુખ રાખી મનમાં પશ્ચાતાપ કરવા
લાગ્યો. ૧૫૮

મેં આ ઋષિનો ઘાત કરવા ઉદ્યમ કર્યો માટે મારી કોઈ પણ પ્રકારે
શુદ્ધિ થવાની નથી, માટે આ તક્ષવારવડે કમળની માફક માફ માથું જિતારી
લઈ. ૧૫૯

એમ રાજા ચિંતવતો હતો તેને મનોજ્ઞાની મુનિએ કહ્યું કે, આવી
ચિંતા કરવાની જરૂર નથી, કેમકે આત્મવધ કરવો નિષેધેલ છે. ૧૬૦

(આહ્વા.)

માવિય જિણવયણાણં, મમત્તરહિયાણ નત્થિ હુ વિસેસો,
અપ્પાણંમિ પરંમિ ય, તો વજ્જે પીઢ મુખ્ખો વિ ૧૬૧

નય અન્નં પાવકલંક, પંકપક્ષાલણક્કમં રાય,
જિણવરપણીયપવયણ, વયણાણુઠાણવારિ વિણા. ૧૬૨

અહ હિયયગયામિપ્પાય, કહ્ણઓ રંજિઓ મિસં રાયા,
હરિસંસુપુન્નનયણો, નમિઠં વિન્નવઙ્ મુણિપવરં. ૧૬૩

મયવં કિં પચ્છિત્તાં, ઇમસ્સ પાવસ્સ ધાયણસમત્થં,
મુણિ આહ નિયાણં વિવજ્જણેણ પઢિવક્ક આસેવા. ૧૬૪

इत्थ नियाणं मिच्छत्त, संगयं पावहेउ अन्नाणं,
तं चन्नहा ठियाणं, भावाणं अन्नहा गहणं. १६५

જે માટે કહેલું છે કે, જિન વચનને બાણનાર અને મમત્વ રહિત જનોને પોતામાં અને પરમાં કશો વિશેષ રહેલ નથી, માટે જન્નેની પીડા વર્જવી જોઈએ ૧૬૧

હે રાજન્, પાપ કલંકરૂપ પંકને થોવા માટે જિનેશ્વર પ્રણીત પ્રવચનના વાક્ય અને અનુષ્ઠાનરૂપ પાણી વગર ખીલું કોઈ સંમર્થ નથી. ૧૬૨

ત્યારે હૃદયગત અભિપ્રાય કહી દીધાથી રાજ બારે ખુશી થયો થકો નેત્રમાં હર્ષના આંસુઓ લાવી મુનિને નમીને વીનવવા લાગ્યો. ૧૬૩

હે ભગવન્ ! આ પાપને ટાળી શકે એવું શું પ્રાયશ્ચિત્ત છે ? મુનિ બ્રાહ્મણ કે નિદાન કર્મથી દૂર રહી એના પ્રતિપક્ષની આ સેવના કરવી (એજ એનું પ્રાયશ્ચિત્ત છે.) ૧૬૪

ઇહાં નિદાન આ છે કે આ પાપ તે મિશ્ચાત્વથી મળેલા અજ્ઞાનના લીધે કરેલ છે, કારણ કે અન્યથા રહેલા ભાવને અન્યથારૂપે ગ્રહણ કરવું તે મિશ્ચાત્વ છે. ૧૬૫

તુમણિ ચિંતિયં નિવ, અવસડણં સમણઓ ઇમો દિટ્ઠો,
અવસડણત્તે ય ઇમં, નિમિત્ત મજ્ઞવસિયં મદ્. ૧૬૬

જહ કિર एसो ચિક્કણ, મલમડલતણૂ સિણાણપરિવજ્ઞી,
સોયાયાર વિમુક્કો, પરધર મિક્સોવજીવિ ત્તિ. ૧૬૭

તા મજ્ઞત્થો હોહં, સ્વણ મેઘં માલવેસ નિમુણેસુ,
મલ મલિણત્તાં મડલત્તા, કારણં નો જઓ મળિયં. ૧૬૮

મલ મડલપંકમડલા, ધૂલો મડલા ન તે નરા મડલા,
જે પાવપંક મડલા, તે મડલા જીવલોયંમિ. ૧૬૯

સ્વળમિત્તાં સલિલેહિં. સરીરદેસસ્સ સુદ્ધિજળગં જં,
કામં તિ નિસિદ્ધં, મહેસિણં તે નણુ સિણાણં. ૧૭૦

હે રાજા, તેં શ્રમણને બેઠાં અપશુકન થયું એમ ચિંતવું અને તેના કારણમાં હે ભદ્ર, તેં એવું વિચાર્યું કે આ મળમલિન શરીરવાળો સ્નાન અને શૌચાચારથી રહિત તથા પરાયા ઘરે લીખ માગી જીવનાર છે માટે તે અપશુકન ગણાય. ૧૬૬-૧૬૭.

પણ હવે હે માળવપતિ, તું ક્ષણભર મધ્યસ્થ રહીને સાંભળ-મળથી મેલા-રહેવું એ મેલાપણાતું કારણ નથી, ૧૬૮

જે માટે કહેલું છે કે:—

મળથી મેલા, કાદવથી મેલા, અને ધૂળથી મેલા થએલા માણસો મેલા નહિ ગણાય, પણ જે પાપરૂપ પંકથી મેલા હોય તે આ જીવલોકમાં મેલા ગણાય. ૧૬૯

વળી સ્નાનમાં પાણીવડે ક્ષણભર શરીરના બહિર્ભાગની શુદ્ધિ થાય છે, અને તે કામતું અંગ ગણાય છે, તેથી મહર્ષિઓને સ્નાન કરવાનો નિષેધ છે. ૧૭૦

(ઉક્તં ચ)

સ્નાનં મદદર્પ કરં, કામાંગં પ્રથમં સ્મૃતં,
તસ્માત્ કામં પરિત્યજ્ય, નૈવ સ્નાંતિ દમે રતાઃ ૧૭૧

(કિંચ)

આત્મા નદી સંયમતોય પૂર્ણા, સત્યાવદ્ધા શીલતટા દયોર્મિઃ,
તત્ત્વા મિષેકં કુરુ પાંડુપુત્ર, ન વારિણા શુદ્ધતિ ચાંતરાત્મા. ૧૭૨
અક્ષાંદિયવનિયમા, ગુપ્તા ગુપ્તિદિયા જિયકસાયા,
અદ્ સુદ્ધ વંમચેરા, સુદ્ધાણો ઇસિણો સયા નેયા. ૧૭૩

(તથા ચાવાચિ)

નોદકહિન્નગાત્રોપિ, સ્નાત્ત્વ ઇત્ય મિધીયતે,
સ સ્નાતો યો દમસ્નાતઃ, સ વાહ્યાર્ચ્યંતરઃ શુચિઃ ૧૭૪

સ્નાન એ મદ અને બુદ્ધિનિર્માણ કરણ હોવાથી કામગુપ્ત પહેલું અંગ કહેવાય છે, માટે કામને ત્યાગ કરનાર અને ઇન્દ્રિયોને દમવા તત્પર થએલા યતિજનો બિલકુલ સ્નાન નથી કરતા. ૧૭૧

આત્મારૂપ નદી છે, તેમાં સંયમરૂપ પાણી ભરેલ છે, ત્યાં સત્યરૂપ અવાહ છે, શીલરૂપ તેના તટ છે, ત્યાં દયારૂપ તરંગો છે, માટે હે પાંડુ પુત્ર, તેમાં તું સ્નાન કર, કારણ કે અંતરાત્મા કંઈ પાણીથી શુદ્ધ થતો નથી. ૧૭૨

મત અને નિયમને અખંડ રાખનારા, શુભ, શુભેન્દ્રિય, કષાયોને છુટનારા, અને નિર્મળ પ્રહાર્ય પાળનાર ઋષિઓ સદા શુચિ બાળુવા. ૧૭૩

પાણીથી ભીંજાયેલ શરીરવાળો કંઈ નહાએલો નહિ કહેવાય, કિંતુ જે દમિતેન્દ્રિય હોઈ અભ્યંતર અને બાહ્યથી પવિત્ર હોય તેજ નહાએલો કહેવાય. ૧૭૪

ચિત્ત મંતર્ગતં દુષ્ટં, તીર્થસ્નાનૈર્ ન શુદ્ધતિ;
શતશોપિ જલૈ ઘૌંત, મુરામાંઢ પિવાશુચિ. ૧૭૬

સત્યં શૌચં તપઃ શૌચં, શૌચ મિંદ્રિય, નિગ્રહઃ,
સર્વ ભૂતદયા શૌચં, જલશૌચં ચ પંચમં. ૧૭૬

આરંભનિયં તસ્સાય, અપ્પહિબદ્ધસ્સ ઉખયલોપવિ,
મિક્સોવજી વિગત્તં, પસંસિયં સવ્વસત્થેસુ. ૧૭૭

(ઉક્તં ચ)

અવધૂતાં ચ પૂતાં ચ, મૂર્લાઘૈઃ પરિનિર્દિતાં,
ચરે ન્માધુકરીં વૃત્તિ, સર્વ પાપ પ્રણાશિનીં. ૧૭૮

ચરે ન્માધુકરીં વૃત્તિ, મપિ પ્રાંતકુલા દપિ,
एकांतं नैव भुंजीत बृहस्पति समा दपि. ૧૭૯

અંદરતું દુષ્ટ ચિત્ત કંઈ તીર્થસ્નાનથી શુદ્ધ થતું નથી, કેમકે મદિ-
રાતું વાસણ સેંકડો પાણીથી ઘોષએ તોપણ તે અશુચિજ રહે છે. ૧૭૫

સત્ય એ પહેલું શૈચ્ય છે, તપ એ બીજું છે, ઇંદ્રિયનો નિગ્રહ ક-
રવો એ ત્રીજું શૈચ્ય છે, સર્વ ભૂતની દયા કરવી એ ચોથું શૈચ્ય છે, અને
પાણીથી ઘોવું એ પાંચમું શૈચ્ય છે. ૧૭૬

વળી આરંભથી નિવર્તેલા અને આ લોક અને પરલોકમાં અપ્રતિ-
બદ્ધ રહેલા મુનિને સર્વ શાસ્ત્રોમાં શિક્ષા કરી નિર્વાહ કરવાતું કામ પ્રશંસેલું
છે. ૧૭૭

ફેંકી દેવામાં આવતી છતાં પવિત્ર એવી સર્વ પાપને નાશ કરનારી
માધુકરી (ભમરાની માફક કોઇને પીડા આપ્યા શિવાય લેવામાં આવતી)
! વૃત્તિ કરવી. પછી ભલેને મૂર્ખ વગેરે લોકો તેને નિંદિત કહ્યા કરે. ૧૭૮

પ્રાંત (હલકા) કુલોમાંથી પણ માધુકરી વૃત્તિ (શિક્ષા) લઈ ચલા-
વવું સાફ, પણ વૃહસ્પતિ સરખા પાસેથી પણ એકાંતે હમેશ લીધા કરવું
સાફ નહિ. ૧૭૯

एवं च गुणव्यविभं, तियसाणवि मंगलं समणरुवं,
गुणहर नरनाह कहं, अवसउणत्तेण ते गहियं. १८८

एमाह सुणिय राया अइहिठो नठदुठमिच्छतो,
सुणिनाहं पयलमो, समावए नियय मवराहं. १८९

भणइ सुणीवि नरेसर, इदहमिच्छेण संभमेण कयं,
नणु समिधं चेव मए, खंति चिय जं समण धम्मो. १९०

नत्थिहु सुणिवरनाणस्स, अविसओ इय विचित्तिवं रत्ता,
तायस्स अज्जियाए, गईविसેસं सुणी पुठो. १९१

सुणिणावि पिठकुवकुह, वहमुलो तेसि सयलवुत्तंतो,
कहिओ जयावलीगळ्ळ, संभवावच्चपेरंतो. १९२

આ રીતે અમણુવં ૩૫ ગુણથી બહુ મૂલ્ય હોઈ દેવતાઓને પણ
મંગળકારી છે, ત્યારે હે નરનાથ ! તે તેને અપશકુનપણે કેમ ગણ્યું ? ૧૮૮

ઈત્યાદિક સાંભળીને રાજાના મનમાંથી અતિ દુષ્ટ મિથ્યાત્વ નાશ
પામ્યું તેથી તે હર્ષિત થઈ સુનીશ્વરના પગે પડી પોતાનો અપરાધ ખમા-
વવા દાગ્યો. ૧૮૯

સુનિ બોલ્યા કે હે નરેશ્વર, એટલો બધો સંશ્રમ શામાટે કરે છે,
એ' તો પ્રથમથીજ તને માફ કર્યું છે, કારણ કે ક્ષમા રાખવી એજ અમારે
અમણુ ધર્મ છે. ૧૯૦

રાજાએ વિચાર્યું કે આવા સુનીશ્વરના જ્ઞાનમાં કોઈ વાત છાની હોય
એમ નથી, એમ વિચારી રાજાએ પોતાના આપ તથા દાદીની શી ગતિ થઈ
હશે તે તે સુનીશ્વરને પૂછી. ૧૯૧

ત્યારે સુનિએ વોટના ફકડાથી માંડીને જ્યાવળીના ગૂંધી તથા પુત્ર
પુત્રી થવા સૂઝીનો સઘળો વૃત્તાંત કહી સંભળાવ્યો. ૧૯૨

તો ચિંતિયં નિવડ્ણા, અહહ અહો મહિલિયાણ કૂરતં,
હી મોહસ્સ ગુરુત્તં, ભવસ્સ ધિ વક્કૂત્થણીયત્તં. ૧૮૫

મેદ્દહ સંતિ નિમિત્તંપિ હુ, વિહિઓ પિઠમય કુવકુલ્લવહો વિ,
તાયજ્જિયાણ જાઓ, એવં વિહદારુણ વિવાગો. ૧૮૬

હા અહયં કિહ હોહં, નિરત્થયં જેણ જિયસયા વહિયા,
અહ કોહલોહ મોહા, મિમૂયચિત્તેણ નિચ્ચંપિ, ૧૮૭

તા નૂણં ગંતઘ્વં, સરસરલેણં પહેણ નરયંમિ,
નત્થિ હુ ઇત્થ ઉવાઓ અહેવા પુચ્છામિ મયવં તં. ૧૮૮

અહ મુણિહં નિવહિયયં, આહ મુણી મુણસુ નરવર ઉવાયં,
મણવયણ તણુવિસુદ્ધા, જિણિંદસદ્દમ્મ પહિવત્તી. ૧૮૯

ત્યારે રાબાએ વિચાર્યું કે અહોહો સ્ત્રીઓનું કૂરપણું જીવે, વળી
ઘોહનો મહિમા જીવે, તેમજ સંસારની દુષ્ટતા જીવે. ૧૮૫

બ્યારે શાંતિના નિમિત્તે લોટના કૂકડાનો કરેલો વધ પણુ મારા બાપ
અને દાદીને આવા ભયંકર વિપાકનું કારણ થઈ પડ્યો, ત્યારે હાય હાય,
મારી તે શી ગતિ થશે ! ૧૮૬

કેમકે મેં તો નિરર્થક સેંકડો જીવે નિત્ય અતિ ક્રોધ-લોભ-તથા
ઘોહથી બ્યાકુળ ચિત્ત રાખીને મારી નાખ્યા છે. ૧૮૭

માટે મારે તો નક્કી બાણની માફક સીધું નરક માર્ગે જવું પડશે,
એમાં કશે ઉપાય નથી, અથવા એ ભગવાનને એનો ઉપાય પૂછું. ૧૮૮

એટલામાં મુનિએ રાબાનું હૃદય બાણી લઇ કહ્યું કે હે નરવર, સાં-
ભળ-એનો ઉપાય છે-તે એ કે મન વચ કાયાથી વિશુદ્ધ થઇ બિનેશ્વરનો
ખરો ધર્મ અંગીકાર કર. ૧૮૯

મિત્તી પમોય કરુણા, મજક્ષત્યં સવ્વયાવિ કાયવ્વં,
નીસેસજિય ગુણાહિય, કિલિસ્સમાણાવિણીણ્ણુ. ૧૯૦

एवं काष्ठं सम्मं, परिपालिय निरइयार वयनियम,
निठविय अठक्कम्मा, परमपयं जंति अचिरेण. ૧૯૧

अह तुठो भणइ निवो, भयवं अह मवि वयस्स किं उचिओ,
वागरइ गुरु नरवर, अन्नो को नाम उचिउ त्ति. ૧૯૨

તો રાજા નિયપુરિસા, વુત્તા મો મો કહેહ મંતીણ,
જહ દેવાણુપિર્ણિં, કુમરો રજ્જે મિસિત્તવો. ૧૯૩

નય કાયવ્વો સ્વેઓ, ગહેમિ દિક્કલં મુદત્ત ગુરુપાસે,
તેઠ્ઠિવિ તહેવ કઠ્ઠિયં, ગંતણં મંતિપમ્મહાણં. ૧૯૪

તમામ છયો પર મેત્રી રાખ, અધિક શુભવાળા પર પ્રમોદ ધર,
દુઃખી પર કડ્ડણ લાવ, અને અવિનીત જોઈ ઉદાસ રહે. ૧૯૦

કારણ કે એ રીતે અતિચાર રહિત ત્રત નિયમ પાળીને આઠે કર્મ
અપાવી થોડા વખતમાં પરમપદ પામી શકાય છે. ૧૯૧

ત્યારે હર્ષિત થઈ રાજા બોલ્યો કે હે ભગવન્ ! શું મારા જેવો પણ
ત્રત લેવાને યોગ્ય ગણાય કે ? શુરૂ બોલ્યા, હે નરવર, ત્યારે ખીજે કોણ
ઉચિત ગણાય ? ૧૯૨

ત્યારે રાજાએ પોતાના માણસોને કહ્યું કે તમે જઈ મંત્રીઓને કહો
કે તમારે કુમારને રાજ્યાભિષેક કરવો. ૧૯૩

મારા માટે તમારે કશો ખેદ ન કરવો. હું સુદત્ત શુરૂના પાસે દીક્ષા
લઈ છું, ત્યારે તેઓએ પણ જઈને મંત્રી વગેરેને તે વાત તેમજ જ-
ણાવી. ૧૯૪

તે સંમંતા સન્ને, અંતેરિઆઝ કુમર કુમરીઓ,
સેસો પરિયણલોઓ, તત્યારામે લહું પત્તો. ૧૯૫

મેઙ્ગિતલાસણત્થં, વિચ્છદ્ધિય છત્તચામરા ઢોવં,
કઢકઢાવિ નિવં નાહં, સગમ્મયં તે મળંતિ ઇમં. ૧૯૬

ગયદાહુ વ્વ મુયંગો, વારીહ્લહ વ્વ મત્તમાયંગો,
સીહો વ્વ પંજરગઓ, કિં જ્ઞાયસિ રજ્જમટુ વ્વ. ૧૯૭

તો રક્ષા સન્નેસિં, મુણિવયણં સાહિયં નિરવસેસં,
તં મુણિય જાહસરણં, સંજાયં કુમર કુમરીણં. ૧૯૮

સંનેગભાવિણ્હિં, ભવરવ્વિભગેહિં તેહિં ઉલ્લવિયં,
તાય અલં અમ્હાણં, મોગેહિં મોગિમીમેહિં. ૧૯૯

ત્યારે તેઓ તથા રાણીઓ તથા કુમર કુમરીઓ, તથા શેષ આકર
નક્કરો સર્વે વિમાસણમાં પડી તે આરામમાં જલદી આવી પહોંચ્યા. ૧૯૫

ત્યાં છત્ર આમરનો આ ટોપ છોડીને જમીનપર ઝેડેલા તે રાજાને
જેમ તેમ કરી ઝાળખીને ગદ્ગદ કંઠે તેઓ આમ કહેવા લાગ્યા. ૧૯૬

હાઠ ખેંચી લીધેલા સર્પ માફક, પાણીમાં ખૂંચાઈ રહેલા મદમત્ત
હાથીના માફક, અને પાંજરામાં પડેલા ત્રિહુની માફક તું રાજ્ય ભ્રષ્ટ થઈ
ને શું ચિંતવે છે? ૧૯૭

ત્યારે રાજાએ સર્વેને મુનિના બધાં વચ્ચેના સંભળાવ્યાં; તે સાંભળીને
કુમાર તથા કુમરીને નતિસ્મરણ ઉત્પન્ન થયું. ૧૯૮

તેઓ સંસારથી ઉદ્વિગ્ન થઈ સંવેગ પામી બોલવા લાગ્યા કે હે તાત,
ભોગિ (સર્પ) ની માફક ભયંકર ભોગોથી અમારે કશું કામ નથી. ૧૯૯

ગિણિહસ્તામો અમ્હેવિ, તાયપાણદિ સહ સમણ ભાવં,
પાદિભણિયં નરવદ્દણા, (મા પદિવંધં કુણહવચ્છાં.) ૨૦૦

તો વિજય વમ્મ નિયભાઈણિજ્જ કુમરે ઠવિત્તુ રજ્જમરં,
જિણનાહ ચેઈણ્ઠં, કાલં અઠાહિયામહિમં. ૨૦૧

કઙ્કવયઅંતેરરપુત્ત, પુત્તિસામંતમંતિમાઈ જુઓ,
ગિણ્હઈ મુદત્ત ગુરુણો, પાસે ગુણહરનિવો દિવસં. ૨૦૨

કારુણ મુપુન્નેણં, વિવ્રતો કુમર સાહુણા સૂરી,
નયણાવલિપિ મયવં, નિત્યારમ્મ ભવસમુદ્દાઓ. ૨૦૩

મળઈ ગુરુ કરુણાચર, સા સંપડ કુઠવાહિ વિહુરતણૂ,
અચ્છિન્ન મચ્છિયા જાલ, પરિગયા લોચપરિમૂયા. ૨૦૪

પણ્ણવણ ફુરંત રુદ્ધ, જ્ઞાણવસા વદ્ધ તઈયનરગાજ,
અઈ દીઠરસંસારા, ધમ્મસ્સુ ચિયા ન થેવં પિ. ૨૦૫

અમે પણ આપના સંઘાતે શ્રમણું પણ અંગીકાર કરશું, ત્યારે રાજ
ઘોડ્યો કે જેમ સુખ થાય તેમ કરો. ૨૦૦

બાદ ગુણધર રાજ વિજયવર્મ નામના પોતાના ભાણેજને રાજ્ય ભાર
સોંપી જિનેશ્વરના ચેત્યોમાં અષ્ટાન્હિક મહોત્સવ કરાવી કેટલીએક રા-
ણીઓ તથા પુત્ર પુત્રી ગ્રામંત અને મંત્રી વગેરેની સાથે સુદત્ત શુદ્ધ પાસે
શ્રીક્ષા લેતો હવો. ૨૦૧-૨૦૨.

કરૂણા પૂર્ણ કુમાર સાધુએ સૂરિને વીનતી કરી કે હે ભગવાન! નય-
નાવળીને પણ સંસાર સમુદ્રથી તારો. ૨૦૩

શુદ્ધ ઘોડ્યા કે હે કરૂણા નિધાન, તે હમણા કોઢની વ્યાધિથી પી-
ડાય છે, તેણીના શરીર પર માખીઓ ગણુ ગણુ છે, અને લોકો તેણીને હઠ-
ધૃત કરે છે. ૨૦૪

તેણીએ પ્રતિક્ષણ રૂઢ ધ્યાનમાં રહી ત્રીજી નરકનું આયુષ્ય આંધું
છે અને તેને હજી અતિ લાંબો સંસાર ભટકવાનો છે, માટે ધર્મ પામવાને
લગાવે ઉચિત નથી. ૨૦૫

તો ગુરુવેરગગઓ, ચરણં પાલિત્તુ અભયરૂઢસાહૂ,
તહ અભયમઈ સમળી, જાયા દેવા સહસારે. ૨૦૬

ઈત્થેત્ર ભરહસિત્તો, સિત્તે ઇવ કરિસણ્હિ કયસોહે,
સંકેયનિકેયં વર, સિરીઈ પુર મત્થિ સાણ્યં. ૨૦૭

વિણયંધરો ધરો ઇવ, સુપડો સફલઓ નિવો તત્થ,
લચ્છિમઈ તસ્સ પિયા, પિયામહસ્સેવ સાવિત્તી. ૨૦૮

અહ સો ભય રૂઢીવો, તત્તો ચવિઝ્ઞણ તીઈ હયરંમિ,
સુત્તામણિ વ્વ સુત્તી, પુઢે સુ ચિત્તો સમ્પપ્પન્નો. ૨૦૯

પઢિપુન્નેસુ દિણેસું, સુસુમિણ પિમ્મુણિય સુપુન્ન પઢ્ધારં,
સા પસવ્વ મલ્લય મહિ વ્વ, ચંદણં નંદણં પરમં. ૨૧૦

નાઝ્ઞણ હમં રાયા, પિયંવયાદાસચેહિ વયણાઓ,
કારેઈ હવતુઢો, નયરે વઢ્ઢાવણં ઈવં. ૨૧૧

ત્યારે ભારે વૈરાગ્ય ધારી આરિત્ર પાળીને અભય રૂચિ સાધુ તથા
અભયમતી સાધવી સહસાર દેવલોકમાં દેવતા થયા. ૨૦૬

બાહ કરિસય એટલે કર્ષણથી શોભતા ક્ષેત્રની માફક કરિશત એટલે
સે'કડો હાથીઓથી શોભતા આ ભરત ક્ષેત્રમાં લક્ષ્મીના સંકેત ઘર સમાન
સાકેતપુર નગરમાં પર્વતની માફક સુપ્રતિષ્ઠાવાન અને રૂપશાળી વિનય'ધર
રાજા હતો, તેની બ્રહ્માની જેમ સાવિત્રી સ્ત્રી વખણાય છે તેમ લક્ષ્મીમતી
નામે પ્રિયા હતી. ૨૦૭-૨૦૮

હવે તે અભય રૂચિનો જીવ સહસાર દેવલોકથી ચવીને છીપના પુ-
ટમાં જેમ મોતી ઉત્પન્ન થાય તેમ તે રાણીના ઉદરમાં ઉત્પન્ન થયો. ૨૦૯

પ્રતિપૂર્ણ દિવસે સારા સ્વપ્નથી સૂચિત થતા પુણ્યપ્રાગ્ભારપૂર્વક તેણી
મહાય પર્વતની જમીનથી જેમ ચંદન પેદા થાય તેમ તે નંદનને જન્મીતી
હવી. ૨૧૦

ત્યારે પ્રિયવંદા દાસીના વચનથી આ વાત બાણીને રાજા હૃષ્ટકુપ્ત
થઈ નગરમાં નીચે મુજબ વર્ધાપન કરાવવા લાગ્યો. ૨૧૧

(તથાહિ)

મુચ્ચંતિ ક્ષત્તિ પુરગુત્તિયાઈ, દાળાઈ મહંતિ પવન્તિયાઈ.
 નિરુવમ કિજ્જહ હઠસોહ, નચ્ચંતિ પહર પાહલ અસોહ. ૨૧૨
 આવંતિ વહુયજળ અક્ષવત્ત, ગાયંતિ કુલવ્વહુ કમલ નિત્ત,
 તહિ પહાંહિ નગારિય મદ્દ ચદ્દ, દીસંતિ ઠાળઢાળંમિ નદ્દ. ૨૧૩
 વજ્જંતિ હુ ઘરિ ઘરિ તોરળાઈ, સોહિજ્જહ વરરત્થામુહાઈ,
 ઝગ્ગિજ્જહ જૂવહમુસલસહસ, ઠાવિજ્જહિ કંચળપુત્ત કલસ. ૨૧૪
 એવં ભૂમિપ્પહુ જમ્મ મહામહુ કારિય દસ દિવસહ નયરિ
 તહ કુમર મળોહરુ નામુ જસોહરુ સંઠાવહ અહરિસમરિ. ૨૧૫
 સો વઠંતો નવનવ, કલાહિ નવસસહરુ વ્વ પહિદિવસં,
 જાઓ ય જુવળત્થો જસઘવલિય સયલ દિસિવલ્લઓ. ૨૧૬
 અહ અત્થિ કુસુમનયરે, ઈસાળો ઇવ તિસન્તિપરિકલિઓ,
 ઈસાળસેળ રાયા, વિજયા નામેળ સે દેવી. ૨૧૭

કેદીઓને ઝટ છૂટા કરવામાં આવ્યા, મહાદાન દેવરાવા લાગ્યાં, હા-
 ટો શણુગારાયાં, પૌરલોકમાં નાચ થવા લાગ્યા, ઘણા લોક અક્ષત લઈ રાજના
 ઘરે વધાવવા આવ્યાં, કુળવધૂઓ ગીત ગાવા લાગી, ભાટ ચારણ આશીર્વાદ
 ભણવા લાગ્યા, ઠેકાણે ઠેકાણે નાટક થવા લાગ્યાં, ઘરે ઘરે તોરણ બંધાર્યાં,
 ગલી ગુચીના મુખડાં સાફ કરવામાં આવ્યાં, કેળિના થંભો અને મુશળો
 જિભા કરવામાં આવ્યાં, સોનાના કળશ સ્થાપવામાં આવ્યાં. આ રીતે રાજાએ
 દશ દિવસ લગી નગરમાં જન્મેત્સવ કરાવી અતિ હર્ષિત થઈ કુમારવું અતિ
 મનોહર યશોધર એવું નામ પાડ્યું. ૨૧૨-૨૧૩-૨૧૪-૨૧૫

તે કુમાર નવો ચંદ્ર જેમ પ્રતિદિવસ કળાથી વધે તેમ નવી નવી
 કળાઓથી વધતો થકો ચૌવન પામી પોતાના યશથી સમગ્રી દિશાઓ ધોળી
 કરવા લાગ્યો. ૨૧૬

હવે કુસુમપુર નગરમાં ધ્યાન (મહાદેવ) ની માફક ત્રણ શક્તિ સ-
 હિત ધ્યાનસેન નામે રાજા હતો તેની વિજ્યા નામે દેવી હતી. ૨૧૭

સો અભયમઈ જીવો સગ્ગાઓ ચવિય તીઈ ડયરંમિ,
વરધૂયા સંજાયા, વિણયવઈ નામ વિક્સાયા. ૨૧૮

પત્તા ય તરુણભાવં, સયંવરા પેસિયા નરિંદેણ,
વહુ મહ ચઢગર સહિયા, કુમરસ્સ જસોહરસ્સ ઇમા. ૨૧૯

વિણયંધરસ્સ રન્નોય, વહુમણ નયર બાહિરુજ્જાણે,
આવાસિયા ય ઇસા, વિવાહદિવસે ય અહ પત્તે. ૨૨૦

છચ્છિવઈ પમુહેહિં, કુમરો મણિ રયણ કણય કલસેહિં,
મજ્જાવિઓ વિલેવણ, વત્થાહરણેહિ લંકરિઓ. ૨૨૧

આરોવિઓ ગઈદે, વીઈજ્જંતો ય ચારુચમરોહિં,
સિર ધરિય ધવલછત્તો, યુવ્વંતો માગહજ્જેણ. ૨૨૨

તેણીના ઉદરમાં અભયમતીનો શુભ સ્વર્ગથી અવીને યુત્રીરૂપે અવ-
તર્યો, તેણીનું વિનયવતી એવું નામ પાડવામાં આવ્યું. ૨૧૮

તે જોવન પાત્રી ત્યારે તેણી પોતાની ઇચ્છાથી યશોધરને વરી એટલે
રાજાએ ધણી સૈન્ય સાથે યશોધરને પરણવા તેને મોકલાવી. ૨૧૯

તે વિનયધર રાજાના માનીતા બાહેરના ઉદ્યાનમાં આવી ઊતરી. હવે
વિવાહનો દિવસ આવી પહોંચ્યો. ૨૨૦

ત્યારે લક્ષ્મીવતી વગેરાએ મળી કુમારને મણિ, રત્ન અને સોનાના
કળશોએ કરી સ્નાન કરાવી વિલેપન કરી વસ્ત્ર તથા આભરણોથી અલંકૃત
કર્યો. ૨૨૧

પછી તે હાથીપર ચડી આમરોથી વીંજાતો થકે મસ્તકપર ધવળ
છત્ર ધારણ કરી ચાલવા લાગ્યો અને માગધ (ભાટ ચારણો) તેની સ્તુતિ-ક-
રવા લાગ્યા. ૨૨૨

સિંધુરત્વંધગણં, અણુગમ્મંતો નિવાઈ લોણં,
પડિસિ વિ સંદરહ તુરિય, ઘટકલિઓ ય જા જાઈ. ૨૨૩

તા ફુરિય રૂરદાહિણ, નયણેણ જસોહરેણ કુમરેણ,
કલ્હાણ સિદ્ધિ ભવણે, કલ્લાણ ગિઈ મુળી દિઠો. ૨૨૪

મન્ને ઇરિસંત્વં, કત્યવિ મે દિઠ પુવ્વયં તિ ઇમો,
ઈહાપોહગયમણો, સ મૂલ્છિઓ હત્થિત્વંધંમિ. ૨૨૫

ધરિઓ ય નિવહમાણો, પાસઠિય રામભદ્ર સિઠેણ,
કિં કિં તિ જંપમાણા, નિવાઈણો વિ ય તર્હિ પત્તા. ૨૨૬

ચંદણ જલપહુપવણ, પ્પયાણ પત્તનીકઓ કુમારવરો,
મુમરિય જાઈ પુઠો, રન્ના કિં વચ્છ ઇયં તિ. ૨૨૭

તેના પાછલ હાથીપર ચડીને રાબ વગેરે ચાલ્યા, અને હરેક દિ-
શાએ રથ અને ઘોડાની ઠઠ જમીને ચાલવા લાગી. ૨૨૩

એટલામાં કુમારની જમણી આંખ ફરકી એટલે તેણે કલ્યાણ સિદ્ધિ
ભવનમાં એક કલ્યાણુમય આકારવાળો મુનિ બોલ્યો. ૨૨૪

તે બેઠા કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે ‘આણું’ રૂપ મેં ‘પૂર્વે બોલેલું’ લાગે
છે, એમ ઇંહાપોહ કરતાં તે હાથીના ખાંધ ઉપર મૂર્છિત થઈ ગયો. ૨૨૫

તેના પડખે બેઠેલા રામભદ્ર નામના મિત્રે તેને પડતાં ધરી રાખ્યો,
તેટલામાં “શું થયું, શું થયું” એમ બોલતા રાબ વગેરે પણ ત્યાં દોડી
આવ્યા. ૨૨૬

પછી તેના શરીરપર ચંદન મિશ્રિત પાણી તથા પવન નાખતાં તે
શુદ્ધિમાં આંબ્યો, એટલે તેને બહુ સ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. રાબએ ‘પૂછ્યું’
કે હે વત્સ, આમ કેમ બન્યું? ૨૨૭

(કુમારઃ)

તાય અઙ્ગહિર સંસાર, વિલસિયં દારુણં ઇમં એવં,

(રાજા)

કો ઇત્ય અવસરો ભવ વિલસિય ચિંતાઈ તે વચ્છ. ૨૨૮

(કુમારઃ)

એસા કહા મહંતી, તા તાય કહિંપિ એગદેસંમિ,
હવવિસહ જેણ એવં, કહેમિ સયલં નિયય ચરિયં. ૨૨૯

રઆવિ તહેવ કપ, કુમરો સાહઃ મુરિંદદત્ત મવા,
આરબ્ધ પિઠકુક્કુદ, વહજણિય કિલેસ ભરવિરસં. ૨૩૦

નિયવુત્તંતં જાઈ, મુમરણ પજ્જંતયં તયં મુણિરં,
મળઈ નિવાઈજણો કહ, વિરસો જિયવહવિગળ્લો વિ. ૨૩૧

કુમાર બોલ્યો:—હે તાત, આ બધું અતિ ગંભીર સંસારનું વિલસિત છે.

રાજા બોલ્યો:—હે વત્સ, આ વેળાએ તારે સંસારના વિલસિતની ચિંતા કરવાની શી જરૂર છે? ૨૨૮

કુમાર બોલ્યો:—હે તાત, આ બધું મોટી વાત છે, માટે કોઈકે ચોક્કસ જગાએ બેસો કે બેથી હું માફ સઘળું ચરિત્ર કહી સંભળાવું. ૨૨૯

રાજાએ તેમ કરતાં કુમાર મુરેંદ્રદત્તના ભવથી માંડીને પિષ્ટમય કુકડાના વધથી જે જે કલેશ થયા તે કહી બતાવ્યા. ૨૩૦

આ રીતે બહુભરણ થવા પર્યંત તેનો તે વૃત્તાંત સાંભળીને રાજા વગેરે જનો બોલ્યા કે હાય હાય ! જીવ વધનો સંકલ્પ માત્ર પણ કેવો ભયાનક છે? ૨૩૧

તો કયઅંજલિબંધો, કુમરો જંપડ પસીય મહ તાય,
અણુમન્નસુ ચારિત્તં, તરેમિ જેણં ભવસમુદ્ધં. ૨૩૨

પુત્ર અડનેહ મોહિય, મડ નરિંદો કહિંપિ જા કુમરં,
ન વિસજ્જઈ તા ઇમિણા, મહુરસરં વિન્નવિય મેયં. ૨૩૩

સંસારો દુહહેજ, દુસ્સવલો દુસહ દુક્કસુવો ય,
નેહનિયલેહિ વદ્ધા, ન ચયંતિં તહાવિ તં જીવા. ૨૩૪

જહ ન તરડ આરુહિં, પંકે સુત્તો કરીં થલં કહવિ,
તહ નેહપંકસુત્તો, જીવો ના રુહડ વમ્મથલં. ૨૩૫

હિજ્જં સોસં મલળં, વંધં નિપ્પીલળં ચ લોયંમિ,
જીવા તિલા ય પિચ્છહ, પાવંતિ સિણેહ પઢિવદ્ધા. ૨૩૬

પછી હાથ જોડી કુમાર કહેવા લાગ્યો કે હે તાત, 'મારાપર પ્રસાદ
કરો અને મને આરિત્ર લેવાની રત્ન આપો કે જેથી હું 'ભવસમુદ્ર તરૂં'. ૨૩૨

ત્યારે પુત્રપર રહેલા અતિ સ્નેહથી સુ'ઝાઈ ગએલ મતિવાળો રાત્ર
કુમારને રત્ન આપતાં આંચકો ખાવા લાગ્યો એટલે કુમાર મધુર સ્વરે નીચે
મુજબ વીનવવા લાગ્યો. ૨૩૩

આ સંસાર દુઃખનો હેતુ, દુઃખના ફળવાળો અથવા તો દુઃસહ
દુઃખરૂપજ છે. તેમ છતાં સ્નેહરૂપ નિગડથી બંધાયેલા જીવો તેને છોડી શ-
કતા નથી. ૨૩૪

જેમ હાથી કાઢવમાં ખૂચી રહ્યાથી કિનારાની જમીનપર ચડી શકતો
નથી, તેમ સ્નેહરૂપ કાઢવમાં ખૂચાઈ રહેલ જીવ ધર્મરૂપ જમીનપર ચડી
શકતો નથી. ૨૩૫

તિલો જેમ સ્નેહ (તેલ) ના લીધે આ જગતમાં કપાય છે, શોષાય
છે, મરડાય છે, બંધાય છે અને પીલાય છે તેમ જીવો પણ સ્નેહ (પ્રેમ)
ના લીધેજ તેવાં દુઃખ પામે છે. ૨૩૬

દૂરજિજ્ઞયમજ્જાયા, ધમ્મવિરુદ્ધં ચ કુલવિરુદ્ધં ચ,
કિં મકજ્જં જં જીવા, ન કુળંતિ સિનેહ પઢિવદ્ધા. ૨૩૭

થેવોવિ જાવ નેહો, જીવાણં તાવ નિવ્વુદ્ધ કત્તો,
નેહવસ્થયંમિ પાવદ્ધ, પિચ્છ પર્વિવિ નિવ્વાણં. ૨૩૮

ઇય સોહ નિવો જંપદ્ધ, એવ મિણં કિંતુ વચ્છ અદ્ધ સચ્છ,
ઈશાણ રાયધૂયા, એસા કહ્ હોહિદ્ધિ વરાઈ. ૨૩૯

કુમરો મળદ્ધ ઇમા વિ હુ, સાવિજ્જદ્ધ એસ વડ્યરો તાય,
સોઝ્ઞણ ઇમં સમ્મં, કયાવિ વુજ્જિજ્જ જિણધમ્મે. ૨૪૦

જુત્તં ઇમં તિ રન્ના, પુરોહિઓ સંસવદ્ધણો નામ,
પઠવિઓ તત્થે યં, સંબંધં કહ્મુ કુમરીણ. ૨૪૧

સ્નેહમાં બ'ધાયલા જીવો મર્યાદા મૂકી ધર્મ વિરુદ્ધ તથા કુળ વિરુદ્ધ
અકાર્ય કરતાં અટકતા નથી. ૨૩૭

જ્યાં સૂધી જીવોના મનમાં થોડો પણ સ્નેહ રહે ત્યાં સૂધી તેમને
નિવૃત્તિ (શાંતિ) કેમ પ્રાપ્ત થાય ? જીવો હીવો પણ જ્યારે તેમાં સ્નેહ (તેલ)
પૂરું થઈ રહે છે ત્યારેજ નિર્વાણ (નાશ) પામે છે. ૨૩૮

આવું સાંભળી રાબ જોલ્યો કે હે સ્વચ્છ બુદ્ધિશાળી, વત્સ, તું
કહે છે તે સાચેસાચું છે, પણ આ ઈશાન રાબની રાંકે પુત્રીના શા હાલ
થશે ? ૨૩૯

કુમાર જોલ્યો એણીને પણ આ વ્યતિકર સંભળાવીએ, કારણ કે સ-
મ્યદ્ રીતે આ વાત સાભળ્યાથી કદાચ એ પણ જિન ધર્મનો બોધ પામે. ૨૪૦

આ વાતને વાજળી માની રાબએ પોતાના શંખવર્ધન નામના પુ-
ત્રોદિતને કહ્યું કે, તું કુમરી પાસે જઈ આ બધા સંબંધ કહી આવ. ૨૪૧

સોવિહુ ગંતૂળ સ્વળેણ, આગઓ મળઈ નિવકુમારસ્સ,
સિદ્ધા મળોરહા કિહ, નિવેણ પુઠો ઇમો આહ. ૨૪૨

દેવ ઇઓ હં પત્તો, તત્યેવં પમણિયા મણ કુમરી,
પમમણા હોલ સ્વળં, દેવાંપસં સુણસુ મદે. ૨૪૩

નીરંગીપિહિયમુદ્દી, કયંજલી ચત્તાઆસણા સાવિ,
આહસસુ ત્તિ મળંતી, પયંપિયા મે નિવઈપુત્તી. ૨૪૪

ઈહ ઇંતસ્સ કુમારસ્સ, સાહુદંસણ વસેણ અજ્જેવ.
જાયં જાઈસરણં, સંમરિયં પુવ્વમવન વગં. ૨૪૫

(તથાહિ)

આસિ વિસાલાહ નિવો, સુરિંદદત્તો જસોહરા પુત્તો,
વુત્તો ઇત્તિયમિત્તે વિ, ક્કત્તિ મુચ્છંગયા કુમરી. ૨૪૬

ત્યારે તે પુરોહિત ત્યાં જઈ થોડીવારમાં પાછો આવી રાબને કહેવા લાગ્યો કે કુમારના મનોરથ સિદ્ધ થયા છે. રાબએ પૂછ્યું કે શી રીતે ? ત્યારે તે બોલ્યો:-૨૪૨

હે દેવ, હું ઇહાંથી ત્યાં જઈ કુમરીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્રે, ક્ષણભર એક ચિત્ત રાખીને રાબનો આદેશ સાંભળ. ૨૪૩

ત્યારે તે સાડીથી મુખ ઢાંકી હાથ બેડી આસન છોડી બોલી કે ખુશીથી ફરમાવો, એટલે મેં તેને આવી રીતે કહ્યું. ૨૪૪

અહીં આવતા કુમારને સાધુના દર્શનના યોગે આજે હમણાંજ જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થતાં તેને પોતાના નવ ભવ સાંભર્યા છે. ૨૪૫

તે આ રીતે કે (પહેલા ભવમાં) વિશાળા નગરીમાં તે યશોધરાનો સુરેન્દ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો, આટલું હું બોલ્યો કે અટ કુમરી મૂછા યામી. ૨૪૬

સળ મિત્રોનં. સંપત્ત, ચેયના જંપિયા મયા દસા,
કિમિયં તિ તાંદુ બુત્તં, જસોહરા મદ્દ હં ચેવ. ૨૪૭

તા કુમરેણ વ સન્નં, કહિજ્ઞં જંપિયં ઇમં તીણ,
વીવાહેણ અલં મે, જં રૂચ્છઈ કુણ્ણ તં કુમરો. ૨૪૮

તં સુણિય આગઓ હં એવં કહિણ પુરોહિણ નિવો,
સંઠવઈ લહું પુત્તં, મળોરહં નામ નિયરજ્જે. ૨૪૯

કુમર જસોહર સામંત મંતિઅંતેરેણ પરિયરિઓ,
સિરિદંદમૂઈ ગણહર, પાસે દિક્કલં પવજ્જેઈ. ૨૫૦

અહ સો જસોહરમુળી, છજ્જીવનિકાય પાલણ્ણજ્જુત્તો,
દુદ્ધરતવચરણજલંત, જલણનિદ્ધિય દુરિયદુમો. ૨૫૧

ગુરુપાયપસાય વિબુદ્ધ, મુદ્ધ સિદ્ધંત સારસન્નસો,
સન્નસ્સોયવિમુક્કો, ઉક્કોસ ચરિત્ત મુપવિત્તો. ૨૫૨

ચોડીવારમાં તે શુદ્ધિમાં આવી એટલે મેં 'પૂછ્યું' કે, આ શું બન્યું ?
ત્યારે તે ચોડી કે હે ભદ્ર, યશોધરા તે હું પોતે છું. ૨૪૭

પછી કુમારની માફક તેણીએ બધી વાત કહીને એણે કહ્યું કે મારે
પરણવું નથી, કુમારને જે કરવું હોય તે કરે. ૨૪૮

તે સાંભળીને હું ઈહાં આભ્યો છું. આ રીતે પુરોહિતે કહેવાથી શ-
ભાએ પોતાના મનોરથ નામના નાના પુત્રને રાજ્યપર સ્થાપ્યો. ૨૪૯

બાદ રાજાએ કુમાર-યશોધરા-સામંત-મંત્રિ-તથા રાણીઓની સાથે
શ્રી ઇંદ્રભૂતિ ગણધરની પાસે દીક્ષા લીધી. ૨૫૦

હવે તે યશોધર સુનિષ્ઠકાયના જીવોની રક્ષા કરવામાં ઉદ્યુક્ત થઈ
ભારે તપરૂપ અગ્નિથી પાપરૂપ તરૂને બાળવા લાગ્યો. ૨૫૧

સૂરના ચરણમાં રહી તેણે શુદ્ધ સિદ્ધાંતના સારનું જ્ઞાન મેળવ્યું,
અને તે સર્વ આશ્રવદ્વાર બંધ કરીને ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્રથી પવિત્ર રહેવા લાગ્યો. ૨૫૨

સંપત્તાય રિયપઓ, પઓસરહિઓ હિઓવણસેહિં,
નિત્યારિય ભવિયજળં, ઉપ્પાહિય કેવલં નાણં. ૨૫૩

દુઠઠમૂલપગઈ, ઉત્તરપગઈણ અઠવન્નસયં,
લ્લવિહં નિઠવિયદુહો, પત્તો અયરામરં ઠાણં. ૨૫૪

વિણયવઈ વિ હુ સવ્વં, જળગાઈણં કહેવિ નિયચરિયં,
સંબુદ્ધા પવ્વડયા, મુગઈણ માયણં જાયા. ૨૫૫

एवं दुःखपरंपरा ममुमतः संकल्पितस्यापि भो,
आरंभेण यशोधरस्य सततं श्रुत्वा पुराजन्मसु,

दुःखध्वंसकरीं भवार्णवतरीं सद्धर्मवासस्तुरीं,
नित्यं जीवदयां हताखिलभयां भग्न्या विघत्ता क्षयां. ૨૫૬

(इति यशोधर चरितं समाप्तं)

પછી આશ્ચર્ય પદ પાત્રી તે પ્રદેષ રહિતપણે હિતોપદેશ આપીને
ભગ્ય જનોને તારતો થકે કેવળજ્ઞાન પામ્યો. ૨૫૩

આ રીતે કર્મની આઠ મૂળ પ્રકૃતિ અને એકસોઅઠાવન ઉત્તર-પ્રકૃ-
તિ ખપાવીને દુઃખ દૂર કરી તે અજરામર સ્થાન પામ્યો. ૨૫૪

વિનયવતી પણ પોતાના પિતાદિકને પોતાનું સઘળું ચરિત્ર કહીને
પ્રમજિત થઇ સુગતિએ પહોંચી. ૨૫૫

આ રીતે યશોધરને પ્રાણિ હિંસાના સંકલ્પ માત્રથી પણ કેવી દુઃખ
પરંપરા પ્રાપ્ત થઇ તે સાંભળીને હે ભગ્યો ! તમે નિત્ય દુઃખનો ધ્વંસ કરનાર-
સંસાર સસુદ્રથી તારનાર-સદ્ધર્મરૂપી વચ્ચને વણનાર-સર્વ ભયને ભાંજનાર-
અને અક્ષય એવી જીવહયા પાળ્યા કરો. ૨૫૬

એ રીતે યશોધરનું ચરિત્ર પુરું થયું.

એકાદશ ગુણ.

ઉક્તો દયાલુ રિતિ દશમો ગુણઃ, સંપ્રતિ મધ્યસ્થ સોમદૃષ્ટિ
લક્ષણ મેકાદશ ગુણ મભિધિત્સુ રાહ,—

દયાલુપણારૂપ દશમો ગુણ કહ્યો, હવે મધ્યસ્થ સોમદૃષ્ટિપ-
ણારૂપ અગ્રીઆરમા ગુણને કહેવા ઇચ્છતા થકા કહે છે:—

(મૂળ ગાથા.)

મજ્જત્ય સોમદિટ્ઠી—
ધમ્મવિયારં જહટ્ઠિયં સુણહ,
કુણહ ગુણ સંપઓગં—
દોસે દૂરં પરિચ્ચયહ. ૧૮

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિવાળો પુરૂષ ખરા ધર્મ વિચારને
સાંભળી શકે છે, અને ગુણોના સાથે બેડાઈ દોષોને દૂર તણ શકે
છે. ૧૮

(ટીકા.)

મધ્યસ્થા ક્વચિદ્ દર્શને પક્ષપાતવિકલા—સૌમ્યાચ પ્રદેષામાવાદ્દૃષ્ટિ
દર્શનં यस્ય સ મધ્યસ્થ સૌમ્યદૃષ્ટિઃ—સર્વત્રા રક્તદ્વિષ્ટિત્વમ્, —

મધ્યસ્થ એટલે કોઈ પણ દર્શનમાં પક્ષપાત રહિત અને પ્રદેષ નહિ
જોવાથી સૌમ્ય એવી દૃષ્ટિ એટલે દોષવાની નજર જેની હોય તે મધ્યસ્થ
સૌમ્ય દૃષ્ટિ કહેવાય—અર્થાત્ જે સર્વ સ્થળે રાગદ્વેષ રહિત હોય તે મધ્યસ્થ
સૌમ્ય દૃષ્ટિ ગણવો.

ધર્મવિચારં નાનાપાષંડ મંદલી મંદપોષ નિહિત ધર્મપણ્ય સ્વરૂપં યથા-
વસ્થિતં સગુણ નિર્ગુણાલ્પબહુગુણતયા વ્યવસ્થિતં કનકપરીક્ષાનિપુણ વિચિત્ર
કનકાર્થિ પુરુષવત્ પુણતિ બુદ્ધયતે.

(તેવો પુરુષ) ધર્મ વિચારને એટલે કે અનેક પાપ'ડિઓની મંદ-
ળીઓના મંડપમાં ઉપસ્થિત થએલ ધર્મરૂપી માલના સ્વરૂપને યથાવસ્થિતપણે
એટલે કે સગુણને સગુણપણે, નિર્ગુણને નિર્ગુણપણે, અલ્પગુણને અલ્પગુણપણે
અને બહુગુણને બહુગુણપણે—સોનાની પરીક્ષામાં કુશળ હોઈ ખરા સોનાને
બહુ કરનાર પુરુષની માફક ઓળખી કહાડે છે.

અતएव करोति विदधाति गुणसंप्रयोगं—गुणं ज्ञानादिभिः सह संबंध,
दोषान् प्रतिपक्ष भूतान्. 'दूरं ति' दूरेण परित्यजति परिहरति, सोमवसु
प्राप्स्यवत्.

એથીજ કરીને (તેવો પુરુષ) ગુણ સંપ્રયોગ એટલે જ્ઞાનાદિક ગુણોની
સાથે સંબંધ કરે છે એટલે પાડે છે. (તેમજ) તેના પ્રતિપક્ષ ભૂત દોષોને
દૂરથી પરિત્યજે છે એટલે પરિહરે છે, સોમવસુ પ્રાપ્તિના માફક.

—♦—
તત્કથા ચૈવં.

કોસંબી અત્થિ પુરી, પશૂપત્તવા મુજચ્છુલ્લટિ વ્વં,
આજમ્મ અહ દરિદ્ધો, સોમવસુ તત્થ વરવિપ્પો. ?

સોમવસુની કથા આ પ્રમાણે છે.

જેમ સેલડીમાં અનેક પર્વ (ગાંઠો હોય છે, તેમ અનેક પર્વ પાણી
પીવાના સ્થળ) વાળી કૌશાંળી નામે નગરી હતી, તેમાં જન્મથી અતિદરિદ્ર
સોમવસુ નામે એક ચોહોટો વિપ્ર હતો. ૧

જં જં કરેઈ કમ્મં, તં તં સયલંપિ હોઈ સે વિહલં,
તા હલ્લિગ્ગો ધાણિયં, જાઓ ધમ્મમ્મુહો કિંચિ. ૨

સો ધમ્મસત્થપાદેણ, ધમ્મસાલાઈ અન્નદિયહંમિ,
સિસ્સાણ કહિજ્જંતં, ધમ્મફલં ઇય નિસામેઈ. ૩

ગિરિસિહર તુરંગા દંતિણો ભૂરિદાણા—
જિયજલહિ તરંગા વાહવેગા તુરંગા,
રહવર મહકોઢી લલ્લિહિ વિલ્લિહિ ફસારા—
નગર નિગમપાર્દે હુંતિ ધમ્મા જિયાણં. ૪

અમરનિયરપુજ્જંવાસવત્તં પવિત્તં, સયલમરહરજ્જં ભૂરિભોગેહિ સજ્જં,
હલહરનિવહંતં જં હંદં કેસવત્તં, કયમુવણવમકં ધમ્મલીલાઈયંતં ૫

રહસ વસનમંતુ હામ દેવિદ વિંદ—
પ્પણય મસમસુક્કલં જં ચ તિત્થાહિવત્તં,
અવર મવિ પસત્થં પાણિણો જં લહં તે—
ત મિહ ફલ મસેસં ધમ્મ કણ હુપસસ. ૬

તે જે જે કામ કરતો તે તે બધું નિષ્કળ થતું, તેથી તે ઉદ્વિગ્ન થઈ ધર્મથી કંઈક આસ્થાહીન થવા માંડ્યો. ૨

હવે તે એક દિવસે ધર્મશાળામાં ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠ કે પોતાના વિદ્યાર્થીઓને કહેવા માંડેલું નીચે મુજબનું ધર્મ ફળ સાંભળવા લાગ્યો. ૩

પર્વતના ટોચ જેવડા જિંચા મહાગરતા હાથીઓ, દરિયાના તરંગોને જીતનાર પવનવેગી ઘોડા, ઉત્તમ રથો, કેટિ સંખ્ય સુભટો, અને લક્ષ્મીથી આબાહ નગર ગામ વગેરે તમામ વસ્તુ જીવોને ધર્મથી મળે છે. ૪

દેવગણને પૂજનીય એવું પવિત્ર ઇંદ્રપણું, ઘણા ભોગ સુખવાળું ચક્રવર્તિ રાજ્ય, બળદેવપણું, વાસુદેવપણું—ઈત્યાદિક જગત્ને અમત્કારક પદવીઓ બધી ધર્મની લીલા છે. ૫

વળી ભારે જિતાવળથી ઊછળતી માળાવાળા ઇંદ્રો જેને નમે છે એવું

મહા સુખમય તીર્થંકરપણું તથા બીજું પણ સઘળું પ્રશસ્તપણું જે પ્રાણિઓ
મેળવી શકે છે તે બધું ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષનું ફળ બાણુવું. ૬

તં સોઝ જંપડ દિઓ, સચ્ચ મિણં કિંતુ કહમુ પસિઝળ,
કસ્સ સયામે एसो, ધમ્મો મે ગિણિહયવુત્તિ. ૭

સો પઢિમણેઈ મિટં, મુંજેયવ્વં સુહં ચ સોયવ્વં,
લોયપ્પિઓ ચ અપ્પા, કાયવ્વો ઇય પપ્પ તિન્નિ. ૮

જો સમ્મં અવવુજ્જઈ, અણુચિટ્ઠઈ તસ્સ પાયમૂલ્લંમિ,
ગિણિહજ્જ તુમં ધમ્મં ભદ્દપયં ભદ્દ લહુ લહિસિ. ૯

કો પુણ एसिં અત્યુત્તિ, પુચ્છિઓ કહઈ ધમ્મપાઠી વિ,
મો ભદ્દ વિમલમહ્ણો, પરમત્થં एस વુજ્ઞંતિ. ૧૦

અહ સુદ્ધધમ્મ હેઝં, દંસણિણો વહુવિહેવિ પુચ્છંતો,
एसમિ સન્નિવેસે, સમાગઓ મિક્કલવેલાણ. ૧૧

તે સાંભળીને સોમવચ્ચુ ગોટ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ મહેરબા-
નીની રાહે મને જણાવો કે મારે એ ધર્મ કેના પાસેથી લેવો? ૭

ત્યારે તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠક બોલ્યો કે “મીઠું ખાવું, સુખે સૂવું,
અને પોતાને લોકપ્રિય કરવો” એ ત્રણ પદને જે અરાબર જાણતો અને પા-
ળતો હોય, તેના પાસેથી તારે ધર્મ લેવો કે જેથી હે ભદ્ર! તું જલદી ભદ્રપદ
પામીશ. ૮-૯

તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠકને તેણે પૂછ્યું કે એ પદોનો અર્થ શો? ત્યારે
તેણે કહ્યું કે એનો પરમાર્થ તો જે નિર્મળ બુદ્ધિવાળા હોય તે જાણે. ૧૦

હવે શુદ્ધ ધર્મના માટે અનેક દર્શનિઓને તે પૂછતો પૂછતો એક
ગામમાં ભિક્ષાંગી વેળાએ આવી પહોંચ્યો. ૧૧

મંત્ર અને ઔષધો બતાવવાથી હું લોકપ્રિય થયો છું, તેથી મને મિષ્ટાન્ન મળે છે, અને આ મદીમાં સુખે સુઈ છું. ૧૬

અહ ચિત્તં સોમવસુ, અહો ઇમો ગુરુવૈઠતત્તસ્સ,
સમૈવયદ્ જં ગુરુણો, મિપ્પાઓ સંમદ્દુદ્ધે નેવં. ૧૭

(તથાદિ)

મંતોસદિપમુદેહિં, જાયંદ્ જીવાણ વાયણં નૂણં,
તો લોગપિઓ અપ્પા, કહ પરમત્થેણં ઇહ હોઈ. ૧૮

પાણં મિઠ મન્નં, જણેદ્ જીવાણ ગાઠરસગિદ્ધિં,
તત્તો અવપરિણુદી, તા પરમત્થેણ કહુય મિણં. ૧૯

દિમધામધામ નિમ્મલ, સીલાણ રિસીણ વિનિયકરણાણ,
ણંતવાસંવદ્ધા, નણુ મુહસિજ્જા વિ પાડિસિદ્ધા. ૨૦

(તથા ચોક્તં.)

સુત્વશય્યા સનં વસ્ત્રં, તાંબૂલં સ્નાનમંદનં,
દંતકાષ્ટં સુગંધં ચ, બ્રહ્મચર્યસ્ય દૂષણં. ૨૧

ત્યારે સોમવસુ વિચારવા લાગ્યો કે અરે આ તો ગુરુએ કહેલા ત-
ત્વનો બાહેરનો અર્થજ સમજેલો લાગે છે, પણ ગુરુનો અભિપ્રાય એમ હોય
જ નહિ. ૧૭

કેમકે મંત્ર અને ઔષધ વગેરેમાં તો નિયમ અનેક હોવાનો વાત
થાય છે, તો પછી પરમાર્થે આત્મા લોકપ્રિય થયો કેમ ગણાય? ૧૮

વળી મીઠું અન્ન તો પ્રાચે હોવાને આકરી રસ ગૃહિ કરાવે છે, અને
તેથી તો સંસાર વધી પડે તેથી પરમાર્થે તે કટુકજ છે. ૧૯

તેમજ અંદ્રમાના પ્રકાશ જેવા નિર્મળ શીળને ધારણ કરનાર અને
દ્વિધીને વશમાં રાખનાર રૂપિઓને એક સુકામે થિર રહી સુખશય્યા કર-
વાનો પ્રતિષેધ કરેલ છે. ૨૦

જે માટે કહેલું છે કે.

‘સુવાળી શય્યા, સુવાળું આસન, સુવાળાં વસ્ત્રો, તાંબૂલ, સ્નાન,
શણગાર, દાંતણ, અને સુગંધ એ બ્રહ્મચર્યના દૂષનાર છે. ૨૧

इय चित्तिज्जण तेणं, पुढो लिंगी कहेसु भइ तुहं.
गुरुभाया कत्थ स आह, अमुगगामंमि निवसेइ. २२

वीयदिणे सोमवसू, तत्थेव गओ ठिओ य मुजसमदे,
मुत्ता दुवेवि गेहे इक्कस्स महिदिसिठस्स. २३

पुढो य तेण तत्तं, मुजसो कहिज्जण पुव्ववुत्तं,
भणइ इगंतर महयं, जिमेमि मह होइ तो मिठं. २४

झाणज्झयणपसंतो, जत्थव तत्थव सुहं सुवामि त्ति,
लोयप्पिओ निरीहु त्ति, एव पकरेमि गुरुवयणं. २५

તં સુણિય દિઓ ચિત્તિ, ચારુતરો એસ કિંતુ ગુરુવયણ.
અહ ગંભીરં કો નણુ, જાણહ ગુરુયાણ મિપ્પાયં. ૨૬

એમ ચિંતવીને તેણે લિંગીને પૂછ્યું કે હે ભદ્ર, તારો શુદ્ધ બાધ
ક્યાં છે તે કહે, ત્યારે તે બોલ્યો કે તે અમુક ગામમાં રહે છે. ૨૨

બીજા દિવસે સોમવસુ ત્યાં પહોંચ્યો અને સુયશના મઠમાં ભિતર્યો,
પછી બંને જણા એક મહદ્ધિક શેઠના ઘરે જમ્યા. ૨૩

પછી તેણે સુયશને તત્વ પૂછતાં તેણે પૂર્વનો વૃત્તાંત કહી સંભળાવી
કહ્યું કે હું એકાંતરે જમું છું તેથી તે મને મીઠું લાગે છે. ૨૪

ધ્યાન અને અધ્યયનમાં પ્રશાંત રહી ન્યાં ત્યાં સુખે સુધ્ધ બહિષ્કૃત,
અને નિરીહ રહેવાથી લોકપ્રિય રહ્યો છું, એમ શુદ્ધવચન પાળું છું. ૨૫

તે સાંભળીને બ્રાહ્મણ વિચારવા લાગ્યો કે, પેહેલા કરતાં આ સારો
છે, છતાં શુદ્ધ વચન હજી અતિ ગંભીર લાગે છે, માટે તેનો અભિપ્રાય કોણ
ભણી શકે? ૨૬

કહવિ વર્ડેં ઇમીષ, સુદ્ધં અત્થં અહં ઘ્ણિસ્સામિ,
ઇય ચિંતા સંતત્તો, સંપત્તો પાટલિ પુરંમિ. ૨૭

સત્થપરમત્થ વિત્થાર, વેઇણો જઇણ સમય કુસલસ્સ,
વિબુહસ્સ તિલોયણ નામગસ્સ ગિહ મેસ સંપત્તો. ૨૮

પવિસંતો ય નિરુદ્ધો, જા અણવસરુ ત્તિ દારવીલેણં,
દંતવણ કુસુમહત્થો, તા ઇગો કિંકરો પત્તો. ૨૯

મગ્ગિજ્જંતો વિ અદાહ, દંતવણ માઈ સો ગઓ મજ્ઞે,
નિસ્સરિય સ્વણેણ અમગ્ગિઓ વિ તં દાહ મારદ્ધો. ૩૦

ઇસ ન દિંતો પુલ્લિવ, કિ મિણિહ દેઈ ત્તિ સોમવસુ પુંઠો,
પમણઈ વિત્તી પદમં, પઠુણો દિન્ને હવઈ મત્તી. ૩૧

છતાં કેઈ પણ ઉપાયે આ વાણીનો શુદ્ધ મારે જાણવો જોઈએ એમ
ચિંતાથી તપતો થકો તે પાટલિ પુત્ર નગરમાં આવ્યો, ૨૭

ત્યાં શાસ્ત્રના પરમાર્થને જાણનાર, જેન સિદ્ધાંતમાં કુશળ ત્રિલોચન
નામના પંડિતના ઘરે તે આવી ચડ્યો. ૨૮

તેને ઘરમાં પેસતાં દારપાળે અવસર ન હોવાનું કહીને અટકાવ્યો
એટલામાં હાતણ અને કૂલ લઈ એક ચાકર આવી પહોંચ્યો. ૨૯

ત્યારે સોમવસુએ હાતણ માગતાં પણ તે તેને નહિ આપતાં અંદર
ગયો—બાદ તરત બાહર નીકળીને વગર માગ્યે તે દેવાલાગ્યો. ૩૦

સોમવસુએ ‘પૂછ્યું’ કે પહેલાં નહિ હેતો હતો અને હવે કેમ આપે
છે? ત્યારે તે છડીદાર બોલ્યો કે પહેલાં સ્વામિને આપ્યાથી ભક્તિ-ગ-
ણાય. ૩૧

इहरा वन्ना तस्स उ, उद्धरियं सेसयाण सेसे व,
इचो य दोहि पुरिसेहि, मग्गियं तत्थ आयमणं. ३२

एगाए तरुणीए, दिन्नं तं वालुगाइ एगस्स,
वीयस्स दीहदंढग उल्लंकेणं दिएण तओ. ३३

पुठो भणइ दुवारी, भो भइ इमीइ पढमओ भत्ता,
वीओ उण परपुरिसो, ता एवं चेव उचियं ति. ३४

इत्थंतरंमि बहुभट्ट, चट्ट पयंडिज्जमाणमइ विहवा,
वर सिवियं आरुढा, तत्थेगा आगया तरुणी, ३५

का एसा किं एवं, समेइ इय पुच्छिए पुणो તેળં,
દોવારિણ મણિયં, પંઢિયધૂયા इमा मद. ३६

એમ નહિ કરિએ તો તેની અવજ્ઞા થાય, માટે જે બાકી રહે તે શેષ જોને શેષા મારફત આપવું જોઈએ. એટલામાં ત્યાં બે જણે આમમન માગ્યું. ૩૨

ત્યારે એક તરૂણ સ્ત્રીએ એક જણને બારીમાં બારીને આપ્યું અને બીજાને લાંબી લાકડીમાં બાંધેલ ઉલી ચણા વતી આપ્યું. ૩૩

ત્યારે સોમવસુએ દ્વારપાળને તેનું કારણ પૂછતાં તે બોલ્યો કે હે ભદ્ર, પહેલો એનો ભત્તા છે, અને બીજો પરપુરૂષ છે, માટે એમજ આપવું વાજબી છે. ૩૪

એટલામાં ત્યાં ઘણા ભાટ ચારણોથી વળણાતી બુદ્ધિવાળી ઉત્તમ શિક્ષિકાપર ચડીને એક તરૂણ કુમારી આવી. ૩૫

સોમવસુએ પૂછ્યું કે આ કેણ છે અને આમ કેમ આવેછે? ત્યારે દ્વારપાળ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર ! આ પંડીતશ્રીની પુત્રી છે. ૩૬

રાયત્વંમિ સમસ્તા, પયપૂરણ પત્ત ગરુય સમ્માણા,
સગિહં સમેદ્ એવં, સરસ્સર્દ નામ વિક્સ્વાયા. ૩૭
કહ પૂરિયં ઇમીષ, પયં નિ દિય પુચ્છિઓ મળઈ વિત્તી,
(તેન શુદ્ધેન શુદ્ધયનિ)

અવલંબિયં પય મિમં, રન્ના ઇય પૂરિય મિમીષ. ૩૮
(તદ્યથા)

યત્સર્વ વ્યાપકં ચિત્તં, મલિનં દોષરેણુભિઃ,
સદ્વિવેકાંબુસંપર્કાત્ તેન શુદ્ધેન શુદ્ધયતિ. ૩૯
અહ સા ગિહં પવિઠા, જનમેણ મિનંદિયા તઓ વિપ્પો,
ચિત્તહ ઇસ્સ સયલો, પરિવારોવિ હુ અહો વિબુહો. ૪૦
લદ્ધાવસરો ય ગઓ, પળઓ ય તિલોયણસ્સ પયકમલં,
વિન્નવદ્ વિબુહપુંગવ, વયગહણં કાઉ મિચ્છામિ. ૪૧

તેણી દરબારમાં જઈ સમક્ષ્યાના પદો પૂરી બારે માન મેળવી
પોતાને ઘરે આવી છે અને તેણીનું સરસ્વતી એવું નામ છે. ૩૭

તેણીએ કહ્યું પદ પૂર્યું એમ તેણે પૂછતાં દ્વારપાળ બોલ્યો કે, રાજાએ
એ પદ પકડ્યું હતું કે. ૩૮

તે પદ તેણીએ આ પ્રમાણે પૂર્યું:—

જે આ સર્વમાં શુદ્ધાર્થ રહેલું ચિત્ત દોષ રૂપ રજથી મલિન થયેલું
છે, તેને સદ્વિવેક રૂપ પાણીના સંબંધથી શુદ્ધ કરવામાં આવે તો તે શુદ્ધ
થવાથી શુદ્ધ થવાય છે. ૩૯

હવે તે ઘરમાં પેઠી એટલે પિતાએ તેને અભિનંદિત કરી, ત્યારે
સોમવસુ વિચારવા લાગ્યો કે અહો આનો તમામ પરિવાર પણ સુશિક્ષિત
દેખાય છે! ૪૦

પછી અવસર પામી તે અંદર જઈ ત્રિવેચનના પગે લાગ્યો, અને
વીનવવા લાગ્યો કે હે મહાપંડિત હું દીક્ષા લેવા આહુ છું. ૪૧

તા પસિય સાહમુ ગુરું, કસસ સયાસંમિ હં ગહેમિ વયં,
સો આહ જો પયતિયં, મિઠં મુત્તવ્વ મિત્તાહ ૪૨

વક્ષાણહ તહ પાલહ, તસ્સ સયાસે ગહેમુ તં દિક્કલં,
તો જંપહ સોમવસુ, કો પુણ ઇણસિ પરમત્થો. ૪૩

મળહ વુહોવિ મહાયસ, અકય મકારિય મકપ્પિયં મુદ્ધં,
મહુયરવિત્તી લદ્ધં, રાગહોસેહિ પરિમુક્કં. ૪૪

મણિમંતમૂલભોસહ, પઓગ પરિવજ્જિયં ચ આહારં,
જો મુંજહ સો રૂપં, પરમત્થેણં જિમ્મહ મિઠં. ૪૫

જં મુદ્ધં આહારં, મુંજંતો નસલ્લુ વંધણ કમ્મં,
કહુયવિવાગં તેણં, ઇરિસ મિહ વુત્તવ્વ મિઠં. ૪૬

પયવિવરીયં પુણ, મુંજંતો હિંસણુ ત્તિ વંધેહ,
અમુહ વિવાગં કમ્મં, તેણ અમિઠં જઓ મણિયં. ૪૭

માટે પ્રસાદ કરી મને કહો કે કોની પાસે મારે દીક્ષા લેવી, ત્યારે તે બોલ્યો કે એ “મીઠું” ખાવું” ઇત્યાદિ ત્રણ પદ બોલતો તથા પાળતો હોય તેની પાસે દીક્ષા લે. ત્યારે સોમવસુ બોલ્યો કે એ પદોનો પરમાર્થ શો છે? ૪૨-૪૩

ત્યારે તે પડીત બોલ્યો કે હે મહાયશ, જે પોતાના માટે પોતે નહિ કરેલું, બીજા પાસેથી નહિ કરાવેલું, તેમજ તેને ઉદ્દેશીને પણ નહિ કરવામાં આવેલું એવું વિશુદ્ધ આહાર પાણી મણીમંત્ર મૂળ તથા ઔષધના પ્રયોગ કર્યા વિના મધુકરની વૃત્તિએ લઈ કરીને રાગ દ્વેષ રહિતપણે વાપરે તે આ જગતમાં પરમાર્થે મીઠું ખાય છે. ૪૪-૪૫

કેમકે શુદ્ધ આહારને ખાતો થકો તે પ્રાણી કટુક વિપાકવાળાં કર્મ આંધતો નથી તેથી એ મીઠું બાણુવું. ૪૬

એથી વિપરીત જે ખાય તે હિંસક થવાથી અશુભ વિપાકવાળાં કર્મ બાંધે છે, માટે તે અમિષ્ટ ગણાય. ૪૭

અજયં યુંજમાણો હ, પાણ મૂયાંઈ હિંસઈ,
વંધઈ પાવયં કમ્મં, તં સે હોઈ કહુયં ફલં. ૪૮

જો સયલઆહિમુકો, સજ્ઞાય જ્ઞાણ સંજમુજ્જુતો,
ગુરુણ્નાણ વિહિણા, નિસિ મુવઈ મુહેણ સો મુવઈ. ૪૯

ધણધન્ન મુવન્ન હિરન્ન, રયણ ચહચરણ પમુહદવિણંમિ,
જો નિચ્ચ નિપ્પિવાસો, હોયપિઓ હોઈ સો ચેવ. ૫૦

(ચતઃ)

વિશ્વસ્યા પિ સ વલ્લભો ગુણગણ સ્તં સંશ્રય ત્યન્વહં,
તેનેયં સમલંકૃતા વસુમતી તસ્મૈ નમઃ સંતતં,
તસ્માદ્ ધન્ય તપઃ સમસ્તિ ન પર સ્તસ્યા નુગા કામધુક્,
તસ્મિન્નાશ્રયતાં યશ્નાંસિ દધતે સંતોષભાક્ યઃ સદા. ૫૧

અચતનાઓ ખાતો થકો ઘણા પ્રાણુ ભૂતની હિંસા કરેછે, અને યાપ
કર્મ આંધેછે, કે જેથી તેના કડુઆ ફળ મળેછે. ૪૮

હવે જે સકળ માનસિક ચિંતાઓ છોડી સારા ધ્યાન અને સંયમમાં
ઉદ્યુક્ત રહી શુદ્ધની અનુસારી વિધિઓ કરીને રાતે સુવે તે સુખે સુવેછે. ૪૯

તેમજ જે ધન, ધાન્ય, સોના-રૂપા- રત્ન-ચતુષ્પદ વગેરે તમામ
દ્રવ્યમાં હમેશાં નિઃપૃહ રહે તેજ લોકપ્રિય થાયછે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે.

જે સદા સંતોષી હોયછે, તે જગત્પ્રમાત્રને પ્રિય રહે છે, તેને હમેશાં
શુભો વળગી રહે છે, તેના વડે આ પૃથ્વી અલંકૃત બનેછે, તેના તરફ
હમેશ નમસ્કાર થાઓ, તેનાથી બીજી કોઈ ધન્યતમ નથી, તેની પીઠે
કામધેનુ ઉભી રહે છે, અને તેમાં સઘળા યશો-આશ્રય લે છે. ૫૧-

૧૫૧ નિસામિકુળં, તિલોચનં પદ્મ મણેહ સોમવસુ,
 ૧૫૨ પરમત્થવત્થુ પયઢણ, નિરૂણસ્સ નમો હવઢ તુઢ્ઢ. ૫૨
 ૧૫૩ પમણહ્ બુહોવિ મો મદ્, તં સિદ્ધં નો મુલક્કણો તં સિ,
 ૧૫૪ અવિતઢ્ઢમ્મવિયારં, જો એવં નિયસિ મઢ્ઢત્થો. ૫૩
 ૧૫૫ અહ પુચ્છિકુળ ત્રિબુહં, તમ્મેહાઓ વિણિગ્ગઓ એસ,
 ૧૫૬ અહિમુદ્ધ ધમ્મ ગુરુલામ, લાલસો નાલસો જાવ. ૫૪
 ૧૫૭ પુવ્વુત્ત જુત્તિજુત્તં, આહારં ફામ્મયં ગવેસંતે,
 ૧૫૮ જુગમિત્ત નિહિય નયણે, જિણમયસમણે નિયદ્ તાવ. ૫૫
 ૧૫૯ તો ચિંતઈ સો દિઠો, મઢ્ઢં પુણ્ણા મણોરહા સઢ્ઢે,
 ૧૬૦ કપ્પતરુણુ વ્વ ગુરુપાય, સંગયા જં દ્ધમે દિઠા. ૫૬
 ૧૬૧ તેસિં પિઠોહ્ ગઓ, આરામે વંદિલ્લં મુઘોસ ગુરં,
 ૧૬૨ પુઠો પયતિગઅત્થો, કહિઓ સૂરીહિવિ તહેવ. ૫૭

એ સાંભળીને ત્રીલોચનને સોમવસુ કહેવા લાગ્યો કે હે પરમાર્થના જાણુ તમને મારો નમસ્કાર છે. ૫૨

ત્રીલોચન જોલ્યો કે હે ભદ્ર હું એ કહું છું કે તું સુલક્ષણ છે, કારણકે મધ્યસ્થ રહીને આ રીતે તું ખરા ધર્મ વિચારીને જોઈ શકે છે. ૫૩

પછી સોમવસુ તે પાંડિતની રજા લઈ તેના ઘરેથી નીકલીને અતિશુદ્ધ ધર્મવાળા ગુરૂને મેળવવાની ઇચ્છા ધરી શોધ કરવા લાગ્યો. ૫૪

તેવામાં તેણે પૂર્વે કહેલ શુદ્ધિએ પ્રાશુક આહારને શોધતા યુગમાર્ત્ર રાખેલી નજરે ચાલતા જૈન શ્રવણો જોયા. ૫૫

ત્યારે તે હર્ષિત થઈ ચિંતવવા લાગ્યો કે મારા સર્વે મનોરથ પૂર્ણ થયા કેમકે કલ્પતરૂના માફક આ પૂજ્ય ગુરૂઓ મેં લીધા. ૫૬

તેમની પૂઠે જઈ આરામમાં આવી રહેલા સુઘોસ ગુરૂને વાંદીને તેણે ત્રણ પદનો અર્થ પૂછ્યો ત્યારે તે આચાર્યે પણ તેમજ અર્થ કહ્યો. ૫૭

નાઓ પદમપયત્યો, મુણિજળ આહાર મદ્દમઓ ચેવ,
સેસપય જાણણત્યં, તત્યેવ ઠિઓ ય સો રત્તિ. ૫૮

આવસસયાઈ કાઝં, મળિણં પોરિસિ મળુન્નવિય સૂરિં,
આગમવિદિષા સુત્તા, મુણિણો ગુરુણો પુણુ ઠિત્તા ૫૯

ઝવઝત્તા વેસમળ, ઝ્ઝયળં પરિયટ્ટિં લહુ પયટ્ટા,
ચલિયાસળો કુવેરો, સમાગઓ તત્ય તવ્વેલં. ૬૦

નં નિસુળઈ ઇગમ્મો, જ્ઞાણ સમિત્તીઈ નમિય ગુરુચરણે,
જંપેઈ વેરેસુ વરં, મળઈ ગુરુ ધમ્મલાહો તે. ૬૧

તો અઈ હરિસિયહિયઓ, માસુર દિપ્પંત કંતરુવધરો,
નમિજ્ઞણં ગુરુપાણ, પત્તો ધળઓ સયં ઠાળં. ૬૨

તેણે પહેલા પદનો અર્થ તો તે મુનિઓએ શ્રદ્ધા કરેલા આહારને
બોધેનેજ તેણે બાણી લીધો હતો-પણ બાકીના પદ બાણુવા સાડ તે ત્યાંજ
રાતવાસો રહ્યો. ૫૮

ત્યારે આવશ્યકાદિક કરીને પોરિસી બાણી આચાર્યની રજા લઈ
આગમની વિધિએ મુનિયો સૂતા, એટલામાં આચાર્ય ઉઠ્યા. ૫૯

તેમણે ઉપયુક્ત થઈ વૈશ્રમણ નામનું અધ્યયન પરાવર્તન કરવા
માંડ્યું એટલે કુબેર દેવતાનું આસન ચળાયમાન થતાં તત્કાળ તે ત્યાં હાજર
થયો. ૬૦

તે વૈશ્રમણ એકાગ્ર ચિત્તે તે અધ્યયન સાંભળવા લાગ્યો. બાદ શુરૂએ
ધ્યાન સમાપ્તિ કરતાં તે શુરૂના ચરણે નમી કહેવા લાગ્યો કે જે બોધ્યે તે
મોગો, ત્યારે શુરૂ બોલ્યા કે તને ધર્મને! લાભ થાઓ. ૬૧

ત્યારે દેદીખ્યમાન મનોહર રૂપવાન તે કુબેર અતિહારિત મનથી
શુરૂના પગે નમીને સ્વસ્થાને ગયો. ૬૨

તં દત્તુ પહિઠમણો, સોમવસૂ લદ્ધ મુદ્ધ ધમ્મવસૂ,
ચિંતઈ અહો મયવઓ, તિજય પસિદ્ધં નિરીહત્તં ૬૩

સાહિય નિયવુત્તંતો, દિક્કલં ગિણ્હઈ સુધોસ ગુરુ પાસે,
મજ્જત્થ સોમદિઠી, કમેણ જાઓ સુગરૂમાગી. ૬૪

इत्येव मुच्चैस्तर वोषिलामः, मुख्यं फलं सोमवसो विंशिष्टं,
माध्यस्थ्य भाजः परिभाव्य भव्याः भव्येन भावेन तदेव धत्त. ६५

(इति सोमवसु कथा समाप्ता.)

તે જોઈને સોમવસુ ભારે હર્ષિત થઈ શુદ્ધ ધર્મ રૂપ ધનને પામ્યો.
તે મનમાં ચિંતવવા લાગ્યો અહો આ શુરૂ ભગવાન'તું' ત્રણે જગત્માં પ્રસિદ્ધ
કેલું નિરીહપણું છે? ૬૩

પછી તેણે પોતાનો વૃતાંત કંઠીને સુધોસ શુરૂના પાસે કીક્ષા લીધી
એ રીતે તે મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિ રાખતો થકો અતુકમે સુગતિએ
પહોંચ્યો. ૬૪

આ રીતે સોમવસુને પ્રાપ્ત થએલું બોધિ લાભ રૂપ ઉંચામાં ઉંચું
કૃણ વિચારી કરીને હે ભવ્યો તમે રૂડા ભાવે કરીને માધ્યસ્થ ગુણ ધારણ
કરો. ૬૫

આ રીતે સોમવસુની કથા પૂર્ણ થઈ.

—◆◆◆—
દ્વાદશી ગુણ.

उक्तो मध्यस्थ सोमदृष्टि रिति एकादशो गुणः, इदानीं द्वा-
दशं गुणरागिगुण माह ॥ छ ॥

મધ્યસ્થ સૌમ દૃષ્ટિપણારૂપ અગ્યારમો ગુણ કહયો, હવે
પારમો ગુણ રાગિપણારૂપ ગુણ કહે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

ગુણરાગી ગુણવંતે—
 બહુ મન્નઇ નિગુણે ઉવેહેઇ,
 ગુણ સંગહે પવત્તઇ—
 સંપત્તગુણં ન મહલેઇ. ૧૧

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

ગુણ રાગી પુરૂષ ગુણવાન જનોનું બહુ માન કરે છે, નિર્ગુ-
 ણિઓની ઉપેક્ષા કરે છે, ગુણનો સંગ્રહ કરવામાં પ્રવર્તે છે, અને
 પામેલા ગુણને મેલા નથી કરતો. ૧૯

(ટીકા.)

ગુણેષુ ધાર્મિકલોકમાવિષ્ણુ રજ્યતી ત્યેવંશીલો ગુણરાગી—ગુણ ભાજો
 યતિ શ્રાવકાદીન્ન વહુમન્યતે મનઃ પ્રીતિભાજનં કરોતિ,

ધાર્મિક લોકમાં હોનારા ગુણોમાં જે હમેશાં રાજી રહેતો હોય તે
 ગુણરાગી ગણાય તેવો પુરૂષ ગુણવાન્ યતિ શ્રાવકાદિકને બહુ માન આપે છે
 એટલે કે તેમના તરફ પ્રીતિ ભર્યું મન રાખે છે.

યથા—અહો ધન્યા एते, મુલધ્વ મેતેષાં મનુષ્યજન્મે ત્યાદિ.

તે આ રીતે કે (તે ચી'તવે છે કે) અહો એઓ ધન્ય છે, એમનું
 મનુષ્ય જન્મ સફળ થયું છે, વગેરે વગેરે.

તર્હિ નિર્ગુણા ન્નિંદતી ત્યાપન્નં, યથા દેવદત્તો દક્ષિણેન ચક્ષુષા પ-
 ર્યતી ત્યુક્તે વામેન ન પર્યતી ત્ય વસીયતે;

ત્યારે એ પરથી તો એમ આબુ' કે નિર્ગુણિઓને નિંદે, કેમકે
 જ્યારે એમ કહેવામાં આવે કે દેવદત્ત જમણી આંખથી ભેઈ શકે છે, ત્યારે
 ડાબીથી નથી ભેઈ શકતો એમ સમજાવવાય છે.

તથા ચાહુરેકે:—

શત્રોરપિ ગુણા ગ્રાહ્યા-દોષા વાચ્યા ગુરોરપિ. (ઈતિ)

જે માટે કેટલાએકે કહ્યું છે કે:—

શત્રુમાં પણ ગુણો હોય તો તે કહી બતાવવા અને ગુરુમાં પણ દોષ હોય તો તે કહી દર્શાવવા.

નચૈત દેવં ધાર્મિકોચિત મિત્યાહ

પરંતુ આમ કરવું એ ધાર્મિક જનને ઉચિત નથી તેટલા ખાતર કહે છે:—

નિર્ગુણા નુપેક્ષતે—અસંક્લિષ્ટ ચિત્તતયા તેષામપિ નિંદાં ન કરોતિ,

તેવો પુરૂષ નિર્ગુણીઓની ઉપેક્ષા કરેછે એટલે કે પોતે સંક્લિષ્ટ ચિત્તવાળો નહિ હોવાથી તેમની પણ નિંદા નથી કરતો.

યતઃ સ એવ માલોચયતિ:—

સંતો વ્યસંતોપિ પરસ્ય દોષા, નોક્તાઃ શ્રુતા વા ગુણ માવહંતિ,

વૈરાણિ વક્તુઃ પરિવર્દયંતિ, શ્રોતુ શ્ચ તત્ત્વંતિ પરાંકુલુર્દિ. ?

જે માટે તે એમ વિચારે છે કે:—

છતા કે અછતા પરાયા દોષ કહેતાં કે સાંભળતાં કશો ગુણ પ્રાપ્ત થતો નથી, તેમને કહી બતાવતાં વૈરની વૃદ્ધિ થાય છે, અને સાંભળતાં કુશુદ્ધિ આવે છે. ૧

તથા

કાલંમિ અણાઈં, અણાઈ દોસેહિ વાસિં જીવે,

જં પાવિયઈ ગુણો વિ હુ, તં મન્નહ મો મહચ્છરિયં. ૨

અનાદિકાળથી અનાદિ દોષોએ કરીને વાસિત થએલા આ જીવમાં જે એકાદ ગુણ મળે તોપણ તે મહા આશ્ચર્ય માનવું બેઠયે. ૨

મૂરિગુણા વિરલ ચ્ચિય, ઇક્કગુણો વિ હુ જણો ન સવ્વત્થ,
નિદ્દોસાણ વિ મદ્દં, પમંસિમો થોવ્વદોસે વિ. ૩

ધણા શુભવાળા તો વિરલાજ નીકળે-પણ એક એક શુભવાળો પુરૂષ
પણ અથા સ્થળે મળી શકતો નથી. (છિવટે નિર્ગુણી છતાં પણ) જે નિદ્દોષ
હોય તેવું પણ ભલું થશે, અને છેલ્લે જેઓ થોડા દોષવાળા છે તેમની પણ
અમે પ્રશંસા કરીએ છીએ. ૩

इत्यादि संसार स्वरूप मालोचय त्रसौ निर्गुणानपि न निन्दति, किं
पेक्षते मध्यस्थभावेना स्त इत्यर्थः

ઉપરની રીતે સંસાર સ્વરૂપ વિચારતો થકો શુભરાગી પુરૂષ નિર્ગુ-
ણોને પણ નિંદતો નથી, કિંતુ ઉપેક્ષા ધરે છે અર્થાત્ તે તરફ મધ્યસ્થ
ભાવે રહે છે.

तथा गुणानां संग्रहे समुपादाने—प्रवर्त्तते यतते, संप्राप्त मंगीकृतं
सम्यग् दर्शन विरत्यादिकं न मलिनयति सातिचारं करोति, पुरंदर राजवत्.

વળી શુભોના સંગ્રહ એટલે ગ્રહણ કરવામાં પ્રવર્તે છે એટલે યત્ન
રાખે છે અને સંપ્રાપ્ત થએલા એટલે અંગીકાર કરેલા સમ્યક્ત્વ તથા વ્રતા-
દિકને મેલાં નથી કરતો, એટલે કે તેમાં અતિચાર નથી લગાવતો, પુરંદર
રાજાની માફક.

—•••—
तच्चरितं त्विदं.

अयि सयलाम रहिया, नयरी वाणारसी हरिपुरि ब्व,
निहलिय सचुसेणो, तत्थ नरिंदो विजयसेणो. १

પુરંદર રાજાની કથા આ પ્રમાણે છે.

અમરાવતીના માફક સકળ અમર (દેવતાઓ)ને હિતકારી વાણસી
નામે નગરી છે, ત્યાં શત્રુના સૈન્યને ચૂરનાર વિજયસેન નામે રાજા હતો. ૧

તસ્સાસિ કમલમાલા, મુકમલમાલ વ્વ ગુણજુયા દેવી,
પુત્તો પુરંદરો તહ, પુરંદરો ઇવ મુરુવધરો. ૨

સો પગઈષ ગુણરાગ, સંગઓ ચંગઓ સ સીલેળ,
અળવરયં સે મિજ્ઞઈ, પુરમણીઈ ગુણપ્પસરો. ૩

તસ્સ મહિદાણ પહરિસ, વન્નળપપ્પણો વિમુક્કનિયકિચ્ચો,
અભિરમઈ વિબુહ મગ્ગણ, મુહહજણો સયલનયરીષ. ૪

તં ચ તહા ગુણ ભવણં, મુણિહં દહું ચ તંમિ અણુરત્તા,
ગાઠં અન્ના નિવઈસ્સ, પળઈણી માલઈ નામ. ૫

પેસેઈ નિયયધાઈ, હજ્જાળગયં મળેઈ સા કુમરં,
ણંતં કાહ સ્વણં, મહ વયણં મુણમ્મ કારણિયં. ૬

તેની કમળની માળા માફક ગુણવાળી કમલમાલા નામની રાણી
હતી. તેમનો ઇંદ્રમાફક સુંદર રૂપવાળો પુરંદર નામે પુત્ર હતો. ૨

તે સ્વભાવે કરીનેજ ગુણો ઉપર રાગ ધરનાર અને સુશીલ હતો તેથી
તેના ગુણો આખા નગરમાં નિરંતર ગવાતા હતા. ૩

પડિતો, માગણો, અને શુભટો પોતાનું કામ મૂકી તે કુમારની
શુદ્ધિ, ઉદારતા, અને શૌર્યના વખાણ કરતા થકા આખા નગરમાં ભમતા
હતા. ૪

તેને તેવો ગુણવાન સાંભળી તથા જોઈને રાજાની ખીલ ઝોક માલતી
નામે રાણી તેનાપર અતિશય અનુરકન થઈ. ૫

તેણીએ પોતાની દૂતીને કુમાર પાસે મોકલાવી, તે ઉદ્યાનમાં રહેલા
કુમારને આવી કહેવા લાગી કે જરાવાર એકાંતે પધારી માફ જરૂરનું વચન
સાંભળ. ૬

કુમરેણવિ તહ વિહિણ, સા જંપઈ નિવહ્ણો હિયયદહ્યા,
માલહનામા દેવી, ભવસ્સ ગંગેવ સુપસિદ્ધા. ૭

સા તુહ દંસણ ગુણ સવણ, પઠણ મયણુમા અગિસંતત્તા,
સિચ્ચઠ કુમર વરાઈ, તુમણ નિયસંગમજલેણ. ૮

તં સુણિય ચિંતઈ ઇમો, અહહ અહો મોહ મોહિયા જીવા,
ઈહ પરલોચ વિરુદ્ધે વિ, કહ મકજ્જે પયટંતિ. ૯

ઇય સવિસાઓ ચિંતિય, તં ઘાઈ મળઈ નરવરંગરુહો,
મજ્જત્થા હોક્કણં, મહ વયણં સુણસુ સ્વણ મેઘં. ૧૦

પરનર મિત્તેવિ કુલં ગણાણ જુત્તો ન હોઈ અણુરાઓ,
જો પુણ પુત્તે વિ ઇમો, સો અઈ દૂરં ચિ ય વિરુદ્ધો. ૧૧

સુકુલુબ્ધવનારીઓ, પરપુરિસં ચિત્ત મિત્તિલિહિયં પિ,
રવિમંદલં વ દહું, દિઠિં પહિસંહરંતિ લહું. ૧૨

કુમારે તેમ કરતાં તે બોલી કે જેમ મહાદેવને પાર્વતી પ્રિય છે,
તેમ રાબને પ્રિય માલતી નામે રાણી છે. ૭

તે તને બેઠ અને તારા ગુણ સાંભળી મોહિત થઈને કામાગ્નિથી
જલે છે, માટે તે ગરીબ રાણીને તું તારા અંગમ જળથી સિંચન કર. ૮

તે સાંભળીને આ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે હાય હાય, મોહથી
મુગ્ધતા થયો આ લોક અને પરલોકથી વિરુદ્ધ અકાર્યમાં પણ બુવો કેવી
રીતે પ્રવર્તે છે? ૯

એમ દિલગીરી સાથ ચિંતવીને કુમાર તે દૂતીને કહેવા લાગ્યો કે સુકેશિ,
તું પણ શુણવાર મધ્યસ્થ હોઈને મારું વચન સાંભળ. ૧૦

કુલીન સ્ત્રીને પર પુરૂષ માત્રમાં પણ અતુરાગ કરવો અયુક્ત છે,
તો પછી પુત્રમાં અતુરાગ કરવો તે તો અતિશય વિરુદ્ધજ છે. ૧૧

કુલીન સ્ત્રીઓ ચિત્રામણમાં આરિખેલા પર પુરૂષને પણ બેઠને
સૂર્યને બેતાં જેમ પાછી દૃષ્ટિ ખેંચે તેમ જડ તેનાથી દૃષ્ટિ ખેંચી લેએ. ૧૨

અવિચ્છિન્ન કન્ન કરચરણ, નાસ મવિ વાસસયગ પરિમાણં,
પરપુરિસં કુલનારી, આલવણાઈહિ વજ્જેહ. ૧૩

इय भणिय तेण धाई, विसज्जिया तीह कहइ सा सव्वं,
तहविहु अठायमाणी, सा पेसइ दूइ मन्नुव्वं. १४

तत्तो विसन्नचित्तो, चिंतइ कुमरो ह्णेमि किं अप्पं,
अहवा परघाओ विव, पढिसिद्धो अप्पघाओ वि. १५

जइय कहिज्जइ रत्तो, इमा वराई तओ विणस्सेइ,
ता देसंतरगणं, जुत्तं मे सयल दोस हरं. १६

इय वीमंसिय हियए करकलिय कराल कालकरवालो,
नयरीओ निक्खंतो, कुमरो जा जाइ किंपि भुवं. १७

ता मिलिओ तस्से गो, दिओ भणइ कुमर हं गमिस्सामि,
सिरिसંढिब्भा विसइक्क, મંઢળે નંદિપુરનયરે. ૧૮

કુલીન સ્ત્રી જેના કાન, હાથ, પગ, નાક કપાચલા હોય અને સો વર્ષનો વૃદ્ધ થયો તેવા પુરુષના સંઘાતે પણ આલાપ વગેરે વર્ણ છે. ૧૩

એમ કહીને તેણે ક્ષત્રીને પાછી મોકલાવી, તેણીએ આવી સઘળું કહ્યું, છતાં તે સ્થિર નહિ થતા એક પછી એક ક્ષત્રીને મોકલવા લાગી. ૧૪

ત્યારે એક પાત્રીને કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે શું હવે હું આત્મ ધાત કરું કે કેમ ? અથવા તો પરના ધાતની માફક આત્મધાત કરવાની પણ મનાઈ છે. ૧૫

એ સમયે કહું તો આ બીચારી નાશ પામે-માટે એહેતર છે કે મારે દેશાંતરે ચાલી નીકળવું, એમ કર્યાથી બધા દોષ નિવૃત્ત થશે. ૧૬

એમ હૃદયમાં વિચારીને હાથમાં વિક્રાળ કાળી તરવાર લઈ નગરીથી નીકળીને કુમાર થોડોક આગળ ચાલ્યો. ૧૭

તેટલામાં તેને એક પ્રાણી મળ્યો, તે બોલ્યો કે હે કુમાર, મારે સંદર્ભદેશના સજ્જારૂપ નંદિપુર નગરમાં જવું છે. ૧૮.

કુમરોવિ આહ અહ મવિ, તત્તેવ ગમી અહો મુસત્થુ તિ,
ઇય હુત્તુ દોવિ ચલિયા, અગ્ગે મગ્ગે અણુવિગ્ગા. ૧૭.

અહ વચ્છુરિઓ વહુસિલ્લ, મલ્લ દુલ્લલિય મિલ્લસંઘજુઓ,
પલ્લિવર્દ વજ્જમુઓ, ઇય મણિઓ તેણ નિવત્તણઓ. ૨૦

મા મળસિ જં ન કહિયં, રે રે એસ મિદ્દુ તુમ્મ પિંડ સન્ન,
તો સ્વલમલિયં વિપ્પં, સંઘવિંડં મળઇ કુમરો વિ. ૨૧

જં પિંડ રિંડણો ઉચિયં. તં વાલો વિ હુ ઇમો જણો કુણ્ઠ,
કરુણારસો જઈ પરં, કિંપિ સ્વળં નણુ નિવારેઈ. ૨૨

ઇય સવિયદ્દં કુમરસ્સ, મળિય માયન્નિજ્જણ પલ્લિવર્દ,
ફુરિય ગુરુકોવ વિજ્જૂ, વરિસદ્દ સર વિસર ધારા હિં. ૨૩

કુમાર બોલ્યો કે હું પણ ત્યાંજ ચાલું છું, માટે ઠીક સાથ મળ્યો,
એમ કહીને બન્ને જણ આગળ માર્ગે હસતે ગુણે ચાલ્યા. ૧૬

એટલામાં તેમને બારે પથરા અને બાલા ફેંકતા શિલ્લોના ટોળાનો
સરદાર વજ્જુજ નામે પદ્વીપતિ (બારવટીઓ) મળ્યો તેણે રાજપુત્રને
કહ્યું કે. ૨૦

એમ ના કહીશ કે મેં તને ઓળખાણ નથી આપી. હું તારા બા-
પનો કદો દુશ્મન છું ત્યારે બ્રાહ્મણ ગણાયો તેને ઠેકાણે પાડીને કુમાર
બોલ્યો. ૨૧

મારા આપના દુશ્મન તરફ જે કરવું ઉચિત હશે તે આ બાળક
જન કરી બતાવવા તૈયાર છે, છતાં તેને કરૂણા આવે છે તે ક્ષણભર તેને
અટકાવે છે. ૨૨

આવું ચતુરાઈ ભર્યું કુમારણું બોલણું સાંભળીને પદ્વીપતિ કેપિત
થઈ તેના તરફ બાણોનો વરસાદ વરસાવવા મંડ્યો. ૨૩

સ્વમાસ્યલહરી ઇવ, વિહલાવિય અસિલયાઈ તાઝ લહું,
કુમરો કિરણવઓગા, ચઢિઝ્જણ રહંભિ ચરઢસ્સ. ૨૪

દાઝં હિયણ પાયં, કરં કરેણં ગહિત્તુ અહ મળઈ,
રે કત્થ હણામિ તુમં, સ આહ સરણાગયા જત્થ. ૨૫

ચિંતઈ કુમરો ઇમિણા, વયણેણ નિવારણ પહાર મિમો,
સરણાગયાણ ગરુયા, જેણ ન પહરંતિ મણિયં ચ. ૨૬

નયણહીણહં દીણવયણહં કરચરણ પરિવજ્ઞિયહં,
વાલવુદબહુસ્વંતિમંતહં વિસસિયહં વાહિયહં,

રમણિસમણવણિ સરણ પત્તહં દીણહં દુહિયહં દુત્થિયહં,
જે નિદયા પહરંતિ આસત્તવિ કુલ સત્તમહ ફુદ પ્રાયાલિ નયંતિ. ૨૭

તે બાણેને પ્રચંડ વાયરાની લેહેરો જેમ વિખેરે તેમ તરવાર વડે
વિક્ષણ કરીને કુમાર તે લૂંટારાના રથપર લગામ પકડી ચડી ગયો. ૨૪

તેની છાતીપર પગ દઈ હાથે હાથ પકડીને કુમાર બોલ્યો કે
બોલ હવે ક્યાં તને માફ ત્યારે તે બોલ્યો કે જ્યાં શરણાગત રહે
ત્યાં. ૨૫

ત્યારે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ વચનથી આ માફી માગતો
હીસે છે, કારણ કે શરણાગતને મોહોટા માણસો મારતા નથી, જે માટે
કહેલું છે કે (૨૬)

આંધળાને, દીનવચન બોલનારને, હાથે પગે કપાયેલને, બાળકને,
બુઢાને, ભારે ક્ષમાવાનને, વિશ્વાસીને, માંદાને, સ્ત્રીને, શ્રમણને, અખમી
થયેલાને, શરણાગતને, દીનને, દુઃખિયાને, દુઃસ્થિતને, જે નિર્દયી માણસો
ધા કરે તે સાત કુળ સૂધી સાતમી નારકીએ બા. ૨૭

ઇય ખાવિય સો મુકો, પલ્લિવૈ વિન્નવૈ કુમરવરં,
તુહ અમ્મિ કિંકરો હં, તુહ આયત્તં સિરં મઙ્ગ. ૨૮

ઇય સપ્પણયં મણિહં, વજ્જમુઓ ઇચ્છિયં ગઓ દેસં,
કુમરો વિ દિણ સમં, કમેણ નંદિવર મણુપત્તો. ૨૯

તત્થય વહિરુજ્જાણે, વીસમઙ્ગ ઇમો સમાહણો જાવ,
તાવ વરલવ્વણજુયં, સસહર કરધવલ સિચયધરં. ૩૦

ગુણગણજુત્તં ઇતં, કંપિ નરં દદુ ચિંતણ કુમરો,
ણ્યારિસા મુપુરિસા, નૂળં અરિહંતિ પઢિવત્તિં. ૩૧

તો અબ્બુઠિય દૂરાહ, પાય મવધારહ ત્તિ જંપેઝ,
ઝવવેસિહં સઠાણે, કયંજલી વિન્નવૈ ઇવં. ૩૨

સામિ તુહ દંસણેણં, જાયં સફલં મમાગમણ મિત્થ,
જહ નાહરહસ્સં તા, પહુચરિયં સોહ મિચ્છામિ. ૩૩

એમ થિંતવીને તેણે પલ્લીપતિને મૂકી દીધો ત્યારે તે વીનવવા લાગ્યો કે હે કુમાર, હું તારે કિંકર છું, અને માઝું માથું તારે સ્વાધીન છે. ૨૮

એમ પ્રીતિપુર્વક કહીને વજ્જુજ પોતાના ઇચ્છિત સ્થળે ગયો. બાહ કુમાર પ્રાદાણુની સાથે નંદિપુર આવી પહોંચ્યો. ૨૯

ત્યાં બાહેરના ઉદ્યાનમાં તે પ્રાદાણુના સાથે વીસામો ખાતો રહ્યો એ-
ટલામાં તેણે એક ઉત્તમ લક્ષણવાન અંદ્રના કિરણ જેવા યોગા વાળ ધરનાર
શુભ્રશાળી કાંઈક પુરૂષને આવતો દીઠો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે આવા સુપુરુ-
ષોની અવશ્ય પ્રતિપત્તિ કરવી જોઈયે. ૩૦-૩૧

તેથી તે દૂરથી ઉઠીને પધારે પધારે એમ બોલી તેને આસનપર
બેસાડી હાથ નેડી વીનવવા લાગ્યો. ૩૨

હે સ્વામિ, તમારા દર્શનથી માઝું ઇહાં આવવું હું સફળ થયું
માથું છું. માટે જો કહેવા યોગ્ય હોય તો તમારી ઓળખાણ આપો. ૩૩

અહ સો નિવસ્યવિળયા, વ્રજ્જિયહિયઓ ઇમં પસાહેદ્,
ગરુર્યાપિ રહસ્સં તુહ, કહિયન્વં કિંપુણ ઇમં તિ. ૩૪

ઇહ નાઇ સુદૂરે સિદ્ધ, કૂડસેલંમિ સિદ્ધવહુવિજ્જો,
ભૂયાણંદો નામેણ, કુમર નિવસામિ હં સિદ્ધો. ૩૫

મહં અત્થિં સારભૂયા, ઇંકા વિજ્જા અહાઝયં થોવં,
નાઝ્ઞણ અપ્પણો હં, ચિત્તિઝ મેવં સમારદ્ધો ૩૬

પત્તસ્સ અભાવાઓ, વિજ્જંણં કરેમિ કહ મિણિહં,
નય વિજ્જાણ દાણં, ડચ્ચિય મપત્તે જઓ મણિયં. ૩૭

મરિજ્જ સહ વિજ્જાણ, કાલે પત્તે વરં વિજ્ઞ,
અપત્તં નેવ વાહજ્જા, પત્તં તુ ન વિમાણણ. ૩૮

ત્યારે તે પુરૂષ રાજ કુમારના બિનયથી રીઝાઈને એલું કહેવા લા-
ગ્યો કે મહાન્ રહસ્ય હોય તે પણ તને કહેવામાં વાંધો નથી, તો પછી આ
તે શી વાત છે? ૩૪

અહીંથી નજીકમાં રહેલા સિદ્ધકૂટ પર્વતમાં ઘણી વિદ્યાઓને સાધ-
નાર હું ભૂતાનંદ નામે સિદ્ધ પુરૂષ વસું છું. ૩૫

મારી પાસે એક સારભૂત વિદ્યા છે, હવે મને માફ આયુષ્ય થોડું
જણાયાથી હું એવા વિચારમાં પડ્યો છું કે. ૩૬

પાત્ર મળ્યા વગર આ વિદ્યા હું કેને આપું? કેમકે અપાત્રમાં
વિદ્યા આપવી ઉચિત નથી. ૩૭

જે માટે કહેલું છે કે:—

વિદ્યાન્ પુરૂષે અવસર આવતાં વિદ્યા સાથે લઈ મરણ ખેડેતર છે,
પણ અપાત્રને વિદ્યા નહિ આપવી, તેમ પાત્રથી છુપાવવી નહિ. ૩૮

इय चित्तिरस्म मज्झं, निवेइओ तीइ चेव विज्जाए,
गुणराग चंग गुणगण, कलिओ तं चियं सुजोग चि. ३९

તાં નં ટાડ મિદ્ધ તુદ્ધ, સમાગઓ મિણ્ઢ ઓ મદ્ધાભાગ,
જેણ મવામો મુદ્ધિયા, ઓ હરિયમ્મદ્ધવ મારવદ્ધા. ૪૦

एसा य मद्धाविज्जा, विदिणा मंसादिया पडदिपंयि,
ऊभीसयंमि ठावइ, कणयसदमं नियंगरुह ४१

પાય મિર્ધાઈ પમાવા, તંગામપરાજયાડ નદ્ધુ દાંદ,
ઈદિય વિમદાઈયંપિ, નજ્જણ વત્થુજાગં ચ. ૪૨

उल्लसिर विणयभग नभिर, मउलिकमलेण निषइतणएण,
संजोडियकजुयलेण, तयणु इय वयण मुल्लविपं. ४३

એમ ચિંતા કરનાં મને તેજ વિદ્યાએ જણાવ્યું છે કે શુભરાગ વ-
જેરે ઉત્તમ શુભોદ્ધી સહિત રહેલી તુંજ ખાસ યોગ્ય છે. ૩૯

તેથી તે તને આપવાને હું ઇહાં આંચો છું, માટે હે મહા ભાગ,
તે લે, કે જેથી જેમ ભાર વહેનાર ભાર ઊતારી મુખી થાય તેમ હું પણ
મુખી થાઉં. ૪૦

આ મહા વિદ્યા વિધિએ સિદ્ધ કર્યાથી તે દરરોજ ઓસીકામાં હ-
બાર સોના મહેર સ્થાપતી રહે છે. ૪૧

વળી એના પ્રભાવથી પ્રાપ્ત કરીને લગ્નમાં હાર નથી થતી, અને
ઇદ્રિયોથી વેગળે રહેલી વસ્તુઓ પણ એનાથી જણાઈ શકે છે. ૪૨

ત્યારે ઊછળતા વિનયથી મસ્તક કમળ નમાવી હાથ ભેડી રાજકુમાર
આ રીતે યોગ્યો. ૪૩

મંથીરા ઉદયંતા, નિમ્બલ ગુણરયણ રોહણ સમાણ,
શુદ્ધિમિદ્ધિમમેયા, ગુણિજનઅણુગય પમિકલિયા ૪૪

પરિભિરમુવળકિત્તી, પગેવયારિક્કપાણસા થણિયં,
પદુ તુમ્હારિસ ચ ઝિચય. જુગા એવં રહસ્સાણં. ૪૫

વાલાણ મુતુચ્છવર્ણ, મુદ્ધવિન્નાણનાણરહિયાણ,
કે અમ્હ ગુણા કા અમ્હ, જુમયા હ્ય મુવિજ્ઞાણં. ૪૬

કિંતુ ગુરુપાદિ વિદિયા, પુરઓ લહુણો વિ હુંતિ કજ્જકરા,
રાવિણા અર્ગે વિદિઓ, અરુણો વિ હ્ણેહિ નિમિરમરં. ૪૭

(તથા)

જ્ઞાસ્વામૃગસ્ય જ્ઞાસ્વાયાઃ, જ્ઞાસ્વાં ગંતું પરાક્રમઃ.

યત્ પુન સ્તીર્યતે મોધિઃ, પ્રભાવઃ પ્રામલો હિસઃ. ૪૮

ગંભીર, ઉપશાંત, નિર્મળ ગુણરૂપી રત્નના શેહિષ્ણાચળ સમાન, શુ-
દ્ધિની સમૃદ્ધિવાળા, શુષ્ણિજનના બેપર અનુરાગ રાખનારા, જગત્માં આદે
ખાણુ પસરતી કીર્તિવાળા, અને પદોપકાર કરવામાંજ મજબૂત મન રાખનારા
તમારા જેવા મત્પુરૂષોજ આવા રહસ્યને યોગ્ય ગણાય. ૪૪-૪૫

હું તો બાળ અને તુચ્છ મનિવાળો છું, મારામાં કશું જાદે જ્ઞાન
વિજ્ઞાન નથી, માટે મારા ગુણ તે શા લેખાના છે, અને મારી તે શી યોગ્યતા
છે, એમ હું તો ખાતરી રાખું છું. ૪૬

કિંતુ આપ જેવા મહાપુરૂષો મારા જેવા લઘુજનોને આગળ પડતા
કરો તો અલગત કંઈ કાર્ય કરી શકે, જે માટે સૂર્યે આગળ કરેલો અરૂણ
પણ અધારૂં દૂર કરી શકે છે. ૪૭

વાંદરાનો પરાક્રમ તો એટલામાંજ છે એક શાખાપરથી કૂદી બીજા
શાખાપર જઈ શકે, બાકી દરિયો કૂદી જવું એ તો સ્વામિનોજ પ્રભાવ
છે. ૪૮

અહ મળઈ સિદ્ધપુરિસો, જુગુષ્ચિય તં સિંદ્ય રહસ્તાણં,
ગુણરાઓ જસિસ ત્તિય, મિત્તો વિપ્પુરઈ ચિત્તંમિ. ૪૯

જં દૂરે તે ગુણિણો, ગુણગણ ધવલિય અસેસમહિવલયા,
જેસિં ગુણાણુરાઓ ધિ, તેવિ વિરલા જઓ મળિયં. ૫૦

નાગુણી ગુણિનં વેત્તિ, ગુણી ગુણિપુ મત્સરી,
ગુણી ગુણાનુરાગી ચ, વિરલઃ સરલો જનઃ ૫૧ . .

ઇય વુચ્ચુ સવહુમાણં, તં વિજ્ઞં દાઝ તસ્સ પમળેઈ,
મદ્દ ઇહં અઢવીપ, ઇગમાસં મુદ્ધવંમયરો. ૫૨

અઠઝવવાસ પુવ્વં, કસિણ ચઢ્ઢસિનિસિંં ઇમં વિજ્ઞં,
સમ્મં સાહેજ્જ તઓ, અઙ્ગુ વસગ્ગ વગ્ગંતે. ૫૩

રણિરમણિ વલયરસણા, પયડિય અઙ્ગિત્તકંતનિયરુવા,
વરમ્મ વરં તિ મળંતી, સિઙ્ગિસસઈ તુહ ઇમા વિજ્ઞા. ૫૪

હવે સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો કે તું આ રીતે બોલતો થકો રહ્યને
ઓગ્યજ છે. કે જેના ચિત્તમાં આટલો અધો ગુણરાગ રહેલ છે. ૪૯

કારણ કે ગુણના સમૂહથી તમામ પૃથ્વીને ધવલ કરનાર ગુણિ પુ-
રૂષો તો ફર રહો, પણ જેઓ ગુણના અનુરાગિ હોય તે પણ આ જ્ઞા-
તમાં વિરલા મળે છે. ૫૦

જે માટે કહેલું છે કે,

નિર્ગુણી હોય તે ગુણિને ઓળખતો નથી, અને ગુણી કહેવાય છે
તે તે (ધણે ભાગે) બીજા ગુણિઓ ઊપર મત્સર રાખતા દેખાય છે, માટે
ગુણી અને ગુણના અનુરાગી એવા સરળ સ્વભાવી જનો તો બહુ વિરલાજ
હોય છે. ૫૧

એમ કહીને બહુ માનપૂર્વક તે તેને તે વિદ્યા આપીને કહેવા લા-
ગ્યો કે હે ભદ્ર, આ અટવીમાં એક માસ લગી શુદ્ધ પ્રહ્લાચર્ય ધારી આઠ
ઉપવાસ પૂર્વક કાળી ઓદશની રાતે આ વિદ્યાને ત્રાધવી, ત્યારે ભારે આકરા

ઉપસર્જનાના અતે મણિકંકણ ખખડાવતી અને અતિ દેહીઅમાન કાંતિવાળું
રૂપ ધારણ કરીને પ્રગટ થએલી આ વિદ્યા તને સિદ્ધ થઈ કહેશે કે વર
ભાગ. ૫૨-૫૩-૫૪

ધિરકરણત્થં પચ્છ વિ, ધરિજ્જં બંધ મિગપાસ મિય વુત્તું,
જા મમિદ્દી સો સિદ્ધો, તો વિવત્તો કુમારેણ. ૫૫

મહ મિત્તસ્સ ઇમસ્સ વિ, દિયસ્સ દિજ્જંજં ઇમા મહાવિજ્જા,
કયજય મૂયાણંદો, મૂયાણંદો વિ જંપેઈ ૫૬

મો કુમર एस विप्पो, મુરો તુચ્છો અવન્નવાઈ મિ,
ગુણરાગેણ વિમુક્કો, વિજ્જાણેવ જુગ્ગો ત્તિ. ૫૭

અણુણંમિ નરે ગુણરાગ, વલ્લિણે ગુણિ અવન્નવાઈમિ,
વિજ્જાદાણં સપ્પે, દુદ્ધપયાણં વ દોસકરં. ૫૮

ક્કિંચ અપત્તે નિહિયા, ત્રિજ્જા તસ્મેવ કુણં અવયારં,
વિજ્જાદાયગ ગુરુણો ગરુયં તદ્દ લાઘવં જગણં. ૫૯

ત્યારબાદ એને સ્થિર કરવા માટે ફરીને એક માસ લગી પ્રહાર્ય
પાળવું, એમ કહીને તે સિદ્ધ જવા લાગ્યો તેટલામાં કુમારે તેને વીનવી
કરી. ૫૫

મારું મિત્ર આ પ્રાદ્યણને પણ આ મહાવિદ્યા આપતા જાયો; ત્યારે
જગતના પ્રાણિઓને આનંદ કરનાર ભૂતાનંદ બોલ્યો. ૫૬

હે કુમાર, આ પ્રાદ્યણ વાચાલ તુચ્છ અને નિંદાજોર છે, માટે ગુ-
ણનાં રાગે કરીને એ રહિત હોવાથી આ વિદ્યાને બિલકુલ યોગ્ય નથી. ૫૭

કેમકે ગુણરાગ રહિત ગુણિના અવલ્લિવાદ કરનાર નિર્ગુણિ માણસને
વિદ્યા આપવી તે સર્પને દૂધ આપવા માફક દોષ વધારનાર થાય છે. ૫૮

વળી અપાત્રમાં આપેલી વિદ્યા તેને કશો ફાયદો ન કરતાં ઉલટું
નુકશાન કરે છે, તેમજ વિદ્યાદાયક ગુરૂની લલ્લુતા કરાવે છે. ૫૯

(તથાહિ)

જહ આમઘડે નિહિયં, નીંઁ ઝઘુ હોદ મે વિળાસાય,
તહ અળાહાર નરસસ હોડ વિજ્ઞા અળત્થાય. ૬૦

પરિપૂળગ સમપત્તે, દિંતો વિજ્ઞં ગુરુ વિ પાવેડ,
વહુવિહાકિલેસ ભારં, જળાવવાયાડ દોમે ય. ૬૧

મત્તિભર નિઘ્મરેણં, કુમરેણં પુણવિ પમણિણ સિદ્ધો,
દાઝળ માઢળસ્ન વિ, વિજ્ઞં પત્તો મણ ઠાળે. ૬૨

તો પુઢ્વોડય વિઢિળા, કુમરેણ પમાદિયા મહાવિજ્ઞા,
પયડો હોડં પમણડ સિદ્ધા હં તુહ મયા મદ. ૬૩

કિંતુ દિઝો કત્થ ગઝો. દઢ્ઢાઈ તળ ન ચિંતિયવ્ઢં પિ,
કાલેળ ફુડં હોહી, ડય મળિય તિરોહિયા દેવી. ૬૪

જેમ કાઢ્યા ઘડામાં પાણી રાખતાં તે જલ્દી તેનો નાશ કરે છે, તેમ
ગુંછ પાત્રમાં આપેલી વિદ્યા તેનો અનર્થ કરે છે. ૬૦

આળણી જેવા પાત્રમાં વિદ્યા આપતાં ગુરુ કલેશ પામે છે અને લો-
કોમાં અપવાદ વગેરે થાય છે. ૬૧

ભારે ભારે ભક્તિથી કુમારે ફરીને તે જ માગણી કરતાં તે સિંધ
પુરૂષ બ્રાહ્મણને પણ વિદ્યા આપીને સ્વસ્થાને ગયો. ૬૨

પછી પૂર્વોક્ત વિધિથી કુમારે તે મહાવિદ્યા સાધી એટલે તે પ્રગટ
થઈને કહેવા લાગી કે હે ભદ્ર, હું તને શદ્ધ સિંધ થઈ છું. કિંતુ બ્રાહ્મણ
કયાં ગયો એમ તારે ચિંતવણું નહિ, તે વાત અવસરે પોતે પ્રગટ થઈ રહેશે
એમ કહી દેવી નિરોધાન થઈ. ૬૩-૬૪

હા હા કિં સે, જાયંતિ ચિંતિરો કાઝ તીંદ વિજનાણ,
પચ્છાસવં કુમરો, પત્તો નંદિરમજ્જંમિ. ૬૩

વિજ્ઞા વિદ્વન્ન ચામોયરેણ, વહુ ભોગદાણ કલિયસ્સ,
મંતિસુણં સિરિનંદણેણ જાયા ય સે પીઈ. ૬૬

અહ તત્થ પુરે સિરિમૂર, રાદગો મંિ.ગેવરિ રમંની,
વંધુપદનામ ઘૂયા, હરિયા કળાવિ અદિટ્ટેણ ૬૭

તો તવિરહં રાયા, મુદું મુદું મુચ્છણ રુપદ વહુસો,
સયલો વિ રાયલોઓ, સપુરજણો આડલો જાઓ ૬૮

તે દદુ તિલયમંતી. મળેડ સિરિનંદણં નિયં ગુણં,
વચ્છ નરનાહ તળયા, જયણોવાયં વિ ચિંતેસુ. ૬૯

હાય હાય તેને શુ થયું હશે એમ વિચારતો કુમાર તે વિદ્યાની
પદ્માત્સેવા (પાછલ કરવા યોગ્ય સેવા) કરીને નંદિપુરમાંહે આવ્યો. ૬૫

ત્યાં વિદ્યાએ આપેલી સેનાચ્છાદિથી બારે ભોગ અને દાન કરતા
કુમારની ત્યાં રહેલા શ્રીનંદન નામના મ વિ કુમારની સાથે દોસ્તી થઈ. ૬૬

હવે તે નગરમાં શ્રી શૂર રાજાની મેહેલપર રમતી બંધુમતી નામે
પુત્રી કોઈક અદૃષ્ટ પુરૂષે હરણ કરી. ૬૭

તેથી તેના વિરહથી રાજા વારંવાર મૂંછા ખાઈ બહુ રડવા લાગ્યો,
અને તમામ રાજલોક તથા નગરલોક આકુળ બની રહ્યાં. ૬૮

તે જોઈને તિલકમંતી પોતાના શ્રીનંદન પુત્રને કહેવા લાગ્યો કે હે
વત્સ, રાજપુત્રીને શોધી લાવવાનો ઉપાય વિચાર. ૬૯

નહિ તુહ બુદ્ધિતરીષ, વિળા ઇમોં વસણસાગરો ગરુઓ,
નિત્થરિચં પારિજ્જહ, તત્તો સિરિનંદણો મળહ. ૭૦

તાય તુમંમિ વિ સંતે, મહ સિસુંણો કો ણુ બુદ્ધિઅવયાસો,
હહ સહસ્સ કિરણે, રેહહ ફુરિયં ન દોવસ્સ. ૭૧

તિલયસચિવો વિ જંપહ, નય એગંતો ઇમોં હં વચ્છ,
જં પિણ્ણો તણર્હિં, ગુણાહિર્હિં ન દોયવ્વં. ૭૨

(જઓ)

જહસંમવો વિ ચંદો, પિચ્છહ હજ્જેયણ તિહુઅર્ણપિ,
પંકુભવંપિ કમલં, વહંતિ અમરા વિ સીસેણં. ૭૩

સિરિનંદણો પયંપહ, જહ એવં તો તુહપ્પધાવેણ,
નાઓ મણ હવાઓ, એગો તીણ સમાયયણે. ૭૪

કેમકે તારી બુદ્ધિરૂપ નાવ શિવાય આ મહાન કષ્ટસાગર તરી પાર
ઉતરાય તેમ નથી; ત્યારે શ્રી નંદન જોડ્યો. ૭૦

હે પિતા, તમારા આગળ મુજ બાળકની બુદ્ધિનું શું ગબ્બું ગણાય?
કેમકે સહસ્ર કિરણ (સૂર્ય) ના આગળ દીવાની શી પ્રભા પડે? ૭૧

ત્યારે તિલક મંત્રી જોડ્યો કે હે વત્સ! એવું કાંઈ ઇહાં એકાંત
નથી કે બાપ કરતાં પુત્ર અધિકગુણી નહિજ થાજ. ૭૨

જે માટે બુવો જળમાંથી પેદા થએલો ચંદ્ર આખા જગતને અજ-
વાળું આપે છે, તેમજ પંકમાંથી પેદા થએલા કમળને દેવતાઓ માથાપર રા-
ખે છે. ૭૩

શ્રીનંદન જોડ્યો કે જો એમ છે તો તમારા પ્રતાપે તેણીને શોધી
લાવવાનો એક ઉપાય હું બાણું છું. ૭૪

મેરુ વ્વ ધિરો ચંદુ વ્વ સોમઓ કુંજરો વ્વ સોંડીરો,
માણુ વ્વ ગુરુપયાવો, ગંભીરો નીરનાદુ વ્વ. ૭૬

નિવવિજય સેણ તણઓ પુરંદરો દેસ દંસણવસેણ
વાણારસીપુરીઓ, મમીરો પત્તો ફહં અત્થિ. ૭૬

મહ મિત્તં સો નજ્જફ, વિચિઠિઈઈં ચ સિદ્ધવરવિજ્જો,
બંધુમઈ આણયણે, સત્તો જઈ તાય સો ચેવ. ૭૭

તો ણુન્નાઓ પિણા, પત્તો સિરિનંદણો કુમરપાસં,
અન્મત્થિઝ્ઞણ નિઝ્ઞણં, કુમરં આણેઈ નિવમૂલે. ૭૮

વિદિઓ ચિય પઢિવાત્તિં, તં ધણઈ નિવો અહો પમાઓ મે,
નિયમિત્ત વિજયસેણસ્સ, નંદણો જ મિહ પત્તો વિ, ૭૯

નહુ વિજ્ઞાઓ સંમાણિઓ ય નવિ તો મણેઈ વરકુમરો,
દેવ ન હુત્તં હુત્તં, एवं તુમ્હં જઓ મણિયં. ૮૦

(તે ઉપાય એ છે કે) મેરુ માફક સ્થિર, ચંદ્ર માફક સૌમ્ય, હાથી માફક બેરબર, સૂર્ય માફક બારે પ્રતાપી અને સસુદ્ર માફક ગંભીર એવો વિજયસેન રાજાનો પુરંદર નામે કુમાર વારાણસી નગરીથી હેશાટન કરવાના મિષે બમતો થકો ઇલાં આવેલો છે. તે મારો મિત્ર છે, અને તે તેના ચેષ્ટિત પ્રમાણે વિદ્યા સિદ્ધ લાગે છે, માટે બંધુમતીને શોધી લાવવા તેજ સમર્થ છે. ૭૫-૭૬-૭૭

ત્યારે સિદ્ધક મંત્રીએ તે વાત કબૂલ રાખતાં શ્રીનંદન તે કુમારની ખાસે આવી તેને બરેબર વીનવીને તેને રાજા ખાસે તેણી લાવ્યો. ૭૮

તેનો ચોખ્ખ સત્કાર કરીને રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે અહો અમારી ભૂલ જુવો કે મારા મિત્ર વિજયસેનનો પુત્ર ઇલાં આવી રહેલો છતાં તેને અમે ઓળખી સન્માન આપી શક્યા નહિ. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે હે દેવ, એમ બોલોમાં-કેમકે કહેલું છે કે ૭૬-૮૦

ગરુડાણં સંમાણો, મુચ્ચિય જો માણસો પસાઓ તિ,
વહિપહિવત્તીઓ પુણ, માયાવીણાંપિ દાંસંતિ. ૮૧

તત્તો ભૂસન્નાણ, રત્ના સિરિનંદણો સમાદૂઠો,
તં વુત્તંતં કહિહં, કુમરં પદં જંપણ એવં. ૮૨

ધીરવર ચિંતિહણં, હત્ય હવાયં કરેમુ તં કિંપિ,
જં અમ્હે સયલજણો, દેવો ય મુનિવુહો હોઈ. ૮૩

પરકહ્જ કરણસહ્જો, કુમરો વિ પવજ્જિહ્ણ તં કહ્જં,
પત્તો નિયંમિ ભવણે, વિહિણા મુમરેહ્ તં વિહ્જં. ૮૪

સા પચ્ચવહ્લી ભૂયા, પુઠા કુમરેણ કહમુ નિવધૂયા,
કેળં હરિય ત્તિ તઓ, સા મળહ્ હહ ત્થિ વેયદે. ૮૫

ગંથ સમિદ્ધા મિહપુર, સામી વિહ્જાહરો મણિકિરીહો,
નંદીસરવર ચલિઓ, વંધુમહ્ હહ નિણ્ણી ય. ૮૬

મોહોટા પુરૂષોના મનની મહેરણાની છે તેજ સન્માન છે, બાહેરની
આગત સ્વાગત તો કપટીઓ પણ કરે છે. ૮૧

ત્યારે આંખના પાંપણના ઈશ્વારાથી રાજાએ સૂચિત કરાવ્યો શ્રીનં-
દન તે સધળો વૃત્તાંત જણાવીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગ્યો, ૮૨

હે બુદ્ધિશાળી, તું વિચાર કરીને આ બાબત કંઈ એવો ઉપાય
કર કે જેથી અમે સર્વ જનો તથા રાજા નિશ્ચિંત બનીએ. ૮૩

ત્યારે પરકાણુ કુમાર તે વાત માન્ય કરીને પોતાના મુકામે આવી
તે વિધાને વિધિપૂર્વક સંભારવા લાગ્યો. ૮૪

તે વિધા પ્રત્યક્ષ થઈ એટલે કુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે રાજાની
પુત્રી કેણે હરણ કરી છે ? ત્યારે તે કહેવા લાગી કે અહીં વૈતાલદય પર્વતમાં-
ગંધ સમૃદ્ધ નામના નગરનો સ્વામી મણિકિરીટ નામે વિદ્યાધર છે. તે નં-
દીશ્વર દ્વીપ તરફ જતો હોય તેવામાં તેણે ઈહાં બંધુમતીને જોઈ. ૮૫-૮૬

મયણસરસલ્હિઓ સો, તં વાલં હરિય ધવલંકૂડનગે,
પત્નો અહ કુળમાળો, ચિટ્ઠ વીવાહસામર્ગિ. ૮૭

તા એયં સુધિમાળં, આરોહસુ જેણ નેમિ તં તત્થ,
તેણવિ તહચેવ કણ, નીઓ કુમરો તહિં તીણ. ૮૮

દિઠો ચ તત્થ સ્વયરો, બંધુમહં અંમુપુત્ર નયણ જુયં,
પરિણયણં પત્થંતો ચ, હક્કિઓ નરવરસુણ. ૮૯

રે રે સરેસુ સત્થં, સુદુ ગવિઠં કરેસુ જિયલોયં,
અવિદિન્નકન્નઅવહરણ, પવણ સંપદ વિણઠો સિ. ૯૦

તં સોઝણં સ્વયરો, સંભંતો વિમ્હિયા ચ રાયસુયા,
કિમિયં તિ નિયંતેહિં, દિઠો અમરુ વ્વ નિવત્તણઓ. ૯૧

નૂળં બંધુમહણ, કુદિયત્તે કોવિ આગઓ એસ,
ઇય ચિંતિય કરપગહિય, કોદંહો સ્વયરો મણદ. ૯૨

તે જોઇને તેને કામ વ્યાપ્ત થતાં તે તેને હરણ કરી ધવલકૂટ પર્વ-
તપર લઇ ગયો છે અને ત્યાં તેને પરણવાની તૈયારી કરતો રહેલ છે. ૮૭

માટે આ વિમાનપર તું ચડ જોશી હું તને ત્યાં લઈ જાઉં. આ
સાંભળી કુમાર વિમાનપર ચડ્યો એટલે તેણીએ તેને ત્યાં પહોંચાડ્યો. ૮૮

ત્યાં તેણે આંસુ પાડતી અંધુમતીને પરણવા માટે પ્રાર્થના કરતો તે
વિધાધર જોયો એટલે તેણે તેને હાંક મારી કે અરે અરે તું શોધી તપાશી
શસ્ત્ર ગ્રહણ કર કેમકે હે આણદીધેલી કન્યાને હરનાર, હવે તારો નાશ થ-
નાર છે. ૮૯-૯૦

તે સાંભળીને વિધાધર તથા રાજપુત્રી ચક્રિત થઈ જોવા લાગ્યો કે
આ તે શું થયું એટલે તેમણે દેવ સમાન કુમારને જોયો. ૯૧

વિધાધરે વિચાર્યું કે નક્કી આ કોઇક અંધુમતીને ખેંચવા માટે આ
વેલો લાગે છે, તેથી તે હાથમાં ધનુષ્ય પકડીને જોતો જોતો લાગ્યો. ૯૨

રે બાલ ઓસર લદું, મા મહ સરપસરજલિરજલણંમિ,
સલસુ વ્વ દેસુ શંપં, તો હસિરો મળઈ રાયસુઓ. ૧૩

જો મુજ્જઈ કજ્જેસું, તં ચિય વાલં મળંતિ સમયવિજ,
તં પુણ તિહુયણપયડં, વંધુમઈ હરણઓ તુજ્જ. ૧૪

કિહ તુહ પહરેમિ અહં, નિય દુચરિણિ ચેવ પહયસ્સ,
જઈ પુણ અત્તવ્વગવો, અજ્જ વિ તા પહરમુ તુમે વ. ૧૫

તો કોવદઢઢો, સયરો મુંચેઈ નિસિય સરનિયરં,
વિજ્ઞા વલેણ કુમરેણ, તં હયં નિયય વાણેહિં. ૧૬

एवं खेयरमुक्कं, नीरत्थेणं, हणेइ जलणत्थं,
सप्पत्थं गरुडत्थेण, वायवत्थेण मेहत्थं. ૧૭

अह मुक्को अयगोलो, खयरेणं बहु फुलिंग सयभीमो,
चुण्णीकओ खणेणं, पडिगोलेणं निवमुएणं. ૧૮

અરે બાળ ઝટ હઠી જા, મારા બાણુરૂપ ઝળતી અગ્નિમાં પતંગી-
આની માફક ઝંપાપાત મ કર; ત્યારે રાજકુમાર હસતો થકો કહેવા લાગ્યો. ૯૩

જે પુરૂષ કાર્ય કરવામાં મુઝાય તેનેજ નીતિ જ્ઞાનીઓ બાળ કહે
છે, માટે બંધુમતીને હરવાથી તુંજ બાળ છે એ વાત ત્રણે જગતમાં પ્રકટ
છે. આ રીતે તારા હૃદયસ્થિતીજ તું હણાયલો છે, તો તેનાપર હું શો ધા
કરું. છતાં હજી તું ભારે ગર્વ રાખતો હોય તો તુંજ પહેલો ધા કર. ૯૪-૯૫

ત્યારે કોપથી હોઠ કચકચાવીને વિવાધર બાણો ફેંકવા લાગ્યો, તે-
મને વિધાના બળથી કુમારે પોતાના બાણોવડે પ્રતિહત કર્યા. ૯૬

ત્યારે તેણે અગ્ન્યસ્થ ફેંકયું તે કુમારે જળાસ્થી હણી નાખ્યું, સ-
ધાસ્થને ગરૂડાસ્થી હણ્યું, તથા મેઘાસ્થને પવનારાથી હણી નાખ્યું. ૯૭

ત્યારે વિવાધરે અગ્નિના કણિયા વરશાવતો લોખંડનો ગોળો ફેંક્યો
તેનો કુમારે તેવાજ પ્રતિગોળવડે ચૂરેચૂરો કર્યો. ૯૮

इअ असम सुहृदभावं, बंधुमई पिच्छरी निवसुयस्त,
विद्धा मयणेण सरेहि, खेयरो पुण कुमारेण. ९९

गाढप्पहार विहुरो, खयरो सहस चि निवडिओ धरणि,
पवणाइणा पउणियं, निवपुत्तेणं पुणो भणियं. १००

उठेसु सुह गिण्हसु, ધણુ મતણુવલો હવેસુ રણસજ્જો,
કાઝરિસ ચ્ચિય જમ્હા, ન સંઠવંતે પુણો અપ્પં. ૧૦૧

તો અણુવમસુહહત્તણ, હયહિયઓ સ્વેયરો મળઈ કુમરં,
તુહ કિંકરુ ચ્ચિય અહં, જં ઝચિયં તં સમાઈસસુ. ૧૦૨

ચિંતઈ નરિંદધૂયા, સુહઢા વુચ્છંતિ તિ ચ્ચિય જયંમિ,
જે થુવ્વંતે ઇવં, દપ્પુદ્ધરવડરિવગ્ગેણ. ૧૦૩

આ રીતે રાજકુમારનો ભાઈ પરાક્રમ બેઠને અધુમતી તેનાપર મો-
હિત થઈ કામથી વીંધાઈ અને વિધાધરને કુમારે બાણોથી વીંધી નાખ્યો. ૯૯

ત્યારે આકરા પ્રહારથી વિધુર બનીને વિધાધર ઓચિંતો જમીનપર
પડ્યો, એટલે રાજકુમાર તેનાપર પવન નાખી તેને હુસ્થાર કરીને કહેવા
લાગ્યો. ૧૦૦

(હે વિધાધર) તું ભાઈ બળવાન હોય તો ભીડીને ધનુષ્ય પકડી લ-
ઉવા તૈયાર થા. કારણ કે કાપુરૂષ હોય તેજ પાછી પૂઠ કરે છે. ૧૦૧

ત્યારે કુમારના અનુપમ શૌર્યથી આકર્ષિત થઈને વિધાધર તેને કહે-
વા લાગ્યો કે હું તારો કિંકરજ છું, માટે જે ઉચિત હોય તે કરમાવ. ૧૦૨

(આ વખતે) રાજપુત્રી ચિંતવવા લાગી કે જગતમાં તેજ શૂરા ક-
હેવાય કે જેઓ આવી રીતે ગર્વિષ્ટ વેરિઓથી પણ વખાણ પામે છે. ૧૦૩

અહ તં વાલં આસાસિઝ્ઞ, ગહિં ચ જા નિવંગરૂહો,
નંદિપુરં પદં ચલિહી, તા મણિયં મણિકિરીદેણ. ૧૦૪

અઙ્ગપ્પમિદં મણિણી, બંધુમદં તં ચ કુમર મહ સામી,
તા પસિય નિયપ્પદિં, છદ્ધુ મહ નયરં પવિત્તેસુ. ૧૦૫

દક્ષિણસારયાપ, ગંધસમિદ્ધં પુરં ગઓ કુમરો,
નિવત્તણયાઙ્ગ સમેઓ, તેણ કયા ગરુય પદિવત્તી. ૧૦૬

તત્તો નરિંદપુત્તો, જુત્તો સ્વયરેણ નિવસુયાપ્પ ય,
પવર વિમાણારૂઢો, પત્તો નંદિચર આસન્નં. ૧૦૭

વદ્ધાવિઓ ય ગંતું, પ્પગેણં સ્વેયરેણ સૂરનિવો,
સો ગુરુ સામગ્ગીણ, ચલિઓ કુમરસ્સ પચ્ચોર્ણિ. ૧૦૮

તો વિહિયહટ્ઠસોદે, પુરે પવિઠો મહાવિમૂઢેણ,
કુમરો કુમરી ય તદ્ધા, ઓયરિંઝં વરવિમાણાઓ. ૧૦૯

હવે કુમાર તે કુંવરીને ધીરજ આપીને સાથે લઈ નંદિપુર તરફ
આથ્થો, તેવામાં મણિકિરીટ કહ્યું કે આજથી આ બંધુમતી મારી બેન છે અને
હે કુમાર, તું મારો સ્વામી છે, માટે મહેરબાની કરી તમારા પગોથી મારું
નગર પવિત્ર કરો. ૧૦૪-૧૦૫

ત્યારે કુમાર દક્ષિણવાત્ હોવાથી રાજકુમારી સાથે ગંધસમૃદ્ધ ન-
ગરમાં ગયો, તેની વિવાધરે બારે આગતસ્વાગત કરી. ૧૦૬

પછી રાજકુમાર તે વિવાધર તથા રાજપુત્રી સાથે ઉત્તમ વિમાનપર
ઘડી નંદિપુરના નજીક આવી પહોંચ્યો. ૧૦૭

એક વિવાધરે આગળ જઈ શૂર રાજાને વધામણી આપી એટલે તે
રાજા બારે સામગ્રીથી કુમારના સામે આંથ્યો. ૧૦૮

પછી કુમાર અને કુંવરી તે વિમાનથી ઊતરીને શણગારેલ હાટોથી
શોભતા તે નગરમાં બારે ઠાઠમાઠથી દાખલ થયા. ૧૦૯

પળયા ય નિવડ ચરણે, તેળવિ અભિનંદિયા પહિઠેળ,
સવ્વો રત્નો સિઠો, સ્વયરેળં કુમરવુત્તંતો. ૧૧૦

અહ હરિસપરવસેળં, સૂરનિવેળં પુરંદરો તત્તો,
બંધુમડ પાણિગહળં, કરાવિઓ ગુરુવિભૂઈ. ૧૧૧

ચરપાસાયત લગઓ, મળડચ્છિય સયલ વિસયદુલ્લલિઓ,
દોગુંદગું વ્વ અમરો, કુમરો અક્કમડ વહુકાલં. ૧૧૨

અક્કલિયે જાવ ઇમો, ચિઠડ મહકોઢિ સંકુઢત્થાળે,
કરકલિય કળય દંઢેળ, વિત્તિના તાવ ઇય મળિઓ. ૧૧૩

દેવ તુહ દંસળત્થી, બહિ ચિઠડ ચરવયળ નામનરો,
લહુ મુંચસુ ઇય કુમરેળુત્તો સ પવેસિઓ તેળ. ૧૧૪

તેઓ આવી રાબના ચરણે નમ્યા એટલે રાબએ હર્ષિત થઇ તેમનું
અભિનંદન કર્યું, એટલે કુમારે રાબને વિધાધરનું સંધ્યું વૃત્તાંત કહ્યું. ૧૧૦

ત્યારે શૂર રાબએ ભારે હર્ષ પામીને ભારે ઠાઠમાઠથી પુરંદર કુમા-
રને અંધુમતી ખરણાવી. ૧૧૧

ત્યાં તે ઉત્તમ મેહેલના ટોચપર રહીને મન ઇચ્છિત બધા વિષય
પામતો થકો દોગુંદક દેવની માફક કુમાર બહુ કાલ પસાર કરતો હવો. ૧૧૨

એક દિવસે તે સેંકડો સુભટોથી ભરાયલા સભાસ્થાનમાં બેઠો હતો,
તેવામાં સુવર્ણમય દંડને પકડનાર દ્વારપાલ તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૧૧૩

હે દેવ, તમારા દર્શનના અર્થે બાહર એક ચતુરવૃદ્ધ નામે માણસ
ભાસેલો છે. ત્યારે કુમારે કહ્યું કે તેને જાલદી અંદર મોકલો એટલે તેણે તેને
અંદર આણ્યો. ૧૧૪

તં નિયજણયપહાણં, જાણિય અવગૂહિતં ચ પુચ્છેહ,
કુસલં અમ્માપિણ્ણો, एवं चिय आह सो किंतु, ૧૧૫

તુહ અહિ દુસસહ વિરહે, જં તે પિણ્ણો દુહં અણુહવંતિ,
વાહજલા ચિલનયણા, सच्चन्नु चैव तं मुणइ. ૧૧૬

તં મુણિય વિસન્નમણો, કુમરો પુચ્છિત્તુ સૂરનરનાહં,
બંધુમર્દે સહિઓ, हयगयरह मुहड परिकलिओ. ૧૧૭

સંમુહઆગય સિરિવિજય, સેણ નિવ વિહિય ગહુયપરિતોસો,
અસયવિચ્છહેણં, इमो पविठो नियं नयरिं. ૧૧૮

કુમરો દડયા સહિઓ, પણઓ અમ્માપિણ્ણ પયકમલં,
તેહિવિઃઆસીવાપહિ, नंदिओ नंदिसहिएहिं. ૧૧૯

અહ હરિસિય સયલ જણસસ, નિવહ તણયસસ દંસણત્થં વ,
સંપચો હેમંતો, फुडपयडिय कुंद कुसुमभरो. ૧૨૦

તેને પોતાના પિતાને પ્રધાન બાણીને કુમારે તેને ભેટી કરીને મા-
આપની કુશળતા પૂછી એટલે તેણે તે બાણીની પણ તે બાણીને કે તારા વિ-
રહથી તારા માઆપ આંસુઓથી આંખો ભરીને જે હુઃખ લોગવે છે તે તો
સર્વજ્ઞ બાણી. ૧૧૫-૧૧૬

તે સાંભળીને દિલગીર થઈ કુમાર શૂર રાજાની રજા લઈ અંધુમતી
સાથે હાથી-ચોરા-રથ અને પાચદલ લઈને (પોતાના નગર તરફ આલ્યો.) ૧૧૭

વિજયસેન રાજાને તે ખબર મળતાં તે ભારે પરિતોષ પામી સામે
આંચો, બાહ મહાન્ આડંબરથી કુમાર પોતાના નગરમાં પેઠો. ૧૧૮

પછી કુમાર પોતાની દયિતા સાથે માત પિતાના ચરણે નમ્યો એટલે
તેમણે પણ મંગળમય આશીર્વાદો તેને વધાવી લીધો. ૧૧૯

હવે સકળ જનને હર્ષ આપનાર રાજકુમારના દર્શન કરવા માટેજ
બાણી આવતો હોય તેમ કંઈના કૂલને મગટાવનાર હેમંતઋતુ સંપ્રાપ્ત થયો. ૧૨૦

અત્રાંતરે સિતિપતેઃ, સવિનય મુદ્યાનપાલકા પ્ત્ય,
શ્રી વિમલબોધ મુગુરો, રાગમન મચીકરન્નુચ્ચૈઃ ૧૨૧

તત્ શ્રુત્વા ઘરાણધવ સ્તેભ્યો દત્ત્વા ચ દાન મતિમાનં,
યુવરાજ પૌરસામંત, સચિવશુદ્ધાંત-પરિકલિતઃ ૧૨૨

ઉદ્દામગંધર્સિધુર, મધિરુદઃ શ્રૌઢ મક્તિસંભારઃ,
યતિપતિ વિનતિ નિમિત્તં, નિરગચ્છ દતુચ્છપરિવાર ૧૨૩

હૃદયાકર્ષિત નિર્મથિત, રાગ રસ રંજિતૈ રિવ પ્રસર્મં,
સિંદુર મુપૂરારુણ, કરચરણ તલૈ વિરાજંતં. ૧૨૪

પુરપરિઘ પ્રતિમમુજં, મુરશૈલ શિલા વિશાલ વક્ષસ્કં,
પાર્વણ મૃગાંકવદનં, રાજા મુનિરાજ મૈશ્ણિષ્ટ. ૧૨૫

(યુગ્મં)

તત ઉત્તીર્ય કરીંદ્રા, દુન્ધુચ્ચ ચ ચામરાદિ ચિન્હાનિ,
નત્વા ગુરુપદ કમલં, પ્રોવાચ મુવાચ મિતિ દ્વષ્ટઃ ૧૨૬

એ અવસરે ઉદ્યાનપાળકોએ આવી વિનય સહિત રાજાને નિવેદન કર્યું કે ત્યાં શ્રી વિમળબોધ નામના આચાર્ય પધાર્યા છે. ૧૨૧

તે સાંભળીને રાજાએ તેમને બહુ કાન આપ્યું. બાદ રાજા યુવરાજ, નગરલોક, સામંત, તથા રાણીઓના સંઘાતે ઊંચા ગંધહસ્તિપર ચડીને પ્રૌઢ ભક્તિથી તે ચતીશ્વરને નમવા માટે મોકોટા પરિવાર સહિત ત્યાં આવ્યો, ૧૨૨-૧૨૩

ત્યાં તેણે હૃદયથી ખેંચીને મસળી નાખેલા રાગરૂપ રસથીજ 'બહે રંગાયા હોય નહિ એવા સિંદૂર માફક રાતા હાથપગથી વિરાજમાન, નગર દ્વારની અર્ગલાઓ જેવી લાંબી ભુભવાળા, મેરૂની શિલા સમાન વિશાળ છાતીવાળા, અને પૂનમના ચંદ્ર જેવા મુખવાળા મુનીશ્વર બોલ્યા. ૧૨૪-૧૨૫

ત્યારે હાથીથી ઊતરી આમરાદિક ચિન્હો દૂર કરી શુદ્ધ ચરણે નમી ક્ષિપ્ત થઈ રાજા આ પ્રમાણે બોલ્યો. ૧૨૬

કિં યુષ્માભિ ભંગવ ચિતિ સત્યપિ રુપલવણિમ પ્રસરે,
નૃપ વૈમવો ચિતૈ રપિ, સુદુષ્કરં વ્રત મિદં જગૃહે. ૧૨૭

જગદે જગદે કાહિતેન, સૂરિણા શ્રુણુ સમાહિતો મૂપ,
સુજન દ્વિદિવાતિ વિસ્તર, મસ્તીહ પુરં મવાવર્ત. ૧૨૮

તસ્મિન્ન હં કુટુંબી, સંસારિક જીવ નામકો મૂર્ખ,
સોદયૈશ્ચ મમૈવ દિ, ત જ્ઞગરં વસતિ સકલમપિ. ૧૨૯

તત્રચ વયં વસંતઃ, સર્વે પ્યેકેન નિષ્ઠુરવિષેણ,
નિઃ શૂકદંદશૂકેન, નવ ઘનામેન કિલ દષ્ટાઃ ૧૩૦

નદનુ વિષમ વિષભાવિતત્વેન સમાગચ્છ ત્યસ્માક મતુચ્છ મૂર્છા,
નિમીલંતિ લોચનાનિ, વિગલંતિ મતયઃ, ન બુદ્ધ્યતે કાર્યાદિ વિમાગઃ,

હે ભગવન્, તમે આલુ' તમારૂં રૂપ અને લાવણ્ય છતાં અને તેથી
તમે રાજ્યસુખ ભોગવવાને લાયક છતાં આલુ' ભારે દુષ્કર વ્રત કેમ લીધું
છે? ૧૨૭

ત્યારે જગતને એકાંતે હિત ધર્મીનાર આચાર્ય બોલ્યા કે હે રાજન્
તું શાંત મનથી સાંભળ, ધિહાં સુજનના હૃદયની માફક અતિ વિસ્તારવાળું
ભવાવર્ત નામે નગર છે. ૧૨૮

તેમાં હું સંસારિક જીવ નામનો કુટુંબી હતો. તે નગરમાં બધા
મારા સહોદર ભાઈઓજ વસે છે. ૧૨૯

ત્યાં રહેનાર અમો બધાને એક આકરા વિષવાળા અને નવા વાદળ
જેવા કાળા નિર્દય સર્પે દશ્યા. ૧૩૦

તેથી અમને તે આકરૂં વિષ ચડવા માંડતાં. ભારે મૂર્છા આવવા લાગી,
આંખો મીંચાવા લાગી, મતિ સુઝવા લાગી, કરવા ન કરવાનું. જાન જતું રહ્યું,

ન પરિજ્ઞાયતે નિજમપિ સ્વરૂપં; તથા સ્માભિર્ન ગણ્યંતે હિતોપદેશાઃ, ન હૃદયંતે સમવિષમાણિ, ન વિધીયંતે ઔચિત્ય પ્રતિપત્તયઃ, ના લખ્યંતે સમીપસ્થાન્યપિ સ્વજનહૃદાનિ, કેચન કાષ્ટવશિશ્વેષ્ટાઃ સંજાતાઃ કેચિદવ્યક્તશબ્દેન યુર્ધુ-રાયમાણા લોલુક્યંતે મહીપીઠે, અમરે શૂન્યહૃદયા ઇતસ્તતો વંશ્રમ્યંતે, અન્યે તીવ્રતરવિષપ્રસરસંભૂતપ્રભૂતદાહવેદના પરિભૂતાનિપતંત્યતિપ્રચુરદુઃખદંદોલૌ, કેચિદ્પુનરારસંત્યવ્યક્તવાગ્મિર્નશક્તુર્વંતિજલ્પિતુમપિસ્ફુટવચનૈઃ, કેચનપુનઃકદાચનસ્સલંતિ—કદાચિન્નિપતંતિ—કદાચિન્મૂર્છંતિ—કદાચનસ્વપંતિ—કદાચિન્જ્ઞાપ્રતિજ્ઞાનમેકં—પુનશ્ચસ્વપંતિવિષાવેગાદ, અન્યેપુનઃસદૈવનિર્ભરંસ્વપંતિ—નકિમપિચેતયંતે.

एवं च तस्मिन् सकलेपि पुरे विषधर विषवेदना भिभूते समागादेको
महानुभागो विनीत विनय विनयेष्टं परिवारो महानरेंद्रः

પોતે કેાણુ છીએ તે પછુ બૂલી જવા લાગ્યા, હિતોપદેશને સાંભળવા પછુ યેદરકર બન્યા, ઊંચું નીચું દેખાતું બંધ પડ્યું, ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરતા અટક્યા, અને સમીપે રહેલા સ્વજનોને પછુ બોલાવતા બંધ પડ્યા.

અમારામાંના કેટલાએક તો લોકડા માફક નિશ્ચેષ્ટ બની રહ્યા, કેટલાએક અવ્યક્ત શબ્દ કરી ધુરકવા લાગી જમીનપર આઘોટવા લાગ્યા, કેટલાએક શૂન્ય હૃદયવાળા થઈ આમતેમ ભટકવા લાગ્યા, કેટલાએક તીવ્ર વિષના પસરવાથી ભારે ઢાકુની વેદના પામી અતિ પીડા પામવાં લાગ્યા, કેટલાએક અવ્યક્ત સ્વરે રડતા થકા સ્ફુટ વાક્ય બોલવા અસમર્થ થઈ પડ્યા, કેટલાક ક્યારેક રખલના પામતા—ક્યારેક પડી જતા—ક્યારેક મૂર્છા પામતા—ક્યારેક સૂઈ જતા—ક્યારેક ભગતા—અને ક્યારેક ફરીને વિષ ચડતાં ઊંઘમાં પડતા, કેટલાએક હુમેશાં ભર નિદ્રામાં પડ્યા રહી બેલાન રહેતા.

આ રીતે તે આશુ નગર વિષ વેદનાથી પીડાયમાન થઈ પડતાં ત્યાં એક મહાનુભાગ વિનીત શિષ્યોના પરિવાર સાથે ગાફૂડિક આવી પહોંચ્યા.

તત્ત્વ તથાવિધં પુર માલોક્ય સમુત્પન્નપુણ્યકારુણ્યેન તેન વખાણે
તે લોકાઃ—યથા ભો ભો લોકા મોચયામિ વઃ સર્વાન પ્યેતસ્યા મહોરગ વિષવેદ-
નાયાઃ, યદિ મયો પદિષ્ટાં ક્રિયા માચરત. તૈ રુક્તં કીદશીસા ? ગારુડિક ક્રિ-
યાપરિવૃદ્ધઃ પ્રોવાચ—અહો લોકાઃ પ્રથમ મેવ તાવન્ મામકીન શિષ્ય સં-
દોહવેષવ ત્ પ્રતિપત્તવ્યો વેષઃ, રક્ષણીયાઃ સકલ ત્રિભુવનોદરવિવર વર્તિનઃ
પ્રાણિનઃ, ન વક્તવ્યં સૂક્ષ્મ મપ્યલીકં, ન ગૃહીતવ્ય મદત્તં, પાલયિતવ્યં નવ-
ગુપ્તિસનાથમજિહ્વા બ્રહ્મચર્યં, મોક્તવ્યઃ સ્વદેહેપિ પ્રતિવંધઃ, વર્જનીયં રજન્યાં
ચતુર્વિધ મપ્યા હારજાતં, વસ્તવ્યં સ્ત્રીપશુપંડક વિરહિત વસતિ રમશાન મિ-
રિગહર શૂન્યસદનકાનનાદિષુ, કર્તવ્યં ભૂમિકાપ્ત શય્યાશયનં, પરિભ્રમિ-
તવ્યં યુગમાત્ર દત્તલોચનૈઃ, જલ્પનીયં હિતમિતા ગર્હિત નિરવચ્ચં વચઃ, ભો-
ક્તવ્ય મકૃતા કારિત મનનુમત મસંકલ્પિતં પિંડજાતં, નિવારણીયં સદા પ્ય-
કુશલ્લ ચિંતાયાં માનસં પરિવર્જ મિતવ્યાઃ સર્વથા રાજાદિકથાઃ, પરિત્યક્તવ્યો
દૂર મકલ્યાણ મિત્ર સંપર્કઃ, પરિહરણીયઃ સર્વેણ કુગારુડિક સંવંધ,

તેણે તે નગરના તેવા હાલ જોઈ કંઈ કહ્યું હાવી તે લોકોને કહ્યું:—હે
લોકો, તમે જો ભારી બતાવેલી ક્રિયા કરો તો હું તમો બધાને આ વિષ વે-
દનાથી મુક્ત કરું.

લોકો બોલ્યા કે તે કેવી ક્રિયા છે ?

તે ગારુડિક બોલ્યો:—પહેલાં તો તમારે ભાર આ શિષ્યોનો જેવો
વેષ છે તેવો વેષ ધારણ કરવો. બાદ આખા જગતમાં રહેલા પ્રાણિઓની
રક્ષા કરવી, ઝીણામાં ઝીણું અસત્ય પણ બોલવું નહિ, અણુદીધેણું લેવું
નહિ, નવ શુભિ સહિત નિષ્કપટ પ્રદાયર્થ પાળવું, પોતાના શરીરપર મમતા
ન રાખવી, રાતે આરે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કરવો, સ્ત્રી પશુપંડક રહિત
મશાણુ, ગિરિશુક્ર, તથા શૂનાં ઘર અથવા વનમાં વસવું, ભૂમિ અગર કાષ્ટ-
ની શય્યાપર સૂવું, યુગમાત્ર દષ્ટિ રાખી ભ્રમવું, હિતમિત અગર્હિત
નિર્દોષ વચન બોલવાં, અકૃત અકારિત અનનુમત અસંકલ્પિત આહાર
લેવો, કોઈનું ‘ભુંડું’ ચિંતવવું નહિ, રાજકથાદિક વિકથાઓ વર્જવી,
કુસોબતથી દૂર રહેવું, કુગારુડિક (કુચર) સાથે સંબંધ ન રાખવો,

કર્ત્તવ્યાનિ યથાશક્તિ દુદુશ્વર તપશ્ચરણાનિ, બંન્નમિતવ્ય મનિયત વિહારેણ, સોદવ્યાઃ સમ્યક્ પરીષદોપસર્ગાઃ, તિતિસર્ણ્યાનિ ચ દુર્ભાષિતાનિ, ભવિ- તવ્યં સર્વં સહયેવ સર્વસદૈઃ, કિં બહુના—ક્ષણ મપ્યસ્યાંક્રિયાયાં ન પ્રમાદ્યં— તથા કર્ત્તવ્યો મદુપદિષ્ટસ્ય મંત્રસ્ય નિરંતરં જાપઃ—તતો નિવર્તેતે પૂર્વર્વાર્ણિ- ત વિષવિકારા, ઝન્મીલંતિ નિર્મલ બુદ્ધયઃ—કિં બહુમાષિતયા—પ્રાપ્યતે પ- રંપરયા તદપિ પરમાનંદં પદ મિતિ.

एवं च तस्य वचनं महाराज कैश्चन विषावेश निवशैर्न श्रुत मेव, यै रपि श्रुतं तेषां मप्येके उपहसन्ति—अन्ये अवधीरयन्ति—अपरे निन्दन्ति—के- चन दुर्विदग्धत्वेन स्वशिल्पि कल्पितानल्पकुविकल्पैः प्रतिघ्नन्ति—एके न श्र- द्धयन्ति—अपरे श्रद्धयाना अपि नानुतिष्ठन्ति—केचित् पुन लघुकर्माणो महा- भागा युक्तियुक्त मिति श्रद्धयतेऽनुतिष्ठन्ति च.

યથાશક્તિ તપશ્ચરણ કરવું, અનિયતપણે વિહાર કરવો, પરીષદ અને ઉપસ- ર્ગોને સમ્યક્ રીતે સહન કરવાં, કોઈ ગાળો લાંઠે તો તે સહન કરવી, પૃથ્વીની માફક બધું સહન કરવું.

વધુ શું કહું—આ ક્રિયામાં ઇણભર પણ પ્રમાદી નહિ થવું. વળી એ બતાવેલા મંત્રનો નિરંતર જાપ કરવો. એમ કયાથી પૂર્વે વર્ણવેલા વિષ વિકાર દૂર થાય છે, નિર્મળ બુદ્ધિ પ્રગટે છે, આજું શું કહું—પરંપરાએ પર- માનંદપદ મેળવી શકાય છે.

હે મહા રાજન્! આ તેનું વચન કેટલાક વિષવિવશ જનોએ તો સાં- શ્રવ્યું જ નહિ, કેટલાકે સાંશ્રવ્યું તેઓમાં પણ કેટલાક તો હસવા લાગ્યા, કેટલાક ખેદરકાર થઈ રહ્યા, કેટલાક નિંદવા લાગ્યા, કેટલાક દુર્વિદગ્ધ (દોઢ ડાહ્યા) થઈ સ્વકલ્પિત અનેક કુચુક્તિઓથી તેનું ખંડન કરવા લાગ્યા, કેટલા- એક તેને કબૂલ કરતા અટક્યા, કેટલાએકે તે કબૂલ રાખ્યું પણ તે પ્રમાણે અમલ કરવા અસમર્થ બન્યા, માત્ર થોડાએક લઘુ કર્મી મહા ભાગ પુરુષોજ તેને કબૂલ રાખી તે પાળવા લાગ્યા.

તતો મયાપિ મહારાજ વિષધર વેદના નિર્વિષ્ણેના મૃત મિવ પ્રતિપેદે
તદ્વચઃ—હરરીકૃતઃ સવહુમાનં તત્સમર્પિતો વેષઃ—પ્રારંભે ચેય મતિદુષ્કરા ક્રિ-
યા—તદેતન્ન મમ વ્રતગ્રહણે કારણં સમજનિષ્ઠ.

તદા કર્ણ્યા નવગતપરમાર્થેન વિજયસેન પાર્થિવેન પ્રણમ્ય પૃષ્ઠો મૂચો-
પિ મુનીંદ્રઃ

મગવન્ કથં ત ત્તાદૃશ વિસ્તારં ભવાવર્તનગરં સકલ મપિ સહોદરૈ
ર્વસતિ ? કથ મેકેન દર્વીકરેણ સર્વેપિ તે એકહેલં દષ્ટાઃ ? કથં ચૈક એવ મ-
હાનરેંદ્રદ્રંદારકઃ સકલજન નિર્વિષત્વ કરણે સમર્થઃ ? કથ મેતા દશો વિષ
નિર્ધાતન વિધિ રિતિ ?

તતઃ પ્રોક્તં ગુરુણા—મહારાજ નેદં વહિરંગં વચનમાત્રં, કિંતુ અવ્યજન
મવ વૈરાગ્ય કારણં સમસ્ત મપ્યંતરંગ ભાવાર્થકલિતં.

તેથી હે રાજેન્દ્ર, મેં પણ સર્પના વિષથી પીડાતા હોઇને અમૃતની
માફકે તેનું વચન અંગીકાર કર્યું છે, તેણે આપેલો વેષ ધારણ કર્યો છે, અને
આ અતિદુષ્કર ક્રિયા કરવા માંડી છે. આ એ મારા વ્રત ગ્રહણ કરવામાં કા-
રણ છે.

તે સાંભળી એ વાતનો શો પરમાર્થ છે તે નહિ સમજાયાથી રાજાએ
ફરીને તે મુનીંદ્રને પૂછ્યું કે હે ભગવન્, તે એટલું મહાન્ નગર સગા ભા-
ઈઓથી શીરીતે વસાયલું હશે ? અને એટલા બધાને એકજ સર્પે શી રીતે
દશ્યા હશે ? અને તે બધાનું વિષ જીતારવામાં એકજ તે ગારૂડિકે શી રીતે
સમર્થ થઈ શકે તેમજ તેણે વિષ જીતારવાની એવી વિધિ કેમ બતાવી ?

ત્યારે ગુરૂ બોલ્યાઃ—હે રાજેન્દ્ર, આ કંઈ બાહેરના અર્થવાળું વચન
નથી, કિંતુ અવ્ય જનને વૈરાગ્ય જીવનવવા અર્થે સઘળું અંતરના ભાવાર્થવા-
ળું વચન છે.

તથાહિ

નૈરયિકાદિ ભવાના, માવર્ત્તો યેન તત્ર નરનાથ,
સંસાર સ્તેનેહ, ન્યગાદિ નગરં ભવાવર્ત્ત. ૧

કર્મ પરિણામ રાજઃ, સર્વેષાં કાલ પરિણતિ સમેતઃ
જનકો યેન તતો મી, જીવાઃ સર્વેષિ સોદર્યાઃ ૨

અત્ર ભવાવર્ત્તપુરે, ત એવ નિવસં ત્યનંતકા જીવાઃ .
એકેન વિષધરેણ ચ, તે દષ્ટા યેન શ્રુણુ તત્ત્વ. ૩

અષ્ટમદસ્થાન ફળો, દ્વદ્વદ્ધ કુવાસના મલિનદેહઃ,
રત્પરાતિ ચપલ રસનો, જ્ઞાના વરણા દિર્ઘિમયુતઃ ૪

કોપ મહા વિષકંટક, વિકરાલો દ્વેષરાગ નયન યુગઃ
માયાશુદ્ધિ મહાવિષ, દાદો મિથ્યાત્વ સ્વર હૃદયઃ ૫

તે આ રીતે કે:—

હે નરનાથ, આ સંસારમાં નારકાદિક ભવોના ફેરા લેવાય છે તેથી
તે સંસારને ઇહાં ભવાવર્ત્ત નગર કહ્યું છે. ૧

કર્મ પરિણતિ નામનો રાજ કાળપરિણતિ નામની રાણી સાથે બધા
જીવોનાં પિતાં છે તેથી આ બધા જીવો સહોદર બાણવા. ૨

આ ભવાવર્ત્ત નગરમાં તેવા અનંત જીવો રહે છે, તે બધાને એકજ
સર્વે આ રીતે દેશ્યા છે:—૩

આઠ મદરૂપ આઠ ક્ષણવાળો, મજબૂત રહેલી કુવાસનાથી કાળા વ-
ણવાળો, રતિ અરતિરૂપ ચપળ જીભવાળો, જ્ઞાનાવરણાદિરૂપ અચ્ચા કચ્ચાવાળો,
કોપરૂપ મોટા વિષકંટકથી વિકરાળ રહેલો, રાગદ્વેષરૂપ બે નેત્રવાળો, માયા
અને શુદ્ધિરૂપ મોટી વિષ ભરેલી દાઢવાળો, મિથ્યાત્વરૂપ કઠોર હૃદય-
વાળો. ૪-૫

હાસ્યાદિ ધવલ દશનઃ, સપરિકર સ્ત્રિભુવનં દશતિ નિશિલં,
કૃતચિત્ત વિલ નિવાસો, મોહમહા વિષધરો મીમઃ ૬

દષ્ટા ચ તેન જીવા, મૂર્છિતવ ચ્ચેતયંતિ નહિ કાર્યં,
મીલંતિ લોચનાનિ, ક્ષણમાત્ર મુક્તાનુભવનેન. ૭

અંગૈ રન્યધરૈ રિવ, સંચાર્યંતે ચ સેવક જનેન,
લગ્નાઃ કરે ન દેવં, ન ગુરું ચ મુળંતિ ગતમતયઃ ૮

કિં મમ યુક્ત મયુક્તં, કિંવા મમ કો હ મિતિ તથાત્માનં,
ન વિદંતિ હિત મપિ તથા શ્રુણ્વંતિ ન ગુરુભિ રુપદિષ્ટં. ૯

સમવિષમાણિ ન સમ્યક્, વીક્ષંતે નૈવ ગુરુજનસ્યા પિ,
વિદધ ત્યૌચિત્યં કિલ, મૂકા ઇવ ના લપંતિ પરં. ૧૦

હાસ્યાદિરૂપ યોગા કાંતવાળો, ચિત્તરૂપ બિલમાં વસનારો, એવો ભ-
યંકર મોહ નામનો મહાસર્પ આખા ત્રિભુવનને હશી રહ્યો છે. ૬

તેણે હંશેલા એવો મૂર્છિતની માફક શું કરવું તે સમજી શકતા નથી,
અને ક્ષણભરના સુખમાં મુગ્ધાઈ પડીને આંખો મીંચી રહે છે. ૭

તેઓ અંગે એટલા જડ થઈ પડે છે કે તેમને ચાકર નફરો હેરવે
ફેરવે છે, તેઓની મતિ એટલી બ્રષ્ટ થાય છે કે તેઓ દેવ અને શુરને ઝાન
ળખી શકતા નથી. ૮

શું મારે કરવું બેઠયે અને શું નહિ કરવું બેઠયે તથા હું કાણ છું
એમ તેઓ બાણી શકતા નથી તેમજ શુરોએ બતાવેલી હિત શિક્ષાને પણ તે
સાંભળી શકતા નથી. ૯

તેઓ સીધું ઉઘું કશું બેઠ શકતા નથી, તેમજ પોતાના શુર જ-
નની ઉચિત પ્રતિપત્તિ પણ કરી શકતા નથી, તથા મૂંગાની માફક બીજને
બોલાવતા પણ નથી. ૧૦

અતિતીવ્ર વિષામિહતાઃ, પ્રોક્તા એકેન્દ્રિયા વિગતચેષ્ટાઃ

અવ્યક્તં ચ રસંતો, લુપ્તોત્ત વિકલેન્દ્રિયા ધરણૌ. ૧૧

જ્ઞેયા અ તંત્રયુક્ત્યા, શૂન્યા શ્રેષ્ઠા અસંજ્ઞિનાં રાજન્,

દાહાદિ દુઃખ દંદોલય, સ્તુ નૈરયિકજં તૂર્ના. ૧૨

યેના સાતામિષલઘુ, મુજંગમસ્યા તિનિષ્કુરો દંશઃ

તેષાં જાતો હયેવં, જ્ઞેયઃ સર્વેષાં ચ વિશેષઃ ૧૩

અવ્યક્તં વિરસંતઃ, કરિકરમ પ્રમૃતયો વિનિર્દિષ્ટાઃ,

સ્વલન પતનાદિ ધર્મા, વિજ્ઞેયા માનવાનાં તુ. ૧૪

જાગ્રતિ તે પ્રતિપન્ના, વિરતિ વિષલાઘવાનુ ભાવેન,

ભૂયો મોહવિષ વશાત્, સ્વપંતિ પરિમુક્ત વિરતિગુણાઃ ૧૫

એ સુષોમાં જેઓ અતિ આકરા વિષથી હણાયલા છે તે નિશ્ચય રહેલા એકેન્દ્રિય બાણુવા, ખીના અવ્યક્ત ગાલી જમીનપર આળોટે છે તેઓ વિકલેન્દ્રિય બાણુવા. ૧૧

હે રાજન્, શાસ્ત્ર યુક્તિએ અસંજ્ઞિઓની શ્રેષ્ઠાઓ શૂન્ય જેવી બાણુવી, તેમજ દાહાદિક દુઃખની પીડા તે નારકના જતુઓને બાણુવી. કેમકે તેમને અસાતા નામના નાના સર્પનો અતિ ભયંકર ડંશ લાગેલ છે એ રીતે બધા સ્થળે વિશેષ ભાવાર્થ બાણી લેવો. ૧૨-૧૩

અવ્યક્ત રહતા તે હાથી, છિંટ વગેરે બાણુવા અને સ્વલનાદિક પામતા તે માણસો બાણુવા. ૧૪

ભગે છે તે ઓછું વિષ ચડવાથી વિરતિને અંગીકાર કરનાર બાણુવા, ક્ષીરને વિષ ચડતાં જીવમાં પડે છે તે વિરતિથી પાછા બ્રહ્મ થનારા સમજવા. ૧૫

અવિરત નિદ્રાવશતઃ, સ્વપંતિ દેવાઃ સદે તિ સકલજને,
મોહોરગ વિષવિધુરે, ગારુડિકં બોધત જિનેન્દ્ર. ૧૬

યતિજન કરણીયાયાં, સદા ક્રિયાયાં હિ તદુ પદિષ્ટાયાં,
યદિ ત્રિગલિત પ્રમાદૈઃ, ક્રિયતે સિદ્ધાંત મંત્ર જપઃ ૧૭

તત્ત્વ એકોપિ સમર્થો, મોહવિષોચ્છેદને ત્રિભુવનસ્ય,
નિઃકારણ બંધુ રસૌ, મહ્યાનાં પરમ કારુણિકઃ ૧૮

એવ મવગમ્ય નરપતિ, રપૂર્વસવેગ મુદ્ગહત્ત્વ કમાપિ,
માલસ્થલ મિલિતકારઃ, પ્રણમ્ય મુનિરાજ મિત્યુચે. ૧૯

સત્ય મિદં મુનિપુંગવ, વય મપિ મોહવિષ ધારિતા અધિકં,
આત્મહિત મિયત્કાલં, ચેતિતવંતઃ કિમાપિ નૈવ. ૨૦

સદા સૂતાજ રહેનાર તે અવિરતિરૂપ ભંધમાં પડેલા દેવતા બાણ-
વા, આ રીતે સર્વ જન મોહરૂપી સર્પના વિષથી વિધુર રહેલ છે તેમની
આગળ ગારુડિક તે જિનેન્દ્ર ભગવાન્ બાણવા. ૧૬

તેણે ઉપદેશેલી યતિજનને કરવા યોગ્ય ક્રિયામાં સદા અપ્રમાદી રહી
એ સિદ્ધાંતરૂપ મંત્રનો જપ કરવામાં આવે તો (સઘણું વિષ ઊતરી બાંધ
છે.) ૧૭

માટે તે બાંધ જનોનો નિષ્કારણ બંધુ અને પરમ કંઠણવાન ભગ-
વાન્ એક છતાં આખા ત્રિભુવનનું વિષ ઊતારવા સમર્થ છે. ૧૮

આમ સાંભળીને રાજા અપૂર્વ સંવેગ થામી મસ્તકે હાથ ઝેડી પ્ર-
ણામ કરીને તે મુર્નીન્દ્રને આમ કહેવા લાગ્યો:-૧૯

હે મુનિ પુંગવ, તમારી વાત સાચે સાચી છે. અમે પણ મોહ વિ-
ષથી અતિશય ઘેરાઈને આટલા વખત સૂધી પોતાનું કંઈ પણ હિત બાણી
શક્યા નથી. ૨૦

અધુના તુ રાજ્ય સૌસ્થ્યં, કૃત્વા દાસ્યે વ્રતં પ્રમુપદાંતે,
ગુરુ રપ્યાહ નરેંદ્ર, ક્ષણ મપિ માસ્મ પ્રમાદી સ્ત્વં. ૨૧

તદનુ પુરંદર પુત્રે, રાજ્યમરં વિજયસેન ત્વપ્તઃ,
સામંત કમલમાલા, મંડ્યાદિ યુતઃ પ્રવત્રાજ. ૨૨

અથ માલત્ય પિ દેવી, નિજદુશ્વરિતં નિવેશ મુગુરુણાં,
કર્મવન ગહન દહન, પ્રતિમાં દીક્ષાં સમાદત્ત. ૨૩

નમ્ર મુરામુર કિન્નર, વિદ્યાધર ગીયમાન શુભ્રયશ્ચાઃ,
મવ્યોપકારહેતો ગુરુ રપ્ય ન્યત્ર વિજહાર. ૨૪

અહ પરિપાલહ રજ્જં, પુરંદરો દરિય વહરિ બલદલળો,
અપુન્ન ચેડ્યાઈ, જિન્નુદ્ધારે ચ કારંતો. ૨૫

પણ હવે રાજ્યની સુસ્થતા કરીને હું આપના પાસે જત લઈશ.
ગુરુ ભાલ્યા કે હે નરેંદ્ર એ વાતમાં ક્ષણ ભર પણ પ્રમાદ નહિ કરો. ૨૧

ત્યારે પુરંદર કુમારને રાજ્ય સોંપીને વિજયસેન રાજા કમળમાળા
રાણી તથા સામંત અને મંત્રી વગેરેની સાથે દીક્ષિત થયો. ૨૨

હવે માલતી રાણી પણ તે ગુરુને પોતાનું હૃદયરિત જણાવીને કર્મ-
રૂપી ગહન વનને આળવામાં દહન સમાન દીક્ષા લેતી હતી. ૨૩

હવે નમતા સુર અસુર કિન્નર અને વિદ્યાધરાએ ગાએલા નિર્મળ
યશવાળા તે આચાર્ય ભગ્યોને ઉપકાર કરવા અર્થે અન્ય સ્થળે વિહાર કરવા
લાગ્યા. ૨૪

હવે પુરંદર રાજા વૈરિઓના લશ્કરને દલિત કરીને રાજ્યનું પરિ-
પાલન કરવા લાગ્યો, તેણે ઘણા અપૂર્વ જોત્યો તથા ભૂલોદ્ધાર કરાવ્યા. ૨૫

સાહમ્મિય વચ્છલયંમિ, ઉજ્જુઓ ન કરણેહિં,
પાલંતો ય પયાઓ, પયાઽ ઇવ વસણ વારણઓ. ૨૬

કડયાવિ સો નરિંદો, વંધુમઇ સંજુઓ સપરિવારો,
ઉલ્લોયણો વવિદો, જા પિચ્છઇ નિયય પુર સોહં. ૨૭

તા બહુયદિંમ નયરોહિ વેદિઓ કોદિઓ વ્વ મચ્છીહિં,
ધૂછી ધૂસરદેહો, નિમ્મિય અઇ બહુલ હલવોલો. ૨૮

દંઢીસંઢનિવસણો, કુદ્ધો ધાવંતઓ ચઙ્ગદિસાસુ,
દિદો સ મિત્તવિપ્પો, જેણં નારાહિયા વિજ્જા. ૨૯

તં ઉવલક્ષિય સરિયા, વિજ્જા દેવી નિવેણ ઇચ મળઇ,
ગુણિજ્ઞ ઉવહાસપરો, વિજ્જા઼ વિરાહગો ય ઇમો. ૩૦

તો કુવિયાણ વિ મણ, તુહ દક્ષિન્નેણ મારિઓ ન ઇમો,
સિક્કામિત્ત મિણં પુણ, અહ રાયા વિન્નવઇ ઇવં. ૩૧

તે પુરંદર રાજ સાધર્મિ વાત્સલ્યમાં ઉદ્યુક્ત રહેતો, ઇંદ્રિયોને વશ રાખતો, તથા પ્રભને સંકટોથી પોતાની સંતતિ માફક રક્ષણ કરતો. ૨૬

હવે તે રાજ એક વેળાએ બંધુમતી સાથે ગોખમાં બેસીને પોતાના નગરની શોભા બેવા લાગ્યો તેટલામાં તેણે ઠોઢિયો જેમ માખીઓથી ઘેરાય તેમ ઘણા નગર બાળકોએ ઘેરાયલો, ધૂળથી ખરડાયલો, બહુ બકબકારો કરતો, લાંગોટ માત્ર ધારણ કરતો, અને ક્રોધથી ચારે દિશામાં ઢોડતો (એક ગાંઠો પુરૂષ બેયો,) તે તેજ પ્રાણી મિત્ર હતો કે જેણે વિદ્યા આરાધી નહિ. ૨૭-૨૮-૨૯

તેને બાળખીને રાજાએ વિદ્યા દેવીને સંભારી એટલે તે આવી કહેવા લાગી કે આ પ્રાણીએ ગુણિજ્ઞના ઉપહાસમાં તત્પર રહી વિદ્યાની વિરાધના કરી છે. ૩૦

તેથી મેં ક્રોધ કરીને પણ તારી દાક્ષિણ્યતાના યોગે એને જીવતો રહેવા દીધો છે, કિંતુ શિક્ષા માત્ર તરીકે એના આ હાલ કર્યા છે. ત્યારે રાજા આ રીતે તે દેવીને વીનવવા લાગ્યો. ૩૧

જહવિ હમો ઇરિસગો, તહાવિ સજ્જં કરેસુ તં દેવિ,
કાઢણ મહ પસાયં, સ્વમેસુ ઇયં તુ અવસહં. ૩૨

તા દેવી તં વિપ્પં, સજ્જીકાહં અદંસણ પત્તા,
સક્કારિય જહ ઉચિયં, રત્તા વિ વિસગ્ગિઓ ઇસો. ૩૩

હત્તો ય ચિરં કાલં, પાલિય અકલંક ચરણ કરણ ગુણો,
સો વિજયસેણ સમણો, અણંત મુક્કલં ગઓ મુક્કલં. ૩૪

રાયા પુરંદરો વિ હુ, સિરિયુત્તાં નંદણં ઠવિય રજ્જે,
સિરિ વિમલબોહકેવલિ, પયમૂલે ગિણ્હરૂ ચારેત્તાં. ૩૫

જાઓ કમેણ ગીઓ, ઇગલ્લ વિહાર પઢિલ પઢિવત્તો,
કુરુદેસઠિય ગામસ્સ, વાહિઆયાવણા પરમો. ૩૬

સંઠવિય રુક્કલ પુગ્ગલ, દિઠી મુજ્જાણલીપરમપ્પા,
જા ચિટ્ઠ સ મહપ્પા, વજ્જમુણં તુ તા દિઠો. ૩૭

હે દેવિ, જો કે એ એવો છે, છતાં તું એને એવો હતો તેવો કર,
અને માણપર મહેરબાની કરીને એ અપરાધ માફ કર. ૩૨

ત્યારે દેવી તે બ્રાહ્મણને એવો હતો તેવો કરીને અદૃષ્ટ થઈ, બાદ
રાત્રીએ તે બ્રાહ્મણનો અથાથોચ્ચ સત્કાર કરી તેને વિસન્નિત કર્યો. ૩૩

આણીમેર ચિરંકાળ અકલંક આરિત્ર પાળીને વિવિધસેન અમણુ અ-
નંત સુખના ધામ ભોક્ષને પામ્યા. ૩૪

પુરંદર રાજા પણ પોતાના શ્રી ગુપ્ત નામના પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપીને
શ્રી વિમળબોધ કેવળિના પાસે દીક્ષા લેતો હવો. ૩૫

તે અનુક્રમે ગીતાર્થ થઈ એકાકી વિહાર અંગીકાર કરીને કુરૂ દેશના
અરિથક ગામના બાહર આતાપના લેતો થકો ત્યાં રહેલા બાહના હુંઠા બપર
દષ્ટિ ધરી ધ્યાનમાં લીન થઈ બોલો હતો તેવામાં વજ્રજીએ તેને બોલ્યો. ૩૬-૩૭

તો કુવિઓ પલ્લિવઈ, રે રે તડયા મલિતુ મહ માળં,
મચ્છિહસિ કત્ય ઈર્ણિ, ઇય મણિય સ નિઠુરં પાવો. ૩૮

મુણિણો ચડદિસિં જ્ઞત્તિ, રિતુ તળકઠપત્ત ઉકેરં,
પિંગલ જાલા મરમરિય, નહયલં જાલણ જલણં. ૩૯

તો જહ જહ ડજ્ઞતં, સંકુઢઈ કલેવરે નસાજાલં,
તહ તહ મુણિણો વઢઈ, જ્ઞાણ મસંકુઢિય મુહમાવં. ૪૦

તત્તો ચિંતઈ રે જિય, અણંતવારાડ તે સહિયપુવ્વો,
ઈત્તો અણંતગુણદાહ, દાયમો નિરય દહણો વિ. ૪૧

વળદવ દુસહ દુયાસે, તિરિણ્ણુ વિ ણંતસો તુમં જીવં,
દહ્ધો પરં અકામ, ત્તણેણ ન તણ ગુણો પત્તો. ૪૨

ઈર્ણિ સંહંતસ્સ વિમુદ્ધ, જ્ઞાણિણો નાણિણો સકામસ્સ,
તત્તો અણંતમુણિયા, યેવેણ વિ નિજ્જારા તુજ્જ. ૪૩

ત્યારે પલ્લિપતિ કુપિત થઈ તેને કહેવા લાગ્યો કે તે વખતે તે
માફ માન મોડયું છે તો હવે તું ક્યાં જઈશ એમ કહોર વચન કહીને તે
પાપીએ તે મુનિની આરે આજી તૃષ્ણ કાષ્ટ અને પાંદડાનો ઢગલો કરીને પીળી
જવાળાથી આકાશને ભરી નાખતી આગ સળગાવી. ૩૮-૩૯

ત્યારે જેમ જેમ તેના શરીરની બળતી નસો સંકોચાવા લાગી તેમ
તેમ તે મુનીનું શુભ ભાવથી ભરપૂર ધ્યાન વધવા લાગ્યું. ૪૦

તે વિચારવા લાગ્યો કે હે જીવ તે અનંતીવાર આ કરતાં અનંત
શુભ દાહ કરનાર નરકની અગ્નિ સહન કરી છે. ૪૧

વળી તિર્યચપણામાં પણુ હે જીવ તું વનમાં સળગેલા દાવાનળમાં
અનંતીવાર બળ્યો છે, છતાં અકામ નિર્જરાના લીધે તે વેળાએ કરો દાયદો
તું મેળવી શક્યો નહિ. ૪૨

પણ હમણાં તો તું વિશુદ્ધ ધ્યાની, જ્ઞાની, અને સકામ રહીને ભો
આ વેદના સહે છે તો શ્રેણમાં તને અનંત શુભ નિર્જરા પ્રાપ્ત થશે. ૪૩

તા સહસ્રુ જીવ સંમં, સ્વળમિત્તં કાઝ કેવલં મિત્તિ,
 ઇયંમિ પલ્લિનાહે, અણંતકમ્મક્સય સહાણ. ૪૪

ઇય સુહમાવા નલદદ, કમ્મ મહ્ણો પલિત્તવહિગત્તો,
 સ પુરંદર રાયરિસી, અંતગઢો કેવલી જાઓ. ૪૫

વજ્જનુઓ વિ હુ અહ્મરુય, પાવકારિ ત્તિ પરિયણ વિમુક્કો,
 પ્પગાગી નસ્સંતો, મિસિ પઢિઓ અંધ કૂર્વમિ. ૪૬

કલ્લ સ્વુત્તાસાર સ્વાઇય, કીલયવિદ્ધોયરો દુહક્કંતો,
 રુદ્ધક્કાણો વગઓ, મરિહં પત્તો તમ તમાણ. ૪૭

જત્થ ય પુરંદરરિસી, સિદ્ધો અમરેહિ તત્થ હિઠેહિં,
 મહિમા વિદિયા પરમા, ગંધોદગ વરિસણાઈહિં. ૪૮

માટે હે જીવ, આ અનંત કર્મ અપાવવામાં સહાય થનાર પદ્મીપતિ
 જીપર કેવળ મૈત્રીભાવ ધારણ કરીને તું ક્ષણવાર આ પીડાને સમ્યક્ રીતે સ-
 હન કર. ૪૪

આ રીતે તેતું બાહરતું શરીર અગ્નિમાં બળતાં થકાં અને અંદરમાં
 શુભ ભાવરૂપ અગ્નિથી તેણે કર્મરૂપ વનને બાળતાં થકાં તે પુરંદર રાજર્ષિ
 અંતગઢ કેવળી થયો. ૪૫

હવે વજ્રબુદ્ધે કરેલા આ ભારે પાપની તેના પરિવ્રજનને ખબર પડતાં
 તેમણે તેને હડસેલી કહાડયો એટલે એકલો નાસતો થકો રાતે અધારા કૂવામાં
 પડયો, ત્યાં નીચે કળમાં ખૂંચેલા મજબૂત ખેરના ખીલાવડે તેતું પેટ વીધાઈ
 ગયું, એટલે તે દુઃખિત થઈ શૈદ્ર ધ્યાન કરતો થકો સાતમી નરકે ગયો. ૪૬-૪૭

જે ઠેકાણે પુરંદર રાજર્ષિ સિદ્ધ થયા તે ઠેકાણે દેવોએ હર્ષિત થઈ
 ગંધોદક વરસાવીને મહા મહિમા કર્યો. ૪૮

બંધુમદ્ વિ દુ અદ્મદ્, બંધુરં સંજમં નિસેવિત્તા,
 વર નાણ દંસણ જુયા, પરમાનંદં પયં પત્તા. ૪૯
 હત્યવેત્ય ગુણરાગ સંભવં, શ્રી પુરંદર નૃપસ્ય વૈભવં,
 ત ત્તમેવં ભવિકા ગુણાકરા, ઘત્ત ચિત્ત નિલયે કૃતાદરાઃ ૫૦
 ઇતિ પુરંદરરાજ ચરિતં સમાપ્તં.

વળી બંધુમતી પણ અતિ શુદ્ધ સંયમ પાળીને નિર્મળ જ્ઞાન દર્શન
 પામી પરમાનંદ પદને પામી. ૪૯

આ રીતે ગુણ રાગથી પુરંદર રાજાને પ્રાપ્ત થએલ વૈભવ જાણીને હે
 ગુણશાળી બન્યો, તમે આદર કરીને તમારા હૃદયમાં ગુણ રાગનેજ ધારણ
 કરો. ૫૦

આ રીતે પુરંદર રાજાનું ચરિત્ર પૂરું થયું.

ત્રયોદશતમ ગુણ.

ઇતિ પ્રથિતો ગુણરાગ ઇતિ દ્વાદશો ગુણઃ, અથ ત્રયોદશાય
 સત્કથાશ્ચ ગુણસ્યા વસર સ્તં ચ વિપર્યયે દોષ દર્શન દ્વારેણા હ। છ।

આ રીતે ગુણરાગિપણાંપ આરમ્ભો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે સત્ક-
 થપણાંપ તેરમા ગુણનો અવસર છે, તેને તેના વિપર્યય એટલે
 અસત્કથપણામાં થતા દોષ બતાવીને તે દ્વારે કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

નાસદ્ વિવેગરયણં-

અસુહ કહાસંગ કલ્હસિય મણસ્સ,

ધમ્મો વિવેગસારુ તિ-

સકહો હુજ્જ ધમ્મત્થી. ૨૦

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અશુભ કથાના પ્રસંગથી કલુષિત થએલ મનવાળાનું વિવેકરત્ન નાશ પામે છે, અને ધર્મ તો વિવેક પ્રધાન રહેલ છે; તેથી ધર્માર્થિ પુરૂષે સત્કથ થવું બેધએ. ૨૦

(ટીકા.)

નશ્યત્ય પૈતિ વિવેકરત્ન—વિવેકઃ સદસદ્રસ્તુ પરિજ્ઞાનં સ એવ રત્ન મન્નાન ધ્વાતાંત કારિત્વાત્, અશુભ કથાઃ સ્વ્યાદિકથાસ્તામ્ સંગ આસક્તિ—સ્તેન કલુષિતં મનોઽતઃકરણં यस્ય સ તથા—તસ્યા શુભકથાસંગ કલુષિત મનસઃ ।

વિવેક એટલે સારી નરસી અથવા ખરી ખોટી વસ્તુનું પરિજ્ઞાન તે અજ્ઞાનરૂપ અધકારનો નાશ કરનાર હોવાથી રત્ન ગણાય છે, તે વિવેકરત્ન અશુભ કથાઓ એટલે સ્ત્રી વગેરેની વાતોમાં સંગ એટલે આસક્તિ તેવડે કરીને કલુષિત થએલ છે, જ્ઞાન એટલે અંતઃકરણ બેનું તેવા પુરૂષના પાસેથી નાશ પામે છે એટલે દૂર થાય છે.

इदं मत्र तात्पर्यं—विकथाप्रवृत्तो हि प्राणी न युक्तायुक्तं विवेचयति स्वार्थहानि मपि न लक्षयतीति । रोहिणीवद ।

એટલે ઇહાં એ તાત્પર્ય છે કે વિકથામાં પ્રવૃત્ત રહેલો પ્રાણી યુક્તા-યુક્તનો વિવેક કરી શકતો નથી. અર્થાત્ પોતાનો અર્થ અગડે તે પણ બો-લેખી શકતો નથી; રોહિણીની માફક.

धर्मः पुन विवेकसार एव हिताहितावबोध प्रधान एव भवति, साव-धारणत्वाद् वाक्यस्येति

ધર્મ તો વિવેકસાર છે એટલે કે હિતાહિતના જ્ઞાનપૂર્વક થાય છે. (મૂળ ગાથામાં નિશ્ચયવાચક એવકાર નથી તોપણ) દરેક વાક્ય સાવધારણ ગણાતું હોવાથી (ઇહાં અવધાર સમજી લેવાતું છે).

इत्यस्मा द्देतोः सत्यः शोभना—स्तीर्थकरण धरमहर्षिं चरित
मोचराः—कथा वचनव्यापारा यस्य स सत्कथो—भूयाद् भवेत्—धर्मार्थी
धर्म चरणाभिलाषुको, येन धर्मरत्नार्हः स्या दिति.

એ હેતુથી સત્ એટલે શોભન અર્થાત્ તીર્થકર ગણધર અને મહ-
ર્ષિઓના ચરિત્ર સંબંધી કથા એટલે વાતચીત જે કરે તે સત્કથ કહેવાય,
માટે ધર્માર્થી એટલે ધર્મ કરવા ઇચ્છા રાખનાર પુરૂષે તેવા સત્કથ થવું જો-
ઇએ કે જેથી તે ધર્મરત્નને યોગ્ય થઈ શકે.

पूर्व सूचित रोहिणी ज्ञात मिदं.

इह कुंडिणि त्ति पवरा, नयरी नयरीइ राइया अत्थि,
तत्थ निवो जियसत्तू, जो सत्तू दूज्जणजणस्स. १

पायं विगह विरत्तो, सकह गुणरयण रोहणसमाणो,
सिठी सुभदनामा, मणोरमा भारिया तस्स. २

પુત્તી ય વાલવિહવા, નામેણં રોહિણી અહીણગુણા,
જિણ સમણ લદ્દઠા, ગહિયઠા પુચ્છિયઠા ય. ૩

रोहिणीनुं उदाहरणु आ प्रभाषु छेः—

ઇહાં ન્યાયની રીતિથી શોભિત કુંડિની નામની વિશાળ નગરી હતી,
ત્યાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે દુર્જન જનોનો શત્રુજ હતો. ૧

ત્યાં સુદર્શન નામે શેઠ હતો, તે પ્રાચે વિકથાથી વિરક્ત રહી સ-
ત્કથ ગુણરૂપ રત્નનો રોહિણીચળ સમાન હતો. તેની મનોરમા નામે ભાર્યા
હતી. ૨

તેમની પૂર્ણ ગુણવાળી રોહિણી નામે બાળ વિધવા પુત્રી હતી. તે
જિનસિદ્ધાંતના અર્થને પૂછી અવધારીને સમજેલી હતી. ૩

પૂયદ્ જિણે તિસંજ્ઞં, અવંજ્ઞ મજ્ઞયણમાદ્ આયરદ્,
આવસ્સયાદ્ કિચ્ચં, નિચ્ચં નિચ્છિતિયા કુણદ્. ૪

ધમ્મં સંચદ્ નહુ કંપિ વંચણ અંચણ ગુરુણ પપ્પ,
નિયનામં વ વિયારદ્, કમ્મપ્પયદી પપ્પહગ્ગે. ૫

દાણં દેદ્ પહાણં, સુરસરિ સલિલુજ્જલં ઘરદ્ સીલં,
જહસત્તિ તવેદ્ તવં, માવદ્ સુહમાવણા સુમણા. ૬

ઇય નિમ્મલ ગિહિધમ્મા, અચલિય સમ્મા દઠં વલિયમોહા,
અવિત્તહજિણમય પયઢણ, પંઢિયા સા ગમદ્ દિવસે. ૭

અદ્ ચિત્તવિત્તિ અઢવીદ્, યુવણ અક્કમણ અહસયપયંઢો,
મોહો નામ નરિંદો, પાલદ્ નિકંઢયં રજ્ઞં. ૮

તેણી ત્રિસંધ્ય જિનપૂજા કરતી, સૂક્ષ્ણ પાઠ કરતી, તથા નિત્ય નિ-
શ્ચિંતપણે આવશ્યક વગેરે કૃત્ય કરતી. ૪

તેણી ધર્મને સંચિત કરતી, કોઈને ઠગતી નહિ, ગુરૂજનના ચરણ
પૂજતી, અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરે ગ્રંથોને પોતાના નામ માફક વિચારતી હતી. ૫

તેણી ઉત્તમ જ્ઞાન આપતી, ગંગાજળ જેવું ઉજ્જવલ શીળ ધારતી,
યથાશક્તિ તપ કરતી અને શુદ્ધ મન રાખી શુભ ભાવનાઓ ભાવતી. ૬

આ રીતે તેણી નિર્મળ ગૃહિધર્મ પાળતી, સમ્યક્ત્વમાં અચળ રહેતી,
મોહને ભેરથી તોડતી, અને ખરા જિન મતને પ્રગટ કરવામાં કુશળ રહેતી
થકી દિવસો પસાર કરતી હતી. ૭

હવે આણીમેર ચિત્ત વૃત્તિરૂપ અટવીમાં તમામ જગતને દાખી રા-
ખવામાં અતિશય પ્રયત્ન રહેલો મોહ નામે રાજા નિષ્કંટક રાજ્ય પાળતો
હતો. ૮

કહ્યાવિ નિયય દોસુ, ગ્ધટ્ટણ પવણં તુ રોહિણિં મુણિહં,
ચરવયણાઓ મોહો વિં, ચિંતણ ઘણિય મુન્વિગ્ગો. ૯

અહિસદ્દિયયસદાગમ, વાસિય ચિત્તાહ પિચ્છહ ઇમીણ,
કિત્તિયમિત્તં અમ્હાણ, દોસગહણે રસપ્પસરો. ૧૦

જહ કહવિ ઇમા એમેવ, ચિટ્ઠિહી કિત્તિયં ધુવં કાર્લં,
તા ણે નિસ્સંતાણં, કોવિ ન પિચ્છિહિહ ધૂલિં પિ. ૧૧

ઇય ચિંતંતસ્સ ઇમસ્સ આગઓ રાયકેસરી તણઓ,
પણમંતો વિ ન નાઓ, તો एसो મળહ અહિહિઓ. ૧૨

ઇત્તિયમિત્તા ચિંતા, કિં કજ્જહ તાય તાયપાયાણં,
જં તિજણવિ ન અન્નં, સમં ચ વિસમં ચ પિચ્છામિ. ૧૩

તો સે કહેહ મોહો, જહઠિયં રોહિણીહ વુત્તાંતં,
તં સોહ સિરે વજ્જાહહ વ્વ જાઓ ઇમો વિમળો. ૧૪

તે મોહ રાજાએ પોતાના દ્રુતના મુખે કયારેક સાંભળ્યું કે રોહિણી
તેના દોષો બધાકા પાડવામાં પ્રવીણ રહે છે, તે સાંભળીને તે ભારે ઉદ્વિગ્ન
થયો. ૯

તે વિચારવા લાગ્યો કે જુવો આ અતિ કપટી સદાગમથી ભમાયદ્ર
ચિત્તવાળી રોહિણી અમારા દોષ બોલવામાં કેટલું બધું ભેર વાપરે છે? બે
કોઈ રીતે હજુ કેટલોક વખત એ એમને એમ વર્ત્યા કરશે તો અમારું સ-
ત્યાનાશ વાળશે અને અમારી ધૂળ પણ કોઈ બેઈ શકશે નહિ. ૧૦-૧૧

એમ તે ચિંતવતો હતો તેવામાં ત્યાં તેના રાગકેસરી નામે પુત્ર
આવી પહોંચ્યો, તે તેને નમ્યો છતાં તે મોહ રાજા એટલો ચિંતા મગ્ન થયો
હતો કે તેનું તેને જ્ઞાન ન રહ્યું. તેથી તે રાગકેસરી બોલ્યો કે. ૧૨

હે તાત, તમે આટલી બધી ચિંતા શામાટે કરો છો? કેમકે હું
તો આપનું આખા જગત્માં કંઈ બધું ચતું ચતું બેઈ શકતો નથી. ૧૩

ત્યારે તેને મોહ રાજાએ રોહિણીનો યથાસ્થિત વૃત્તાંત કહી સંભ-
ળાવ્યો, તે સાંભળી તે તેના માથામાં વજ્રથી હણાયો હોય તેમ ઉદ્દાસ થયો. ૧૪

અહ સયલંપિ હુ સિન્નં, મુવિસન્નં મુક્કુમ્મતંબોલં,
જાય મથકે થક્કવિય, નટ્ટગીયાહવાવારં. ૧૫

इत्थं तरंमि सिमुणा, एगेणं इत्थियाइ एक्काए,
अट्टट्ट हाससहं, हसियं मुणियं च मोहेण. १६

તત્તો ચિંતઈ ગુરુમન્નુ, પસર પરિમુક્કદીહનીસાસો,
કે મઈ દુહિય એવં, અઈમુહિયા નણ પકીલંતિ. ૧૭

अह कुवियस्सा कूयं, नाऊणं निययसामिसालस्स,
हुठा भिसंघिमंती, गयभंती विन्नवई एवं. १८

देव निवज्जुवइ जणवय, भत्तकहा करण चउमुहा एसा,
भुवणजण मोहणी जोइणि व्व विगह चि मह भज्जा. ૧૯

एस सिस्स अइइठो, पमायनामा ममेव वरपुत्तो,
जंपुण हसिय मयके, तं पुच्छेमो इमे चेव. ૨૦

હવે મોહ રાજાનું તમામ સૈન્ય ફૂલ તબોલ તથા નૃત્ય ગીતાદિકે
કામ છોડી વગર પ્રસ્તાવે ઉઠાસીને બની રહ્યું. ૧૫

એવામાં એક બાળક તથા એક સ્ત્રી અટ્ટહાસ્યથી હસવા લાગ્યાં, તે
મોહ રાજાએ સાંભળ્યું. ૧૬

ત્યારે અતિશય ગુસ્સાથી લાંગો નીસાસો મૂકી તે ચિંતવવા લાગ્યો
કે હું દુઃખી છતાં કેાણુ આમ અતિ મુખી રહીને મજા કરે છે? ૧૭

ત્યારે દુષ્ટભિસંધિ નામનો મંત્રી તે કોપેલા પોતાના સ્વામિનો અ-
ભિપ્રાય બાણી લઈ ચોકસ થઈ આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૧૮

હે દેવ, રાજકથા-સ્રીકથા-દેશકથા-અને લોબનકથા રૂપ ચાર મુખ-
વાળી અને થોગિનીની માફક જગતના જનોને મુંઝાવનારી આ વિકથા નામે
મારી ભાર્યા છે. ૧૯

તેમજ આ બાળક મારો અતિ ઇષ્ટ પ્રમાદ નામનો પુત્ર છે. હવે એઓ
વગર પ્રસ્તાવે શામાટે હસ્યાં તે તમેજ એમનો પૂછો. ૨૦

તો હકારિય રત્ના, તે પુઠા મો તુમેહિ કિહ હસિયં,
 વજ્જરહ તત્થ હત્થી, પુજ્જા સંમં નિસામંતુ. ૨૧
 સિસુમિત્ત સજ્જકજ્જે, કિં તાઓ હસિયં વહ્હ ચિંતં,
 હય વિમ્હય વવસાણ, મણ સપુત્તાહ હસિયં તુ. ૨૨
 જં તાપ પસાયા રોહિણિં હમં ધમ્મઓ સ્વળદ્દેણ,
 પાહેડ મહં પિ સ્વયા, અહવા કે યં વરાઈ મે. ૨૩
 જે હવસંતા મળનાણિણો ય મે સુયજ્જુયાહ ચરણાઓ,
 મંસિયપુવ્વા તેસિં, સંસં પિ ન કોવિ જાણેહ ૨૪
 જે પુણ મણ ચરહસ, પુવ્વધરા સ્વહહાવિયા ધમ્મા,
 અજ્જવિ ધૂલિ વ્વ રુલંતિ, તાય પાયાણ પુરઓ તે. ૨૫
 તં સોડ ચિંતહ નિવો, ધન્નો હં જસ્સ મજ્જ સિન્નંમિ,
 મુવળજળ જળળમંસલ, વલાડ અવલાડ વિ હમાઓ. ૨૬

ત્યારે હાકે મારીને મોહ રાબાએ તેમને પૂછ્યું કે તમે શામાટે હ-
 સ્યા ? ત્યારે ત્યાં તે સ્ત્રી બોલવા લાગી કે હે પૂજ્ય, તમે રૂડી રીતે સાં-
 ભળો. ૨૧

બાળકથી પણ સાધી શકાય એવા કામમાં તમે આટલી ચિંતા કેમ
 ધરો છો ? એમ વિસ્મય પામીને હું તથા મારો પુત્ર હસ્યા છીએ. ૨૨

તમારી મેહેરબાની હોય તો આ રોહિણીને અરધી ક્ષણમાં ધર્મથી
 ભ્રષ્ટ કરવા હું સમર્થ છું. મારી આગળ એ બિચારી શી ગણતીમાં છે ? ૨૩

જે ઉપશાંત કષાયી અને મનપર્યવ જ્ઞાની થએલા તેવા કઈ એકને
 પણ મારા પુત્રની સાથે રહી ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ કર્યા છે, તેની સંખ્યાજ કોણ
 કરી શકે છે ? ૨૪

વળી મેં જે ચૌદ પૂર્વીઓને પણ ધર્મથી ખખડાવ્યા છે તે હજી સૂધી
 આપના પગ આગળ ધૂળ માફક રજળે છે. ૨૫

તે સાંભળીને મોહ રાબા વિચારવા લાગ્યો કે હું ધન્ય છું કે મારી
 સૈન્યમાં સ્ત્રીઓ પણ આવી જગ જીત કરનારી છે. ૨૬

ઇય સામત્થિય રન્ના, સા તણુઅંગી તણૂહસમગ્ગા,
સયહત્થ દિન્નવીઠા, સહરિસર્જિઘિય સિરોદેસા. ૨૭

તુહ સંતુ સિવા મગ્ગા, પિઠીઈ ચ્ચિય બલં પિ આગમિહી,
ઇય લહુ વિસજ્જિયા રોહિણીઈ પાસંમિ સા પત્તા. ૨૮

અહ તીઈ જોઈણીઈ, અહિઠિયા સા ગયા જિણહરેવિ,
અન્નન્નસાવિયાઈ, સમં કુણઈ વિવિહવિગહાઓ. ૨૯

નય પૂપ્પઈ જિર્ણિદે, દેવે વિ'ન વંદણ પસન્નમણા,
વટ્ટુદાસ બોલ બહુલા, કુણઈ વિઘાયં પરેસં પિ. ૩૦

નય કોવિ કિંપિ પમ્મણઈ, મહિઠિધૂય ત્તિ તોં અહપસંગા,
સજ્ઞાયજ્ઞાણરહિયા, મળિયા ઇમેણ સઢેળં. ૩૧

એમ વિચારીને મોહ રાબાએ તેણીને તેના પુત્ર સાથે પોતાને હાથે
ખીડું આપ્યું તથા હર્ષિત થઈ તેના મસ્તકે ચુંબન કર્યું. ૨૭

પછી તે બાલ્યો કે માર્ગમાં તને કશો વિદ્ય મ થાઓ, તારી પાછલ
તરતમાં ખીબું લફકર આવી પહોંચશે એમ કહી તેને રવાના કરી તે રાહિ-
ણીની પાસે આવી પહોંચી. ૨૮

હવે તે યોગિનીએ તેના ચિત્તમાં પ્રવેશ કર્યાથી તે રાહિણી જિન
મંદિરમાં જઈને પણ બૂદી બૂદી શ્રાવિકાઓ સાથે અનેક પ્રકારની વિકથાઓ
કરવા લાગી. ૨૯

તેણીએ જિન પૂજા કરવી છોડી દીધી, પ્રસન્ન મનથી દેવ વાંદવાં
છોડી દીધા, અને અનેક રીતે બકબક કરતી થકી ખીબાને પણ વિદ્ય કરનાર
થઈ પડી. ૩૦

તે મોટા શેઠની દીકરી હોવાથી તેની સામે કોઈ કંઈ કહી શકતો
નહિ, તેથી તે વિકથા કરનામાં અતિશય વળગીને સ્વાધ્યાય ધ્યાનથી પણ ર-
હિત થવા લાગી ત્યારે તેણીને એક આવકે નીચે સુજબ કહ્યું. ૩૧

કિં મહિણ અદ્યમત્તા, ધમ્મઠાણેવિ કુણસિ ઇય વત્તા,
જં મવિયાણ જિણેહિં, સયા નિસિદ્ધાઉ વિગહાઓ. ૩૨

(તથા ચોક્ત)

સા તન્વી સુમગા મનોહરરુચિઃ કતિક્ષણા મોગિની—
તસ્યા હારિ નિતંવર્વિવે મયવા વિપ્રેક્ષિતં સુશ્રુવઃ,
ધિક્કૃતા મુષ્ટ્રગતિં મલીમસતત્રૂં કાકસ્વરાં દુર્મગા—
મિત્યં સ્ત્રીજનવર્ણનિદન કથા દૂરે સ્તુ ધર્માર્થિનાં. ૩૩

અહો ક્ષીરસ્યા ન્નં મધુર મધુગાવાજ્યસંઢાન્વિતં—
(ચેત) રસઃ શ્રેષ્ઠો દધ્નો મુલ્લમુલ્લકરં વ્યંજનેભ્યઃ કિ મન્યત્,
ન પક્વાન્ના દન્ય દ્રવ્યયતિ મનઃ સ્વાદુ તાંબૂલ મેકં—
પરિત્યાજ્યા ગ્રાહ્યૈ રશનવિષયા સર્વદૈ વે તિ વાર્તા. ૩૪

હે બેહેન, તું અતિ છકી જઇને ધર્મસ્થાનમાં પહોંચી વાતો કાં કરે છે? જે માટે જિનેશ્વરે બાળ્ય જનોને વિકથાઓ કરવાનો સહા નિષેધ કરેલો છે. ૩૨

(તેં આ રીતે કે)

ફલાણી સ્ત્રી ક્ષાલાઅવાળી મનોહર સુંદર નેત્રવાળી તથા મોઝ માણુનારી છે, તેણીની કેડ મનોહર છે, તેણીનાં કટાક્ષ મનોહર છે—ફલાણી સ્ત્રીને ધિક્કાર થાઓ કેમકે તેની ચાલ ભટ જેવી છે, તે મેલા શરીરવાળી છે, તેનો સ્વર કાગડા જેવો છે, તે દુર્ભાગિણી છે—આ રીતે સ્ત્રીની પ્રશંસા અને નિંદા કરવાની વાતો ધર્માર્થિ જને નહિ કરવી. ૩૩

અહો દૂધપાકમાં જે મીઠું મધ, ગાયતું ઘી અને ખાંડ નાખ્યા હોય તો કેવું સરસ થાય? દહીંનો રસ તો બધાથી ઉત્તમ છે, શાકોના કરતાં સુખને ભાવનાર ખીણું શું હોય? પકવાન વગર મનને ખીણું કોણ રાજી કરે? તાંબૂલનો સ્વાદ ગ્યારજ છે. આ રીતે ખાવા પીવાના સંબંધની વાતો સમજી જનોએ હુમેશ ત્યાગ કરવી. ૩૪

રમ્યો માલવકઃ સુધાન્ય કનકઃ કાંચ્યા સ્તુ કિં વર્ણ્યતાં—
 દુર્ગા ગુર્જર યૂમિ રુદ્રદમટા લાટાઃ કિરાદ્યોપમાઃ,
 કશ્મીરે વર મુષ્યતાં સુલ્લનિધૌ સ્વર્ગોપમાઃ કુંતલા—
 વર્જ્યા દુર્જન સંગ વ ચ્છ્રુમધિયા દેશી કથૈ વં વિધા. ૩૫

રાજા યં રિપુવાર દારણ સહઃ ક્ષેમંકર શ્રૌરહા—
 યુદ્ધં भीम मभू तायोः प्रतिकृतं साध्वै स्य तेना घुना,
 दुष्टो यं म्रियतां करोतु मुचिरं राज्यं ममा प्यायुषा—
 भूयो बंधनिबंधनं बुधजनै राज्ञां कथा हीयतां. ૩૬

સિંગારરમ્ભુ તિહ્યા, મોહમઈ હાસકેલિ સંજનગા,
 પરદોસ કહણ પવણા, સાવિ કહા નેવ કહિયન્વા. ૩૭

તા જિણ ગણહર મુણિમાઈ, સક્કહા અસિલયાઈ છિંદિત્તા,
 વિગહાવલ્લિલિ તં હોમ્હુ, ધમ્મ જ્ઞાણંમિ લીળમણા. ૩૮

માળવો તો ધાન્ય અને સુવર્ણનો બંડાર છે, કાંચીનું શુ' વર્ણન કરીએ, ઉદ્ભટ સુભટોવાળી શુભરાતમાં તો ફરવુંજ મુશ્કેલ છે, લાટ તો કિરાટ જેવા છે, સુખ નિધાન કાશ્મીરમાં રહેવું સાઈ', કુંતલ દેશ તો સ્વર્ગ સમાન છે—આવા પ્રકારની દેશ કથા બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે દુર્જનના સંગ માફક વર્ણિત કરવી. ૩૫

આ રાજા દુશ્મનોના ટોળાને વારવામાં સમર્થ છે, પ્રભાતું બહુ' કરનાર છે, અને ચોરોને મારનાર છે;—તે બે રાજાનું બાળકર સુદ્ધ થયું, તેણે એનો ઠીક બદલો વાળ્યો, આ દુષ્ટ રાજા મરે તો સાઈ', આ રાજાને હું' માઈ' આયુષ્ય અર્ધણુ કરી કહું છું કે તે ચિરંકાળ રાજ્ય કરો—આ રીતની બારે કર્મ બંધની કારણ રાજકથા પડિત બનોએ પરિહાર કરવી. ૩૬

તેમજ શૃંગાર રસને ઉપભવનારી, મોહ પેદા કરનારી, હાસ્યકીડા ઉત્પાદક, અને પરદોષ દર્શાવનારી કથા પણ નહિ બોલવી. ૩૭

માટે જિનેશ્વર, ગણધર, અને સુનિ વગેરેની સત્કથાઈય તરવારવડે વિ કથાઈય વલ્લીને કાપી કરીને ધર્મ ધ્યાનમાં હે બેહેન, તું લીન થા. ૩૮

સા મળઈ તઓ હે માય, જિણગિહં પિહગિહં વ પાવિચા,
નિયનિય મુદ્દુદ્ધ કહણેણ, હુંતિ મુદ્ધિયા સળં મહિલા. ૩૯
નય વચાણ નિમિત્તં કો વિ હુ કસ્સવિ ગિહં સમલિયંદ,
તા પસિય અમ્હ તુમણ, ન કિંપિ ઇય જંપિયન્નં તિ. ૪૦
તો સવ્વહા અજોગ ત્તિ ચિંતિયં મોણસંઠિઓ સઠો,
ઇયરી ચિરાત્ત મેહે સમાગયા પમણિયા પિટ્ઠા. ૪૧
વચ્છે વિગહાવિસણ, મુમ્મઈ તુદ્ધ જ્ઞવરવો મિસં લોણ,
ણસો સચ્ચો અલિઓ વ હણઈ પયદાંમિ નણુ મહિમં. ૪૨

(ઉત્તર)

વિરુદ્ધ સ્તર્યો વા ભવતુ વિતર્યો વા વદિપરં,
મતિસદ્ધઃ સર્વસ્મિન્ દરતિ મહિમાનં જનરવઃ
તુલોચીર્ણસ્વાપિ પ્રકટ નિદતા ઘોષ તપસો
રવે સ્તાદૃક્ તેજો નહિ ભવતિ ક્લન્યાં ગત ઇતિ. ૪૩

ત્યારે તે બોલી કે હે ભાઈ, પિયરના માફક જિનગૃહમાં આવી પો-
તપોતાની સુખ દુઃખની વાતો બોલી ક્ષણભર સીઓ સુખી થાય તેમાં શું
વાંધો છે? ૩૯

વાતોના માટે કોઈ કોઈના ઘરે મળવા જતું નથી. માટે મહેરબાની
કરી અમને તારે કંઈ પણ કહેવું બેઠવું નથી. ૪૦

ત્યારે તેણીને સર્વથા અયોગ્ય બાણી તે શ્રાવક માન ધરી રહ્યા. પે-
હેલીબર શોહિણી પણ બહુ મોટી ઘરે આવી જોટલે તેના પિતાએ તેને
કહ્યું. ૪૧

હે પુત્રી, લોકમાં તારી વિકથા બાળત ભારે ચર્ચા થતી સંભળાય
છે તે ઠીક નહિ, કેમકે સાચી કે ખોટી પણ લોકવાણી મહિમાનું નાશ કરે
છે. ૪૨

છ એક બોલવામાં આવતી લોકવાણી વિરુદ્ધ અથવા ખરી કે ખોટી
હોય તોપણ સર્વ સ્થળે મહિમાને તોડે છે. જુવો સકળ અધિકારનો નાશ
કરનાર સૂર્ય તુલાથી જિતરીને પણ જ્યારે કન્યા સશિમાં ગમન કરે છે ત્યારે
તે કન્યા ગાત્રી કહેવાયાથી તેણું તેણું તેજ રહી શકતું નથી. ૪૩

તા પુત્તિ મુત્તિપડિકૂલ, વત્તિણિ વત્તિણિ ચ નરયસ્સ,
 મુંચમ્મ પરદોસ કહં, મુહં જઈ ચ્છસિ જઓ મણિયં. ૪૪
 યદી ચ્છસિ વત્તીકર્ત્તુ, જગ દેકેન કર્મણા,
 પરાપવાદ સસ્યેમ્મ્ય શ્ચરંતીં ગાં નિવારય. ૪૫
 યાવત્ત પરગુણ પરદોષ, કીર્ત્તને વ્યાવૃત્તં મનો ભવતિ,
 તાવ દ્વરં વિશુદ્ધે, ધ્યાને વ્યગ્રં મનો (ધ્રિયતાં) ૪૬
 તો રોહિણી પયંપડ, પદમં તા તાય આગમો વજ્જો,
 જં પર ગુણદોસ કહા, હમાહ સઘ્વા પયટ્ઠંતિ. ૪૭
 નય કોવિ इत्थ દીસઈ, મોળધરો જં હમેવિ મહરિસિણો,
 પરચરિય કહણ નિરયા, ચિઠંતિ વિસિઠચિઠા વિ. ૪૮
 હચ્ચાઈ આલમાલં, મણિરી અવહીરિયા ય પિણનાવિ,
 ગુરુમાર્ગહિ વિ ઇસા, ઉવેહિયા મમ્મ સચ્છંદં. ૪૯

માટે હે પુત્રી, સુકિતથી પ્રતિકૂળ વર્તનારી અને નરકની વાટ એવી
 પરનિહાને બે તું સુખ વાંછતી હોય તો છોડી દે. ૪૪

બે તું ફક્ત એક કામથી આખા જગતને વશ કરવા ઇચ્છતી હોય
 તો પરાપવાદરૂપ ધાસમાં ચરતી તારી વાણીરૂપ ગાયને રોકી રાખ. ૪૫

બેટલું પરગુણ અને પરદોષ કહેવામાં આપણું મન રોકાય છે, તે-
 ટલું બે વિશુદ્ધ ધ્યાનમાં રોકાતું હોય તો કેટલો ફાયદો થાય ? ૪૬

ત્યારે રોહિણી બોલી કે હે પિતા, બે એમ હોય તો પેહેલાં તો
 ત્યારે આગમજ બાધિત થશે, કેમકે એનાથીજ પરના ગુણ અને દોષની કથા
 ચાલુ થાય છે. ૪૭

આ જગતમાં સર્વથા મૌન ધરનાર કોણુ દેખાય છે ? બે માટે આ
 મહુર્ષિઓ પણ વિશિષ્ટ એટા કરતા થકા પારકાં ચરિત્ર કહ્યા કરે છે. ૪૮

ઇત્યાદિ ગોળમાલ બોલતી સાંભળીને પિતાએ પણ તેની અવગણના
 કરી. તેમજ ગુરૂ વગેરેએ પણ તેની ઉપેક્ષા કરી એટલે તે સ્વચ્છંદ બની ભ-
 મવા લાગી. ૪૯

અહ રાય અગમહિસીઈ, સીલવિસણ વિમાસિરી કહ્યા,
 દાસીદિ સુયા દેવીઈ, સાહિણ સા કહઈ રત્નો. ૫૦
 કુવિણ નિવેણ તઓ, હક્કારિય સે પિયા સવાલદ્ધો,
 તુહ ધૂયા અમ્હં પિ હુ, વિરુદ્ધ મેવં સમુલ્લવઈ. ૫૧
 દેવ ન અમ્હં મળિયં, કરેઈ એસ ત્તિ સિઠિણા વુત્તે,
 વહુયં વિઢંવિહ મિમા, નિવિસયા કારિયા રત્ના. ૫૨
 તત્તો નિંદિજ્જંતી, પપ્પણ પામણ વિ જણેણ,
 પિચ્છિજ્જંતી સુયણેહિ, નેહ તરલાઈ દિઠીપ્પ. ૫૩
 કહ દારુણો વિવાગો, વિગહાસત્તાણ इत्थવિ જિયાણ,
 ઇય વઠંતી નિવેય, રસમરં સક્કહજણાણ. ૫૪
 નૂળં ધમ્મો વિ ઇમાણ, પરિસો જં ઇમં ફલં પત્તં,
 હહ બોહિવીય ધાયં, કુવ્વંતી ઠાણઠાણંમિ. ૫૫

હવે એક વેળાએ તેણી રાત્રની પટરાણીના શીળ બાબત વિરૂદ્ધ વાત કરવા લાગી તે રાણીની દાસીએ સાંભળી રાણીને કહી, અને રાણીએ રાત્રને કહી, ૫૦.

તેથી રાત્રએ ગુરસે થઈ તેના બાપને બોલાવી કપડો હીધો કે તારી પુત્રી અમારૂં પણ આવું ભૂંડું બોલે છે. ૫૧

શેઠ બોલ્યો કે હે દેવ એ અમારૂં કહ્યું માને તેમ નથી. ત્યારે રાત્રએ તેની ખૂબ વિટંબના કરીને તેને દેશ છોડી જવાનો હુકમ કર્યો. ૫૨

ત્યારે તે પગલે પગલે સામાન્ય જનોથી નિંદા પામતી, તથા તેના સગા વહાલા તરફથી ટગર ટગર બેવાતી થકી દેશપાર થઈ. ૫૩

તેણીની તે સ્થિતિ બેઠ સત્કથા કરનાર જનો વધુ નિર્વેદ પામ્યા કે હાય હાય ! વિકથામાં આસકત થનાર જીવોને કેવાં દારૂણ દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે ? ૫૪

વળી તેણીને તેવું કૃળ પામેલી બેઠને કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે અરે એનો ધર્મ પણ એવોજ હશે, એમ તે ઠામ ઠામ બોધિનીજના ઘાતની કારણ બની. ૫૫

બહુવિદ સીયાયવણુ, પિવાસ વાસાઈ દુક્તસંતત્તા,
મરિજ્ઞ ગયા નરયં, તત્તો હ્રસ્વદ્વિજ્ઞ પુણો. ૫૬

તિરિણ્ણું વહુયમવે, અણંતકાલં નિગોયજીવેસુ,
મમિહં લહિય નરમવં, કમસો ાકર રોહિણી સિદ્ધા. ૫૭

અહ સો સુમદ્દસિઠી, નિયપુત્તિ વિહંબણં નિણ્ણ,
ગુરુવેરગ પરિગઓ, જાઓ સમણો સમિયપાવો. ૫૮

તવચરણ કરણ સજ્ઞાય, સક્કહા સંગઓ ગયપમાઓ,
વિગહાવિરત્ત ચિત્તો, કમેણ સુદ્ધમાયણં જાઓ. ૫૯

एवं ज्ञात्वा दुःकथाव्यापृतानां, दुःखानंत्य दुस्तरं देहभाजां,
वैराग्या चै वैधुमुक्ता, नित्यं वाच्या सत्कथा एव भव्यैः ६०

(इति रोहिणी ज्ञातं समाप्तं.)

તે બહુ પ્રકારના તાઠ નાપ તથા બ્રુધા પિપાસા વગેરે દુઃખો સહીને
મરીને નરકે ગઈ, ત્યાંથી નીકળીને ફરી તિર્યચના બહુ ભવ કરી અનતો
કાળ નિગોદમાં રખડી અનુક્રમે મનુષ્ય ભવ પામી તે રોહિણી મોક્ષે પહોંચી. ૫૭

હવે તે સુભદ્ર શેઠ પોતાની પુત્રીની વિટંબના બેઠને મહા વૈરાગ્ય
પામી દીક્ષા લઈ પાપને શમાવી તપ, ચારિત્ર, સ્વાધ્યાય, તથા સત્કથામાં
પ્રવૃત્ત રહી પ્રમાદને દૂર કરી વિકથાઓથી વિરક્ત રહી ક્રમે કરી સુખ ભા-
ગ્ય થયો. ૫૮-૫૯

આ રીતે જે પ્રાણિઓ વિકથામાં વળગ્યા રહે છે તેમને થતા અનેક
દુઃખ બાણી કરીને ભવ્ય જનોએ વૈરાગ્યાદિક ભરપૂર અને નિર્દોષ સત્કથાજ
હમેશાં વાંચવી. ૬૦

આ રીતે રોહિણીનું ઉદાહરણ પૂરું થયું.

અતુર્દશતમ ગુણ.

ઉક્તઃ સત્કથાં ઇતિ ત્રયોદશો ગુણઃ, સંપ્રતિ સુપક્ષયુક્તં ચ-
તુર્દશં ગુણં વ્યાખ્યાતુ માહ.

સત્કથપણા૩૫ તેરમો ગુણ કહ્યો, હવે સુપક્ષ યુક્તપણા૩૫
ચૌદમા ગુણની વ્યાખ્યા કરતા કહે છે:—

(મૂઠ ગાથા.)

અણુકૂલ ધમ્મસીલો—
સુસમાચારો ય પરિયણો જસસ,
એસ સુપક્સો ધમ્મ—
નિરંતરાયં તરૂ કાઝં. ૨૧

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

જેનો પરિવાર અનુકૂળ અને ધર્મશીલ હોય સદાચારયુક્ત
હોય, તે પુરૂષ સુપક્ષ કહેવાય, તેવો પુરૂષ નિર્વિદ્વપણે ધર્મ કરી
શકે છે. ૨૧

(ટીકા.)

હવે પક્ષઃ પરિવારઃ પરિકર ઇત્યેકોડર્યઃ, શોભનઃ પક્ષો યસ્ય સ સુપક્ષ,
સ્તમેવ વિશેષેના હ—

ધહાં પક્ષ, પરિવાર, કે પરિકર એ શબ્દ એક અર્થવાળા છે, તેથી
શોભન પક્ષ એટલે પરિવાર જેનો હોય તે સુપક્ષ કહેવાય, તેજ વાત વિશેષે
કરી કહે છે;—

અનુકૂલો ધર્માવિગ્રહારી—ધર્મશીલો ધાર્મિકઃ—સુસમાચારઃ સદાચા-
રચારી—પરિજનઃ પરિવારો—યસ્ય એસ સુપક્ષો મિધીયતે.

અનુકૂળ એટલે ધર્મમાં વિદ્વ નહિ કરનાર—ધર્મ શીળ એટલે ધા-
ર્મિક, અને સુસમાચાર એટલે સદાચાર પરાયણ—પરિજન એટલે પરિવાર
હોય જેનો તે સુપક્ષ કહેવાય.

સ ચ ધર્મ નિરંતરાયં નિઃપત્યૂહં તરહ ચિ શ્વનોતિ કર્તુ મનુષ્ઠાતું,
ભદ્રનંદિ કુમારવ દિતિ.

એવો સુપક્ષવાળો પુરૂષ ધર્મને નિરંતરાયપણે એટલે નિર્વિઘ્નપણે કરવાને એટલે અનુષ્ઠિત કરવાને સમર્થ થાય છે, ભદ્રનંદિ કુમારની માફક.

इद मत्र हृदयं—अनुकूलो धर्म प्रयोजनानि कुर्वतः प्रोत्साहकः साहा-
य्यकारी च स्यात्;

ઇહાં આ હૃદયર્થ છે:—અનુકૂળ પરિવાર ધર્મના કામ કરતાં ઉત્સાહ વધારનાર અને મદદગાર રહે છે;

धर्मशीलो धर्मप्रयोजनेष्व भ्यर्थितो ना भियोगं मन्यते, अपित्वनुग्रहं
मन्यते;

ધર્મશીલ પરિવાર ધર્મના કામોમાં રોકવામાં આવતા પોતાના પર ૬-
આણુ થયું નહિ માનતાં અનુગ્રહ થયો માને છે;

सुसमाचारो राजविरुद्धा वक्तव्य परिहारी धर्म लाघव हेतु न भवेत्;

સુસમાચાર પરિવાર રાજ વિરુદ્ધ વગેરે અકાર્યને પરિહરનાર હો-
વાથી ધર્મની લઘુતાનો હેતુ નથી થતો;

अत एवंविधः सुपक्षो धर्माधिकारी स्या दिति.

આટે એવા પ્રકારના સુપક્ષવાળો પુરૂષ જ ધર્માધિકારી થઈ શકે.

भद्रनंदी कुमार कथा चैवं.

इह मुरयण सोहिल्लं, करिवयण समं समत्थि वसमपुरं,
ईसाण दिसाइ तहिं, थूमकरंढं ति उज्झाणं. १

ભદ્રનંદિ કુમારનું ઉદ્દાહરણ આ પ્રમાણે છે.

ઇહાં હાથીના ગુળ માફક સારા રત્નોથી શોભતું રૂપભયુર નામે ન
ગર હતું, તેની ઇશાન કોણમાં સ્તૂપકરંડ નામે ઉદ્યાન હતું. ૧

સર્વો હગતરુ નિયરે, તત્થાસી પુન્નનામજ કલ્લસ્સ,
સંનિહિયપાહિરેસ્સ, ચેદ્યં વદુયજણ મહિયં. ૨

તં નયરં પરિપાલઈ, માલઈ કુસુમં વ માલિઓ અહયં,
લહુયકરો પવરગુણો, ધણાવહો નામ નરનાહો. ૩

સહસંતે હરસારા, અક્કલિય વિસાલસીલ પબ્બારા,
તસ્સા સિ મહુરપુંદર, સરસ્સઈ સરસઈ મજ્જા. ૪

સા નિસિ કયાઈ વયણે, હરિં વિસંતં નિર્ણવિ પહિવુદ્ધા,
નરવઈ સમીવ મુવગમ્મ, સમ્મ મક્ખેઈ તં મુમિણં. ૫

રજ્જધરો તુહ પુત્તો, હોહી મણિણ નિવેણ સા एवं,
હોહિત્તિ મણિય રઈ ભવણ, મુવગયા ગમઈ નિસિસેસં. ૬

તે ઉદ્યાનમાં સર્વ રૂતુમાં ફળતાં અનેક આડો હતાં, ત્યાં પૂર્ણનામ
નામના પરિકરધારી યક્ષતુ' બહુ જનમાન્ય એત્ય હતુ'. ૨

તે નગરને માલતીની લતાને જેમ માળી ઉછેરે તેમ પ્રવર શુશ્રુષાળી
ધનાવહુ નામે નરનાથ હલકા કરવડે પાલન કરતો હતો. ૩

તેની હજાર રાણીઓ હતી, તેમાં સૌથી સારી, અખંડિત શીળ પા-
ળનારી, અને મધુર વાણી બોલનારી સરસ્વતી નામે રાણી હતી. ૪

તેણીએ કોઈ વેળા રાતે સ્વપ્નમાં પોતાના મુખમાં 'સિંહ' પેસતો
જોયો. બાદ બીજીને રાત્રી પાસે જઈ તેણીએ સમ્યક્ રીતે તે સ્વપ્ન કહી જ-
ણાવ્યું. ૫

રાત્રીએ કહ્યું કે રાત્રીનો ભાર ઉપાડનાર તારો પુત્ર થશે. ત્યારે
'એમજ થાઓ' એમ કહીને તે રતિલવનમાં આવી શેષ રાત્રિ પસાર કરવા
લાગી. ૬

ગોસે તોસપરવસો, રાયા ણ્હાઓ અલંકિય સરીરો,
સીંહાસણ માસીણો, સદાવહ મુમિણસત્યવિજ્ઞ. ૭

તેવિ તઓ લહુ ન્હાયા, કયકોણ્ય મંગલા સમાગમ્મ,
વદ્ધાવિત્તુ જણેં વિજણેણ નિવં મુહનિસન્ના. ૮

મહાસર્ણમિ પવરે, દેવિં ઠાવિત્તુ જવણિયં તરિયં,
રાયા પુપ્ફકુલકરો, તં મુમિણં અવક્ષણે તેસિં. ૯

સત્યાઈ વિચારેણં, નિવપુરઓ તે કહંતિ જહ સત્યે,
ઘાયાલીસં મુમિણા, તીસં વુત્તા મહામુમિણા. ૧૦

ચલદસ ગયાઈ મુમિણે, નિયંતિં જિણચક્કિ માયરો તેસિં,
કમસો સગ ચલદકં, હરિવલ મંદહિય જણનીઓ. ૧૧

દેવીણ જં દિટો, મુમિણે પંચાણણો તઓ પુત્તો,
સમયંમિ રજ્જસામી, રાયા હોહી મુળી અહવા. ૧૨

પ્રભાતે રાજા હુષિત થઈ નાહી ધોઈ અલંકાર ધારી સિંહાસને બેસી
સ્વપ્ન શાસ્ત્રના જાણનારાઓને બોલાવતો હોયો. ૭

ત્યારે તેઓ પશુ ઝટપટ નહાઈ ધોઈ કૌતુક મંગળ કરી ત્યાં આવી
રાજાને જ્યવિજ્ય શખદથી વધાવી મુખે બેઠા. ૮

બાદ રાજા રાણીને પઠઠામાં ભદ્રાસનપર બેસાડી ફૂલફળ હાથમાં ધરી
તેમને તે સ્વપ્ન કહેવા લાગ્યો. ૯

તેઓ શાસ્ત્ર વિચારીને રાજા આગળ કહેવા લાગ્યા કે, શાસ્ત્રમાં બે-
તાળીશ જાતનાં સ્વપ્ન અને ત્રીશ જાતનાં મહા સ્વપ્ન કહેલાં છે. ૧૦

જિનેશ્વર અને ચક્રવર્તિની માતાઓ હાથી વગેરે ચૌદ સ્વપ્નો જીવે
છે, વાસુદેવની માતા સાત જીવે છે, બળદેવની માતા ચાર જીવે છે અને
માંડળિક રાજાની માતા એક જીવે છે. ૧૧

રાણીએ સ્વપ્નમાં સિંહ જોયો તેથી પુત્ર થશે અને તે સમય આ-
વતાં કાંતો રાજ્યપતિ રાજા થશે અથવા તો મુનિ થશે. ૧૨

જવલદ્ધ વિજલપીડ, દાળા તો તે ગયા સગેહેસુ,
દેવી પસત્થ સંપુત્ર, દોહલા વહ્ન તં ગર્ભં. ૧૩

સમણ પસવડ પુત્તં, કંતિલ્લં દિનમણિં વ ગુન્નવદિસા,
વદ્ધાવણયં રાયા, કારાવડ ગુરુવિમૂર્છણ. ૧૪

મદ્કરો નંદિકરો ત્તિ, સે કયં નામ મદ્નંદિ ત્તિ,
પળધાઈ સંગદિઓ, વદ્ધ ગિરિગય તરુવ્વ કમા. ૧૫

સો સમણ સયલકલા, કુસલો અણુકૂલ પરિયણો ધણિયં,
પત્તો તારુન્ન મણુન્ન, પુન્નલાયન્ન નીરનિર્હિં. ૧૬

પાસાયસણ પંચડ, કારિય પરિણાવિઓ હમો પિડળા,
સિરિદેવી પમુહાઓ, પંચસય નરિંદ ધૂયાઓ. ૧૭

રાજાએ તેમને ઘણું પ્રીતિદાન આપી વિદાય કર્યા, બાદ રાણી ઉત્તમ
હોહો પૂરા કરતી થકી તે ગર્ભને વહેવા લાગી. ૧૩

તેણીએ અવસરે પૂર્વદિશા જોમ સૂર્યને પ્રગટાવે તેમ કાંતિમાન પુત્ર
જન્મ્યો. ત્યારે રાજાએ મોટા ઠાઠથી તેની વધામણી કરાવી. ૧૪

તે ભદ્રકારી અને નંદિકારી હોવાથી તેનું ભદ્રનંદિ એવું નામ આ-
પ્યું. તે કુમાર પર્વતની ખીણમાં જોડેલા તરૂની માફક પાંચ ધાત્રીઓના
હાથમાં રહી વધવા લાગ્યો. ૧૫

તે સમયસર સર્વ કળાઓમાં કુશળ થયો અને તેનું તમામ પરિજન
તેને અનુકૂળ રહેવા લાગ્યું, એ રીતે તે પરિપૂર્ણ અને પવિત્ર લાવણ્યરૂપ
જળના દરિયા સમાન યૌવન વયને પામ્યો. ૧૬

ત્યારે રાજાએ તેના માટે પાંચસો મેહલ બંધાવી તેને શ્રીદેવી પ્રમુખ
પાંચસો રાજપુત્રીઓ પરણાવી. ૧૭

તાહિ સમં સો વિસણ, વિસાય વિસવેગ વિરહિઓ સંતો,
 મુંજઈ દેવો દોગુંદગુ વ્વ દેવાલણ દિવ્વે. ૧૮
 થૂમકરિં દુહજાણે, તત્થ ન્નદિણે સમોસઠો વીરો,
 વદ્ધાવિઓ નરિંદો, પચ્છિપુરિસેણ લહુ ગંતું. ૧૯
 સઠ દુવાલ સલક્ષ્ણે, પીડિદાણં દલિત્તુ તસ્સ નિવો,
 વીરં વંદિચકામો, નિગ્ગચ્છઈ કૂણિયવ્વ તઓ. ૨૦
 કુમરો વિ મહનંદી, નંદીજુયધમ્મસીલ પરિવારો,
 પવરં રહ મારુઠો, પત્તો સિરિવીર નમણત્થં. ૨૧
 કુમરસ્સ પીડવસઓ, રાઈ સરતલવરીઈ પુત્તા વિ,
 વીર જિણ વંદણત્થં, ચલિયા કલિયા પરિયણેણં. ૨૨
 નમિય જિણં તે સવ્વે, સુણંતિ ધમ્મં કહેઈ સામી વિ,
 જહ્ બજ્જંતિ જિયા ઇહ, કમ્મેહિ જહા વ મુચ્ચંતિ. ૨૩

તેમની સાથે તે કશી પણ દિલગીરી વગર દિવ્ય દેવભુવનની અંદર
 રહેલું દોગુંદક દેવની માફક વિષય સુખ ભોગવવા લાગ્યો. ૧૮

ત્યાં સ્તૂપકરંડ ઉદ્યાનમાં એક વેળા ભગવાન વીર પ્રભુ સમોસઠો,
 એટલે સમાચાર આપનાર માણસે ઘટ જઈ રાત્રીને વધામણી કીધી. ૧૯

રાત્રીએ તેને સાડાચારલાખ પ્રીતિદાન આપ્યું, બાક કોણિકના મા-
 ફક તે રાત્રી વીર પ્રભુને વાંદવા નીકળ્યો. ૨૦

ભદ્રનંદી કુમાર પણ વાજતે ગાજતે આલતા ધર્મશીળ પરિવારને સાથે
 લઈ ઉત્તમ રથપર ચડીને વીર પ્રભુને નમવા ત્યાં આવ્યો. ૨૧

કુમારની પ્રીતિના વશે કરીને બીજા પણ ઘણા કુમારો પરિજન સાથે
 વીર પ્રભુને વાંદવા નીકળી પડ્યા. ૨૨

તેઓ ત્યાં આવી જિનને નમીને ધર્મ સાંભળવા લાગ્યા. વીર સ્વા-
 મિએ પણ તેમને જીવો કર્મથી કેમ બંધાય છે અને કેમ છુટે છે તે બાબત
 કહી સંભળાવી. ૨૩

ઇય સોઝ મહનંદી, નંદિયહિયઓ ગહિત્તુ જિણપાસે,
સમત્તમૂલ મણહં, ગિહિધર્મ્મં સ ગિહ મણુપત્તો. ૨૪

અહ પુચ્છહ સિરિગોયમ, સામી સામિયદુહં મહાવીરં,
પહુ एस મહનંદી, કુમરો અમરો ઇવ મુરુવો. ૨૫

સોમુવ્વ સોમમુત્તો, સોહમ્મ નિહીય સયલ જણહો,
સાહૂણં પિ વિસેસેણ, સમઓ કેણ કમ્મેણ. ૨૬

જંપહ જિણો વિદેહે, આસી પુંડરિમિણીહ નયરીણ,
વિજઓ નામ કુમારો, સળંકુમારો ઇવ મુરુવો. ૨૭

સો કહિઆવિ સમવણે, મવણગુરં ગુરુગુણોહ કયસોહં,
જુગ વાહું જિણનાહં, મિહ્સાહકણ નિયહિંતં. ૨૮

તો ઘ્વત્તિ ચત્તવિત્તા, સળો ગઓ સંમુહં સગઠપણ,
તિપયાહિણી કરિત્તા, વંદહિં તં ધૂમિ મિલિયસિરો. ૨૯

તે સાંભળીને ભદ્રનંદી અપ્પનંદિત મનથી વીર પ્રભુ પાસે સમ્યક્ત્વ
મૂળ નિર્મળ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારીને પોતાને મુકામે આંચો. ૨૪

આ અવસરે ગોતમ સ્વામિ દુઃખ શમાવનાર મહાવીર પ્રભુને પૂછવા
લાગ્યા કે હે પ્રભુ, આ ભદ્રનંદી કુમાર દેવની આક્રંક રૂપવાન્ છે, ચંદ્રની
આક્રંક સૌમ્ય મૂર્તિવાન્ છે, 'સોભાગ્યવુ' નિધાન છે, સકળ જનને પ્રિય છે,
અને સાધુઓને પણ વિશેષે કરીને સંમત છે, તે શા કર્મે કરીને તેવો થયો
છે? ૨૫-૨૬

જિનેશ્વર બોલ્યા કે, મહા વિદેહ ક્ષેત્રમાં પુંડરીકિણી નગરીમાં વિ-
જય નામે કુમાર હતો તે સનત્કુમારની આક્રંક રૂપવાન્ હતો. ૨૭

તેણે એક વેળા પ્રવરગુણ શોભિત જગદ્ગુરુ યુગબાહુ જિન નાથને
પોતાના ધર તરફ ભિક્ષા માટે પધારતા બોલ્યા. ૨૮

ત્યારે તે ઝટ નેતરના આસનથી ઊઠીને સાત આઠ પગ સામે જઈ
ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપીને ભૂમિમાં માથું નમાવી તેમને વાંદવા લાગ્યો. ૨૯

મળઈ ચ સામિય આહાર, ગહનઓ મહ કરેસુ સુપસાયં,
દન્વાઈસુ ઉવણતો, જિણોવિ પાળી પસારેઈ ૩૦.

અહ સો વિજય કુમારો, હરિસમરુઢિમ્મજ્જ બહુલ કોમંચો,
વિપ્પારિય નયણ જુઓ, વિયસંત પસંત મુહકમલો. ૩૧

આહારેણ વરેણં, પઢિલામઈ પરમમત્તિ સંજુતો,
કયકિચ્ચં અપ્પાણં મન્નંતો મળવઈ તણૂદિ. ૩૨

ચિત્તં વિત્તં પત્તં, તિન્નિવિ ઇયાઈં લહિય દુલહાઈં,
પઢિલામંતેણ તયા, સમજ્જિયં તેણ ફલ મેયં. ૩૩

પુન્નાણુવંધિ પુન્નં, ઉત્તમમોગા ચ સુલહ બોહિત્તં,
મણુયાહયં ચ બદ્ધં, કઓ પરિત્તો ચ સંસારો. ૩૪

અન્નં ચ તદ્દિં તદ્દયા, પાહનૂભૂયાઈં પંચ દિન્વાઈં,
પહયાહ દુંદુહીઓ, ચેલુલ્લેવો સુરેદિ કઓ. ૩૫

બાહ તે બોલ્યો કે હે સ્વામિ, મારે ત્યાંથી આહાર અહણુ કરીને
મારાપર મહેરબાની કરો, ત્યારે દ્રવ્યાદિકનો ઉપયોગ કરી જિનરાજે હાથ
પહોળો કર્યો. ૩૦

હવે તે વિજય કુમાર હર્ષથી રોમાંચ જીભાં કરીને ખુલ્લેલી આંખે
અને હસતા મુખકમળે પરમ ભક્તિવટે ઉત્તમ આહાર બહોરાવીને મન વચન
કાયથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યો. ૩૧-૩૨

ચિત્ત, વિત્ત, અને પાત્ર એ ત્રણ ભોગાં મળવાં હુલ્લ છે, તે તેણે
મેળવીને તે વખતે ભગવાનને પ્રતિલાલિત કર્યાં, તેનું આ કૃણ છે. ૩૩

તેણે તેમ કરતાં પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય, ઉત્તમ ભોગ, સુલભ બોધિ-
પણું, અને મનુષ્યનું આયુષ્ય બાંધ્યું તેમજ સંસારને પણુ હૃદમાં આણ્યો
છે. ૩૪

આ વખતે તેને ત્યાં પાંચ દિવ્ય પ્રગટ થયાં તે આ રીતે કે દેવ
હુંહુભિ વાગવા માંડી. ૩૫

મુકા હિરન્યુટી, વુટી કુસુમાણ પંચવ્રજાણ,
 ગયણંગણમિ છુટં, અહો મુદાણં મુદાણં તિ. ૩૬
 રાયાપમુહો લોઓ, મિલિઓ વહુઓ સ તત્થ વેળા વિ,
 સો વિજઓ વિજિયમઓ, પસંસિઓ હરિસિયમણે. ૩૭
 મુત્તુણ વહું કાલં. વિજઓ મોણ સમાહિણા મરિહં,
 લોયપિયાહ ગુણ જુઓ, જાઓ સો મહનંદિ તિ. ૩૮
 પુચ્છહ મુણિંદમૂઈ, કિં एसો મિણિહી સમણધમ્મં,
 મળહ જિણો મિણિહસ્સહ, સમયંમિ સમાહિઓ સમ્મં. ૩૯
 વિહરહ અન્નત્થ પહ્, કુમરો વિ હુ કુણહ સાવયં ધમ્મં,
 અણુકૂલ વિણીય મુધમ્મ, સીલ પરિવાર પરિયરિઓ. ૪૦
 અહ અન્નયા કયાઈ, અઠમિમાઈસુ પવ્વદિયહેસુ,
 ગંતું પોસહસાલં, પાસવણુ ચ્ચારમૂખીઓ. ૪૧

દેવોએ વચ્ચેની સોનાની અને પાંચ વર્ણના કૂલની વૃદ્ધિ કરી, અને આકાશમાં “અહો મુદાણં અહો મુદાણં” એવો ઉદ્બોધ કર્યો. ૩૬

ત્યારે ત્યાં રાજા પ્રમુખ ઘણા લોક એકઠા થયા, તેમણે પણ તે નિરક્ષિત્રાની વિજય કુમારની હર્ષિત મનથી પ્રશંસા કરી. ૩૭

પછી તે લોકપ્રિય વિજય કુમાર ત્યાં બહુ કાળ સૂધી ભોગ ભોગવી સમાધિએ મરીને આ ભદ્રનંદિ કુમાર થયો છે. ૩૮

ત્યારે જોતામ સ્વામિએ ભગવાનને ‘પૂછયું’ કે, એ શ્રમણ ધર્મ ગ્રહણ કરશે કે કેમ? ભગવાને કહ્યું કે હા, આવસર આવતાં સમ્યક્ રીતે સમાહિત થઇ તે શ્રમણ થશે. ૩૯

પછી ભગવાન અન્યત્ર વિચરવા લાગ્યા, અને કુમાર અનુકૂળ વિનીત અને ધર્મ શીળ પરિવારવાળો રહીને શ્રાવક ધર્મ પાળવા લાગ્યો. ૪૦

હવે તેણે એક વેળાએ આઠમ વગેરે પર્વ દિવસોમાં ‘પાપધશાળામાં’ ૪૧ ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણની ભૂમિઓને. ૪૧

પડિલેહિડં પમજ્જિય, રડ્ઠં સંચારયં ચ દબ્બસ્સ,
તંમિ દુરુદો અઠમ, મત્તજુયં પોસહં કુણ્ણ. ૪૨

કુમરો જિણપયમત્તો, અઠમમત્તંમિ પરિણમંતંમિ,
પુવ્વાવરત્તકાલે, ચિંતિડ મેવં સમાઢત્તો. ૪૩

ધન્ના તે ગામપુરા, ધન્ના તે સ્વેઢકબ્બહમહંબા,
મિચ્છત્ત તિમિરસૂરો, વીરજિણો વિહર ઇજતત્થ. ૪૪

તે ચ્ચિય ધન્નસુપુન્ના, રાયાણો રાયપુત્તમાઈયા,
વીર જિણદેસણં નિસુણિઝ્ઞણ મિણ્ઠંતિ જે ચરણં. ૪૫

इत्थंपि जइ समिज्जा, वीरो तेल्लुकवंधवो अज्ज,
तो हं तप्पयमूले, गिण्हस्सं संजमं रम्मं. ४६

तदस व्यत्थं नाडं, गोसे वीरो समोसढो तत्थ,
तो भद्दंदि सहिओ, पहुनमणत्थं निवो पत्तो. ४७

એઈ પ્રમાર્લ્લ દર્ભનો સંધારો પાથરી તે પર યેશીને અપ્રમ ભક્ત-
વાળું પૌષધ કર્યું. ૪૨

તે અપ્રમ ભક્ત પૌષધ પૂરું થવા આવતાં જિનપદ ભક્ત કુમાર પા-
છલી રાતે આવું વિચારવા લાગ્યો. ૪૩

તે ગામો અને નગરોને ધન્ય છે, તે ગેહા ખંખાડા અને મંડપ પ્ર-
દેશોને ધન્ય છે કે જ્યાં મિથ્યાત્વરૂપ અધિકારને હરવા સૂર્ય સમાન વીર
ભગવાન વિચરે છે. ૪૪

વળી જે તે ભગવાનની દેશના સાંભળીને આરિત્ર દ્યે છે તે રાજા-
ઓ રાજકુમારો વગેરેને ધન્ય છે. ૪૫

અહીં પણ બે આજ ત્રૈલોક્ય બંધુ વીર પ્રભુ પધારે તો હું તેમ-
ના પાસે મનોહર સંયમ લઉં. ૪૬

તેનો તે અભિપ્રાય બાણી લઈને વીરપ્રભુ પણ પ્રભાતે ત્યાં સમોસર્યા,
ત્યારે ભદ્રનંદિ સાથે રાજા ત્યાં આવ્યો. ૪૭

નમિય જિણં ડવવિઠા, ડચિયઠાણે નરિંદકુમરવરા,

તો નવજલહર ગજિજય, ગહિરસરો મળઈ ઇય સામી. ૪૮

મઠ્ઠા મવારહટ્ટે, કમ્મજલં ગહિય અવિરઘડીહિં,

ચડગઈ દુહ વિસવલ્લિં, મા સિંચહ જીવમંઢવણ. ૪૯

તં સુણિય નિવો પત્તો, સગિહે કુમરો ડ જંપણ એવં,

પઘ્વજ્જં ગિણિહસ્તં, પિયરો પુચ્છિય પરં સામિ. ૫૦

મા પઢિબંધં કુણસુ ત્તિ, સામિણા સો પરંપિઓ તત્તો,

પત્તો પિઝ્ઞણ પાસે, નમિઝ્ઞણ કયંજલી મળઈ. ૫૧

વીરસગાસે રમ્મો, ધમ્મો અજ્જંવતાય નિમ્મુઓ મે,

— — — સદ્દહિય પત્તિઓ ય સો ઇચ્છિઓ ય મણ. ૫૨

તે રાજા અને કુમાર જિનને નમી ઉચિત સ્થાને બેઠા, ત્યારે વીર પ્રભુ નવા મેઘનો ગર્જાવના માફક ગંભીર સ્વરથી આમ ઉપદેશ કરવા લાગ્યા. ૪૮

હે ભગ્યો, આ સંસારરૂપ અરધદૃમાં અવિરતિરૂપ ધડાઓથી કર્મજાળી અહુણ કરીને ચતુર્ગતિ દુઃખ રૂપ વિષવલ્લીને જીવ રૂપી માંડવા પર ચડાવવા માટે સિંચન કરો માં. ૪૯

તે સાંભળીને રાજા પોતાને ઘરે આવ્યો અને કુમારે ભગવાન પાસે જઈ કહ્યું કે હે સ્વામી ! હું માળાપને પૂછી દીક્ષા લઉંશિ. ૫૦

ભગવાને કહ્યું કે પ્રતિજ્ઞા નહિ કરો, ત્યારે તે માળાપની આગળ આવી નમીને હાથ બેસી કહેવા લાગ્યો. ૫૧

હે માતપિતા, આજે મેં વીર પ્રભુ પાસે રમ્ય ધર્મ સાંભળ્યો છે, સદ્દેશો છે, અને કપૂલ શાળ્યો છે. ૫૨

તે ત્રિ અણૂલહિયયા, મળંતિ તં વચ્છ ધન્નકયલ્લનો,
એવં દુચ્ચં તચ્ચંપિ, જંપિય જંપય કુમરો. ૫૩

તુભેહિ અણુન્નાઓ, પવજ્જં સંપયં પવજ્જિસસં,
સોલં એય મણિઠં, વયણં દેવી ગયા મુચ્છં. ૫૪

પડળીકયા ચ કલુણં, વિલત્તંતી મળઈ ટીળવયણ મિણં,
જાય તુમં મહ જાઓ, વઠ્ઠુઓ વાડય સહસેહિં. ૫૫

તા કહ મમં અણાહં, પુત્તય મુત્તું ગહેસિ સામન્નં,
સોયમરમરિય દિયયાઈ, વચ્ચિહી મજ્જા જીયંપિ. ૫૬

તા અત્થહ જા વમ્હે, જીવામો તો પવુહસંતાણો,
પચ્છા કાલ ગઈહિં, અમ્હેહિ તુમં ગહિજ્જ વયં. ૫૭

ત્યારે તેઓ પણ અતુકૂળ હૃદયનાળા હોવાથી કહેવા લાગ્યા કે હે
વત્સ, તું ધન્ય અને કૃતપુણ્ય છે, એમ બીજીવાર અને ત્રીજીવાર કહે છો
કુમાર-બોદ્યો. ૫૩

તમે રજા આપો તો હવે હું દીક્ષા ગ્રહણ કરું. આ અનિષ્ટ વચન
સંભળી તેની માતા મૂંઝા પામી. ૫૪

તેને સાવધ કરવામાં આવતાં તે કરૂણ વિદાય કરતી થકી આ રીતે
દીન વચન- બોલવા લાગી કે હે પુત્ર, તને મેં હજારો ઉપાયે જણ્યો
છે. ૫૫

ત્યારે હવે મને અતાય મૂકીને હે પુત્ર તું શી રીતે શ્રમણપણું
લેશે, ત્યારે તો શોકથી માડું હૃદય ભરાતાં મારો જીવ પણ નીકળી જશે. ૫૬

માટે જ્યાં સૂધી અમે જીવિયે છીએ ત્યાં સૂધી તું રહે બાક સં-
તાનો મોટાં થતાં અને અમો કાળગત થતાં તું વ્રત લેજે. ૫૭

(કુમાર:)

વસગ સય સપ્તમિમૂળ, વિજ્ઞુલયા ચંચલેસુ મિળ સસિ,
મળુયાળ જીવિય મરણ, મમ્મઓ પત્યઓ વા વિ.
કો જાણઈ કસ કહં, હોહી ત્રોહી મુદુલ્લહો પૂસ,
તો ધરિય ધરિમાપ, અંબ તપ હં વિમુક્તવ્વો. ૫૧

(પિતરૌ)

જાયા-તુદ્ધ અંગ મિળં, નિરુવમલ વણિમ મુરુવ સોદિલ્લં,
તરિસરિ મળુહવિજળં, બુદ્ધવઓ તયણુ પવ્વયસુ. ૬૦

(કુમાર:)

મિવિહાહિ વાહિગેદં, ગેદં પિ વ જજ્જરં દમં દેદં,
નિવદ્ધણધમ્મ મવસ્સં, દિણ્દિ પિ હુ પવ્વયામિ તત્તો. ૬૧

(પિતરૌ)

મુકુલમયાઝ લાયન્ન સલિલ સરિયાઝ તુજ્જ દદ્ધયાઓ,
પંત્તસયાઈ દ્ધમાઓ, કહ મુંચતિ તં અણાહાઓ. ૬૨

કુમાર બોલ્યો:—મનુષ્યનું અપિત સેજીડો કષ્ટથી ભરેલું છે. આજે
વીજળી માફક અંચળ તથા સ્વપ્ન સરખું છે, વળી આગળ કે પાછળ પૃષ્ઠ
મરવાતું તો નક્કીજ છે. માટે ડોલુ બાણે છે કે કોને આ હુલ્લે બોધિ
પ્રાપ્ત થશે કે નહિ થશે? માટે ધીરજ ધારીને હે માતા તું મને રક્ષા આપ.
૫૮-૫૯

માયાપ બોલ્યાં:—હે પુત્ર, તારૂં આ અંગ અનુપ્રમદાવાપ્ત્ય અને
રૂપથી શોભતું છે, માટે તેની શોભા ભોગવીને વૃદ્ધ થતાં દીક્ષા લેજો. ૬૦

કુમાર બોલ્યો:—આ શરીર અનેક આધિવ્યાધિઓનું ઘર છે. અને
બીજા શરીર (ક્ષણભંજર) છે. તે મોડું વેલું અવસ્થા પહોંચી જાય છે. માટે
ક્ષણભંજર દીક્ષા લઉં તો ઠીક. ૬૧

માયાપ બોલ્યાં:—તું આ કુદીન અને લાવણ્ય જળની તટીઓર
મીન પાંચસે દંધિતાઓને આનાથ કેમ મૂકી જશે? ૬૨

(કુમારઃ)

વિસમીસં પાયસસંમં, વિસપ્ અસુદ્ભવે અસુવર્ણો ય,
દુક્ષતરુઃ વીર્યમૂળ, કો સેવિજ્ઞા સચેયસૌ. ૬૩

(પિતરૌ)

પુરિસં પરંપરપક્તં, વિત્ત મિળ મૌર્ણાદિયં તુમં વચ્છ,
દાર્ઢં મુત્તુ પક્કામં, પચ્છા પઢિવજ્જ પવ્વજ્જં. ૬૪

(કુમારઃ)

જલ્લજલણ પમુહ સાહારણંમિ, જલનિહિ તરંગ તુલ્લાંમિ,
મદ્મં વિત્તંમિ ન કોહ, હત્ય પઢિવંધ મુન્વહહ. ૬૫

(પિતરૌ)

જહ તિવ્સ સ્વગધારાહ, વિયરણં દુક્કરં તહા પુત્ત,
વયપાલણં વિસેસા, તુહ સરિસાણં અદ્ધસુહીણં. ૬૬

કુમાર યોદ્ધ્યાઃ—વિષયો વિષ મિશ્રિત દૂધપાક જેવા છે, વળી તેઓ અંશુચિથી પેદા થાય છે અને અંશુચિમય હોઈ દુઃખરૂપી આડના ખીજ ભૂત છે, માટે કોણ ચેતન્યવાન પુરૂષ તેમને સેવે. ૬૩

માબાપ યોદ્ધ્યાઃ—હે વત્સ, આપણી વંશ પરંપરાથી પ્રાપ્ત થએલું પવિત્ર ધન તું રૂઢી રીતે દમ લોગવીને પછી પ્રત્યક્ષ લેજે. ૬૪

કુમાર યોદ્ધ્યાઃ—આગ પાણી વગેરે પણ સરખી રીતેજ જેની ખરબાહી કરી શકે છે, તેવા આ દરિયાના તરંગ સમાન ધનમાં કોણ શુદ્ધિવાન પ્રતિબંધ રાખે? ૬૫

માબાપ યોદ્ધ્યાઃ—જેમ તરવારની તીખી ધારપર ઊઘાડે પગે ચાલવું એ દુષ્કર કામ છે, તેમ હે પુત્ર, ત્રત પાળવાં દુષ્કર છે અને તેમાં પણ તારા જેવા અતિ સુખીને તો તે ખાસ કરીને દુષ્કર છે. ૬૬

(કુમારઃ)

કીવાણ કાયરાણં, વિસયત્તિ સિયાણ, દુકરં પ્રયં, ૬૫
 જજમધણાણ ધણિયં, સર્વં સર્જં તુ પદિહાહ, ૬૬

ત ન્નિચ્છય મહ મુણિહં, રાયા સિચેહ્ એગદંવસિણ,
 તં રજ્જે તહ પમણહ. સંપહ તુહ વચ્છ કિં દેમો. ૬૮

મળહ કુમારો દ્વિજ્જઝ, રયહરણં પઢિગહં ચ તો રાયા,
 લક્ષ્ણ દુગેણં દુન્નિવિ, આણાવહ કુસિયાવણમ્મો. ૬૯

લક્ષ્ણેણં કાસવનં, સદાવિય મળહ કુમારકેસુમ્મે,
 નિક્કલ્લમળપ્પામ્મો, કમ્પસુ સો વિ હુ કરેહ્ તદ્દા. ૭૦

દેવી પઢેણ ગદિહં, ન્દિવિહં, તહ અચ્ચિહં ચ મિયવમળે,
 વંધિય રચણ સમુગ્ગે, કાઠં તે ઠવહ્ ઝસસીસે. ૭૧

કુમાર બોલ્યો:—કલીવ (નામદ) કાતર (ળીકણ), અને વિષયોમાં
 તરસેલા રહેનારને એ દુષ્કર છે, પણ સખત ઉદ્યમીને તો સધળું સાધ્ય લાગે
 છે. ૬૭

હવે રાજાએ તેનો દૃઢ નિશ્ચય જોય તેને એક દિવસ સુધી રાજ્ય
 પાળવા માટે રાજ્યાભિષેક કરી પૂછ્યું કે હવે તને શું આણી આપીયે. ૬૮

કુમાર બોલ્યો:—રજોહરણ અને પાતર આણી આપો. ત્યારે રાજાએ
 કુતિઆમણ (સર્વ વસ્તુ સંઘરનારના દુકાન) થી બે લાખના મૂલે તે અ-
 ભ્યાન્યાં. ૬૯

લાખ આપીને-વાળંદને બોલાવી રાજાએ તેને કહ્યું કે દીક્ષામાં હું-
 ચવા પડે એટલા કેશ છોડીને બાપીના કુમારના કેશ કાપી લે, એટલે વાળદે
 તેમ કર્યું. ૭૦

તે કેશ તેની માન્ય રીતે વજ્રમાં ગ્રહણ કરી અર્ચી પૂજીને બા-
 પી રતના તામડામાં રાખી પોતાના બોશીકે ગેદ્યા. ૭૧

રાયા પુણેશ્ચિ કુમેરં, કર્ચણ કલસાદૃષદિ પ્હવિઝગ,
હર સમ સંસાઈ, ગોસીમેણ વિઝિપ્રેઈ. ૭૨

પરિહાવઈ વત્યજુયં, કુર મલંકુણઈ કપ્પરુક્તુ. વા,
કારડ નિવો વિસિઠં, સીયં ચંપસય મુનિવિઠં. ૭૩

તત્થા રુદ્ધિં કુમરો, નિવસઈ સંહાસણંમિ પુવ્વમુદ્ધો,
દાહિણપાસે મદાસણંમિ, કુમરસ્મ પુણ જગણો ૭૪

ધિત્તું રયહરનાઈ, વામે પાસે તદં વધાઈ સે,
છત્તં ધિત્તું ણગા, વરતરુણી પિઠજો વ. ટિય. ૭૫

ચામરહત્યાઝ. દુવે, ઉમઓ પાસે તદેવ પુવ્વાણ,
વીપળગકરા તદ્દ હ્રુય વદાઈ મિગારવગગદરા. ૭૬

સમરુવ જુવગાણં, સગસિંગારાણ હરિસિયમગાણ,
હનિલ્લત્તા અદ સયા, રાયમુયાણં સદ્દસ્મેણ. ૭૭

પછી રાબાએ તેને સોનાના કળશથી નવરાવી પોનાના હાથે તેનું
અંગ દોઢાઈ અંદનથી લીધું. ૭૨

પછી તેને બે વાત્ર પહેરાવી કંપવૃક્ષના માક્રક તેને આભૂષણોથી શ-
ભાર્યો. બાદ રાબાએ સો થાંભાનાળી ઉત્તમ પાદ્મળી કરાવી. ૭૩

તેનાપર ચડીને કુમાર સિંહાસનપર પૂર્વ દિશા સામે મુખ રાખીને
બેઠો, અને તેની જમણી બાજુ ભદ્રાસનપર તેની માતા બેઠી. ૭૪

તેની ડાબી બાજુએ તેની ધાવ મા રત્નેહરણાદિક લઇને બેઠી. અને
એક ઉત્તમ તરૂણી છત્ર લઇને તેની પીઠે બેસી રહી. ૭૫

તેના બે પડએ બે ચામર ધરનારીઓ, તેમજ તેની પૂર્વ બાજુએ
વીંઝણો ધરનારી આઠ દિશાન બાજુએ કળશ ધરનારી બેસી રહી. ૭૬

પછી સરખા રૂપનાળા, સરખા યોવનનાળા, સરખા શણગારવાળા, હ-
ર્ષિત મન ધરનાર (ઉમેદવાર) એક હનર નાનકુમારોએ તે પાદ્મળી બચકી. ૭૭

અહમુસ્તિયાઈ સિપસ્તિયાઈ સે અઠમંગલાઈ પુરો,
સમલકિયાણ હર્મણ્ય, રહાણ પસેય મઠસયે. ૭૮

ચલિયા વહે અસિલઠિ, કુંત ધયચિય પમુહાહાન્તો,
અત્યસ્તિયાય વહે, જયજય સદે પઠંજંતો. ૭૯

મગળ જળસ્ત દિંતો, દાળ કળ્ય દુમુ ઝા સો કુમરો,
દાઈણ હત્યેણ તહા, અંજલિમાલા પઢિચ્છંતો. ૮૦

દાઈજંતો મગે, સો અંગુલિ માલિયા સહસ્સેઈ,
પિચ્છિજંતો ય તહા, લોચળમાલા સહસ્સે દિ. ૮૧

પતિયજંતો અહિયં, દિયય સહસ્સેઈ તહય ધુવંતો,
વયળ સહસ્સે દિ ઇયો, સંપત્તો જા સમોસરણ. ૮૨

સીયાઓ ઉત્તરિઠં, જિણપયમૂલે ધિગમ્મ મર્તીય,
તિપયાદિળો કરેજં, વંદઈ વીરં સ પરિવારો. ૮૩

તે પાલખીની આગળ રૂડી રીતે ગોઠવેલા આઠ મંગળચાલતાં કપોં.
તથા તે સાથે શબ્દગારેલા આઠસે થોડા, આઠસે હાથી અને આઠસે બેઠા
લતા થયા. ૭૮

ત્યારબાદ ઘણા તલવાર, લાઠી, બાલા તથા ધ્વજચિન્હ (ચુકા) જે
પાઠનારા આદ્યા તે સાથે વળી ઘણા ભાટ ચારણો જ્ય જ્ય શરૂ કરતા
આદ્યા. ૭૯

હવે કુમાર કલ્યાણની આક્રમક માગણ લોકોને સવળે હાથે દાન દેવ
લાગ્યો, તેને સા કોઈ અંજલિ બાંધી પ્રણામ કરવા લાગ્યા, વળી માર્ગમાં
હંભરો આંગળીઓથી તે જાળખાવા લાગ્યો, હંભરો આંગળીથી તે જાળખાવા
ગ્યો, હંભરો હૃદયોથી તે અધિક અધિક ચાહવાયો અને હંભરો વચનોથી
તે વખણાવા લાગ્યો, એમ તે ઠેઠ સમવસરણ સૂધી આવી પહોંચ્યો. ૮૦-૮૨

ત્યાં આવી પાલખીથી ઊતરી ભક્તિપૂર્વક જિનેશ્વરના પાસે બેઠા પ્રભુ
પ્રદક્ષિણા આપી પરિવાર સાથે કુમાર વીર પ્રભુને નાંદવા લાગ્યો. ૮૩

અદિવદિદં જિર્ણિદં, ધર્મંતિ પિયગો ઇમં જહે. સ સુઓ,
અમ્હં ઇગો ઇઠો, ધીઓ જર જમ્પ મરણાણં. ૮૪

તો તુમ્હં પયમૂલે, નિક્કમિદં એસ ઇચ્છઈ તઓ મે,
દંબો સચિત્તમિક્કલં, પુજ્ઞા પસિવણ ગિણંતુ. ૮૫

મળઈ પહૂ પઢિવંધં, મા કુચ્ચહ તયણુ મેદનંદી વિ,
ગુંતું ઈસાણદિસિં, મુંચઈ સય મેવ લંકારં. ૮૬

લુંચઈ કેસ કલાવં, પંચઈ મુઠીહિ તો તર્હિ દેવી,
તં ચ પઢિચ્છઈ હંસગ, પટેણ અંસૂણિ મુંચંતી. ૮૭

મળઈ ય અંસિસ અટે, જઈજ્જ મા પુત્તા તં પમાઈજ્જ,
ઈય વુતું સઠાણે, પત્તા સા આહ કુમરો વિ. ૮૮

ગંતું મળઈ જિર્ણિદં, આલિત્તા પલિત્તાયંમિ લોયંમિ,
મયવં જરાઈ મરણેણ, દેસુ તન્નાસર્ગિ દિક્કલં. ૮૯

તેનાં માઆપ ભગવાનને વાંદીને કહેવા લાગ્યાં કે, આ અમારો એક-
લવંચો લાડકો પુત્ર છે, તે જન્મજરા મરણથી બીને તમારા પાસે નિષ્કાંત
થવા ઇચ્છે છે, માટે અમે આ તમને સચિત્ત ભિક્ષા આપીએ છીએ તેને હે
પૂજ્ય, પ્રસાદ કરી ગ્રહણ કરો. ૮૪-૮૫

ભગવાન બોલ્યા કે ખુશીથી આપો. ત્યારબાદ ભદ્રનંદિ કુમારે ઇશાન
પુણે જઈ પોતાને હાથે અલંકાર ભિતારી પાંચ મુઠિથી પોતાના વાળ લુગિત
કર્યા, -તે વાળ તેની માતા આંસુ પાડતી થકી હંસગર્ભ વસ્ત્રમાં સ્વીકારવા
લાગી. ૮૬-૮૭

માતા બોલી કે હે પુત્ર, -આ બાળક હવે તું પ્રમાદ નહિ કરજે,
એમ કહીને માઆપ સ્વસ્થાને આવ્યાં અને કુમાર પણ જિનેન્દ્ર આગળ જઈ
કહેવા લાગ્યાં કે, હે ભગવન! આ જરા અને મરણવડે બળીગળી રહેલા લોકમાં
તેની નાશ કરાવતી દીક્ષા મને આપો. ૮૮-૮૯

તો દિવિસ્વરૂપ વિદિષા, જિજ્ઞેષા એસોં સયં સર્મેણુસિદ્ધો,
સર્વેર્ષિ વચ્છં કિરિયં, જયણાપુવ્વં કરિજ્જાહિઃ ૧૦-

ઇચ્છામિ સ્તિ મળંતો, થેરાણ સમપ્પિઓ ઇમો તેસિં,
પાસે તવચરણ રઓ, ગિણ્હુ ઇકાર સંગાહં. ૧૧

મૃચિરં પાલિત્તું વયં, માસં સંલેહણં ચ કાઝ્ઞં,
આલોહ્યં પઠિદંતો, સોહમ્મે સુરવરો જાઓ, ૧૨

મુત્તુણ તન્થ મોએ, તત્તો આરુક્ષણ ચુઓ સંતો,
હોઝ્ઞં ઉત્તમકુલે, મણુઓ પાલિત્તુ ગિહિધમ્મં! ૧૩

પવ્વજ્જં કાઝ્ઞં, હોહી દેવો સળંકુમારંમિ,
એવં વંમે મુકે, આણયકળે ય આરણ. ૧૪

તો સર્વવે એવં, ચરદસમ્મ ભવેસુ નરસુરેસુ ઇમો,
ઉત્તમમોએ મોત્તં, મહાવિદેહે નરો હો હી. ૧૫

ત્યારે જિનેશ્વરે વિધિપૂર્વક તેને દીક્ષા આપી, સ્વમુખે તેને શીખા-
મણુ આપી-કે હે વત્સ, તું યતનાપૂર્વક સઘળી ક્રિયા કરજે. ૬૦-

તેમજ ઇચ્છું છું એમ બોલતા કુમારને પછી ભગવાને સ્થવિરોને
સોંપ્યો, તેમની પાસે તે તપશ્ચરણમાં રક્ત રહી અગ્યાર અંગ શીખ્યો. ૬૧

પછી તે ભદ્રનંદિ કુમાર ચિરંકાળ ત્રત પાળી એક માસની સંલે-
ખના કરી આલોચી પડિકમીને સૌધર્મ દેવલોકમાં ઉત્તમ દેવ થયો. ૬૨

ત્યાં સુખલોગ લોગવી ત્યાંથી આયુક્ષયે ચવીને ઉત્તમ કુળમાં જન્મી
ગૃહિધર્મ પાળી, પ્રત્યક્ષા લઈ સનત્કુમાર દેવલોકમાં, તે જથે એ રીને પ્રજ્ઞ.
દેવલોકમાં, શુક દેવલોકમાં, આનત દેવલોકમાં, આરણુ દેવલોકમાં અને છેલ્લે
સવાર્થ સિદ્ધ વિમાનમાં એમ દેવતા અને મનુષ્યના મળી સૌદ લોકોમાં તે
ઉત્તમ લોગ લોગવી મહા વિદેહમાં મનુષ્ય જન્મ લેશે. ૬૩-૬૪-૬૫

પન્વજ્જં પઢિવજ્જિય, સ્વચિં કમ્માઈં કેવલી હોં,
સો મદનંદિ કુપરો, લહિહીં અવહીં વિમુક્કમુદં. ૧૬

एवं शुपक्षः किल भद्रनंदो, निर्विघ्न माराध्य विशुद्धधर्म,
स्वर्गादिसौख्यं लभते स्म तस्मात्, श्राद्धस्य युक्तो गुण एव नित्यं. १७

(इति भद्रनंदि कुमारोदाहरणं समाप्तं.)

ત્યાં પ્રવળ દાઢ કર્મો ખપાવી કેવળી થઇને તે ભદ્રનંદિ કુમાર અ-
નંત સુખ પામશે. ૯૬

આ રીતે સુપક્ષવાળો ભદ્રનંદિ કુમાર નિર્વિઘ્નપણે વિશુદ્ધ ધર્મ આ-
શી સ્વર્ગાદિકનાં સુખ પામ્યો, માટે શ્રાવકને સુપક્ષરૂપ ગુણની હુમેશાં જ-
ર રહેલી છે. ૯૭

આ રીતે ભદ્રનંદિ કુમારનું ઉદાહરણ સમાપ્ત થયું.

પંચદશતમ ગુણ.

उक्त अतुर्दशो गुणः, संप्रति पंचदशं दीर्घदर्शित्वगुण माह.
ચૌદમો ગુણ કહ્યો, હવે પંદરમો લીર્ઘદર્શિપણ રૂપ ગુણ
કહે છે.

(मूळ गाथा.)

आढवइ दीहदंसी-
सयलं परिणाम सुंदरं कज्जं,
बहुलाम मप्पकेसं-
सलाहणिज्जं बहुजणाणं. २२

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

દીર્ઘદર્શી પુરૂષ જે જે કામ પરિણામે મુંદર હોય—બહુ લાલ, અને થોડા કલેશવાળું હોય અને ઘણા જનને વખાણવા લાયક હોય તે તે કામ જ શરૂ કરે છે ૨૨

(ટીકા.)

આરમ્ભે પ્રતિજાનીતે—દીર્ઘ પરિણામ મુંદર—કાર્ય મિતિ ગમ્યતે—ક્રિયા વિશેષણ વા—દ્રષ્ટુ મવલ્લોકાયિતું શીલ મસ્યે તિ દીર્ઘદર્શી.

આરંભે છે એટલે શરૂ કરે છે—દીર્ઘ એટલે પરિણામે મુંદર 'કામ' એટલું ઊપરથી લેવું અથવા દીર્ઘ શબ્દ ક્રિયા વિશેષણ તરીકે બેઠવો એટલે દીર્ઘ બોવાની જેને ટેવ હોય તે દીર્ઘદર્શી પુરૂષ બણ્યો, તેવો પુરૂષ.

સકલં સમસ્તં—પરિણામ મુંદરં આયતિ સુખાવહં—કાર્યકૃત્યં

સઘળું એટલે બધું પરિણ મમુંદર એટલે આગામિકાળે સુખ આપનાર કાર્ય એટલે કામ.

તથા વહુલામં પ્રચુરામીષ્ટસિદ્ધિક—મલ્પવલેશં સ્તોકાયાસં—શ્લાઘનીયં પ્રશંસનીય—વહુજનાનાં સ્વજનપરિજનાનાં શિષ્ટાના મિતિ ભાવ,

વળી બહુ લાલવાળું એટલે પુરૂષ ક્ષયદાવાળું—અને અલ્પ કલેશ એટલે થોડી મહેનતવાળું—તેમજ બહુ જનોને એટલે સ્વજન પરિજનોને અર્થાત્ કેળવાયલા જનોને શ્રદ્ધાઘનીય એટલે પ્રશંસવા યોગ્ય (જે કામ હોય તે તે કામ તેવો પુરૂષ કરવા માંડે છે.)

સહિ કિલ પારિણામિક્યા વુદ્ધ્યા મુંદરપરિણામ મૈદિક મપિ કાર્યં કરંતિ, ધનશ્રેષ્ઠિવત્, તતો વર્મસ્યાપિ એવા ધિકારી તિ.

કારણ કે તેવો પુરૂષ આ લોક અંબથી કાર્ય પણ પારિણામિકી શુદ્ધિવડે મુંદર પરિણામવાળું બાણીનેજ કરે છે, ધનશ્રેષ્ઠિના માફક—માટે તેજ ધર્મનો અધિકારી ગણાય છે.

(ધનશ્રેષ્ઠિજ્ઞાતં ત્વિદં)

અર્થિ ત્થ મગદેસે, દેસિયદંસિય મહલ્લ કોહલ્લે,
રાયગિહં કેલિગિહં વ, મુવળ કમલાઈ વરનયરં. ૧

તત્થા સિ. રાસિકયવહુ, મળિરયળો મહ્ધળો ધળો સિઠી,
સમુવજ્જિય વહુ મદા, મદા નામેળ સે ગિહિળી. ૨

ધળપાલો ધળદેવો, ધળઓ ધળરવિલઓ ત્તિ મુપસિદ્ધા,
ચડરો ચડરાળળ આળળુ વ્વ તેસિ મુયા પવરા. ૩

કમસો તેસિ મજ્જા, સિરી ય લચ્છી ધળા ય ધન્ના ય,
નિરુવમ સુંદેરિમ સાલિળીઝ ચિઠંતિ મુહિયાઓ. ૪

કડયાવિ પરિણયવઓ, સિઠી ચિંતઈ વયં ગહિઝકામો,
एए વિહિયા મુહિયા, તળયા મે ઇચ્ચિરં કાલં. ૫

ધનશ્રેષ્ઠિનું જ્ઞાત આ પ્રમાણે છે.

અહીં અનેક કુતૂહળવાળા મગધ દેશમાં જગત્ લક્ષ્મીના કીડાધર
સમ્રાજ સજગૃહ નામે મોહોટું નગર હતું. ૧

ત્યાં ઘણા મંથિરતનને સંધરનાર, બુદ્ધિશાળી ધન નામે શેઠ હતો,
તેની બહુ કલ્યાણ કરનારી ભદ્રા નામે સ્ત્રી હતી. ૨

તેમને પ્રદાના આર મુખની માફક, ધનપાળ-ધનદેવ-ધનદ-અને ધ-
નૈશ્વિત નામે આર ઉત્તમ પુત્રો હતા. ૩

તેમની અતુકમે શ્રી-લક્ષ્મી-ધના-અને ધન્યા એ નામની અનુપમ
રૂપવાળી આર ભાર્યાઓ હતી, તેઓ મુખ સાથે રહેતી. ૪

હવે શેઠ અવસ્થાવાનુ થયાથી ત્રત લેવા ઇચ્છતો થકો વિચારવા લા-
ગ્યો કે આટલે લગણુ તો આ મારા પુત્રો મેં મુખી રાખ્યા છે. ૫

જઈ પુણ કાવિહુ મુળદા, કુહુંવમારં ધરિજ્ઞ અવિળટં,
તો પચ્છાવિ અહમુદી, ન મુળંતિ ગયંપિ કાલ મિમે. ૬

કા પુણ રમાણ રચિયા, ગિદ્ધિનાઈ ચિ હું સપુત્રા જા,
સા રળ મઈડ નેયા, પુત્રણુ સારેણ જં વુદ્ધી. ૭

જુજ્જઈ તથો પરિસ્વા, રમાણ મુદ્ધિમયણ વંધુ પચ્ચક્કલં,
જં સંઠવિયકુહુંવા, કુહુંવિણો હુંતિ કિત્તિપયં. ૮

રય ચિંતિરૂણ મુદ્દંડ, મંડવં તાહિરૂણ નિયમેહે,
નિયમિત્તનાઈવગ્ગં, નિમંતણ મોયણઠાણ. ૯

મુત્તુત્તરં ચ મમાણિરૂણ, તંત્રોલ કુમુમ માર્દિદિં.
તસ્સ સમક્કલં સિઠી, દ્ઢકારાવેઈ વહુયાઓ. ૧૦

પણ હવે જો કોઈ વહુ કુટુંબનો ભાર બરેબર ઊપાડી દેશે તો પા-
છળ પણ એઓ અતિ સુખી રહી વખત પસાર કરશે. ૬

હવે આ ચાર વહુઓમાંથી ઘરની સંભાળ કરવા યોગ્ય કઈ વહુ છો
હા-બણુ! જે પુણ્યવાળી હશે તે. તેવી કોણ છે તે તેની બુદ્ધિ ઊપરથી
માલુમ થશે જે માટે બુદ્ધિ પુણ્યના અનુસારે રહેલ છે. ૭

માટે એમની મિત્ર સગા અને ભાઈભાંડુની રૂબરૂ પરીક્ષા લેવી જો-
ઈએ, જે માટે કુટુંબને ઠેકાણે પાડયાથીજ કોટુંબિકોની કીર્તિ જળવાય
છે. ૮

એમ ચિંતવીને તેણે પોતાના ઘરમાં મોટો મંડપ બંધાવી ભોજનના
માટે પોતાના મિત્ર જ્ઞાતિવર્ગને નિમંત્રિત કર્યા. ૯

તેમને જમાડી પાન ફૂલ આપીને તેમની સમક્ષ શેઠે વહુઓને
ખેલાવી. ૧૦

પણ પળ સાલિકળે, અધિકુળ પળગેહ રક્ષિયવ્વ તિ,
મહયા મમોમિ તયા, એ મે અધિયવ્વા ચ. ૧૧

અર્થ તિ તાહિ મળિએ, ચિત્તજિજયા ગઝરવેળ નિયસયના,
પત્તા ચ સર્વ ઠાળં, કિ મિત્ય તત્તં તિ સચિયક્તા. ૧૨

મગિઠિહ જયા તાઓ, જઓ તઓ મિઠિહં સમપ્પિસ્તં,
ઇય ચિંતિય પદમાએ, વહૂહ તે ઝન્નિયા સ્મિત્તિ. ૧૩

ચીયાએ તુસમાવં, અવળેઝં મક્કલિયા લહું ચેવ,
તહ્યાએ તાય સમપ્પિય તિ અગ્ગઝરવ પરાએ. ૧૪

ઝજ્જલ વસળેળં વંધિકુળ પક્કલિયિય મૂનળકરંદે,
પડિદિળ તિક્કાલ પઢિયરળ, જોગઓ રક્ષિયા તે હ. ૧૫

અહ ધન્નાએ નિયપિઝ, મેહાઓ સદિકુળ સયળજળો,
મળિઓ જહ પડવરિસં, વુઢિ મિમે જંતિ તહ કુળહ. ૧૬

તેણે દરેક વહુને પાચ પાંચ ચોખાના દાણા આપીને કહ્યું આ દા-
ણાને સંભાળી રાખજો અને જ્યારે માણું ત્યારે એ મને આપજો. ૧૧

તે વહુઓએ તે વાત કબૂલ રાખતા થેઠે માન સાથે પોતાનાં સગાં-
વહાલાંને વિસર્જિત કર્યાં, તેઓ આ વાતમાં શું તત્ત્વ હશે તે વિચારતા થકા
સ્વ સ્વસ્થાને ગયા. ૧૨

ત્યાં પહેલી વહુએ વિચાર્યું કે સસરાળ માગશે ત્યારે જ્યાં ત્યાંથી
આવા દાણા લઇને આપીશ એમ વિચારી તેણીએ તે ફેંકી દીધા. ૧૩

બીજી વહુએ તેમની છાલ કિતારી તે ખાઇ લીધા.

ત્રીજીએ વિચાર્યું કે સસરાળના આપેલ છે તેથી માનની સાથે ઉ-
જવળ વસ્ત્રમાં ખાંધી પોતાના આભૂષણના કરંડિયામાં રાખી દરરોજ ત્રિકાળ
સંભારીને સાચવી રાખ્યા. ૧૪-૧૫

ચોથી ધન્યા નામની વહુએ પોતાના પિયેરથી એક સગાને બોલાવી
કહ્યું કે દર વર્ષે આ દાણા વાવીને વધતા રહે તેમ તું કરજો. ૧૬

તેણવિ વરિસારત્તે, પત્તે તે વાવિયા પયસેળ,
 છુટુંમિ કિયારે જલ ભરિયંમિ પરોહ મણુપત્તા. ૧૭

તો સગ્ગે લક્ષણિહં, પુણરવિ આરોવિયા કમેળ તઓ,
 જાઓ પદમે વરિસે, પસત્યઓ પત્યઓ તેસિ. ૧૮

વીયંમિ વ્ચ્છરે આદગો, હ તહયંમિ સ્વારિયા જાયા,
 તુરિયે કુંભો પંચ, વરિસે પુણ કુંભ સહસાણિ. ૧૯

અહ સિઠિણા મિ મોયણ, પુરસ્સરં સયણમાહ પચ્ચક્કલં,
 સદ્ધાવિય વહુયાઓ, સાલિક્કણા મગિયા તેહ. ૨૦

કિચ્છેળ સુમરિય સિરી, જઓ તઓ અપ્પણ કળે પંચ,
 અહ સવહ સાવિયા મળહ, હજ્જિયા તે મણ તાય. ૨૧

તેણે વર્ષાઋતુ આવતાં મહેનત લઈ તે દાણા પાણીથી ભરેલા નાના
 ક્યારડામાં વાળ્યા એટલે તે ઊગી નીકળ્યા. ૧૭

ત્યારે તે સર્વે ઊંઘેડીને ફરીને રોપ્યા એમ કહે કરીને પહેલે વર્ષે
 તે એક પાલી બેટલા થયા. ૧૮

ખીજા વર્ષે આઠક પ્રમાણ થયા, ત્રીજા વર્ષે ખારી પ્રમાણ થયા, એથે
 વર્ષે કુંભ પ્રમાણ થયા અને પાંચમે વર્ષે હજાર કુંભ (કળશી) થઈ પડ્યા. ૧૯

હવે થેઠે ફરીને સગાવાલાને જમાડી તેમની રૂબરૂ વહુઓને બોલાવી
 તે બોખાના દાણા માગ્યા. ૨૦

ત્યારે પહેલી શ્રી નામની વહુ તો તે વાતજ વીસરી ગઈ હતી એ-
 ટલે જોમ તેમ યાદ કરીને જ્યાં ત્યાંથી ઊપાડીને તેણીએ પાંચ દાણા આપ્યા,
 ત્યારે સસરાએ તેને મોટા સોગન આપી ખર્ચ પૂછતાં તેણીએ કહી આપ્યું
 કે-હો તાત, મેં તે ફેંકી દીધા હતા. ૨૧

એવં લચ્છી વિ કહેઈ, કેવલં મસ્ત્રિયા મણ તેહ,
 આમરણ કરંદાઓ, તે ગહિયવળા સમખેઈ. ૨૨
 અફઘના અહ ધન્નાવિ મગિયા સવિળયં મળઈ તાય,
 તેં એવ મેવ અફૂરિ માવ મિળિંદ સમણુપત્તા. ૨૩
 એવં મવંતિ એ સુરકૂસિયા તાય વાવિયા સંતા,
 સન્નિકૂલાયા પુણ હુદિભાવ રહિયત્તાઓ નેવ. ૨૪
 સંતિ મય જળયગેહે, વહું કુઠારેસુ સંનિલિત્તા તે,
 સગડાઈ વાહળેહિં, તો આળાવડ લહું સિઠી. ૨૫
 તો નિયમિપ્પાયં કહિય સિઠિળા પુચ્છિઓ સયળવળો,
 કિં રત્ય ડચિય મિળિંદ, સ આહ તુઝિમ ચ્ચિય મુળેહ. ૨૬
 જંપડ ઘળો વિ ડજ્જળ, સીલા પઢમ ત્તિ ડજ્જિયા નામ,
 વારછગળાઈ છઠ્ઠળ વા વારા વસડ મહ ગેહે. ૨૭

એમ બીજી વહુ બોલી કે હું તો તે ખાઈ ગઈ હતી.

ત્રીજી ધના નામની વહુએ તે આભૂષણના કરંડિયામાંથી કહાડી

આપ્યા. ૨૨

હવે અતિ ભાગ્યશાળિની ધના નામની ચોથી વહુ પાસેથી શેઠે તે
 દાણા માગ્યા, ત્યારે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગી કે હે તાત, તે દાણા આવી
 આવી રીતે હમણા બહુ વધી પડ્યા છે. હે તાત, એ રીતે એ વાળ્યા થકાજ
 એ સુરક્ષિત રાખ્યા કહેવાય, બાકી વધારે કયા વગર રાખી મેલ્યા શા કા-
 મનાં? માટે હાલ તે મારા બાપના ઘરે ઘણા કુઠારોમાં રખાયલા છે, માટે
 તમે ગાડાં મોકલાવી તે મંગાવી લ્યો. ૨૩-૨૪-૨૫

ત્યારે પોતાનો અભિપ્રાય બહાર કરીને શેઠે સગાવહાલાને પૂછ્યું કે
 હવે ઇહાં શી રીતે કરવું ઉચિત છે? તેઓ બોલ્યા કે તમેજ તે વાત બહો
 છો. ૨૬

ત્યારે શેઠે બોલ્યો કે પેહેલી વહુ ઉજ્જનશીલ હોવાથી હું તેનું
 ઉજ્જનતા એવું નામ પાડું છું અને તેણે અમારા ઘરમાં છાણ વાસીડું કર-
 વાનું કામ કરવું. ૨૭

શ્રી ધર્મરત્ન પ્રકરણ

રંધણ કંઠણ સોહણ, દલણાઈ નિયોગિણી હવડ વીયા,
નિય આયરણ વસેળં, મોગવડ નામ મુપસિદ્ધા. ૨૮

જં સાલિકળા જતેણ રક્તિયા રક્તિયાભિહા તેણ,
મણિ કળમ રયણ મંદાર, સામિણી દવડ તડયવહુ. ૨૯

અળદક્ષમણિજ્ઞાણા, તુરિયા સવ્વસ સામિણી હોડ,
સાલિકળ રોહણવસા, રોહિણિનામા ગરુયપુન્ના. ૩૦

ઈયં ચ દીદ્વંસિત્તણેણ, કાડં કુહુંવસુત્થં સો,
ઘણસિદ્ધી નિમ્મલધમ્મ, કમ્મઆરાહ્મો જાઓ. ૩૧

અન્નોવિ ઇહો વળઓ, છઠંગ રોહિણીઈ નાંયંમિ,
મણિઓ મુદ્દમ્મ પહુણા કિર વિત્થરેણે વં. ૩૨

ખીલતું તેના આચરણ પ્રમાણે હું લોગવતી નામ આપું છું, અને તેણે શંખવા ખાંડવાનું તથા સોવા ફળવાનું કામ કરવું. ૨૮

ત્રીજીએ ચોખાના દાણા સંભાળીને રાખ્યા માટે તેનું રક્ષિતા એવું નામ પાડું છું, અને તેણીએ મણિ સુવર્ણ, રત્ન વગેરે જડાર સંભાળવાનું કામ કરવું. ૨૯

ચોથીએ ચોખાના દાણા વવરાવ્યા માટે તેણીનું રોહિણી એવું નામ આપું છું, તે પુણ્યશાળિની હોવાથી એ ત્રણે વહુઓ ક્ષિપર દેખદેખ સંખનારી થઈ રહ્યા અને તેનો હુકમ બધાને પાળવો પડશે. ૩૦

આ રીતે દીર્ઘદર્શિ થઈને તે ધન થોડું કુટુંબને સ્વસ્થ કરી નિર્મળ ધર્મ કર્મનો આરાધક થયો. ૩૧

વળી આ બાબત જ્ઞાત ધર્મ કથા નામના છઠ્ઠા અંગમાં રોહિણીના જ્ઞાતમૂળ સુધર્મ સ્વામિએ બહુ વિસ્તારે કરીને એનો આ રીતે ખીએ ઉપનયન પણ બતાવેલ છે.—૩૨

જહ સો ધળો તહ ગુરુ, જહ નાયજળો તહા સમણસંઘો,
જહ વહુયા તહ ભવ્વા, જહ સાલિકળા વયાહ તહા. ૩૩

જહ સા હજ્જિયનામા, તે સાલિકળે સમુજ્જિહં પત્તા,
પેસણદુક્કલં પરમં, તહ કોઈ જિઓ કુકમ્મવસા. ૩૪

સયલ સમીહિય સંસિદ્ધિ, કારણ તારણ ભવસમુદ્ધા,
હજ્જિત્તુ વણં મરણાઈ આવયાઓ હવજ્જેહ. ૩૫

અન્નો હળ વીયવહુ વ્વ વત્થમોયળ જસાઈ લોભેળ,
મુત્તં તાઈં પરલોય, દુક્કલ્લ લક્કલ્લક્કલ્લણી હોઈ. ૩૬

તત્તો વિ ય જો અન્નો, સો તાઈં જીવિયં વરક્કલિત્તા,
રક્કલિયવહુ વ્વ જાયદ, સર્વેસિં ગરરવઠાળં. ૩૭

જેમ તે ધન શેઠ તેમ ગુરુ બાણવા, જેમ સાતિજન તેમ શ્રમણસંઘ
બાણવો. જેમ વહુઓ તેમ ભવ્ય હવો બાણવા, અને જેમ ચોખાના દાણા
તેમ મહાવ્રત બાણવા. ૩૩

હવે જેમ પહેલી ઉન્નિષ્ઠતા નામે વહુ ચોખાના દાણા ઉન્નિષ્ઠત કરીને
શુભામગિરીનું મહા દુઃખ પામી તેમ કોઈ હવ કુર્મના વશે સકળ સમી-
હિતની સિદ્ધિ કરનાર અને ભવસમુદ્રથી તારનાર મહાવ્રતોને મેલીને મરણા-
દિક દુઃખ પામે છે. ૩૪-૩૫

વળી બીજા કેટલાક હવો બીજા વહુના માફક વસ્ત્ર લોજન અને
યશાદિકના લોભથી તે વ્રતોને ખાઈ કરીને પરલોકનાં લાખો દુઃખ પામવાને
ચોગ્ય થાય છે. ૩૬

ત્રીજા હવો રક્ષિતા નામની વહુ માફક તે વ્રતોને પોતાના અવિ-
તની માફક સાચવીને સર્વે તરફ માન મેળવે છે. ૩૭

જો પુણ તઓવિ અન્નો, રોહિણિવદ્ય વ્વ વુદિમાણે,
 પંચવિ વયાઈ સ હવઈ, સંઘપહાણો ગણહરુ વ્વ. ૩૮
 અન્નો વિ ઇત્થ દીસઈ, વ્વહારે સ્વણઓ ઇહં નાણ,
 'જહ કિલ કસ્સઈ ગુરુણો, સીસા ચત્તારિ નિપ્પન્ના. ૩૯
 આયરિયત્તણ જુગ્ગા, પજ્જાણં મુણં ય સમિદ્ધા,
 અહ ચિંતિતં પવત્તો, ગુરુ સમપ્પેમિ કસ્સ ગણં. ૪૦
 તત્તો તેણ પરિચ્છા, હેતં દેસંતરે વિહારાય,
 કા હોઈ કસ્સ સિદ્ધિ ત્તિ, પેસિયા ઉચિય પરિવારા. ૪૧
 ચડરોવિ તઓ પત્તા, સેમાઈ ગુણભિણ્ણુ દેસેસુ,
 જો તત્થ સવ્વજિઠો, સાયાવહુલો કહુવચ્ચણો. ૪૨
 'एगंताणुवगा, निव्वेयत्तेण तह्य आणीओ,
 सव्वो परिवारो जह, अचिरा तस्सुब्बगो जाओ. ૪૩

વળી થોથા જીવો રોહિણી નામની વહુ માફક પાંચે વ્રતોને વધારતા
 રહે છે, તેઓ ગણધરની માફક સંઘમાં પ્રધાન થાય છે. ૩૮

વળી આ જ્ઞાતનો વ્યવહારમાં ખીલે પણ ઉપનય દેખાય છે તે આ
 રીતે કે કોઈકે શુરૂના ચાર શિષ્યો હતા. ૩૯

તેઓ બધા વ્રતપર્યાય અને શ્રુતપાઠથી આચાર્ય પદને યોગ્ય થયા
 હતા. હવે શુરૂ વિચારવા લાગ્યો કે આ ગરુડ દેવને સોંપવો ? ૪૦

ત્યારે તેણે તેમની પરીક્ષા કરવા માટે કોણુ કેટલી સિદ્ધિ કરે છે તે
 જાણવા ખાતર તેમને ઉચિત પરિવાર આપીને દેશાંતરમાં વિહાર કરવા ઓ-
 કડ્યા. ૪૧

તેઓ ચારે ક્ષેત્રમાં શુભવાણા જૂદા જૂદા દેશમાં ગયા. ત્યાં જે સ-
 વર્થી માટે શિષ્ય હતા, તે સુખશીળ બની કટુક વચન બોલતા, અને જો-
 કાંતે કોઈને મદદ ટેકો નહિ આપતા, તેથી તેનો સઘણો પરિવાર થોડા વ-
 ખતમાં તેના પાસેથી નાશી બાળી ગયો. ૪૨-૪૩

ધીઓ વિ સાયવહુલત્તણેન નિયદેહસંઠિં ચેવ,
કારેઈ સાદરં સીસ, વગ મવરં નરુણ કિરિયં. ૪૪

તદ્ધો પુણ સારણવારણાઈ કરણેન નિચ્ચ મુજ્જુત્તો,
રવલ્લહ પમત્તભાવં, ગચ્છંતં તં પરીવારં. ૪૫

જો પુણ તુરિઓ સીસો, સયલ મહીમંડલો વલદ્વજસો,
જિણ સમયામયમેહો, દુકર સામન્ન નિરઓ ય. ૪૬

ઓડન્ન દેવલોગં વ, મૂરિસંતોસપોસ મણપત્તં,
નિયય વિહાર ધરાયલ, મુવજણયંતો નિયગુણેહિં. ૪૭

દેસન્નૂ કાલન્નૂ, મુદીઠદંતી જહેવ કાલજ્જો,
જાઓ પમૂયપરિવાર, પરિગઓ વિહિય જણગોહો. ૪૮

પત્તો ગુરુણો પાસે, સવલદ્ધો તેણ તેસિ વુત્તંતો,
તો નિયય ગચ્છ મેલણ, પુવ્વો દિન્નો ય અહિમારો. ૪૯

બીજે શિષ્ય પશુ માંદો સાજે રહીને પરિવાર પાસેથી પોતાના શ-
રીરની સંભાળ લેવરાવવા લાગ્યો, પશુ તેણે તેમને ખરી ક્રિયા કરાવી નહિ. ૪૪

ત્રીજા શિષ્યે નિત્ય ઉઘમી રહીને સારસંભાળ લઈ પરિવારને પ્રમાદી
થતા અટકાવી રાખ્યા. ૪૫

હવે જે ચોથો શિષ્ય હતો તે પૃથ્વીભરમાં યશ મેળવવા લાગ્યો. કે-
મકે તે જિનસિદ્ધાંતરૂપ અમૃતદ્રુ' ઘર હોઈ દુકર અમણપણું પાળતો અને
પોતાની વિહાર ભૂમિને પોતાના શુભોવડે બાણે દેવલોકથી આવી વસી હોય
તેટલી સંતોષિત કરતો, વળી તે આર્યકાલિક સૂરિના મારૂક દેશકાળનો બાણ
અને સુદીર્ઘદર્શિ હોઈને લોકોને બોધતો થકો ભારે પરિવારવાળો થઈ પડ્યો. ૪૬-૪૭-૪૮

તે શૂરના પાસે આવ્યો ત્યારે શૂરએ અધાનો વૃત્તાંત બાણી લઈને
તે આદે શિષ્યોને પોતાના ગચ્છનો તીચે સુજળ અધિકાર આપ્યો. ૪૬

સચ્ચિત્ત મચિત્તં વા, જં ગચ્છે છદ્ધુનારિહં કિંચિ,
પદ્મેણ પરિઠાવણ, મિમસ્સ કજ્જં તિ સંઠવિયં. ૫૦

જં ભત્તં પાણં વા, ઉવગરણં વા ગણસ્સ પાઝગં,
તં દુદ્ધેણા પરિતંતણ ઉપ્પાદયન્નં તિ. ૫૧

ગુરુ થેર ગિલાણ તવસ્સિ, વાલ સેહાદયાણ ચ મુણીણં,
રક્ખા દક્ખ વિયવક્ખણ, જુગા તદ્ધંમિ સંઠવિયા. ૫૨
જો પુણ તેસિ કણિઠો, ગુરુભાયા તસ્સ નિયગણો સવ્વો,
વહુપણય પરાયણ, માણસેણ ગુરુણા સમુવર્ણીઓ. ૫૩

एवं जहज्जुग निउंजणेण आराहणं परं पत्तो,
सो सूरी तद् गच्छो, सव्वो गुणभायणं जाओ. ५४

કિર દીહદંસિ ગુણસંગણ, ધણ સિઠિણા હિં પગયં,
ભવિયમઙ્ગ ક્રોવણત્થં, પયંપિયા ઉવણયવિભાસા. ૫૫

પહેલા શિષ્યને સચિત્ત અચિત્ત પરઠવવાનું કામ બળવવાનો હુકમ
કર્યો. ૫૦

બીજાને હુકમ કર્યો કે તારે ગચ્છને યોગ્ય ભક્તપાન ઉપકરણ વગેરે
લાવી આપવાનું કામ થાક્યા વગર બળવતા રહેવું. ૫૧

ત્રીજાને કહ્યું કે તારે શુર-સ્થવિર-ગ્લાન-તપસ્વિ-આણશિષ્ય વગેરે
મુનિઓની રક્ષા કરવી, કેમકે તે દક્ષ અને વિચક્ષણ હોય તેજ કરી શકે. ૫૨

હવે થોથો જે તેમાંના યોથી નાનો શુરભાઈ હતો તેને તે શુર
મનમાં બહુ પ્રીતિ લાવીને પોતાનો આજો ગચ્છ સોંપ્યો. ૫૩

આ રીતે જેને જે યોગ્ય હતું તેને તે સોંપીને તે આચાર્ય પરમ
આરાધક થયો અને તે ગચ્છ પણ પૂર્ણ શુભશાળી થયો. ૫૪

આ સ્થળે ચાલતા પ્રકરણમાં તો દીર્ઘદર્શિ શુભવાળા ધન શેઠના જ્ઞા-
તનોજ ઉપયોગ છે, છતાં ભગ્ય જનોની યુદ્ધિ ભિલાડવા ખાતર ઉપનયની
વાત પણ કહી બતાવી છે. ૫૫

इति फल सकलं कः श्लोक मस्तोक मेतद्-

गुणिन इह धनाख्य श्रेष्ठिनः संनिशम्प,

गुण ममल मुदारं दीर्घदर्शित्व मेव-

अयन भविकलोकाः किं बहु व्याकृतेन. ૫૬

(इति धनश्रेष्ठि वृत्तकं समाप्तं)

આ રીતે ધન શેઠને પ્રાપ્ત થએલું 'નિર્મળ યશવાળું' ભારે ફળ સાં...
ળીને દીર્ઘદર્શિપણુરૂપ નિર્મળ ઉત્તમ ગુણને હે ભગ્ય લોકો તમે ધારણ કરો.
આજુ' કહેવાની શી જરૂર છે? ૫૬

એ રીતે ધન શેઠનું જ્ઞાત છે.

પેાડશતમ ગુણ.

व्याख्यातः सुदीर्घदर्शी ति पंचदशो गुणः, सांप्रत विशेष-
ज्ञ इति षोडशं गुणं प्रचिकटयिषु राह.

સુદીર્ઘદર્શીપણુરૂપ પંદરમો ગુણ વર્ણુઓ, હવે વિશેષજ્ઞપણુ-
રૂપ સોલમો ગુણને પ્રગટ કરે છે:—

(मूळ गाथा.)

वत्थूणं गुणदोसे—

लक्खेइ अपक्खवाय भावेण,

पाएण विसेसन्नू—

ऊत्तम धम्मारिहो तेण. ૨૩

(भूण गाथानो अर्थ.)

વિશેષજ્ઞ પુરૂષ અપક્ષપાતપણે કરી વસ્તુઓના ગુણ દોષ
જાણી શકે છે, માટે પ્રાપ્ત કરીને તેવો પુરૂષ જ ઉત્તમ ધર્મને
ચોગ્ય છે. ૨૩

(ટીકા.)

વસ્તુનાં દ્રવ્યાણાં સચેતના ચેતનાનાં ધર્માધર્મહેતૂનાં વા, ગુણાન્ દોષાં
અ લક્ષયતિ જાના ત્યપક્ષપાત ભાવેન માધ્યસ્થ્ય સુસ્થચેતસ્તયા,

(વિશેષજ્ઞ પુરૂષ) વસ્તુ એટલે સચેતન-અચેતન દ્રવ્યો અથવા ધર્મ-
અધર્મના હેતુઓ-તેના ગુણો અને દોષોને અપક્ષપાત ભાવે કરીને એટલે
માધ્યસ્થ્ય ભાવથી સુસ્થ ચિત્ત રાખીને ઓળખે છે એટલે બાણી શકે છે.

પક્ષપાતયુક્તો हि दोषान पि गुणान्—ગુણા નપિ દોષા નધ્યવસ્યતિ
સમર્થ યતિ ચ.

કેમકે પક્ષપાતી પુરૂષ દોષોને ગુણો માની લે છે અને ગુણોને દોષો
માની લે છે, અને તેવીજ રીતે તેનું સમર્થન કરે છે.

ऊक्तंच,

आग्रही वत निनीषति युक्तिं, तत्र, यत्र मति रस्य निविष्टा,
पक्षपात रहितस्य तु युक्ति यत्र, तत्र मति रिति निवेशं

આગ્રહી માણસ, બસ, જ્યાં તેની મતિ બેઠી હોય છે ત્યાં યુક્તિને
તાણવા ધુએ છે, પણ નિપક્ષપાતી માણસની તો મતિ, જ્યાં યુક્તિ હોય
ત્યાં તણાય છે.

अतः प्रायेण बाहुल्येन विशेषज्ञः सारेतरवेदी उत्तमधर्माहः प्रधान ध-
र्मोचितो भवति, सुबुद्धिमंत्रिव दिति.

એથી પ્રાયે એટલે ઘણા ભાગે વિશેષજ્ઞ એટલે સારા નરતાને બહુ-
નારોજ ઉર્સેમ ધર્મને અહીં એટલે પ્રધાન ધર્મને યોગ્ય થાય છે, સુબુદ્ધિ મં-
ત્રિના માફક.

(તત્કથા પુન રેવં)

ઇહ પુન્નભદ્ર ચેઇય, વિમૂસિયા અત્થિ પુરવરી ચંપા,
તત્થ જિયસત્તુરાયા, રાયા ઇવ સયલ જળઇટો. ૧

રુવેળ હારિણી સીલ, સાલિણી ધારિણી પિયા તસ્સ,
અડ્ડીની કયસત્તૂ, અડ્ડીનસત્તૂ ચ જુવરાયા. ૨

ઉપ્પત્તિયાઇ ચઠવિહ, વિમુદ્ધ નિયલુદ્ધિ વિજિયમુરમંતી,
જીવાજીવાઇ પયત્થ, સત્થ વિત્થર વિસેસન્ન. ૩

રજ્જધુરા ચિંતણ પવળ, માણસો ધમ્મ કમ્મ કયકરણો,
નિવ માણસ કલહંસો, અત્થિ મુલુકી મહામંતી. ૪

મયકુહિય વિળઠ અણિઠ, ગંધ ગઢદર સરીરસંછન્ના,
મયગવ સમંસ રહિરાઇ પિચ્છિલા, અમુદ્ધ વીમત્થા. ૫

સુબુદ્ધિ મંત્રિની કથા આ પ્રમાણે છે:—

અહીં પૂર્ણભદ્ર નામના ચૈત્યથી વિભૂષિત અંધા નામે નગરી હતી.
ત્યાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે અંધના માફક સકળ જનને હાલુ હતો. ૧

તેની મનોહર રૂપવાળી અને શીળશોભિત ધારિણી નામે રાણી હતી,
અને તેનો શત્રુઓને અતિદીન કરનાર અદીનશત્રુ નામે સુવરાજ કુમાર હતો. ૨

તે રાજાનો ઔત્પાતિકી વગેરે ચાર પ્રકારની નિર્મળ બુદ્ધિવટે વૃહ-
સ્પતિને છોતે એવો અને જીવાજીવાદિ પદાર્થોના વિસ્તારના વિશેષનો જાણ-
નાર રાજ્યભારની ચિંતામાં મન રાખનાર ધર્મના કામ કરવા તૈયાર રહેનાર
રાજાના મનરૂપ માનસમાં હંસની માફક રમનાર સુબુદ્ધિ નામે મહા મંત્રી
હતો. ૩-૪

તે અંધાનગરીની ઇશાન કોણે બાહર એક મોટી ખાઇ હતી, તેમાં
મરેલા સહેલા વણસેલા અને ગંધાતા રખડતા કહેવરો ભરવામાં આવતાં, તેથી
તે સુડહાની વસા માંસ અને રૂધિરથી ભરપૂર બની ભયાનક અશુચિમય થઇ
રહી હતી. ૫

મયસપ્પસાણ ગોણાઈ, દેહદુગંધ સલિલ પઢિપુત્તા,
ઈસાણ દિસાઈ પુરીઈ, તીઈ વાહે અત્થિ ગુરુપરિહા. ૬

કઈયાવિ હુ ભોયણ મંઢવંમિ નિર્વઈ સુહાસણનિસન્નો,
રાઈસર તલવર કુમર, સિઠિ સત્થાહ પમિહજુઓ. ૭

આસાયણિજ્જ વીસાયણિજ્જ પલ્હાયણિજ્જ માહારં,
સુહવન્ન મંધરસ ફરિસ, પરિગયં મુંજણ દિઠો. ૮

મુત્તુત્તરંપિ તંમિ ય, આહારે જાયવિમ્મહો મળઈ,
રાઈસર પમુહજણો, અહો મણુત્તો ય આહારો. ૯

તે વિ હુ અણુવિત્તીણ, મળંતિ જં આણવેઈ સામિ ત્તિ,
તત્તો ય મુત્તુદ્ધિં પડ, જંપડિ એવં ચિય નરિંદો. ૧૦

નિવડિસ્સ ઇય મઠં, મંતી ના ઢાઈ ન પરિયાણાઈ,
તુસિણી ચિઢઈ તત્તો, દુચ્ચં તત્તં પિ આહ નિવો. ૧૧

તેમાં મરેલા સર્પ કૂતરા અને બેલોનાં કલેવર નાખવામાં આવતાં,
તેથી તે દુર્ગંધી પાણીવાળી બની હતી. ૬

હવે રાજા એકવેળા લોબન મંડપમાં બીજા અનેક રાજા (ખંડીયા),
ઈન્ધર (સરહાર), તલવર, કુમાર, શેઠ, સાર્થવાહુ વગેરેની સાથે સુખાસનપર
બેસીને ખાનપાન થોડ્ય, આનંદ જનક, અને સારા વર્ણુગંધરસ સ્પર્શવાળા
આહારને હર્ષથી ખાવા લાગ્યો. ૭—૮

ખાવા બાદ પણ તે આહાર માટે આશ્ચર્ય પામી રાજા બીજા જ-
લોને કહેવા લાગ્યો કે અહો આ આહાર કેવો મનોહર હતો ? ૯

ત્યારે તેઓ રાજાતું મન રાખવા બોલ્યા કે બરોબર તેવો જ હતો.
ત્યારે રાજા સુખુદ્ધિ મંત્રિ પ્રત્યે પણ તેમજ કહેવા લાગ્યો. ૧૦

પરંતુ સુખુદ્ધિ રાજાની આ વાત તરફ બેદરકાર રહીને શુષ્ક
રહ્યો, ત્યારે રાજાએ તે વાત બીજીવાર અને છેવટ ત્રીજીવાર બિચલાવી. ૧૧

અહ જંપડ વરમંતી, સામિય ઇયંમિ અહમણુત્રેવિ,
આહારે અમ્હાણં, ન મણાગવિ વિમ્હઓ હોઈ. ૧૨
જં પુગલા સુદા વિ હુ, અસુદત્તેણં સ્વણેણ જાયંતિ,
અસુદા વિ હુ સુદભાવેણ પરિણમંતે સ્વણેણાવિ. ૧૩

કિંચ

સુદસદા સુદસ્વા, સુદગંધા સુદરસા સુદાફાસા,
અસુદત્તેણં જાયંતિ, પુગલા નણુ પઓગેણ. ૧૪
ઇવં સુબુદ્ધિ વચણં, ન સદ્દહ્ નરવર્દ કયાવિ પુણો,
સામંત મંતિ સહિઓ, વિણિગગઓ વાહિયાલીઈ. ૧૫
પરિહો દય અંતેણં, વચમાણો દુરહિગંધ અમિમૂઓ,
દદ પિહિયવચણ નાસો, અકમિઓ કંપિ મુભાગં. ૧૬
જંપેડ મંતિમાઈ, અહો ઇમં મંગુલં પરિહુદયં,
અહિમદય દુરહિગંધં, મળંતિ તે દેવ ઇવ મિણં. ૧૭

ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રી બોલ્યો કે હે સ્વામિન! આવા અતિ મનોહર
આહારમાં પણ મને લગારે વિસ્મય થતો નથી. ૧૨

કારણ કે શુભ પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં અશુભ થઈ પડે છે અને અશુભ
પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં શુભ થઈ પડે છે. ૧૩

વળી શુભ શબ્દવાળા—શુભ રૂપવાળા—શુભ ગંધવાળા—શુભ રસ-
વાળા—અને શુભ સ્પર્શવાળા—પુદ્ગળો પ્રયોગે કરી અશુભ બની જાય છે. ૧૪

આ મંત્રિનું વચન રાખ્યો કબૂલ નહિ કર્યું. બાહ કોઈક વેળા રાખ
સામંત અને મંત્રિઓ સાથે બાહર ફરવા નીકળ્યો. ૧૫

તે બાઈના નજીક આવતાં દુર્ગંધથી સુગંધને સુખ અને નાશિકાને
ખૂબ ઠાંકીને તેટલો ભૂમિભાગ પસાર કરવા લાગ્યો. ૧૬

બાહ તે મંત્રી વગેરેને કહેવા લાગ્યો, આ બાઈનું પાણી સર્પ વગે-
રેના મુઠકાંથી દુર્ગંધ થઈ બહુ ખરાબ થઈ ગયું છે, ત્યારે તેઓ પણ હા
પાડવા લાગ્યા. ૧૭

તો મળઈ સુબુદ્ધિ પડે, સ્વેચ્છકરં અહોદયં, ૧૩

મંત્રી વિ આહ નરવર, નહુ જુત્તો હત્ય સ્વેચ્છો. ૧૪

જં અગુરુ ધુસિણ ઘણસાર, કુસુમપમુદેહિ મુરદિદવ્વેહિ,

વાસિયસિતા અમુદા વિ, પુગ્ગલા જંતિ મુદ્ધભાવં. ૧૫

કપ્પૂરમાહ્ણો વિ હુ, અહમુદ્ધાં દેહમાહ માસજ્જ,

અમુદા હવંતિ તમ્મહા, મુદ્ધઅમુદ્ધકહા ન વત્તવ્વા. ૨૦

(અતઃ)

પુગ્ગલાણ પરીણામં, તેસિં નચ્ચા જહાતહા,

વિણીયતણ્ઠો વિહરે, સીઈમૂળણ અપ્પણા. ૨૧

અહ ઈસિ ફુરિયકોવો, નરનાહો જંપણ મહામંતિ,

મા પર મપ્પં તદુમય, મેવં કુગ્ગાહિયં કુણમ્મ. ૨૨

ચિંતિદ મંતિવરિઠો, અહો ઇમો નરવરો કહં હોહી,

પરમત્થ વિસેસન્નૂ, જિણપવવયણ માવિયં મઈ ય. ૨૩

ત્યારે રાજા સુબુદ્ધિના પ્રતે કહેવા લાગ્યો કે, અહો! આ પાણી કેવું ઉદ્દેશ કરનાર છે? મંત્રી બોલ્યો કે હે નરવર, એમાં ઉદ્દેશ પામવાનું શું કામ છે? ૧૮

કારણ કે અગર-ચંદન-કપૂર-અને ફૂલ વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યોથી વાસ્યા થકા અશુભ પુદ્ગળો પણ શુભ થતા દેખાય છે. અને કપૂર વગેરે અતિશુભિ પદાર્થો પણ દેહાદિક સાથે સંબંધિત થઈ અશુભ બને છે, માટે શુભ અને અશુભની વાતજ મ કરો. ૧૬-૨૦

એટલા માટે કહેલું છે કે તે તે પુદ્ગળોનો પરિણામ વિચારીને જેમ તેમ તૃષ્ણા દાખીને આત્માને શાંત રાખી વિચરવું બોધાયે. ૨૧

આમ સાંભળી રાજા જરા ગુસ્સે થઈ સુબુદ્ધિને કહેવા લાગ્યો કે, આ રીતે પોત ને પરને અને બન્નેને ખોટા હકમાં શામાટે તાણે છે? ૨૨

ત્યારે મંત્રિ વિચારવા લાગ્યો કે, અહો! આ રાજા પરમાર્થના વિશેષને બાજુનાર અને બિન પ્રવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો શી રીતે થઈ શકે? ૨૩

અપ્પચ્ચ ઇયનરેહિં, સંજ્ઞા સમયંમિ નવયકુંભેહિં,
પરિદોદગ માળાવિય, ગાલિય સેવઇ નવઘડેસુ. ૨૪

પક્કિસવિય સજ્જસારે, તે લંબિયમુદિપ કરાવેહિં,
મહયા જત્તેણ પુણો, સત્ત દિણે પરિવસાવેહિં. ૨૫

एवं दुच्चं तच्चंपि, सत्त राइंदियं कए संते,
तं जाय सुदग रयणं, अत्थं सत्थं फलिहवन्नं. ૨૬

તો નં વાસઇ મંતી, ઇલા સક્કરિય માઇદવ્વેહિં,
રન્નો પાણિયં ઘરિયં, સદાવિત્તા ઇમં આહ. ૨૭

મો મો તુમં નિવ્વણો, મોયણ વેલાઇ ઉદગ રયણ મિણં,
ઉવણિજ્જ સોવિ જંપઇ, જં સામી આણવેહિં તિ. ૨૮

તેણવિ તહેવ વિહિપ, રાયા ગુરુ હરિસ પુલ્લય સરીરો,
સપરિયણોવિ પસંસઇ, અહો ઇમં ઉદગરયણં તિ. ૨૯

આદ તેણે સાંજના સમયે પોતાના ખાસ વિશ્વાસુ માણસો મારફત તે 'ખાઈતુ' પાણી મળાવીને ગળાવી નવા ઘડઓમાં રાખી તેમાં સાજીખાર નાખી તેમને સુદ્રિત કરાવીને લટકાવી રાખ્યા, એમ બે ત્રણવાર સાત સાત રાત દિવસ પ્રયોગ કરતાં તે પાણી સ્ફટિકના માફક સાફ અને ધોળું થઈ ઉત્તમ થઈ રહ્યું. ૨૪-૨૫-૨૬

પછી તે પાણીને તે મંત્રિએ એલાયચી અને સાકર વગેરે દ્રવ્યોથી વાસિત કર્યું. આદ રાજાના પાણી લાવનારને એલાવીને આ રીતે કહ્યું:-૨૭

હો હો, તું રાજાના જન્મવાની વેળાએ ત્યાં આ પાણી ધરણે, ત્યારે તેણે તે વાત કબૂલ રાખી. ૨૮

આદ તેણે તેમ કરતાં રાજા પોતાના પરિવાર સાથે તે પાણી પીને બારે હરથથી શેમાંચિત થઈ પ્રશંસવા લાગ્યો કે, અહો! આ કેવું ઉત્તમ પાણી છે? ૨૯

તયણુ નરિંદો પાણિયહરિયં સદાવિહં મળઈ મદ્,
આસાઈયં કબો તે, જલરયણ મિળં ઇમો આહ. ૩૦

દેવ મણ દગરયણં, મુબુદ્ધિ સચિવાહ પાવિયં ઇયં,
તો રાયા સદાવિય, મુબુદ્ધિમંતિં ઇય મળેઈ. ૩૧

કિં મંતિ તુહ અણિઠો, અહયં જેણે ય મુદગ વરરયણં,
કલિલ મોયણવેલા વેલાણ નો ઉવઠવમિ. ૩૨

હંહો દેવાણુપિયા, કત્તો ઇયં તણ મમુવલદ્દં,
પમળેઈ મંતિપવરો, તં પરિહોદગ મિળં દેવ. ૩૩

ઈમિણા મણ ઉવાણ. પરિસં કારિયં મહીનાહ,
તં વયણ મમન્નંતો, રાયાવિ તહેવ કરેઈ. ૩૪

તં કમસો જલરયણં, જાયં માણસજલં વ દરૂણં,
જંપેઈ મંતિરાયં, રાયા વિઘ્નય મરિય હિયમો. ૩૫

પછી તરત જ રાજાએ પાણી લાવનારને બોલાવી પૂછ્યું કે હે ભદ્ર! તે આ ઉત્તમ પાણી ક્યાંથી મેળવ્યું? ત્યારે તે બોલ્યો કે હે દેવ, આ ઉદક રત્ન હું સુબુદ્ધિ મંત્રિ યાએથી લાવેલો છું. ત્યારે રાજાએ મુબુદ્ધિ મંત્રિને બોલાવીને આ રીતે કહ્યું. ૩૦-૩૧

હે મંત્રિ, શું તને હું અનિષ્ટ છું કે જે માટે ગઈ કાલે ભોજન વેળાએ તારે ત્યાંથી આવેલું ઉદકરત્ન તું હમેશાં મને નથી મોકલાવતો? ૩૨

હે દેવાનુપ્રિય, આ ઉદકરત્ન તે ક્યાંથી મેળવ્યું છે? ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે દેવ, એ તેજ આપનું પાણી છે. ૩૩

અને હે મહીનાથ, આવા આવા ઉપાયે કરીને મેં તે આપું કરાવેલું છે, ત્યારે રાજાને તે વચનની ખાતરી નહિ. આવતાં તેણે પોતે તે અજમાયસ કરી જોઈ, ત્યારે ક્રોધે કરીને તે પાણી માનસ સરોવરના જળ જેવું ઉત્તમ બની રહ્યું. ત્યારે રાજા મનમાં વિરમય પામીને મંત્રિને કહેવા લાગ્યો. ૩૪-૩૫

દેવાણુપિયા કત્તો, તણ વિસેસા ઇમે પરિનાયા,
 અહિસુહમબુદ્ધિગમ્મા, સ આહ જિણ વયણઓ દેવ. ૩૬
 ભણઈ નિવો જિણવયણં તુહંતિણ મંતિ સોહ મિચ્છામિ,
 કેવલિવણીય મણહં, ધમ્મં एसो વિ સાહેઈ. ૩૭
 પદમં ચાહજ્ઞામં, ધમ્મં મુણિજણ નિવેસિયં કહિહં,
 સમ્પદંસણ મૂલં, ગિહત્થધમ્મંપિ સાહેઈ. ૩૮
 તં સોહ ભણઈ નિવઈ, અમચ્ચવર પવયણં તુ નિગંથં,
 સચ્ચ મણુત્તર મિચ્છાઈ, સદ્દામી તહિ ચ્ચાઈ. ૩૯
 કિંતુ અહં તુહપાસે, સાવયધમ્મં ગહિત્તુ મિચ્છામિ,
 મંતી વિ ભણઈ સામિય, મા પઢિવંથં કરેસુ સિ. ૪૦
 તો જિયસત્તુનરિંદો, સુબુદ્ધિમંતિસ્સ અંતિણ તુઠો,
 સમ્મં દુવાલસવિહં, ગિહત્થધમ્મં પવજ્જેઈ. ૪૧

હે દેવાનુ પ્રિય, આવા અતિ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય બનાવો તેં શાથી બાણી શક્યા છે? ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે દેવ, જિન વચનથી. ૩૬

ત્યારે રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિ, હું તારી પાસેથી જિનવચન સાંભળવા ઇચ્છું છું, ત્યારે મંત્રી તેને કેવળિવણીત નિર્મળ ધર્મ કહેવા લાગ્યો. ૩૭

મંત્રિએ પહેલાં તેને મુનિજનમાં રહેલ આતુર્યામ ધર્મ સાંભળાવ્યો, આદિ સર્યકત્વ મૂળ ગૃહસ્થ ધર્મ સાંભળાવ્યો. ૩૮

તે સાંભળીને રાજા બોલ્યો કે હે અમાત્યવર, આ નિર્ગ્રંથ પ્રવચન સત્ય અને સર્વાધિક છે અને હું તેને તથા કરીને શ્રદ્ધા છું. ૩૯

પરંતુ (હાલ) હું તારી પાસે શ્રાવક ધર્મ લેવા ઇચ્છું છું, ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે સ્વામિન, વગર વિલંબે તેમ કરો. ૪૦

ત્યારે જિતથનુ રાજા સુબુદ્ધિ મંત્રિના પાસે હર્ષિત થઈ રૂડી રીતે આર પ્રકારનો ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવા લાગ્યો. ૪૧

તડ્યા થેરાગમણં, વંદણ વઢિયાહ નિમ્મઓ રાયા,
મંતીવિં સુણિય ધમ્મં, હિઠો વિન્નવડ ગુરુપાણ. ૪૨

તુમ્હાણ મંતિણ હં, પવ્વહં નવરિ પુચ્છિહં ભૂવં,
મણિયં ગુરુહિં મો મંતિ, મા પમાયં કરિજ્જાસિ. ૪૩

અહ તેણ નિવો પુટો, પયંપણ મંતિ નિયયરજ્જ મિણં,
પાલિત્તુ કિંચિ કાલં, દુવેવિ દિક્કલં ગહિસ્સામો. ૪૪

એવં હોંહ ત્તિ પયંપિયંમિ સચિવેણ દોવિ તં રજ્જં,
ધમ્મં તહ પાલંતા, વારસવરિસાઈં વોલંતિ. ૪૫

ઇત્તો ય તંહિં પત્તા, થેરા તેસિં તિણ સુણિયધમ્મો,
અહીંણ સત્તુ નિયણ્ણ ઠવિય ગુરુરજ્જ પઠ્ઠારો. ૪૬

મુહુલ્લહિ સુલ્લહિ સુમંતિ સંજુઓ પવયણં પમાવંતો,
ગિણ્ણહ વયં નરિંદો, વિમ્હાવિય દેવદેવિંદો. ૪૭

તેટલામાં ત્યાં સ્થવિર મુનિઓ પધાર્યા, તેમને વાંઢવા માટે રાજા ત્યાં ગયો. ત્યાં મંત્રિએ ધર્મ સાંભળી હર્ષિત થઈ શુર પાસે વીનતી કરી કે તમારા પાસે હું પ્રવ્રજ્યા લઈશ, કિંતુ રાજાને પૂછી આવું છું, ત્યારે શુર યોદ્ધા કે હે મંત્રિ, તરતોતરત તેમ કર. ૪૨-૪૩

હવે તેણે રાજાને પૂછતાં રાજા યોદ્ધા કે હે મંત્રિ, આપણું આ રાજ્ય કેટલાક વખત લગી પાળીને પછી આપણુ બન્ને જણુ દીક્ષા લેશું. ૪૪

મંત્રીએ કહ્યું કે ઠીક. ત્યારે એમજ કરશું—એમ કહીને તે બન્ને જણુ રાજ્ય અને ધર્મ પાળતા થકા બાર વર્ષ પસાર કરતા હતા. ૪૫

એ વેળા ત્યાં ફરીને સ્થવિરો આવ્યા, તેમના પાસે ધર્મ સાંભળીને રાજા પોતાના અહીનશત્રુ નામના પુત્રને રાજ્યભાર સોંપી બુદ્ધિવાન સુબુદ્ધિ મંત્રિના સાથે મળેલો રહીને પ્રવચનની પ્રભાવના કરતો થકો ઇદ્રાદિકને વિસ્મય પમાડી દીક્ષા સ્વીકારતો હવો. ૪૬-૪૭

જગ્મા જગવિહારી, દુઃખેવિ ફકારસંગ મુયધારી,
અહમુદ્ધ વંમયારી, કુળંતિ દિવ્સં નિરહ્યારી. ૪૮
વિલસંત સિયજ્ઞાણા, રક્તિચ્ચની સેસજંતુ સંતાણા,
લપ્પન્ન વિમલનાણા, સિદ્ધિ પત્તા મુણિ પહાણા. ૪૯
ઇતિ સ્પષ્ટં યસ્મા જ્ઞિનવચન પુષ્પૈક મધુકૃત-
મુબુદ્ધિ મંત્રીશઃ સ્વપરહિતકર્તા સમજનિ,
વિશેષજ્ઞત્વાલ્યં ગુણ મમલ મેનં કૃતધિયઃ
શ્રયંતાં સંસારસ્ફુરદુધિ પોત પ્રતિકૃતિં. ૫૦

ઇતિ મુબુદ્ધિ મંત્રિ કથા સમાપ્તા.

તેઓ જે ઉઝ ઉઝ વિહારી થઇને અગ્યાર અંગ લાણી અતિ શુદ્ધ
અશ્વર્થ યાળી નિરતિચારપણે દીક્ષા પાળવા લાગ્યા. ૪૮

તેઓ તમામ જંતુઓની રક્ષા કરતા થકા શુદ્ધ ધ્યાનપર ચડી કે-
વળજ્ઞાન પામી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થયા. ૪૯

આ રીતે જિન વચનરૂપ પુષ્પોમાં લમરાની માફક પ્રીતિધરનાર મુ-
બુદ્ધિ મંત્રી સ્પષ્ટ રીતે વિશેષજ્ઞત્વ ગુણના યોગે સ્વપરહિત કર્તા થયો. માટે
જે મુદ્ધિમાન જનો, તમે સંસારથી તારવામાં વહાણુ સમાન આ ગુણને ધા-
રણુ કરો. ૫૦

આ રીતે મુબુદ્ધિ મંત્રીની કથા છે.

સપ્તદશતમ ગુણ.

ઉક્તો વિશેષજ્ઞ ઇતિ ષોડશો ગુણઃ સંપ્રતિ વૃદ્ધાનુગ્ન ઇતિ
સસદશં ગુણ મભિધિત્સુ રાહ.

વિશેષજ્ઞપણારૂપ સોલમો ગુણ કહ્યો, હવે વૃદ્ધાનુગપણારૂપ
સત્તરમો ગુણ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

બુદો પરિણય બુદ્ધી-
 પાવાયારે પવત્તૈ નેવ,
 બુદાણુગો વિ એવં-
 સંસર્ગકિયા ગુણા જેણ. ૨૪
 (મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વૃદ્ધ પુરૂષ પાકી બુદ્ધિવાળો હોવાથી પાપાચારમાં નહિજ
 પ્રવર્તે, એ રીતે તેની પાછળ ચાલનાર હોય તે પણ પાપાચારમાં
 નહિ પ્રવર્તે. કેમકે સોખત પ્રમાણે ગુણ આવે છે. ૨૪

(ટીકા.)

વૃદ્ધઃ પ્રવયાઃ પરિપક્વિષણઃ પરિણામસુંદરમતિઃ સદ્વિવેકાદિગુણ સ-
 મન્વિત્ત્વમ્મયઃ

વૃદ્ધ એટલે અવસ્થાવાન પુરૂષ પરિપક્વ બુદ્ધિવાળો એટલે પરિ-
 ણામ સુંદર બુદ્ધિવાળો અર્થાત્ વિવેક વગેરે ગુણોથી સહિત હોય છે.

(તથા ચોક્ત)

તપઃ શ્રુત-ધૃતિ-ધ્યાન-વિવેક-યમ-સંયમૈઃ,

યે વૃદ્ધા સ્તે ત્ર શસ્યંતે, ન પુનઃ પલિતાં કુરૈઃ ?

જેઓ તપ, શ્રુત, ધૈર્ય, ધ્યાન, વિવેક, યમ, અને સંયમથી વધેલા
 હોય તેઓ વૃદ્ધ બાણુવા, નહિ કે જેમને ધોળા વાળ આવ્યા હોય તે વૃદ્ધ
 લેખાય. ૧

સત્તત્વનિકષોદ્ધ્રુતં, વિવેકાલોક વર્દિતં,

યેષાં બોધમયં તત્ત્વં, તે વૃદ્ધા વિદુષાં મતાઃ ૨

અસાતત્ત્વરૂપ કસોડીથી પ્રગટેલું અને વિવેકરૂપ પ્રકાશથી વૃદ્ધિ
 પામેલું જ્ઞાનમય તત્ત્વ જેમણે મેળવ્યું હોય તેમને પંડિત જનો વૃદ્ધ ગણે છે. ૨

(છતાં સારાંશ એ છે કે) જે વૃદ્ધ છતાં યશ હેયોપાદેયના જ્ઞાનથી હીન હોય તે તરૂણોનો સરહારજ બાણવો, અને તરૂણ છતાં યશ જે હેયોપાદેયને બરોબર સમજી તે પ્રમાણે આલ્સો હોય તે વૃદ્ધ સમજવો. ૭

સ એવંવિધો વૃદ્ધઃ—પાપાચારેऽશુભકર્મણિ—પ્રવર્તતે નૈવ,

માટે એવા પ્રકારનો વૃદ્ધ પુરૂષ પાપાચારમાં એટલે જીવન કામમાં નહિજ પ્રવર્તે.

સ હિ કિલ યથાવસ્થિતતત્ત્વ મવ બુધ્યત ઇતિ.

કેમકે તે ખરેખર યથાવસ્થિત તત્ત્વને સમજેલો હોય છે.

યતएव વૃદ્ધો ના હિતહતૌ પ્રવર્તતે,—તતો વૃદ્ધ મનુગચ્છતિ ય સ્તન્મ-
તાવસારિતયા—સ વૃદ્ધાનુગઃ—સો વ્યેવમેવ પાપે ન પ્રવર્તતે ઇતિ ભાવઃ

જે માટે વૃદ્ધ પુરૂષ અહિતના હેતુમાં નથી પ્રવર્તતો,—તે માટે વૃ-
દ્ધના પાછળ ચાલનાર એટલે તેને અનુસરનાર તે વૃદ્ધાનુગ પુરૂષ પણ એજ રીતે
પાપમાં નથી પ્રવર્તતો એ મતલબ છે.

મનીષિ વૃદ્ધાનુગ—મધ્યમબુદ્ધિવત

બુદ્ધિમાન્ વૃદ્ધજન પાછળ ચાલનાર મધ્યમબુદ્ધિના માણસ.

કેન હેતુને ત્યાહ,—સંસર્ગકૃતાઃ સાંગત્ય જનિતા ગુણા યેન કારણેન
પ્રાણિનાં સ્યુ, રતएव પ્રોક્ત માગમે—

શા હેતુથી એમ છે તે કહે છેઃ—જે કારણે પ્રાણિઓના શુભો સંસ-
ર્ગકૃત છે એટલે કે સોળત પ્રમાણે થતા હીસે છે, એથીજ આગમમાં કહેલું
છે કેઃ—

ઉત્તમગુણ સંસર્ગી, સીલદરિદં પિ કુળઈ સીલદં,

જહ મેરુ ગિરિવિલગં, તળંપિ કળગત્તળ મુવેઈ (ત્તિ)

ઉત્તમ શુભવાન્ની સોળત શીળહીનને પણ શીળવાન્ કરે છે, જેમકે
મેરૂ પર્વતપર જિગેહું ઘાસ પણ સોનારૂપે થઈ જાય છે.

(મધ્યમબુદ્ધિ ચરિતં પુન રેવં)

અસ્ત્ય ત્ર ભરતક્ષેત્રે, પુરં કિતિ પ્રતિષ્ઠિતં,
તત્ર કર્મવિલાસાલ્યો, રાજા વીર્ય નિધાનમ્ : ૧

તસ્ય પ્રણયિની જ્યેષ્ઠા, યથાર્થા શ્રુમ સુંદરી,
અન્યા કુશલ માલાલ્યા, શાલેવ સકલાપદાં. ૨

તયો મનીષિબાલાલ્યૌ, પુત્રૌ પ્રેમપરૌ મિથઃ,
સ્વદેહોદ્યાન મન્યેદ્યુ, સ્તૌ ગતૌ ક્રીડિતું મુદા. ૩

તામ્યા મદર્શિં તત્રૈકઃ, પુમા નુદ્વંધ તત્પરઃ
વાલઃ પાત્ર મપાસ્યા થ, પપ્રચ્છો દ્વંધ કારણં. ૪

અમુના પ્રશ્નિતેના લ મિત્યુ કલ્વો હુંવયન પુનઃ,
નિવાર્ય સાદરં પૃષ્ઠો, વાલેને દં સ ઋચિવાન. ૫

મધ્યમબુદ્ધિનું ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે:—

આ ભરતક્ષેત્રમાં કિતિપ્રતિષ્ઠિત નામે નગર છે, તેમાં બળવાન કર્મ-
વિલાસ નામે રાજા હતો. ૧

તેની યથાર્થ નામવાળી શુભસુંદરી નામે એક સ્ત્રી હતી, અને ખીજી
સકળ આપદાનીશાળા સમાન અકુશળમાળા નામે સ્ત્રી હતી. ૨

તે બે સ્ત્રીઓના મનીષિ અને બાળ નામે બે પુત્રો હતા, તેઓ અ-
રસપરસ પ્રીતિવાન રહી એકબેળા શરીરરૂપી ઉદ્યાનમાં ક્રીડા કરવા ગયા. ૩

ત્યાં તેમણે એક માણસને ફાંસો ખાતો જોયો; ત્યારે બાળ તેના ફાં-
સાને દૂરકરી તે માણસને ફાંસો ખાવાનું કારણ પૂછવા લાગ્યો. ૪

તે માણસ બોલ્યો કે એ વાત પૂછવી સુલભવી રાખો, એમ કહીને
તે ફરી ફાંસો લેવા તૈયાર થયો, ત્યારે જેમ તેમ તેને અટકાવીને બાળ તેને
આદરથી પૂછવા લાગ્યો; એટલે તે આ પ્રમાણે બોલ્યો:—૫

સ્પર્શનાલયસ્ય મે ભદ્ર, મવર્જંતુ રમૂત સત્તા,
સમં સદાગમેનો ચ્ચૈઃ, સ મૈત્રી મન્યદા કરોત્. ૬

તતઃ પ્રવૃત્તિ જગ્ને સૌ, કુટચત્પમેમા મમો પરિ,
લલનાતૂલિકાત્યાગી, મુદુસ્નપતપોરતઃ. ૭

અંગીકૃત વહુ વલેશઃ, કેશ લુંચન લાલસઃ,
મકાષ્ટ શર્યા શયનઃ, પ્રાંતરુક્ષાશ્નનો મૃશં. ૮

(યુગ્મ)

સ્ફૂર્જ દુર્જ સ્વલધ્વાનો, જ્ઞાનોત્સાહિત ભાવનઃ,
માં મુક્ત્વા મદગમ્યાયાં, સ યયૌ નિર્વૃત્તૌ પુરિ. ૯

તતો મિત્ર વિયુક્તેન, મયે દં મો શ્ચિકીર્ષિતં,
શ્રુત્વે તિ તત્ દૃઢમેમા, પ્રીતો વાલો મ્યધા દિતિ. ૧૦

હે ભદ્ર! માફ' નામ સ્પર્શન છે, મારે એક ભવજંતુ નામે મિત્ર હતો,
તેણે કેટલોક વખત થયા સદાગમના સાથે મૈત્રી બાંધી. ૬

ત્યારથી માંડીને એનો મારાપરથી' પ્રેમ વૃદ્ધ્યો, તે સ્ત્રી અને પદ્મ'ગને
છોડી સખત તપ તપવા લાગ્યો, ભારે કલેશ સહેવા લાગ્યો, કેશ લુંચન ક-
રવા લાગ્યો, જમીન અને કાષ્ટપર સૂવા લાગ્યો, અને હલકું રૂપું સૂણું ખાવા
લાગ્યો. ૭-૮

તે બિછળતા ધ્યાનમાં ચડી જ્ઞાનથી ભાવનાઓને બિત્તેબિત કરી, મને
છોડીને મારાથી જ્યાં નહિ જઈ શકાય એવી નિર્વૃત્તિ નામની પુરીમાં જતો
રહ્યો છે. ૯

તેથી મિત્રના વિયોગે કરીને હું આમ કરવા લાગ્યો છું. તે સાંભળી
તેના તે દૃઢ પ્રેમથી ખુશી થઈને બાળ બોલ્યો—૧૦

મિત્ર વાત્સલ્ય યુક્તાનાં, દૃઢ સૌહાર્દશાલિનાં,
પરોપકાર શીલાનાં યુક્ત, મેતદ્ ભવાદૃશાં. ૧૧

(યતઃ)

મિત્રસ્ય વિરહે સ્થાનું, ક્ષણ મપ્યુચિતં નહિ,
મનસ્વિના મિત્રીવા શુ, દિવસેના સ્ત મીયતે. ૧૨

અહો તે મિત્ર વાત્સલ્ય, મહો તે સ્થિરરાગિતા,
અહો તવ કૃતજ્ઞત્વ, મહો તે સાહસં દૃઢં. ૧૩

ભવજંતોઃ પુનરહો, ક્ષણ રક્ત વિરક્તતા,
અહો હૃદયકાઠિન્ય, મહો મૌલ્ય મનુત્તરં. ૧૪

તથાપિ ધીર ધીરત્વં, કૃત્વા હિત્વા તથા શુચં,
સ્વાસ્થ્યં ધેહિ મુદં દેહિ, મમ મિત્રં ભવા ધુના. ૧૫

મિત્રપર વાત્સલ્ય ધરનાર, મજબૂત પ્રીતિશાળિ, અને પરોપકાર પ-
રાયણ તમારા જેવાને એમજ કરણ વાજબી છે. ૧૧

જે માટે મનસ્વી પુરૂષોને મિત્રના વિરહમાં ક્ષણભર પણ રહેવું ઘ-
ટતું નથી એમ વિચારીનેજ જીવો મિત્ર (સૂર્ય) નો વિરહ થતાં દિવસ પણ
અસ્ત થાય છે. ૧૨

ધન્ય છે તારા મિત્ર વાત્સલ્યને, ધન્ય છે તારી સ્થિરતાને, ધન્ય છે
તારી કૃતજ્ઞતાને, અને ધન્ય છે તારા દૃઢ સાહસને. ૧૩

ભવજંતુની ક્ષણવારમાં થએલી રક્ત વિરક્તતા જીવો ! તેના હૃદયની
કઠોરતા જીવો ! અને તેની મહા મૂલ્યતા જીવો ! ૧૪

તોપણ હે ધીર, તું ધીરજ ધરી શોક મેલીને સ્વસ્થ થા અને હર્ષ
પાત્રી મારા મિત્ર થા. ૧૫

સ્પર્શનો વ્યાખ્ય દિત્ય સ્તુ, ભવજંતુ રિવા સિ મે,
તત સ્તેન વ્યધા ન્મૈત્રીં, વાલઃ પ્રીતાંતરાત્મના. ૧૬

સદાગમત્યાજિતત્વા, ન્નૂનં નૈષ શુભાશયઃ,
મનીષિણે તિ વિદધે, વાહિર્વૃત્ત્યા ત્વસૌ સત્તા. ૧૭.

તૌ તં વૃત્તાંત માત્ર્યાતં, માતાપિત્રો યથાસ્થિતં,
તતો રાજા ભવદ્ ધૂરિ, હર્ષદ્રુમ વિહંગમઃ ૧૮

ઉવાચા કુશલા હૃષ્ટા, સાધુ સાધ્વ સિ પુત્રક,
યત્ ત્વયા સર્વસૌખ્યાનાં, સ્થાનિ રેષ સત્તા કૃતઃ ૧૯

તુષાર ઇવ પદ્મસ્ય, સ્વર્ભાનુ રિવ શીતગોઃ,
સ્પર્શનો યં સત્તા સૌખ્ય, કારણં મે મૃતસ્ય ન. ૨૦

एवं विषाद विवशा, चिंतय च्छुभ सुंदरी,
किंतु नाचीकथत किंचिद्, गांभीर्यात् स्वमुतं प्रति. ૨૧ (યુગમે)

સ્પર્શન યોદ્ધ્યો—અહુ સાડું, તમેજ મારા ભવજંતુ સમાન છે. ત્યારે
બાળ મનમાં ખુશી થઇને તેની સાથે દોસ્તી કરવા લાગ્યો. ૧૬

મનીષિ નામનો કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે સદાગમથી એ તબીબ
હોવાથી નક્કી એ સ્પર્શન ભૂંડા આશયવાળો હોવો જોઇએ, તેથી તેણે બાહેર-
થીજ તેની સાથે દોસ્તી દર્શાવી. ૧૭

તે એ જણાવ્યે તે વૃત્તાંત માખાપને કહી સંજળાવ્યો. ત્યારે રાજા ભારે
હર્ષ પામવા લાગ્યો. ૧૮

અકુશળા માતા હર્ષિત થઈ બોલી કે, હે પુત્ર ! તે અહુજ ઠીક કર્યું,
કે જે આ સર્વ સુખની ખાણ સમાન સ્પર્શનને તે મિત્ર કર્યો. ૧૯

શુભસુંદરી વિચારવા લાગી કે, પદ્મને જેમ હિમ બાળે છે, ચંદ્રમાને
જેમ રાહુ ગ્રસે છે, તેમ આ સ્પર્શન પણ મિત્ર થયાથી મારા પુત્રના સુખનું
કારણ નથી, એમ ચિંતવીને વિષાદ પામવા લાગી, પણ ગાંભીર્ય ધારી તેણીએ
પુત્રને કાંઈ કહ્યું નહિ. ૨૦-૨૧

સ્પર્શનમૂલ શુદ્ધ્યર્થે, પરેદ્યવિ મનીષિણા,
આહૂય રહસિ પ્રોક્તો, બોધો નામાં ગરક્ષકઃ ૨૨

મદ્રા સ્ય મૂલશુદ્ધિં મે, શીઘ્રં જ્ઞાત્વા નિવેદય,
યદા જ્ઞાપયતિ સ્વામી, ત્યુક્ત્વા સૌ નિરગાત્ તતઃ ૨૩

તેના ત્મીયઃ પ્રભાવાભ્યઃ, પ્રૈષિ પ્રણધિપૂરુષઃ
પ્રસ્તુતાર્થાય સો ન્યેદ્યુ, ર્યાત્વા ગાદ્ બોધસન્નિધૌ. ૨૪

તતઃ કૃતાવનામો સૌ, બોધેના પ્રચ્છિ સાદરં,
પ્રમાવ કથયા ત્મીયં, વૃત્તાંતં સો પ્યથા રુચત. ૨૫

ઇત સ્તદા હિ નિર્ગત્ય, બાહ્યદેશેષુ વંન્નમં,
મયા નચાપિ ગંધોપિ, પ્રસ્તુતાર્થસ્ય તેષ્વથ. ૨૬

આગા માંતરદેશેષુ, તત્રચા પશ્ય મુલ્વણં,
પુરં રાજસ ચિત્તારુચં, સમંતાં ત્તમસા ચિત્તં. ૨૭

હવે એક વેળા સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ મેળવવા માટે મનીષિએ બોધ નામના અંગરક્ષકને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યું કે હે ભદ્ર, આ સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ શોધીને મને જલદી જણાવ-ત્યારે સ્વામિની આજ્ઞા કબૂલ કરી તે બોધ ત્યાંથી રવાને થયો. ૨૨-૨૩

તે બોધે પોતાનો પ્રભાવ નામે પ્રતિનિધિ ગુરૂષ આ કામના માટે મોકલાવ્યો. તે કેટલાક દિવસે પાછો આવી બોધ પાસે જઈ તેને પ્રણામ કરવા લાગ્યો, એટલે બોધે તેને આદરથી પૂછ્યું કે હે પ્રભાવ, તારો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે બોલ્યો:—૨૪-૨૫

અહીંથી ત્યારે હું નીકળીને બાહ્યરના દેશોમાં ખૂબ રખડયો, પણ મને એ વાતનો કથો લેશ માત્ર પણ પત્તો મળ્યો નહિ. ૨૬

ત્યારે હું અંદરના દેશોમાં આવ્યો, ત્યાં મેં રાજસચિત્ત નામનું ચારે બાજુથી અધકાર ભરેલું ભયંકર નગર જોયું. ૨૭

પુરે તસ્મિ ન્નહં યાવત્, પ્રાપ્તો રાજકુલાંતિકં,
 તાવ દુલ્લસિતોઽકાંઠ, એવ કોલાહલધ્વનિઃ ૨૮
 બ્રહ્માંઠ માંઠ સંવ્યાપિ, સ્ફૂર્જ દૂધળઘનારવા,
 લૌલ્યાદિ ભૂયાધિષ્ટાના, મિથ્યામાના દયો રથાઃ ૨૯
 ગર્જિતર્જિ તર્જીમૂતા, મમત્વાદ્યા મતંગજાઃ,
 દેષા પૂરિત દિક્ચક્રા, અજ્ઞાનાદ્યા સ્તુરંગમાઃ ૩૦
 અનેકરણ સંઘટ્ટ, પ્રૌઢ નિર્વ્યૂઢ સાહસાઃ,
 ચેલુ ગૃહીતનાનાસ્ત્રા, શ્રાપલાદ્યાઃ પદાતયઃ ૩૧

(ત્રિભિ વિશેષકં)

પ્રસર્પદર્પ કંદર્પ, પટહોદ્ઘોષણાત ક્ષણાત,
 પ્રાચાલી દ્વલસ્થામા, પર મપ્યમિતં વલં. ૩૨
 પૃષ્ઠો મયા ય વિષયા મિલાષસ્યૈવ પૂરુષઃ,
 વિપાકારુઘ્યઃ સમાચરુયૌ, રાગ્નઃ પ્રસ્થાન કારણં. ૩૩

તે નગરમાં પેસીને હું જેવો દરબાર ઘર પાસે આવ્યો, તેવામાં મેં
 ત્યાં ઓચિતો કોલાહલ થતો સાંભળ્યો. ૨૮

ત્યાં દૌડ્યાદિક રાજાઓના મિથ્યાભિમાનાદિક રથો પોતાના ઊછળતા
 ધણુધણુટથી બ્રહ્માંડને ભરી નાખતા હતા. ૨૯

મમત્વાદિક હાથીઓ ગાળને મેઘને પણ હલકો પાડતા હતા, તેમ
 જ અજ્ઞાનાદિક ઘોડાઓ હણુધણુટથી દિશાઓ ભરી નાખતા હતા. ૩૦

વળી આપણ વગેરે પદ્ધતિઓ અનેક લડાઇ લડવાથી મજબૂત, સા-
 હસિક બન્યા થકા અનેક ભાતના હુથિયારો લઇ ચાલતા હતા. ૩૧

આ શિવાય બીજું પણ તમામ લશ્કર ઊછળતા ગર્વવાળા કંદર્પનો
 પડવા વાગવાથી તરતો તરત તૈયાર થઇ ચાલવા લાગ્યું. ૩૨

ત્યારે મેં વિષયાભિલાષનાજ વિપાક નામના માણસને પૂછતાં તે આ
 પ્રસ્થાનનું કારણ નીચે સુજળ કહેવા લાગ્યો. ૩૩

મો મદ્રા ત્રા સ્તિ વૈરીન કુંમ નિર્મેદકેસરી,
મુખ્ય શ્વરટચક્રસ્ય નરેદ્રો રાગકેસરી. ૩૪

તસ્યા સ્તિ મંત્રી વિષયા, મિલાપો નામ વિશ્રુતઃ,
ચંદમાર્ત્તદ્વત્ પ્રૌઢ, પ્રતાપાક્રાંત વિષ્ટપઃ ૩૫

રાગકેસરિ દેવેન, સ મંત્રીશો ન્યદા મુદા,
જગદે જગદેતન્મે, વશ્યં કુરુ વિજારદ. ૩૬

ઓ મિત્યુરુવા મહામંત્રી, વિશ્વવશ્યત્વહેતવે,
સ્પર્શનાદીનિ પંચ સ્વ, માનુષાણિ સમાદિશત્. ૩૭

મંત્રિણો ચે ન્યદા દેવ, દેવજ્ઞાસનતો મયા,
સ્વમાનુષાણિ પ્રેષ્યંત, જગત્સાધન હેતવે. ૩૮

તૈઃ સાધિતં જગત્ પ્રાયો, ગ્રાહિતં દેવજ્ઞાસનં,
કેવલં શ્રૂયતે કશ્ચિત્, સસ્યાના મીતિસંઘવત્. ૩૯

તે બોલ્યો કે આ હું ટાડુ લશ્કરનો મુખ્ય સરદાર રાગકેશરી નામે
રાજા છે, તે વૈરીઓના હાથીઓના કુંભસ્થળ વિદ્યારવામાં સિંહ સમાન છે. ૩૪

તેનો વિષયાભિલાષ નામે પ્રખ્યાત મંત્રી છે, તે પ્રચંડ સૂર્યના મા-
ફે પ્રૌઢ પ્રતાપથી આખા જગત્ને દબાવનાર છે. ૩૫

તે મંત્રીશ્વરને એક વેળા રાગકેશરી કહેવા લાગ્યો કે હે બુદ્ધિમાન
મને તું આ જગત્ વશ કરી આપ. ૩૬

ત્યારે મંત્રીએ તે વાત કબૂલ કરીને જગત્ને વશ કરવા માટે પોતાના
સ્પર્શનાદિક પાંચ માણસોને બોલાવી ફરમાવ્યું. ૩૭

બાદ કેટલેક વખતે મંત્રીએ રાજાને કહ્યું કે હે દેવ ! તમારા હુક-
મથી મેં મારા માણસોને જગત્ને વશ કરવા ચોકલાવ્યા છે. તેઓએ પ્રાપ્ત
સઘણું જગત્ જીતીને તમારા તાબે કર્યું છે, છતાં એવું સંભળાય છે કે ની-
ચજેલા પાકને જેમ તીડનું ટોણું બગાડે. ૩૮-૩૯

તેષા મુપદ્રવકરઃ, સ્ફુટોદ્ભટ પરાક્રમઃ,
સંતોષનામા ચરટઃ, કૂટઃ કપટ પાટવઃ ૪૦

મૂયો મૂયઃ પરામૂય, તાનિ તેન કિયાન્ જનઃ
દેવમુક્તે વૈહિસ્થાયાં, પ્રક્ષિપ્તો નિર્વૃતૌ પુરિ. ૪૧

ત ન્મંત્રિવચનં શ્રુત્વા, કોપાટો પારુણે ક્ષણઃ,
તસ્યો પરિ સ્વયં દેવઃ, પ્રતસ્થે રણકર્મણે. ૪૨

ઇત શ્વાસ્મારિ દેવેન, તાતપાદા મિવંદનં,
તરંગેણે વ પાયોધે, વૈવલે ચ ક્ષણા તતઃ ૪૩

વિપાકો થ મયા નાથ, સંમ્રણોદ્ભ્રાંત ચક્ષુષા,
પૃષ્ઠઃ કોસ્ય નરેન્દ્રસ્ય, પિતે તિ મમ કથ્યતાં. ૪૪

ઈષદ્ વિહસ્ય સ પ્રોચે, નતુ મોહો મહા નૃપઃ,
ત્રિલોકી રુચાત મહિમા, દધ્યૌ વૃદ્ધો ન્યદે તિ સઃ ૪૫

તેમ આપણા છતાયલા લોકોને ઉપદ્રવ કરનાર ભારે પરાક્રમવાન
સંતોષ નામે બહારવટિઓ કૂડકપટમાં કુશળ રહી વારંવાર કેટલાક બંનોને
પકડી પકડીને તમારા લોગવટાથી બાહર રહેલી નિર્વૃત્તિપુરીમાં નાખ્યા કરે
છે. ૪૦-૪૧

મંત્રિનું તે વચન સાંભળીને રાજા કોપના ભરાવથી લાલ નેત્રવાળો
બનીને તેની સાથે લડવા માટે જાતે રવાના થયો હતો. ૪૨

એટલામાં તો તે રાજાને બાપને પગે પડવાની વાત યાદ આવ્યાથી
તરતો તરત તે દરિયાના મોજાં માફક પાછો વળ્યો છે. ૪૩

ત્યારે હું ભયથી આમ તેમ નજર ફેરવતો થકો વિપાકને પૂછવા
લાગ્યો કે આ રાજાનો બાપ કોણ છે તે મને કહે. ૪૪

તે લગાર હસીને બોલ્યો, કે શું એટલી પણ તને ખબર નથી કે
અરે એ તો ત્રણે લોકમાં વિખ્યાત મહિમાવાળો મોહ નામે મહા નરેન્દ્ર છે.

પાર્શ્વે સ્થિતીપિ વીર્યેણ, ક્ષમો હં રક્ષિતું જગત્,
તેના ધુના પ્રયજ્ઞામિ, સામ્રાજ્યં નિજ સ્નુવે. ૪૬

રાજ્યં દેવાય દત્વા થ, જ્ઞેતે મોહો નિરાકુલઃ
તથાપી દં જગત્ તસ્ય, પ્રભાવેણૈવ વર્તેતે. ૪૭

તદેષ મોહરાજ સ્તે, કથં પ્રઘ્નવ્યતાં ગતઃ,
વ્યાહારિ હારિ વચનં તત સ્તં પ્રત્ય દો મયા. ૪૮

ભવતા ભદ્ર પાપો હં, સાધુ સાધુ પ્રબોધિતઃ,
પરં નિવેદ્યતા મગ્ને, કિમભૂત્ સો વ્યથા વદત્. ૪૯

ગત્વા સારપરીવાર, યુક્તો દેવઃ પિતુઃ ક્રમૌ,
નનામૈ નં ચ વૃત્તાંતં, મૂલતોપિ વ્યજિજ્ઞયત્. ૫૦

મોહો વોચત હે વત્સ, યન્મદંગસ્ય બાધ્યતે,
પામાવ્યાપ્ત મયસ્યે વ, ત ત્સારં કિલં સંપ્રતિ. ૫૧

તે વૃદ્ધ થવાથી તેણે વિચાર્યું કે હું પડખે રહીને પણ મારા બળે જગતને વશ રાખી શકીશ, તેથી હવે મારા પુત્રને રાજ્ય સોંપુ. તેથી આ રાગકેશરીને રાજ્ય આપીને તે નિશ્ચિંત થઈ સૂતો છે, છતાં તેનાજ પ્રભાવથી આ જગત્ વશમાં રહે છે. ૪૫-૪૬-૪૭

માટે મોહ રાજાની તારે પરપૂછ કરવાની શી જરૂર છે? આ રીતે તે બોલ્યો ત્યારે મેં તેના પ્રત્યે આ રીતે 'મીઠું' વચન કહ્યું કે હે ભદ્ર, હું નિર્બુદ્ધ છું, માટે તે' મને ઠીક પ્રબોધિત કર્યો, પણ હવે આગળ શી વાત છે તે કહે ત્યારે તે બોલ્યો. ૪૮-૪૯

રાગકેશરી પરિવાર સહિત આપ પાસે જઈ તેના ચરણે નમ્યો, અને તેણે તેને સઘળો વૃત્તાંત સંભળાવ્યો. ૫૦

મોહ બોલ્યો કે હે પુત્ર, એ તો મારા અંગને અરજની માફક પીડા કરે છે, ૫૧

તત્ત્વં તિષ્ઠ નિજં રાજ્યં, સુચિરં પ્રતિપાલય,
સંતોષ શત્રુઘાતાર્થ, મહં યાસ્યામિ સંગરે. ૫૨

દેવઃ શ્રુતીઃ પિધાયા રુયા, દાઃ શાંતં પાતકં દ્વદઃ,
અનંતકાલ સંસ્થાપિ, તાર્તીયં ભવતાદ્ વપુઃ ૫૩

દેવેન વાર્યમાણોપિ, મોહઃ સર્વાભિ સારતઃ,
સ્વયં ચચાલ ભદ્રે દં, રાત્નઃ પ્રસ્થાન કારણં. ૫૪

ઇત્યુક્ત્વા સ યયૌ તૂર્ણ, ચિત્તે દધ્યા વહં પુનઃ,
અયે સ્પર્શન સંશુદ્ધિ, લંબ્ય યં સકલા મયા. ૫૫

કિંત્વિદં ઘટતે નાયં, યત્ સંતોષાત્ પરામર્થ,
સ્પર્શનસ્યા હ સ પુન, સ્ત માચરુયૌ સદાગમાત્. ૫૬

ત ત્તસ્યા નુચરઃ કોપિ, સંતોષો મવિના દ્વયં,
एवं वितर्कय जागां, प्रमाणं स्वास्थ्यतः परं. ૫૭

વાસ્તે તુ' ઇહાં રહી ચિરંકાળ તારૂં રાજ્ય પાળ, સંતોષ શત્રુને મારવા માટે લાકાઇ કરવા હુંજ જઇશ. ૫૨

ત્યારે રાગકેશરી કાને હાથ દઇ બોલવા લાગ્યો કે હાથ હાથ, આ તે શા ભોગ મળ્યા ! તમારૂં શરીર તો અનંત કાળ સૂધી એકજ સ્થાને રહેવું બેઠયે. ૫૩

એમ તેણે વારતાં છતાં પણ મોહ સર્વથી આગળ પડી પોતે ચાલતો થયો છે. એ આ પ્રસ્થાનનું કારણ છે. ૫૪

એમ કહીને તે વિપાક જાહેરી ત્યાંથી ચાલતો થયો એટલે હું વિચારવા લાગ્યો કે અરે સ્પર્શનની સઘળી શોધ મેં મેળવી, પણ એમાં એણે જે સંતોષથી સ્પર્શનના પરાભવની વાત જણાવી છે તે અઘટમાન લાગે છે, તેથી ફરીને પૂછી બોતાં તેણે સદાગમનું નામ આપ્યું. ૫૫-૫૬

ત્યારે મેં તર્ક કર્યો કે સંતોષ એ સદાગમનો કેાઇક અનુચર હોવો બેઠએ, એ રીતે વિચાર કરતો થકો હું તમારા આગળ આવ્યો છું. હવે આપ સુખત્યાર છે. ૫૭

બોધેના મિદધે સાધુ, પ્રભાવાનુષ્ટિતં ત્વયા,
તેનૈવ સહિતો બોધો, યયૌ પાર્થે મનીષિણઃ ૫૮

કૃતાનતિઃ કુમારાય, તં વૃત્તાંતં ન્યવી વિદત્,
પ્રભાવં પૂજ્યામાસ, પ્રીતાત્મા નૃપનંદનઃ ૫૯

મનીષિણા ન્યદા પ્રોચે, સ્પર્શના રૂપ્યાહિ કિં તવ,
ચક્રે સદાગમે નૈવ, મિત્રેણ વિરહો નનુ. ૬૦

તત્રા સીત્ કિમુતા ન્યો પિ, સ સ્માહા સીત્ પરં સત્ત્વે,
કૃતં તત્કથયા ચન્માં, સ કદર્થયતે મૃગં. ૬૧

કર્તા હિ સૈવ સર્વસ્વો, પદેષ્ટૈવ સદાગમઃ,
મૂયઃ કિં તસ્ય નામે તિ, તં પપચ્છ વૃષાત્મજઃ ૬૨

બોધ બોધ્યો કે હે પ્રભાવ, તે' ઠીક કામ બળવ્યું. પછી તેને સાથે
તેણીને બોધ મનીષિ કુમાર પાસે ગયો. ૫૮

કુમારને નમીને બોધે તે વૃત્તાંત સંભળાવ્યો, એટલે કુમાર આનં-
દિત થઈ પ્રભાવને પૂજવા લાગ્યો. ૫૯

પછી મનીષિ કુમારે એક વેળા સ્પર્શનને કહ્યું કે હે સ્પર્શન, શું
તને સદાગમેજ મિત્રનો વિરહ કરાવ્યો છે કે કેમ તે બોલ. ૬૦

તે કામમાં બીજો પણ કોઈ મદદગાર હતો કે કેમ? ત્યારે સ્પર્શન.
બોધ્યો કે હા હતો. પણ હે મિત્ર તેની વાત પૂછ નહિ, કારણ કે તે મને
બહુ દુઃખ આપે છે. ૬૧

અર્જુન કહ્યું તો તેજ સઘળો કર્તાહર્તા છે, બાકી સદાગમ તો કૃષ્ણ
ઉપદેશ કરનાર છે. ત્યારે કુમારે ફરીને પૂછ્યું કે તેનું નામ શું તે
કહે. ૬૨

મયવિહ્વલ ઉચૈ સૌ, તસ્યા હં કુરકર્મણઃ
 નામા પ્પુચ્ચરિતું નેશ, સ્તતો વાદી શરેદ્ર સ્તુઃ ૬૩
 ત્વયા નૈવા સ્મ, દમ્યર્જે, મીતિઃ કાર્યા મનાગપિ,
 મદ્ર નશ્વગ્નિ રિત્યુક્તે, મુલ્લદાહઃ પ્રજાયતે. ૬૪
 અથ જ્ઞાત્વા તિર્નિર્બંધં, સ્પર્શનઃ સ્માહ દૈન્યભાક,
 સંતોષ ઇતિ દુર્નામ, તસ્ય પાપશિરોમણેઃ ૬૫
 નરેન્દ્રનંદનો દધ્યા, વિયતા સકલો પ્યહો,
 પ્રભાવાનીત વૃત્તાંતો, ઘટાક્રોટિ મટીકત. ૬૬
 અન્યદાઃ સ્પર્શનઃ સિદ્ધ, યોગિવત્ તત્પુરે વિશત,
 ઘાલો તૌવ વશીભૂતો, મનીષી તુ તથા નહિ. ૬૭
 તામ્યાં સર્વઃ પ્રવધો યં, સ્વસ્વમાત્રો નિવેદિતઃ,
 ઉવાચા કુશલાં બાલં, વત્સે દં સાધુ સાધ્વ મૂત્. ૬૮

ત્યારે તે બચથી વિદ્વંશ થઈ બોલ્યો કે તે કૂર કર્મીનું તો હું નામ
 પણ ઉચ્ચારી શકું તેમ નથી. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે તારે અમારી આ-
 ગળ જરાએ ખીક રાખવી નહિ બોધ્યે. હે ભદ્ર, અગ્નિ શબ્દ બોલ્યાથી કંઈ
 મુખમાં ફાહ ઉત્પન્ન થયો નથી. ૬૩-૬૪

ત્યારે બહુ આગ્રહ થતો બાણી સ્પર્શન દીનતા ધરી બોલ્યો કે તે
 પાપિઓના શિરોમણિનું સંતોષ એવું નામ છે. ૬૫

ત્યારે રાજકુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આટલાથી હવે પ્રભાવ આણેલો
 તમામ વૃત્તાંત ઘટિત થઈ બચ છે. ૬૬

બાહ એક વેળા સિદ્ધ યોગિની માફક સ્પર્શન તે નગરમાં પેઠો, ત્યારે
 બાળ કુમાર તો તેને ખૂબ વશીભૂત થઈ રહ્યો પણ મનીષિ કુમાર તેવો વશ
 નહિ થયો. ૬૭

તેમણે આ સર્વ પ્રબંધ પોતપોતાની માતાઓને જણાવ્યો. ત્યારે અ-
 કુશળા બોલી કે હે પુત્ર ! બધું હીક થયું છે. ૬૮

સ્વસ્તં મધુરૈ વાક્યૈ, વર્માષે શુભ મુંદરી,
વત્સા સ્ય પાપમિત્રસ્ય, સંબંધ સ્તે ન મુંદરઃ ૬૯

સો ખ્યધા દેવમેવૈતત્, માતઃ કિં ક્રિયતે પરં,
પ્રતિપન્ન મકાલે હિ, સતાં હાતું ન યુજ્યતે. ૭૦

શુભ મુંદર્યથા વોચ, દહો તે વત્સ સન્મતિઃ,
અહો તે નતવાત્સલ્ય, મહો તે નીતિ નૈપુણં. ૭૧

(તથાહિ)

નાકાંઢ એવ મુંચંતિ, સદોષ મપિ સજ્જનાઃ,
પ્રતિપક્ષં ગૃહસ્થાયી, તત્રોદાહરણં જિનઃ. ૭૨

યસ્તુ મૂઢતયા કાલે, પ્રાપ્તેપિ ન પરિત્યજેત્,
સ દોષં લબતે તસ્માત્, સંસ્રયં નાત્ર સંશયઃ ૭૩

હવે શુભ મુંદરી પોતાના પુત્રને મધુર વાક્યોથી કહેવા લાગી કે હે
વત્સ, આ પાપ મિત્રની સાથે સંબંધ રાખવો તારે મુંદર નથી. ૬૯

તે બોલ્યો કે હે માતા, તારી વાત ખરી છે, પણ શું કરું, જે માટે
કપૂલેલાને વગર પ્રસ્તાવે સળજનોએ છોડવું બેધે નહિ. ૭૦

શુભ મુંદરી બોલી કે હે પુત્ર, તારી પવિત્ર બુદ્ધિને ધન્ય છે, નમેલા
જીવર વત્સલ રહેવાના તારા કામને ધન્ય છે, અને તારી નીતિ નિપુણતાને
પણ ધન્ય છે. ૭૧

જે માટે કહેલું છે કે,

સળજન પુરૂષો સદોષ વસ્તુને પણ વગર પ્રસ્તાવે છોડી દેતા નથી
આ બાબતમાં પરણીને ઘરવાસમાં રહેતા તીર્થંકરજી ઉદાહરણ છે. ૭૨

પણ જે પુરૂષ અવસર પ્રાપ્ત થતાં પણ મૂઢ બની સદોષનો લ્યાગ
નહિ કરે તે તેથી ક્ષય પામે છે એ વાતમાં સંશય નથી. ૭૩

કર્મ વિલાસ રાજો પિ, તજજ્ઞાત્વા દયિતા મુલાત,
તુષ્ટો મનીષિણો ગાદં, રુષ્ટો બાલસ્ય ચોપરિ. ૭૪

અમૂ ક્યક્તાન્ય કર્તવ્યો, બાલઃ સ્પર્શન દોષતઃ,
વિલસન્ મૃદ્વપસ્મારો, ત્સાર મારિત ચેતનઃ ૭૫

તન્મૂલશુદ્ધિ માહ્યાય, બાલઃ પ્રોક્તો મનીષિણા,
સ્પર્શને વ્ર રિપૌ ભ્રાત, માં વિશ્રંભ કૃથાઃ કચિત્. ૭૬

બાલો જ જલ્પ હે બંધો, નિઃશ્રેષ્ઠ મુલદાયકઃ,
અયં વરવયસ્યો મે, કથં શત્રુ સ્ત્વયો દિતઃ ૭૭

દધ્યૌ મનીષી બાલો ય, મુપદેશશતૈ રપિ,
આકાર્ય કરણો યુક્તો, નિષેધધું પાર્યતે નદિ. ૭૮

અકાર્યે દુર્વિનીતેષુ, પ્રવૃત્તેષુ તતઃ સદા,
ન કિંચિ દુપદેષ્ટવ્યં, સતા કાર્યા વધીરણા. ૭૯

કર્મવિલાસ રાજા પણ સ્ત્રીઓના સુખથી તે વાત જાણીને મનીષિના
ઉપર ખુશી થયો અને બાળના ઉપર ગુસ્સે થયો. ૭૪

હવે બાળકુમાર સ્પર્શનના દોષથી બીજું કામ છોડી વિલાસમાં પડ્યો
થકો લગાર છકેલો અને કામથી ચેતનહીન બની ગયો. ૭૫

ત્યારે મનીષિ કુમારે સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ જાણાવીને બાળને કહ્યું,
કે હે ભાઈ, આ સ્પર્શન શત્રુનો તું કેાઈ સ્થળે પણ વિશ્વાસ કરીશ નહિ. ૭૬

બાળ બોલ્યો કે હે બંધુ ! આ તો સકળ સુખદાયક આપણો ઉત્તમ
મિત્ર છે, તેને તું શત્રુ કેમ કહે છે ? ૭૭

મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, આ બાળ અકાર્ય કરવામાં તૈયાર થયેલ
છે, માટે સે'કડો ઉપદેશથી પણ એ રોકાશે નહિ. ૭૮

જે માટે એમ કહેલું છે કે, દુર્વિનીત જનો અકાર્યમાં પ્રવર્તે ત્યારે
સત્યુદ્ધે તેમને ઉપદેશ નહિ કરતાં ઉપેક્ષા કરવી જોઈયે. ૭૯

इत्या लोच्य स्वयं चित्ते, हित्वा बालस्य शिक्षणं,
स्वकार्यं करणो द्युक्तो, मनीषी मौन माश्रितः ८०

અથ સામાન્ય રૂપારૂપા, પ્રિયા તસ્યૈવ ભૂપતેઃ,
અસ્તિ મધ્યમ બુદ્ધ્યારૂપ, સ્નસ્થા શ્ચ તનયો નથી. ૮૧

तदा देशांतरा दागात्, स दृष्ट्वा स्पर्शनं मुदा,
बालं पप्रच्छ कोयं ना, स ऊचे तस्य बलितं. ८२

તતો બાલસ્ય વચનાત્, સ્પર્શનો મધ્યમાંગકે,
પ્રાવિશ્વત્ તેન જણે સો, વાલવદ્ વિઘ્નલાઘવઃ ૮૩

મનીષી તત્તુ વિજ્ઞાય, મધ્યમાય ન્યવેદયત્,
મૂલાત્ સ્પર્શન સંશુદ્ધિં, સ દધ્યૌ સંશયાકુલઃ ૮૪

એમ પોતે મનમાં વિચારીને મનીષિ કુમાર બાળને શિક્ષણ આ-
પવાનું છોડી પોતાનું કામ કરવામાં તત્પર બની મૌન ધરી રહ્યો. ૮૦

હવે તે રાજાની સામાન્યરૂપા નામની એક રાણી હતી, અને તેનો
મધ્યમબુદ્ધિ નામે પુત્ર હતો. ૮૧

તે તે વખતે દેશાંતરથી ઘરે આવ્યો, તે સ્પર્શનને બોધ હર્ષિત થઈ
બાળને પૂછવા લાગ્યો કે આ કોણ છે? ત્યારે બાળે તેની ઓળખાણ
આપી. ૮૨

પછી બાળના કહેવાથી સ્પર્શન મધ્યમબુદ્ધિના અંગમાં પેઠા, તેથી
તે બાળની માફક વિજ્ઞેય ચિત્તવાળો બન્યો. ૮૩

મનીષિને તે વાતની ખબર પડતાં તેણે મધ્યમબુદ્ધિને સ્પર્શનની મૂ-
ળથી કીધેલી શોધ જણાવી, ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિ સંશયમાં પડી વિચારવા
લાગ્યો. ૮૪

एकतः स्पर्शं सत्सौख्यं, मन्यतो भ्रातृवारणं
नहि जानाम्य हं सम्यक्, किं विधातुं ममो चितं. ८५

તત્ત્વ પૃચ્છામિ સદાસૌખ્ય, જનનીં જનની મિતિ,
ધ્યાત્વા નિવેદ્ય વૃત્તં સ્વં, કૃત્યં પ્રપચ્છતાં તતઃ ૮૬

જગાદ સાપિ માધ્યસ્થ્ય, મધુના ઘેહિં નંદન,
કાલાંતરે તુ બલિનં પક્ષ નિર્દોષ માશ્રયેઃ ૮૭

(यतः)

संशयापन्न चित्तेन, भिन्ने कार्यदये सता,
कार्यः कालविलंबो न, दृष्टान्तो मिथुनद्वयं. ८८

(तथाहि)

पुरे कस्मिन्वृजो राज्ञः, प्रगुणा नाय पत्नय भूत्,
तस्या अ तनयो मुग्धो, वधूश्च कुटिलाभिधा. ८९

એકબાબુ સ્પર્શન તરફતું મઝાતું સુખ રહેલ છે, અને ખીબા બાબુ
ભાઈવારે છે, માટે મારે શું કરવું ઉચિત છે તે હું બરોબર જાણી શકતો નથી. ૮૫

માટે મારું સદા સુખ ચાહનારી માતાને પૂછી જોઈ એમ વિચારી
તેણે માને સઘળો વૃત્તાંત કહીને પોતે શું કરવું તે પૂછ્યું. ૮૬

તે જોલી કે હે નંદન ! હાલ તું મધ્યસ્થ રહે, વખત આવે જે બ-
ળવાનું અને નિર્દોષ પક્ષ જણાય તેને પકડજે. ૮૭

જે માટે કહેલું છે કે,

१) જે જૂદા જૂદા કામમાં સંશય ઊભો થતાં તે સ્થળે કાળવિલંબ ક-
રવો જોઈયે. એ બાબત જે જોડલાનું દૃષ્ટાંત છે. ૮૮

જે જોડલાનું દૃષ્ટાંત આ રીતે છે:—

એક નગરમાં રૂબુ નામે રાજા હતો, તેની પ્રગુણા નામે પત્ની હતી.
તેનો મુગ્ધ નામે પુત્ર હતો અને અકુટિલા નામે તેની વધુ હતી. ૮૯

પુષ્પોચ્ચયકૃતે ન્યે દ્યુ, સ્તે મુગ્ધાકુટિલે મધૌ,
સ્વર્ગેહોપવને યાતાં, ઘંટીત્વા હૈમસૂર્પિકે. ૯૦

કઃ પૂર્વે પૂરયે ચ્છૂર્પ, મિત્યાશયપરૌ મિથઃ,
દૂરં દૂરતરં જાતૌ, તન્વા નૌ કુસુમોચ્ચયં. ૯૧

ઇત ચ વ્યંતરયુગં, તત્રા ગાત્ર કેલિલાલસં,
દેવી વિચક્ષણા નામ, દેવઃ કાલજ્ઞ સંન્નિતઃ ૯૨

દેવો દેવાનુભાવેના, નુરક્તોઽકુટિલાં પ્રતિ,
મુગ્ધં પ્રતિ પુન દેવી, દેવો વાદીત્વ મિયા મય. ૯૩

મિયે ગચ્છ પુરો યાવદ્, મૂળાલોપવના દિતઃ,
પુષ્પાણ્યા દાય પૂજાર્ય, મેષ આયામિ સત્ત્વરં. ૯૪

સંકેતં ચ તયો જ્ઞાત્વા, વિભંગેન સુરઃ ક્ષણાત્,
વિધાય મુગ્ધરૂપં સ્વં, પુષ્પૈ મૃત્વા ય સૂર્પિકાં. ૯૫

હવે તે મુગ્ધ અને અકુટિલા એક વેળા વંસત્ જતુમાં સોનાનાં સુ-
પડાં લઇને પોતાના ઘરના નજીકના બગીચામાં ફૂલ વીણવા ગયાં. ૯૦

બાહ્ય તેઓ પહેલું સૂપડું કાણુ ભરે છે એવા આશયથી ફૂલ એ-
કઠાં કરતાં થકાં એક બીજાથી છોટે છોટે થતાં ગયાં. ૯૧

એટલામાં ત્યાં કીડા કરતું એક વ્યંતરતું બેઠલું આંચું. તેમાં જે
દેવી હતી તેનું વિચક્ષણા એવું નામ હતું અને દેવતું નામ કાળજ્ઞ હતું. ૯૨

હવે દેવયોગે તે દેવ અકુટિલા ઉપર મોહિત થઇ પડ્યો અને દેવી
મુગ્ધ પ્રતે મોહિત થઇ, ત્યારે દેવ પોતાની પ્રિયાને સ્હેવા લાગ્યો કે હે પ્રિ-
યા, તું આગળ ચાલ. હું આ રાબના ઉપવનમાંથી પૂજના અર્થે ફૂલો લઇને
જલદી તારી પાછળ આવું છું. ૯૩-૯૪

પછી તે સ્ત્રી ભાર્તારના સંકેતને પોતાના વિકાંગ જ્ઞાનથી બાણી લ-
ઇને તે દેવ મુગ્ધતું રૂપ કરી સૂપડાને ફૂલથી ભરી અકુટિલા પાસે આવી
કહેવા લાગ્યો. ૯૫

આગા દક્ષુટિલાપાર્શ્વે, જિતાસિ ત્વં પ્રિયે મળન્,
વિપન્નાં તાં ચ સંભાષ્ય, નિનાય કદલીગૃહે. ૯૬

एवं विचक्षणा प्या न्व, कुटिला रुप धारिणी,
प्रतार्य मुग्धकं निग्ये, तदैव कदलीगृहे. ९७

त द्वीक्ष्य मुग्धधी मुग्धो वितर्काकुलितो जनि,
बभूव विस्मयस्मेरा,ऽकुटिलाऽकुटिलाश्रया. ९८

दध्यौ देवांगना केयं, द्वितीया हुं मम प्रिया,
तत्पर स्त्री कृता संगं, हन्मयेनं पुरुषाधर्म. ९९

स्वैरिणीं दयितां चेमां, पीडयामि दृढं तथा,
असौ यया नरे न्यत्र, विधत्ते न मनोपि हि. ૧૦૦

यद्वा स्वयं सदाचार भ्रष्टस्य मम नोचितं,
कर्तुं मेतादृશં કર્મ, ત દ્વરં કાલયાપના. ૧૦૧

કે હે પ્રિયા, મેં તને જીતી છે. તે સાંભળી તે જરા જાનવાણી પડી.
તેને તે કેળના ઘરમાં લઈ ગયો. ૯૬

એ રીતે વિચક્ષણા પણ જલદી અકુટિલાનું રૂપ ધારણ કરીને મુ-
ગ્ધને ભોળવીને તેજ કેળના ઘરમાં લઈ આવી. ૯૭

તે ભેદને મુગ્ધ બુદ્ધિવાળો મુગ્ધ અનેક વિતર્ક કરવા લાગ્યો તથા
અકુટિલ આશયવાળી અકુટિલા પણ આશ્ચર્યચકિત થઈ રહી. ૯૮

હવે દેવ વિચારવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી કોણ છે? હા એ મારી પ્રિયા
જ છે, માટે પરસ્ત્રીમાં આસંગ કરનાર આ પુરુષાધમને મારી નાખું. અને
આ રવેચ્છાચારિણી મારી દયિતાને પણ ખૂબ પીડું કે જેથી તે બીભ કોઈ
માણસપર ક્રીડી નજરજ નાખે નહિ. ૯૯-૧૦૦

અથવા તો હું પોતેજ સદાચારથી બ્રહ્મ થયો છું, માટે એવું કામ
મારે કરવું હિચિત્ત નથી, માટે જાળક્ષેપ કરવો સારો છે. ૧૦૧

ધ્યાત્વા વિચક્ષણા પ્યેવં કાલક્ષેપપરા મત્તત્,
ક્ષર્ણ પ્રત્નીહ્ય તત્રા ગાત્, સ્વગેહે ત ચ્ચતુષ્ટયં. ૧૦૨

તદ્ દૃષ્ટ્વા સમિયો રાજા, પ્રીત આલ્યા દઢો મુતઃ,
વધૂ અ મે દ્વિગુણિતા, વનદેવ્યા પ્રસન્નયા. ૧૦૩

સકલેપિ પુરે હર્ષા, ન્મહોત્સવ મચીકરત્,
તેષાં ચતુર્ણાં મધ્યેવં, યયૌ કાલઃ કિયાનપિ. ૧૦૪

અથ તત્ર પુરે મોહ, વિલયારૂપે મુકાનને,
સૂરિ પ્રબોધકો નામ, જ્ઞાનવાન્ સમ વાસરત. ૧૦૫

અથ લોકા નરેન્દ્રા ઘા વંદનાયૈ મુનીશિતુઃ,
નિર્યયુ ભગવાં સ્તેભ્ય ઇતિ ચક્રે મુદેશનાં. ૧૦૬

શલ્યં કામા વિષં કામાઃ, કામા આશીવિષોપમા,
કામાર્થનાપરા જીવા, અકામા યાંતિ દુર્ગતિં. ૧૦૭

આ રીતે વિચક્ષણા પણુ વિચાર કરીને કાળક્ષેપમાં તત્પર થઈ પછી
થોડીવાર રમીને તે ચારે ઘરે આખ્યાં. ૧૦૨

તે બેઠને રાણી સહિત રાજા ખુશી થઈ બોલ્યો કે, અહો! મારો દી-
કરો તથા વહૂ વનદેવીઓ પ્રસન્ન થઈ બેવડા કરી આખ્યાં. ૧૦૩

તેથી તેણે આખા નગરમાં મહોત્સવ કરાવ્યો. આ રીતે તે ચારેનો કે-
ટલોક કાળ ખસાર થયો. ૧૦૪

હવે તે નગરમાં મોહવિલય નામના વનમાં પ્રબોધક નામે જ્ઞાનવાન્
આચાર્ય પધાર્યા. ૧૦૫

ત્યારે રાજા વગેરે લોકો તે મુનીશ્વરને વાંદવા ગયા, તેમના પ્રત્યે સૂ-
રિએ નીચે મુજબ ઉત્તમ દેશના આપી. ૧૦૬

કામ શલ્ય સમાન છે, કામ આશીવિષ સમાન છે, કામને ઈચ્છતા
થકા જીવો અકામ રહ્યા છતાં પણુ દુર્ગતિ પામે છે. ૧૦૭

તત્ શ્રુણ્વતો ગુરો વૈક્યં, તયો દેવી સુપર્વણોઃ.

મોહજાલં પ્રવિધ્વસ્તં, જાતા સમ્યક્સ્વવાસના. ૧૦૮

અત્રાંતરે તયો દેહાત્ કૃષ્ણ રક્તાણુ સંચયૈઃ

નિર્ગતે ભીષણાકારા, ઘટિતૈ કા નિતાંવિની. ૧૦૯

સા ચ ભાગવતં તેજો, ડસહંતી પર્યદો વહિઃ,

ગત્વા પરાઙ્મુખીભૂયા, વતસ્યે દુસ્થિતાશયા. ૧૧૦

અથો ત્યાયા વદદ્ દેવઃ, સમિયો ભગવ ન્નહં,

કથ મસ્મા ન્મહાપાપા, ન્મુચ્યે પ્રોચે મુનીશ્વરઃ ૧૧૧

નાયં મો ભવતો દોષઃ, કિંત્વ સ્યાઃ પાપયોષિતઃ,

કાસા વિતિ ગુરુઃ પૃષ્ઠઃ, પ્રાહા સ્મૃતકિરા ગિરા. ૧૧૨

તે શુરુદુ' વાક્ય સાંભળતાં તે દેવ અને દેવીદુ' મોહભળ નાશ પા-
મ્યુ', અને તેમને સમ્યક્ત્વની વાસના પ્રાપ્ત થઈ. ૧૦૮

એટલામાં તેમના શરીરમાંથી નીકળના કાળા રાતા પરમાણુથી બ-
નેલી, ભયંકર આકૃતિવાળી એક સ્ત્રી નીકળી. ૧૦૯

તેણી ભગવાનદુ' તેજ સહી નહિ શકવાથી પર્યદાની બાહરે પરાઙ્મુખ
ધારીને દિલગીર થઈ થકી જાણી રહી ૧૧૦

હવે પોતાની પ્રિયા સહીત દેવ જીદીને બોલ્યો કે હે ભગવન, હું
આ મહાપાપથી શી રીતે મુક્ત થાઉં ? ત્યારે મુનીશ્વર બોલ્યાઃ—૧૧૧

હે દેવ, આ તમારો વાંક નથી, પણ એ બધો એક પાપણી સ્ત્રીને
વાંક છે. ત્યારે તેમણે પૂછ્યું કે તે કોણ છે ? ત્યારે અમૃત ઝરતી વાણીએ
શુરુ બોલ્યા ૧૧૨

મદ્રૌ વિષયતૃષ્ણે યં, દુર્જયા ત્રિદશૈ રપિ,
રજનીવ તમિસ્રસ્ય, સર્વદોષતતેઃ પદં ૧૧૩.

શુદ્ધ સ્ફટિક સંકાશૌ, સ્વરૂપેણ યુવાં પુનઃ,
एषैव सर्वदोषाणां, कारणत्वेन संस्थिता. ૧૧૪

इह स्थातु मशक्ते ति, दूर मेषा स्थिता भूना,
भवंतो मत्समीपा च्च, निर्गच्छंतौ प्रतीक्षते. ૧૧૫

तौ प्रोचतुः कदा स्वामिन, मोक्षो नौ भविता नयां,
गुरुः प्राह भवे नात्र, परं भावी भवांतरे. ૧૧૬

किंतु सम्यक्त्व महात्म्यात्, नात्यंत नौ विबाधिका,
प्रतिपन्नं तत स्ताभ्यां, सम्यक्त्वं मोक्षसौख्य दं. ૧૧૭

रुजुराद् प्रगुणा देवी, स मुग्धोऽकुटिला तथा,
अथो विज्ञपयामासु, गुहं स्वस्व विडंबनां. ૧૧૮

હે ભદ્ર, આ તે વિષય તૃષ્ણા છે, તેને દેવો પણ જીતી શકતા નથી.
તે સર્વ દોષ રૂપ અધિકારને વિસ્તારવા રાત્રિ સમાન છે. ૧૧૩

તમે તો સ્વરૂપે નિર્મળ સ્ફટિક જેવા છો. બાકી આ સ્ત્રીજ સર્વ દો-
'ષાના કારણપણે' રહેલી છે. ૧૧૪

તે ઇહાં, રહી શકવા અસમર્થ હોવાથી હમણાં તે દૂર થઈ જાય છે,
અને તમે ભારી પાસેથી બીડી ક્યારે રવાના થશે તેની વાટ જોતી બિચી છે. ૧૧૫

તેઓ બોલ્યા કે હે ભગવન્, અમારો તેણીનાથી ક્યારે છૂટકારો
થશે? શુદ્ધ બોલ્યા કે આ ભવમાં તો થનાર નથી, બાકી ભવાંતરમાં થશે.
પરંતુ સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી તે હવે તમને પીડા કરી શકશે નહિ. એ સાં-
ભળી તેમણે મોક્ષસુખ આપનાર સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું. ૧૧૬-૧૧૭.

હવે ઋણુ રાજા પ્રશુણુ રાણી, મુગ્ધ કુમાર તથા અકુટિલા વધુ,
એ ચારે જણે શુદ્ધત્વે પોતપોતાની વિટંબના કહી. ૧૧૮

અત્રાંતરે તદંગેમ્યો, નિર્ગતૈઃ પરમાણુભિઃ,
 ઘટિતં વર્ણતઃ શ્વેતં, ઢિંમ મેક મદંમકં. ૧૧૯
 રક્ષિતાનિ મયા યૂયં, બ્રુવાણ મિતિ ચો ચ્ચકૈઃ,
 પશ્યદ્દુરો મુંસ્તાંભોજં, સર્વેષાં પુરતઃ સ્થિતં. ૧૨૦ (યુગ્મ)
 દ્વિતીયં કૃષ્ણવર્ણામં, ઢિંમ તદનુ નિર્યયો,
 તતો જાતં મહાકૃષ્ણં, ઢિંમરૂપ તૃતીયકં. ૧૨૧
 આદ્ય તત્ત્વ શુક્લેન, વર્દ્ધમાનં નિવારિતં,
 તતો દ્વે અપિ તે કૃષ્ણે, નિર્ગતે ગુરુપર્ષદઃ ૧૨૨
 ગુરુઃ પ્રોવાચ પ્રો મદ્રા, ન દોષો વોત્ર કશ્ચન,
 અજ્ઞાન પાપાભિધયોઃ, કિંત્વસૌ કૃષ્ણાઢિંમયોઃ ૧૨૩

(તથાહિ)

યત્તાવદિદ મજ્ઞાનં, યુષ્મદ્દેહા દ્વિનિર્ગતં,
 એતદેવ સમસ્તસ્ય, દોષત્વંદસ્ય કારણં. ૧૨૪

એ અવસરે તેમના અંગમાંથી નીકળેલા ધોળા પરમાણુથી બનેલું
 એક નિષ્કપટી બાળક નીકળી પડ્યું. તે બોલ્યું કે મેં તમને બચાવ્યા છે,
 એમ કહી તે શૂઝના મુખને બેતું થકું બધા આગળ બેસું રહ્યું. ૧૧૯-૧૨૦

ત્યારબાદ તેમના શરીરમાંથી એક કંઈક કાળા વર્ણવાળું બાળક ની-
 કળ્યું, તથા ત્યારબાદ ત્રીજું અતિશય કાળું બાળક નીકળી પડ્યું. ૧૨૧

તે ત્રીજું બાળક પોતાનું શરીર વધારવા માંડ્યું, એટલે ધોળા બા-
 લકે તેને ધપો મારીને અટકાવ્યું. બાદ તે બન્ને કાળા બાળકો શૂઝની પ-
 ર્ષદામાંથી રવાને થયા. ૧૨૨

શૂઝ બોલ્યા કે હે ભદ્રો, આ બાળકમાં તમારો દોષ સુદૃઢ નથી.
 કિંતુ આ અજ્ઞાન અને પાપ નામના કાળા બાળકોનો દોષ છે. ૧૨૩

તે આ રીતે કે તમારા શરીરમાંથી જે આ પંહેલાં અજ્ઞાન નીકળ્યું,
 તેજ સમસ્ત દોષોનું કારણ છે. ૧૨૪

અનેન વર્તમાનેન, શરીરે જંતવો યતઃ,
 કાર્યા કાર્યં ન જાનંતિ, ગમ્યાગમ્યાદિકં તથા. ૧૨૫
 તતઃ પાપં નિવર્ધનંતિ, દુઃસ્વદંદોલિદાયકં,
 યચ્ચૂ પૂર્વં સિતં દિંમં, તદાર્જવ મુદાહૃતં. ૧૨૬
 અજ્ઞાના દ્વર્દ્ધમાનં હિ, પાપં વો વાર્યતા મુના,
 રક્ષિતાનિ મયા યૂય, મત એવેદ મારુયત. ૧૨૭

(ચતઃ)

ધન્યાના માર્જવં યેષા, મેત ચ્ચેતસિ વર્ત્તે,
 અજ્ઞાના દાચરંતોપિ, પાપં તે સ્વલ્પપાતકાઃ ૧૨૮
 તદેવં વિષભાવાનાં, ભદ્રાણાં યુજ્યતે ધુના,
 અજ્ઞાનપાપે નિર્ધૂય, સમ્યગ્ધર્મ નિષેવણં. ૧૨૯
 ઉપાદેયો હિ સંસારે, ધર્મ એવ જુષૈઃ સદા,
 વિશુદ્ધો મુક્તયે સર્વે, યતો ન્યત્ દુઃસ્વકારણં. ૧૩૦

એ જ્યાં લગી શરીરમાં વર્તે છે ત્યાં લગી જંતુઓ કાર્યાકાર્ય બાધી
 શકતા નથી, તેમજ ગમ્યાગમ્ય પણ બાધુતા નથી. ૧૨૫

તેથી તેવા જીવો દુઃખને દેનારૂં પાપ વધારે છે. હવે જે સૌ પહેલાં
 થોડું બાળક નીકળ્યું હતું તે આર્જવશુ બાધુવો. ૧૨૬

અજ્ઞાનથી તમારૂં પાપ વધતું હતું તેને એણે રોકી પાડ્યું, અને
 તમોને મેં બચાવ્યા છે એમ પણ એજ બોલ્યું હતું. ૧૨૭

તે માટે જેમના ચિત્તમાં આર્જવ વર્તે છે, તેમને ભાગ્યશાળીજ ગ-
 ણવા, તેઓ અજ્ઞાનથી પાપ આવરે છે, છતાં તેમને બહુ થોડું પાપ લાગે
 છે. ૧૨૮

માટે આવા પ્રકારના તમો ભદ્ર જનોને હવે અજ્ઞાન અને પાપને દૂર
 કરી સમ્યક્ ધર્મ સેવવો ઘટે છે. ૧૨૯

પંક્તિઓ સુક્તિ મેળવવા માટે આ સંસારમાં વિશુદ્ધ ધર્મનેજ સદા
 અહણુ કરવો જોઈએ, જે માટે બીજી સઘળું દુઃખતું કારણ છે. ૧૩૦

અનિત્યઃ પ્રિય સંયોગ, ઇર્ષ્યા શોકાદિ સંકુલઃ,
અનિત્યં યૌવનં ચાપિ કુત્સિતા ચરણાસ્પદં. ૧૩૧

અનિત્યં સર્વં મેવે હ, મવે વાદિતરંગવત્,
અતો વદત કિં યુક્તા, કચિ દાસ્થા વિવેકિનાં. ૧૩૨

શ્રુત્વે તિં રાજ્યે સંસ્થાપ્ય, શુભાચારાભિષં સુતં,
પ્રાત્રાજી દૃઙ્મૂપાલો, જાયાપુત્ર વધૂ યુતઃ ૧૩૩

તત સ્તે કુષ્ણરુપે દ્વે, દિંબે તૂર્ણ પલાયિતે,
શુકલરૂપં પુન દિંમં, પ્રવિષ્ટં તનુષુ ક્ષણાત્. ૧૩૪

કાલજ્ઞેન તત શ્રિત્તે, સમાયેણ વિચિતિતં,
તસ્યા હો ધન્યતા મીષાં, યેઃ પ્રાપ્તં વ્રતં માર્હતં ૧૩૫

વયં તુ દેવભાવેન, વ્યર્થકેના ત્ર વંચિતાઃ,
યદ્વા સમ્યક્ત્વ સંપ્રાપ્ત્યા મુધન્યા વય મપ્યહો. ૧૩૬

પ્રિય સંયોગ અનિત્ય અને ઇર્ષ્યા તથા શોકાદિકથી ભરપૂર છે, વળી
યૌવન પણ ભૂંડા આચરણતું ઘર હોઈ અનિત્ય છે. ૧૩૧

આ ભવમાં હરિયાનાં મોજાં માફક સઘળું અનિત્યજ છે. માટે બોલો
કે વિવેકિ જનોને કોઈ ઠેકાણે પણ આસ્થા ધારવી યુક્ત છે વાડ? ૧૩૨

આણું સાંભળીને શુભાચાર નામના પુત્રને રાજ્યમાં સ્થાપી, જનુ
રાજા પોતાની સ્ત્રી, પુત્ર તથા વધૂ સાથે પ્રવ્રજિત થયો. ૧૩૩

ત્યારે તે કાળા વર્ણવાળા બે બાળક જલદી નાશી પરવાર્યા, અને ધો-
ળા રૂપવાળું બાળક ઝટ પાછું તેમના શરીરમાં પેઠું. ૧૩૪

ત્યારે દેવી સહિત દેવે વિચાર્યું કે બુવો એમને ધન્ય છે કે જેમણે
અર્હત પ્રણીત દીક્ષા લીધી છે. ૧૩૫

અમે તો આ વ્યર્થ જનાર દેવભવ પામી કગાયા છીએ, અથવા તો
સમ્યક્ત્વ પામવાથી અમે પણ ધન્યજ ગણાઈએ. ૧૩૬

સદ્ગર્ભા વથ તૌ સૂરેઃ, પ્રણમ્ય ચરણદ્વયં,
તેના નુશિષ્ટૌ સ્વસ્થાનં, પ્રાપતં દેવદંપતી. ૧૩૭

ઇદં પુત્ર મયા તુભ્યં, કથિતં મિથુનદ્વયં,
સંદિગ્ધે ચેં હિ તત્કાલ, વિલંબો ગુણભાજનં. ૧૩૮

ય દાદિન્નતિ મા મંવ કર્ત્તા હં ત ચયૈવ હિ,
ઇતિ જલ્પન્ મુદા મધ્યઃ પ્રપેદે જનની વચઃ ૧૩૯

બાલો પ્યથ સ્વમિત્રેણ, માત્રાઽકુચલમાલયા,
અધિષ્ઠિતો ભવદ્ ગાદ, મકૃત્યકરણા દૃતઃ ૧૪૦

કુર્વિદ હુંવમાતંગ, જાતીયાસ્વપિ તદ્વચઃ,
અતિ લૌલ્યેન નારીષુ, પ્રાવર્તત નિરંતરં. ૧૪૧

તત શ્ચ ગતલજ્જો યં, પાપિષ્ઠઃ કુલદૂષણઃ
एवं स निन्दते लोकै, नैव पापा न्निवर्तते. ૧૪૨

પછી તેઓ હર્ષથી સૂરિના ચરણે નમી તેમની શિક્ષા સ્વીકારી તે દેવદેવી સ્વસ્થાને ગયાં. ૧૩૭

આ રીતે હે પુત્ર, તને મેં જે બેડલાંની વાત કહી, માટે સંદેહ લ-
ગેલી વાતમાં કાળ વિલંબ કરવાથી ક્ષયદો થાય છે. ૧૩૮

ત્યારે મધ્યમખુદ્ધિ બોલ્યો કે હે માતા, જેમ તમે કરમાવો છો તે-
મજ હું કરનાર છું, એમ બોલીને તેણે હર્ષથી માતાનું વચન કબૂલ રાખ્યું. ૧૩૯

હવે પેલી તરફ બાળ કુમાર પોતાના સ્પર્શન મિત્ર તથા અકુશળ-
માળા માતાના વશમાં રહી અકૃત્ય કરવામાં અતિશય ક્ષી પડ્યો. ૧૪૦

તે ઢેડ અને ચાંડાળ બાતિની સ્ત્રીઓમાં પણ અતિ લુપ્થ થઈ નિર-
તર વ્યભિચાર સેવવા લાગ્યો. ૧૪૧

ત્યારે લોકો તેને નિંદવા લાગ્યા કે, આ નિર્લજ્જ અને પાપિષ્ઠ પો-
તાના કુળને ડાઘ લગાડે છે; છતાં તે પાપથી નિવર્ત્યો નહિ. ૧૪૨

અથ નિંદાપરે લોકે, સ્નેહવિવૃલ માનસઃ,
લોકાપવાદ મીરુ સ્તં, મધ્યવુદ્ધિ રમાપત. ૧૪૩

ઘ્રાત નોં યુજ્યતે કર્તું, તવ લોક વિરુદ્ધકં,
અગમ્ય ગમનં નિશ્ચં, સપાપં કૂલ દૂષણં. ૧૪૪

સ પ્રાહ વિમ્બલબ્ધો સિ, નૂનં વંથો મનીષિણા,
નાર્હો ય મુપદેશનાં, મૌન્ય મૂદિતિ મધ્યમઃ ૧૪૫

અપરેશુ મંથૌ વાલઃ, સમં મધ્યમવુદ્ધિના,
યયૌ લીલાવરોચાન, સંસ્થિતે કામધામનિ. ૧૪૬

તત્રચૈ સિષ્ટ પાર્શ્વસ્થં, ગુપ્તસ્થાન વ્યવસ્થિતં,
કામસ્ય વાસમવનં, મંદમંદ પ્રકાશકં. ૧૪૭

કુતૂહલ વશેના ય દ્વારે સંસ્થાપ્ય મધ્યમં,
મધ્યે પ્રવિષ્ટઃ સહસા, સ વાલ સ્તસ્ય સન્નનઃ ૧૪૮

હવે લોકોમાં તેની આવી રીતે નિંદા થતી બેઠી સ્નેહથી વિરૂદ્ધ
મનવાળો મધ્યમવુદ્ધિ લોકાપવાદથી ડરીને તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૧૪૩
હે ભાઈ, તારે આવું લોક વિરુદ્ધ અને કૃણને દૂષણ લગાડનાર અ-
ગમ્ય ગમન નહિ કરવું બેઠયે. ૧૪૪

ત્યારે તે બાળ બોલ્યો કે, અરે તું પણ મનીષિથી છેતરાયો છે. ત્યારે
મધ્યમવુદ્ધિએ વિચાર્યું કે, આ ઉપદેશને યોગ્ય નથી, આટલે તે મૌન ધારી
રહ્યો. ૧૪૫

એક વેળા વસંત ઋતુમાં બાળ કુમાર મધ્યમવુદ્ધિના સંઘાતે લી-
લાવર ઉદ્યાનમાં રહેલા કામદેવના મકાનમાં ગયો. ૧૪૬

ત્યાં તેણે તે મકાનના પડખે ગુપ્તસ્થાનમાં રહેલું મંદ મંદ પ્રકાશ-
વાળું કામનું વાસમંદિત બેયું. ૧૪૭

ત્યારે તે કુતૂહળના વશે મધ્યમ કુમારને દરવાજાપર ઘેસાડી પોતે
ઘટ દઈ તે ઘરની અંદર પેઠો. ૧૪૮

તત્ર કામસ્ય શ્યને, કોષલામલ તૂલિકે,
મિત્રાવાદોષતો બાલઃ શ્વેતે સ્મ ગતપુણ્યકઃ ૧૪૯

ઇતશ્ચ તત્રૈવપુરે, વહિ રંગનરેશિતુઃ
શત્રુ મર્દનનાન્નો મૂત્, પ્રિયા મદનકંદલી. ૧૫૦

સા ગત્ય તત્ર કામો યં, શ્ય્યાસ્થ્ય ઇતિ મક્તિતઃ
સ્પૃશંતી સર્વગામ્હેષુ, તે બાલક મપૂજન્ન. ૧૫૧

યયૌ સ્વમંદિરે રાજી, પ્રપૂજ્ય ચ રતીશ્વરં,
વાલ સ્તુ તસ્યાઃ સસ્પર્શ, વચ્ચો મૂ ન્નષ્ટચેતનઃ ૧૫૨

મયા કથં નુ લભ્યે ય, મિતિ ચિતા પરાયણઃ,
અલ્પોદકે મીન ઇવ, તત્રા સ્થા ચ્ચ સ દુઃસ્થિતઃ ૧૫૩

— — — — —
— — — — —

ત્યાં કામળ નિર્મળ તુલિકાવાળા કામદેવના પલંગપર સ્પર્શન મિત્ર
અને અકુશળા માતાના હોષે કરીને તે હીનપુણ્ય સૂઈ ગયો. ૧૪૯

એવામાં તેજ નગરમાં રહેલા શત્રુમર્દન રાજાની મદનકંદળી નામે
રાણી હતી, તે ત્યાં આવીને તેને શય્યાપર સૂતેલો કામદેવ માની લઈ ભક્તિ-
થકી તેના સર્વ અંગમાં ફરસીને તેને પૂજવા લાગી. ૧૫૦-૧૫૧

આ રીતે રાણી કામદેવને પૂજીને પોતાના ઘરે પહોંચી. હવે બાળ
કુમાર તેના સંસ્પર્શના યોગે મૂઢ બની ગયો. ૧૫૨

તે વિચારવા લાગ્યો કે, એ સ્ત્રી મને શી રીતે મળે ? એમ ચિંત-
વતો તે થોડા પાણીમાં જેમ માછલું તરફડે તેમ દુઃખિત થઈ રહ્યો. ૧૫૩

એટલામાં તે બાળકના માફક ચેનચાળા કરતા તે બાળકુમારને તે
સ્થળે રહેતા વ્યંતરે પકડ્યો. ૧૫૪

— — — — —
 બાલ સ્તાવચ્ચ તત્રત્ય, વ્યંતરેણ ન્યબદ્યત. ૧૫૫

અપાત્યત મહીપીઠે, સર્વાંગીણ મયાત્યત,
 બહિ રક્ષેપિ લોકેભ્ય, સ્તદ્વૃત્તં ચ ન્યવેદ્યત. ૧૫૬

તતો ગાઢતરં પ્રાર્થ્ય, વ્યંતરા ન્મધ્યબુદ્ધિના,
 લોકૈ શ્ચ મોચિતો બાલો, નિન્યે ચ નિજમંદિરે. ૧૫૭

મધ્યબુદ્ધિ મથો બાલો, ડપ્રાક્ષીદ્ બંધો કિમુ ત્વયા,
 વ્યુદૈક્ષિ વાસમવના, નિર્યાતી કાપિ નાયિકા. ૧૫૮

સ પ્રાઠા દર્શિં યદ્યેવં, હે ભ્રાત સ્તર્હિં કસ્ય સા,
 સ સ્માઠા ત્રૈવ ભૂપસ્ય, દેવી મદનકંદલી. ૧૫૯

તદા કળ્યા વદદ્ બાલઃ, કથં સા માદૃશા મિતિ,
 મધ્યમેન તદાકૂતં, જ્ઞાત મુક્તં ચ તં પ્રતિ. ૧૬૦

તેણે તેને પક્ષગપરથી જમીનપર પાડ્યો, તેના સર્વ અંગે તાડના કરી અને બાહર લોકોમાં તેનું સઘળું લોપાળું ફેાડયું. ૧૫૫

... ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ તથા લોકોએ બહુ બહુ પ્રાર્થના કરીને તેને તે વ્યંતર પાસેથી છોડાવીને ઘરે આણ્યો. ૧૫૬

હવે બાળ મધ્યમબુદ્ધિને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભાઈ, તેં તે વાસલ-વનથી નીકળતી કોઈ સ્ત્રી બોઈ કે કેમ ? ૧૫૭

મધ્યમબુદ્ધિ બોલ્યો કે હા બોઈ, ત્યારે તે બોલ્યો કે, ત્યારે ભાઈ કહે કે તે કોની સ્ત્રી હતી ? ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ કહ્યું કે, તે અહીં રહેલા રાજાની મદનકંદળી નામે રાણી હતી. ૧૫૮-૧૫૯

તે સાંભળી બાળ બોલ્યો કે, તે મારા જેવાની ક્યાંથી હોય ? આમ બોલવાપરથી મધ્યમબુદ્ધિ તેનો આશય ચેતી જઈ કહેવા લાગ્યો,—૧૬૦

ભ્રાતઃ કેય મવિદ્યા તે, યદેવં તપ્પસે કિમ્,
વ્યયા ધુનૈવ વ્યસ્મારિ, યત્ કુચ્છેણા સિ મોચિતઃ ૧૬૧

ત ઞ્હુત્વા બાલકો જ્ઞે, કજ્જલ શ્યામલાનનઃ
અયોગ્યો ય મિતિ જ્ઞાત્વા, મધ્યમો મૌન પાશ્રયત્. ૧૬૨

ઇતશ્ચા સ્તમિતે સૂર્યે નિઃસ્રુત્ય નિજમંદિરાત્
ગતું પ્રવદ્ધતે બાલો, મિમુક્ષં નૃપવેશ્મનઃ ૧૬૩

ભ્રાતૃ સ્નેહ વિમૂઢાત્મા, મધ્ય સ્તત્પૃષ્ઠતો લગત્,
કેનાપિ પુરુષેણા ય, બાલૌ વધ્યત નિશ્ચલં. ૧૬૪

પ્રક્ષિપ્ત આરટન્ વ્યોમ્નિ, તતો મધ્ય સ્ત મન્વગાત્,
રે રે ક યાસિ યાસીતિ, માસઃ માસ ઇતિશ્ચવન્. ૧૬૫

ગૃહીતબાલઃ સ પુમાન્, ક્ષणेના મૂ દર્શનં,
ભ્રાતૃ પ્રાપ્ત્યાશયા મધ્ય, સ્તયાપિ વવલે નહિ. ૧૬૬

કે હે ભાઇ, આ તને શી બધા વળગી છે કે, જેથી તું આમ હુઃખી થાય છે. શું તું ભૂલી ગયો કે હમણાંજ તને બહુ મેહેનતે છોડ્યો છે. ૧૬૧

તે સાંભળીને બાળ કાળું મેશ જેવું મુખ ધરવા લાગ્યો, ત્યારે મધ્યમ કુમાર તેને અયોગ્ય બાણી માન રહ્યો. ૧૬૨

એવામાં સૂર્ય આથમતાં તે બાળ પોતાના ઘરથી નીકળી તે રાતના ઘર તરફ આલતો થયો. ૧૬૩

ત્યારે ભાઈના સ્નેહથી મુઝાઈને મધ્યમ કુમાર તેની પાછળ પડ્યો. હવે કેઈકે પુરૂષ આવી તે બાળને મજબૂત બાંધી રહતો ને રહતો આકાશમાં ફેંક્યો, ત્યારે “અરે કયાં બાય છે પકડો પકડો” એમ બોલતો મધ્યમ કુમાર તેની મદદે આવી પહોંચ્યો. ૧૬૪-૧૬૫

એટલામાં તો તે પુરૂષ બાળને પકડી અદ્રુષ્ટ થઈ ગયો, છતાં મધ્યમ કુમાર ભાઈની શોધ કરવાની આશાથી પાછો નહિ વળ્યો. ૧૬૬

વંન્નમન્ સપ્તમે ચાન્હિ, પુરં પ્રાપ કુશસ્થલં,
નોદંતે માત્ર મપ્યાપ, સ્વાનુજસ્ય પરં કચિત્. ૧૬૭

તતો આતુવિયોગાર્ચઃ, કંઠબદ્ધશિલો વટે,
પતન્ નંદન સંજ્ઞેન, રાજપુત્રેણ વારિતઃ ૧૬૮

પૃષ્ઠશ્ચ નંદનાયા રૂચત્, તે વૃત્તાંત મશેષતઃ,
સ ઝકે ભદ્ર યદ્યેવં, તર્હી ષ્ટં સિદ્ધવત્ તવ. ૧૬૯

(તથાહિ)

હરિશ્ચંદ્રો વૃષો ત્રા સ્તિ, સ ચા રિમિ રમિદ્રુતઃ,
સ્વેચરં રતિકેલ્યાણ્યં, મિત્રં પ્રોચે કૃતાંજલિઃ ૧૭૦

સત્વે કુરુ તથા શત્રુ, વિઘાતં સ્યા ઘથા મમ,
તતો વૃપાય સ દદૌ, વિઘાં શત્રુ વિઘાતિર્ની. ૧૭૧

હવે તે મધ્યમ કુમાર રખડતો રખડતો સાતમે હહાડે કુશસ્થળપુરમાં
આવી પહોંચ્યો, પણ તેણે કોઈ સ્થળે પોતાના ભાઈનો એકે સમાચાર ન
મેળવ્યો. ૧૬૭

ત્યારે તે ભાઈના વિયોગથી પીડાઈને ગળામાં પત્થર બાંધી ફવામાં
પડવા તૈયાર થયો, એટલામાં તેને નંદન નામના રાજ કુમારે અટકાવ્યો. ૧૬૮

બાદ નંદનના પૂછવાથી તેણે તેને બધી હકીકત સંભળાવી, એટલે
નંદને તેને કહ્યું કે, જો એમ છે તો, સિદ્ધના માફક તારું ઇષ્ટ થયું
જાણુ. ૧૬૯

તે આ રીતે કે,

-અહીં હરિશ્ચંદ્ર નામે રાજા છે, તેને દુરુશનો હબાવવા લાગ્યા, એટ-
લે તેણે પોતાના મિત્ર રતિકેલિ નામના વિદ્યાધરને પ્રણામ કરી વીનતી કરી
કે, હે મિત્ર! તું કોઈ રીતે મારા શત્રુનો વિઘાત થાય તેમ કર, ત્યારે તેણે
રાજાને શત્રુ વિઘાતની વિદ્યા આપી. ૧૭૦-૧૭૧

તતઃ ષાળ્માસિકી રાજા, પૂર્વ સેવા મચીકરત્,
 અધુના વર્તતે ભદ્ર, સાધનાવસરઃ સ્વહૃ. ૧૭૨
 તતો હોમાર્થ માનીત, આકાશે રતિકેલિના,
 ઇતો છમે દિને કોપિ, પુમાન્ લક્ષણ લક્ષિતઃ ૧૭૩
 પોષં પોષં તદંગાસ્ટક, પલલૈ સ્તર્પણાપરઃ
 વિદ્યાં પ્રાસાદ્ય રાદ્ ચક્રે, પશ્ચાત્સેવાં દિનાષ્ટકં. ૧૭૪
 રાજા ધુના તુ રક્ષાર્થ, મર્ષિતો સ્તિ મમૈવ સઃ,
 મધ્યમઃ પ્રાહ યથેવં, તર્હિ તં દર્શયા શુ મે. ૧૭૫
 તેના વ્યદર્શિ ચર્માસ્થિ, શેષાંગ મુપલક્ષ્ય તં,
 મધ્યો યાચત કારુણ્યાત્, સોપિ ચાસ્મૈ સમાર્પયત. ૧૭૬
 વક્ત્ર ચ મધ્યમ સ્તેન, રાજદ્રૌહ્ય મિદં નનુ,
 ઇતો પસર શીઘ્રં મો, આત્માનં રક્ષિતા સ્મ્યહં. ૧૭૭

ત્યારે રાજાએ તેની છ માસ લગીની પૂર્વ સેવા પૂરી કરી છે, અને હવે તેની સાધના કરવાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો છે. ૧૭૨

તેથી હોમ કરવા માટે રતિકેલિ વિદ્યાધર આજથી આઠમા દિવસ-પર કેાઈકે લક્ષણવાન્ પુરૂષને આકાશ માર્ગે લાવેલો છે. ૧૭૩

તેના અંગના લોહી અને માંસવડે ખૂબ તર્પણ કરીને રાજા વિદ્યાને પ્રસન્ન કરી તેની આઠ દિન સૂધીની પશ્ચાત્સેવા કરનાર છે. ૧૭૪

તે માણસને હાલ તેની રક્ષા કરવા માટે રાજાએ મનેજ સોંપેલ છે, ત્યારે મધ્યમ બોલ્યો કે, જો એમ હોય તો તે મને જલદી બતાવ. ૧૭૫

ત્યારે તેણે હાઠપિંજર બનેલો તે બતાવ્યો, એટલે તેને આદ્યમીને મધ્યમ કુમાર કહેણુ લાવી તેના પાસેથી માગવા લાગ્યો, એટલે તેણે તેને તે હવાલે કર્યો. ૧૭૬

છતાં તેણે મધ્યમને કહ્યું કે, આ કામ રાજદ્રોહ છે, માટે અહીંથી તું જલદી દૂર થા-હું મારો પોતે બચાવ કરીશ. ૧૭૭

મહાપ્રસાદ હત્યુક્ત્વા, બાલ માદાય સૌં જસા,
મીતમીતો પચક્રામ, ક્રમાત્ પ્રાપ સ્વપત્તનં. ૧૭૮

કથંકથ મપિ પ્રાપ, વલિતાં બાલક સ્તતઃ,
આરુચ્ય ંદનવ ન્મધ્ય, બુદ્ધેઃ સ્વં વૃત્ત મુચ્ચકૈઃ ૧૭૯

મનીષ્યપિ તદા તત્રા, ગમ છોકાનુદૃષ્ટિતઃ,
તત્કુલ્યાં તરિતો શ્રૌષી, ત્સર્વં બાલવિચેષ્ટિતં. ૧૮૦

તત સ્ત માહ હે શ્રાતઃ, કથિતં તે મયા પુરા,
યદેવઃ સ્પર્શનઃ પાપઃ, સર્વદોષનિકેતનં. ૧૮૧

બાલો વ્યજલ્પ દદ્યાપિ યદિ તા માયતેક્ષણાં,
પ્રાપ્તુર્યાં કોમલસ્પર્શાં, ત ન્મે દુઃખં ન કિંચન. ૧૮૨

દદ્યૌ મનીષી ન ચ્છુત્વા, હીં બાલો યં વરાક્ષઃ,
નૈવો પદેશમંત્રાણાં, કાલ દદૃશ્વો ચિતઃ ૧૮૩

ત્યારે મધ્યમ કુમાર તેનો ઉપકાર માની બાળને લઈ, ખીતો, ખીતો,
જલદી ત્યાંથી નીકળી, અનુક્રમે પોતાના શહેરમાં આવ્યો. ૧૭૮

પછી, બાળ જેમ તેમ કરી કાંઈક બળવાળો થયો, એટલે નંદનની
માફકજ તેણે મધ્યમ કુમારને પોતાની સઘળી હકીકત કહી. ૧૭૯

આ વખતે મનીષિ કુમાર પણ લોકાનુદૃષ્ટિથી ત્યાં આવી પહોંચ્યો,
અને તેણે પકઠા પાછળ રહીને, સઘળું બાળનું ખ્યાન સાંભળ્યું. ૧૮૦

પછી મનીષિ કુમાર તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે બાઈ ! તને મેં અ-
ગાઉથી ચેતવ્યું હતું કે, આ સ્પર્શન પાપિષ્ઠ અને બધા દોષનું ઘર સમાન
છે. ૧૮૧

બાળ બોલ્યો કે, હજી પણ જો તે લાંબા નેત્રવાળી કેમલાંગી સ્ત્રીને
પામું તો, આ બધું દુઃખ ભૂલી જાઉં. ૧૮૨

તે સાંભળી મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, દિલગીરીની વાત છે કે,
આ બિચારો બાળ કાળા સર્પે હંશેલાની માફક ઉપદેશ મંત્રને ઉચિત નથી. ૧૮૩

(કિંચ)

एकं हि चक्षु रमलं सहजो विवेक,
स्तद्वद्भि रेव सह संवसति द्वितीयं,
एतद्वयं भुवि न यस्य स तत्त्वतो घ-
स्तस्या प्यमार्गं चलने खलु को पराधः १८४

મધ્યબુદ્ધિ રથો ત્યાપ્ય, પ્રોક્ત સ્તેન વચસ્વિના,
કિં ત્વયાપિ વિનષ્ટવ્યં, વિલગ્નેના સ્ય પૃષ્ઠતઃ ૧૮૫

मनीषिण मसौ प्रोचे, पन्नकोशी कृतांजलिः,
अग्रमभृति बालस्य, संगो त्याजि मयानघ. १८६

इदानीं माश्रयिष्यामि, वृद्धमार्गान्तु गामितां,
जलांजलि मलं दास्ये, सकल क्लेश संहतेः १८७

જે માટે કહેલું છે કે,

સ્વાભાવિક વિવેક એ એક નિર્મળ ચક્ષુ છે, અને વિવેકિઓની સાથે સોખત એ બીજી ચક્ષુ છે. જગતમાં જેને એ જે ચક્ષુ નહિ હોય તે પરમાર્થે આંધળોજ બાણવો; માટે તેવો પુરૂષ જે ઉલટે માર્ગે ચાલે, તો, તેમાં તેનો શો વાંક છે? ૧૮૪

હવે, મનીષિએ મધ્યમબુદ્ધિને ભ્રમણીને કહ્યું કે, આ બાળની પૂઠે વળગા રહીને શું હવે તારે પણ વિનષ્ટ થવું છે કે કેમ? ૧૮૫

મધ્યમબુદ્ધિ:
ત્યારે બાળ-પદ્મકેશના માફક અંજલિ ભેડી, મનીષિને કહેવા લા-
ગ્યો કે, હે પવિત્ર બાપુ! હું આજથી માંડી આ બાળની સોખત છોડી દઉં છું. ૧૮૬

— હવેથી હું વૃદ્ધનાં માર્ગનેજ અનુસરીશ કે બેર્થા, સંકળ કલેશને જલાંજલિ આપવા સમર્થ થઈ શકીશ. ૧૮૭

વૃદ્ધાનુગો મવિષ્યં ચે, સ્વ મિવા હં પુરાપિ હિ,
અસદિષ્યે તદા ભ્રાત, નૈવં કૈશવશાં દશાં. ૧૮૮

તે ધન્યા પુણ્યમાજ સ્તે, યેહિ વૃદ્ધાનુગાઃ સદા,
યદ્વા વૃદ્ધાનુગામિત્વં, સ્વયં સિદ્ધં વ્રતં સતાં. ૧૮૯

વિપશ્યુ ચ્ચૈઃ સ્થેયં પદ મનુવિધેયં ચ મહતાં—
પ્રિયા ન્યાય્યા વૃત્તિ, મૈલિન મમુમંગે પ્યસુકરં,
અસંતો ના મ્યધ્યાઃ સુદૃદપિ ન યાચ્યસ્તનુધનઃ—
સતાં કેનો દિષ્ટં વિષમ મસિધારાવ્રત મિદં. ૧૯૦

પરં મમાપિ ધન્યત્વં, કિંચના યાપિ વિદ્યતે,
યદ હં ત્વ મિવા ભૂવં, વૃદ્ધમાર્ગાનુગામુકઃ ૧૯૧

એ હું તારા આફક અગાઉથીજ વૃદ્ધાનુસારી રહ્યો હોત, તો, હે
ભાઈ ! હું આવી કલેશ ભરેલી દશાને નહિ પામત. ૧૮૮

એઓ હમેશાં વૃદ્ધાનુસારી રહે છે, તેમને ધન્ય છે અને તેઓજ પુ-
ણ્યશાળી છે, અથવા તો વૃદ્ધાનુસારિપણું એ સત્પુરૂષોનું સ્વયંસિદ્ધ વ્રતજ
હોય છે. ૧૮૯

એ માટે કહેલું છે કે,

વિપદ પડતાં હિમ્મત રાખવી, મહા પુરૂષોના માર્ગને અનુસરવું,
ન્યાય ભરેલી રીતે વૃત્તિ મેળવવી, પ્રાણ જતાં પણ ભુંડું કામ નહિ કરવું,
અસત્ પુરૂષોની પ્રાર્થના નહિ કરવી, અને ઓછા ધનવાળા મિત્રને પણ નહિ
ચાલવું, એ રીતે તરવારની ધાર સમાન સખત, વ્રત પાળવાનું સન્નનોને
કેાણે દર્શાવ્યું હશે ? (અર્થાત્ તેઓ પોતાના સહજ સ્વભાવથીજ એ વ્રત
પાળે છે.) ૧૯૦

પરંતુ આજથી હું પણ કાંઈક ધન્ય ગણાઉં કે જોથી, હવે હું
તારા આફક વૃદ્ધાનુસારી થયો છું. ૧૯૧

(કિંચ)

રાગાદિભિઃ સમં યાતિ, ચાતિ સ્મરહુતાશનઃ
 ધત્તે પ્રસન્નતાં સ્વાતં, ધ્રુવં વૃદ્ધાનુગામિનાં. ૧૯૨
 અહો માતેવ હિતકૃદ્, દીપિકેવા ચંદર્શિની,
 વિનેત્રી ગુરુવાણીવ, પુંસાં વૃદ્ધાનુગામિતા. ૧૯૩
 માતાપિ વિકૃતિં યાયાત્, કદાચિ દૈવયોગતઃ,
 નપુન વૃદ્ધસેવે યં, કદાપિ વિહિતા સતી. ૧૯૪
 વૃદ્ધ વાક્યામૃત સ્યંદ, સુંદરે તસ્ય માનસે,
 જ્ઞાનરાજ મરાલી યં, સુસ્થિરાં સ્થિતિ મશ્રુતાં. ૧૯૫
 યો વૃદ્ધમંડલીં મંદો, નુપાસ્યૈવ સમીહતે,
 તત્ત્વં વિજ્ઞાતુ મત્યુથૈઃ સ ઇચ્છે દ્રમનં કરૈઃ ૧૯૬
 વૃદ્ધોપદેશતિગમાંશુ, પ્રાપ્ય યસ્ય મનોબુજં,
 ન પ્રાબોધિ કથં તત્ત્વ, ગુણલક્ષ્મી સમાશ્રયેત્. ૧૯૭

વળી વૃદ્ધાનુસારિ પુરૂષોના જેમ રાગદ્વેષ મંદ પડે છે તેમ કામાગ્નિ
 પણ શાંત પડે છે અને ખરેખર તેમનું મન પ્રસન્ન રહે છે. ૧૯૨

વૃદ્ધાનુગામિતા માતાની માફક હિત કરનારી છે, દીપિકાની માફક
 પરમાર્થ બતાવનારી છે, અને ગુરુવાણીની માફક સીધે માર્ગે દોરનારી છે. ૧૯૩

કદાચિત્ દૈવયોગે માતા વિકાર પામે, પણ આ વૃદ્ધસેવા કદાપિ વિ-
 કાર પામતી નથી. ૧૯૪

વૃદ્ધ વાક્યરૂપ અમૃતના અરણ્યથી સુંદર રહેલા મનરૂપ માનસ સ-
 શેવરમાં જ્ઞાનરૂપ રાજહંસ રૂડી રીતે નિવાસ કરે છે. ૧૯૫

જે મંદબુદ્ધિ વૃદ્ધોની મંડળીની ઉપાસના કર્યા વગરજ તત્ત્વ જાણુ-
 વા ઇચ્છે તે જાણે કિરણો પકડીને ઊડવા ઇચ્છે છે. ૧૯૬

વૃદ્ધોના ઉપદેશરૂપ સૂર્યને પામી કરીને જેનું મનરૂપી કમળ વિ-
 કસિત થયું નથી ત્યાં શુભ લક્ષ્મી શી રીતે વાસો કરે? ૧૯૭

કથં તસ્ય વરાકસ્ય, પાપપંકઃ પ્રહીયતાં,
વૃદ્ધવાગ્વારિભિ ચેન, નાત્મા પ્રાક્ષાલિ કોઽર્હિચિત્. ૧૯૮

વૃદ્ધોપજીવિનાં પુંસાં, કરસ્થા एव સંપદઃ,
કિં કદાપિ વિષીદંતિ, ફલૈઃ કલ્પદ્રુભાજિનઃ ૧૯૯

વૃદ્ધોપદેશ બોહિત્યૈઃ, સત્કાષ્ટૈર્ગુણયંત્રિતૈઃ,
તીર્યતે દુસ્તરો પ્યેષ, ભવિકૈ રાગસાગરઃ ૨૦૦

મિથ્યાત્વાદિ નગોત્તુંગ, મૃગમંગાય કલ્પતે,
દેહિનાં વૃદ્ધસેવોત્થ, વિવેક કુલિશો દ્વયં. ૨૦૧

નૃણાં તિમિસ્ર મશ્રાંતં, ક્ષીયતે ક્ષણમાત્રતઃ,
વૃદ્ધાનુસેવયા નૂનં, પ્રભયે વ પ્રભાપતેઃ ૨૦૨

एकैव વૃદ્ધસત્સેવા, સ્વાતિવૃષ્ટિ નિપેતુષી,
સ્વાંતશુક્તિષુ જંતૂનાં, પ્રસૂતે મૌક્તિકં ફલં. ૨૦૩

જેણે પોતાના આત્માને વૃદ્ધ વાણીરૂપ પાણીથી પખાલ્યો નથી, તે
✓ સંકે' જનનો પાપ પંક શી રીતે ઊતરે? ૧૯૮

વૃદ્ધને અનુસરનારા જનોને હથેલીમાં સંપદા મળે છે; કેમકે કલ્પ-
વૃક્ષપર ચઢી બેઠેલા જનોને શું કોઈ વેળા ફળો મેળવવાનાં વાંખા પડે? ૧૯૯

વૃદ્ધોપદેશ જહાજ સમાન છે, તેમાં સત્પણરૂપ કાષ્ટ છે, તે શુભરૂપ
દોરડાથી બાંધેલ છે. તેનાવડે ભયજનો દુસ્તર રાગસાગરને તરી પાર ઊતરે
છે. ૨૦૦

વૃદ્ધ સેવાથી પ્રાપ્ત થએલ વિવેકરૂપ વજ્ર પ્રાણિઓના મિથ્યાત્વા-
દિકે પર્વતોને તોડવા સમર્થ થાય છે. ૨૦૧

સૂર્યની પ્રભાના માફક વૃદ્ધ સેવાથી માણસોનું અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર
ક્ષણવારમાં નાશ પામે છે. ૨૦૨

એકલી વૃદ્ધ સેવારૂપ સ્વાતિની વૃષ્ટિ પડતી થકી પ્રાણિઓના મન-
રૂપી શીષોમાં સદ્શુભરૂપી મોતીઓ પેદા કરે છે. ૨૦૩

વિશ્વવિદ્યાસુ ચાતુર્યં, વિનયેષ્વ તિકૌશલં,
કલયંતિ ગતવલેષાં, વૃદ્ધસેવાપરા નરાઃ ૨૦૪

શરીરાહાર સંસાર, કામભોગેષ્વપિ સ્ફુટં,
વિરજ્યતિ નરઃ ક્ષિપ્તં, વૃદ્ધૈ સ્તત્ત્વે પ્રબોધિતઃ ૨૦૫

જ્ઞાનધ્યાનાદિ શૂન્યોપિ, વૃદ્ધાન્ યદિ મહીયતે,
વિલંઘ્ય ભવકાંતારં, તદા યાતિ મહોદયં. ૨૦૬

કુર્વેન્નપિ તપ સ્તીવ્રં, વિદન્નપ્યસિલં શ્રુતં,
ના સાદયતિ કલ્યાણં, ચે દ્વૃદ્ધા નવમન્યતે. ૨૦૭

ન ત લ્લોકે પરં ધામ, ન ત ત્સૌરય મલ્લંઢિતં,
યદ્ વૃદ્ધ વરિવસ્યાકુ, જ્ઞાપ્નોતિ પુરુષઃ ક્ષણાત્. ૨૦૮

યા માપ્ય જાયતે નૃણાં, સ્વપ્નેપિ નહિ દુર્ગતિઃ,
ચિરં વિજયતાં સૈષા, વૃદ્ધપાદાનુગામિતા. ૨૦૯

વૃદ્ધ સેવામાં તત્પર રહેનાર માણસો તમામ વિદ્યાઓમાં ચતુર થાય છે, અને, વિનય ગુણમાં વગર મહેનતે કુશળતા મેળવે છે. ૨૦૪

વૃદ્ધ જનોએ તત્ત્વને સમજાવેલો પુરૂષ શરીર-આહાર-અને કામ-લોભોમાં પણ ઝટ વિરક્ત થઈ શકે છે. ૨૦૫

જ્ઞાન ધ્યાનાદિકથી રહિત છતાં પણ, જે વૃદ્ધોને પૂજે છે, તે સંસાર-રૂપ અટવી ઉલ્લંઘીને મહોદય પામે છે. ૨૦૬

તીવ્ર તપ કરતો થકો તથા બધું શાસ્ત્ર બાણુતો થકો, પણ જે વૃદ્ધોની અવજ્ઞા કરે તે કશું કલ્યાણ મેળવી શકતો નથી. ૨૦૭

લોકમાં એવું કોઈ ઉત્તમ ધામ નથી, તથા એવું કોઈ અખંડ સુખ નથી કે જે વૃદ્ધ સેવા કરનાર પુરૂષ મેળવી શકે નહિ. ૨૦૮

જેને પાત્રીને માણસોને સ્વપ્નમાં પણ દુર્ગતિ થતી નથી, તે વૃદ્ધાનુસારિતા ચિરંકાળ વિજયમાન રહો. ૨૦૯

एवं तस्य वचः श्रुत्वा, मनीषी मोदमेदुरः
 स्वं घामा गम देशोपि, धर्मकर्मरतो भवत्. २१०
 बाल स्त्वंवा कुमित्राभ्यां, प्रेर्यमाणो मुहुर्मुहुः,
 शत्रुमर्दनराट् सौधं, प्रदोषे गा दुराशयः २११
 तदा मंडन शालायां, દેવી મદનકંદલી,
 આત્માનં મંદયં ત્યાસીદ્, વિવિધૈર્વર્ણકૈઃ ૨૧૨
 स पापो दैवयोगेना, विश द्रासशृहे द्रुतं,
 अस्वाप्सी नृपशय्याया, महो स्पर्श इति ब्रुवन्. २१३
 इतश्च नृપ માયાંતં, દટ્ટા વાલો મયાકુલઃ,
 શય્યાતો ન્યપતદ્ ભૂમૌ, જ્ઞાત શ્વાસૌ મહીસુજા. ૨૧૪
 क्रुद्धो राट् स्वनरं प्रोचे, रे रे एष नराधमः,
 सौधे त्रैव कदधर्यो हि; सर्वा मपि तमस्विनी. २१५

આ રીતે મધ્યમ કુમારનાં બચનો સાંભળી મનીષિ કુમાર બહુ રાજ્ય થયો થકો પોતાના સુકામે આંચો, અને આ મધ્યમ કુમાર પણ ધર્મ પરાયણ થયો. ૨૧૦

હવે બાળ માતા અને કુમિત્રવડે વારંવાર પ્રેરાયો થકો દુષ્ટાશય બનીને, રાત પડતાં, શત્રુમર્દન રાજના મહેલમાં ગયો. ૨૧૧

તે વેળા મંદનકંદળી રાણી મંડનશાળામાં રહી, પોતાને વિવિધ તરેહની વાનકીથી શણગારતી હતી. ૨૧૨

હવે તે પાષ્ટિ બાળ દૈવયોગે વાસઘરમાં ઝટ દઈ છુસી ગયો, અને રાજની સુવાળી શય્યા જોઈ તેપર સૂઈ ગયો. ૨૧૩

એટલામાં રાજને આવતો જોઈ, બાળ ભયભીત થઈ, શય્યાથી નીચે કૂદી પડ્યો, તે રાજના બાણવામાં આંચો, એટલે રાજ ક્રોધિત થઈ પોતાના માણસને કહેવા લાગ્યો કે, આ નીચ માણસને આખી રાત આજ મકાનમાં સળ આપો. ૨૧૪-૨૧૫

તત સ્તેન નિબદ્ધો સૌ, સ્તંભે દંભોલિકંટકે,
ઉત્સિક્ત સ્તપ્તતૈલૈ શ્ચ, કશાભિ રતિતાહિતઃ ૨૧૬

અંગુલ્યગ્રેષુ વિક્ષિપ્તા, સ્તસ્યા ચસ્યશલાકિકાઃ,
ક્રંદતો સ્ય મરાકસ્ય, સા ચયૌ સકલા નિશા. ૨૧૭

પ્રાતઃ ક્રુદ્ધનૃપાદેશાત્, તસ્યા રક્ષક પૂરુષાઃ,
આરોપયન્ સ્વરેડકર્ણે, ચૂર્ણેઘૌરિક પુદ્ગલં. ૨૧૮

શિરોઘૃત ફલિંજં ચ, નિવપન્ન સ્નજાંચિતં,
કશ્ચિત્ત્વ કેશેષુ દગ્ધેષુ, મલ્લૂક મિવ લુબ્ધકઃ ૨૧૯

જઘાના ન્ય શ્વપેટાભિ, મૂતા તં મિવ માંત્રિકાઃ,
ચષ્ટયાન્યો તાહ્યદ્ મેહ, પ્રવિષ્ટ મિવ કુલ્લુરં. ૨૨૦

एवं विहंभना पूर्वं, भ्रामयित्वा खिले पुरे,
पादपे साय मुदंबध्य, पुरारक्षो विशद पुरं. ૨૨૧

ત્યારે તેણે તેને પકડીને વજૂના કાંટાવાળા થાંભલામાં બાંધ્યો, તપા-
વેલા તેલથી તેને સોંચ્યો તથા તાબાણાથી તેને તાડ્યો. ૨૧૬

તેની આંગળીઓના ટેરવાઓમાં લોખંડની શળીયો પરાવી. એ રીતે
વિટંબના પાત્રી, તે આળી રાત બાળે રહતાં રહતાં પસાર કરી. ૨૧૭

પ્રભાતે કોપેલા તે રાજાના હુકમથી તેના આ રક્ષકો તેને ચૂના અને
ગેફુ' તિલક કરી, માથાપર કાળીશું બાંધાવી, ગળે લીંબડાંના પાનગી માળા
પહેરાવી, કાન કાપેલા ગધેડાપર ચડાવ્યો. પછી કોઈક તેને શિકારી જેમ રીં-
છને જેએ તેમ, વાળો પકડી જેચવા લાગ્યો, કોઈક-ભૂત વળગેલાને ભૂવો
થપાટો લગાવે તેમ, થપાટો લગાવવા લાગ્યો; અને કોઈક ઘરમાં પેઠેલા કૂ-
તરાને જેમ મારે તેમ, તેને લાકડીઓ મારવા લાગ્યો. ૨૧૮-૨૧૯-૨૨૦

આ રીતે વિટંબનાપૂર્વક આખા શહેરમાં ભમાવીને સાંજે તેને આડ-
માં ફાંસે લટકાવીને તે આ રક્ષકો શહેરમાં ફાખલ થયા. ૨૨૧

અથો દૈવનિયોગેન, ત્રુટિત સ્તસ્ય પાશકઃ,
પતિત ચ ક્ષિતો બાલઃ, ક્ષણાત્ સંપ્રાપ્ત ચેતનઃ ૨૨૨

સ્વમંદિરે શનૈ રાગાત્ પ્રચ્છન્ન સ્તસ્થિવાન્ સદા,
ગાદ્ ભીત્યા નરેંદ્રસ્ય, ન નિર્યાતિસ્મ કુત્રચિત્. ૨૨૩

ઇતશ્ચ તત્પુરોદ્યાને, સ્વવિલાસાદ્યે વરે,
પ્રબોધનરતિ નામ, મુનીંદ્રઃ સમવાસરત્. ૨૨૪

ઉદ્યાન પાલક મુસ્તાત્, શ્રુત્વા ગુર્વાગમં મુદા,
અધિષ્ઠિતઃ સ્વયા માત્રા, મનીષ્યા હાસ્ત મધ્યમં. ૨૨૫

સોપિ બાલં હટેનાપિ, સમાહૂય ત્રયો વ્યથ,
તત્રો ધ્યાનવરે જગમ્, ધૂરિકૌતુક સંકુલે. ૨૨૬

પ્રમોદમે સ્વરાભિલ્યે, ચૈત્યે તત્ર જિનેશિતુઃ,
ચિંબં યુગાદિદેવસ્ય, ન તૌ મધ્યમનીષિણો. ૨૨૭

હવે દૈવયોગે તેનો કાંસો તૂટી જતાં તે બાળ જમીનપર પડ્યો, અને
થોડીવારમાં તેને શુદ્ધિ આવી, એટલે તે ધીમે ધીમે આલી ઘરે આવી છુપા-
ઈ રહ્યો. કેમકે રાજની બીકથી બાહર નીકળતોજ નહિ. ૨૨૨-૨૨૩

એવામાં તે નગરના સ્વવિલાસ નામના ઉત્તમ ઉદ્યાનમાં પ્રબોધનરતિ
નામે મુનીંદ્ર પધાર્યા. ૨૨૪

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકના મુખથી શુદ્ધ આગમન સાંભળી, હર્ષિત થઈ,
પોતાની મા સાથે રહીને, મનીષિ કુમારે મધ્યમને પણ સાથે બોલાવ્યો. ૨૨૫

તે મધ્યમ કુમારે વળી હઠ કરીને બાળને સાથે બોલાવ્યો, એમ ત્રણે
જણ તે ઘણા કૌતુકથી ભરેલા ઉદ્યાનમાં ગયા. ૨૨૬

ત્યાં પ્રમોદશેખર નામના જિનેશ્વરના ચૈત્યમાં યુગાદિ દેવની પ્રતિ-
માને મધ્યમ કુમાર અને મનીષિ નમ્યા, બાદ દેવની હક્ષિણ બાજુએ રહેલા

દેવ દક્ષિણ ભાગદર્શ્ય, તૌ નત્વા તં મુનીશ્વરં,
શુદ્ધં શુશ્રુવતુ ધર્મં, કર્મમર્મ પ્રદર્શનં. ૨૨૮

અંબા કુમિત્ર દોષેણ, સ બાલઃ શૂન્યમાનસઃ,
ગુરું ગ્રામ્યં ઇવા નત્વા, આત્રોઃ પાર્શ્વે મુપાવિશત. ૨૨૯

ઇતશ્ચ જિનસદ્ગત્, મુબુદ્ધિ સચિવેરિતઃ,
સમં મદનકંદલ્યા, ચૈત્યે તત્રા ગમ ન્તૃપઃ ૨૩૦.

નત્વા જિનં ગુરું આપિ, રાજા શ્રૌષીત મુદેશનાં,
મુબુદ્ધિ સ્તુ જિનાધીશં, સ્તોતુ મિત્યં પ્રચક્રમે. ૨૩૧

જય દેવાધિદેવા ધિ, વ્યાધિવૈધુર્યનાશન,
સર્વદા સર્વ દારિદ્ર્ય, મુદ્રા વિદ્રાવણક્ષમ. ૨૩૨

અગણ્ય પુણ્ય કારુણ્ય, પણ્યાપણ તૃષધ્વજ,
જય સંદેહસંદોહ, શૈલદંભોલિ સંનિમ. ૨૩૩

તે મુનીશ્વરને નમીને, કર્મના મર્મને ખતાવનારી શુદ્ધ ધર્મની દેશના સાંભળવા લાગ્યા. ૨૨૭-૨૨૮

પરંતુ, બાળ કુમાર માતા અને કુમિત્રના દોષે કરીને, ગામડીયાની માફક શૂન્ય મનથી જરા નમીને, ભાધ્યોના પડખે બેઠો. ૨૨૯

એટલામાં જિનેશ્વરના ખરા ભક્ત મુબુદ્ધિ મંત્રીની પ્રેરણાથી રાજા મદનકંદલી સાથે તે ચૈત્યમાં આગ્યો. ૨૩૦

તે રાજા જિન અને ગુરૂને નમી, દેશના સાંભળવા લાગ્યો. અને મુબુદ્ધિ મંત્રી નીચે મુજબ જિનેશ્વરને સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. ૨૩૧

હે દેવાધિ દેવ ! આધિવ્યાધિની વિધુરતાને નાશ કરનાર, સર્વદા સર્વ પ્રકારના દરિદ્રપણની છાપને ગાળવા સમર્થ, અગણિત પવિત્ર કાર્ણવૃક્ષ પ-
ણના આપણ (હાટ) સમાન, વૃષભના લાંછનને ધરનાર, સંદેહરૂપ પર્વતને
ભાંગવા વજ્ર સમાન, આકરા કષાયરૂપ સંતાપને સમાવવા અમૃત સમાન,

સ્ફુરત્કષાય સંતાપ, સંપાત શમનામૃત,
જય સંસારકાં તાર, દાવ પાવક પાવન. ૨૩૪

સદાસદાગમાં ભોજ, વિવોધનદિન પ્રમું,
નત્વા ન ત્વા ભવે ભાવિ, ભવિનઃ પતનં સ્વલુ. ૨૩૫

યે દેવ દેવ ગંભીર, નામે નામેય મૂરિમિઃ,
ત્વદ્ગુણૈઃ સ્વં નિયચ્છંતિ, તે મુક્તાઃ સ્યુ મહાદ્મુતં. ૨૩૬

દેવ સ્વન્નામ સન્મંત્રો, યેષાં ચિત્તે ચકાસ્તિ ન,
મોહસર્પવિષં તેષાં, કથં યાતુ ક્ષયં ક્ષણાત્. ૨૩૭

પરિસ્પૃશંતિ યે નિત્યં, ત્વદીયં પદપંકજં,
તેષાં તીર્થેશ્વરત્વાદિ, પદવી ન દવીયસી. ૨૩૮

નમઃ સદ્દર્શનજ્ઞાન, વીર્યાનં દમયાય તે,
અનંત જંતુ સંતાન, ત્રાણપ્રવળ ચેતસે. ૨૩૯

સંસારરૂપ અટવીને બાળવા દેવાનળ સમાન, પવિત્રાત્મા તું જયવાન્ રહે.
૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪

સર્વદા સદાગમરૂપ કમળને વિકાશિત કરવા સૂર્ય સમાન, તમને ન-
મવાથી બવિભવ સંસારમાં પડતાં અટકે છે. હે દેવના દેવ ! ગંભીર નાભિ-
વાળા, નાભિ રાખના પુત્ર, તારા ઘણા શુભોથી જેઓ પોતાને બાંધે છે, તેઓ
ઉલટા મુક્ત થાય છે, એ આશ્ચર્યની વાત છે. હે દેવ ! તારા નામરૂપી સન્મંત્ર
જેના ચિત્તમાં ચમકતો નથી, તેમને લાગેલું 'મોહરૂપી સર્પતું' વિષ શી રીતે
ઊતરી શકે ? ૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭

હે દેવ ! જેઓ તારા ચરણકમળને નિત્ય ફરસે છે, તેમને તીર્થકર-
પણા વગેરેની પદવી વધારે ફર રહેતી નથી. સમ્યક્ દર્શન-જ્ઞાન-વીર્ય-અને આ-
નંદમય અને અનંત જીવોના રક્ષણ કરવામાં ચિત્ત રાખનાર તમાને નમસ્કાર

एवं युगादि तीर्थेणं, ये स्तुवंति सदा नराः-
देवेंद्रवृंदबंधा स्ते, प्राप्नुवंति महोदयं. २४०

इति तीर्थपतिं स्तुत्वा, सचिवेष्टाः प्रमोदभाक्,
नत्वा च सूरिपादाब्ज, मश्रौषी देशना मिति. २४१

यथा नरा स्त्रिया ज्ञेया, जघन्योत्तम मध्यमाः
तेषु च प्रथमे रक्ताः, स्पर्शने दुःखदायके. २४२

समતાवर्त्तिनो मध्याः, सदा तद्विष उत्तमाः
क्रमेण नरकस्वर्ग, शिवाख्यगतिगामिनः २४૩

मनीषि मध्यराजाद्या, स्तत् શ્રુત્વા भाविता भृशं,
बाल स्त्वेकमना स्तस्थौ, पश्यन् मदनकंदर्ली. २४४

मित्रांबा प्रेरणाद् देव्याः, संमुखं सं प्रधावितः,
अये सएव बालो य. मित्यूचे कुपितो नृपः २४५

થાઓ. આ રીતે યુગાદિ જિનને જે માણસો સદા સ્તવે છે, તેઓ દેવેંદ્રના સમૂહને વંદનીય થઈ મહોદય પામે છે. ૨૩૮-૨૩૯-૨૪૦

આ રીતે તીર્થકરને સ્તવીને, મંત્રીશ્વર હર્ષ સાથે સૂરિના અરણ્યે ન-
મી, આ રીતે દેશના સાંભળવા લાગ્યો. ૨૪૧

(દેશના.)

માણસો ત્રણ પ્રકારના થાય છે-અધમ, મધ્યમ અને ઉત્તમ. તેઓ-
માં જેઓ અધમ હોય છે તેઓ દુઃખદાયક સ્પર્શનમાં રકત રહે છે, જેઓ
મધ્યમ હોય છે તેઓ વચગાળે રહે છે, અને જેઓ ઉત્તમ હોય છે તેઓ
સ્પર્શનના હ્રમેશ દુઃખમન રહે છે. અધમ નરકમાં જાય છે, મધ્ય સ્વર્ગમાં જાય
છે અને ઉત્તમ મોક્ષમાં જાય છે. ૨૪૨-૨૪૩

આ દેશના સાંભળી મનીષિ કુમાર મધ્યમ કુમાર અને રાજા વગેરે
ભારે ભાવિત થયા. છતાં બાળ તો એક મનથી મદનકંદળી તરફ જોતો

તતો રાજમયા જ્ઞપ્તઃ, કામાવેશઃ સ બાલકઃ
નશ્યન્ ભગનગતિ મૂમૌ, ન્યપત દ્વતચેતનઃ ૨૪૬

અથ રાજા ગુરુઃ પૃષ્ઠઃ, કિં પુમા નેપ ઇદ્રશઃ,
મૌઢ સ્પર્શન દોષેણે, ત્યુચે સ્થરિ રપિ સ્ફુટં. ૨૪૭

ધરાધીશઃ પુનઃ પ્રોચે, માવ્ય સ્ય કિં મતઃ પુરઃ
ગુરુઃ પ્રાહ ક્ષણા દેષ, કૃચ્છ્રાત્ પ્રાપ્સ્યતિ ચેતનાં. ૨૪૮

ઇતો નશ્યન્ કર્મપૂર, ગ્રામાસન્ન સરોવરે,
શ્રમલિન્ન શરીર ષ્વ, સ્નાનાયૈ ષ નિમંક્ષ્યતિ. ૨૪૯

તન્ન સ્નાનકૃતે પૂર્વ, પવતીર્ણાં સ્વપાકિકાં,
સ્પૃશ જ્ઞેકેન વાણેન, ચંડાલેન હનિષ્યતે. ૨૫૦

નરકેષુ તતો ગંતા, તત સ્તિર્થક્ષ્વ નંતશઃ,
ભૂયોપિ નરકેષ્વેવં, અમિષ્યત્યેષ સંસૃતૌ. ૨૫૧

રથો. એટલામાં કુમિત્ર અને માની ડ્રેરણાથી ફરીને તે રાણી સામે દોડ્યો,
એટલે રાજા કોપીને બોલ્યો કે, અરે! આ તો તેજ બાળ છે. ત્યારે રાજાથી
બીને તે કામાવેશી બાળ નાસવા માંડ્યો, તે નાસતો નાસતો થાકી જઇને
ભૂમિપર બેશુદ્ધ થઇ પડ્યો, ૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬

હવે રાજાએ શુરને પૂછ્યું કે, આ પુરુષ આવો કેમ છે? શુરે
ખુલ્લું કહ્યું કે આકરા સ્પર્શનના દોષે કરી એ એવો થયો છે. ૨૪૭

રાજા ફરીને બોલ્યો કે, આતું આગળમાં શું થનાર છે? શુર બો-
લ્યા કે, ક્ષણવાર પછી એ જેમ તેમ કરી ચેતના પામી, ઇહાંથી નાશી, ક-
ર્મપૂર ગામના નજીક રહેલા તળાવમાં થાક્યો પાક્યો થકો નહાવા બિતરશે.
ત્યાં સ્નાન કરવા પૂર્વે બિતરેલી ચંડાળણુને અડકતાં, તેને (બિપર રહેલો) ચં-
ડાળ એક બાણથી મારી નાખશે. ત્યાંથી તે નરકમાં જશે ત્યાંથી અનંતીવાર
તિર્થંચ થઇ, ફરી નરકમાં જશે, એમ સંસારમાં ભટક્યા કરશે. ૨૪૮-૨૪૯-
૨૫૦-૨૫૧

શ્રુત્વેતિ મંત્રિણં પ્રોચે, તૃપતિઃ ક્રોધદુર્દરઃ
મો મો નિર્વાસય સિપ્રં, મદેશાત્ સ્પર્શનં હ્યમું. ૨૫૨

વ્યાધુત્ય યદિવા ગચ્છેત્, તદા લોહવિનિર્મિતે,
યંત્રે સિપ્ત્વા તથા પિષ્યા, દ્યયાયં મશ્મસા ઋવેત્. ૨૫૩

અથ સ્પષ્ટ મમાષિષ્ટ, સૂરિ મો મનુજાષિપ,
નાં તરંગ જનધ્વંસે, બાહ્યોપાયઃ પ્રવર્તેતે. ૨૫૪

મમાષે ધૂપતિ મૂયો, મક્તિત સ્તં ગુરું પ્રતિ,
સ્વામિ ન્તુપાયઃ ક સ્તર્હિ, પ્રોચે નૂચાનપુંગવઃ. ૨૫૫

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર, તપઃ સંતોષ લક્ષણં,
સુચંત્ર મપ્રમાદાલ્યં, સાધવો વા જ્ઞાંતિ યત્. ૨૫૬

તદેવાં તરવૈરીમ, ધ્વંસે પંચાનનાયતે,
અદૃષ્ટ પારસંસાર, વાર્દ્ધેઃ પ્રવહ્ણાયતે. ૨૫૭

... એમ સાંભળીને, રાજા બારે ક્રોધ ધરી મંત્રિને કહેવા લાગ્યો કે હે મંત્રિ ! આ સ્પર્શનને ઝટપટ મારા દેશમાંથી કહાડી મૂકો. કદાચ પાછો વળી આવે તો લોહાની ઘાણીમાં નાખી એવું પીલો કે ખાખ થઈ બચ. ૨૫૨-૨૫૩

ત્યારે, સૂરિ બોલ્યા કે, હે નરેશ્વર ! અંતરંગ શત્રુને છતવામાં બા-
હેરના ઉપાય ચાલી શકતા નથી. ૨૫૪

ત્યારે રાજા ફરીને ભક્તિ સાથે શુરને પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન !
ત્યારે બીજો કયો ઉપાય છે ? ત્યારે પૂર્ણ જ્ઞાની શુર બોલ્યા:—

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર તપ સંતોષરૂપ અપ્રમાદ નામનું ચંત્ર જેને સા-
ધુઓ ફેરવે છે, તેજ અંતરંગ શત્રુરૂપ હાથીનો ધ્વંસ કરવામાં સિંહનું કામ
કરે છે, અને અપાર સંસારસાગરમાં પ્રવહ્ણની ગરજ સારે છે. ૨૫૫-૨૫૬-૨૫૭

યતિ ધર્મક્રિયાસક્તૌ, તત્ શ્રુત્વા નૃપ મધ્યમૌ,
સમ્યક્ત્વ મૂલ મનર્થં, શુદ્ધિધર્મં સમાશ્રિતૌ. ૨૫૮

ગાઠં વિજ્ઞપયામાસ, મનીષી તુ મુનીશ્વરં,
મગવન્ દેહિ મે દીક્ષાં, મર્વાંભો નિધિ મંથિની. ૨૫૯

વત્સ મા સ્મ પ્રમાદી સ્ત્વ, મેવમુક્તે ચ સૂરિણા,
તતો મનીષિણં પ્રોચે, રાજા વિસ્મિતમાનસઃ ૨૬૦

પ્રસીદ મદ્ગૃહં શ્લેહિ, મુદં-દેહિ ક્ષણં ચ મે,
યેના હં તે મહાભાગ, કુર્વે નિઃક્રમણોત્સવં. ૨૬૧

તતો રાજાનુવૃત્ત્યૈ ષ, યયૌ નૃપનિકેતનં,
યદાનો રાજા આનંદં, તત્રા સ્થાવ સપ્તવાસરી. ૨૬૨

દિના ત્તતો છૃમે ચા નિહ કૃતસ્તાન વિલેપનઃ,
આમુક્ત રત્નાલંકારઃ સદશાં શુકશોભિતઃ ૨૬૩

ત્યારે તે સાંભળીને, યતિધર્મ પાળવામાં અશક્ત રહેલા રાજા અને
મધ્યમ કુમાર સમ્યક્ત્વમૂળ નિર્મળ શ્રાવકધર્મ સ્વીકારતા હતા. ૨૫૮

પણ મનીષિ કુમાર તો તે મુનીશ્વરને આગ્રહથી વીનવવા લાગ્યો કે,
હે ભગવન્ ! મને તમે સંસાર સમુદ્ર તારનારી દીક્ષાજ આપો. ૨૫૯

ત્યારે સૂરિ બોલ્યા કે હે વત્સ ! એમાં આલસ્યજ કર નહિ, બાંઠ
રાજા વિશ્યમ પામી, મનીષિને કહેવા લાગ્યો કે, મહેરબાની કરી, મારા ઘરે
પધારો, અને મને ક્ષણભર રાજી કર, કે જેથી, હે મહાભાગ, હું તારું નિ-
ષ્ક્રમણોત્સવ કરું. ૨૬૦-૨૬૧

ત્યારે રાજાની અનુવૃત્તિથી તે રાજાનાં ઘરે ગયો, ત્યાં રાજાને આનં-
દિત કરતો થકો સાત દિવસ રહ્યો. આઠમે દિને સ્નાનવિલેપન કરી, ભોતીના
અલંકાર પહેરી, ઝરીના છેડવાળા વસ્ત્રો પહેરી, ઉત્તમ રથ કે જેમાં રાજા

પ્રધાન સ્યંદના રૂઢઃ સારથી ભૂત ભૂપતિઃ,
જંગમઃ કલ્પશાસ્ત્રીવ, દદ દાન મનુત્તરં. ૨૬૪

વીજયમાન શ્રામરામ્યાં, શ્વેતચ્છત્રેણ રાજિતઃ,
વૈતાલિકૈઃ સ્તૂયમાન, નિવિહત્રત સંસ્તવઃ. ૨૬૫

અત્યદ્ભુત ગુણગ્રામ, રામણીય કરંજિતૈઃ,
તદૈવોપગતૈર્દેવૈઃ, સ્તૂયમાનઃ સુરેન્દ્રવત. ૨૬૬

નિષાદિ સાદિ પાદાતિ, રથિકામાત્ર મધ્યમૈઃ,
અન્વીયમાનઃ સ પ્રાપ, સ્થાનં સૂરિપવિત્રિતં. ૨૬૭

(પંચમિઃ કુલકં)

તતો રથા ત્સમુત્તીર્ય, મનીષી પાતકા દિવ,
પ્રમોદ શેખરામિલ્ય, ચૈત્ય દ્વારે સ્થિતઃ ક્ષણં. ૨૬૮

અઞ્જાંતરે નૃપસ્યાપિ, મનીષિ ચરિતં મુદા,
પરિભાવયતઃ સમ્યક્, નિર્મલેનાં તરાત્પના. ૨૬૯

સારથિ થઈ બેઠો તેનાપર ચડી, જંગમ કલ્પવૃક્ષના માફક ઉત્કૃષ્ટ દાન દેતો થકો, બે આમરોથી વીજતો થકો, શ્વેત છત્રથી શોભતો થકો, ભાટ ચારણો-વડે, ૬૬ પ્રતિજ્ઞપણા માટે સ્તવાતો થકો, અને તેના અતિ અદ્ભુત ગુણોથી રંજિત થઈને, તેજ વખતે આવી પહોંચેલા કેવોવડે ધર્મની માફક વખણાતો થકો, તે કુમાર-શ્રણા શેઠાવાળા, હાથીવાળા, પાચદળ, રથવાળા, તથા અમા-ત્ય અને મધ્યમના સંઘાતે સૂરિથી પવિત્ર રહેલા તે સ્થાનમાં આવી પહોંચ્યો. ૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭

પછી, રથથી ઊતરીને પાતકથી ઊતર્યો હોય તેમ, તે પ્રમોદશેખર નામના ચૈત્યના દરવાજે ક્ષણવાર ઊભો રહ્યો. ૨૬૮

એવામાં રાખને પણ મનીષિનું ચરિત્ર સમ્યક્ રીતે, નિર્મળ અંતઃક-રણથી વિચારતાં થકાં, ચારિત્ર પરિણામ ઉત્પન્ન થયો કે, જે ધર્મરૂપ કલ્પ-

ચારિત્ર પરિણામો મૂત, કર્મકલ્પ વારિદઃ,
અહો વૃદ્ધાનુગામિત્વં, દેહિનાં સર્વકામધુક્. ૨૭૦ (યુગ્મં)

તતઃ સુબુદ્ધ્ય માત્યાય, દેન્યૈ મધ્યમબુદ્ધયે,
સામંતેભ્યઃ શ્રી મૂનાથો, નિજાભિપ્રાય માલ્યત. ૨૭૧

અર્ચિત્યત્વા ચ મહતાં, સંનિધેઃ સુનિધે રિવ,
સર્વેપિ જાતચારિત્ર, પરિણામા સ્ત મૂચિરે. ૨૭૨

સાધુ સાધૂ હિતં દેવ, યુક્ત મેત દ્રવાદૃશાં,
સંસારે હ્યત્ર નિઃસારે, ના ન્ય ચ્ચારુ વિવેકિનાં. ૨૭૩

વય મળ્યે ત દેવે હ, કર્તુ મીહામહે પ્રભો,
તત્ શ્રુત્વા મુસુદે રાજા, કેકીવાં મોધરઘ્વનિ. ૨૭૪

રાજચિન્હાર્પણા દ્રાજ્યે, કૃત્વા પુત્રં સુલોચનં,
તતો નૃપાનુગાઃ સર્વે, પ્રાવિશ્વન્ જિનમંદિરે. ૨૭૫

વૃક્ષને વધારવા મેઘ સમાન ગણાય છે. આ રીતે જીવે વૃદ્ધાનુગામિપણું, પ્રા-
ણિઓના સર્વે મનવાંછિત પૂરવા કામધેનુ સમાન થાય છે. ૨૬૯-૨૭૦

ત્યારે રાજાએ તે વાત સુબુદ્ધિ અમાત્યને, રાણીને, મધ્યમ કુમારને,
તથા સામંતોને જણાવી. ૨૭૧

ત્યારે નિધાનની માફક મહંત ગુરૂષોની સોબતનાં કૃપા પણ અભિ-
લ્ષ હોવાથી, અધાને ચારિત્ર લેવાનો પરિણામ થયો એટલે તેઓ બાહ્યા કે,
હે રાજન્ ! તમે બહુજ સાઈ કહ્યું, તમારા જેવાને એ યુક્તજ છે, કારણ કે
આ અસાર સંસારમાં વિવેકિ જનો માટે બીજું કશું સાઈ નથી. ૨૭૨-૨૭૩

અમે પણ હે પ્રભુ ! એમજ કરવા માગીએ છીએ; તે સાંભળીને મોર
જેમ મેઘની ગર્જના સાંભળી રાજ થાય, તેમ રાજ રાજ થયો. ૨૭૪

પછી રાજા સુલોચનને રાજ્યચિન્હો આપી, રાજ્યમાં સ્થાપિત કરી,
તે અધાની સાથે જિનમંદિરમાં આવ્યો. ૨૭૫

જિનં સંપૂજ્ય સૂરિભ્યઃ, કથિતં તૈઃ સ્વ ચિંતિતં,
સાધુ સાધુ મહાભાગા, ઇતિ શ્રોવાચ તાન્ ગુરુઃ ૨૭૬
તતઃ પ્રવચનોક્તેન, વિધિના સૂરિણા સ્વયં,
તે સર્વે દીક્ષિતા એવં, ચા ન્વશિષ્યતં સાદરં, ૨૭૭

(તથાહિ)

ચત્વારિ પરમાંગાનિ, દુર્લભાની હ જન્મિનાં,
માનુષત્વં શ્રુતિઃ શ્રદ્ધા, સંયમે વીર્યં મુક્તમં. ૨૭૮
એનાં સમગ્રસામગ્રીં, સંપ્રાપ્ય કથમપ્ય હો,
મવદ્મિ નહિ કર્તવ્યઃ, પ્રમાદો ત્રં મનાગપિ. ૨૭૯
તત સ્તૈઃ પ્રણૈઃ સર્વે, જંજલપે સૂરિસંમુખં,
એવ મેત દિતી ઝામઃ, કુર્મઃ પૂજ્યાનુશાસનં. ૨૮૦
મદ્દૃષ્ટૈઃ સ્થવિરર્ષિભ્ય, સ્તે સર્વે વ્યય સૂરિભિઃ,
આર્પિતા આર્થિકાભ્યં સ્તુ, સાધ્વી મદનકંદલી. ૨૮૧

ત્યાં જિનેશ્વરને પૂજી, તેઓએ ગુરૂને પોતપોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો,
એટલે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે મહાભાગ ! તમે ઘણું સાડું કરો છો. ૨૭૬

પછી સિદ્ધાંતમાં કહેલી વિધિથી ગુરૂએ પોતાને હાથે તેમને દીક્ષા
આપીને, આહર સાથે આ પ્રમાણે શીખામણ આપીઃ—૨૭૭

જંતુઓને આ જગત્માં ચાર પરમ અંગ મળવાં અતિ દુર્લભ છે. એક
મનુષ્યપણું બીજું ધર્મ શ્રવણ ત્રીજું શ્રદ્ધા અને ચોથું સંયમમાં ઉત્તમ વીર્ય. ૨૭૮

આ સકળ સામગ્રીને બહુ મુશ્કેલીએ તમે મેળવી છે, માટે તમારે
હવે લગાર પણ પ્રમાદ નહિ કરવો. ૨૭૯

ત્યારે તે બધા નમેલા રહી સૂરિના સામે બોલ્યા કે, તમારી આજ્ઞા
પ્રમાણુ છે, અમે એમજ કરવા ઇચ્છીએ છીએ. ૨૮૦

આચાર્યે હર્ષિત થઈ, તે બધાને સ્થવિર ઋષિઓને સોંપ્યા, અને મ.
દનકંદળી સાધ્વીને આર્યાઓને સોંપત કરી. ૨૮૧

કાલં વિહૃત્ય ભૂયાંસ, માગમોક્તેન વર્ત્મના,
પર્યંતકાલે સંપ્રાપ્તે, વિધાયા રાધના વિધિ. ૨૮૨

સર્વૈપિ વિમલધ્યાનાઃ, પ્રતનૂભૂત કર્મકાઃ,
મધ્યમાદ્યા ગતાઃ સ્વર્ગે, મનીષી તુ શિવં યયૌ. ૨૮૩

બાલસ્ય તુ યદાદિષ્ટં, ભદંતૈર્ભાવિ ચેષ્ટિતં,
ત ત્તથૈવા સ્થિલં જજ્ઞે, નાન્યથા મુનિભાષિતં. ૨૮૪

एवं वृद्धानुगत्वं प्रगुण गुण जुषो मध्यबुद्धे विशुद्धं—
श्लोकं कुंदेदुश्चंद्रं त्रिदिवशिव फलं धर्मकर्मो यवेत्य,
मो भव्या दुःख क्लृप्त क्षय दवदहने पुण्यकंदांबुदामे—
संपत्संपत्ति वीजे सकलगुणकरे धत्त यत्नं तदत्र. ૨૮૫

(इति मध्यमबुद्धि चरितं समाप्तं)

તેઓ આગમની રીતે ઘણા કાળ વિચરીને અંતકાળે આરાધનાની વિધિ સાચવી નિર્મળ ધ્યાનથી કર્મને હલકા કરી મધ્યમ કુમાર વગેરે સ્વર્ગે પહોંચ્યા અને મનીષિ કુમાર સુક્રિતએ પહોંચ્યો. ૨૮૨-૨૮૩

હવે શુદ્ધિએ બાળના માટે જે ભવિષ્ય વાત કહી હતી, તે સઘળી તે-મજ થઈ, કેમકે, મુનિ જનનું ભાષિત અન્યથા થઈ શકતું નથી. ૨૮૪

આ રીતે વૃદ્ધાનુગપણાદૃષ્ટ શુભ ધરનાર મધ્યમબુદ્ધિ કુમારનું ધર્મ કર્મ કરવાથી, સ્વર્ગ અને મોક્ષ સુખનું ફળ આપનાર એવું કુંઠના ફૂલ અને અંદ્ર જેવું સ્વચ્છ યશ સાંભળીને, હે ભગ્યો, હુઃખાદૃષ્ટ ઘાસને બાળવા દહન સમાન, પુણ્યદૃષ્ટ કુંઠને વધારવા મેઘ સમાન, સંપદાદૃષ્ટ પાકની પેદાશના ધીજ સમાન અને સકળ શુભ પેદા કરનાર આ વૃદ્ધાનુગપણાદૃષ્ટ શુભમાં યત્ન કરો. ૨૮૫

આ રીતે મધ્યમબુદ્ધિનું ચરિત્ર સમાપ્ત થયું.

અષ્ટાદશાતમ ગુણ.

વક્તો વૃદ્ધાનુગ હનિ સસદશો ગુણ, સાંપ્રત મષ્ટાદશં વિન-
યગુણ મધિકૃત્યા હ.

વૃદ્ધાનુગપણાં૩૫ સતરમો ગુણ કહ્યો, હવે અદારમા વિ-
નયગુણની બાબત કહે છે.

(મૂલ ગાથા.)

વિણઓ સવ્વગુણાણં—

મૂલં સન્નાણદંસણાઈણં;

સુક્કલ્લસસય તે મૂલં—

તેણ વિણઓ ઇહ પસત્થો. ૨૫

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વિનય એજ સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન વગેરે સધળા ગુણોનું
મૂળ છે; અને તે ગુણો જ સુખનાં મૂળ છે, તેથી આ જગોએ
વિનીતને પ્રશસ્ત ગણ્યો છે. ૨૫

(ટીકા.)

વિનીયતેઽપનીયતે વિલીયતે વા અણ્પ્રકારં કર્મ યેનસ વિનય ઇતિ
સામાયિકી નિરુક્તિઃ ।

વિશેષે લાઇ જવાય એટલે કે દૂર કરી શકાય, અથવા નાશ કરી
શકાય, આઠ પ્રકારના કર્મ જેનાવડે તે વિનય કહેવાય, એમ સમય સંબંધી
અર્થાત્ જિનસિધ્ધાંતની નિરૂક્તિ છે.

(ઉક્તંચ)

જમ્હા વિણયઈ કર્મં, અઠવિહં ચાહરંત મુક્તવાયં,
તમ્હા હ વયંતિ વિરૂ, વિણઽ ત્તિ વિલીણ સંસારા,

જે માટે અષ્ટ પ્રકારનું આતુરતા (ચાર ગતિના કારણ સંસારનું કારણ) કહેલું કર્મ દૂર કરે છે. તેથી સંસારને વિલીન કરનાર વિદ્વાનો તેને વિનય કહે છે.

સ પુનર્દર્શન-^૧જ્ઞાન-^૨ચારિત્ર-^૩તપ-^૪ઔપચારિક-^૫મેદાત્ પંચધા,
તે દર્શન વિનય, જ્ઞાન વિનય, ચારિત્ર વિનય તપ વિનય અને
ઔપચારિક વિનય, એવા ભેદોથી કરીને પાંચ પ્રકારે છે.

(તથા ચોક્તં)

દંસણ નાણ ચરિત્તે, તવે ય તહ ઓવયારિણ ચેવ,
મુક્તવત્થ મેસ વિણઓ. પંચવિહો હોઈ નાયવ્વો. ૧
દબ્બાઈ સહહંતે, નાણેણ કુળંતયંમિ કજ્જાઈ,
ચરણં તવં ચ સમં, કુળમાણો હોઈ તવ્વિણઓ. ૨
અહ ઓવયારિઓ પુણ, દુવિહો વિણઓ સમાસઓ હોઈ,
પઢિરૂવ જોગજુંજણ, તહય અણાસાયણા વિણઓ. ૩
પઢિરૂવો સ્વલુ વિણઓ, કાઈયજોગેય વાય-માણસિઓ,
અઠ ચઠવ્વિહ દુવિહો, પરૂવણા તસિસ મા હોઈ. ૪

(તેનું સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે.)

દર્શનમાં, જ્ઞાનમાં, ચારિત્રમાં, તપમાં, અને ઔપચારિક એમ ભોક્ષના અર્થે પાંચ પ્રકારનો વિનય કહેલો છે. (૧)

દ્રવ્યાદિક પદાર્થની શ્રદ્ધા કરતાં, દર્શન વિનય કહેવાય છે, તેમનું જ્ઞાન મેળવ્યાથી જ્ઞાન વિનય થાય છે, ક્રિયા કરતાં ચારિત્ર વિનય થોડાય છે, અને સત્યક્રી રીતે તપ કરતાં તપ વિનય થાય છે. ૨

હવે ઔપચારિક વિનય સંક્ષેપમાં બે પ્રકારે છે:—એક પ્રતિરૂપ યોગ યુજનરૂપ, અને બીજો અનાશાતના વિનય. ૩

પ્રતિરૂપ વિનય પાછો ત્રણ પ્રકારનો છે:—કાયિક, વાચિક, અને માનસિક. ત્યાં કાયિક આઠ પ્રકારનો છે, વાચિક ચાર પ્રકારનો છે, અને માનસિક બે પ્રકારનો છે—તેની પ્રરૂપણા આ રીતે છે:—૪

અઘ્નુઠાણં અંજલિ, આસનદાણં અધિગ્મહર્કિર્દય,
મુસ્ત્રસણ અણુગચ્છણ, સંસાહણ કાય અઠવિહો: ૬

દિય ધિયઅ ફરુસવાઈ, અણુવાઈ માસિવાઈઓ વિણઓ,
અકુસલમણો નિરોહો, કુસલમણોદીરણં ચેવ. ૬

પદિરુવો સ્વલુ વિણઓ, પરાણુવિત્તિમ્હઓ મુણેયવ્વો,
અપ્પદિરુવો વિણઓ, નાયવ્વો કેવલીણં તુ. ૭

एसो मे परिकीर्द्दो, विणओ पढिवत्ति लक्खणो तिविहो,
वावन्न विहिविद्दणं, वित्ति अणा सायणा विणयं. ८

ક્રાથિક વિનયના આઠ પ્રકાર આ રીતે છે:—ગુણુવાનું જનને ઊઠી સામા જવું તે અભ્યુત્થાન, તેના સામે હાથ ભેડી ઊભા રહેવું, તે અંજલિ-ખંધ, તેમને આસન આપવું તે આસનપ્રદાન, તેમની ચીજ વસ્તુ લઈ ઠેકાણે રાખવી, તે અભિગ્રહ, તેમને વંદન કરવું તે કૃતિકર્મ, તેમની આજ્ઞા સાંભળવા તૈયાર રહેવું, તે શુશ્રૂષા, તેમની પાછળ જવું તે અનુગમન, અને તેમની પગચાળી કરવી તે સંસાધન.

વાથિક વિનયના ચાર પ્રકાર આ રીતે છે:—હિતકારી બોલવું, મિત (અપ પૂરતું) બોલવું, અપરૂપ (મધુર) બોલવું, અને અનુપાતિ (અનુસરતું) બોલવું.

માનસિક વિનયના બે પ્રકાર આ રીતે છે:—અકુશળ મનનો નિરોધ કરવો, અને કુશળ મનની ઉદ્દીરણા કરવી—અર્થાત્ ભુંડું નહિ ચિંતવવું અને ભલું ચિંતવવું. ૫-૬

આ રીતે પ્રતિરૂપ વિનયપરની અનુવૃત્તિમય છે. કેવળજ્ઞાનિ અપ્રતિરૂપ વિનય કરે છે. ૭

આ રીતે પ્રતિપત્તિરૂપ ત્રણ પ્રકારનો વિનય કહેા. હવે અનાશાતના વિનયના બાવન પ્રકાર છે; તે આ રીતે છે:—૮

તિત્થયર સિદ્ધ કુલગણ, સંઘકિરિય ધમ્મનાણ નાણીણં,
આયરિય ચેરુ વજ્ઞાય, ગણીણ તેરસ પયાયાઈ. ૯

અણા સાયણા ય મત્તી, વહુમાણો તહય વત્ત સંજણણો,
તિત્થયરાઈ તેરસ, ચણ્ણગુણા હંતિ વાવન્ના. ૧૦

તીર્થંકર, સિદ્ધ, કુળ, ગણ, સંઘ, ક્રિયા, ધર્મ, જ્ઞાન, જ્ઞાની, આચાર્ય,
સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, અને ગણી એ તેર પદની આશાતના કરવાથી દૂર રહેવું,
ભક્તિ કરવી, બહુ માન કરવું, તેમજ પ્રશંસા કરવી એમ ચાર પ્રકારે તેર
પદ ગણતાં બાવન પ્રકાર થાય છે. ૯-૧૦

एवंविधश्च विनयः सर्वगुणानां मूलं वर्त्तते.

આવા પ્રકારનો વિનય સર્વ ગુણોનું મૂળ રહેલ છે.

तथाचोक्तं

विणओ सासणे मूलं, विणीओ संजओ भवे,
विणयाउ विपमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो.

વિનયજ જિન શાસનનું મૂળ છે, માટે સંયત સાધુએ વિનીત થવું
જોઈએ, કારણ કે, વિનયથી રહિત જનને ધર્મ અને તપ શેના હોય.

कतमाना मित्याह—सज्ञान दर्शनादीनां

સર્વ ગુણો કયા તે કહે છે કે, સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન વગેરે ગુણો તેમનું
મૂળ વિનયજ છે.

उक्तंच

विणया नाणं, नाणाउ, दंसणं, दंसणाउ चरणं तु,
चरणार्हितो मुखो, मुखे मुखं अणा बाहं.

વિનયથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, જ્ઞાનથી દર્શન પ્રાપ્ત થાય છે, દર્શનથી
ચારિત્ર-પ્રાપ્ત થાય છે, ચારિત્રથી ભોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, અને ભોક્ષ પ્રાપ્ત
થતાં અનંત અવ્યાબાધ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

તતઃ કિ મિત્યાહ—ચકારસ્ય પુનઃ શબ્દાર્થસ્યૈ વં યોગ—સ્તે પુન
ગુણા મોક્ષસ્ય મૂલં—સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રાણિ મોક્ષમાર્ગે इति વ-
ચનાત્.

તેથી શું થાય તે કહે છે—ચકાર પુનર્ શબ્દના અર્થે વાપરેલ છે, તે
આવી રીતે બોલ્યો કે, તે વળી ગુણો મોક્ષનું મૂળ છે, કારણ કે, સમ્યગ્દર્શન
જ્ઞાન અને ચારિત્ર એજ મોક્ષનો માર્ગ છે, એમ કહેલું છે.

તેન હેતુના વિનીતે હહ ધર્માધિકારે પ્રશસ્તઃ શ્લાઘિતઃ, ભુવનકુમારવત્.

તે કારણે વિનીત પુરુષજ આ ધર્માધિકારમાં પ્રશસ્ત કહેતાં વખા-
ણેલો છે. ભુવન કુમારની માફક.

(તત્કથાનકં ચૈવં)

મુદ્ગવાણિયં મુપન્નાં, કુસુમં વ સમત્યિ હત્ય કુસુમપુરં,
ઘણઓ વિવ મૂરિઘણો ઘણઓ નામેણ તત્ય નિવો. ૧

આસિ પડમેસયસ્સ વ, પડમા પડમાવર્ઘિ પિયા તસ્સ,
પુત્તો ચ મુવણ તિલઓ, તિલઓ ઇવ સેસપુરિસાણ. ૨

ભુવનતિલક કુમારનું કથાનક આ પ્રમાણે છે.

શુચિપાણિજ (પવિત્ર પ્રાણીથી પેદા થએલ) અને સુપત્ર (સારી
ખાંબડીવાળાં) કુસુમ (ફૂલ) જેવું શુચિપાણિજ (સારા વેપારવાળું) અને
સુપત્ર (સારા લોકોવાળું) ઈહાં કુસુમપુર નામે નગર હતું, ત્યાં ધનદ
(કુબેર) ના માફક બહુ ધનવાળો ધનદ નામે રાજા હતો. ૧

તેની પત્નેશય (શ્રી કૃષ્ણ) ની જેમ પદ્મા સ્ત્રી હતી, તેવી પદ્માવતી
નામે રાણી હતી. તેમનો શેષ જનોમાં તિલક સમાન ભુવનતિલક નામે પુત્ર
હતો. ૨

તસ્સ ય રૂવાઈ ગુણાણ, જઈવિ ઉવમાપયં ઇમે હુજ્જા,
મયણાઈણો પસિદ્ધા, વિણયગુણો અણુવમો તહવિ. ૩

સો કાલંમિ મુદ્દેણં, ઉજ્જાયા મહન્નવાઝ ગિણ્દેહ,
વિણઓણઓ કલાઓ, જલપહલીઓ જલહરુ વ્વ. ૪

તેણય વિણયગુણેણં, જણિઓ વિજ્ઞાગુણો ઉ સો તસ્સ,
જો અમરસુંદરીણવિ, મુદ્દાઈં મુદ્દલાઈં કાસી ય. ૫

અન્નદિણે સો રાયા, અત્થાણ સમાઈ જાવ આસીણો,
ચિદેઈ તાવ દિઠેણ, વિત્તિણા એવ વિન્નત્તો. ૬

સામિય રયણત્થલપુર, પઠુણો સિરિ અમરચંદનરવ્વણો,
ચિદેઈ પદ્દાણપુરિસો, વાદિં કો તસ્સ આણ્સો. ૭

તે કુમારના રૂપાદિકે શુભો કામદેવાદિકના સમાન હતા, પણ તેનો વિનયશુભ તેા અનુપમજ હતો. ૩

તે કુમાર અવસર પ્રાપ્ત થતાં, મહા સમુદ્રમાંથી મેઘ જેમ જળ ભરેલી વાદળીઓ ગ્રહણ કરે તેમ, વિનયનત્ર સ્વીને, ઉપાધ્યાયરૂપ મહા સમુદ્ર પાસેથી કળાઓ ગ્રહણ કરવા લાગ્યો. ૪

તેના તેવા વિનય શુભથી કરીને, તેને એવી વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ કે, જેથી તેણે દેવાંગનાઓના મુખને પણ મુખર બનાવ્યાં; અર્થાત્ તેઓ તેના વખાણ કરવા તત્પર થઈ. ૫

એક દિવસે રાજા આસ્થાન સભામાં બેઠેલો હતો, તેવામાં હર્ષ પામેલો વેત્રિ (દ્વારપાળ) તેને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો. ૬

તે બોલ્યો કે, હૈ સ્વામિન્ ! રત્નસ્થળ નગરના સ્વામિ અમરચંદ રાજાનો પ્રધાન બાહેર આવી બિલો છે, તેના માટે શો હુકમ છે ? ૭

લહુ મુંચસુ ઇયસ્ના, બુત્તો સો વિશિણા સમ્મણીઓ,
નમિય નિવં સ્વવિટ્ઠો, સમણ ઇય મણિઢ મારઢ્ઠો. ૮

દેવ સિરિધણય નરવર, તુમ્હં પડ જંપણ અમરચંદો,
અમ્હ પહુ અત્થિ મહં, વરધૂયા જસમઈ નામ. ૯

સા તુહ સુયસ્સ વિમલં, ગુણનિવહં સ્વેયરીહિ ગિજ્જંતં,
આયન્નિજ્જણ સુરં, અચ્ચંતં તંમિ અણુરત્તા. ૧૦

કિંચ તયં ચિય મિત્તંવ, કમલિણી નિચ્ચમેવ જ્ઞાયંતી,
પરિચત્ત કુસુમ તંવોલ, માઈ કહકહવિ ગમહ દિણે. ૧૧

જા અજ્જવિ સા બાલા, તણં વ નહુ ચયઈ જીવિયં નિયયં,
તા તુમ્હેઈ નરવર, પુવ્વસિણે હામિહુલિકણ. ૧૨

સહલા કિજ્જઞ અમ્હાણ, પત્થણા પેસિહં નિયં તણયં,
તીણ ગિણ્હાવિજ્જઞ, વરલક્ષણ લલિત્તઓ પાણી. ૧૩

રાજાએ કહ્યું કે જલદી તેને અંદર મોકલો, એટલે છંડીદાર તેને અંદર લાવ્યો. તે રાજાને નમીને બેઠા બાહ અવસર પામી આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૮

હે ધનહ નરેશ્વર, તમેને અમારા સ્વામિ અમરચંદ્રે કહેવશબ્દો છે કે, મારી યશોમતી નામે ઉત્તમ પુત્રી છે; તે તમારા પુત્રના નિર્મળ શુભા વિધાધરીઓ ગાયેલા સાંભળીને ઘણો વખત થયો તેના તરફ અત્યંત અતુરકત થઈ છે. ૯-૧૦

વળી તે કમલિણી જેમ સૂર્યના તરફ રહે તેમ તે કુમારનેજ હમેશાં ચિંતવતી થકી ફૂલતબોળ વગેરે છોડી જેમ તેમ કરી દિવસો પસાર કરે છે. ૧૧

તે બાળા (તમારા કુમાર વિના) પોતાના જીવિતને પણ તણબલા માફક છોડી દેવા તૈયાર થઈ છે, છતાં હજી જીવે છે ત્યાં લગણુ હે નરેશ્વર, તમે પ્રથમના સ્નેહમાં વધારો કરવા ખાતર, અમારી પ્રાર્થના સફળ કરો, અને તમારા પુત્રને ત્યાં મોકલાવી તેણીનું લક્ષણ બરપૂર હાથ તેના હાથ સાથે મેળાવો. ૧૨-૧૩

અહ મહાવિલાસ વરમંતે, વયણ મવલોયણ નિવો સોર્વિ,
વિણણ મળઈ સામિય, જુત્ત મિળં કીરડ પમાણં. ૧૪

જં મળહ તયં કુળિયુત્તિ, નિવહ્ણા જંપિણ પહાણનો,
સો પત્તો નિવહિન્ને, આવાસે ફુરિયગુરુહરિસો. ૧૫

તો રન્ના ણુત્ત્રાઓ, અણેય સામંતમંતિમાઈ જુઓ,
સો કુમરો સંચલિઓ, અસલિય ચરંગ વલકલિઓ. ૧૬

સંપત્તો અઈદૂરં, પઠંમિ સિદ્ધચરનચર વાહિમિ,
મુચ્છા મિલિલિયં નયણો, સો પઠિઓ રહવરુચ્છં. ૧૭

અહ મજ્જિમસ્થંધારે, સહસા કોલાહલે સમુચ્છલિણ,
મિલિઓ અગિમપચ્છિમ, સ્થંધારજણો તહિં સવ્વો. ૧૮

ત્યારે રાજાએ મતિવિલાસ નામના મંત્રીશ્વરના સુખ તરફ જોયું,
એટલે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગ્યો કે સ્વામિન્ ! આ માણુ' બરોબર યુક્ત
છે માટે કબૂલ રાખો. ૧૪

ત્યારે રાજાએ તે પ્રધાન પુરૂષને કહ્યું કે જેમ કહો છો તેમ કરો,
એટલે તે પ્રધાન પુરૂષ ભારે હર્ષ પામી રાજાએ આપેલા ઊતારામાં આંચો. ૧૫

પછી રાજાએ અનેક સામંત અને મંત્રિઓ સાથે કુમારને ત્યાં જવા
ફરમાવ્યું, એટલે તે અસ્ખલિત ચતુરંગ લશ્કર લઈ રવાને થયો. ૧૬

તે કુમાર રસ્તામાં આગળ અતિ દૂર રહેલા સિદ્ધપુર નગરની બા-
હર આવી પહોંચ્યો, તે વખતે તે મૂર્છા પામી બંધ આંખે રથના આગલા
ભાગે ઢળી પડ્યો. ૧૭

આ બનાવ જોઈ વચલા લશ્કરમાં ઓચિંતો કલકલાટ થઈ પડ્યો,
એટલે આગલું પાછલું તમામ લશ્કર ત્યાં ભેગું થઈ ગયું. ૧૮

તો મંતિ માઈણો તં, મહુરાલાવેઈ આલવંતિ મિસં,
કઠં વ વિગયચિઠો, ન કિંપિ પડિજંપણ કુમરો. ૧૯

આદજા તે મઢ્ઢે, વિવિહોસહમંત તંતમણિ પસુદે,
પકુળંતિ વહુવયારે, નય સે જાયઈ ગુણો કોવિ. ૨૦

કિંતુ પવટ્ટઈ અહિયં, વિયણા વિયલંતિ સયલઅંગાઈ,
તો મંતિમાઈ લોઓ, કરુણસરં પલવણ એવં. ૨૧

હા ગુણરયણ મહોયઈ, હા નિરુવમ વિણય કળય કળયમિરે,
હા પળય કળપપાયવ, કુમાર પત્તો સિ કિ મવત્યં. ૨૨

મુયવચ્છલસ્ત દેવસ્ત, કિંતુ ગંતું વયં કહિસ્તામો,
ઈય જા પલવેઈ જણો, સિદ્ધપુર વહિઠિરજ્જાણે. ૨૩

ત્યારે મંત્રિઓ વગેરે કુમારને મધુર વચનોથી બહુએ બોલાવવા લાગ્યા, પણ કુમાર લાકડાની માફક નિશ્ચેષ્ટ રહી કંઈ પણ બોલી શક્યો નહિ. ૧૬

તેઓ બધા આકુળ થઈ વિવિધ પ્રકારનાં ઔષધ, મંત્ર, તંત્ર, અને મણિ વગેરેના ઘણા ઉપચાર કરવા લાગ્યા, પણ કુમારને કંશે કાયદો થયો નહિ. કિંતુ અધિક અધિક વેદના થવા લાગી, અને તેનાં સર્વ અંગે વિકળ થવા લાગ્યાં, ત્યારે મંત્રી વગેરે કંઈકસ્વરે આ રીતે વિલાપ કરવા લાગ્યા:—
૨૦-૨૧

હાય હાય, હે ગુણરત્નના મહા સમુદ્ર, અતુપમ વિનયરૂપ કનકના કનકાચળ, નમેલા પ્રતે કંઠ્યવૃક્ષ સમાન કુમાર, તું શી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયો છે ? ૨૨

પુત્રવત્સલ રાજાની પાસે જઈ અમે શા સમાચાર આપશું ? આ રીતે તેઓ સિદ્ધપુરના બાહેરલા ઉદ્યાનમાં રહી વિલાપ કરવા લાગ્યા. ૨૩

તા સુરકિન્નરસેવિજ્ઞ, માળચરણો અણેગ સમણજીઓ,
નામેણ સરયમાણૂ, વરનાણી આગઓ તત્થ. ૨૪

અમરકય કળકમલા, સીણો ધમ્મં કહેઈ અહ તત્થ,
સો મંતિપ્પમુહજણો, ગઓ ગુરં નમિય ઉવવિટો. ૨૫

અહ કંઠીરવ સામંત પુચ્છિઓ કુમર દુક્ખ વુત્તંતં,
તેસિ આલભાવા, સમાસઓ કહેઈ ઇય સૂરી. ૨૬

ધાયઈસઢે દીવે, મરહે મવળા ગરંમિ નયરંમિ,
વિહરંતો સંપત્તો, ઈકો ગચ્છો મુગુરુકલિઓ. ૨૭

તત્થય ણ્ણો સાહુ, વાસવનાંમા મુવાસણારહિઓ,
ગુરુગચ્છ પચ્છણીઓ, અઈઅવિણીઓ કિલિઠમણો. ૨૮

તેટલામાં ત્યાં મુરામુરથી સેવાયલ ચરણવાળા અને અનેક શ્રમણોથી
પરિવરેલા શરદલાનુ નામે પ્રવરજ્ઞાની સમોસર્યા. ૨૪

તેઓ દેવકૃત કનકકમળપર બેસી ધર્મ કહેવા લાગ્યા, ત્યારે મંત્રિ
વગેરે જનો ત્યાં જઈ તેમને નમીને ત્યાં બેઠા. ૨૫

હવે કંઠીરવ નામનો સામંત તેમને કુમારનો વૃત્તાંત પૂછવા લાગ્યો,
ત્યારે તેઓને આકુળ બાણીને આચાર્ય સંક્ષેપમાં આ રીતે હકીકત કહેવા
લાગ્યા:—૨૬

આચાર્ય બોલ્યા કે, ધાતકીખંડ નામના દ્વીપમાં ભરતક્ષેત્રમાં ભાવનાકેર
નગરમાં વિચરતાં વિચરતાં એક મુગુરુ સહિત સાધુઓનું ગચ્છ (ટોળું)
અવી પહોંચ્યું. ૨૭

તે ગચ્છમાં એક વાસવ નામે સાધુ હતો, તે સદ્વાસનાથી રહિત
હતો, પોતાના ગુરુ અને ગચ્છનો હુકમન હતો, અવિનીત હતો, અને કિલ્લ
મનવાળો હતો.

સો કહ્યાવિ ગુરૂર્હિ, મળિઓ મો મદ હોમુ વિનયપરો,
જમ્હા વિણણં ચિય, કલ્લાણ પરંપરા હોઈ. ૨૯

(ઉક્તંચ)

વિનયફલં શુશ્રૂષા, ગુરુશુશ્રૂષાફલં શ્રુતજ્ઞાનં,
જ્ઞાનસ્ય ફલં વિરતિ, વિરતિફલં ચા શ્રવનિરોધઃ. ૩૦

સંવરફલં તપોબલ, મય તપસો નિર્જરા ફલં દૃષ્ટં,
તક્ષ્માત્ ક્રિયાનિવૃત્તિઃ, ક્રિયાનિવૃત્તે રયોગિત્વં. ૩૧

યોગનિરોધા દ્રવસંતતિક્ષયઃ સંતતિક્ષયા ન્મોક્ષઃ,
તત્પ્રાત્ કલ્યાણાનાં, સર્વેષાં ભાજનં વિનયઃ. ૩૨

(તથા)

મૂલાહ સંધપ્પમ્ભવો દુમસ્સ, સંધાહ પચ્છા સમુવિતિ સાહા,
સાહપ્પસાહાવિ રૂહંતિ પત્તા, તઓ સિ પુપ્ફં ચ ફલં રસોય. ૩૩

તેને એકવેળા શુદ્ધએ કહ્યું કે હે બદ્ધ, તું વિનયમાં તત્પર થા-જે
માટે વિનયથીજ સધળાં કલ્યાણુ થાય છે. ૨૯

જે માટે કહેલું છે કે, વિનયનું ફળ શુશ્રૂષા છે, શુશ્રૂષાનું ફળ શ્રુતજ્ઞાન છે,
જ્ઞાનનું ફળ વિરતિ છે, વિરતિનું ફળ આશ્રવનિરોધ છે, અર્થાત્ સંવર છે, સં-
વરનું ફળ તપોબળ છે, તપનું ફળ નિર્જરા છે, નિર્જરાથી ક્રિયાની નિવૃત્તિ
થાય છે, ક્રિયા નિવૃત્ત થયાથી અયોગિપણુ થાય છે, અયોગિપણુથી ભવની
સંતતિનો ક્ષય થાય છે, સંતતિના ક્ષયથી મોક્ષ થાય છે. માટે વિનય સકળ
કલ્યાણનું ભાજન છે. ૩૦-૩૧-૩૨

વળી જેમ ઝાડના મૂળમાંથી સ્કંધ થાય છે, સ્કંધમાંથી શાખા થાય
છે, શાખામાંથી પડશાખા ફૂટે છે, તેમાંથી પત્ર, પુષ્પ, ફળ, અને રસ થાય

एवं धम्मस्स विणओ, मूलं परमो से मुक्खो,
जेण किञ्चिं सुयं सिग्घं, नीसेसं चा भिगच्छइ. ३४

इय गुरूवयणं पवणं व, वणदवो पप्प सप्प इव कूरो,
कोवेण घगघगंतो, सो आहिययरं समुज्जलिओ. ३५

सो अन्नया अकज्जंभि. कत्थइ चोइओ मुणीहिंपि,
जाओ भिसं पउठो, इहपरलोएय निरविक्खो. ३६

सव्वे सिघायणत्थं ताल उड विसंखि वित्तु जल मज्झे,
सो एगदिसा हुत्तो सयंपणठो उभय मीओ. ३७

गच्छाणुकंपियाए य, देवयाए तयं कहेऊण,
तप्परिभोग पवत्ता, निवारिया साहुणो सव्वे. ३८

છે, એમ વિનય એ ધર્મનું મૂળ છે, અને મોક્ષ એ તેનું ફળ છે, વિનયથીજ ક્ષીર્તિ તથા સમસ્ત શ્રુત જ્ઞાન જલદી મેળવી શકાય છે. ૩૩-૩૪

આ રીતે ગુરુનું વચન સાંભળી તે વાસવમુનિ પવનથી જેમ કવાનળ એસ પકડે તેમ સર્પની માફક ફૂર બનીને કોપથી ધગધગતો થકો વધારે બળવા લાગ્યો. ૩૫

તેને એક વેળાએ અકાર્યમાં પ્રવર્તતાં થકાં બીજા મુનિઓએ વારતાં તે તેમના પર પણ અતિશય પ્રદેષી થઈ આ લોક-પરલોકથી બેઠકાર બન્યો, અર્થાત્ તેણે તેમની ગોચરીમાં વિષ લેળી દીધું. ૩૬

એવામાં ગચ્છપર અનુકંપા રાખનારી દેવીએ તે વાત જણાવી દે,
ધને તે આહાર ખાવા તૈયાર થયલા સર્વે સાધુઓને તે ખાતાં અટકાવ્યા. ૩૮

સો વચ્ચંતો રન્ને, કત્યવિ વણદવ પલિત્તસવ્વંગો,
 મરિક્કણ સમુપ્પન્નો, પરમાઝ અપ્પઙ્ગણે. ૩૯
 — — — —, તો મચ્છેસું પુણોવિ નરયંમિ,
 સવ્વત્થ દહણહિંદણ, મિંદણ વિયણાહિં સંતત્તો. ૪૦
 મમિઓ મૂરિમવેસું, અન્નાણતવં કરિત્તુ કિંપિ પુરા,
 જાઓ ઘણયનરિંદસ્સ, एस अइवल्लहो पुत्तो. ૪૧
 રિસિધાય પરિણ્ણં, જં ચ તયા અન્નિયં અસુહકમ્મં,
 તસ્સેસવસા ઈર્ણિં, एय मवत्थं गओ कुमरो. ૪૨
 તો મીણં કંઠીરવેણ પણમિત્તુ પમણિયં નાહ,
 कह होइ पुणो एसो, पण्णो पढिभणइ मुणिनाहो. ૪૩
 સ્ત્રીણપ્પાયં કમ્મં, इमस्स संपइ विमुच्चमाणो य,
 चिठइ वियणाहि इहा, गओ विमुच्चिहिइ सव्वत्तो. ૪૪

હવે તે વાસવ જંગલમાં જતો રહ્યો. ત્યાં કોઈક સ્થળે દવાનળમાં
 સપડાઈ બળી મરીને સાતમી નરકમાં અત્રિપિટ્થાન નામના સ્થળમાં મહાન
 આયુષ્યવાળો એટલે કે તેલીશ સાગરોપમના આયુષ્યે નારક થઈ ઉપનો. ૩૯

ત્યાંથી મચ્છ થયો, ત્યાંથી ફરી નરકમાં ગયો, એમ સર્વ સ્થળે દ-
 હન, છેદન, અને ભેદનની વેદનાથી પીડાતો રહ્યો. ૪૦

એમ ઘણા ભવ ભરી બાદ કોઈક જન્મમાં અજ્ઞાન તપ કરી ધનદ
 રાજાનો આ અતિ વલ્લભ પુત્ર થયો છે. ૪૧

ઋષિ ધાતમાં તત્પર થઈ એણે જે પૂર્વે અશુભ કર્મ બાંધ્યું છે,
 તેના શેષના વશે કરીને હમણા આ કુમાર આવી અવસ્થાને પામ્યો છે. ૪૨

ત્યારે બીત થએલા કંઠીરવે પ્રણામ કરી તે જ્ઞાનીને કહ્યું કે હે નાથ,
 આ હવે શી રીતે આરામ પામશે? ત્યારે સુગીશ્વર બોલ્યા:—૪૩

આ કુમારણું તે કર્મ લગભગ ક્ષીણ થવા આવ્યું છે, અને હમણા
 તે વેદનાથી રહિત થયો છે અને તે ઇહાં આવતાં સર્વથા આરામ પામશે. ૪૪

ઇય સોહ મંતિ પમુહા, લોયા હરિસિયમણા કુમરપાસં,
સંપન્તા અહ દિઠો, પડળપ્પાઓ તઓ તેહિં. ૪૫

કહિઓ કેવલિ કહિઓ, પુવ્વમવાઈ ય વહયરો તસ્સ,
તો સો મીઓ પમુહય, મળો ય પત્તો સુગુરુપાસે. ૪૬

નમિહં સૂરિં કંઠીરવાઈ, વહુલોય સંજુઓ કુમરો,
નિસ્સીમમીમ ભવમય, મીઓ દિક્કલં પવજ્જેહ. ૪૭

ઇય સુણિય જસમઈ વિ હુ, તત્થા ગંતૂણ ગિણ્હણ દિક્કલં,
સેસજળો પુણ વલિહં, ધણયનિવસ્સા હ તં ચરિયં. ૪૮

પુવ્વકય અવિણયફલં, સુમરંતો માણસે કુમરસાહુ,
અહસય વિણય પહાળો, જાઓ અચિરેણ ગીયત્થો. ૪૯

વિણ્ણ વયાવચ્ચે, સો તહ દહ મિગ્ગહો સમુપ્પન્નો,
જહ તગુણ તુઠેહિં, અમરેહિ વિ સંયુઓ વહુસો. ૫૦

એમ સાંભળી મંત્રિ વગેરે લોકો રાજા થયા થકા કુમાર પાસે પ-
હોંચ્યા અને જોયું તો કુમાર લગભગ હુશિયાર થયલો દેખાયો. ૪૫

તેમણે તેને કેવળિએ કહેલો પૂર્વભવાદિકનો વ્યતિકર કહી સંભળાવ્યો,
ત્યારે તે ભય પામવાની સાથે પ્રમુદિત થઇ સુગુરુ પાસે ગયો. ૪૬

તે કંઠીરવ વગેરેની સાથે સૂરિને નમીને અતિ ભયાનક સંસારના
ભયથી ખીતો થકો દીક્ષા લેતો હવો. ૪૭

એ વાત સાંભળીને યશોમતી પણ ત્યાં આવી દીક્ષા લેવા લાગી.
હવે ખાકીના લોકે ત્યાંથી પાછા વળીને તે વાત ધનદ રાજાને જણાવી. ૪૮

હવે કુમાર પૂર્વકૃત અવિનયનું કૃણ મનમાં સંભારતો થકો હમણા
અતિશય વિનય કરવામાં તત્પર રહી થોડાજ વખતમાં ગીતાર્થ થયો. ૪૯

તે હવે વિનય અને વૈયાવૃત્ત્યમાં એવો દૃઢ પ્રતિજ્ઞ થયો કે, તેના શુ-
ભાથી તુષ્ઠ થઇને દેવો પણ તેની બહુવાર સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. ૫૦

તં હવદૂંતિ ગુરુ, અભિક્ષણં મહુર નિહળ વયંનેર્હિ,
ધન્નો સિ મો મહાયસ, તુહ સહલં જન્મ જીયં ચ. ૫૧

પરિચક્ત રાયરિસિણા, દમગમુળીમુ વિ પલ્લવિણણં,
વેયાવલ્લ પરેણ ય, સલ્લવિયં તે હમં વયણં. ૫૨

પણમંતિ ય પુલ્લવરં, કુલયા ન નમંતિ અકુલયા પુરિસા,
પણમો પુલ્લિવ્વિ હહ જહજણસ જહ ચક્કવઠિમુળી. ૫૩

હય હવદૂંતિજ્જંતો, સો કેવલિણાવિ ફુરિયમજ્જત્થો,
પાલહ વય મકલંકં, વાવલ્લરિ પુલ્લવલ્લસાહં. ૫૪

સલ્લાહ પુલ્લવલ્લુ, અસિહં પરિપાલિજ્જણ પલ્લંતે,
પલ્લવલ્લ પાયવગમો, અજ્જીણજ્જાણ લીલમણો. ૫૫

હપ્પન્ન વિમલનાણો, વિલીણ નીસેસ કમ્પસંતાણો,
સો મુલ્લણ તિલ્લસાહુ, મુલ્લણોવરિમં પયં પલ્લો. ૫૬

શુદ્ધ તેને વારંવાર મધુર વચનોથી ઉત્તેજિત કરતા કે, હે મહા-
યશ, તારું જન્મ અને જીવન સફળ છે. ૫૧

તું રાજ્ય છોડી રાજ્યે થયો છે છતાં દ્રમક સુનિ (ભીખારી હોઇને થએલા સુનિ) નો પણ વિનય અને વૈયાવૃત્ત્ય કરે છે, તેથી તું આ વચનને સાચું પાડે છે કે, કુલીન પુરુષો પહેલાં નમે છે, અને અકુલીન પુરુષોજ તેમ કરતાં અટકે છે, જે માટે ચક્રવર્તી પણ જ્યારે સુનિ થાય છે ત્યારે તેનાથી અગાઉના તમામ સુનીઓને નમે છે. ૫૨-૫૩

આ રીતે કેવળિ ભગવાન તેની ઉપવૃહણ કરતા છતાં તેણે મધ્યસ્થ રહી ધોતેર લાખ પૂર્વ સૂધી તે વ્રતને નિષ્કલંકપણે પાલન કર્યું. ૫૪

એકંદર એસી લાખ પૂર્વતું સર્વ આયુષ્ય પૂરું કરી અંતે પાદપો-
પગમન નામતું અણુસણ કરી સંપૂર્ણ ધ્યાન મગ્ન રહીને વિમળ જ્ઞાન પામી
સફળ કર્મના સંતાનને તોડી તે જીવનતિલક સાધુ જગતના જીપર રહેલ સિ-
દ્ધિસ્થાનને પામ્યો. ૫૫-૫૬

इति विनय गुणेन प्राप्ततिःशेष सिद्धे,
 धनदन्तृपतिमूनो वृत्त मुच्चै निशम्य,
 सकल गुणगारिष्टे लब्धविश्वप्रतिष्ठे,
 सुगुण इह विधत्ता स्वांत मश्रांत भावाः ५७

इति भुवनतिलक कुमार कथानकं समाप्तं.

આ રીતે વિનયગુણથી તમામ સિદ્ધિને પામેલા ધનદંત્રપતિ મૂનો વૃત્ત મુચ્ચૈ નિશમ્ય,
 સાંભળીને સકળગુણમાં ગરિષ્ઠ અને આ જગતભરમાં વખણાયેલા વિનય ના-
 મના સદ્ગુણમાં ભિષ્મળતા ભાવે મન ધરો. ૫૭

આ રીતે ભુવનતિલક કુમારની કથા સમાપ્ત થઈ છે.

એકોનવિંશતિતમ ગુણ.

उक्तो विनीत इत्यष्टादशो गुणः, सांप्रत मेकोनविंशस्य कू-
 तज्ञता गुणस्या वसर स्तत्र परेण कृत मुपकार मविस्मृत्या जानाती
 ति कृतज्ञः प्रतीति एवा त स्तं फलद्वारेण व्याचष्टे.

વિનીતપણારૂપ અઢારમો ગુણ કહ્યો, હવે એગણીશમાં કૃત-
 જ્ઞપણારૂપ ગુણનો અવસર છે, ત્યાં ખીજએ કરેલા ઉપકારને વી-
 સાર્યા વગર બણતો રહે તે કૃતજ્ઞ કહેવાય છે એ વાત પાધરીજ છે
 તેથી તે ગુણને રૂપ દ્વારે વર્ણવે છે.

(मूळ गाथा.)

बहुमन्नइ धम्म गुरुं-
 परं सुवयारि त्ति तत्तबुद्धीए,
 ततो गुणाण बुढी-
 गुणारिहो तेणिह कयन्नू. २६

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

કૃતજ્ઞ પુરુષ ધર્મગુરુ વગેરેને ખરી બુદ્ધિથી પરમોપકારી ગ-
ણીને તેમનો બહુ માન કરે છે, તેથી ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. માટે
કૃતજ્ઞ જ બીજા ગુણોને યોગ્ય ગણાય છે. ૨૬

(ટીકા.)

बहुमन्वसे सगौरवं पश्यति-धर्मगुरुं धर्मदातार माचार्यादिकं, परमोप-
कारी प्रभाव-मुद्घृताऽहं मनेना कारण वत्सलेना तिघोरसंसार कूप कुहरे
निपत न्नित्येवं प्रकारया तत्त्वबुद्ध्या परमार्थ सारप्रत्या.

બહુ માનિત કરે છે એટલે કે ગૌરવથી જુવે છે ધર્મ ગુરુને એટલે
ધર્મ દાતા તાર આચાર્યાદિકને—(તે આ રીતે કે) આ મારા પરમ ઉપકારી છે,
એમજી વિના કારણ મારાપર વત્સલ રહી મને આ અતિ ઘોર સંસારરૂપ
કૂવામાં પ્રકટાં ઉદ્ધર્યો છે, એવી રીતની તત્ત્વબુદ્ધિથી એટલે પરમાર્થવાળી
મતિથી.

स हि भावय त्येवं परमागमवाक्यं

તિષ્ઠં દુષ્પટિયારં સમણાસો-તંજહા-અમ્માપિઝ્ઞં, મદિસ્સ, ધમ્મા-
યરિયસ્સ ય.

તે આ પરમાગમના વાક્યને વિચારે છે કે,

હે આયુધ્યન્ શ્રમણો, ત્રણ જણનો બદલો વાળવો મુશ્કેલ છે:-મા-
ખાપનો, સ્વામિનો, અને ધર્માચાર્યનો.

तत्थ सायं पाओ वियणं केइ पुरिसे अम्मापियरं सयपाग सहस्स
पागेहिं तिल्लेहिं अवमंगित्ता, सुरहिणा गंधोदणं उव्वदित्ता, तिहिं उदमोहिं
मज्जावित्ता, सव्वालंकार विभूसियं कारित्ता, मणुन्नं थालीपागमुद्धं अठार-
संवज्जणाउलं भोयणं भोयावित्ता, जावज्जीवं पिठिवडिसयाए परिवाहिज्जा,
तेणावि तस्स अम्मापिउस्स दुप्पडियारं हवइ—

ત્યાં કોઈ પુરૂષ પોતાના માળાપને સાંજ સવાર શતપાક અને સહસ્રપાક તૈલથી અભ્યંગન કરી સુગંધિ ગંધોદકથી ઉદ્ધર્તન કરી ત્રણ પાણીથી નિવશથી સર્વાલંકારથી શણગાર કરાવી, પવિત્ર વાસણમાં પિરસેલું અદાર શાક સહિત મનોરૂ લોભન જમાડી યાવણવ પોતાની પૂઠે ઊપાડતો રહે તેટલાથી પણ તે માળાપનો બદલો વાળી શકાય નહિ.

અહળં સે તં અમ્માપિયરં કેવલિપન્નતે ધમ્મે આઘવજ્જા પન્નવજ્જા પરિવિત્તા ઠાવિતા ભવઈ, તેણા મેવ અમ્માપિચસ્સ સુપહિયારં ભવઈ. ...

હવે જો તે પુરૂષ તે માળાપને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બતાવી તેમાં તેમને સ્થાપનાર થાય, તોજ માળાપનો બદોબર બદલો વાળ્યો ગણાય.

સમજાવતો કેઈ મહત્ત્વે દરિદ્રં સમુક્કસિજ્ઞા, તણં સે દરિદ્રે સમુક્કિઠે સમાણે પચ્છા પુરંચણં વિપુલમહસમન્નાગણ યા વિ વિહરિજ્ઞા—તણં સે મહત્ત્વે અન્નયા કયાઈ દરિદ્રીહૂણ સમાણે તસ્સ દલિદ્ધસ્સ અંતિયં હવ્વ માગછિજ્ઞા—

હે આશુભન્ શ્રમણો, કોઈ મહદ્ધિક પુરૂષ કોઈ દરિદ્રીને ટેકો આપી ઊંચો કરે, ત્યારે દરિદ્રી ઊંચે ચડ્યો થકો આગળ પાછળ બહુ બુદ્ધિવાન થઈને રહે. એવામાં તે મહદ્ધિક કોઈક વેળાએ દરિદ્રી થઈને તે ખેડા દરિદ્રના ખાસે આવે—

તણં સે દરિદ્રે તસ્સ મદિસ્સ સવ્વસ્સ મવિ દલિદ્ધજ્ઞા, તેણાવિ તસ્સ દુપ્પહિયારં હવઈ.

ત્યારે તે દરિદ્ર તે શેઠને પોતાનું સર્વસ્વ પણ આપી દે, તોપણ તેનો બદલો વળી શકતો નથી.

અહળં સે તં મદ્દિ કેવલિપન્નત્ત ધમ્મે આઘવજ્જા પન્નવજ્જા પરિવિત્તા ઠાવિત્તા ભવઈ, તણં સે તસ્સ મદિસ્સ સુપહિયારં ભવઈ.

પણ જો તે દરિદ્રી તે સ્વામિને કેવળિભાષિત ધર્મ કહી જણાવી બતાવી તેમાં તેને સ્થાપિત કરે તો તે સ્વામિનો બદલો વાળી શકે.

કેઈ તહારૂવસ્સ સમણસ્સ વા માહણસ્સ વા અંતિયં એમ મવિ આરિયં ધમ્મિયં સુવચણં નિસમ્મ કાલમાસે કાલં વિચ્ચા અન્નયરેસુ દેવલોણસુ દેવતાણ ઉચ્ચવન્ને.

કેઈ પુરૂષ તેના પ્રકારના શ્રમણ કે પ્રાણીના પાસે એક પણ આર્ય ધાર્મિક સુવચન સાંભળી કાળક્રમે મરણ પામી કેઈ પણ દેવલોકમાં દેવતા-પણે ઉપજે.

તપ્પણં સે દેવે તં ધમ્માયરિયં દુન્નિમક્કાંઓ વા દેસાઓ સુભિક્કસં દેસં સાહરિજ્જા, કંતારાઓ વા નિકંતારં, દીહકાલિપ્પણ વા રોગાયંકેણં અભિભૂયં વિમોહજ્જા, તેનાવિ તસ્સ ધમ્માયરિયસ્સ દુપ્પહિયારં હવહ્.

ત્યારે તે દેવ તે ધર્માચાર્યને દુકાળવાળા દેશથી હરીને સુકાળવાળા દેશમાં ફાપાલ કરે, અગર અટવીમાંથી જેથી વંસતીવાળા પ્રદેશમાં આવે, અથવા લાંબા વખતથી રોગે પીડાયલાને રોગથી મુક્ત કરે, તોપણ તે ધર્માચાર્યનો બહલો વળી શકતો નથી.

અહણં સે તં ધમ્માયરિયં કેવલિપ્પન્ને ધમ્મે આઘવહિત્તા પન્નવહિત્તા પરૂવિત્તા ઠાવિત્તા મવહ્, તપ્પણં તસ્સ ધમ્માયરિયસ્સ સુપહિયારં હવહ્ તિ.

પણ એ તે તે ધર્માચાર્યને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બતાવી તેમાં તેને સ્થાપિત કરે તોજ તેના બહલો વળી શકે છે.

વાચક મુખ્યેના પ્યુક્તં.

દુઃપ્રતિકારૌ માતા પિતરૌ સ્વામી ગુરુ શ્ચ લોકેઽસ્મિન્,
તન્ન ગુરુ રિદ્ધા મુન્ન ચ મુદુષ્કરતર પ્રતીકારઃ (ઈતિ)

વાચકમુખ્ય ઉમાસ્વાતિએ પણ કહ્યું છે કે,

આ લોકમાં માતા પિતા સ્વામી અને ગુરૂ એ દુઃપ્રતીકાર છે. ત્યાં પણ ગુરૂ તો અહીં અને પરભવમાં અતિથય દુઃપ્રતીકારજ છે.

તસ્માદ્ કૃતજ્ઞતા ભાવજનિત ગુરુ વહુ માનાદ ગુણાનાં જ્ઞાંત્યાદીનાં જ્ઞાનાદીનાં વા વૃદ્ધિર્ ભવતી તિ ગમ્યતે.

તેથી એટલે કે કૃતજ્ઞતાભાવથી કરેલા ગુરૂજનના બહુમાનથી ગુણોની એટલે ક્ષાંતિ વગેરા અથવા જ્ઞાન વગેરા ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે. (થાય છે એ ક્રિયાપદ અધ્યાહારથી લઇ લેવાનું છે)

ગુણાર્હો ગુણ પ્રતિપત્તિયોગ્ય સ્તેન કારણેને હ ધર્માધિકારવિચારે કૃ-
તજ્ઞ ઉત્તમશ્રદ્ધાર્થો, -ધવલરાજ તનૂજ વિમલ કુમારવત.

તે કારણે આ ધર્માધિકારના વિચારમાં ગુણાર્હ એટલે ગુણોની પ્રતિ-
પત્તિ કરવા લાયક કૃતજ્ઞ છે. (કૃતજ્ઞ શબ્દનો અર્થ 'ઊપર કહેલોજ' છે.)
ધવલ રાજના પુત્ર વિમલ કુમારના માફક.

તત્ત્વચરિતં પુન રિદં.

પુર મત્થિ વદ્ધમાણં, સુવદ્ધમાણં સિરીહિ પઞ્જરાહિં,
બહુવિદ્ધમહલ્લ કલ્લાણ, કારણં વદ્ધમાણં વ. ૧

રમસવસ નમિર નિવ નિવહ, મસલસેવિજ્જ માણકમકમલો,
રજ્જમર ધરણ ધવલો, ધવલો નામેણ તત્થ નિવો. ૨

સયયં સુહાસિણી સુમણ, સંગયા કિંતુ અહસયકુલીણા,
દેવી ઇવ દેવી કમલ, સુંદરી નામ તસસ ત્થિ. ૩

ધવલ રાજના પુત્ર વિમલ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

ઘણી રિદ્ધિથી વધતું વર્દમાન નામે નગર હતું. તે વર્ધમાનકે
(શરાવળા) ની માફક ઘણા મંગળનું કારણભૂત હતું. ૧

ત્યાં ઊતાવળથી નમતા રાજરૂપ ભમરાઓથી સેવાતા ચરણ કમળવાળો
અને રાજ્યનો ભાર ધારણ કરવા ધવળવૃષભ સમાન ધવલ નામે રાજા હતો. ૨

તેની હમેશ સુભામણુ કરનારી અને સુમન (પુષ્પ) ધારણ કરતી દે-
વીના સરખી છતાં અતિશય કુલીન કમળસુંદરી નામે દેવી (રાણી) હતી. ૩

નીસેસ કલાકુસલો, સરુવ્વ સરલો વિમુક્કલિલમલો,
તાળં તળઓ વિમલો, કયન્નુયાહં સવરકમલો. ૪

કિર સામદેવ સિઠિસ્સ, નંદણો વહુલિયાઈ કુલભવણં,
જાઓ ય વામદેવુ ત્તિ, તસ્સ મિત્તં મહામણ્ણો. ૫

કહયાવિ કીલણકપ્પ, અન્નુન્નં કીલિયવ્વનેહેણ,
કીલાનંદણ નામે, સજ્જાણે દોવિ તે પત્તા. ૬

તત્થ નરમિદ્ધુણ પયપંતિ, મુત્તમં વાલુયાગયં દહ્મં,
તણ્ણલક્ખણ નિરુણમદ્દં, મિત્તં પદ્દં જંપણ વિમલો. ૭

જાણ હમા પયપંતી, ચકકંકુસ કમલ કલસ કયસોહા,
દીસદ્દં સ્થેયરસામીહિ, તેહિ વરમિત્તં ભવિચન્નં. ૮

તયણુ ઘણ કોરુમેણં, પુરઓ ગંતું લયાગિહસ્સંતે,
આસીણં તં મિદ્ધુણં, નિર્યત્તિ તે પરમમુંદેરં. ૯

તેમનો બધી કળાઓમાં કુશળ, બાણની માફક સરળ, પાપ મળથી
રહિત, અને કૃતજ્ઞતારૂપ હંસને રહેવા માટે ઉત્તમ કમળ સમાન વિમળ
નામે પુત્ર હતો. ૪

તે કુમારને સામદેવ શેઠનો વામદેવ નામે પુત્ર કે જે કપટકળાનો
કુળગૃહ હતો, તે મિત્ર થયો. ૫

તે બે બ્રહ્મ કોઈક વેળા રમવા માટે અરસપરસ રમવામાં ગ્રેમ ધા-
રણ કરીને કીડાનંદન નામના ઉદ્યાનમાં આવી પહોંચ્યા. ૬

ત્યાં રેતીમાં બે માણસનાં પગલાં બેઠને શરીરલક્ષણ બાણવામાં નિ-
પુણુ બુદ્ધિવાળો વિમલ પોતાના મિત્ર પ્રતે કહેવા લાગ્યો. ૭

હે મિત્ર, આ ચક્ર-અંકુશ-કમલ-અને કળશથી શોભતી જેમના પ-
ગની હાર દેખાય છે, તે નહીં વિદ્યાધરના સ્વામી હોવા બેઠ્યે. ૮

બાદ ઘણા કૌતુકથી તેઓએ આગળ ચાલતાં લતાગૃહના છેડે બેઠેલા
તે પરમ રૂપવાન્ બેઠલાને બોલ્યો. ૯

इत्तो य दुवे पुरिसा, कढिय करवाल भीसण करग्गा,
हणहणहणत्ति भणिरा, लयागिहस्सु वरि संपत्ता. १०

एगेण ताण वुत्तं, रे रे निल्लज्ज होसु तं पुरिसो,
सुमरेसु इवदेवं, कुणसु सुदिठं च जियलोयं. ११

तं सुणिय फुरिय गुरूकोव, पसरमिस मिसमिसंत अहरदलो,
वल्लिगिहमज्झिमनरो, विणिग्गओ खग्गवग्गकरो. १२

तो मुक्कहक्क बहु असि, खडक्क संभंत खेयरी विंदं,
जायं तेसिं गयणं, गणंमिं अइदारूणं जुज्झं. १३

जो. હળ વીઓ પુરિસો, લયાગિહં સો પવિટ્ટુ મદ્દિલસડ,
તત્તો મિહુણ નરત્થી, મયકંપંતા વિણિજ્જસંતા. ૧૪

दटुं च भणइ विमलं, पुरिसुत्तम रक्ख रक्ख मं भीयं,
सो आह होसु भदे, वीसत्था नत्थि तुज्झ भयं. १५

એટલામાં ત્યાં તે લતાગૃહના ઊપર ઊઘાડી તરવારો હાથમાં ધરીને
ભાર ભાર કરતા બે પુરૂષો ત્યાં પ્રાપ્ત થયા. ૧૦

તેમાંના એકે કહ્યું કે, અરે નિર્લભજ ! તું હવે શૂરો થઈ સામે થા,
અને તારા ઇષ્ટદેવને સંભાર અને આ દેખાતી દુનિયાને બરોબર બેઠો લે. ૧૧

તે સાંભળીને ઊછળતા ભારે કોપના ભેરથી હોઠ કચકચાવતો થકો
હાથમાં તરવાર ધરીને તે લતાધરમાં રહેલો વિદ્યાધર બાહર નીકળ્યો. ૧૨

ખાદ તે બે જણાતું આકાશમાં અતિ ભયંકર યુદ્ધ થયું કે જેમાં
તેઓ જે હાંકી ખાડતા તથા તરવારોના જે ખટકારા થતા તેથી વિદ્યાધરીઓ
ભડકી જતી. ૧૩

હવે જે સાથે બીજો પુરૂષ આવેલ હતો તે લતાધરમાં પેસવા તૈયાર
થયો, એટલે પહેલા બેડલામાંની સ્ત્રી ભયભીત થઈ બાહર નીકળી. ૧૪

તે વિમળને બેઠો બોલી કે, હે ઉત્તમ પુરૂષ ! સુજને બચાવ, ત્યારે
તે બોલ્યો કે હે ભલી બેન-વિશ્વાસ રાખ, તને ભય નથી. ૧૫

इत्तो तमगहणत्थं, पत्तो सो खेयरो गयणमग्गे,
विमलगुण तुठवण देवयाइ अह धंभिओ सहसा. १६

સોવિ ય જુજ્જંતનરો, વિજિઓ મિહુણગનરેણ ય પલાણો,
તપ્પુઠીણ લગ્ગો, જિયકાસી મિહુણગો સોવિ. ૧૭

ધંભિય નરેણ દિઠો, સંજાયા તયણુ તસ્સ ગમણિચ્છા,
તં નાહં દેવીણ, શ્વદિ ત્તિ ઉત્તંભિઓ સો ડ. ૧૮

લગ્ગો ય તેસિ પિઠે, તિન્નિવિ પત્તા અદંસણ પહંમિ,
અહ વાલા રુયઈ હઠા, મં મુત્તું નાહ કત્થ ગઓ. ૧૯

इत्थंतरंमि जयलच्छि. परिगओ आगओ मिहुण पुरिसो,
जाया य हठतुठा, सा वाला अमयसित्त व्व. २०

એટલામાં તે વિમળને પકડવા માટે તે વિદ્યાધર આકાશ માર્ગે આ-
ગળ વધ્યો, પણ વિમળના ગુણોથી તુષ્ઠ થએલી વનદેવીએ તેને અટકાવી રા-
ખ્યો. ૧૬

વળી તે લડતા માણસને પણ પેલા બેડલાના માણસે છત્યું એટલે
તે નાશવા લાગ્યો તેથી બેડલાનો માણસ પણ તેને બરોબર છતવા તેની
પૂઠે લાગ્યો. ૧૭

તે બનાવ પેલા થંભાયલા માણસે બેયો, તેથી તેને ત્યાં જવાની ઇ-
ચ્છા થઈ એટલે દેવીએ તેને ઝટ છૂટો કર્યો. ૧૮

તે પણ તેમની પૂઠે લાગ્યો—બાહ ત્રણે જણ નજરથી વેગળે થયા,
ત્યારે તે સ્ત્રી રાવા લાગી કે, હાયહાય હે નાચ! તું મને મેલીને કયાં ગયો? ૧૯

એટલામાં જ્ય મેળવીને તે બેડલાનો પુરૂષ ત્યાં આવ્યો, તેથી તે
સ્ત્રી અમૃતથી સીંચાઈ હોય તેમ આનંદિત થઈ. -૨૦

સો નમિય, મળઈ વિમલં, તં ચિય બંધૂ તમેવ મહ મિત્તાં,
જં એસા મઝ્ઝ પિયા, હીરંતી રક્ષિયા ધીર. ૨૧

વિમલો વિ મળેઈ અલં, કયન્નુસિર રયણ સંમમેણ રૂદં,
કિંતુ રૂમં વુત્તાંતં, કહેસુ એસોવિ રૂય મળઈ. ૨૨

અત્થિહ વેયઢગિરિંદ, સંઠિએ રયણસંચએ નયરે,
રાયા મળિરહ નામો, કળયસિહા મારિયા તસ્સ. ૨૩

તાણં ચ અત્થિપુત્તો, વિણયપરો રયણસેહરો નામ,
ધૂયાહ દુનિ પવરા, રયણસિહા મળિસિહા ચ તહા. ૨૪

રયણસિહા સસિણેહં, પરિણીયા મેહનાય સ્વયરેણં,
તોસિં ચ અહં પુત્તો, નામેણં રયણ ચૂડુ ત્તિ. ૨૫

અમિયપ્પહ સ્વયરેણં, પરિણીયા મળિસિહા, હ તોસિપિ,
સંજાયા દુન્નિ સુયા, અચલો ચવલો ચ પવલવલા. ૨૬

તે વિદ્યાધર વિમળને નમીને કહેલા લાગ્યો કે, તુંજ મારો ભાઈ અને
તુંજ મારો મિત્ર છે, તે કેમ જો તે આ મારી હરાતી પ્રિયાને અચાવી રાખી. ૨૧

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે કૃતજ્ઞ શિરોમણિ! આ બાબત સંભ્રમ ક-
રવાતું કામ નથી, કિંતુ આ બાબતનો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે નીચે સુબળ
કહેલા લાગ્યો. ૨૨

અહીં વૈતાલ્ય પર્વતમાં રહેલા રત્નસંચય નગરમાં મણિરથ નામે રાજા
હતો, તેની કનકશિખા નામે ભાર્યા હતી. ૨૩

તેમનો વિનયશાળી રત્નશેખર નામે પુત્ર છે, અને રત્નશિખા અને
મણિશિખા નામે બે ઉત્તમ પુત્રીઓ છે. ૨૪

રત્નશિખાને મેઘનાદ નામનો વિદ્યાધર પ્રીતિપૂર્વક પરણ્યો, તેમનો
હું રત્નચૂડ નામે પુત્ર છું. ૨૫

તેમજ મણિશિખાને અમિતપ્રભુ વિદ્યાધર પરણ્યો, તેના અચળ અને
અપળ નામે બે બળવાન પુત્ર થયા. ૨૬

તહ રયણ સેહરસ્સવિ, રહકંતા નામિયાઈ દહયાઈ,
જાયા ઇસા કિર ચૂય, મંજરી વલહા ધૂયા. ૨૭

સવ્વેહિ વિ વાલત્તો, સહ પંસુક્કીલિણહિ અમ્મેહિં,
ગહિયાઈ નિયકુલક્રમ, સપાગયાઓ ય વિજ્ઞાઓ. ૨૮

ચંદણ મિહાણ નિયમિત્તા, સિદ્ધપુત્તાસ્સ સંગમવસેણ,
જાઓ મહ માહલઓ, અચંતં જહ્ણ ધમ્મરઓ. ૨૯

તેણં મહાસણં, જણણી જણગો ય મજ્ઞ અહયં ચ,
કહિહ્ણં જિણધમ્મં, ગિહિધમ્મ ધુરંધરા વિહિયા. ૩૦

નિદિઠો હં અહ ચંદણેણં પાસિન્નુ લક્ષણં કિંપિ,
વિજ્ઞાચકી હોહી, ઇસો સ્વલુ દારગો અહરા. ૩૧

તો વિમલો મિત્તેણં વુત્તો, સંવયઈ તુજ્ઞ તં વયણં.
સો મળઈ ન મે વયણં, કિંતુ ઇમં આગણ્ણિદં. ૩૨

તેમજ રત્નશેખરને પણ તેની રતિકાંતા નામની સ્ત્રી આ માનીતી
ચૂતમંજરી નામે પુત્રી થઈ છે. ૨૭

અમો અધાએ નાનપણમાં સાથે ધૂળમાં રમીને ચોતાના કુળક્રમમાં
આવેલી વિદ્યાઓ અહુણ કરી છે. ૨૮

હવે મારો મામો તેના મિત્ર અંદન નામના સિદ્ધ પુત્રની સોબતના
થોગે કરીને જૈન ધર્મમાં અત્યંત આસક્ત થયો. ૨૯

તે મહાશયે મારા માળાપને તથા મને જિન ધર્મ કહી સંભળાવીને
શ્રાવક ધર્મના ધુરંધર બનાવ્યા છે. ૩૦

હવે તે અંદનસિદ્ધ પુત્રે માફ કંઈક ચિન્હ જોઈને મને કહ્યું કે, આ
બાળક થોડા વખતમાં વિદ્યાધરોનો ચક્રવર્તી થશે. ૩૧

આ સાંભળીને વિમળ કુમારને તેનો મિત્ર કહેવા લાગ્યો કે, તારું વ-
ચન મળતું આવે છે. ત્યારે વિમળ જોડ્યો કે, એ કંઈ માફ વચન નથી, પણ
આગમ ભાષિત છે. ૩૨

પુણ મળઈ રચણ ચૂહો, તુઠેળં માસલેણ મમ દિના,
તા ચૂયમંજરી પરિણિયા મણ સા ઇમા મદ. ૩૩

તત્તો ય અચલચલા, કુંવિયા નય મં ચર્યતિ પરિઠવિરં,
ભૂયન્વં છિદ્ધમ્મણ, પલ્લમણા નિગ્ગમંતિ દિણે. ૩૪

છલધાય જાણણત્યં, ફુલ્લવયણો નિયચરો પલ્લો મે,
સો અન્નદિણે સહસા, આગંતું મમ ઇય કઠિત્યા. ૩૫

જહ દેવ તેસિ સિદ્ધા, કાલી વિંજા તહ ત્થિ ઇય મંતો,
જુઙ્ગિદ્ધિહિ તુહ સહેગો, વીઓ પુણ તુહ પિયં હરિહી. ૩૬

કો વંધવેહિ સરિસં, જુઙ્ગિસ્સહ ચિંતિજ્ઞણ એવ મહં,
અવિ તેસિ નિગ્ગહસ્વમો, ઇત્થ નિલીણુ મ્હિ લયગેહે. ૩૭

તે દોવિ મણ જિણિયા, નય હણિયા માયરુ ત્થિ કાર્જ્ઞણ,
ઈત્તો ય પરં તુમ્હવિ, પાયં સન્નંપિ પચ્ચક્કલ્લં. ૩૮

ફરીને રત્નચૂડ ઘોડ્યો કે, મારા મામાએ ખુશી થઈને આ ચૂતમંજરી
મને આપી, તેથી હું તેને પરણ્યો છું. ૩૩

ત્યારે અચળ અને ચપળ ક્રોધે ભરાયા છતાં મને કશું પરાભવ કરી
શકતા નહિ, તેથી ભૂતના માફક છિદ્રો ભેતા થકા દિવસો ગાળવા લાગ્યા. ૩૪

તેમના છળભેદ બાણવા ખાતર મેં એક સ્પુટવક્ત્રા બાસુસ ભેડી રા-
ખ્યો હતો, તે એક દિવસે ઓગિતો આવી મને આ રીતે કહેવા લાગ્યો. ૩૫

કે હે દેવ, તેમને કાળી વિદ્યા સિદ્ધ થઈ છે અને તેમણે એવો છનો
મંત્ર (કંરાવ) કર્યો છે કે, એકે તારી સાથે લડવું અને બીજાએ તારી સ્ત્રી
હરવી. ૩૬

ત્યારે હું વિચારવા લાગ્યો કે, બાધઓ સાથે કેાણુ લડે? એમ ધારીને
હું તેમને નિગ્રહ કરવા સમર્થ છતાં આ લતાઘરમાં સંતાઈ રહ્યો. ૩૭

તે બન્નેને મેં જીત્યા છે છતાં બાધઓ ગણીને મારી નાખ્યાં નથી.
આ ઉપરાંત તો પ્રાચે બધું તમને પ્રત્યક્ષજ છે. ૩૮

તા ધારંતેણ ઇમં, મહ જીયં ધારિયં તપ અહંવા,
સયલાધિ ધરા ધરિયા, જસ્મ વયારે મઈ એવં. ૩૯

(ઉક્તંચ)

દો પુરિસે ધરડ ધરા, અહવા દોહિંપિ ધારિયા ધરણી,
ઉવયારે જસ્મ મઈ, ઉવયરિઝં જો ન સંફુસઈ. ૪૦
તો દિંજ્જહ આણસો, તુજ્જ પિયં કિં કરેમ્મુ એસ જણો,
અહ દંત કંતિ ધવલિય, ધરવલઓ જંપણ વિમલો. ૪૧
મો રયણચૂડ ચૂહામણી, તુમં આસિ કત્તુ લોયંમિ,
સન્વંપિ તપ વિહિયં, પયદંતેણં નિયરહસ્સં. ૪૨

(યત્ત :)

વચઃસહસ્રેણં સતાં ન સુંદરં, હિરણ્યકોટ્યાપિ નવા નિરીક્ષિતં,

અવાપ્યતે સઙ્ગનલોકચેતસા, ન કોટિલક્ષ્મૈ રપિ ભાવમીલનં. ૪૩

માટે આ ભારી સ્ત્રીને રાખતાં તે' માફ' લખિત રાખ્યું' છે, અથવા
તો તે' આખી પૃથ્વી ધારી રાખી છે કે જેની ઉપકાર કરવામાં આવી તીવ્ર
લાગણી છે. ૩૯

જે માટે કહેલું' છે કે,

આ પૃથ્વી બે પુરૂષને ધારણ કરે અથવા તો બે પુરૂષે પૃથ્વી ધા-
રણ કરી છે, તે બે એ કે એક તો જેની ઉપકાર કરવામાં મતિ હોય અને
બીજો એ કે જે ઉપકાર કરી ગર્વ ન કરે. ૪૦

માટે ફરમાવો કે તમારું' હું' શું' પ્રિય કરૂં' ? ત્યારે હાંતની કાંતિથી
ભૂવલયને અજવાળતો થકો વિમળ બોલ્યો. ૪૧

હે રત્નચૂડ ! તું' આ લોકમાં ચૂડામણિ સમાન છે. અને તે' તારું' ર-
હસ્ય પ્રગટ કર્યું એટલે સઘળું' થઈ ચૂક્યું' બાણુવું. ૪૨

જે માટે કહ્યું' છે કે,

સન્નનોના હબારો વાક્યોથી અથવા કોડો સોના મહારોથી ક'ઈ' સુ-
હરણ્યુ' સિદ્ધ થતું' નથી, પણ તેમના ચિત્તની પ્રસન્નતાથીજ' ખરેખરૂં' ભાવ
મેલાપ થાય છે. ૪૩

તો સપ્પણયં મળિયં, સ્વયરેણં કુમર મજ્જ પસિહણ,
ગિણ્હસુ ઇમં સુરયણં, ચિંતામણિ રયણ સારિત્થં. ૪૪

જંપહ ધવલંગરુહો, દિન્નં તુમણ મણ ય મહિય મિણં,
અત્થહ તહેવ પાસે, મુચ્ચહ અહસંભમં મહ. ૪૫

અહ અહિનીરીહભાવં, નાહં વિમલસ્સ વિમલભાવસ્સ,
તચ્ચેલઅંચલે તં, રયણં બંધહ રયણચૂહો. ૪૬

પુહો ય વામદેવો, અંબાપિહનામ માહયં સવ્વં,
કુમરસ્સ સંતિયં કહ્હ, સહરિસો સ્વેયરવરસ્સ. ૪૭

તં મુણિય વિમલચરિયં, અચ્છરિયકરં વિચિત્તણ સ્વયરો,
પહિહવગરામિ અહયં, જિણિંબિંબં દંસિય ઇમસ્સ. ૪૮

તો મળિયં સ્વયરેણં, કુમારવર અત્થિ કાળણે હત્થ,
મમ માયામહ કારિય, માહિજિણિંદસ્સ ચેહ હરં. ૪૯

ત્યારે પ્રીતિપૂર્વક વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર, મેહુરખાની કરી આ ચિંતામણિ સમાન એક ઉત્તમ રત્ન છે તે લ્યો. ૪૪

વિમળ બોલ્યો કે, તે 'હીધુ' અને મેં 'લીધુ' તારે માનવું. બાકી તેને તારા પાસેજ રહેવા દે, અને અતિ ધાંધલ કરવી છોડી દે. ૪૫

હવે વિદ્યાધરે નિર્મળ લાલવાળા વિમળનું 'નિરીહપણું' બાણીને, તેના કપડાના છેડામાં તે રત્ન બાંધ્યું. ૪૬

બાહ તેણે વામદેવને પૂછતાં તેણે હર્ષિત થઈ તેને વિમળકુમારના માબાપનાં નામ ઠામ બણાવ્યાં. ૪૭

આ રીતે આશ્ચર્યકારક વિમળકુમારનું વૃત્તાંત સાંભળીને વિદ્યાધર વિચારવા લાગ્યો કે, એને હું જિન પ્રતિમા અતાવિ ધર્મ બોધ આપી ઉપકારનો બદલો વાળું. ૪૮

બાહ વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર! આ વનમાં મારા મમાવાનું 'કુશલેધુ' આદીશ્વર ભગવાનનું 'દેહેરૂં' છે. ૪૯

તે મમ કાઝ પસાયં, કુમરવરો દદુ અરિહણે રૂંદિ,
 એવં તિ મણિય સઘ્ને, જિણમવણા મિસુહ મહ ચલિયા. ૫૦

થંમસય સંમિવિટ્ઠં, વહુવિહ દુમસંગયં વ ડજ્જાણં,
 નહુસરસરિ લહરીહિ વ મળોરહં વરપઢાગાર્હિ. ૫૧

અરૂંજજણેહિં કંચણ, પયદંડેહિં ચ દંતુરં વ સયા,
 ડવરિં વિરાયમાણં, ચામીયર વિમલ કલસેણં. ૫૨

કત્થઈ પલ્લવિયંપિ વ, રોમંચપવંચ અચ્ચિયં વ કાર્હિં,
 સંવમ્મિયં વ કત્થવિ, કત્થવિ લિત્તાં ચ કરણેહિં. ૫૩

ઢાણઢાણે વિયરિય, હરિચંદણવાસગેહિ કયસોહં,
 મુસિલિઢ સંખિયાવા, રૂક્કસિલાઈ વ્વ નિમ્મવિયં. ૫૪

માટે મારાપર મહેરખાની કરી તેને હુમણાં બેલા પધારે. તે વાતને
 કબૂલ રાખી બધા જિન મંદિરની સન્મુખ આલ્યા. ૫૦

તે મંદિર સેંકડા થંભો બપર ચલેલ હતું. તેથી બાણે અનેક ઓઢા-
 વાણું ઉઘાન હોય તેવું લાગતું, વળી આકાશમાં ફરકતી ધબાઓથી બાણે
 આકાશ ગંગાની લહેરો વહેતી ન હોય ! તેવું ફીસતું. ૫૧

તેના ટોચે અતિ બિંચા સોનાના ઠંડ હતા અને સોનાના કળશથી
 તે શોભતું હતું. ૫૨

ક્યાંક તેની કોરણીમાં વેલ, ખૂટા હતા, ક્યાંક બાણે ચેમાંચ ફરકતા
 જીવતાં ચિત્રો દેખાતાં, ક્યાંક ગખતર ધારી ચિત્રો હતાં, ક્યાંક હીલતી ઈં-
 દ્રિયોવાળાં ચિત્રો હતાં. ૫૩

તેમાં સ્થળે સ્થળે હરિચંદનના કૂલોના તખતા ભરેલા હતા, અને
 તેવું સાંધમેલતું કામ એવું સરસ કરેલ હતું કે, બાણે તે એકજ પત્થરમાંથી
 બનાવ્યું હોય તેવું લાગતું. ૫૪

બહુસાલમંજિયાહિ, વિસિઠચિઠાહિં — — —,
વર અચ્છરાહિં સયયં, અહિઠિયં મેહસિહરં વ. ૫૫

એવંવિહ જિણમવણં, પત્તા દિઠા ય રિસહનાહસ્સ,
પહિમા અપહિમરૂવા, નમિયા હિઠેહિ તેહિ તઓ. ૫૬

તં અહસયરમણીયં, બિંવં ઉરુફુરિય દુરિયગિરિસંબં,
અળમિસ નયળ જુણ્હિં, પિચ્છેહં ધવલનિવતળઓ. ૫૭

પરિસરૂવં બિંવં, પુવ્વિપિ મણ કહિંચિ દિઠં તિ,
ચિંતતો મુચ્છાણ પહિંઓ ધરણીયલે સહસા. ૫૮

અહ પવણપયાણેણં, પચ્ચાગયચેયણો પુણો કુમરો,
અહ આયરેણં પુઠો, સયરેણં કિં તુ એયં તિ. ૫૯

તો રયણચૂહચરણે, મવહરણે પળમિહં ધવલપુત્તો,
હરિસમર નિઠ્ઠમરંગો, એવં યુણિહં સમાઢત્તો. ૬૦

વળી તેમાં વિવિધ આળા કરતી અનેક પૂતળીઓ હતી, તેથી તે બાણે અપસરાઓથી અધિષ્ઠિત મેરૂતું દુઃક હોય તેવું લાગતું હતું. ૫૫

એવા જિન મંદિરમાં જઈ તેમણે ત્યાં ઋષભદેવ ભગવાનની સુંદર પ્રતિમા જોઈ, તેથી તેઓ હર્ષિત થઈ તેને નમ્યા. ૫૬

હવે તે અતિશય રમણીય અને પસરેલા પાપરૂપ પર્વતને તોડવા વળુ સમાન જિનજિંબને નિર્નિમેષ નેત્રોવડે જોતાં થકાં વિમળ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે, આવા રૂપવાળું જિંબ મેં પૂર્વે પણ કયાંક દીઠેલું છે, એમ ચિંતવતો થંકે તે ઓચિંતો મૂઠા ખાઈ પૃથ્વીપર પડી ગયો. ૫૭-૫૮

ત્યારે તેનાપર પવન નાખતાં તે ચેતના ચામ્યો, ત્યારે વિદ્યાધર તેને આશ્રહથી પૂછવા લાગ્યો કે, આ શું થયું ? ત્યારે રત્નચૂડના પગે લાગીને વિમળ કુમાર ભારે હર્ષથી તેની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, તું મારો માળાપ છે, તું

તં માયા. તં ચ પિયા; તં માયા તં મુહં તુમં દેવો,
તં પરમપ્પા જીયંપિ, મજ્ઞં તં ચેવ સ્વપરવર. ૬૧

જેણ ઇમં સુરનર મુક્ત, કારણં દુરિય તિમિર રવિવિવં,
વિવં જુગાઈ દેવસ્સ, દંસિયં મહ તણ સામિ. ૬૨

અયં દંસંતેણં, તુમણ મહ દંસિઓ મુગાઈમગ્ગો,
છિન્નં ચ દુક્કલ્લજાલં, વિણિમ્મિયં પરમસોજન્નં. ૬૩

સ્વયરોવિ મણેઈ અહં, પરમત્થં હત્થ કિંપિ નહુજાણે,
વિમલોવિ આહ સામિય, સંજાયં જાઈસરણં મે. ૬૪

પુલ્લભવેસુવિ વહુસો, જિણવિંધે વંદિણ મણ નાહ,
સંમત્તનાણ દંસણ, વરણં પરિપાલિયં મુદ્ધં. ૬૫

મિત્તીપમોય કરુણા મજ્ઞત્થગુણેહિ માવિઓ અપ્પા,
ઈચ્છાઈ મણ સરિયં, જાઈ સરણેણ સવ્વંપિ. ૬૬

મારોભાઈ અને મિત્ર છે, તુંજ મારો દેવ, અને પરમાત્મા છે, અને તુંજ મારો જીવ છે. કેમકે તે દેવ મનુષ્યના સુખતું કારણ બૂત અને પાપતિમિર નશાડવા સૂર્યસમાત એવું આ યુગાદીશ્વર પ્રભુતું બિંબ મને બતાવ્યું; અને તે બતાવતાં તે મને સુગતિનો માર્ગજ બતાવ્યો, તથા દુઃખની બાળ છેદિત કરી અને એ રીતે પરમ સૌજન્ય ભાવ બતાવ્યો છે. ૫૬-૬૭

વિદ્યાધર બોલ્યો કે હું કંઈ પરમાર્થ સમજ્યો નથી. ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, મને બતિસ્મરણ થયું છે. ૬૪

મેં પૂર્વભવમાં ઘણીવાર જિનગિંબ વાંધા છે અને સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર પાળ્યાં છે, વળી મેત્રી-પ્રમોદ-કરુણા-અને માધ્યસ્થ ભાવનાઓ ભાવી છે, ઇત્યાદિ સઘળી વાત મને બતિસ્મરણથી થાક આવે છે. માટે હે

તં મજ્ઞ કયં તુમણ, જં પરમયુરુ કુર્ણંતિ મો મહ,
 ઇય જંપંતો કુમરો, પડિઓ સ્વયરિંદ ચલણેસુ. ૬૭
 અલ મિત્થ સંમમેણંતિ, વુત્તુ છઠાવિઝં ચ નિવતણયં,
 સાહંમિયં તિ વંદિત્તુ, સવિણયં જંપણ સ્વયરો. ૬૮
 મો મો નરિંદનંદણ, સંપન્નં મહ સમીહિયં સવ્વં,
 જં એવં તુહમત્તી, જિણનાહે નિચ્ચલા જાયા. ૬૯
 ઠાણે ય એસ હરિસો, પયહુકરિસો કુમાર તુહ જમ્હા,
 મુત્તું દુહા વિમુત્તિં, નન્નત્થ રમંતિ સપ્પુરિસા. ૭૦

(ઉક્તંચ)

અજ્ઞાનાંધા શ્વટુલવનિતા પાંગવિક્ષેપિતા સ્તે-
 કામે સર્ક્તિ દયતિ વિભવાભોગ તુંગાર્જને વા,
 વિદ્રચ્ચિત્તં ભવતિ હિ મહ ન્મોક્ષ સૌરુયૈકતાનં-
 નાલપસ્કંધે વિટપિનિ કષ ત્વંસમિત્તિં મજ્ઞેદ્રઃ ૭૧

ભદ્ર! તે' મને એટલું' કર્યું કે, જેટલું' કેઈ પરમશુદ્ધ કરે-એમ બોલીને કુમાર વિધાધરના પગે પડ્યો. ૬૫-૬૭

ત્યારે વિધાધરે કહ્યું કે, એટલી ભક્તિનું કામ નથી. એમ કહી કુમારને ઊઠાવી અને તેને સાધર્મિક ગણીને પ્રણામ કરી વિનયપૂર્વક આ રીતે કહ્યું:-હે નરેન્દ્રનંદન, માફ કર્વે ઇચ્છિત પ્રાપ્ત થયું' કે જે તને જિનેશ્વર ભગવાનપર આવી ભક્તિ ઉત્પન્ન થઈ છે. ૬૮-૬૯

હે કુમાર! તું આટલો ભારે હર્ષ કરે છે તે વાજબીજ છે, કારણ કે સભજનો દુઃખથી મુક્તિ પામવાના કામ શિવાય બીજા કામે નથી રમતા,-

જે માટે કહેલું' છે કે:-

અજ્ઞાનથી આંધળા જનો સ્ત્રીઓના અંચળ કટાક્ષથી આકર્ષાઈ કામ-માં આસકત થાય છે, અથવા પૈસા કમાવવા મશ્ગુલ રહે છે, પણ જ્ઞાની વિદ્વાન્ જનનું ચિત્ત તો હમેશ મોક્ષ મુખમાંજ મગ્ન રહે છે, કેમકે હાથી કંઈ નાનકડા ઝાડમાં પોતાના ખાંધને ઘસતો નથી. ૯૦-૭૧

કિંચ નિયમાવ સરિસં, ફલ મિહ મિચ્છંતિ પાણિણો પાયં,
 મુણઓ કવલેણ હરી, ત્સઇ કરિકુંમદલણેણ. ૭૨
 ઉત્તાલકરો નચ્ચઇ, વીહદલં પપ્પ મૂસઓ અહિયં,
 મુંજઇ કરી અવન્નાઇ, મોયણં નિવડહિન્નંમિ. ૭૩
 પુઠ્ઠિ તુમં સુરયણે, પત્તે મજ્જત્થમાવ મલીણો,
 નહુ લક્ષિઓ મણ તુદ, હરિસવિયારો મણામં પિ. ૭૪
 અહુણા તં પુણ જાઓ, હરિસ મરુભ્મિજ્જમાણ રોમંચો,
 જિણપવયણસ્સ લાભે, પુરિમુત્તમ સાહુસાહુ અસિ. ૭૫
 પર મિત્થ જણે નેવં, ગુરુત્ત મારોવણીયયં કુમર,
 જં બુદ્ધો સિ સયં ચિય, નિમિત્તામિત્ત જણો ણ્સો. ૭૬
 લોયંતિયદેવેહિં સહસંબુદ્ધા જિણેસરા જહ્વિ,
 પઠિબોહિજ્જંતિ તદ્દાવિ, તેસિ નહુ હુંતિ તે ગુરુણો. ૭૭

વળી પ્રાથે પ્રાણિઓ પોતાના ભાવ પ્રમાણેજ ક્ષણ ધરેછે છે, જીવો
 કૃતરે કોળિયાથી તૃપ્ત રહે છે, ત્યારે સિંહ હાથીના કુલસ્થળ વિહારી સં-
 તોષિત થાય છે, વળી જિંદગીને ઘર્ષનો ઠાણો મળે, તો હાથ જાંચા કરી નાથે
 છે અને હાથીને મળીદા મળતાં પણ બેઠરકાર રહી માંડ માંડ તે ખાય
 છે. ૭૨-૭૩

પહેલાં જ્યારે મેં તારા કપડામાં ઉત્તમ રત્ન બાંધ્યું, ત્યારે તું ઉદાસ
 ભાવે રહ્યો હતો, અને તે વેળા તારામાં હર્ષનો લવલેશ બેટલો વિકાર પણ
 મારા જોવામાં નહતો આવ્યો. પણ હમણાં જિન પ્રવચનનો લાભ થતાં તું
 હર્ષથી રોમાંચિત બની ગયો છે, એજ હે ઉત્તમ પુરૂષ! તારા આશપણાની
 નિશાની છે. ૭૪-૭૫

છતાં તું મને શુરૂ તરીકે ગણે છે તે તારે ન ગણવું જોઈયે, કેમકે
 તું તો પોતેજ પ્રતિબોધ પામ્યો છે. હું તો માત્ર નિમિત્તદર્શક રહેલ છું,
 વળી જીવો જિનેશ્વર ભગવાન સ્વયંબુદ્ધ છતાં તેમને લોકાંતિક દેવ પ્રતિબો-

તદ્વચેવ ઇમોવિ જનો, જાણિજજત તો મળેઈ નિવતણઓ,
સંબુદ્ધાણ જિનાણં, હેવવિ ન હુંતિ તે દેવા. ૭૮

તં પુણ મજ્જં સિરિરિસહનાહ, પઢિમાઈ દંસણ વસેણં,
સદ્ધમ્મલંભણેણં, ફુદં ગુરુ હોસિ જં મણિયં. ૭૯

જોં જેણ મુદ્ધવમ્મંમિ, ઠાવિઓ સંજણ ગિહિણા વા,
સો ચેવ તસ્સ જાયઈ, ધમ્મગુરુ ધમ્મદાણાઓ. ૮૦

ઘચિયં ચ મુપુરિસાણં, કાઠં વિણ્યાહયં મુહગુલંમિ,
સાહમ્મિયમિત્તસ્સ વિ, મણિયં કિર વંદનાઈયં. ૮૧

જયરો જંપઈ નેવં વુતું અરિહેઈ નરવરંગરુહો,
જં ગુણપગરિસરુવો, તં ચિય સવ્વેસિ હોસિ ગુરુ. ૮૨

મળઈ કુમારો ગુણગણ, ઘડિયાણ કયન્તુયાણ મુનરાણં,
ણંચિય ઇહ લિંગં, જં ગુરુણો પૂયણં નિચ્ચં. ૮૩

ધિત કરે છે, તેથી કંઈ તેઓ તેમના ગુરૂ થઈ શકતા નથી. તેમજ મને પણ તારે 'બાણુવું'. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, જિન ભગવાન તો સંબુદ્ધ હોય છે, માટે ત્યાં તેમના બાધમાં હોવા કંઈ હેતુભૂત પણ થતા નથી. ૭૬-૭૮

તું તો મને રિષભદેવ સ્વામિની પ્રતિમા બતાવીને ખરા ધર્મને પ-માહનાર હોવાથી ખુલ્લી રીતે ગુરૂ થાય, જે માટે કહ્યું છે કે, જે સાધુ અથવા ગૃહસ્થે જેને શુદ્ધ ધર્મમાં સ્થાપિત કર્યો હોય, તે તેને ધર્મદાતા હોવાથી તેનો ધર્મગુરૂ ગણાય. અને એવા શુભ ગુરૂપ્રતે વિનયાર્થિ કરવાતું સત્પુરૂષોને ઉચિત છે, કેમકે સાધર્મિ મિત્રને પણ વંદનાદિક કરવાતું કહેલ છે. ૭૯-૮૧

વિદ્યાધર બોલ્યો—હે રાજકુમાર! એમ ના બોલ, તું ગુણવાન હોવાથી તુંજ બધાનો ગુરૂ છે. ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે, ગુણવાન અને કૃતજ્ઞ જ-નોતું એજ લિંગ છે કે, તેઓ નિત્ય ગુરૂના પૂજનાર રહે છે. કારણ કે તેજ મહાત્મા છે, તેજ ધન્ય છે, તેજ કૃતજ્ઞ છે, તેજ કુલીન અને ધીર છે, તેજ

સ મહાપ્પા સો ધન્નો, સ કચન્નૂ સો કુલુબ્ધો ધીરો,
સો ભુવણ વંદણિજ્જો, સ તવસ્સી પઢિઓ સોય. ૮૪

દાસત્તં પેસત્તં, સેવગમાવં ચ કિંકરત્તં ચ,
અણવરયં કુવ્વંતો, જો મુગુરૂણં ન લજ્જેદ. ૮૫

તિ ચ્ચિય મણવયણતણૂ, સકચત્થા ગુણગુરૂણ મુગુરૂણ,
જે નિહ્વિંચતણ સંયુણણ વિણય કરણુજ્જુયા સચયં. ૮૬

(અવિય)

સમ્પત્તદાગયાણં, દુણ્ણદિયારં ભવેસુ વહુણ્ણસુ,
સન્નવગુણમેલિયાહિ વિ, ઉવયાર સહસ્સ કોઢીર્હિ. ૮૭

ખો મુપુરિસ હુદ્ધો હં, તુજ્જ પસાણં ગિણિહં દિક્ખં,
કિંતુ મહ તાયપપુહા, વહવે રહ વંધવા સંતિં. ૮૮

જઈ તેણિં પઢિવોહો, જાયઈ તો હં ભવામિ કચકિંચ્ચો,
તા ઉવઈસ મુગુરૂં મે, અહ હિઠો મળઈ સચરિંદો. ૮૯

જગત્માં વંદનીય છે, તેજ તપસ્વી છે અને તેજ પંડિત છે કે, જે સુશુર મ-
હારાજનું નિરંતર હાસપણું પ્રેમપણું સેવકપણું તથા કિંકરપણું કરતો થકો
પણુ શરમાય નહિ. ૮૨-૮૫

વળી મન, વચન અને કાય પણ તેજ કૃતાર્થ બાણવાં કે, જે શુણવાન
શુરની આશેચ્ચતા ચિંતવવામાં, તેની સ્તુતિ કરવામાં, તથા વિનય કરવામાં
હમેશ કામે લાગે. ૮૬

સમ્યક્ત્વ હાયકનો પ્રત્યુપકાર તો અનેક ભવોમાં કોડો ઉપકાર કરતાં
પણુ નહિ થઈ શકે એમ છે. ૮૭

માટે હે સત્પુરુષ! હું તારા પસાયે બાધ પામ્યો છું અને દીક્ષા લ-
ઈશ, પણ પિતા વગેરે ઇહાં મારા ઘણા બાંધવો છે, તેથી જો તેમને પણ પ્ર-
તિબાધ થાય તો, હું કૃતકૃત્ય થાઉં. માટે સુશુર કેણુ છે તે મને બતાવ, ત્યારે
વિધાધર હર્ષ પામી નીચે સુજળ બોલ્યો. ૮૮-૮૯

અત્થિ બુહનામ સૂરી, જલભર ભરિયં બુવાહ સમઘોસો,
જઈ એઈ કહવિ સો રૂઢ, તો પઢિબોહિજ્જ તુહ વંધુ. ૯૦

કુમરેણ તઓ મણિયં, સો દિઠો કત્થ તે મહાભાગ,
સો આહ રૂઢુ જ્જાણે, જિણ ભવણાસન્ન ભૂમાગે. ૯૧

જં અરૂય અઠમીણ, સપરિયણેણા ગણ મે રૂથ,
પવિસંતેણં જિણમંદિરંમિ, દિઠં સુમુણિવિંદં. ૯૨

તત્સ ય મજ્ઞે ઇગો, સાહુ મસિઅસિલયા કસિણદેહો,
પિંગલસિર ચિદુરભરો, સેલુ વ્વ જલંતદવજણો. ૯૩

આરુ. વ્વ લહુયકન્નો, દુઠવિરાલુ વ્વ પિંગનયણજુઓ,
પવગુ વ્વ ચિવિહનાસો, મિય વ્વ અરૂદીહકંબુહો. ૯૪

લંબોયરો વ્વ થૂલોયરો ય, ઉવ્વેગજણગરૂવધરો,
ધમ્મં વાગરમાણો, દિઠો મહુમહુરસદ્દેણં. ૯૫

બુદ્ધ નામે આચાર્ય કે જે જળ ભરેલ મેઘના માફક ગર્ભરવ કરનાર છે, તે જે કોઈ પ્રકારે ધડું પધારે તો તારા ભાઈઓને તેઓ પ્રતિબોધ આપે. ૯૦

ત્યારે કુમારે પૂછ્યું કે, હે મહાભાગ ! તેમને તે ક્યાં દીઠા ? તે બોલ્યો કે, આજ ઉદ્યાનમાં જિન મંદિરની નજીકમાં ગઇ આઠમે પરિવાર સહિત હું અહીં આવેલ, ત્યારે જિન મંદિરની અંદર પ્રવેશ કરતાંજ એક સુનિઓતું ટોળું ભેટ્યું, તેમાં વચ્ચે એક સાધુ સારી અને તલવાર માફક કાળા દેહવાળો અને પીળા કેશવાળો હોવાથી, બાણે અગ્નિથી બળતો પહાડ હોય, તેવો જણાતો તથા ઉંદર માફક નાના કાનવાળો અને વિકરાળ બિલાડાની માફક પીળી આંખોવાળો, વાંદરા માફક ચપટા નાકવાળો, મૃગ માફક અતિ લાંબી કોટવાળો, લાંબા અને મોટા પેટવાળો, એમ ઉદ્દેગકારી રૂપવાળો છતાં મીઠે શબ્દે ધર્મ કહેતો થકો મેં દીઠો. ૯૧-૯૫

તં અસરિસ ગુણજુતં, દત્તં મે ચિતિયં ઇમં હિયદ્,
જહ્ણ એયસ્સ ભગવઓ, ગુણાણુરુવં ન રુવં તિ. ૧૬

તો પવિસિય જિણમવણં, જિણપઢિમં ણ્હવિય પૂઠ્ઠકણં ચ,
સ્વણમિચ્છેણં સાહૂણ, વંદણત્થં-વિણિક્સંતો. ૧૭

તા સો ચેવ વરમુણી, સ્વવિઠો વિમલકળય કમલંમિ,
રહમુક્ક વ્વ અણંગો, સસહર ઇવ રોહિણી રહિઓ. ૧૮

માસુરમુવન્નવન્નો, તણુપ્પહા પઢલ ઇણિય તમપસરો,
અલિહલ કજ્જલકેસો, મુસિલિઠ પલંબસ વણજુગો. ૧૯

નીલુપ્પલદલ નયણો, અહસન્નય સરલનાસિયાવંસો,
કંઠુવિઠંઘિરકંઠો, નવપલ્લવ અરુણ અહરુઠો. ૨૦૦

કેશરિ કિસોર સ્વચરો, વિસાલ વત્થયલ જણિય કળયસિલો,
સુરકિંનર પરિયરિઓ, દિઠો દિઠીહ મુહહેક્ક. ૨૦૧

તેને ભેઠને મેં મારા હૃદયમાં ચિંતવ્યું કે, આ મહારાજતું તેના
શુભોને મળતું રૂપ નથી. પછી જિન મંદિરમાં પેસી જિન પ્રતિમા ન્હવરાવી
પૂજા ક્ષણેક પછી સાધુઓને વાંઢવા બાહર નીકળ્યો તો તેજ મુનિને 'મે' નિ-
ર્મળ સોનાના કમળપર બેઠેલો ભોયો. ત્યારે તે રતિરહિત કામદેવ અથવા શે-
હિણીરહીત અંદ્ર જેવો દેખાવા લાગ્યો. વળી તે દીપતા સોના જેવા વર્ણવાળો,
શરીરની કાંતિથી અધારાને ટાળનાર, લમરા જેવા કાળા વાળવાળો, સુંદર
લાંબા કાનવાળો, નીલકમળના પત્ર જેવા નેત્રવાળો, અતિ જાંચી અને સર-
ળ નાસિકાવાળો, કંઠુ જેવા કંઠવાળો, નવપલ્લવ જેવા લાલ હોઠવાળો, સિં-
હના બચ્ચા જેવા પેટવાળો, પહોળી છાતીવડે મેડુ જેવો લાગતો, અને સુર
અને કિંનરોથી વીંટાયેલો એમ નેત્રને આનંદકારી તે મુનિ ભોયો. ૯૬-૯૭
૯૮-૯૯-૧૦૦-૧૦૧

તો ચિંતિયં મળ કહ, એસ સ્વળેણં અળેરિસો જાઓ,
અહવા ચંદન ગુરુણા, કહિયા સે વિવિહલહ્લીઓ. ૧૦૨

તથાહિ

^૧ આમોસહી ^૨ વિપ્પોસહિ, ^૩ સેલોસંહિ ^૪ જલ્લઓસહી ચેવ,

^૫ સવ્વોસહિ ^૬ સંખિન્ને, ^૭ ઓહિ ^૮ રિહ ^૯ વિહલમહલહ્લી. ૧૦૩

^{૧૦} ચારણ ^{૧૧} આસીવિસ ^{૧૨} કેવલી ^{૧૩} ય મળનાણિણોય ^{૧૪} પુવ્વધરા,

^{૧૫} અરહંત ^{૧૬} ચક્કવટ્ટી, ^{૧૭} બલદેવા ^{૧૮} વાસુદેવા ય. ૧૦૪

^{૧૯} સ્ત્રીરમહુ ^{૨૦} સપ્પિઆસવ, ^{૨૧} કોઠયવુહ્લી ^{૨૨} પયાણુસારીય,

^{૨૩} તહ ^{૨૪} વીયવુહ્લી ^{૨૫} તેયય, આહારગ સીયલેસાય. ૧૦૫

^{૨૬} વેણવિવેદહલહ્લી, ^{૨૭} અક્કલીણ ^{૨૮} મહાળસી પુલાયાય,

પરિણામ તવવસેણં, એમાહ હંતિ લહ્લીઓ. ૧૦૬

ત્યારે મેં 'ચિ'તંયુ' કે, આ સાધુ ક્ષણવારમાં આવ્યા તે કેમ થઈ ગયા, અથવા તો ચંદન શુદ્ધ એ મને અનેક લખિઓ કહેલી છે (તેના પ્રતાપે આમ બન્યું હશે.) ૧૦૨

તે લખિઓનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—આમપૌષધિ, વિપ્રૌષધિ, ખેલ્લૌષધિ, જલ્લૌષધિ, સર્વૌષધિ, સંભિન્નશ્રોત, અવધિજ્ઞાન, ઋણુમતિજ્ઞાન, વિપુલમતિજ્ઞાન, ચારણલખિ, આશીવિષલખિ, કેવળજ્ઞાનિપણું, મનપર્યવશાનિપણું, પૂર્વધરપણું, અર્હતપણું, ચક્કવર્તિપણું, બળદેવપણું, વાસુદેવપણું, ક્ષીરાશ્રવ મધ્વાશ્રવ સર્પિરાશ્રવલખિ, કોષ્ઠબુદ્ધિ, પદાનુસારિલખિ, બીજબુદ્ધિ, તેજોલેશ્યા, આહારકલખિ, સીતલેશ્યા, વૈકિંચલખિ, અક્ષીણ મહાનસલખિ, અને પુલાકલખિ, ઇત્યાદિ લખિઓ પરિણામ અને તપના વશે પ્રગટે છે.

સંફરિસણ મામો સો, મુત્તપુરીસાણ વિપ્પુસો વા વિ,
અન્ને વિઢ પિ વિઢં, માસંતિ પડિસિ પાસવળં. ૧૦૭

एए अन्नेवि बहू, जेसिं सव्वेपि सुरहिणो वयवा,
रोगो वसमसमत्था, ते हुंति तओसहिप्पचा. १०८

જો સુણહ. સવ્વઓ સુણહ, સવ્વવિસए य सव्वसोएहिं,
सुणह बहुए व सदे, भिन्ने संभिन्नसोओ सो. ૧૦૯

रिउ सामन्नं तम्मत्त, गाहिणी रिउमई मणोनाणं,
पायं विसेस विमुहं, घढमिच्चं चितियं सुणह. ૧૧૦

વિસલં વત્થુવિસેસણ, નાણં તમ્માહિણી મહ વિસલા,
ચિતિય મણુસરહ ઘઢં, પસંગઓ પજ્જવસएहिં. ૧૧૧

હવે તેલું વિવરણુ કરે છે:—આમર્થ એટલે સ્પર્શ તેજ ઔપધરૂપ હોય તે આમર્થોપધિલખિ બાણવી. મૂત્ર અને પુરીષના વિપ્રુષ્ એટલે ખિંદુ-ઓ ઔપધ થઈ પડે તે વિપ્રોપધિ બાણવી. ખીલ્લ એમ વ્યાખ્યા કરે છે કે વિં શખ્હે વિષ્ણુ અને ૫ શખ્હે પિશાબ હોયો. તેથી તે તથા ખીલ્લ ૫ણુ જે-મના અવયવો સુગંધિ હોઈ રોગ મટાડી શકે તેમને તે તે ઔપધિની લખિધવાળા બાણવા. ૧૦૭-૧૦૮

જે સર્વ બાબુથી સર્વ વિષયોને સર્વ ઇન્દ્રિયોથી અહણુ કરે અથવા જૂદી જૂદી જાતના બહુ શખ્દ સાંભળી શકે તે સંશિષ્ઠ શ્રોતલખિધવાન બાણવો. ૧૦૯

સામાન્ય માત્રને અહણુ કરનાર મનોજ્ઞાની ઋણુમતિ બાણવો, તે પ્રાયે વિશેષને અહણુ ન કરતાં ઘટ એલુ' ચિંતવીએ તો તે ઘટલુંજ અહણુ કરે છે. ૧૧૦

વસ્તુના વિશેષ પર્યાયને અહણુ કરનાર મનોજ્ઞાની વિપુલમતિ કહેવાય છે, તે ઘડને ચિંતવતાં તેના સેંકડો પર્યાયથી તેલું' અહણુ કરી શકે છે. ૧૧૧

સ્ત્રીરમહુ સપ્પિસા ઓવમાણ વયણા તયાસવા હંતિ,
કુઠયથન્ન મુનિમાલ, મુત્તત્થા કુઠવુદ્ધી ય. ૧૧૮

જો મુત્તયપ્પણ વહું, મુય મણુધારઈ પયાણુસારી સો,
જો અત્થપપ્પણ ત્થં, અણુસરઈ સ વીયવુદ્ધી હ. ૧૧૯

સમઓ જહન્ન મંતર, મુક્કોસેણં તુ જાવ છમ્પાસા,
આહારસરીરાણં, ઉક્કોસેણં નવ સહસ્સા. ૧૨૦

ચત્તારિય વારાઓ, ચડ્ડસપુવ્વી કરેઈ આહારં,
સંસારંપિ વસંતો, ઇગમ્ભવે દુન્નિ વારાઓ. ૧૨૧

તિત્થયર રિદ્ધિસંદંસણત્થ, મત્થો વગ્ગહણહેડં વા,
સંસયવુચ્છેયત્થં, મપ્પણં જિણપાય મૂલંમિ. ૧૨૨

સ્ત્રીર-મધુ અને સપ્પિષ (ધૃત) એ ઉપમાવાચક શબ્દ છે, તેને જર-
નારા તે તે લખિધવાળા બાણવા. ધાન્ય ભરપૂર કોષ્ટક (કોઠાર) માફક સૂત્રા-
ર્યને ધારણ કરનાર તે કુષ્ટ યુદ્ધિ બાણવા. ૧૧૮

જે સૂત્રના એક પદે ઘણું શ્રુત ધારણ કરે તે પદ્ધતિસારી બાણવો,
અને જે એક અર્થ પદે કરી અનેક અર્થ સમજે તે બીજા યુદ્ધિ બાણવો. ૧૧૯

આહારક લખિધવાળાને આહારક શરીર હોય છે, તેનું અંતરકાળ જ-
ઘન્યથી એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટું છ માસ છે. તે આહારક શરીર ઉત્કૃ-
ષ્ટપણે નવ હબરવાર ધારણ કરાય છે. ચૌદપૂર્વી સંસારમાં વસતાં ચારવાર
આહારક શરીર ધરે અને તેજ ભવમાં તો માત્ર બે વાર ધારી શકે. ૧૨૦-૧૨૧

તીર્થંકરની ઋદ્ધિ જોવા માટે, અથવા અર્થ સમજવા માટે, અથવા
સંશય ટાળવા માટે જિનેશ્વર પાસે જતાં આહારક શરીર કરવાની જરૂર
પડે છે. ૧૨૨

સમળી મવગયવેય, પહિહાર પુલાય મળ્પમત્તં ચ,
ચરદસપુર્વિ આહારગં ચ ન કયાઈ સંહરઈ. ૧૨૩

વેરઘ્વિય લક્ષ્મી, અણુ વ્વ મુદુમા સ્વળેણ જાયંતિ,
કંચનગિરિ વ્વ ગુરુણો, લહુદેહા અક્તૂલં વ. ૧૨૪

પહઓ પહકોઢીઓ, પકુળંતિ ઘડાઝ ઘઢસહસ્તાઈ,
ચિંતિયમિત્તં રૂવં, કુળંતિ ધણિણ કિં વહુણા. ૧૨૫

અંતમુદુત્તં નરણસુ, હુંતિ ચત્તારિ તિરિયમણુણસુ,
દેવેસુ અદ્દમાસો, ઉક્કોસવિરવ્વણાકાલો. ૧૨૬

અક્સીળ મહાણસિયા, મિક્સં જેના ણિયં પુણો તેણ,
પરિમુત્તં ચિય સિજ્જઈ, વહુણ્ઠિંવિ ન ઉણ અન્નેહિં. ૧૨૭

મવસિદ્ધિય પુરિસાણં, ણ્યાઝ હવંતિ ધાણય લક્ષ્મીઓ,
મવસિદ્ધિય મહિલાણવિ, જત્તિય જાયંતિ તં વુચ્છં. ૧૨૮

આર્યાણ, અવેદિ, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રવંત, પુલાક લખિધવંત,
અપ્રમાદિ સાધુ, ચઉદપુર્વી સાધુ આહારક શરિરી, એનું કોઈ દેવતા સાહા-
રણ કરી શકે નહીં. ૧૨૩

વૈદિક્ય લખિધવડે ક્ષણવારમાં પરમાણુ માફક સૂક્ષ્મ થઈ શકાય છે,
અગર મેરૂ જેવા મોહોટા થઈ શકાય છે, અગર આકાશની તૂલ માફક હલકું
થઈ શકાય છે. વળી એક વસ્તુમાંથી કોડ વસ્તુ કરાય છે, એક ઘડામાંથી કોડ
ઘડા કરી શકાય છે અને ચિંતનથી રૂપ કરી શકાય છે, વધુ શું કહીયે. ૧૨૪-૧૨૫

નરકમાં નારક જીવોની વિકુર્વણા ઉત્કૃષ્ટી અંતર્મુહુર્ત ટકે, તિર્યચ
અને મનુષ્યની વિકુર્વણા ચાર મુહૂર્ત ટકે અને દેવની વિકુર્વણા પંદર દિવસ
ટકી શકે છે. ૧૨૬

અક્ષીણ મહાનસ લખિધવાન જે ભિક્ષા લઈ આવે તો પોતે ખાય તો
ખૂટે પણ ખીજા ગમે તેટલા ખાય તોપણ નહિ ખૂટે. ૧૨૭

એ કહેલી લખિધઓ ભગ્ય પુરૂષને તમામ સંભવી શકે. હવે ભગ્ય
શ્રીને કેટલી સંભવે તે કહે છે:—અર્હતપણું, ચક્રવર્તિપણું, વાસુદેવપણું, અ-

અરિહંત ચક્રિ કેસવ બલ સંભિન્ના ય ચારણા પુન્ના,
ગણહર પુલાય આહારગં ચ નહુ ભવિય મહિલાણં. ૧૨૯

અભવિય પુરિસાણં પુણ, દસ પુલ્લાવ કેવલિત્તં ચ,
ઉજ્જુમર્દ વિચલમર્દ, તેરસ ણ્યાવ નહુ હંતિ. ૧૩૦

અભવિયમહિલાણંપિ હુ, ણ્યાવ નહંતિ મણિયલદ્વીઓ,
મહૂલીરાસવ લદ્વી વિ, નેવ સેસાવ અવિરુધ્ધા, ૧૩૧

તા નૂણં વેણવિવય, લધિધપભાવેણ નિમ્મિયં પટ્ટુણા,
પુલ્લિવિ વિરુવરુવં, ઇમસ્સ સાહાવિયં તુ ઇમં. ૧૩૨

તો વિમ્મિહણ-ગુરુણો, મુણિણો ય મણ મિવાંદિયા સવ્વે,
દિન્નો ય તેહિ કયસિવ, મુહલામો ધમ્મલામો મે. ૧૩૩

મુણિણાય મુહારસ વરિસ, સુંદરા દેસણા સ્વણં તેસિં,
પુઠો ય મુણીણગો, કિનામા ઇસ મુણિનાહો. ૧૩૪

ળદેવપણુ', સંભિન્નશ્રોતસૂલળિધ, ચારણુલળિધ, પૂર્વધરપણુ', ગણુધરપણુ', પુ-
લાકલળિધ, આહારકલળિધ, એ દશ લળિધઓ ભવ્ય સ્ત્રીને પણ નહિ ખાત
યાય. ૧૨૮-૧૨૯

અભવ્ય પુરૂષને એ દશ લળિધઓ તથા કેવળિપણુ', 'ઋણુમતિ,
અને વિપુળમતિ એમ તેર લળિધ ન હોય, તેમજ અભવ્ય સ્ત્રીને એ તેર
તથા મધુક્ષીરાશ્રવલળિધ પણ નહિ હોય, બાકી બીજી સંભવી શકે. ૧૩૦-૧૩૧

માટે આ આચાર્યે નક્કી વૈકલિયલળિધના પ્રભાવે કરીને પેહેલું કદરૂપું
રૂપ કર્યું હતું, પણ એતું સ્વાભાવિક રૂપ તો આજ છે. ૧૩૨

તેથી મેં વિસ્મિત થઈ ગુરૂને તથા સઘણા મુનિઓને વાંદ્યા, ત્યારે
તેમણે મને સુક્રિત સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો. ૧૩૩

બાદ આચાર્યે ક્ષણભર તેમને અમૃતની વૃદ્ધિ સમાન દેશના આપી.
ત્યારે મેં એક મુનિને પૂછ્યું કે એમતું નામ શું છે? ૧૩૪

મળિયં ચ તેણ મુણિણા, અમ્હગુરુ एस भुवण विक्खाओ,
बुहनामा वड्ढिनिही, विहरइ अणियय विहारेण. १३५

તં મુણિય અહં હિઠો, નમિલં ગુરુણો ગઓ સઠાણંમિ,
પરવચચારિક્ક ગુરુ, ગુરુવિ અવત્થ વિહરિત્થા. ૧૩૬

તેણ મળેમિ અહં તો, બુહસૂરી જઇય ઇઇ રહ કહવિ,
તો તુજ્ઞ વંધુવગં, મુહેણ ધમ્મંપિ વોહિજ્જા. ૧૩૭

જં મહ પરિવારસ્સ ચ, ધમ્મે વ્વિજ્જત્થ મેવ તદ્ધયાવિ,
વિહિયં વિરવ્વિરુવં, તેણં પરહિયકયમળેણં. ૧૩૮

વિમલો મળેઇ મુપુરિસ, અભ્મત્થિય ઇત્થ સો સમણસીહો,
તુમઇ ચ્ચિચ આળેઓ, એવં તિ પવજ્જણ સ્સયરો. ૧૩૯

તો અમુપુત્ર નયણો, કુમરં આપુચ્છિલં રયણચૂહો,
સંપત્તો સદ્ધાણં, સુસરંતો વિમલગુણ નિવહં. ૧૪૦

તે મુનિ બોલ્યો કે, બે જગદ્વિખ્યાત બુદ્ધ નામે લખિયાના બંકાર અ-
મારા શુર છે, અને તે અનિયતવિહારે વિચરે છે. ૧૩૫

તે સાંભળીને હું હર્ષિત થઇ શુરને નમી સ્વસ્થાને ગયો અને પરી-
ષકાર કરવામાં મહાન્ શુર પણ ખીલ સ્થળે પધાર્યા. ૧૩૬

તેથી હું કહું છું કે, બે બુદ્ધસૂરી કોઈ પ્રકારે ઇહાં આવે તો, તારા
બંધુવર્ગને મુખે ધર્મ પમાડે. ૧૩૭

કેમકે આરા પરિવારને પણ ધર્મમાં લાવવા માટે તે વખતે તે પરી-
ષકારી મહાત્માએ વૈકિયરૂપ કર્યું હતું. ૧૩૮

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે સત્પુરૂષ, તે શ્રમણસિંહને તુંજ પ્રાર્થના
કરી ઇહાં લાવ, ત્યારે વિદ્યાધર તેમ કરવા કબૂલ થયો. ૧૩૯

આઠ રત્નચૂડ આંખે આંસુ લાવી કુસારની રબ લઈ તેના શુભ સં-
ભારતો થકે ખેતાને સ્થાને આબો. ૧૪૦

ત્યાં તેણે ખોદીને તે રત્ન કાઢી લઈ તેના ઠેકાણે વસ્ત્રમાં વીંટાળેલો પત્થર દાટયો, અને તે રત્ન ખીબા સ્થળે દાટયું; પછી ઘરે આવી રાતે ફરી વિચારવા લાગ્યો કે, 'મે' તે રત્ન ઘરે આપ્યું' નહિ એ ઠીક ન કશું, કેમકે કોઈએ પણ તે ભેયું હશે તો તે લઈ જશે. ૧૪૫-૧૪૬

ઇચ્છાઈ આલજાલં, પરિચિતંતસ્સ તસ્સ પાવસ્સ,
વારિગયસ્સ ગયસ્સ વ, ન મળાગવિ આગયા નિદા. ૧૪૮

ઝઠિત્તુ સો પમાપ, તુરિયં તુરિયં ગઓ તર્હિ ઠાણે,
જા ગિણિહસ્સઈ રયણં, તા કુમરો તગ્ગિહે પત્તો. ૧૪૯

રજ્જાણગયં સુણિરંચ, વામદેવં લહું કુમારોવિ,
પત્તો તર્હિચિ દિટ્ઠો, આગચ્છંતો ય ઇયરેણ. ૧૫૦

તો અહસંભંતેણં, તેણં વિસ્સરિય રયણ ઠાણેણં,
મીણ સુન્નહિયણ, ગિણિહરં ડવલસંદં તં. ૧૫૧

ત્થિવિયં કઢિવટ્ઠીણ, પુટો વિમલેણ કીસ સંભંતો,
દીસસિ વયંસ તુહ વિરહ, માવઓ સોવિ પચ્ચાહ. ૧૫૨

તં સંઠવિર કુમરો, પત્તો જિણમંદિરે સમં તેણ,
મજ્જંમિ ગઓ વિમલો, ઠિઓ ય વાલો વર્હિ દેસે. ૧૫૩

ઇત્યાદિક આળખાળ ચિંતવતાં થકાં તે આપીને પાણીમાં રહેલા
હાથીની માફક લગાર પણ નિદ્રા નહિ આવી. ૧૪૮

પ્રભાત થતાં તે ઊઠીને ઝટપટ તે ઠેકાણે ગયો અને જોયો તે રત્નને
લેવા તૈયાર થયો કે, તેટલામાં વિમળ કુમાર તેના ઘરે આવ્યો. ૧૪૯

કુમારને માલમ પડ્યું કે, વામદેવ ઉદ્યાનમાં ગયો છે તેથી તે પણ
જલદી ત્યાં આવ્યો તેને વામદેવે આવતો જોયો તેથી તેણે ઊતાવળમાં રત્ન
જ્યાં છુપાવ્યું હતું તે ભૂલી જઈ ભયથી શૂન્યહૃદય બનીને તે પત્થરનો ક-
ટકો લઈ કેટલે ઘાલ્યો, ત્યારે વિમળે પૂછ્યું કે હે મિત્ર, તું આટલો સંભ્રાંત
કેમ દેખાય છે? એટલે વામદેવ બોલ્યો કે, તારા વિરહથી બ્યાકુળ થયો છું.
૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨

તેને ધીરજ આપીને તેના સાથે કુમાર જિન મંદિરમાં આવ્યો. બાદ
કુમાર મંદિરની અંદર ગયો, અને વામદેવ બાહરે બેસી રહ્યો. ૧૫૩

નાઓ કુમરેણ અહં તિ, સંકિરો મીયમાણસો ધણિયં,
નઠો નઠવિવેગો, તઓ પણસાઝ સિઠિમુઓ. ૧૫૪

દવદવપણિ તિહિ વાસરોહિ અઢવીસ જોયણે ગંતું,
જા છોઢઈ મણિગંઠિ, તા પિછઈ ઉવલસકલં સો. ૧૫૫

હાહા હઓ હઓ મ્હિ, ત્તિ, મુચ્છિઓ નિવહિઓ ધરણિવટ્ટે,
પચ્ચાગય ચેયન્નો, વિવિહપલાવે કરેસી ય. ૧૫૬

તત્ત્યજ્જવિ ગંતૂળં, ગઢેમિ તં રયણ મિય વિચિતેઝં,
ચલિઓ સદેસમિમુહં, મુહું મુહું મણસિ ઘૂરંતો. ૧૫૭

ઇત્તો ય નમિય દેવં, જિણમવણાઓ વિણિગઓ કુમરો,
મિત્ત મપાસિત્તુ તઓ, ગવેસણ કાળણાઈસુ. ૧૫૮

સવ્વત્થવિં અનિયંતો, ચરહિસિં પેસણ નિણ પુરિસે,
સો પત્તો પગેહિં, ઉવણીઓ કુમરપાસંમિ. ૧૫૯

વામદેવને શંકા થઈ કે, કુમારે મને બાણી લીધો છે, તેથી તે બી-
કનો માર્યો વિવેકહીન બની ત્યાંથી નાસવા માંડ્યો. ૧૫૪

તે દોહાદોહ કરીને ત્રણ દિવસમાં અઠાવીશ યોજન ચાલી પછી મ-
ણિવાળી ગાંઠ છોડી જોવા લાગ્યો તો તેણે તેમાં પથરનો કટકો જોયો. ૧૫૫

ત્યારે તે હાથ હાથ કરી મૂર્ચ્છિત થઈ જમીનપર પડ્યો, અને પાછો
શુદ્ધીમાં આવતાં અનેક પ્રલાપ કરવા લાગ્યો. ૧૫૬

તેણે વિચાર્યું કે હજી પણ ત્યાં જઈને તે રત્ન લાવું; તેથી તે મ-
નમાં વારંવાર શોક કરતો થકો સ્વદેશ તરફ પાછો વળ્યો. ૧૫૭

એટલામાં દેવને નમીને જિન મંદિરથી કુમાર બાહર નીકળ્યો; ત્યાં
તેણે મિત્રને નહિ જોયાથી વન વગેરે સ્થળે તેની શોધ કરી. ૧૫૮

અધા સ્થળે તે નહિ દેખાયાથી કુમારે ચારે દિશામાં પોતાના મા-
ણસો મોકલાવ્યા; તેટલામાં વામદેવ ત્યાં આવી પહોંચતાં તેને કુમારના કેટ-

અદ્વાસણે નિવેસિય, પુઠો કુમરેણ કહદ્ધ મે મિત્ત,
જં અણુભૂયં તુમણ, સુહદુક્લં સોવિ ઇય આહ. ૧૬૦

તદ્યા જિણનમણત્થં, ચેદ્ગિહંતો ગઓ તુમં કુમર,
જિણમવળ દારદેસે, અહયં પુળ જાવ ચિઠામિ. ૧૬૧

તાવ સહસ ત્તિ પત્તા, ણગા સ્વયરી ય કહ્દિયકિવાણા,
સરિરંસાણ તીણ, ગયણે ઉપ્પાદિઓ ય અહં. ૧૬૨

નીઓ ય દૂરદેસે, ઇત્તો અન્નાવિ આગયા સ્વયરી,
સા મહ રૂવવિમૂઢા, ઉદ્દાલેયં સમાદત્તા. ૧૬૩

તાણં જુજ્જંતીણં, પઢિઓ હં મહિયલે તઓ નઠો,
પત્તો ય તુહ નરેહિં, નિવનંદણ તં ચ મિલિઓ સિ. ૧૬૪

લાકે માણુસો ત્યાં લઈ આવ્યા; ત્યારે કુમારે તેને અર્ધાસનપર બેસાડી કહ્યું કે, હે મિત્ર, તે જે સુખ દુઃખ અનુભવ્યું હોય તે મને કહે. ત્યારે વામદેવ આ પ્રમાણે બોલ્યો. ૧૫૯-૧૬૦

હે કુમાર, તમે જ્યારે જિનને નમવા દેરાસરની અંદર ગયા, અને હું તેના દરવાજે બિલો હતો, ત્યારે ત્યાં ઓચિંતી એક બિઘાડી તરવારવાળી વિદ્યાધરી આવી, તેણીએ મારી સાથે રમવા ખાતર મને આકાશમાં ઊંચક્યો. ૧૬૧-૧૬૨

તે વિદ્યાધરી મને બહુ લાંબે લઈ ગઈ એટલામાં બીજી વિદ્યાધરી ત્યાં આવી. તે પણ મારા રૂપથી મોહિત થઈ મને બિપાડી જવા તૈયાર થઈ. ૧૬૩

તેથી તે બે વિદ્યાધરીઓ લડવા લાગી, તેથી હું જમીનપર પડી ગયો, એટલે નાશી છૂટ્યો અને તારા માણુસોને આવી મળ્યો, અને તમને પણ મળ્યો છું. ૧૬૪

તેણ નિદંસિય સસિનેહ, વયણ રચનાઈ રંજિઓ કુમરો,
પમણઈ રૂઈરં જાયં, જં દિઢીઈ તુમં દિઠો. ૧૬૫

ઈત્યંતરંમિ ધામો, અક્કંતો ઇવ મહામહિષરેણ,
દ્રલિઓ વિવ વજ્જેણં, પઢિઓ વેયણ સમુઘાણ. ૧૬૬

તથાહિ

હપ્પન્ના સિરવિયણા, ગલંતિ અંગાઈ પચલિયા દસણા,
સંજાય મુયરસૂલં, મગં તારાયણં સહસા. ૧૬૭

તો આદન્નોં વિમલો, ગુરુઓ હાહારવો સમુચ્છલિઓ,
પત્તો ધવલનરિંદો, કિં કિં તિ જણો વહૂ મિલિઓ. ૧૬૮

આહ્યા વરવિજ્જા, તેહિ પહ્ણાહ વિવિહકિરિયાઓ,
નય જાઓ કોવિ ગુણો, સરિયં વિમલેણ અહ રચણં. ૧૬૯

આ રીતે તેણે બતાવેલ સ્નેહવાળી વચન રચનાથી કુમાર રંજિત થઈ બોલ્યો કે સાફ થયું કે, તને હું નજરે બોધ શક્યો છું. ૧૬૫

એટલામાં તે વામદેવ બાણે મોટા પર્વતથી ઢળાયો હોય અથવા વજ્રથી લેદાયો હોય તેવી વેદનાથી બ્યાકુળ થઈ પડ્યો. ૧૬૬

(તે આ રીતે કે)

તેણે માથું ઢૂબવા માંડયું, અંગ ભાંગવા લાગ્યાં, હાંત હીલવા લાગ્યા, પેટમાં શૂળ થવા લાગ્યું, અને ઝાઝિંતી આંખોની કીકીઓ ઉઘે અડી ગઈ. ૧૬૭

ભારે વિમળ કુમાર પણ આકુળ થયો અને ત્યાં ભારે હાહાકાર વર્તાઈ રહ્યો, તેથી ત્યાં ધવલ નરેન્દ્ર પણ આવી પહોંચ્યો, અને બહુ માણસો ભેગા થયા. ૧૬૮

સારા વૈદ્યો બોલાવ્યા, તેમણે અનેક ઉપચાર કર્યા, પણ કશો શુભ ન થયો, તેવામાં વિમળ કુમારને રત્નની વાત યાદ આવી. ૧૬૯

તં સન્વરોગ હરણં તિ, તત્થ ગંતૂણ પિચ્છણ જાવ,
ત મદહું ચ વિસન્નો, મિત્તાસમીવં પુણો પત્તો. ૧૭૦

અહ ણ્ણા બુદ્ધિત્થી, વિયંભિયા મોહિયં નિયં અંગં,
ઉત્તિલ્લિયં ધુયજુયં, કેસા વિ હુ મુક્કલી હૂયા. ૧૭૧

મુક્કા સિક્કારરવા, અહ વિગરાલં પયાસિયં રુવં,
મોઓ જણો ય પુચ્છહ, હે મયવહ કહમ્મ કા સિ તુમં. ૧૭૨

સા આહ અહં વણ દેવય મ્હિ एसो मए कओ एवं,
જં ઇમિણા પાવેણં, સરલો વિ પર્વચિઓ વિમલો. ૧૭૩

इय रइय मालजालं, तं रयणं विणिहियं अमुगदेसे,
તા ચૂરિસ્સં સજ્જણ, જળવામં વામદેવં તિ. ૧૭૪

કારણ કે તે સર્વ રોગને હરનાર હતા એમ ધારી ત્યાં જઈ કુમારે
તે બેસ્યું, પણ તે તેના બેવામાં ન આવ્યું તેથી તે દિલગીર થઈ મિત્ર પાસે
પાછો આવ્યો. ૧૭૦

એટલામાં એક બુદ્ધી સ્ત્રીને બગાસાં આવવા માંડ્યાં, તેણીએ પોતાનું
અંગ મરડ્યું, બાંદો બાંધી કરી અને કેશ છૂટા મેલ્યા. ૧૭૧

તેણીએ ત્રીસો પાડી વિકરાળરૂપ ધારણ કર્યું. તે બેઈ લોકો ડરીને
પૂછવા લાગ્યા કે હે ભગવતી, તું કોણ છે તે કહે. ૧૭૨

તે બોલી કે હું વનદેવતા છું અને એ આ વામદેવને આવો કર્યો
છે, કારણ કે એ પાપિએ વિમળ બેવા સરળ મિત્ર સાથે પણ હજો કર્યો છે. ૧૭૩

તેણે આવું આવું કપટ કરીને તે રત્ન અમુક પ્રદેશમાં છુપાવ્યું છે,
માટે સજ્જન જનોના સાથે બધું ચાલનાર આ વામદેવના હું ચૂરેચૂર ક-
રીશ. ૧૭૪

તો વિમલેણં દેવિ, અઘ્મત્તિય મોહો નિયમિતો,
સો ધિદ્ધિકારહો, જાઓ વહુઓ તળાઓ વિ. ૧૭૫

તહવિદુ વિમલ કુમારો, ગંભીરિમ વિજિય અંતિમ સમુદ્ધો,
પુવ્વંપિ વ તં પિચ્છહ, નહુ દંસહ કત્થહ વિચારં. ૧૭૬

અન્નદિગંમિ સમિત્તો, કુમરો પત્તો જિણિદમવ્વણંમિ,
પૂહ્ણુ રિસહનાહં, एवं યુણિણં સમાદત્તો. ૧૭૭

સિરિ રિસહનાહ તુહ પય, નહકંતીઓ જયંતુ તિજયસ્સ,
જંતીહ વજ્જપિંજર, માવં માવારિમીયસ્સ. ૧૭૮

તુહ કમકમલં વિમલં, દહું દૂરાહ દેવ પહિવિસં,
ધન્ના કલિમલમુક્કા, રાયમરાલુ વ્વ ધાવંતિ. ૧૭૯

અસરિસ મવદુહ દંદોલિ, ઘોલિયાણં જિયાણ જયનાહ,
તં ચિય ઇકો સરણં, સીયત્તાણં વ દિગનાહો. ૧૮૦

ત્યારે વિમળે દેવીની પ્રાર્થના કરીને પોતાના મિત્રને મૂકાઓ-એ
વેળા તે ફિટકારો ખામી તણખલાથી પણ હલકો પડ્યો. ૧૭૫

તેમ છતાં વિમળ કુમાર ગાંભીર્ય ગુણથી સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રને પણ
જીતનાર કોઈ પ્રથમના માફકજ તેના તરફ જોતો રહી કોઈ વાતે પણ શુરસે
નહિ થયો. ૧૭૬

એક દિવસે કુમાર મિત્રના સાથે જિન મંદિરમાં જઈ ઋષભદેવ સ્વા-
મિની પૂજા કરી તેમની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો. ૧૭૭

હે શ્રી ઋષભનાથ, તારા પગના નખની કાંતિ જ્યવાન્ રહો કે જે
ભાવ શત્રુથી ખીધેલા ત્રણે જગતના જીવોને વજ્રપિંજરની માફક બચાવે છે. ૧૭૮

હે દેવ, તારા નિર્મળ ચરણકમળને જોવા માટે દરરોજ દૂર દેશથી
કલેશકંકાસ છોડીને રાજહંસની માફક ભાગ્યશાળી જનો દોડતા આવે છે. ૧૭૯

હે જગન્નાથ, ભારે ભવદુઃખની જાળથી ઘેરાયલા જીવોને તું જ
એક શરણ છે, જેમ તાઢથી પીડાતા જનોને સૂર્યજ શરણ છે. ૧૮૦

તિહુયણપહુ અમયંપિ વ, સમ્મં તુહ પવયણે પરિણયંમિ,
અજરામરમાવં સ્વલુ, લહંતિ લહુ લહુયકમ્માણો. ૧૮૧

દેવ વરનાણ દંસણ, દુહાવિ તુહ દંસણેણ દેહીણં,
નીરેણ સવરાણ વ, સ્વણેણ સ્વય મેહ માલિનં. ૧૮૨

તુહ સંમરણેણ સામિય, કિલિઠ કમ્મોવિં સિજ્ઞણ જીવો,
કિં નહુ જાયહ કણગં, લોહંપિં રસસ્સ ફરિસેણં. ૧૮૩

પહુ તુહ ગુણ યુણેણં વિમુદ્ધચિત્તાણ ભવિયસત્તાણ,
ઘણનીરેણ વ જંબૂ, ફલાહં વિગલંતિ પાવાહં. ૧૮૪

દંસણ પવણે નયણે માલં માલં હવેહ તુહ નમણે,
તા પચ્ચક્કલીમાવં, લહુ મહ તિજઈસ વિયરેસુ. ૧૮૫

હય સંયુઓ સિ દેવિંદ વિંદ વંદિય જુગાહ જિણચંદ,
મહદેસુ નિપ્પકંપં, ભવે ભવે નિયપ્પ મર્ષિ. ૧૮૬

હે ત્રિભુવનના પ્રભુ, અમૃતના માફક તારૂં પ્રવચન સમ્યક્પણે પર-
બ્રુમતાં લઘુકર્મીં જીવો થોડાજ વખતમાં અજરામરપદ પામે છે. ૧૮૧

હે ઉત્તમ જ્ઞાનદર્શનવાળા દેવ, પાણીથી જેમ વસ્તુ' મેલ ધોવાય તેમ
દ્રવ્ય તથા ભાવથી તારા દર્શન કરતાં પ્રાણિઓતું પાપ મેલ નાશ પામે છે. ૧૮૨

હે સ્વામિન્ તારૂં સ્મરણ કરવાથી કિલિષ્ટકર્મીં જીવ પણ સિદ્ધ થાય
છે. કેમકે રસાયનના સ્પર્શથી લોહ પણ સુવર્ણપણું શું નથી પામતું કે? ૧૮૩

હે પ્રભુ, તારા ગુણ સ્તવવાથી નિર્મળ ચિત્તવાળા ભવ્ય પ્રાણિઓના
પાપ ગળે છે, જેમકે વરસાદના પાણીથી જાંબૂના ફળો ગળે છે. ૧૮૪

હે ત્રિજગતના ઇશ, મારા નેત્ર તને જોવા આતુર છે, અને મારૂં
બાલ તને નમવા તૈયાર છે માટે તું મને જલદી પ્રત્યક્ષ થા. ૧૮૫

હે દેવેન્દ્રના સમૂહથી વાંદેલા યુગાદિ બિનેશ્વર, હું તારી આ રીતે
સ્તુતિ કરૂં છું, તેથી ભવોભવ તારા પગોની અવિચળ લકિત આપ. ૧૮૬

एवं जा धवलनरिंद, नंदणो धुणिय पढमजिणचंदं,
चंदु व्व विमललेसो, पंचंगं कुणइ पणिवायं. १८७

ता तव्वेलं पत्तो, बहुखेयर परिगओ रयणचूडो,
तं सुणिय विमल विहियं, थयं पहिटो भणइ एवं. १८८

भो साहु साहु सुपुरिस, नित्थिन्नो ते भवोयही एस,
जस्से रिसा जिणिंदे, भत्ती विप्फुरइ अकलंका. १८९

तत्तो नमिच्चु देवं, परुप्परं वंदणाइयं काउं,
मणिपीढियाइ वाहिं, हिठा ते दोवि उवविठा. १९०

अह पुच्छिय तणुकुसलं, सयरिंदो भणइ भो महाभाग,
जं मह काल विलंबो, जाओ हेवं सुणसु तत्थ. १९१

तइया तुम्ह सयासा, पत्तो सपुरंमि पणमिया पियरो,
अभिनंदिओ य तेहिं, हरिसं सुयपुन्न नयणेहिं. १९२

આ રીતે ધવલ રાબના કુમારે ચંદ્રના માફક નિર્મળ લેશ્યાવાન્ થઈ આદીશ્વરની સ્તુતિ કરી પંચાંગ નમસ્કાર કર્યો તેટલામાં તેજ અવસરે ત્યાં ઘણા વિદ્યાધરેની સાથે રતનચૂડ આવી પહોંચ્યો, તેણે વિમળે કરેલો ક્તવ સાંભળ્યો, તેથી તે હર્ષ પામી આ રીતે બોલ્યો. ૧૮૭-૧૮૮

હે સત્પુરૂષ, તે બહુ સાફ કર્યું, તારા સંસાર સમુદ્રનો છેડો આવ્યો છે કે જેના ચિત્તમાં જિનેશ્વર ભિપર આવી અકલંક ભક્તિ ઉલ્લસી રહી છે. ૧૮૯

પછી દેવને નમીને તે અરસપરસ પ્રણામાદિત્ત કરી બાહેરની મણિ-પીઠિકાપર હરિત થયા થકા તે બન્ને જણ બેઠા. ૧૯૦

હવે શરીર સંખંધી સુખસાતા પૂછી વિદ્યાધરેંદ્ર બોલ્યો કે હે મહા ભાગ, મને આટલો કાળ વિલંબ કેમ થયો તેનું કારણ સાંભળ. ૧૯૧

ત્યારે તારી પાસેથી રવાને થઈ હું મારા નગરમાં ગયો અને માખાપને પગે પડ્યો એટલે તેમણે આંખમાં હર્ષનાં આંસુ લાવી આશીષ આપી. ૧૯૨

અક્કંતે તંમિ દિળે, મહ સયળગયસ્સ સરિયજિણગુરુણો,
નિદ્દા ગયા નિસાણ ય, દવ્વઓ ભાવઓ નડળ. ૧૯૩

મો યુવળે સરમત્તય, ડઠસુ એવં સુણંતઓ વયળં,
બુદ્ધો નિણ્મિ પુરઓ, રોહિણિં પમુહાઠ વિજ્ઞાઓ. ૧૯૪

તુહ ધીર ધમ્મથિરભાવ, રંજિયા પુત્રપેરિયા અમ્હે,
સિદ્ધાઠ ત્તિ મણિત્તા, મહ અંગે અણુપવિઠાઓ. ૧૯૫

તો સયલ સ્વેયરેહિં, વિહિઓ મે સ્વયરચક્કિ અમિસેઓ,
વોલીણા કેવિ દિણા, નવરજ્જં સંઠવંતસ્સ. ૧૯૬

સુમરિય તુહ આણસં, પરિભામિઓ મૂરિમંહલેસુ અહં,
દિઠો પગત્થ મણ, બુહસૂરી મૂરિસીસ જુઓ. ૧૯૭

કહિઓ તુહ બુત્તંતો, સયલો વિ હૂ તસ્સ સમ્પણસીહસ્સ,
તુમ્હાણ લુગ્ગહઠા, અદરા ઇહ સો પહ્ણ ઇ. ૧૯૮

ચાહ તે દિવસ પસાર થતાં રાતે હું દેવશુર સંભારી બિછાનામાં
સૂતો એટલે દ્રવ્યથી નિદ્રા આવી, પણ ભાવથી નહિ. ૧૯૩

બાંધમાં મેં સાંભળ્યું કે મને કેઈ કહે છે કે હે જિનેશ્વરના ભક્ત
ભઠ ભઠ, તે સાંભળી હું જાગીને બેવા લાગ્યો તો, શેહિણી પ્રમુખ વિદ્યાઓ
મારા સામે ભલેલી દેખાઈ. ૧૯૪

તેઓ બોલી કે, તારી ધર્મમાં દૃઢતા બેઈ અમે રંજિત થઈ તારા પુણ્યે
પ્રેરી થકી તને સિદ્ધ થઈ છીયે; એમ કહી તે મારા શરીરમાં પેઠી. ૧૯૫

ત્યારે બધા વિદ્યાધરોએ મને વિદ્યાધર ચક્રવર્તિપણુનો અભિષેક કર્યો,
તેથી નવું રાજ્ય સ્થાપન કરતાં આટલા દિવસ પસાર થયા છે. ૧૯૬

એટલામાં તારી ફરમાસ મને ચાહ આવી, તેથી ઘણા દેશોમાં હું
ફર્યો, ત્યારે એક ઠેકાણે મેં બુધસૂરિને ઘણા શિષ્યોથી પરિવરેલા બેયા. ૧૯૭

તેમને મેં તારો સ્વર્ણો વૃત્તાંત કહ્યો, તેથી તારાપર અનુબ્રહ્મ લાવી
તે પ્રભુ ઇહાં જલદી આવે છે. ૧૯૮

इय कारणाउ अहयं, कालविलंबेण कुमर इह पत्तो,
इह जा कहेइ खयरो, ता पत्तो तत्थ सो भयवं. १९९

उज्जाण पालएहिं, तुरियं वद्धाविओ धवलराओ,
विमल खयराइ सहिओ, पत्तो गुरुचरण नमणत्थं. २००

तिपयाहिणी करेउं, सपरियणो पणमिऊण गुरुपाए,
भत्तिभरपुल इयंगो, उवविठो उचिय देसंमि. २०१

अथ राजा गुरो रूपं, भुवनानंद दायकं,
साक्षा निरीक्ष्य निर्व्याजं, व्याजहार संविस्मयः २०२

भगव श्रीदशे रूपे, राजभारो चितेपि हिं,
कुतो वैराग्यतः पूज्यै, र्जगृहे दुष्करं व्रतं. २०३

अबबुध्य तत स्तेषां, प्रतिबोधं विशेषतः,
वाचस्पतिमति वाच, मुत्राचे ति यतिप्रभुः. २०४

આ કારણે હે કુમાર, મને કાળ વિલંબ થયો છે, એમ તે વિદ્યાધર
કહી રહ્યો. એટલામાં તો તે ભગવાન આવી પહોંચ્યા. ૧૯૯

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકોએ ધવલ રાબને તરત વધામણી આપી, તેથી
તે વિમળ તથા વિદ્યાધર બગેરેને સાથે લઈ શુરને નમવા આંચો. ૨૦૦

તે ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિજન સાથે ભક્તિથી રોમાંચિત અંગ-
વાળો થઈ શુરના પગે લાગી ઉચિત દેશમાં ગેઠો. ૨૦૧

હવે રાબ શુરનું જગતને આનંદકારી રૂપ ભેધને વિસ્મય પામી નિ-
ષ્કપટથી બોલ્યો કે હે ભગવન-આવું રાજપદ યોગ્યરૂપ છતાં તમે શા વૈરા-
ગ્યથી આ દુષ્કર વ્રત લીધું છે? ૨૦૨-૨૦૩

ત્યારે વૃહસ્પતિ તુલ્ય બુદ્ધિવાળા ચતીશ્વર તે વાતથી તેમને વિશેષે
પ્રતિબોધ થશે એમ ધારી આ રીતે બોલ્યા:—૨૦૪

તસ્યાં તે દદશે તામ્યાં, વિશાલો માલપર્વતઃ,
રોલંબનીલકેશાલિ, વનરાજી વિરાજિતઃ ૨૧૧

અધસ્તા જ્ઞાલશૈલસ્ય, વરાપવરકદયા,
દદશે તઃ સ્ફુરધ્ધ્વાંતા, નાસિકાનામિકા ગુહા. ૨૧૨

તદ્ગુહાશ્રયિણા ગ્રાણા, મિથેન શિશુના સર્પે,
શિશ્વ્યા યુજંગતાનામ્યા, મંદો મૈત્રી મુદાકરોવ. ૨૧૩

દધ્યૌ બુધ સ્તુ શુદ્ધાત્મા, સતા મન્યસ્રિયા સહ,
આલાપોપિ ન યુક્તઃ સ્યા, ન્મિત્રતાયા સ્તુ કા કયા. ૨૧૪

તન્નુ મે યુજંગતા શ્લેષા, હેયા ગ્રાણ સ્ત્વસૌ ધ્રુવં,
સ્વક્ષેત્રાદ્રિગુહામધ્ય, વાસ્તવ્યો હૃતિ પાલનં. ૨૧૫

एवं द्यात्वा बुधः कृत्वा, ग्राणेन सह मैत्रिकां,
उभाभ्या मपि मंद स्तु, स्वस्वसद्य समेयतुः ૨૧૬

તે ક્ષેત્રના છેડે તેમણે એક મોટો બાહ નામનો પર્વત બેસે, કે જે
બમસ બેવા કાળા કેશની શ્રેષ્ઠરૂપ વનસ્પતિથી શોભિત હતો. ૨૧૧

.. બાહ પર્વતની નીચે બે ઓરડાવાળી અને અંદર અંધારાવાળી ના-
સિકા નામે શુદ્ધ તેમણે બેઠી. ૨૧૨

તે શુદ્ધમાં વસતા ગ્રાણ નામના બાળક સાથે તથા બુજંગતા નામની
બાળિકા સાથે મંદ કુમારે દોસ્તી બાંધી. ૨૧૩

.. બુધ કુમાર શુદ્ધ મનવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે, સંજ્ઞાનોને
પરાઈ સ્ત્રી સાથે બેસવું પણ યુક્ત નથી, તો મિલતાની વાત કેમ થશે? ૨૧૪

માટે મારે આ બુજંગતા વર્જ્ય છે. બાકી ગ્રાણ તો પોતાના ક્ષેત્રની
શુદ્ધમાં રહેનાર હોવાથી પાળન કરવા યોગ્ય છે. ૨૧૫

.. એમ ચિંતવી બુધે ક્રૂર ગ્રાણના સાથેજ દોસ્તી કરી, અને મંદે
બન્ને સાથે કરી. બાહ તેઓ પોતપોતાના ઘરે આવ્યા. ૨૧૬

અથો મુજંગતાદોષાત્, મુગંધાગ્રાણલંપટઃ,
અમંદમંદધી મંદઃ, પાપ દુઃખં પદેપદે. ૨૧૭

इतश्च यौवनारूढो विचारो बुधदारकः,
कथंचि भिरगाद् गेहाद्, देशदर्शन काम्यया. २१८

वहिरंगांतरंगेषु, भूरिदेशेषु भूरिज्ञः,
स भूरिकौतुको भ्रांत्वा, तदागा श्रिजमंदिरे. २१९

अथ तस्मिन् समायाते, मुदितौ धिषणाबुद्धौ,
संतुष्टं राजकं सर्वं, भृश मानंदितं पुरं. २२०

वृत्ते महाविमर्देन, तत आगमनोत्सवे,
सा सायि मैत्रिकातेन, घ्राणेन बुधमंदयोः २२१

ततः पितर मेकांते, विचारः प्रोचिवा निति,
तात घ्राणेन ते मैत्री, न भव्या शृणु कारणं. २२२

હવે ભુજંગતાના દોષથી ભારે મંદ બુદ્ધિવાળો મંદ મુગંધ સૂંધ-
વામાં લંપટ થઇ પગલે પગલે દુઃખી થવા માંડ્યો. ૨૧૭

આણીમેર બુધનો પુલ વિચાર યૌવન પામ્યો થકો દેશાંતરે ભેવાની
હચ્છાથી ધરથી જેમ તેમ કરી બાહર નીકળી પડ્યો. ૨૧૮

તે ભારે કૌતુકી હોવાથી બાહરના અને અંદરના ઘણા દેશોમાં ઘણી-
વાર ભ્રમીને આખરે પોતાના ઘરે આવી પહોંચ્યો. ૨૧૯

તે ઘરે આવતાં ધિષણ્ણ અને બુધ રાજ થયા, બધા સરહારો રાજ
થયા અને નગર પણ આનંદિત થયું. ૨૨૦

તે વખતે ભારે લીડથી તેનો આગમનોત્સવ કરવામાં આવ્યો અને
તેણે ઘ્રાણ સાથે બુધ અને મંદની તે મૈત્રી બાણી લીધી. ૨૨૧

ત્યારે પિતાને એકાંતમાં વિચારે કહ્યું કે, હે તાત, ઘ્રાણ સાથે તમારે
મૈત્રી રાખવી સારી નથી. તેનું કારણ સાંભળો. ૨૨૨

તહા હં તાત મંવાં ચા, ના પૃચ્છય નિરગાં ગ્રહાત્,
દેશાન્ દિદ્ધુ રન્નામ્યં, તાત દેશેષુ મૂરિષુ. ૨૨૩

અન્યદા ભવચક્રાણ્યે, સંપ્રાપ્તો હં મહાપુરે,
તત્ર રાજપથે પદ્ય, મેકાં પ્રવરસુંદરીં. ૨૨૪

તાં દૃષ્ટ્વા તાત જાતો હં, પ્રમોદપુલકાંકિતઃ
ચિત્ત માર્દ્રીં ભવેદ્ દૃષ્ટે, જ્ઞાવિજ્ઞાતોપિ સજ્જને. ૨૨૫

સાપિ માં વીક્ષ્વ સંજજ્ઞે, સિન્ને વ સુખસાગરે,
સિકતેવા મૃતસેકેન, પ્રાપ્તરાજ્યે વ હર્ષભાક્. ૨૨૬

તતઃ કૃતપ્રણામો હં, પ્રોક્તો દત્તાશિષા તયા,
ક સ્ત્વં વત્સ, મયા પ્યુક્તં, ધિષણાબુધમૂ રહં. ૨૨૭

અપૃષ્ટ્વા પિતરૌ માત, દેશકાલિકયા ગતઃ,
અથો સા માં પરિખ્વજ્ય, પ્રોચે હર્ષાશ્રુપૂર્ણહૃક્. ૨૨૮

તે વખતે હું તમોને તથા મારી માતાને પૂછ્યા વગર ઘરથી નીકળી
ગયો, તે દેશોને જોવા માટે ઘણા દેશોમાં ફર્યો. ૨૨૩

હવે એક વખતે હું ભવચક્ર નામના મહાનગરમાં આવી પહોંચ્યો,
ત્યાં રાજમાર્ગમાં મેં એક ઉત્તમ સ્ત્રી જોઈ. ૨૨૪

તેને જોઈને હું પ્રમોદથી રોમાંચિત થયો, કેમકે અજાણ્યા પ્રણ
સારા માણસને જોઈને ચિત્તમાં પ્રેમ આવે છે. ૨૨૫

તે સ્ત્રી પ્રણ મને જોઈને જાણે સુખસાગરમાં પડી હોય, અથવા અ-
મૃતથી સિંચાઈ હોય, અથવા તો રાજ્ય પામી હોય, તેમ હર્ષિત થઈ. ૨૨૬

ખાદ મેં પ્રણામ કર્યો એટલે તેણીએ આશીર્વા આપી અને પૂછ્યું કે,
તું કોણ છે, ત્યારે મેં પ્રણ કહ્યું કે, હું ધિષણા અને બુધનો પુત્ર છું. ૨૨૭

હું માતા, હું માખાપને પૂછ્યા વગર દેશ જોવાની ઇચ્છાથી ઇહાં આ-
વ્યો છું. ત્યારે તે મને બેઠીને આંખમાં હર્ષનાં આંસુ ભરી કહેવા લાગી. ૨૨૮

ધન્યા સ્મિ કૃતકૃત્યા સ્મિ, યદ્ દૃષ્ટસ્ત્વં મયા નઘ,
ત્વં ન જાનાસિ માં વત્સ, લઘુ શૃત્કો સિ ય ત્તદા. ૨૨૧

અહં હિ બુધરાજસ્ય, સર્વકાર્યેષુ સંમતા,
ધિષણાયા વયસ્યા સ્મિ, નામ્ના માર્ગાનુસારિતા. ૨૨૦

અતો મે ભાગિનેય સ્ત્વં, સુંદરં કૃતવાન સિ,
યદ્ દેશદર્શનાકાંક્ષી, નગરે ત્ર સમાગમઃ ૨૩૧

યેને દં નગરં દૃષ્ટં, મૂરિવૃત્તાંતસંયુતં,
તેન વત્સે ક્ષિતં સર્વં, મુવનં સચરાચરં. ૨૩૨

મયો ક્ત મંબ યદ્યેવં, ત ન્મે સંદર્શયા ધુના,
પુર મેત તથૈવાં વા, મમ સર્વ મદીદશદ. ૨૩૩

અથૈ કત્ર મયા દૃષ્ટં, પુરં તત્ર મહાગિરિઃ
તચ્છિસ્ત્રે તિરમ્યં ચ, નિવિષ્ટ મપરં પુરં. ૨૩૪

હે નિર્મલ કુમાર, હું ધન્ય અને કૃતકૃત્ય છું; કે તને મેં નજરે
હીઠો, કેમકે હે વત્સ! તું મને નથી ઓળખતો તે કેમજે તું નાનો હતો ત્યારે
હું તને મૂકીને ગએલ છું. ૨૨૬

પણ હું યુધ રાજાની સર્વ કામોમાં માનીતી અને ધિષણાની સખી
છું. મારૂં નામ માર્ગાનુસારિતા છે, માટે તું મારો બાણેજ થાય, તે સુંદર
કર્ત્ય કે દેશ જોવાની ઇચ્છાથી આ નગરમાં આવી ચડ્યો. ૨૩૦-૨૩૧

જેણે આ ધણા બનાવોથી ભરપૂર નગર જોયું, તેણે હે વત્સ, તમામ
ચરાચર વિશ્વ જોયું બહુવું. ૨૩૨

મેં કહ્યું કે, હે માતા, જો એમ હોય તો, મને હવે-આખું નગર
બતાવ, ત્યારે તેણીએ બધું મને બતાવ્યું. ૨૩૩

ત્યાં જોતાં જોતાં એક ઠેકાણે મેં ત્યાં એક બીજું પુર (૫૩) જોયું,
ત્યાં વળી મોહોટો પર્વત-જોયો અને તેની ટોચે વળી બીજું પુર જોયું. ૨૩૪

મયો ક્ત મંબ કિનામ, પુર મેત દવાંતરં,
કિનામા યં ગિરિ: કિંચ સિલ્લરે દશ્યતે પુરં. ૨૩૫

અંબા જગાદ વત્સે દં, પુરં સાત્વિક માનસં,
વિવેકો યં ગિરિ: શૃંગ, મમમત્તત્વ મિ ત્યદ: ૨૩૬

ઇદં તુ સુવનસ્થાતં, વત્સ જૈનં મહાપુરં,
તવ વિજ્ઞાત સારસ્થ, કથં પ્રવૃત્ત્યતાં ગતં. ૨૩૭

યાવ ત્સા કથયત્યે વં, તાત મહં સ્ફુટાક્ષરં,
તાવ જ્ઞાતોઽપર સ્તત્ર, વૃત્તાંત: શ્રૂયતાં સતુ. ૨૩૮

ગાદં પ્રહારનિર્મિત્તો, નીયમાન: સુવિહલ:,
પુરુષૈ વૈષ્ટિતો જ્યૈશ્ચિ, મયૈ કો રાજદારક: ૨૩૯

મયોક્તં દારક: કોયં, કિંવા માદપ્રહારિત:,
કુત્ર વા નીયતે લગ્ના:, કેચામી પરિચારકા: ૨૪૦

ત્યારે મેં કહ્યું હે માતા, આ અંદરના પુરતું શું નામ છે તથા આ પર્વત અને તેના ઠોચે કેખાતા પુરતું શું નામ છે? ૨૩૫

તે માતા ઓલી કે હે વત્સ, આ સાત્વિકમાનસ નામે પુર છે અને તેમાં આ વિવેક નામે પર્વત છે, અને તેતું આ અમમત્તત્વ નામે ટુંક છે. ૨૩૬

આ જો જગદ્વિખ્યાત જૈન નામતું મહાનગર છે, તું તો તમામ સાર સમજે છે, માટે કેમ ખૂંધે છે? ૨૩૭

આ રીતે હે તાત, તે ખુલ્લી વાણીથી મને કહેવા લાગી તેટલામાં ત્યાં એક બીજો બનાવ બન્યો તે સાંભળો. ૨૩૮

મેં એક રાજબાળક સખત પ્રહારથી મરાયલો અને કેદ કરીને લઇ જવાતો હોવાથી વિર્ણ જાનેલો અને લોકોના ઠોળાથી વીંટાયલો બોલ્યો. ૨૩૯

મેં કહ્યું કે આ બાળક કોણ છે, શામાટે તેને સખત માર મારવામાં આવ્યો છે કયાં લઇ જવાય છે અને તેના પડખે ચાલનારા કોણ છે? ૨૪૦

અંધિકા સ્માહ હે વત્સ, વિદ્યતે ત્ર મહાગિરૌ,
રાજા ચારિત્ર ધર્માશ્રયો, યતિ ધર્મ શ્ર તત્સ્રુતઃ ૨૪૧

તસ્યા યં સંયમો નામ, પુરુષઃ પ્રૌઢ પૌરુષઃ,
एकाकी च कचित् दृष्टो, महामोहादिशत्रुभिः ૨૪૨

बहुत्वा दथ शत्रुणां, प्रहारैर्जर्जरीकृतः,
अयं निःसारितो वत्स, रणभूमेः पदातिभिः ૨૪૩

प्रक्षिप्य दोलिकायां च, नीयते सौ स्वमंदिरे,
अस्य चा त्र पुरे जैनै, सर्वे तिष्ठन्ति बांधवाः ૨૪૪

ततो हं कौतुकाक्षिप्त, स्ताત मात्रासमं क्षणात्,
तेषा म्णુ समाकृतो विवेक गिरिमस्तके. ૨૪૫

अथ तत्र पुरे जैनै, राजमंडल मध्यगः,
दृष्ट्वा श्रित्तसमाधाने, मंडपे स महानृपः ૨૪૬

તે માતા બોલી કે હે વત્સ, આ મહાપર્વતમાં આશ્રિતધર્મ નામે સ-
જા છે તેના યતિધર્મ નામે પુત્ર છે. ૨૪૧

તે યતિધર્મનો આ સંયમ નામે ભારે બળવાન પુરુષ છે, તેને મહા-
મોહ વગેરે શત્રુઓએ કોઈક વેળા એકલો બોયો. ૨૪૨

તે શત્રુઓ સંખ્યામાં ઘણા હોવાથી તેમણે એને ઘા મારી જર્જર
કરી નાખ્યો તેથી પાયદળ સૈનિકોએ તેને રણભૂમિથી બહાર આણ્યો છે. ૨૪૩

તેને કોળીમાં નાંખીને તેના ઘરે લઈ જાય છે કેમકે આ જૈનપુરમાં
તેના ઘણા બાંધવો રહેલા છે. ૨૪૪

ત્યારે હું કૌતુકથી હે તાત, તે માતાની સાથે તરત તેમની પાછળ
વિવેક પર્વતની ટોચે ચડી ગયો, ત્યાં મેં શ્રિત્ત સમાધાન નામના મંડપમાં
રાજમંડળની વચ્ચે તે મહારાજને બેઠેલો બોયો. ૨૪૫-૨૪૬

સત્યશૌચ તપસ્ત્યાગ, વ્રહ્માર્કિચનતાદયઃ,
અન્યેપિ મંડલાધીશા અંવયા દર્શિતા મમ. ૨૪૭

इतश्च तै र्नरै स्तूर्णैः, समानीतः स संयमः,
दर्शितोऽस्य-नरेंद्रस्य, वृत्तांतश्च निवेदितः २४८

तद्धेतुकं स्तत स्तात, मोहचारित्रभૂभुजोः
तदा महाहवो जज्ञे, विश्वस्यापि भयंकरः २४९

ક્ષણા ચ્ચારિત્ર ભૂપાલઃ, સબલો બલશાલિના,
જિગ્યે મોહનરેંદ્રેણ, નદ્વા સ્વસ્થાન માશ્રયત્. ૨૫૦

ततः परिणतं राज्यं, महामोहं महीपतेः,
चारित्रं धर्मराजं स्तु, निरुद्धो भ्यंतरे स्थितः २५१

માર્ગાનુસારિતા વાદીવં, દષ્ટં વત્સ કુતૂહલં,
સ્પષ્ટં દૃષ્ટં મયા પ્યુક્ત, મંબિકાયાઃ પ્રસાદતઃ ૨૫૨

સત્ય, શૌચ, તપ, ત્યાગ, બ્રહ્મ, અને અર્કિચનતા વગેરે ખીજા માં-
ડણિક રાજાઓ પણ મને તે માતાએ બતાવ્યા. ૨૪૭

આણીમેર તે માણસોએ આણેલો સંયમ તે રાજાને બતાવવામાં આ-
વ્યો અને સઘળો વૃત્તાંત તેને કહેવામાં આવ્યો તેથી તે કારણે મોહ અને
ચારિત્ર રાજાનો તે વખતે જગતને પણ બધ પમાડનાર મહા યુદ્ધ થયું.
૨૪૮-૨૪૯

થોડી વારમાં સેના સહિત ચારિત્ર રાજા બળવાન મોહ રાજાએ હુ-
રાવ્યો એટલે તે નાશી પોતાના કિલ્લામાં ભરાયો. ૨૫૦

ત્યારે મોહ રાજાનું રાજ્ય સ્થપાયું અને ચારિત્રધર્મ રાજા જે અં-
દર ભરાઈ બેઠો હતો તેનાપર ઘેરો ઘાલવામાં આવ્યો. ૨૫૧

માર્ગાનુસારિતા માતા બોલી કે હે વત્સ, તે આ કુતૂહળ જોયું?
ત્યારે મેં કહ્યું કે હા. તમારી મેહેરબાનીથી બરેબર જોયું. ૨૫૨

કેવલં કલહસ્યા સ્ય, મૂલ મંત્ર પરિસ્ફુટં,
અહં વિજ્ઞા તુ મિચ્છામિ, પ્રોવેં વા મૃણુ પુત્રક. ૨૫૩

રાગકેશરિ રાજસ્ય, મંત્રી પ્રોત્સાહ સાહસઃ
ત્રૈલોક્યા મપિ વિષયા, મિલાષ इति વિશ્રુતઃ ૨૫૪

અનેન મંત્રિણા પૂર્વે, વિશ્વસાધન હેતવે,
માનુષાણિ પ્રયુક્તાનિ, પંચા સ્ત્રીયાનિ સર્વતઃ. ૨૫૫

સ્પર્શનં રસના ગ્રાણં, દક્ શ્રોત્ર મિતિ નામતઃ,
જગજ્જય પ્રવીણાનિ, વિષાદૈતવલાનિ ચ. ૨૫૬

કવાપિ તાન્ય મિમૂતાનિ, સંતોષેણ પુરા કિલ,
ચારિત્રધર્મ રાજસ્ય, મંત્રપાલેન લીલયા. ૨૫૭

તન્નિમિત્તઃ સમસ્તો યં, જાતો મીષાં પરસ્પરં,
કલહો વત્સ સાટોપ, મંતરંગમહીમુજાં. ૨૫૮

પણ હે માતા, આ કલ્યાણનું મૂળ શું છે તે ખુલ્લી રીતે હું જાણવા ઇચ્છું છું. ત્યારે માતા બોલી કે હે પુત્ર, સાંભળ. ૨૫૩

રાગકેશરિ રાજનો ભારે સાહસિક અને ત્રણે જગતમાં પ્રસિદ્ધ વિષયાભિલાષ નામે મંત્રી છે. ૨૫૪

એ મંત્રિએ પહેલાં જગતને સાધવા માટે પોતાના પાંચ માણસોને બંધુસ તરીકે સર્વ સ્થળે મોકલાવ્યા. ૨૫૫

તેમનાં નામ આ પ્રમાણે છે:—સ્પર્શન, રસના, શ્રાવણ, દક્, અને શ્રોત્ર એ પાંચે જગતને જીતવામાં પ્રવીણ અને અનુપમ બળવાળા છે. ૨૫૬

તે પાંચે જણને કોઈક સ્થળે ચારિત્રધર્મ રાજના સંતોષ નામના મંત્રિએ પૂર્વે રમતમાં અપમાનિત કર્યા. ૨૫૭

તેના કારણે એ અંતરંગ રાજ્યોનો પરસ્પર આ બેસવાળો કલહ જાણે થયો છે. ૨૫૮

મયા વાચ્ય થ પૂર્ણ મે, દેશ દર્શન કૌતુકં,
સાંપ્રતં તાતપાદાનાં, સમીપે ગંતુ મુત્સુકઃ ૨૫૧

માત્રો ક્તં ગમ્યતાં વત્સ, નિરૂપ્ય જનચેષ્ટિતં,
અહ મમ્યા ગમિષ્યામિ, તત્રૈવ તવ સન્નિધૌ. ૨૬૦

તતો હ મામમં ક્ષિપ્તં, નિશ્ચિત્યે દં પ્રયોજનં,
તત સ્તાતા મુના મૈત્રી, વ્રાણેન ન તવો ચિતા. ૨૬૧

યાવ ભિવેદય ત્યેવં, વિચારો નિજવીજિને,
માર્ગાનુસારિતા તાવ, દાગાદ્ ધવલમૂપતે. ૨૬૨

સમર્થિતં તયા સર્વે, વિચારકથિતં વચઃ,
ત્યજામિ વ્રાણ મિત્યેવં બુધસ્યાપિ હૃદિ સ્થિતં. ૨૬૩

ઈતો ભુજંગતાયુક્તો, વ્રાણ લાલન લાલસઃ,
મંદઃ સુગંધિ ગંધાનાં, સદાન્વેષણ તત્પરઃ ૨૬૪

હું બાલ્યો કે દેશો ભેવાતું માફ કૌતુક હવે પૂર્ણ થયું, હવે હું
મારા બાપના પાસે જવા ઉત્સુક થયો છું. ૨૫૬

માતા બોલી કે હે પુત્ર, ખુશીથી બા. હું પણ આ લોકો શું કરે
છે તે બોધને ત્યાંજ તારી પાસે આવનાર છું. ૨૬૦

ત્યારબાદ હું તરતજ આ પ્રયોજન નક્કી કરીને ઇડિં આપ્યો છું,
માટે હે તાત, આ વ્રાણ સાથે તમારે મૈત્રી રાખવી ઉચિત નથી. ૨૬૧

આ રીતે વિચાર પોતાના બાપને કહેતો હતો એટલામાં તો ત્યાં હે
ધવલ રાજન્, માર્ગાનુસારિતા આવી પહોંચી. ૨૬૨

તેણે વિચારની કહેલી સઘળી વાત ફરીને કહી મજબૂત કરી. ત્યારે
બુધના મનમાં આબુધ કે વ્રાણને છોડી દઉં. ૨૬૩

આણીમેર મંદ કુમાર ભુજંગતાવાળો થઈ વ્રાણને લાડ લડાવવામાં
મરશુલ થયો થકો અને સુગંધિ ગંધેને હમેશાં શોધતો થકો તેજ નગરમાં

તત્રૈવ નગરે બ્રામ્યન્, લીલાવત્યા નિજસ્વમુઃ
દેવરાજસ્ય માર્યાયા, યયૌ ગેહે કદાચન. ૨૬૫

સપત્ની પુત્ર ધાંતાર્થે તસ્મિન્નેવ ક્ષણે તયા,
આત્તો હૌંવકરાદ્ ગંધ, સંયોગો મારણાત્મકઃ ૨૬૬

તાં ગંધપુટિકાં દ્વારે મુક્ત્વા લીલાવતી મૃદે,
પ્રવિશેષ સ ચ પ્રાપ્તો મંદઃ સા તેન વીક્ષિતા. ૨૬૭

તતો મુજંગતા દોષાત્, છોટયિત્વા પુટી મસૌ,
તાન્ ગંધાન્ સહસા જિઘ્રત્, પ્રાગૈ શ્ચ મુમુચે ક્ષણાત્ ૨૬૮

તં મંદં વ્રાણદોષેણ, વિપન્નં વીક્ષ્ય શુદ્ધધીઃ,
વિરક્તઃ પ્રાવ્રજત્ ધર્મ, ઘોષાચાર્યાતિકં બુધઃ. ૨૬૯

સ ક્રમેણ સમસ્તાંગો, પાંગપૂર્વં વિશારદઃ,
અનેકલઙ્ઘિવાર્યઙ્ઘિઃ, સંપ્રાપ્ત સૂરિર વૈભવઃ ૨૭૦

બમતો રહી પોતાની બેન લીલાવતી કે જે દેવરાજની ભાર્યા થઇ હતી તેના ઘરે કેઈ વેળા ગયો. ૨૬૪-૨૬૫

તે અવસરે તેણીએ ત્યાં પોતાની સોકયના પુત્રને મારવા માટે કેઈ ચાંડાળના હાથે સુ'ધવાથી મારી નાખનાર ગંધસંયોગ આણી રખાવ્યો હતો. ૨૬૬

હવે તે ગંધપુટિકાને હરવાબપર મેલી લીલાવતી ઘરમાં ગએલી હતી, તેટલામાં તે આવેલો અને તેણે તે ગંધની પુડી બેઠ. ૨૬૭

ત્યારે ભુજંગતાના (શોકીનપણાના) દોષે કરીને તે તેને છોડીને તે માંના ગંધદ્રવ્યને ઝટ ઢઈ સુ'ધતો થકો તરત મરણ પામ્યો. ૨૬૮

તે મ'દને વ્રાણના દોષથી મરેલો બેઠને શુદ્ધ બુદ્ધિવાન્ બુધ વૈરાગ્ય પામી ધર્મવોષ સૂરિ પાસે હીક્ષિત થયો. ૨૬૯

તે અનુક્રમે બધા અંગ-ઉપાંગ અને પૂર્વ બહુ હુશીયાર થયો, અને અનેક લઙ્ઘિએલ મેળવી સૂરિપદને પામ્યો. ૨૭૦

વિહર ન્ન સંપ્રાપ્તઃ, સ ઇષો હં નરેશ્વર,
વ્રતહેતુઃ પુત્ર જૈન્ને, તન્ મે મંદસ્ય ચોષ્ટતં. ૨૭૧

તત્ શ્રુત્વા વિસ્મયસ્મેર. લોચનો ધવલો નૃપઃ,
વિમલાશ્ચા જનાઃ સર્વે, કૃતાંજલય ઋચિરે. ૨૭૨

અહો ભગવતાં રૂપ, મહો મધુરિમા ગિરાં,
અહો પરોપકારિત્વ મહો વોષન ચાતુરી. ૨૭૩

અહો સદા સ્વયંબોધ, વંધુરૈક ધુરીણતા,
યદ્વા ભગવતો મુષ્ય, ચરિત્રં સર્વ મપ્યહો. ૨૭૪

અહ સગિસેસં રાયા, સંવેગગઓ પયંપણ કુમરં,
તં વચ્છ ગિણ્દ રજ્જં, વયં તૂ દિવસં ગહિસ્તામો. ૨૭૫

મળઈ કુમારો કિં તાય, તુહ અહં ઇહ અણિઠઓ તણઓ,
રજ્જપયાણ મિસેજં, જેણ મિમં સિવસિ ભવઅવહે. ૨૭૬

તે વિચરતો થકો ઇહાં આવેલો આ હું પોતે છું, માટે હે નરેશ્વર !
મારે વ્રત લેવાનો હેતુ એ મંદનો બનાવ છે. ૨૭૧

તે સાંભળીને ધવલ રાજા વિસ્મયથી આંખો વિકસિત કરવા લાગ્યો,
અને વિમળ વગેરે સર્વે જનો અંજળિ કરીને નીચે સુજળ યોદ્ધવા લાગ્યા:-

અહો આ પૂજ્ય આચાર્યનું કેવું સુંદર રૂપ છે! કેવી વાણીની મી-
ઠાશ છે! કેવું પરોપકારિણું છે! કેવી પ્રતિબોધ આપવાની કળા છે! અને
કેવી હમેશાં પોતાનેજ સમજાવવામાં તત્પરતા છે! અથવા તો આ પૂજ્ય મ-
હાત્માનું સઘળું ચરિત્રજ કેવું ભવ્ય છે? ૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪

હવે રાજા વિશેષ સંવેગ પામીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે હે વત્સ,
તું રાજ્ય સંભાળ, અને અમે દીક્ષા લેશું. ૨૭૫

કુમાર યોદ્ધો કે તાત, શું હું તમારો અનિષ્ટ પુત્ર છું કે રાજ્ય
દેવાની મિથે કરીને મને ભવરૂપ રૂવામાં નાખો છો? ૨૭૬ . . .

તં મુણિય મળે તુઠો, ધવલો વિમલસ્સ ઢહરયં બંધું,

કમલં કયલદલક્લં, નિયરજ્જમરંમિ સંઠવહ્. ૨૭૭

વિમલ કુમારેણ સમં, અંતેહર પઠરમંતિ માહ જુઓ,

સિરિ બુહસૂરિસયાસે, ગિણ્હ દિક્લં ધવલરાઓ. ૨૭૮

ઇત્યંતરંમિ નઠો, મુઠી બંધિતુ વામદેવો સો.

મા હુ કુમારો દિક્લં, બલાવિ મં ગાહ્હસ્સ ત્તિ. ૨૭૯

કુમર મુણિણાવિ કિમિણં તિ પુચ્છિઓ જંપણ સમણસીહો,

વિમલ અનિમ્મલ ચરિણિમિણા કિં પુચ્છિણં તે. ૨૮૦

નિયકજ્જ વિગ્ગજળગે, ઇમસ્સ ચરિણ વહીરણં કુણંસુ,

ઇયરોવિ આહ એવં, જં પુજ્જા આણવંતિ ત્તિ. ૨૮૧

અહ કયકિચ્ચં અપ્પં, મન્નંતો રયણચૂહ ચયરિંદો,

નમિહં ગુરુપયકમલં, સંપત્તો નિયયનયરંમિ. ૨૮૨

તે સાંભળી ધવલ રાજા મનમાં રાજી થઈને વિમળનો નાનો ભાઈ
કમળ કે જે કમળદળ સમાન નેત્રવાળો હતો તેને રાજ્યનો ભાર સોંપતો
હવો. ૨૭૭

પછી વિમળ કુમાર તથા રાણીઓ નગરજન અને મંત્રિઓ સાથે
બુધ સૂરિના પાસે ધવલ રાજા હીક્ષા લેતો હવો. ૨૭૮

એ વખતે વામદેવ વિચારવા લાગ્યો કે રાજેને કુમાર મને ભેર કરી
હીક્ષા અપાવે તેથી મૂઠો જાંઘીને લાંથી નાશી ગયો. ૨૭૯

કુમાર મુનિએ પણ આતું શું કારણ હશે તે શુરને પૂછતાં તે બોલ્યા
કે હે વિમળ ! આ મહિન ચરિત્ર પૂછવાતું તારે શું કામ છે ? ૨૮૦

પોતાના કામમાં વિશ્વ કરનાર એના ચરિત્રનો તું ફરકાર જ મકર,
ત્યારે વિમળ બોલ્યો આપ પૂજ્યતું વચન મારે પ્રમાણુ છે. ૨૮૧

હવે રત્નચૂડ વિદ્યાધર પોતાને કૃતકૃત્ય થયો માનીને શુરના ચરણે
નમીને પોતાના નગરે ગયો. ૨૮૨

ચિંતઈ કુમારસાહુ, કયન્નુસિર સેહરો કયાવિ મળે,
પરહવ યારપરત્તં, અહો અહો રયણચૂહસ્ત. ૨૮૩

પદમજિણ નાહદંસણ, પવર વરત્તાઈ જેણ પદમંપિ,
મવમીમ કૂવ કુહરે, નિવહંતો રક્ષિઓ તહયા. ૨૮૪

સિરિ બુહ મુણિદ દંસણ, દંસણ પાયણેણ પુણ અહુણા,
અહયં તહ एस જણો, સિદ્ધિપુરી સંમુહો વિહિઓ. ૨૮૫

ઈય ચિંતંતો નિચ્ચં, કમેણ નિઠવિય અઠકમ્મમલો,
વિમલો તહ ધવલનિવો, અઈ વિમલપયં સમણપત્તો. ૨૮૬

તહયા સ વામદેવો, દિક્ષામાહણ મયા તયા નઠો,
કંચણપુરંમિ પત્તો, ઠિઓ ગિહે સરલસિઠિસ્ત. ૨૮૭

સિઠી સો ય અપુત્તો, તં સવ્વત્થવિ ગણેઈ પુત્તં વ,
અંતઃકર્ણાપિ દંસઈ, અહસરલો તસ્સ કુઠિલસ્ત. ૨૮૮

કુમાર સાધુ કૃતજ્ઞને શિરોમણિ હોવાથી એક વખતે મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે અહો રત્નચૂડના પરોપકારિપણાને રંગ છે. ૨૮૩

તેણે પૂર્વે મને પ્રથમ જિનેશ્વરના દર્શનરૂપ વરના (હોરડી) થી સંસારરૂપી ભયંકર ક્ષવામાં પડતો બચાવ્યો. ૨૮૪

અને હમણા વળી બુદ્ધ મુનીશ્વરના દર્શન કરાવીને મને તથા આ બધા જનોને સિદ્ધિપુરીના સન્મુખ કર્યા. ૨૮૫

એમ નિત્ય વિચારતો થકો તે અને ધવલ રાજા અનુક્રમે આઠ કર્મ ખયાલીને અતિ નિર્મળ પદને પ્રાપ્ત થયા. ૨૮૬

હવે વામદેવ તે વેળા દીક્ષા લેવરાવવાના ભયથી નાઠો થકો કંચનપુરમાં ગયો, ત્યાં જઈ સરલ શેઠના ઘરે રહ્યો. ૨૮૭

તે શેઠ અપુત્ર હોવાથી તેને પોતાના મુત્ર તરીકે ગણવા લાગ્યો અને તે કપડીને 'પોતાતું' ઢાટેહું' ધન પછુ તે સરલ શેઠે બતાવી દીધું. ૨૮૮

કહ્યાવિ સો નિસાણ, અંતદ્વણ મુક્તિણિત્તુ અન્નત્યા,

હટ્ટાણ ઠવઈ છન્નં, વહેરિઓ દંડપાસીઈ. ૨૮૯

તા ઝગઓ દિળયરો, મુઠો મુઠ તિ તેણ પુકારિયં,

મિલિઓ પમૂયલોઓ, સરલો જાઓ વિસન્નમણો. ૨૯૦

મા કુણમ્મ સિઠિ સેયં, લદ્ધો ચોરુ તિ મણિય પાસીઈ,

વંધિત્તુ વામદેવો, નીઓ નરનાહ પાસંમિ. ૨૯૧

કુવિણ્ણ તેણ વજ્જો, આણત્તો સરલસિઠિણા તત્તો,

દાઝણ પહૂયધળં, કહકહમવિ મોઝો ઇસો. ૨૯૨

તો નિંદિજ્જઈ લોણ, કયમ્મ ચૂદામણી ઇમો પાવો,

જેણ નિયજણયતુલ્લો, વીસસિઓ વંચિઓ સરલો. ૨૯૩

અન્નદિણે નિવગેહં, મિન્નં કેણાવિ સિદ્ધવિજ્જેણ,

નય લક્ષિઓ ય ઇસો, તો કુવિઓ નરવર્ઈ વાદં. ૨૯૪

તેથી એક વેળા રાતે વામદેવે કાટેલું ધન ખોદી કાઢી હાટથી બા-
હર છાતું સંતાડયું, તે ચોકીદારના ભેવામાં આવતાં તેમણે કાઢી લીધું. ૨૮૯

એટલામાં સૂરજ ઊઘ્યો એટલે વામદેવે પોકાર પાડ્યો કે ખાતર પ-
ડયું ખાતર પડયું ! તેથી ત્યાં ઘણા લોક મળ્યા અને સરલ પણ દિલગીર
થયો. ૨૯૦

ત્યારે ચોકીદારાએ કહ્યું કે હે શેઠ દિલગીર નહિ થાઓ, ચોર અમે
પકડયોજ છે, એમ કહી વામદેવને બાંધી તેઓ રાત્ર પાસે લઈ ગયા. ૨૯૧

રાત્રાએ કોપ કરી તેને મારવાનો હુકમ કર્યો, ત્યારે સરલ શેઠે વી-
નતી કરી બહુ ધન આપી જેમ તેમ કરીને તેને છોડ્યો. ૨૯૨

ત્યારે તે લોકોમાં નિંદાવા લાગ્યો કે આ પાપી તો કૃતમ્મનો સરકાર
છે, કે જેણે પોતાના પિતા તુલ્ય વિશ્વાસી સરલ શેઠને ઠગ્યો. ૨૯૩

અન્ય દિવસે કોઈકે વિદ્યાસિદ્ધ માણસે રાત્રાતું ઘર ફાડયું પણ તેનો
પત્તો લાગ્યો નહિ, ત્યારે રાત્ર બારે ગુસ્સે થયો. ૨૯૪

एयं तु वामदेवस्स, कम्म मियं जंपिडं तयं पावं,
ओबंधावइ सो वि हु, मरिडं पत्तो तमतमाण. २९५

તત્તો અણંતકાણં, મમિય મવે કહવિ લહિય નરજમ્મં,
હોઠં કયન્નુપવરો, સિવં ગઓ વામદેવો વિ. ૨૯૬

इत्येवं च कृतज्ञता गुणसुधां संतापनिर्व्यापिकां-
दुःमापा मजरामरास्पदकरीं प्रार्थ्यां बुधाना मपि,
पायं पाय मपायमुक्ततनवः स्फारीभवत्संमदा-
भो भव्या भवता निशं विमलवन् निःशेषवृष्णोज्झिताः २९७

इति विमलकुमार चरितं समाप्तं.

તે શાળાએ કહ્યું કે આ કામ વામદેવનુંજ છે, એમ કહી તે પાપિ-
ષ્ઠને ફાંસીએ અડાવ્યો, તેથી તે મરીને સાતમી તમતમા નારકીમાં ગયો. ૨૯૫

ત્યાંથી અનંતકાળ સૂધી સંસારમાં રહીને કેાકિ પ્રકારે મનુષ્યભવ
પામી કૃતજ્ઞ થઈ વામદેવ સુક્રિત પામ્યો. ૨૯૬

આ રીતે કૃતજ્ઞતા ગુણરૂપ સુધા કે જે સંતાપને ટાળનાર છે, હૃદય
છે, અજશમરપદ આપનારી છે, બુધ જનોને પણ પ્રાર્થનીય છે, તેને પામીને
અપાય કષ્ટથી નિરાળા રહી અને ભારે આનંદ પામીને હે બાળ્યો વિમળંકુ-
મારની માફક હમેશાં સંપૂર્ણપણે તૃષ્ણા રહિત રહો.

विमल कुमारनुं चरित्र समाप्तं यथुं.

(વિંશતિતમો ગુણઃ)

उक्तः कृतज्ञ इत्येकोनविंशतितमो गुणः, संप्रति विंशतितम
गुणः परहितार्थकारी, तत्स्वरूपं नामत एव सुगम-मत स्तस्य
धर्मशासौ फल माह.

કૃતજ્ઞપણા૩૫ એકવીશમે ગુણ કહ્યો, હવે પરહિતાર્થકારિ-
ણા૩૫ વીશમે ગુણ છે. તેનું સ્વરૂપ તેના નામથીજ જાણી શકાય
તેમ છે, માટે ધર્મ પ્રાપ્તિની આખતમાં તેનું જ્ઞ કહે છે.

(મૂઠ ગાથા.)

પરહિય નિરઓ ધન્નો—

સમ્મં વિન્નાય ધમ્મ સબ્ભાવો,

અન્નેવિ ઠવઙ્ગ મગ્ગે—

નિરીહચિત્તો મહાસત્તો. ૨૭

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

પરતું હિત સાધવામાં તૈયાર રહેનાર ધન્ય પુરૂષ છે, કેમકે
તે ધર્મવા ખરા મતલબને બરોબર રીતે જાણનાર હોવાથી નિઃસ્પૃહ
મહા સત્તવાન્ રહી બીજાઓને પણ માર્ગમાં સ્થાપે છે.

(ટીકા.)

યોદ્ધિ પ્રકૃત્યૈવ ધરેષાં હિતકરણે નિતરાં રતો ભવતિ, સ ધન્યો ધના-
ર્હિત્વાત્.

જે સ્વભાવેજ બીજાઓનું હિત કરવામાં અતિશય રક્ત હોય, તે
ધન્ય જાણવો અર્થાત્ તે (ધર્મરૂપ) ધનને પામવા યોગ્ય હોવાથી ધન્ય ક-
હેવાય છે.

સમ્યગ્વિજ્ઞાત ધર્મ સદ્ભાવો—યથાવત્ વુદ્ધધર્મતત્ત્વો ગીતાર્થો ભૂત ઇતિ-
ચાવત્ અનેના ગીતાર્થસ્ય પરહિતમપિ ચિકીર્ષત સ્તદસંભવ માહ.

સમ્યક્ રીતે ધર્મના સદ્ભાવને જાણનાર એટલે બરોબર રીતે ધર્મ-
ના તત્ત્વને સમજનાર અર્થાત્ ગીતાર્થ થએલો એણે કરીને અગીતાર્થ ને પ-
રહિત કરવા ઇચ્છતો હોય તોપણ તેનાથી તે થઈ શકે નહિ એમ જણાવ્યું.

તથા ત્વા ગમઃ

કિં તો ઇત્થો કઠયરં, જં સમ્મ મનાય સમયસન્નાવો,
અમં કુદેસણાણ, કઠયરાગંયિ પાઠેશ્. તિ.

જે માટે આગમમાં કહ્યું છે કે,

એનાથી બીજું દુઃખ ભરેલું શું છે કે જે શાસ્ત્રનો શો પરમાર્થ છે તે સમ્યક્ રીતે બહુયા વિના બીજાને ખોટો ઉપદેશ આપી ભારે કષ્ટમાં પાડે છે.

અન્યાનપિ અવિજ્ઞાત ધર્માન્ સદ્ગુરુ પાર્શ્વે સભાકર્ણિ તાગમ વચન
રચના પ્રવચ્ચૈઃ સ્થાપયતિ પ્રવર્તયતિ, જ્ઞાતધર્મા અ સીદતઃ સ્થિરીકરોતિ માર્ગે
શુદ્ધધર્મે ભીમ કુમારવત્.

ગીતાર્થ અએલો પુરૂષ બીજા અબહુ જનોને સદ્ગુરુ પાસે સાંભળેલ આગમના વચનોના પ્રપચ્ચથી માર્ગમાં એટલે શુદ્ધ ધર્મમાં સ્થાપે છે એટલે પ્રવર્તવા છે, અને બહુકારોમાં જે સીદાતા હોય તેમને સ્થિર કરે છે. ભીમ કુમારના માફક.

અનેન યતિશ્રાદ્ધ સાધારણેન પરહિતગુણ વ્યાખ્યાનપદેન સાધો રિવ
શ્રાવકસ્યાપિ સ્વભૂમિકાનુસારેણ દેશનાયાં વ્યાપ્રિયમાણસ્યા નુજ્ઞા માહ.

આ સાધુ અને શ્રાવકને સગળી રીતે લાગુ પડતા પરહિત ગુણના વ્યાખ્યાનપદથી સાધુ માફક શ્રાવકને પણ પોતાની ભૂમિકાના અનુસારે દેશનામાં પ્રવર્તવાની સંમતિ આપી છે.

તથાચોક્તં શ્રીપંચમાંગ દ્વિતીયશત પંચમોદેશકે

તદારૂવં નં મંતે સમણં વા માહર્ણવા પજ્જુવાસમાણસ્સ કિંફલા પજ્જુ-
વાસણા? ગોયમા, સવળફલા. સેણં મંતે સવળે કિંફલે? નાળફલે. સે જં
મંતે નાળે કિંફલે? વિન્નાળફલે. સેણં મંતે વિન્નાળ કિંફલે? પચ્ચક્કણ

ફલે. સેણં મંતે પચ્ચક્ષણે કિંફલે? સંજમફલે. સેણં મંતે સંજમે કિંફલે? અણ્ણહયફલે. एवं अण्हए तवफले. तवे वोदाण फले. वोदाणे अकिरिया फले. સેણં મંતે અકિરિયા કિંફલા? સિદ્ધિ પજ્જવસાણ ફલા પન્નસા ગોયમા.

જે માટે શ્રી પાંચમા અંગના બીજા શતકના પાંચમા ઉદ્દેશમાં કહ્યું છે કે,

હે પૂજ્ય, તેવા પ્રકારના અમણુ માહનની પર્યુપાસના કરતાં તેનું શું ફળ થાય? હે ઐતમ, પર્યુપાસનાથી શ્રવણુ થાય. શ્રવણુથી શું થાય? જ્ઞાન થાય. જ્ઞાનથી શું થાય? વિજ્ઞાન થાય. વિજ્ઞાનથી શું થાય? પ્રત્યાખ્યાન થાય. પ્રત્યાખ્યાનથી શું થાય? સંયમ થાય. સંયમથી શું થાય? અનાશ્રવ થાય. અનાશ્રવથી તપ થાય. તપથી નિર્જરા થાય. નિર્જરાથી અક્રિયા થાય; અક્રિયાથી સિદ્ધિ થાય.

ગાહા.

સવણે નાણે ય વિન્નાણે
પચ્ચક્ષણે ય સંજમે,
અણ્ણહए तवे चेव,—
वोदाणे अकिरिया चेव.

ગાથાનો અર્થ.

શ્રવણુ, જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, પ્રત્યાખ્યાન, સંયમ, અનાશ્રવ, તપ, વ્યવહાર, અને અક્રિયા (એ એકએકના ફળ છે).

अस्य सूत्रस्य वृत्तिः

તહારૂં મિત્યાદિ તથારૂં મુચિતસ્વભાવં કંચન પુરુષં શ્રમણં વા ત-
પોયુક્તં જ્વલક્ષણત્વા દસ્યો ત્તરણવંત મિત્યર્થઃ—માહનં વા સ્વયં હનન નિ-

વૃત્તાંત્વાત્ પરં પ્રતિ માહને તિવાદિનં-ઉપલક્ષણત્વા દેવ મૂલંગુણ યુક્ત મિતિ-
માવઃ-વાશ્વદો ત્ર સમુચ્ચયે-અથવા શ્રમણઃ સાધુઃ માહનઃ શ્રાવકઃ-શ્રવણ
ફલે તિ સિદ્ધાંત શ્રવણ ફલા-નાણ ફલ ત્તિ શ્રુતજ્ઞાન ફલ-શ્રવણા ધિધ
શ્રુતજ્ઞાન મવાચ્યતે-વિન્નાણફલ ત્તિ વિશિષ્ટ જ્ઞાનફલં શ્રુતજ્ઞાના દ્વિ દેયો-
પાદેય વિવેકકારિ વિજ્ઞાન મુત્પદ્યતે એવ-પચ્ચક્ષુણ ત્તિ વિનિવૃત્તિ ફલં
વિશિષ્ટ જ્ઞાનો હિ પાપં પ્રત્યાહયાતિ-સંજમ ફલ ત્તિ કૃત પ્રત્યાહયાસ્ય હિ
સંયમો ભવત્યેવ-અણ્ણહયફલ ત્તિ અનાશ્રવ ફલ સંયમવાન્ કિલં નવં કર્મ
નોપાદતે-તવફલ ત્તિ અનાશ્રવો હિ લઘુકર્મત્વા ત્તપસ્યતીતિ-બોદાણ ફલ
ત્તિ વ્યદાનં કર્મ નિર્જરણં તપસા હિ પુરાતનં કર્મ નિર્જરયતિ-અકિરિયા
ફલ ત્તિ યોગ નિરોધફલં કર્મ નિર્જરાતો હિ યોગનિરોધં કુરુતે-સિદ્ધિ પ-
જ્જવસાણ ફલ ત્તિ સિદ્ધિલક્ષણં પર્યવસાનફલં સકલફલ પર્યતર્વાત્ત ફલં
યત્યાઃ સા તથા-ગાહ ત્તિ સંગ્રહ ગાયા-પ્તરલક્ષણં ચૈતત્-વિષમાક્ષરપાદં
ચે-ત્યાદિહંદઃશાસ્ત્ર પ્રસિદ્ધ મિતિ.

આ સૂત્રની વૃત્તિનો અર્થ.

તથા૩૫ એટલે યોગ્ય સ્વભાવવાળા કેાઈ પુરૂષને-શ્રમણ એટલે તપ-
સ્વિને-એ ઓળખ બતાવનાર પદ હોવાથી એનો એ પરમાર્થ નીકળે છે કે
ઉત્તર ગુણવાર્ત્તને, માહન એટલે પોતે હણવાથી નિવર્તેલ હોવાથી બીબને
માહન (મ હણ) એમ બોલનારને, એ પદ પણ ઉપલક્ષણ વાચી હોવાથી તેનો
એ પરમાર્થ નીકળે છે કે મૂળ ગુણવાળાને-વા શબ્દ સમુચ્ચયાર્થે છે. અથવા
શ્રમણ એટલે સાધુ અને માહન એટલે શ્રાવક બણવો. તેની પર્યુપાસના શ્ર-
વણુક્ષ્ણા એટલે સિદ્ધાંત શ્રવણના ફળવાળી છે. શ્રવણ જ્ઞાનફળવાળું છે એટલે
શ્રુતજ્ઞાનના ફળવાળું છે. કેમકે શ્રવણથી શ્રુતજ્ઞાન થાય છે. તેનાથી વિજ્ઞાન
એટલે વિશિષ્ટ જ્ઞાન થાય છે, કેમકે શ્રુતજ્ઞાનથી હેય અને ઉપાદેયનો વિવેક
કરાવનાર વિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે. તેનાથી પ્રત્યાખ્યાન એટલે નિવૃત્તિ થાય

છે, કેમકે વિશિષ્ટ જ્ઞાનવાન પુરૂષ પાપનું વર્જન કરે છે. તેનાથી સંયમ થાય છે, કેમકે પ્રત્યાખ્યાન કરનારને સંયમ હોય છેજ. તેનાથી અનાશ્રવ થાય છે, જે માટે સંયમવાળો પુરૂષ નવાં કર્મ બાંધતો નથી. તેનાથી તપ કરી શકાય છે, કેમકે અનાશ્રવી હોય તે લઘુકર્મી હોવાથી તપ કરવા સમર્થ થાય છે. તપથી વ્યવહાર એટલે કર્મની નિર્ભરા થાય છે, કેમકે તપથી જુના કર્મ ક્ષય પમાડાય છે. તેનાથી અક્રિયા એટલે યોગનિરોધ થાય છે, કેમકે કર્મની નિર્ભરાથી યોગનિરોધ કરી શકાય છે. અને તેનાથી સિદ્ધિરૂપ છેલ્લું ફળ એટલે કે બધા ફળના અંતે રહેલું ફળ મળે છે.

ગાથા એટલે સંગ્રહ ગાથા છે. તેનું લક્ષણ વિષમ અક્ષર અને વિષમ ચરણવાળું ઇત્યાદિ છંદ શાસ્ત્રમાં પાઢરૂં છે.

શ્રી ધર્મ દાસગણિ પૂજ્યે રૂપદેશ માલાયા મપ્યુક્તં .

વંદઈ પદિપુચ્છઈ પજ્જુવાસણ સાહુણો સયયમેવ,
પદઈ મુણેઈ મુણેઈય, જણસ્સ ધમ્મં પરિકહેઈ. ત્તિ.

શ્રી ધર્મ દાસ ગણિ પૂજ્યે પણ ઉપદેશમાળામાં કહ્યું છે કે,

શ્રાવક હમેશાં સાધુઓને વાંદે, પૂછે, તેમની પરિપાસના કરે, ભણે, સાંભળે, ચિંતવે, અને બીજા જનને ધર્મ કહે પણ ખરો.

કિંવિશિષ્ટઃ સ નિત્યાહ-નિરીહચિત્તો નિઃસ્પૃહમનાઃ, સસ્પૃહો હિ શુદ્ધમાર્ગોપદેષ્ટાપિ ન પ્રવાસ્યતે.

કેવો હોઇને તે કહે છે-નિરીહચિત્ત એટલે નિઃસ્પૃહ મનવાળો હોઇને, કેમકે સસ્પૃહ હોઇ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરે તોપણ પ્રશંસાતો નથી.

તથાચોક્તં

પરલોકાતિગં ધામ, તપઃ શ્રુત મિતિ દ્વયં,
તદેવા ધિત્વનિર્લુપ્ત, સારં તૃણ લવાયતે.

જે માટે કહ્યું છે કે,

તપ અને શ્રુત એ જે પરલોકથી પણ અધિક તેજવાળા છે, પણ તેજ સ્વાર્થી અનેલા માણસના પાસે હોય તો નિઃસાર થઈ તણખલા તુલ્ય થાય છે.

કિમિત્યેવંવિધ ઇત્યાહ—મહાસત્ત્વ ઇતિ કૃત્વા, યતઃ સત્ત્વવતા મેવામી ગુણાઃ સંભવંતિ, તથાહિ—

પરોપકારૈ કરતિ નિરીહતા,
વિનીતતા સત્ય મતુચ્છ ચિત્તતા,
વિદ્યા વિનોદો નુ દિનં ન દીનતા,
ગુણા ઇમે સત્ત્વવતાં ભવંતિ—ઈતિ.

એવો કેમ હોય તે માટે કહે છે કે મહા સત્ત્વવાન્ હોય છે, તેથી કરીને, કારણ કે સત્ત્વવાન્ જનોમાંજ આવા ગુણો હોય છે. જેવા કે:-

પરોપકાર તત્પરતા, નિઃસ્પૃહતા, વિનીતતા, સત્યતા, ઉદારતા, વિદ્યા વિનોદિતા—અને હિંમેશાં અદીનતા, એ ગુણો સત્ત્વવાન્ પુરૂષમાંજ હોય છે.

મીમકુમાર કથા ચેયં.

કપિ શીર્ષ કદલ કલિતં, જિન ભુવન મુકેશરં શ્રિયા શ્લિષ્ટં,
કિંતુ જહસંગ મુકં, ઇહ ત્યિ કમલં વ કમલપુરં. ૧

તન્ના મવ દરિપાર્થિવ, કરટિ ઘટાવિ ઘટન પ્રકટવીર્યઃ,
ળયકાળળ કયવાસો, હરિ વ્વ હરિવાહ્ણો રાયા. ૨

ભીમ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

કાંગરારૂપ પત્રદળથી શોભતું, જિન મંદિરરૂપ કેશરાવાળું લક્ષ્મીથી સેવાયદ્રું છતાં જડના સંગથી રહિત એવું કમળના જેવું કમળપુર નામે ઇહાં નગર હતું. ૧

ત્યાં હુશ્મન રાજાઓના હાથીઓની ઘટાને તોડવામાં બળવાન્ અને નીતિરૂપ વનમાં વસનાર સિંહના જેવો હરિવાહન નામે રાજા હતો. ૨

પ્રાણેશા તસ્ય વભૂવ, માલતી માલતી મુરભિશીલા,
નિસ્સીમ અધીમપરો, વયારસારો મુજો ભીમો. ૩

અતિ શુદ્ધ બુદ્ધિ બુદ્ધિલ, મંત્રિસુતઃ પ્રેમવારિ વારિનિધિઃ
ભીમ કુમરસ્સ જાઓ, વરમિત્તો બુદ્ધિ મયરહરો. ૪

અન્યેયુઃ સ વયસ્યઃ, પ્રશસ્યવિનયો નયોજ્વલઃ સ્વશૃહાત,
કુમરો પમાય સમણ, સંપત્તો રાયપયમૂલે. ૫

અનમ નૃપપદ કમલં, તેન નિજાંકે ક્ષણં પરિષ્વજ્ય,
સંઠવિઓ પચ્છા પુણ, ઉવવિઠો ઉચિય ઠાળાંમિ. ૬

નરનાથ ચરણ યુગલં, સપ્રણયં નિજક મંક મારોપ્ય,
સંવાદ્દ ગયવાહં, નીલુપ્પલ કોમલ કરોહિં. ૭

મક્તિ મર નિર્મરાંગઃ, શૃણોતિ જનકસ્ય શાસનં યાવદ્,
ઉજ્જાણ પાલગેળં, તા વિન્નત્તો નિવો એવં. ૮

તેની માલતીના કૂલ જેવા મુગંધી શીળવાળી માલતી નામે રાણી
હતી, તેનો અગણિત કરુણામય ઉપકારમાં પરાયણ ભીમ નામે કુમાર હતો. ૩

તે ભીમ કુમારને અતિ પવિત્ર બુદ્ધિશાળી બુદ્ધિલ નામના મંત્રીનો
બુદ્ધિમકરધ્વજ નામે પ્રેમ પરિપૂર્ણ પુત્ર મિત્ર હતો. ૪

એક દિવસે મિત્રને સાથે લઈ ઉત્તમ વિનયવાળો અને નીતિનિયુષ્ઠ
કુમાર પોતાના ઘરથી પ્રભાતે નીકળી રાજના પાસે આવ્યો. ૫

ત્યાં આવી તે રાજના પગે પડ્યો એટલે રાજ્યે તેને જોળામાં જો-
સાડી ક્ષણભર લેટીને પછી નીચે જતાર્યો એટલે ઉચિત આસનપર બેઠો. ૬

પછી તે પોતાના નીલાકમલ જેવા કોમળ હાથોવડે પ્રીતિપૂર્વક રા-
જના ચરણ કમળને પોતાના જોળામાં લઈ તેમની ચંપી કરવા લાગ્યો. ૭

આ રીતે લક્ષિત કરતો થકો તે રાજનો હુકમ સાંભળતો હતો, તે-
વામાં ઉદાનપાળકે આવી રાજને નીચે મુજબ વધામણી આપી. ૮

દેવ નૃપ દેવવંદિત, પદારવિદોડરવિદ મુનિરાજઃ,
ભૂરિ વિણય સમેઓ, પત્તો કુસુમાકરુજ્જાળે. ૯

તત્ શ્રુત્વા ભૂમર્ત્તા, દત્ત્વા દાનં મહત્ મુદા તસ્મૈ,
વહુમંતિ કુમાર જુઓ, પત્તો ગુરુચરણ નમણત્યં. ૧૦

વિધિના વ્રતિતતિસહિતં, યતિપતિ મભિવંદ્ય નૃપતિ રાસીનઃ,
દુંદુભિ લદામસરં, ગુરુવિ એવં કહદ્ ધમ્મં. ૧૧

વિફલં પશો રિવાયુ, નૈરસ્ય નિત્યં ત્રિવર્ગશૂન્યસ્ય,
તત્રાપિ વરો ધર્મો, ય ત્તમૃતે સ્તો ન કામાયૌ. ૧૨

સ રજઃ કનક સ્થાલે, સિપતિ સ કુરુતેડ્મૃતેન પદશૌચં,
ગૃણ્ણાતિ કાચ શકલં, ચિંતારત્નં સ વિક્રીય. ૧૩

વાહ્યયતિ જંમશુંભન, કુંભિન મિંધનમરં સ મૃઢાત્મા,
સ્થૂલામલ મૂક્તાફલ, માલાં વિદલયતિ સૂત્રાર્થ. ૧૪

હે દેવ, રાજા અને દેવેથી વંદાયલા છે પાદારવિદ જેના એવા અર-
વિંદ નામે મુનીશ્વર ધણા શિષ્યો સાથે કુસુમાકર ઉદ્યાનમાં પધાર્યા છે. ૯

તે સાંભળીને રાજા હર્ષથી તેને મોટું દાન આપી ધણા મંત્રિ તથા
કુમારને સાથે લઈ ગુરૂના ચરણે નમવા આવ્યો. ૧૦

ત્યાં તે ધણા યતિઓથી પરિવરેલા તે યતીશ્વરને વિધિથી વાંદીને
બેઠો, એટલે ગુરૂએ હુંદુભિ જેવા ભગ્ના સ્વરે આ રીતે ધર્મ સંભળાવ્યો. ૧૧

જે માણસ હમેશાં ત્રિવર્ગ શૂન્ય રહેતો હોય તેનું આયુષ્ય પશુ
માફક નિષ્ફળ છે. તે ત્રણ વર્ગમાં પશુ ધર્મ સાધવો મુખ્ય છે, જે માટે તેના
શિવાય કામ અને અર્થ થતા નથી. ૧૨

જે માણસ ધર્મથી વેગળો રહી મનુષ્ય જન્મને ફક્ત કામ અને અ-
ર્થમાં પૂરું કરે છે, તે મૂઢ સોનાના થાળમાં ધૂળ નાખે છે, અમૃતથી પગ
પખાળે છે, ચિંતામણિને સાટે કાચનો કટકો ખરીદે છે, અંબાડીથી શોભતા
હાથી પાસેથી લાકડાંના બોળ ભીપડાવે છે, સૂતરના તાંતણા માટે મોટા નિ-

ઉન્મૂલ્ય સ કલ્પતરુઁ, ઘતૂરં વપતિ નિજગૃહેઽલ્પમતિઃ,
 નાવં સ જલધિમધ્યે, મિનતિ કિલ લોહકીલાય, ૧૫
 ભસ્મકૃતે સ દહતિ ચારુ, ચંદનં, યો મનુષ્ય જન્મેદં,
 કામાર્થાર્થે નયતે, સતતં સદ્ધર્મ પરિમુક્તઃ ૧૬

(ચતુર્થિઃ કલાપકં.)

^૧સત્સંગત્યા ^૨જિનપતિ, ^૩નત્યા ^૪ગુરુસેવયા સદા દયયા,
^૫તપસા ^૬દાનેન તથા, તદ્ સફલં તદ્ બુદ્ધૈઃ કાર્યં. ૧૭

યતઃ

પુષ્પાતિ ગુણં મુષ્પાતિ દુષ્ણં સન્મતં પ્રબોધયતિ,
 શોધયતે પાપરજઃ, સત્સંગતિ રંગિનાં સતતં. ૧૮

સઘઃ ફલંતિ કામા, વામાઃ કામા ભયાય ન યતંતે,
 ન ભવતિ ભવભીતી તિ, જિનપતિ નતિમતિમતઃ પુંસઃ ૧૯

મૈળ માતીની માળા તોડે છે, તે હુંક બુદ્ધિ ધરમાં ભગેલા કલ્પવૃક્ષને ભાંગેલી
 ત્યાં ધતૂરશને વાવે છે, તે ખરેખર લોહના ખીલા માટે ભર ફરિયે નાવને
 ફેડે છે, અને તે ભક્ષ્મના અર્થે ઉત્તમ ચંદનને બાળે છે. ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬
 (ચાર શ્લોકનો સાથે સંબંધ છે.)

તે માટે પડિતોએ તે મનુષ્ય જન્મને સત્પુરૂષોની સંગતિથી, જિ-
 નેશ્વરની પ્રજ્ઞુતિથી, ગુરૂની સેવાથી, હમેશાં દયા ધરવાથી, તપથી અને દા-
 નથી સફળ કરવું જોઈએ. ૧૭

જે માટે કહ્યું છે કે,

સત્પુરૂષની સંગતિ હમેશાં જીવોના ગુણને વધારે છે, દૂષણને હરે
 છે, સારો મત જણાવે છે અને પાપપાકને શોષે છે. ૧૮

જિનેશ્વરને નમવાની બુદ્ધિ રાખનાર પુરૂષના મનોરથ તરત સિદ્ધ
 થાય છે, વિરૂદ્ધ ઈચ્છાઓ પરાલભ નથી કરતી, અને સંસારના ભયની ખીડા
 નથી થતી. ૧૯

ગુરુસેવા કરણપરો, નરો ન રોગૈ રમિદ્રુતો ભવતિ,
 જ્ઞાન સુદર્શન ચરણૈ, રાદ્રિયતે સદ્ગુણ ગણૈ શ્ર. ૨૦
 મૌઢસ્ફૂર્તિ નિરુપમમૂર્તિઃ શરદિંદુ કુંદ સમકીર્તિઃ,
 ભવતિ શિવસૌખ્યમાગી, સદા દયાલંકૃતઃ પુરુષઃ ૨૧
 જલ મિવ દહનં સ્થલ મિવ, જલધિ મૃગ ઇવ મૃગાધિપ સ્તંસ્ય,
 ઇહ ભવતિ યેન સતતં, નિજજ્ઞાત્તયા તપ્યતે સુતપઃ ૨૨
 તં પરિહરતિ ભવાર્તિઃ, સ્પૃહયતિ મુગતિ વિમુંચતે કુગતિઃ,
 યઃ પાત્રત્રા કુરુતે, નિજકં ન્યાયાર્જિતં વિત્તાં. ૨૩
 ઇતિ ગુરુવચનં શ્રુત્વા, નરનાથઃ પ્રમુદિતઃ સુતાદિશુતઃ,
 ગિણ્દ્રઃ ગિહત્યધમ્મં, સંમં સંમત્ત સંજુત્તં. ૨૪
 શમિનાં સ્વામિન માનમ્ય, મેદિનીશો જગામ નિજધામ,
 ભવિયજળ વોહણત્યં, ગુરુવિ અન્નત્ય વિહરેઝ. ૨૫

શુદ્ધી સેવામાં પરાયણ પુરૂષ શેગોથી પીડાતો નથી અને જ્ઞાનદર્શન
 આરિત્રરૂપ સદ્ગુણોથી શબ્દગારાય છે. ૨૦

હ્રમેશાં હયાથી શેાભતો પુરૂષ ભારે સ્ફૂર્તિવાળો, નિરૂપમ આકારવાળો,
 શબ્દપૂનમના અંદ્ર જેવી કીર્તિવાળો અને સુક્રિત સુખને પામનાર થાય છે. ૨૧

જે પુરૂષ પોતાની શક્તિના અનુસારે હ્રમેશાં સાડું તપ તપ્યા કરે,
 તેના આગળ અગ્નિ પાણી માફક, દરિઓ સ્થળની માફક અને સિંહ હરણના
 માફક થઈ રહે છે. ૨૨

જે પુરૂષ પોતાના ન્યાય પ્રાપ્ત થનને પાત્રમાં વાપરે છે, તેને ભવની
 પીડા નડતી નથી, સુગતિ નજીક થાય છે અને કુગતિ દૂર રહે છે. ૨૩

આ રીતે શુદ્ધતાં વચન સાંભળી રાજા રાજા થઈને કુમાર વગેરેની
 સાથે સમ્યક્ત્વ સહિત ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારતો હોય. ૨૪

પછી તે રાજા તે યતીશ્વરને નમીને સ્વસ્થાને ગયો અને ભગ્ય જ્ઞ-
 નોને યોધવા માટે શુદ્ધ પણી ધીજી સ્થળે વિચરવા લાગ્યા. ૨૫

આસન્ના સીનસલં, નિજ મવનસ્થં કુમાર મન્યેશુઃ,
સૂરિગુણે વશંતં, નમિત્તં વિન્નવઇ ઇય વિત્તી. ૨૬

દેવ નરહંડમાલા, કલિતઃ કાપાલિકો લલિષ્ટાંગઃ,
તુહ દંતણ ઘીહઇ તો, કુમરેણં મુંચ ઇય મણિપ. ૨૭

તેનાસૌ પરિમુક્તો, દત્વા શીર્વાદ મુચિત માસીનઃ,
પથાવં લહિય મણેઇ, દેહિ મહ કુમર જ્ઞાતિ રહં. ૨૮

તદનુ ભૂક્ષેપવશા, દ્રૂરસ્થે પરિજને જગૌ યોગી,
મુવનક્ષો હિણિનામા, કુમાર મહ અત્થિ વરવિજ્ઞા. ૨૯

તસ્યા શ્ર્ચ પૂર્વસેવાં, દ્વાદશવર્ષા ણ્યકાર્ષ મધુના તુ,
તં કસિણ ચડસિદિણે, સાહિત્ત મિચ્છામિ પેયવણે. ૩૦

ઉત્તર સાધકભાવં, ત્વં દેહિ વિધેહિ મે શ્રમં સફલં,
આમં તિ મળઇ કુમરો, પરોવયારિક રસિયમણો ૩૧

હવે એક વેળા કુમાર પોતાને ઘરે મિત્રના સાથે બેઠો થકો સૂરિના
શુભ વર્ણવતો હતો તેવામાં છડીદારે તેને નમન કરી આ રીતે વીનતિ કરી. ૨૬

હે દેવ, કેાઇક માણસની ખોપરીઓની માળા ધારણ કરનાર મજ-
ખૂત બાંધાવાળો કાપાળિક તમારી મુલાકાત લેવા આવ્યો છે. કુમારે કહ્યું તેને
અંદર આવવા દો, એટલે તેણે તેને અંદર મોકલાવ્યો. તે યોગી આશીર્વાદ
આપીને ઉચિત સ્થળે બેસી અવસર પામી બોલ્યો કે હે કુમર ! મને જલદી
એકાંતે મુલાકાત આપો. ૨૭-૨૮

ત્યારે રાજાએ કટાક્ષની નિશાનીથી ચાકરોને દૂર કરતાં યોગી બો-
લ્યો કે હે કુમાર, ભુવનક્ષોભિની નામે એક ઉત્તમ વિદ્યા મારી પાસે છે. ૨૯

તેની મેં બાર વર્ષ લગી પૂર્વ સેવા કરી છે, હવે કાળીચૌદશના દિને
મશાણમાં તેને સાધવા ઇચ્છું છું. ૩૦

તેથી તું મારો ઉત્તર સાધક થઇ મારી મહેનત સફળ કર. ત્યારે
કુમાર પરોપકાર કરવામાં આસક્ત હોવાથી તે વાત સ્વીકારતો હવે. ૩૧

અથ દિના દશમદિને, સા રજની ભાવિની તતો મદ્ર,

ગચ્છ તુમં સઠાણં, હ્ય મણિઓ સો કુમારેણ. ૩૨

યોગ્યૂ ચે તવ પાર્શ્વે, સ્થાસ્યામિ કુમાર આશ્રય દિત્યંસ્તુ,

તો અણુદિણં સ કુમરસ્સ, અંતિષ્ કુણઈ સયણાઈ. ૩૩

તદ્વીક્ષ્ય સચિવસ્રુતુઃ પ્રોચે પાષંડિ સંસ્તવવશેન,

મિત્ત નિયં સંમત્તં, કરેસિ કિં સાહ્યારં તિ. ૩૪

તત આહ નૃપતિતનય, સ્ત્વયે દ માવેદિ સત્યમેવ સત્ત્વે,

કિંતુ મણ દક્ષિન્ના, પરિસ મેયસ્સ પઢિવન્નં. ૩૫

પ્રતિપન્ને નિર્વહણં, સત્પુરુષાણાં મહાવ્રતં હ્યેયત્,

કિં મુયઈ સસી સસયં, નિયદેહ કલંકકારિં પિ. ૩૬

પછી કુમારે તે યોગીને કહ્યું કે, તે રાત તો આજથી દશમે દિવસે આવનાર છે, માટે તમે તમારા સ્થાને બાંધો. ૩૨

યોગિએ કહ્યું કે, હું તારી પાસેજ ત્યાં લગી રહીશ. એટલે કુમારે તે બાબત હા લાણી, તેથી તે યોગી દરરોજ કુમાર પાસેજ બેસતો સૂતો. ૩૩

તે બેઠને રાજકુમારને મંત્રિકુમાર કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, આ પાષંડિનો પરિચય કરી તું પોતાના સમ્યક્ત્વને શામાટે અતિચાર દ્વિષિત કરે છે ? ૩૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, તું સાચી વાત કહે છે, પણ હું દાક્ષિણ્યતાથી એને એમ કરવા કબૂલ થયો છું. ૩૫

કબૂલ કરેલી વાતને પૂરી પાડવી એ સત્પુરુષોત્તમ મહાન મત છે, કેમકે જીવો, ચંદ્ર પોતાના દેહને કલંકિત કરનાર શશલાને પણ શું મૂકી આપે છે ? ૩૬

કિં કુરુતે હિ કુસંગો, નરસ્ય નિજધર્મ કર્મ મુદ્દહસ્ય,
વિસહર સિરોવિ વસિઓ, કિં ન મળી હરહ વિસમવિસં. ૩૭

इतरः स्माह यदि भवान्, प्रतिपन्नं सत्य मेव निर्वहति,
निव्वहइ तओ पुव्वं, गीकय सुविसुद्ध संमत्तं. ૩૮

अहिमणि रभावुकं द्रव्य, मत्र जीव स्तु भावुकं तस्मात्,
चिंतिज्जंतो संमं, दिठंतो एस जंकिचि. ૩૯

एवं मयुक्त युक्तिभि, रुक्तोपि च तेन नृपति तनुजन्मा,
तं लिं गિં आलिगिय, हियओ माणेण न चएइ. ૪૦

મામે ચ તત્ર દિવસે, વંચિત્વા પરિજનં શૃદ્ધીતાસિઃ,
કાવાલિષ્ણ સહ નિસિ, પત્તો કુમરો મુસાણંમિ. ૪૧

आलिख्य मंडल मसा, वंचित्वा मंत्रदेवतां सम्यक्,
अह काउं सिहवंधं, कुमरस्त समुठिओ जाव. ૪૨

જે માણસ પોતાના ધર્મમાં બરોબર ૬૬ હોય તેને કુસંગ શું કરનાર છે? વિષધર (સર્પ) ના માથામાં વસેલો મણિ પણ શું વિષમ વિષને નથી હરતો? ૩૭

મંત્રિકુમાર બોલ્યો કે, જો તમે કબૂલેલાને બરોબર પાળતા હો તો, પૂર્વે અંગીકાર કરેલા નિર્મળ સમ્યક્ત્વનેજ પાલન કરો. વળી સર્પનો મણિ તો અભાવુક દ્રવ્ય છે અને ઈહાં જીવ તો ભાવુક દ્રવ્ય છે, માટે બરોબર વિચારતાં તમે આપેલો દ્રષ્ટાંત નકામો છે. ૩૮-૩૯

એમ યોગ્ય ચુકિતઓથી તેણે સમજાવ્યા છતાં પણ રાજકુમાર તે દિગ્ગિ-તરફ ખેંચાતો રહીને માનશુશ્રુથી તેને છેડતો ન હવો. ૪૦

તે દિવસ આવતાં કુમાર પોતાના ચાકરોની નજર ચુકવી તરવાર લઈને કાપાળિકની સાથે રાતે શ્મશાનમાં આવી પહોંચ્યો. ૪૧

હવે યોગી ત્યાં મંડળ ચિત્રીને મંત્રદેવતાને બરોબર પૂજીને કુમારનો શિખાખંધ કરવા બેઠ્યો. ૪૨

તાવ દુવાચ કુમારઃ, સત્ત્વં નિજ મેવ મે શિસ્તિર્વંધઃ
 નિયકજ્જં ચિય પકુણસુ, મા ધરસુ મણે મયં તિ તઓ. ૪૩
 તસ્થા બુદ્ધત સ્વજ્ઞ સ્તત્પાર્શ્વે સૌ કપાલ્ય ચો દધ્યૌ,
 કુમર સિદ્ધમહણ સિદ્ધવંધ, બદ્ધલિયા વિદ્ધલિયા તાવ. ૪૪
 ત દમુલ્ય ચિરો ગ્રાહ્યં, સ વિક્રમેણૈ વ મનસિ કલ્પૈ વં,
 મરુય ગિરિ સિદ્ધર લંઘણ, પવણં કાલં નિયં રુવં. ૪૫
 કૂપ સમકર્ણ કુહર, સ્તમાલ દલકાલ કર્તિકાહસ્તઃ,
 દિક્કરદિ રદિયપદિમં, લમ્મો ઘટ્ટહટ્ઠિઠ મહ્વિયદં. ૪૬
 તદ્ધુર્વિલસિત મિતિ વીક્ષ્ય, નૃપ સુતઃ કેસરી વ કરિયૂયં,
 અક્કુહિય મણો જા મંદલગ્ગમુગં સ પચ્છેઙ્. ૪૭
 તાવ દુવાય સ પાપો, રે બાલક તવ ચિરઃ સરોજેન,
 પૂઝ્ચુ અજ્જ નિયગુત્ત, દેવયં હોમિ સુકયત્થો. ૪૮

ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારો સત્વશુભ્રુ મારો શિખાબંધ છે, માટે તું તારું કામ કર્યાકર, અને મનમાં જરાએ થીક રાખ માં. એમ કહી તે બીજે કરેલી તરવાર સાથે તેના પાસે બિલો રહ્યો. ત્યારે કાપાલિક વિચારવા લાગ્યો કે કુમારતું માથું લેવા માટે શિખાબંધ બાંધવાનો ઢાંગ તો નિષ્ફળ ગયો. માટે હવે બળ વાપરીનેજ એતું માથું કાપવું, એમ મનમાં તાકીને તેણે મોટા પર્વતના ટોચને પશુ ઉલ્લંઘી બાથ એવું પોતાતું રૂપ કર્યું. ૪૩-૪૪

તેણે કૂવા જેવા બિંડા કાન કર્યા, અને હાથમાં તમાલના પાન જેવી કાળી કાતર લીધી, અને દિગ્ગજની માફક અતિ આકરો ધડહટાડ કરવા લાગ્યો. ૪૬

તેણે આવું તોફાન બોધને હાથીને બોધ જેમ સિંહ બિછળી પડે તેમ બેધડક રહીને રાજકુમાર તરવારને તૈયાર કરવા લાગ્યો. ૪૭

તેટલામાં તે પાપી કાપાલિક બોલ્યો કે હે બાળક, તારા મસ્તક કમળવડે આજ મારી કુળદેવીની પૂજા કરી હું કૃતાર્થ થઈશ. ૪૮

તત આશ્રયત ક્ષિતિપમુતો, રે રે પાપંદિ પાત્ર પાપિષ્ટ,
ચંદાલ હુંવ ચિઠિય, નિઠિય કલ્લાળ અન્નાળ. ૪૯

વિશ્વસિતાનાં યેષાં, ત્વયા કપાલૈ વિનિર્મમં માલા,
તાળવિ વરં વાલેમિ, અજ્ઞ ગહિંતં તુહ કવાલં. ૫૦

મુક્તો ય કર્ત્તિકાયા, ઘાતઃ ક્રુપિતેન તેન મીમોપિ,
તં સ્થલિય સ્વગ્ગ દંદેળ, સ્વિપ્પ મારુહૃ તક્લંધં. ૫૧

દધ્યૌ ચ કમલલાવં, ભુનામિ કિં મૌલિ મસ્ય સ્વદ્ગેન,
સેવ મિમં પડિવન્નં, હ્ણેમિ કદ્દ કદ્યવેળ હવા ૫૨

યદિ કથમપિ જિનધર્મં, વહુર્શક્તિયુક્તઃ પ્રપદ્યતે ચાર્યં,
તો પવયર્ણ પમાવઙ્, ઇય હ્ણઙ્ સિરંસિ મુઠીહિં. ૫૩

યાવ ત્તં હંતુમના, દોર્ઘ્વાભ્યાં ગ્રહીવ્યતે યોગી,
તા તસ્સવળસ્સંતો, પવિસઙ્ કરકલિય કરવાલો. ૫૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે અરે પાપિષ્ટ, આંડાળ અને દૂબ જેવા
ચેષ્ટિત કરનાર, અકલ્યાણી, અજ્ઞાની, નીચ, પાપંદી, તે આજ સૂધી જે જે
વિશ્વાસીઓને મારી નાખી તેમના કપાળની માળા કરી છે, તેમું 'વેર' પણ
આજ હું તારું કપાળ લઇને વાળીશ. ૪૯-૫૦

ત્યારે તે કાપાલિકે ક્રોધ કરી કાતરનો ઘા કર્યો, તેને ભીમ કુમાર
તરવારવડે ચુકાવીને તે કાપાલિકના ખાંધપર ચડી બેઠો. ૫૧

બાદ કુમાર વિચારવા લાગ્યો, કમળની માફક આતું માથું તરવારવડે
કાપી લઉં કે કેમ, અથવા તો આ મને મસ્તકપર લઈ હુવે મારો સેવક બ-
ન્યો છે તેને કપટથી કેમ મારું, અગર આ બહુ શક્તિવાળો હોઈ કેઈ રીતે
જેન ધર્મ પામે તો બહુ પ્રભાવના કરે એમ વિચારી તે તેના મસ્તકપર મૂ-
કીઓ મારવા લાગ્યો. ૫૨-૫૩

એટલામાં યોગી તેને પોતાની બાંદોથી પકડવા લાગ્યો તેટલામાં તે
કુમાર તરવાર સાથે તેના બિંડા કાનમાં પડી ગયો. ૫૪

તે પ્રજહાર કુમારઃ, સરનસૈરઃ પોત્રવન્ મહીપીઠં,
સો સુંડાદંડ પવિઠ, સરઢ કરઢિવ્વ કઢુ રઢઙ્. ૫૫-

કુચ્છેણ કર્ણ કુહરાત્, કરેણ નિઃસાર્યં નૃપવતં યોગી,
ધરિસં ચરણે કંદુવ્વ, દૂર મુચ્છાલપ્ત ગયણે. ૫૬

સ તુ નિપતન્ ગગનતલાદ્, દૈવવશાત્ પ્રાપિ યક્ષિણીદેવ્યા,
કર સરરુહસંપુઢપ્, કાઠં નીઓ ય નિષમ્ભવણે. ૫૭

વીક્ષ્ય ચ તત્રા ત્માનં, મણિમયં સિંહાસને સમાસીનં,
અહિયં વિમ્બિહ્યહિયઓ, જાવ કિમેયં તિ ચિંતેઙ્. ૫૮

તાવ દ્યોજિતહસ્તા, તસ્ય પુરો ભૂય યક્ષિણી પ્રાઢ,
મદ્દ ઇમો વિંજ્ઞગિરી, તન્નામેણં ઇમા અઢવી. ૫૯

ત્યાં તેને કુમાર આખરા નખોવડે પોત્ર (પાવડું) જેમં જમીન વિ-
હારે તેમ વિહારવા લાગ્યો. ત્યારે તે યોગી શૂંડમાં સરઢો પેશી જવાથી રડતા
હાથીના માફક રડવા લાગ્યો. ૫૫

ત્યારે જેમ તેમ કરીને યોગીએ પોતાના હાથોવડે રાજકુમારને કાન-
થી બાહર કઢ્યો, અને તેના પગ પકડીને ઢડાની માફક તેને આકાશમાં ઊ-
છાડ્યો. ૫૬

તે કુમાર આકાશમાંથી પડતો થકો નશીબયોગે એક યક્ષિણીએ અ-
ધર બીલી લીધો અને તેને પોતાના કરકમળના સંપુટમાં ધરીને તેણી પોતાના
ભુવનમાં લઇ ગઇ. ૫૭

ત્યાં તેણીએ તેને મણિમય સિંહાસનપર બેસાડ્યો તે જોઈ તે વિ-
સ્મિત થઇ વિચારવા લાગ્યો કે આ તે શું છે? ૫૮

તેટલામાં તે યક્ષિણી તેના આગળ પ્રગટ થઇને હાથ જોડી તેને ક-
હેવા લાગી કે હે ભદ્ર, આ વિંધ્ય પર્વત છે અને તેનાજ નામે આ અટવી
છે એટલે કે વિંધ્યાટવી છે. ૫૯

વિંધ્યાદ્રિકંદરાંત, ગત મતિસંગત મિદં ત્રિદશસદમ,
અહ મિત્થ સામિળી, જવિલ્લખી ય નામેળ કમલવલ્લા. ૬૦

અથા ઘ્રાપદવલિતા, કપાલિનો રક્ષિત મંતરિક્ષતલાત,
તં નિવહંતં પિત્તિલ્લુ, વિત્તુ પત્તા ર્હં દિઠા. ૬૧

સંપતિ દુર્મથમન્મથ, શિતશર નિકરમહાર વિધુરાંગી,
તુહ સરળ મહં પત્તા, મુપુરિસ મં રક્ષ રક્ષ તઓ. ૬૨

તદનુ વિહસ્ય સ જ્જે, હે વિવુધે વિબુધ નિંદિતા નેતાન,
વંતા સવે ય પિત્તાસવે ય તુચ્છે અણિચ્છે ય. ૬૩

નરકપુર સરલ સરણિ, પ્રાયા નાયાસ નિવહ સંસાધ્યાન,
અંતે કયરળ રળણ, જળણ વહુદુલ્લલલલ્લાણં. ૬૪

આપાત માત્ર મધુરાન, વિષવત્ પરિણામ દારુણાન વિષયાન,
મવતરુ મૂલસમાળે, માળેઙ સચેયળો કોળુ. ૬૫

વિંધ્ય પર્વતની શુક્ળી અંદર આ અતિ સગવડવાળું દેવગૃહ છે,
અને હું ઇહાં એની માલેક કમળાક્ષા નામની ચક્ષિણી છું. ૬૦

આજ હું અઘ્ટાપદથી વળેલી છું, તે તને કપાળિએ જાણે કે કયાથી
આકાશમાંથી પડતો બેઠને તને અધર ઝીલી લેવા હર્ષિત થઈ ઇહાં આવી
છું. ૬૧

હવે હું અસહ્ય કામના તીખા બાણના પ્રહારથી વિન્હળ થઈ છું,
અને તારે શરણે આવી છું માટે હે ભલા પુરૂષ મને તું તેથી બચાવ. ૬૨

ત્યારે હસીને તે બોલ્યો કે હે સમજી ચક્ષિણી, આ વિષયો સમજી
જનોને નિહનીય છે, વમેલી મદિરા સમાન છે, વમેલા પિત્ત બેવા છે, તુચ્છ
છે, અનિત્ય છે, નરકનગર જવાના સરલ માર્ગ બેવા છે, બહુ કષ્ટ સાધ્ય છે,
અંતે દગો દઈ રહાવનાર છે, લાખો દુઃખના જનક છે, દેખીતાજ મીઠા લાગે
છે પણ પરિણામે વિષની માફક ભયંકર છે, અને સંસારરૂપી ઝાડના મૂળ સ-
માન છે, માટે તેમને કોણ શબ્દો માણસ લોગવે. ૬૩-૬૪-૬૫

શામ્યંતિ નૈવ વિષયા હિ સેવયા પ્રત્યુત પ્રવ્રજ્ઞંતે,
કરરુહ કંઠુયણેનં, પામા ઇવ પામર જિયાણં. ૬૬

(ઉત્કૃષ્ટ)

ન જાતુ કામઃ કામાના, સુપભોગેન શામ્યતિ,
હવિષા કુળ્લવર્ત્તે વ, ખૂય એવા મિવર્જંતે. ૬૭

તદ્ દુઃસ્થ લક્ષ્યેતું, ગૃહિં વિષયેષુ મુંચ મવમ્બીરુ,
સિરિ જિણનાહે તદ્દેસયંમિ મર્ષિ સયા કુણસુ. ૬૮

ઇતિ તદ્વચનામૃત માપ્ય, યક્ષિણી શાંત વિષય સંતાપા,
સંજોદિય કરકમલા, કમલક્ષ્ત્રા જંપણ કુમરં. ૬૯

સ્વામિં સ્તવ પ્રસાદાત્, સુલભં સ્વલુ મે પરત્ર વિશાદપદં,
નીસેસ દુહામોણ, મોણ સમં ચયંતીણ. ૭૦

વિષયો સેવવાથી કંઈ શમતા નથી પણ ઉલટા વધે છે, જેમકે પા-
મર જનોની પામા (ખસ) હાથની ખરજ કરવાથી ઉલટી વધે છે. ૬૬

જે માટે કહ્યું છે કે,

શ્રમ કદાપિ તેના ઉપભોગથી શાંત પડતું નથી. તે તો ધૂતના હો-
મથી જેમ અગ્નિ વધે છે તેમ વધ્યાજ કરે છે. ૬૭

માટે હે ભવભીરૂ, લાખો દુઃખની હેતુ આ વિષયગૃહિને તું છોડી
દે. અને શ્રીજિનેશ્વર તથા તેના બતાવનાર (શુર) માં ભક્તિ કર. ૬૮

આવા તેના વચનામૃતથી યક્ષિણીનો વિષય સંતાપ કંઠો પડ્યો,
તેથી તે હસ્ત કમળ બોડીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગી. ૬૯

હે સ્વામિન, તારા પ્રસાદથી મને પરભવમાં ઉત્તમ પદ મળવું સુ-
લભ થયું છે. કેમકે હું સકળ દુઃખને બતાવનાર ભોગોને સમ્યક્ રીતે ત્યાગ
કરવા સમર્થ થઈ છું. ૭૦

ત્વયિ સુદંઠો ભક્તિમરો, રાગ ઇવ મુપાશિતે શુકે મે સ્તુ,
જો પુજો તુહ વિ સયા, સો મહ દેવો જિણો હોહ. ૭૧

इति यावद् गुरुभक्तिः, सा न्यदपि भाषिष्यति स्फुटं किंचित्,
ता मुणिं महुरगुणिं, कुमरो पुच्छइ तयं देवि. ७२

અતિ બંધુર બંધંસમૃદ્ધ, શુદ્ધ સિદ્ધાંત સારવચ્ચનેન,
કે હહ કુર્ણંતિ સજ્ઞાય, મસરિસં સા તઓ મળઇ. ૭૩

संतीह गिरौ मुनयो, मास चतुष्काच्च पारयंति विभो,
तेसिं सज्ज्ञाय पराण, एस मुम्मइ महुरसहो. ७४

अथ नृपतिसूनु रुचे, हिमे शिखी शैष तमसि मणिदीपः,
जं इत्थवि पुन्नेहिं, मुसाहुसंगो महं जाओ. ७५

એમ પંજરમાં રાખેલા શુક જી પર રાગ રહે છે તેમ તારા વિષે મારે
મજબૂત ભક્તિરાગ થાઓ, અને જે તારે પશુ સદા પૂજ્ય છે તે જિનેશ્વર
મારા દેવ થઓ. ૭૧

એમ તે ભારે ભક્તિવાળી દેવી જેવામાં કાંઈક કહેવા લાગી, તેટલામાં
ત્યાં થતી મધુરધ્વનિને સાંભળી કુમાર દેવીને પૂછવા લાગ્યો. ૭૨

અતિ મનોહર અંધવાળા શુદ્ધ સિદ્ધાંતના વચ્ચનોવડે ઇહાં કેાણુ આવો
ઉત્તમ સ્વાધ્યાય કરે છે ? ત્યારે તે દેવી બોલી. ૭૩

હે સ્વામિન, આ પર્વતમાં ચોમાસીના પારણે આહાર કરનાર મહા
મુનિઓ રહેલા છે, તેઓ સ્વાધ્યાય કરે છે, તેથી તેમનો આ મધુર શબ્દ
સંભળાય છે. ૭૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે આતો શીયાળામાં અગ્નિ મળે અથવા
અંધારામાં દીવો મળે તેમ થયું કે ઇહાં પશુ મને પુન્યયોગે મુસાધુની સો-
બત મળી. ૭૫

તદહ મિદાર્ની રજની, શેષ મમીષાં સમીપં મુપગમ્ય,
 ગમિર્હિ તિ તઓ નીઓ, સો દેવીણ મુળીર્ગતે. ૭૬
 પ્રાતઃ સપરિજના હં મુનીન્ પ્રણંસ્થામિ સે તિ જલ્પિત્વા,
 સઠાણં સંપત્તા, સુમરંતી કુમર ઉવણસં. ૭૭
 ઇતરોપિ ગુહાદ્વાર, પ્રત્યાસન્નસ્થિતં નનામ ગુરૂં,
 ઉવલદ્ધ ધમ્મલાહો, ઉવવિસણ મુદ્ધમહિપીઢે. ૭૮
 વિસ્મિતહૃદયોઽપૃચ્છત્, ભગવન્ કથમિદં સુમીષણે દેશે,
 તુભ્યે ચિઠહ અમયા, અસહાયા નિરસણા તિસિયા. ૭૯
 એવં કુમારપૃષ્ઠો, યાવત્ પ્રતિભળતિ કિંચન મુનીશઃ,
 તા નિયઙ્ નિવડતળઓ, ગયણે હંતં મુયં ઇમં. ૮૦
 દીર્ઘતરા ગવલરૂચિઃ સા વતરંતી નર્મોગણા ચ્છુશુભે,
 નહલચ્છીણ વેણિગ્ગ, લંબિરા લહહલાવન્ના. ૮૧

માટે હું હવે બાકીની રાત એમના પાસે જઇને પસાર કરું, ત્યારે
 દેવી તેને મુનિઓ પાસે લઈ ગઈ. ૭૬

પછી દેવી બોલી કે હું પ્રભાતે મારા પરિજન સાથે મુનિઓને વાં-
 હવા આવીશ એમ કહી કુમારનો ઉપદેશ સંભારતી થકી સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થઈ. ૭૭

હવે કુમાર ગુફાના દરવાજાની નજીકમાં બેઠેલા ગુરૂને નમ્યો એટલે
 તેમણે તેને ધર્મ લાભ આપ્યો. બાહ તે પવિત્ર જમીનપર બેઠો. ૭૮

પછી તે વિસ્મય પામી ગુરૂને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભગવન્ તમે
 આવા ભયાનક પ્રદેશમાં કેઈના ટેકા વગર અને ભૂખ્યા તરસ્યા રહીને નિર્ભય
 કેમ રહી શકો છો. ૭૯

આ રીતે કુમારે પૂછતાં ગુરૂ જોવામાં જવાબ આપવા લાગ્યા તેવા-
 માં કુમારે આકાશથી આવતી એક ભુજા જોઈ. ૮૦

તે ભુજા અતિ લાંબી અને કાળાશથી ઝગઝગતી હોઈ આકાશથી
 નીચે આવતી થકી શોભવા લાગી. તે આકાશ લક્ષ્મીની વેણી માફક મનોહર
 લાવણ્યવાળી હતી. ૮૧

તરલતર મીષણાકૃતિ, રતિકઠિના રક્તચંદનો લિપ્તા,
મૂમીષ પઢિલગ્ગા, જમસ્સ જીહ વ્વ સા સહૃ. ૮૨

અથ વિસ્મય ભરજનની સમાગતા શ્વગિતિ તત્પ્રદેશે સા,
મયરહિયાણં તાર્ણ, મુણિકુમરાણં નિયંતાણં. ૮૩

આગમ્ય તદનુ સહસા,ક્ષિતિપતિ તનયસ્ય મંડલાગ્રં સા,
મુઠીઈ ગહિય મુદિદં, ચલિયા પચ્છામુદં શ્વત્તિ. ૮૪

કસ્ય મુજે યં કિંવા, કરિષ્યતે નેન મમ કૃપાણેન,
પિચ્છામિ સયં ગંતું, ઇય કુમરો ડઠિઓ સહસા. ૮૫

પ્રણિપત્ય સૂરિચરણે, પંચાસ્ય ઇવા તિકૌ તુલવશેન,
ઉચ્છલિલં છેયવરો, આરુઢો તીઈ વાહાણ. ૮૬

હરગલ ગવલ મુનીલિમ, મુજાધિરુઢો વ્રજન્ન ગગનમાર્ગે,
કાલિય વુઢારુઢો, વિષ્ણુ વ્વ વિરાયણ કુમરો. ૮૭

તે અંચળ અને ભયાનક હતી, અતિ કઠિન હતી, અને રાતા ચં-
દનથી લીંપાયેલી હતી તેથી બાણે જમીનપર પડેલી ચમની છલ હોય તેવી
લાગતી. ૮૨

હવે તે વિસ્મય કરનારી ભુલ અટ તે પ્રદેશમાં આવી, ત્યારે મુ-
નિઓ તથા કુમાર નિર્ભય રહી તેને ભેટા રહ્યા. ૮૩

તે આવીને અટ કુમારની તરવારને મૂઠમાં મજબૂત લઇને અટ હથ
પાછી વળી. ૮૪

આ ભુલ કેળી હશે, અથવા આ મારી તરવારને તે શું કરશે, એ
હું જાતે જઈ જોઉં તો ફીક એમ વિચારી કુમાર અટ બિઠ્યો અને શુરૂના પગે
લાગીને અતિ કૌતુકના લીધે સિંહની માફક છેલાઇથી છલાંગ મારીને તે આં-
હુપર ચડી બેઠો. ૮૫-૮૬

મહાદેવના ગળા જેવી કાળી ભુલ બપર ચડીને આકાશમાર્ગે જતો
કુમાર કાળિકાસુર બપર અડેલો વિષ્ણુ હોય તેમ શોભવા લાગ્યો. ૮૭

સ્થૂર સ્થિરમુંજ ફલકો, પરિસ્થિતો વિપુલ ગગનજલરાશિ,
વણિઓ વ્વ ભિન્નપોઓ, તરમાણો સહઈ નિવડ્ડુઓ. ૮૮

વહુતર તરૂવર ગિરિગણ, ગિરિસરિતો યાતિ યાવ દમિપશ્યન્,
મીમો અહસ્યમીમં, તા પિચ્છઈ કાલિયા ભવણં. ૮૯

તદ્ગર્ભગૃહાસીના, પ્રહરણયુક્ મહિષવાહના સીના,
તેળં દિઠા નરકુંઢ, મંઢિયા કાલિયા પઢિમા. ૯૦

તસ્યા શ્ચા ગ્રે દદૃશે, સ પૂર્વ કાપાલિક સ્તથા તેન,
વામકરેણં ઇગો, પુરિસો કેસેસુ પરિગહિઓ. ૯૧

યસ્યાં કિલ બાહ્યાયા, માગચ્છતિ તૃપ્સુતઃ સમારુઢઃ,
સા તસ્સ દુઠજોગિસ્સ, સંતિયા દાહિણા બાહ્યા. ૯૨

તં કેશેષુ ગૃહીતં, દૃષ્ટ્વા પરિચિતિતં કુમારેણ,
ર્કિં એસ કુપાસંઢી, કાહી એયસ્સ પુરિસસ્સ. ૯૩

બાહ્યા અને સ્થિર ભુબરૂપ ફલક (પાટિયા) બિપર રહેલા થકો મોટા સમુદ્રને ઉલ્લંઘતો થકો બાજેલા વહાણનો વાણિયો તરતો હોય તેમ કે-
ખાવા લાગ્યો. ૮૮

તે ઘણા આડવાળા પર્વતો તથા નદીઓને ભેતો થકો ચાલ્યો તેવામાં
તેણે અતિશય ભયાનક કાળિકાતું મંદિર ભેળું. ૮૯

તે મંદિરના ગર્ભગૃહમાં તેણે હથિયાર ધારણ કરનારી પાસા બિપર
ચઢેલી અને મનુષ્યોની બોપરીઓથી સજ્જાસાયલી કાળિકાની મૂર્તિ ભેળ. ૯૦

તે મૂર્તિના આગળ તેણે તે પ્રથમનો કાપાલિક ભેળો, અને તેણે પો-
તાના ડાબા હાથમાં કેશ પકડીને ધરી રાખેલો એક પુરૂષ ભેળો. ૯૧

વળી જે ભુબ બિપર રાજકુમાર ચડી બેઠેલો હતો તે તે દુષ્ટ યોગિની
જમણી ભુબ હતી. ૯૨

વાળથી પકડેલા પુરૂષને ભેળને કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ પુ-
રૂષને આ કુપાસંઢિ શું કરનાર છે, તે હું છાનો થઈને ભેળ, પછી જે કર-
વાતું હશે તે કરીશ. ૯૩

તત્ પ્રચ્છન્નો ભૂત્વા, તાવત્ પશ્યામિ ચેષ્ટિત મમુષ્ય,
પચ્છા જં કાયવ્વં, તં કાદં ઇય વિચિંતેઽં. ૯૪

તરથા વુત્તીર્ય યુજા, ત્રિભૂત સ્તસ્યૈવ યોગિનઃ પશ્ચાત્,
અપ્પિત્તુ કુપરસ્વગ્ગં, સઠાણં સા યુયા લગ્ગા. ૯૫

તં નર મથ યોગ્યૂ ચે, સ્મરે છદેવં કુરુષ્વ મોઃ કારણં,
તૂહ સિર મિમિણા અસિણા, જં છિત્તું પૂહંદં દેવિં. ૯૬

સ પ્રાહ પરમ કરુણા, રસનીરનિધિ જિનેશ્વરો દેવઃ,
સન્નાવત્ય ગણાવિ, સરિયવ્વો મજ્ઝ નહુ અન્નો. ૯૭

દૃઢ જિનધર્મ ધુરીણો, ભીમાશ્વ્યો નિજસત્ત્વઃ કુલસ્વામી,
કેળવિ કત્થવિનીઓ, કુલિંગિણા સો હ મે સરણં. ૯૮

યોગ્યૂ ચે રે પૂર્વે, સ તવ સ્વામી ભયેન મે નણ્ઠઃ,
અન્નહ સિરેણ તસ્સેવ, કાલિયં દેવિ મચ્ચિત્તો. ૯૯

એમ ચિંતવીને કુમાર બાહુથી ઊતરીને તેજ યોગિની પાછળ શુપચુંપ
જિભો રહ્યો. હવે પેલી ભુલ યોગિને કુમારનું ખડ્ગ આપીને સ્વસ્થાને વળી. ૯૫

હવે યોગી તે માણસને કહેવા લાગ્યો કે તારા ઇષ્ટદેવને સંભાર અને
તારે જેનું શરણ લેવું હોય તે લઈ લે, કેમકે હું તારું માથું આ તરવાર-
થી કાપીને દેવીની પૂજા કરનાર છું. ૯૬

તે પુરૂષ બોલ્યો કે પરમકરૂણા જળના સમુદ્ર જિનેશ્વર ભગવાનજ
મારા દેવ છે, તેથી સર્વ અવસ્થામાં મારે તેજ સ્મરતોય છે, બીજો કોઈ નહિ. ૯૭

વળી જૈનધર્મનો મજબૂત હિમાયતી લીમ નામે મારો મિત્ર અને
કુળ સ્વામી જેને કોઈકે કુલિંગી કયાંક લઈ ગએલ છે તેજ મને શરણ છે. ૯૮

યોગી બોલ્યો કે અરે તારો સ્વામી તો મારા ભયથી પહેલેથીજ
નાશી ગયો છે, નહિ તો તેનાજ મસ્તકથી આ કાળિકા દેવીની હું પૂજા
કરતો. ૯૯

તદભાવે તત્પૂજા, તવ શિરસાપિ હિ મયા ય કર્તવ્યા,
તા તુજ્ઞ કદં સરણં, સો હોહી મૂઢ કાઠરિસો. ૧૦૦

રે રે સ તવ સ્વામી, મમા ધુના શંસિ કાલિકાદેવ્યા,
વિજ્ઞ ગુહા આસન્ને, પાસે કિર સેયમિક્તૂણં. ૧૦૧

કરવાલો ચં તસ્યૈ વ, નિશિત આનાયિતો મયા પદ્ય,
ઇમિણ ચ્ચિય તુહ સીસં, છિજ્જિહૈર્દે ઇન્દિ નિન્નંતં. ૧૦૨

હમયા હાપાન્ શ્રુત્વા, દધ્યૌ મીમઃ સદુઃસામર્થ,
હા કદ પાવોવિ નદ્દૃ, મહ મિત્તં બુદ્ધિમયરહરં. ૧૦૩

હક્કયતિ સ્મ તત સ્તં, રે યોગિન્નુવ મવા ધુના પુરુષઃ,
ગિણ્દિતુ તુજ્ઞ મહર્લિ, મિહલેમિ જયસ્સવિ દુહાઈ. ૧૦૪

તં નર મપાસ્ય યોગી, કુમાર મમિધાવિત સ્તત સ્તેન,
દારકવાહ પહારેણ, પાદિઓ સે કરાહ અસી. ૧૦૫

તે નહિ મળતાં હવે તારા માથાવડે પણ મારે તેની પૂજા કરવાની
છે, માટે હે મૂઢ, તે કાપુરૂષ તને શું શરણુ થઈ શકશે ? ૧૦૦

અરે તારો તે સ્વામી તો હમણા વિધ્યાચળની શુક્રામાં રહેલા કવે-
તાંબર બિશ્વકોની પાસે છે એમ મને કાળિ દેવીએ જણાવ્યું છે. ૧૦૧

જો, આ તેનીજ તીક્ષ્ણ તરવાર મેં અણાવેલી છે અને એનાવડેજ
હમણા તારું માથું બેશક કપાશે. ૧૦૨

આ રીતે બન્નેની વાતો સાંભળી કુમાર દિલ્લગીરી અને શુરસામાં
ગરકાવ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે અરે આ પાપી મારા મિત્ર બુદ્ધિમકરધરને
પણ નડવા મડ્યો છે. ૧૦૩

તેથી તે તેને હાક મારી કહેવા લાગ્યો કે અરે જોગટા, હવે પુરુષ
થઈ સામે બેસો રહે, તારું માથું લઈ હું જગત્સરના દુઃખ ટાળનાર છું. ૧૦૪

ત્યારે તે માણસને ઊડીને યોગી કુમાર સામે દોડ્યો ત્યારે તેણે દર-
વાજના કમાડના ધક્કાથી તેના હાથમાંની તરવાર પાડી તાપી. ૧૦૫

ધૃત્વા કચેષુ ભૂમૌ, નિપાત્ય દત્ત્વો રસિ ક્રમં મીમઃ,
જા લુણિહી સે સીસં, તા કાલી અંતરે હોડં. ૧૦૬
મીતા હ વીર મૈ નં, વધીહિ મમ વત્સલં છલિતલોકં,
જો નરસિર કમલેહિં, કરેહ મહ પૂય મહ મત્તો. ૧૦૭

મો અષ્ટશતં પૂર્ણ, મૌલિનાં મોલિના મુના ઘ સ્યાત્,
પાયઢિય નિયયરુવા, અહં ચ ઇયસ્સ સિજ્ઞંતી. ૧૦૮

તાવત્ ત્વ મસમકરુણા, પળ્યાપળ આગમઃ સિતિપતનય,
તૂહ પડરપડરિસેળં, તુઠા મગ્ગસુ વરં રૂઢયં. ૧૦૯

પરહિતમતિઃ સ હવે, તૂષ્ટા યદિ મમ દદાસિ વર મિષ્ટં,
તો તિગરણ પરિમુદ્ધં, જીવવહં લહુ વિવજ્જોહિ. ૧૧૦

તવ મુતપઃ શીલામ્બ્યાં, વિકલાયાઃ કા હિ ધર્મસંપ્રાપ્તિઃ,
પસે વ તુલ્લ ધમ્મો ચણ્ણ તસજીવવહ મેયં. ૧૧૧

પછી તેના કેશ પકડીને જમીનપર પટકી છાતીપર પર્ગ-ઠઇને બી-
મકુમાર જેવો તેતું મસ્તક કાપવા લાગ્યો તેવામાં કાળી દેવી આકાશમાં
પ્રગટ થઈ. ૧૦૬

તે બાલી કે હે વીર, હું ખુશી થઈ છું. આ મારે ભક્ત જે લોકને
છળીને તેમના મસ્તક કમળોથી મારી પૂજા કરતો રહે છે, તેને તું માર માં. ૧૦૭

હે કુમાર, આજે જો આ મારું કાપત તો તેવડે એકસો આઠ માથાં
પૂરા થાત અને હું મારું રૂપ પ્રગટ કરી એને સિદ્ધ થાત. ૧૦૮

પણ તેટલામાં હે રાજકુમાર તું કંઈનાં ભંડાર ઇલાં આવી પહોં-
ચ્યો છે. હવે હું તારા ભારે પરાક્રમથી તુષ્ટ થઈ છું, માટે ભેળતો વર માગ. ૧૦૯

પરહિતને આહુનાર કુમાર બોલ્યો કે જો તું તુષ્ટ થઈ મને ઇષ્ટ વર
દેતી હોય તો તું મન વચન કાયથી જીવ હિંસાને જલદી છોડી આપ. ૧૧૦

તું તપ અને શીળથી વિકળ છે, માટે તને ધર્મની પ્રાપ્તિ તે શી
હોય, માટે આજ તારો ધર્મ છે કે આ ત્રસજીવનો વધ છોડી આપ. ૧૧૧

યદ્દ દિદ્દ નાત્મલાભં, લભતે કિલ પાદપો વિનામૂલં,
તદ્દ ધમ્મોવિ જિયાણં, ન હોઈ નૂણં દયાઈ વિણા. ૧૧૨

મા ભદ્રે સ્વસ્ય પુરો, જીવવધ મચીકરઃ કદાચિ દપિ,
તદ્દ મા ત્સમ્મુ ભવદુદ્ધ, પયાણ સજ્જેણ મજ્જેણ. ૧૧૩

કારુણ્યમયં સમ્યક્, યદ્દ કરિષ્યઃ પુરાહિ જિનધર્મં,
તો નેવં પાવંતી, કુદેવ જોણીઈ દેવત્તં. ૧૧૪

તત્ત્વં ત્યજ જીવવધં ત્વં, તવ ભક્તા અપિ ભવંતુ કરુણાદ્રાઃ,
પૂયસ્મ જિણ પઠિમાઓ, ધરસુ જિણુત્તં ચ સમત્તં. ૧૧૫

જિનમાર્ગ સંસ્થિતાનાં, કુરુ સાંનિધ્યં ચ સર્વકાર્યેષુ,
જં લહિહં નરજમ્મં, તં ભદ્રે લહિસિ લહુ સિદ્ધિં. ૧૧૬

અથ પ્રભૃતિ સમસ્તાન્, જીવા ન્નિજજીવન્ન નિરીક્ષિણ્યે,
અહયં તિ મણિય કાલી, સહસૈવ અદંસણં પત્તા. ૧૧૭

જેમ ઇહાં ઝાઝ મૂળ વિના ઊગી શકતો નથી, તેમ જીવોને દયા /
વિના ધર્મ થતો નથી. ૧૧૨

માટે હે ભદ્રે, તારી આગળ ક્યારે પણ જીવહિંસા કરવા કે માં,
તેમજ સંસારમાં હુઃખ દેવાને સજ્જ રહેલ મદ્યથી પણ તુટ થા માં. ૧૧૩

જો તે પૂર્વે સમ્યક્ રીતે કંઠણામય જિનધર્મ કર્યો હોત તો આવી
કહેવ યોનિમાં દેવતા નહિ થાત. ૧૧૪

માટે તું જીવવધ છોડ, અને તારા ભક્તો પણ કંઠણાવાળા થાઓ,
તું જિન પ્રતિભાઓને પૂજ, અને જિનભાષિત સમ્યક્ત્વ ધારણ કર. ૧૧૫

વળી તું જિન માર્ગમાં રહેનાર જનોને સર્વ કાર્યોમાં મદદગાર થા,
કે જેથી વળતો મનુષ્યભવ પામીને જલદી સિદ્ધિ પામીશ. ૧૧૬

ત્યારે કાલિકા બોલી કે હું આજથી માંડીને સર્વ જીવોને મારા જીવ
સમાન જોઈશ, જેમ કહીને તે ઝટ અલોપ થઈ. ૧૧૭

અથ મંત્રિસુતો મીમં, મળનામા લિંગ્ય સોપિતં પ્રાહ,
કહ મિત્ત મુર્ગતો વિ હુ, ગઓ વસ મિમસ્સ પાવસ્સ. ૧૧૮

સચિવતનૂજો પ્યુચે, મિત્ર પ્રથમે ઘ યામિનીયામે,
વાસગિહે તુગ મજ્જા, પત્તા અનિપ્પવિ નં તત્થ. ૧૧૯

સંમ્રાંત નયન યુગલા, સા પૃચ્છદ્ યામિકાં સ્તત સ્તેપિ,
પમળંતિ અહો છલિયા, જગંતાં વિ હુ કહં અમ્હે. ૧૨૦

સર્વત્ર માર્ગિતોપિ ચ, યદા ન દૃષ્ટો સિ તદનુ ભૂમર્તુઃ
કહિયં કેળવિ હરિઓ, કુમરો નિસિં પદમજામંમિ. ૧૨૧

શ્રુત્વે દં તવ જનકો, જનની લોક શ્ર વિલપિતું લગ્નઃ,
અહ ઓયરિહં પત્તે, જંપફ કુલદેવયા એવં. ૧૨૨

નૃપ સુસ્થો ભવ તવ સૂનુ, રપદ્વતો યોગિના ઘમેન નિશિ,
ઉત્તર સાહગ મિસઓ, કુમરસ્સ સિરં ગદિસ્સ ત્તિ. ૧૨૩

હવે મંત્રિકુમાર ભીમને પગે પડયો ત્યારે કુમાર પણ તેને લેટીને
કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, તું બાણ્યતાં છતાં પણ આ પાપિના હાથમાં કેમ
સપડાયો. ૧૧૮

ત્યારે મંત્રિકુમાર બોલ્યો કે હે મિત્ર આજ રાત્રિના પહેલાં પહેરે
બાસઘરમાં તારી સ્ત્રી ગઈ, તે તને ત્યાં નહિ બોવાથી ગભરાઈ. ૧૧૯

ત્યારે તે આંખો ફરકાવી પહેરેગિરોને પૂછવા લાગી ત્યારે તેઓ પણ
બોલ્યા કે અરે અમે બાગતા છતાં અમને કુમાર છેતરી ચાલ્યો ગયો છે. ૧૨૦

મછી સઘળે શોધ કરતાં પણ તારો પત્તો ન લાગ્યો ત્યારે રાજાને
કહેવરાવ્યું કે કુમારને રાતના પહેલા પહેરે કોઈક હરી ગયો છે. ૧૨૧

આ સાંભળીને તારો બાપ તથા માતાઓ વિલાપ કરવા લાગ્યા, ત્યારે
કોઈકના અંગમાં કળદેવતા ભિતરીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી. ૧૨૨

હે રાજન, ધીરા થાઓ, તમારા પુત્રને રાતે એક નીચ ચોગિએ ઉ-
ત્તર સાધકના મિથે તેલું માથું લેવા હુરેલ છે. ૧૨૩

યક્ષિણ્યા નિજગેહે, નીત શ્રે ત્યાદિ સસ્કુટં મોચ્ય,
મણિયં થોવદિણેહિં, ઇહ एही गुरुविमूर्खे. ૧૨૪

અથ સા સ્વસ્થાન મગાત્, સંવાદયિતું વચ સ્વહં તસ્યાઃ
અવસોઽ જોયણત્થં, વિણિગ્ગઓ નિયયમવળાઓ. ૧૨૫

તાવત્ સહસા કેના, પ્યુક્તં પુરુષેણ મુદિત ચિત્તેન,
મણંચિતિયત્થસિદ્ધી, તૂહ મહ્ ઇમા ઇવઽ સિગ્ધં. ૧૨૬

इत्येवं शुभशब्देन, रंजितो याव दास्मि चलितमनाः,
तो गयण गणणि मिणा, लक्खविओ इत्थ आणीओ. ૧૨૭

પુણ્યમર પ્રાપ્યાનાં, મવતા મમુનૈવ મેલિતો સ્મિ તતઃ,
परमुव यारिस्स इमस्स, धम्म मुवइस्स वरमिच्च. ૧૨૮

પ્રીતઃ પ્રાહ સ યોગ્યપિ, યઃ કાર્યા શિશ્રિયે પ્રવરધર્મઃ,
सो मह सरणं तदेसओ य, देवो तह जिणु चि. ૧૨૯

પરંતુ તેને યક્ષિણી પોતાને ઘેર લઇ ગઈ છે ઇત્યાદિ સઘળું કહીને
કહ્યું કે થોડા દિવસ પછી તે ઇહાં મોહોટી વિભૂતિ સાથે આવી પહોંચશે. ૧૨૪

એમ કહીને તે કુળદેવતા સ્વસ્થાને ગઈ હવે હું તેના વચનની આ-
તરી મેળવવા માટે શકુન જોવા ખાતર મારા ઘરથી નીકળી પડ્યો. ૧૨૫

તેટલામાં આશિંતું કોઇક હર્ષિત ચિત્તાવાળા પુરૂષે કહ્યું કે હે ભદ્ર
આ તારી મનઃચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ જલદી થયો. ૧૨૬

આ રીતે શુભ શબ્દ થવાથી હું રંજિત થઈ ચાલવા તૈયાર થયો તે-
ટલામાં આકાશમાં રહેલા આ યોગિએ મને ઉપાસી લીધો અને ઇહાં
આપ્યો. ૧૨૭

માટે પુણ્યે તમારા દર્શન થાય તેમના સાથે એણે મને મેળવ્યો છે,
માટે એ પરમ ઉપકારી છે, તેથી હે વરમિત્ર, એને ધર્મનો ઉપદેશ કર. ૧૨૮

હવે તે યોગી પણ ખુશી થઇ બોલ્યો કે જે ઉત્તમ ધર્મ કાળિ કે-
વીએ કબૂલ કર્યો તે મને શરણુ થાયો અને તેનો દેખાડનાર જિન મારો દેવ
છે. ૧૨૯

(કિંચ)

અપકાર્યુ પકારપરસ્ય, બુદ્ધિ મકરગૃહ તવ નતો સ્મિ પદૌ,
ગુણ રયણ રોહણ ગિરિં, સામિ કુમારં ચ પઢિવન્નો. ૧૩૦

ઇતિ યાવ ચે મુદિતા, જલપંતિ હિ તાવં દુદ્રતે સૂર્યે,
પત્તો તત્થ જવક્સો, હત્યી અદ્યોરથિરહત્થો. ૧૩૧

કૃત્વા કરેણ મીમં, સચિવં ચા સ્થાપ્ય નિજકપૃષ્ઠે સૌ,
કાલી ભવણાઽત્તઓ, લહૂ નહમગ્ગે સમુપ્પદઓ. ૧૩૨

અથ વિસ્મિતઃ કુમારઃ, પ્રોચે હે મિત્ર મનુજલોકે ત્ર,
કંરિરયણ મેરિસં કિં, દીસઈ કિંવા સમુપ્પદ ય. ૧૩૩

જિન વચન ભાવિતમતિઃ સ્પષ્ટ મમાષિષ્ટ મંત્રિસૂ મિત્રં,
તં નત્થિ સંવિહાણં, સંસારે જં ન સંભવઈ. ૧૩૪

કિંતુ તવ પુણ્યમાર, પ્રણોદિતઃ કોપિ સુરવરો શ્લેષઃ,
તા જાઽત્ત જત્થ તત્થ વ, ઇત્તો ન મળંપિ મય મત્થિ. ૧૩૫

વળી અપકારિમાં ઉપકાર કરનાર હે બુદ્ધિમકરગૃહ તારા પગે નચું છું, ગુણરત્નના રોહિણ્યાચળ સમાન આ રાજકુમારને માન આપું છું. એમ તેઓ હર્ષિત થઈ બોલતા હતા તેટલામાં સૂર્ય ઊગતાં ત્યાં એક બહી અને સ્થિર શૂંઠવાળો જલાક્ષ નામે હાથી આવી પહોંચ્યો. ૧૩૦-૧૩૧

તેણે સૂંઠવડે બીમ અને મંત્રિકુમારને પોતાની પૂઠે લઇને તે કાળીના મંદિરથી નીકળી જલહી આકાશમાં ઊડતો થયો. ૧૩૨

ત્યારે કુમાર વિસ્મિત થઈ બોલ્યો કે હે મિત્ર આ મનુષ્ય શિક્ષામાં આવો કેઈ ઉત્તમ હાથી હશે અને તે વળી ઊડનાર હશે ? ત્યારે જિનવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો મંત્રિકુમાર સ્પષ્ટ કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, એવો કેઈ ખનાવજ નથી કે જે સંસારમાં નહિ સંભવે. ૧૩૩-૧૩૪

છતાં આ તો કેાઈકે તારા પુણ્યે પ્રેરેલો દેવતા લાગે છે, માટે તે ગમે ત્યાં બાંધ્યો, એનાથી આપણને લગારે લય થનાર નથી. ૧૩૫

इति जल्पतो स्तयोः स, क्षणेन नभसो वतीर्य शून्यपुरे,
एकंमि पचलिदारे, ते मुत्तु करी कर्हिंवि गओ. १३६

भीમો મિત્રં મુક્ત્વા, નગરસ્ય બહિઃ સ્વયં વિવેશૈ કઃ,
પુરમજ્જે તા પિચ્છઈ, નરસિંહ સમાગિઈં જીવં. ૧૩૭

तेनच मुखे गृहीतः मुरूप एको नरो रसन विरसं,
मा मम हरेसु पाणे, पुणो पुणो इय पर्यपंतो. १३८

તં દૃષ્ટ્વા ક્ષિતિપતિભૂ, રહો ઇદં કિમપિં દારૂણં કર્મ,
ઇય ચિંતિય તં સવિળય, મિય પત્યઈ મુંચ પુરિસ મિયં. ૧૩૯

उन्मीलिता क्षियुगलेन, तेन संवीक्ष्य नृपति सूतवदनं,
स नरो मुहाउ मुचं, सठविओ सुठु पयहिठे. १४०

स्मित्वे ति वाच सूचे, मुंचे कथ मेतकं प्रसन्न मुख,
जं अज्ज सए एसो, लद्धो હુહિણ મક્કલં તિ. ૧૪૧

એમ તે બે બોલતા હતા તેવામાં તે હાથી તરત આકાશથી ઊતરીને કોઠકે શૂના નગરના દરવાજામાં તેમને મૂકીને પોતે કયાંક જતો રહ્યો. ૧૩૬

ત્યારે બીમ કુમાર પોતાના મિત્રને બાહર મેલીને પોતે એકલો નગરમાં પેઠા, તેણે નગરની વચ્ચે આવતાં એક નરસિંહના આકારવાળો એટલે કે નીચે સિંહ જેવો અને મુખમાં મનુષ્ય જેવો જીવ જોયો. ૧૩૭

અને તેણે મોઢામાં એક રૂપવાન પુરૂષને પકડ્યો હતો, તે પુરૂષ “મારા માણુ હરણુ મ કર” એમ વારંવાર બોલતો થકો રડતો હતો. ૧૩૮

તેને જોઇને રાજકુમારે વિચાર્યું કે અહો આ ભયંકર કર્મ શું છે ? તેથી તે વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે આ પુરૂષને મૂક. ૧૩૯

ત્યારે તેણે બન્ને આંખો ઊઘાડી રાજકુમારને જોઇને તે માણસને મોંમાંથી કહાડી પોતાના યગ નીચે મેલીને લગાર હસીને કહ્યું કે હે પ્રસન્નમુખ, હું એને કેમ મૂકું, કેમકે આજ મેં પોતે ભૂખેલો થઇ આ ભક્ષ્ય મેળવ્યું છે. ૧૪૦-૧૪૧

આહ કુમાર સ્ત્વંકૃત, વૈક્તિયરૂપ ઇવ લક્ષ્યસે મદ્ર,
તો કહ તુહ મક્ષ મિણં, જ મકવલા હારિણો અમરા. ૧૪૨

અંબુધો યદ્વા તદ્વા, કરોતિ, યુક્તં હિ ન પુન રેત ત્તં,
સદુહં પલવંતાણં, સત્તાણં ઘાયણં વિવુહ. ૧૪૩

યઃ સ્વલુ યથાતથા વા, દેહશૃતો હંતિ વિરસ મારસતઃ,
સો દુઃસ્વ લક્ષ્ રિંછોલિ, ળ્વલિઓ મમદ્ ભીમભવે. ૧૪૪

સ પ્રાહ સત્ય મેતત્, કિંત્વ યુના દર્શિ મમ પુરા દુઃસ્વં,
તદ્ જહ સયસો હણિણ, વિમંમિ નહુ સમદ્ મહ કોહો. ૧૪૫

અતૈવ વહુ કદર્થન પૂર્વ મિમં પૂર્વશત્રુ મિતિદુઃસ્વં,
મારિસ્સામિ અહં અહ, નિવતણઓ મળદ્ મો મદ્. ૧૪૬

અપકારિણિ યદિ કોપઃ, કોપે કોપં તતો ન કિં કુરુવે,
સયલપુરિ સત્યહણણ, જળણ નીસેસદુક્ષાણ. ૧૪૭

કુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, આ તો તે ઉત્તર વૈક્તિયરૂપ કહ્યું લાગે છે, તો પછી તને આ લક્ષ્ય શેતુ હોય, કેમકે દેવતાને કવલાહાર છે નહિ. ૧૪૨

વળી જે અંબુધ હોય તે તો જે તે કરે, પણ તું તો વિંબુધ છે, માટે તને આવા દુઃખથી રહતા છોવોનો ઘાત કરવો યુક્ત નથી. ૧૪૩

કારણ કે જે રહતા પ્રાણિઓને જેમ તેમ કરીને મારી નાખે તે લાગે : દુઃખની રૂંવાટીથી વીંટાઇને ભયંકર સંસારમાં ભમે છે. ૧૪૪

તે બોલ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ એણે પૂર્વે મને એવું દુઃખ આપ્યું છે કે જે એને સો વાર માફ તોપણ મારો કેદ થશે નહિ. ૧૪૫

એથીજ આ પૂર્વના શત્રુને બહુ કદર્થનાપૂર્વક અતિ દુઃખ આપીને હું મારીશ. ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, ૧૪૬

જે તને અપકારિ ઊપર કોપ હોય તો કોપ ઉપર કોપ કેમ કરતો નથી, કેમકે કોપ તો સકળ પુરુષાર્થને હુણનાર અને સઘળાં દુઃખોને પેદા કરનાર છે. ૧૪૭

તન્મુંચ દીન મેનં, કરૂણારસ કારણં કુરુ સુધર્મં,
મુક્તં દુઃસ્વ નિમુક્તં, લહેસિ જં અન્નજન્મેવિં. ૧૪૮.

इति बहु भणितोपि यदा, न मुंचते तं नरं स दुष्टात्मा,
चित्तेइ कुमारवरो, न सामसज्જો इमुत्ति तओ. ૧૪૯,

કોપાવિષ્ટં શૃષ્ટં, તં સહસા પ્રેયં વૃષતિતનુ જન્મા,
નિયપટીણ ઠાવઈ, તં પુરિસં મો તઓ કુવિઓ. ૧૫૦

भीमं स भीममूर्त्ति, निर्गरीतु मघावत प्रसृतवदनः,
तं धरिय खुरे कुमरो, लग्गो भामेउ सिरउवरिं. ૧૫૧.

તદનુ સ સૂક્ષ્મો ભૂત્વા, નિર્ગત્ય કુમાર હસ્ત મધ્ય તલાત્,
કુમરગુણ રંજિયમણો, અદિસ્સો ઠાઈ તત્થેવ. ૧૫૨.

तस्मि न्नदृश्यमाने, नृपतनय स्तस्य नागरनरस्य,
बाहुविलग्नो कोउग, भरेण पविसेइ नियमवणे. ૧૫૩

માટે આ રાંકને મૂકી દે, અને કંડુણારસવાળા ધર્મને કર કે બેથી
તું ભવાંતરે દુઃખ રહિત મોક્ષ પામી શકીશ. ૧૪૮

આ રીતે બહુ કહ્યા છતાં પણ તે દુષ્ટાત્મા તેને છોડવા તૈયાર ન થયો,
ત્યારે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ ક'ંઈ નરભાસથી સમજી શકે તેમ નથી. ૧૪૯

તે કોપે ચડેલા ધીરને રાજકુમારે ધક્કો મારી તે પુરૂષને પોતાની
પીઠે બેપાડી લીધો તેથી તે કોપિત થઈ ભયંકર રૂપ ધરી ચોં ફાડીને ભીમમે
ગળી જવા દોડ્યો, ત્યારે કુમાર તેને પુરમાં પકડીને માથાપર ભામાવવા લા-
ગ્યો. ૧૫૦-૧૫૧

ત્યારે તે સૂક્ષ્મ થઈને કુમારના હાથથી છૂટો થઈને કુમારના ગુણથી
રંજિત થઈ ત્યાંજ અદ્રશ્ય થઈ ગયો. ૧૫૨

તેને અદ્રશ્ય થએલો જોઈ રાજકુમાર તે નાગરિક પુરૂષની બાહુ પ-
કડીને કૌતુકથી રાજભુવનમાં આગ્યો. ૧૫૩

તત્રચ સપ્તમભૂમિ, સ્તંભાશ્રિત સાલભંજિકાભિ રિદં,
જોડિય કરાહિ મળિયં, સાગય મિહ ભીમકુમરસ્ત. ૧૫૪

ત્વરિતં ત્વરિતં ચ તતઃ, સ્તંભો પરિભાગતઃ સમવતીર્ય,
તાર્હિં વહૂમાણેણં, દિન્નં કળગાસણં તસ્ત. ૧૫૫

તેજ પુરુષેણ સાર્દ્ધં નૃપાત્મજ સ્તત્ર યાવ દાસીનઃ,
તા મજ્જણ સામગ્ગી, સઘ્વા પત્તા નહાઝ તર્હિં. ૧૫૬

પંચાલિકાઃ પ્રમુદિતાઃ પ્રોવુઃ પરિધાય પોતિકા મેનાં,
અમ્હોવરિ પસિણં, કરેઝ ન્ઢાણં કુમારવરો. ૧૫૭

ધરણી ધવભવ ઝચે, મમ મિત્રં નગરપરિસરો ઘાને,
ચિઠઙ તં હકારહ, આળીઓ તાર્હિં લઢુ સોવિ. ૧૫૮

તામિ મિત્રસમેતો, ભીમઃ સંસ્નાપ્ય ભોજિતો મત્તયા,
જા પલ્લંકે પલ્લુક, વિમ્હઓ ચિઠઙ સુહેળ. ૧૫૯

ત્યાં સાતમી ભૂમિના થાંભલીઓમાં રહેલી શાલિભંજિકાઓ (પૂત-
ળીઓ) હાથ બેડીને ભીમકુમારની સ્વાગત બોલવા લાગી. ૧૫૪

પછી તે પૂતળીઓ ઝટપટ થાંભલાઓથી નીચે ઊતરી અને તેણી-
ઓએ કુમારને સોનાતું આસન બેસાડવા આપ્યું. ૧૫૫

ત્યારે તે પુરૂષ સાથે રાજકુમાર ત્યાં બેઠો એટલામાં આકાશથી ત્યાં
બધી ન્હાવાની સમાગ્રી આવી પહોંચી. ૧૫૬

ત્યારે પૂતળીઓ પ્રમુદિત થઈ બોલી કે આ પોતિકા વચ્ચે પહેરીને
અમારાપર પ્રસાદ કરી તમો સ્નાન કરો. ૧૫૭

રાજકુમાર બોલ્યો કે મારો મિત્ર નગરના બાહરના ઉદ્યાનમાં રહેલ
છે, તેને બોલાવી લાવો, ત્યારે તેઓ તેને પલ્લુ ઝટ ત્યાં લઈ આવી. ૧૫૮

પછી તેઓએ મિત્ર સહિત ભીમકુમારને ન્હવરાવીને ભક્તિપૂર્વક
જમાડ્યો. બાદ તે પલંગપર ક્ષણભર વિસ્મિત થઈને બેઠો. ૧૫૯

તાવ દુવાચ સમક્ષં, કૃતાંજલિ નિંજરઃ કુમારવરં,

તુહ અસમવિક્રમેણં, પરિતુઠો હં વરેષુ વરં - ૧૬૦.

જગદે જગતીશ્વરુવા, યદિ તુષ્ટ સ્ત્વ માસિ મય તતઃ કથય,

કો તં કો હવયારો, કિં પુર મિણ મુઘ્વસં જાયં. ૧૬૧

મોચે મુરઃ પુર મિદં, કનકપુરં કનકરથ નૃપો વ્રા મૂત,

જો રક્તિઓ તણ સો, અહ માસિ પુરોહિઓ ચંદો. ૧૬૨

સર્વસ્ય જનસ્યો પેરિ, સદાપિ ચા સ્થાત્ ક્રુધા જ્વલં સ્તદનુ,

સઘ્વોવિ જળો જાઓ, મહ વહીરી કોવિ નહુ મુયળો. ૧૬૩

અય મપિ નૃપઃ પ્રકૃત્યા, ક્રૂરમનાઃ કર્ણ દુર્બલઃ પ્રાયઃ,

સંકાશ્વિ અવરાહસ્ત, કારણ દંઢ મહચંદં. ૧૬૪

કેનચિ દપરેષુ મયિ, મત્સરમર પૂરિતેન નૃપપુરતઃ

અલિયં કહિય મિણં જહ, સહ હુંવીણ ઇમો વૃત્થો. ૧૬૫

તેટલામાં દેવતા પ્રત્યક્ષ થઈ કુમારની સાથે હાથ બેડીને બાંધ્યો કે તારા પ્રબળ પરાક્રમથી હું તુષ્ટ થયો છું. માટે વર માગ. ૧૬૦

કુમાર બોલ્યો કે બે તું મારાપર તુષ્ટ થયો હોય તો કહે કે તું કોણ છે, શા માટે અમને આટલો ઉપચાર કરે છે અને આ નગર બિજડ કેમ થયું છે ? ૧૬૧

દેવતા બોલ્યો કે આ કનકપુર નામે નગર છે, તેમાં કનકરથ નામે રાજા હતો કે બેને તે બચાવ્યો છે. અને હું તેનો ચંડ નામે પુરોહિત હતો. ૧૬૨

હું બધા લોકો બિપર હમેશાં ગુસ્સે રહેતો તેથી બધા લોક મારા વેરી થયા, કોઈ સુજન રહ્યો નહિ. ૧૬૩

આ રાજા પણ સ્વભાવે ક્રૂર અને પ્રાચે કાનનો કાચો હતો, તેથી અપરાધની કૃત શકાથી પણ ભારે આકરી શિક્ષા કરાવતો. ૧૬૪

હવે એક દિવસે મારાપર મત્સરે ભરાઇને કોઈએ રાજાને એવું બૂઝું સમજાવ્યું કે આ પુરોહિત ચંડાળાણી સાથે વસ્યો છે. ૧૬૫

કાલં ચ માર્ગયન્ન વ્યવિચાર્યં શિષેન વેષ્ટયિત્વા હં,
છંદાવેષં તિલ્લેણ, જાલિઓ નેણ વિરસંતો. ૧૬૬

તંદનુ સદુઃસંઘં મૃત્વા, જાતો હ મકામ નિર્જરાવશતઃ,
નામેણં સવ્વગિલુત્તિ, રક્ષસો સરિય અહ વહરં. ૧૬૭

इहच समेत्य मया भोः सर्वोपि तिरोहितो नगरलोकः,
एत निवो संगहिओ, निम्मित्य नरसिंघरूपेण. ૧૬૮

કરુણાલંકૃત ધૈરૂષ, ગુણ મળિરત્નાકરેણ મોચયતા,
एवं तूमए सुमए, चमकियं मह मणं गाढं. ૧૬૯

एष समग्रोपि मया, तत्रो पचारो ह्यदृश्यरूपेण,
મજ્જણમાઈ વિહિઓ, મત્તીએ દિવ્વસત્તીએ. ૧૭૦

तव चरित मुदितमनसा, प्रकटीचक्रे मयैष पुरलोकः
અહ નિયડ વાલિયદિઠી, કુમરો સયલં નયરલોયં. ૧૭૧

ત્યારે મેં તેની પૂરતી ખાતરી કરવા માટે કાળવિલાંબ કરવાનું કહ્યું
છતાં પશું તેણે મને શબ્દથી વીટાવી તેલ છંટાવીને રહ્યો રહ્યો જલાવ્યો. ૧૬૬

ત્યારે હુઃખી થઈ મરીને હું અકામનિર્જરાના યોગે સર્વગિલ નામે
રાક્ષસ થયો. આદ વેર અભારીને હું ઇહાં આવ્યો અને આ નગરના લોક
મેં અધા અદ્રશ્ય કર્યા અને પછી આ રાજાને નરસિંહનું રૂપ કરીને પકડ્યો.
૧૬૭-૧૬૮

પશુ કરૂણા યુક્ત પૌરુષશુષ્ણુ રૂપ મહિના સમુદ્ર એવા તમોએ તેને
મૂકાવ્યો તેથી હે સુમતિવાન, માફ મન બહુ અમત્કૃત થયું છે. ૧૬૯

આ સ્નાનાદિક સઘળો તારો ઉપચાર મેં અદ્રશ્યરૂપે રહી ભક્તિથી
દિવ્યશક્તિવડે કર્યો છે. ૧૭૦

વળી તારા અરિતથી ખુશી થઇને મેં આ નગરના લોકને પ્રકટ કર્યા
છે. તે સાંભળી ક્રુમારે નજર ફેરવી બેસું તો સઘળા લોક દેખાયા. ૧૭૧

અત્રાંતરે કુમારઃ, પ્રૌક્ષિષ્ટ વિશિષ્ટ વિબુધ પરિવારં,
ઈતં ગયણપ્રેરણં, મોચરિણં ચારણ મુર્ણિદં. ૧૭૨

યત્ર કિલ મંત્રિપુત્રઃ, કુમારમુક્તઃ સ્થિતો ભવત્રત્ર,
સુરરણ્ય કણય કમલે, ઠિઓ ગુરુ કહદ્ ધમ્મકહં. ૧૭૩

અથ ભીમ પ્રેરણયા, સર્વગિલો મંત્રિસૂત્રુ કનકરથૌ,
સન્વોધિ નયરલોઓ, પત્તો ગુરુપાય નમણત્યં. ૧૭૪

ક્ષિતિતલવિનિહિત શિરસઃ, પ્રમુદિત મનસઃ પ્રનટ્ટ વહુતમસઃ,
પણમેણં મુણિનાહં, સુણંતિ તે દેસણં ઇયં. ૧૭૫

ક્રોધઃ સુસ્વત રૂપરથુઃ, ક્રોધો વૈરાતુબંધ કંદધનઃ,
સંતા વકરો કોહો, કોહો તવનિયમ વણદહ્ણો. ૧૭૬

કોપાટો પવિસંસ્યુલ, દેહો દેહી કરોતિ વિવિધાનિ,
વહ્મારણ અઠ્ઠમક્ત્તા, દાણ માર્દિણિ પાવાણિ. ૧૭૭

એવામાં કુમારે વિશિષ્ટ પંડિતોથી પરિવરેલા આરણ્ય સુનીંદ્રને આ-
કાશ માર્ગે ઊતરતા બોલા. ૧૭૨

તે આચાર્ય જ્યાં કુમાર મંત્રિ પુત્રને મેલી આવ્યો હતો ત્યાં દેવ-
રચિત સુવર્ણ કમળપર બેસી ધર્મકથા કરવા લાગ્યા. ૧૭૩

હવે ભીમકુમારની પ્રેરણાથી સર્વગિલ, મંત્રિકુમાર, કનકરથ, તથા
તમામ નગરલોક શુરને નમવા આવ્યા. ૧૭૪

તેઓ જમીનપર માથું ઝાડાડી હર્ષિત મનથી પાપને દૂર કરતા થકા
સુનીંદ્રને નમીને આ રીતે દેશના સાંભળવા લાગ્યા. ૧૭૫

ક્રોધ સુખરૂપ ઝાડને કાપવા પરશુ સમાન છે, વૈરાતુબંધ કંદને
વધારવા મેઘ સમાન છે, સંતાપને ઊપજાવનાર છે અને તપનિયમરૂપ વનને
આળવા અગ્નિ સમાન છે. ૧૭૬

કોપના ભરાવથી ઊછળતા શરીરવાળો પ્રાણી વધ, મારણ, અભ્યા-
ખ્યાન વગેરે અનેક પાપ કરે છે. ૧૭૭

તત ઈર્જસ્વલ મતિવદ્, સૂદારૂણં કર્મજાલ મર્જિત્વા,
મમદ્ ભવમીમરન્ને, નિસ્સામન્ને દુઃકંતો. ૧૭૮

તદ્ ભોમવ્યા મવ્યં, પદ મિચ્છંતો વિહાય કોપમરં,
પયહિય સિવપયસમ્મે, જિણધમ્મે હજ્જમં કુણહ. ૧૭૯

શ્રુત્વૈ વં સર્વગિલો, નત્વા મુનિપતિપદૌ જગાદે તિ,
કોવો કળગરહ નિવે, અજ્જપ્પમિદ્દં મણ્ણ મુક્કો. ૧૮૦

અત્રચ મીમકુમારે, ધર્મગુરા વિવ મમા સ્તુ દૃઢમક્તિઃ,
અહ તત્થ મહયદંતો, સમાગઓ કરિવરો ણ્ણો. ૧૮૧

તદ્દર્શને ચ સહસા, સા પર્ષદ્ મૃશ મુપાગમત્ત સોમં,
તો કુમરો તં કરિણં, વણ્ણુકારેહ ધીરવિઓ. ૧૮૨

અવિહસ્તો નિજહસ્તં, હસ્તી સંકોચ્ય તદનુ શાંતમનાઃ
કાઠં પયાહિણં સપરિસસ્સ ગુરુણો તઓ નમદ્. ૧૮૩

તેથી જોરવાળું અતિ ઘણું દારૂણ કર્મભાળ ઉપાઈને અનુપમ ભવંરૂપ
ભયંકર અરણ્યમાં હુઁખી થઈને ભટકે છે. ૧૭૮

માટે હે ભંયો, જો તમને ઉત્તમપદ મેળવવાની ઈચ્છા હોય તો કે-
પને મૂકીને શિવપદના સુખને પ્રગટાવનાર જિન ધર્મમાં ઉદ્યમ કરો. ૧૭૯

એમ સાંભળીને સર્વગિલ ગુરૂના પગે નમીને બોલ્યો કે કનકરથ
રાજા ભયરનો કેપ આજથી માંડીને હું છોડી દઈ છું. ૧૮૦

વળી આ ભીમકુમાર કે જે મારા ધર્મગુરુ જેવો છે તેમાં મારી દહ
ભક્તિ થાઓ. એટલામાં ત્યાં ગડગડ કરતો એક મોટો હાથી આવી અડ્યો. ૧૮૧

તેને આશ્ચિંતો આવતો જોઈને તે પર્ષદા અતિશય ફાલ પામી, તે-
ટલામાં કુમારે ખીરે રહીને તેને બાપુકાર્યો—એટલે હાથી પોતાની ચૂંક સં-
કેાચી શાંત થઈ પર્ષદા સહિત ગુરૂને પ્રદક્ષિણા કરી પગે લાગ્યો. ૧૮૨-૧૮૩

અથ યતિપતિના જગદે, મતંગજો સ્મા વહો મહાયજ્ઞા,
મીમં અણુસરિય ઇહં, ત માગઓ કવિવરો હોઈ. ૧૮૪

કાલી ભવના દ્રવતા પૂર્વ મસૌ ક્ષિતિપતનય આનિન્યે,
ઇહયં નિયપદિપુત્તય, કળગરહ નરિંદરક્ષાણ. ૧૮૫

સંપ્રતિ નિજનગરં પ્રતિ, નેતું મીમં મૃશં ત્વ મુન્સહસે,
તં આયન્નિય કરિવર, રૂવં સો વ્રત્તિ સંહરહ. ૧૮૬

માસ્વદલંકૃતિ યુક્તં, પ્રત્યક્ષં યક્ષરૂપ માધાય,
પમળહ નાળ મહોદહિં, મુણિંદ એવંચિય ઇમં તિ. ૧૮૭

વિજ્ઞાપ્યં કિંત્વે તત્, પૂર્વ કક્ષીકૃતેપિ સમ્યક્ત્વે,
મહ મળભવણે લગ્ના, કુલિંગિ સંસગ્ગઓ અગ્ની. ૧૮૮

તેના શુ દારુદાહં, સા દાહિ વિશુદ્ધ દર્શન સમૃદ્ધિઃ,
તો હદ્દી અપ્પિદ્દી, વણેસુ જક્ષો અહં જાઓ. ૧૮૯

હવે યતીશ્વરે આ હાથીને કહ્યું કે હે મહા યક્ષ, તું ભીમને અ-
નુસરીને ઈહાં હાથીરૂપે આગ્યો છે કે? ૧૮૪

વળી તે કાળીના ભવનથકી આ રાજકુમારને પોતાના પૈત્ર કનકર-
થને બચાવવા માટે ઈહાં આણેલો છે. અને હવે તેને તારા પોતાના નગરપ્રતે
લઇ જવા તું તૈયાર થયો છે ખરો કે ના? તે સાંભળીને તે હાથીના રૂપને
સંહરવા લાગ્યો. ૧૮૫-૧૮૬

તે દેહીપ્ર્યમાન અલંકારવાળું યક્ષતું રૂપ ધારણ કરી બોલ્યો કે હે
જ્ઞાનસમુદ્ર મુનીશ્વર! તમારી વાત બરોબર છે. ૧૮૭

છતાં મારે જણાવવું જોઈયે કે પૂર્વે મેં સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું હતું
તે છતાં કુલિંગિના સંસર્ગથકી મારા મનરૂપ ભવનમાં આગ સળગી, તેથી
મારી નિર્ભજ સમ્યક્ત્વરૂપ સમૃદ્ધિ બળી ભસ્મ થઇ ગઇ. તેથી હું વનમાં
આવો અદ્ય ઋદ્ધિવાન યક્ષ થયો છું. ૧૮૮-૧૮૯

તસ્માત્ પ્રસન્ન મગ્ધ, આરોપય મમ વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વં,
કળગ રહ રક્તસાઈહિ, મળિય મમ્હંપિ ઇય હોઝ. ૧૨૦

અથ ગુરુણા સમ્યક્ત્વં, દત્તં નૃપ યક્ષ રાક્ષસાદીનાં,
કુમરો કુલિંગિ સંગા, ઇયાર માલોયણ ગુરુણો. ૧૨૧

અતિ નિર્મલ સમ્યક્ત્વો, ખીમો મુનિપુંગવં નમસ્કૃત્ય,
કળગર હરાય મવળે, રક્તસમાઈહિં સહ પત્તો. ૧૨૨

કનકરથોપિ નરેન્દ્રઃ, પ્રભૂત સામંત મંત્રિ પરિકલિતઃ,
નમિઝં મળેઈ કુમરં, સવ્વ મિળં તુહ પસાઝ ત્તિ. ૧૨૩

યજ્ઞીવ્યતે યદેતત્, રાજ્યં પ્રાજ્યં યદેષ પુરલોકઃ,
જં ઇયસ્સ અતુચ્છા, લચ્છી કિર જં ચ સમત્તાં. ૧૨૪

તદયં લોક સ્તવ નાથ, કિંકરઃ સમ્પ્રિચિતે તતઃ કાર્યે,
તહ વાવારેયવ્વો, જહ હોઈ મિસં અણુમ્મહિઓ. ૧૨૫

માટે હે ભગવન, તમે પ્રસાદ કરીને મને વિશુદ્ધ સમ્યક્ત્વ આપો,
ત્યારે કનકરથ તથા રાક્ષસ વગેરેએ પણ કહ્યું કે અમને પણ તે આપો. ૧૬૦

હવે શુદ્ધિએ તે બધાને સમ્યક્ત્વ આપ્યું, અને ભીમ કુમારે કુલિંગ-
ગિના સંગનો અતિચાર આલોચ્યો. ૧૬૧

પછી તે અતિ નિર્મળ સમ્યક્ત્વવાન ભીમકુમાર મુનીશ્વરને નમીને
રાક્ષસ વગેરેની સાથે કનકરથ રાખના ઘરે આવ્યો. ૧૬૨

હવે કનકરથ રાજા ઘણા સામંત મંત્રિ વગેરેથી પરિવર્યો થકો કુ-
મારને નમીને કહેવા લાગ્યો કે જે જીવીએ છીએ, જે આ મહાન રાજ્ય છે,
જે આ નગર લોક છે, જે આ અમારી મોટી દક્ષી છે, તથા જે સમ્યક્ત્વ
મળ્યું તે બધો તારો પસાય છે. ૧૬૩-૧૬૪

તે માટે હે નાથ, અમે તારા કિંકર છીએ માટે યોગ્ય કામમાં અ-
મને જોડવા કે જેથી તમારા વધુ આભારી થઈએ. ૧૬૫

સ-માહ જનનમરણે, અન્યોન્ય નિવંધને યથા સુમતાં,
તદ્ સંપ્રવાદયાઓય, કે રૂદ્ધ દેવણો અન્ને. ૧૯૬

અથ પુન ધ્યાપારો, મધ્યાનાં મુકુલ સંભવાનાં વઃ,
જિણધમ્મે અરુદ્ધલહે, નહુ કાયવ્વો પમાઓ સિ. ૧૯૭

સોદરભાવઃ સાધર્મિકેષુ, સેવાસુ સાશુવર્ગસ્ય,
પરહિય કરણે જત્તો, તુમ્હેદિ સયા વિદેયવ્વો. ૧૯૮

અથ વિદિતાંજલ સ્તે, વમાષિરે નાથ કતિપયાન્ દિવસાન્,
રૂદ્ધ ચિત્તમુ જેણ મ્હવિ, જિણધમ્મે રૂદ્ધ કોસલ્લં. ૧૯૯

ઈતિ તદ્વચનં શ્રુત્વા યાવત્ પ્રતિવક્તિ કિંચિ દપિ મીમઃ,
તા હમહમંત હમરુય, સદ્-સમુત્ત સિયનિવલોયા. ૨૦૦

વિંશતિવાહા કાલી, સા કાપલિકયુતા ગમ ત્ત્ર,
રાયસુયં નમિરૂણં, ઉવવિઠા કુમરનિદિઠા. ૨૦૧

કુમાર બોલ્યો કે જેમ જીવોના જન્મ અને મરણ અરસપરસ હેતુ
બૂત છે તેમ સંપદા અને આપદાઓ પણ છે, તેમાં બીજા કોણ હેતુ જ
ણાય. ૧૯૬

પણ તમે મુકુળમાં જન્મેલા અને ભવ્ય છો તો તેથી તમારી એ
ફરજ છે કે આ અતિ દુર્લભ જિન ધર્મમાં તમારે પ્રમાદ નહિ કરવો. ૧૯૭

બળી સાધર્મિકોમાં બંધુભાવ રાખવો, સાધુ વર્ગની સેવામાં તથા પ-
રહિત સાધવામાં હમેશાં તમારે યત્ન રાખવો. ૧૯૮

ત્યારે તેઓ હાથ જોડી બોલ્યા કે હે નાથ, તમે કેટલાક દિવસ ધડિં
રહો કે જેથી અમે પણ જિનધર્મમાં કુશળ થઈ શકીયે. ૧૯૯

આ રીતે તેમનું વચન સાંભળી જેવો ભીમકુમાર ઉત્તર વાળવા તે-
યાર થયો કે તેવામાં હમહમ કરતા હમરૂકના શબ્દથી રાજા અને લોકોને
બીવરાવતી વીશ બાહુવાળી તે કાળી દેવી કાપલિકની સાથે ત્યાં આવી.
૨૦૦-૨૦૧

અમળ ચ્ચ કુમાર તદા, ત્વયિ કરિણા નીયમાન इह ससखे,
ओहीहि नाड तुह हिय, मिमं न चलिया पएयंपि. २०२

તવ જનકઃ પુરલોકઃ, સ્મૃત્વા તવ ગુણગર્ણં રુદ ન્નધુના,
કજ્જ વસેણં તહિયં ગયાઈ મે કહવિ સંઠવિહં. ૨૦૩

વિદધે પુરત સ્તેપાં, મયા પ્રતિજ્ઞા યથા દિનસુગાતે,
इह मे आणेषव्वो, भीमकुमारो समित्तज्जुओ. ૨૦૪

કથિતં ચ યથા ભીમો, જ્ઞાતિષ્ટપદ્ વહુજનં જિનેદ્રમતે,
रक्खित्था बहुलोयं, मारिज्जंतं च गुरुकरुणो. ૨૦૫

અતિહિત નિજસલ્લ સહિત, સ્તિષ્ઠતિ કુશલેન કનકપુર નગરે,
મા મો પમોચઠાણે, માદુ વિસાયં કુળહ તુબ્બે. ૨૦૬

શ્રુત્વૈ વ મુત્સુકમના, યાવત્ પ્રસ્થાસ્યતે વરકુમારઃ,
તા ગયણયલે ખેરી, મંખાઈરવો સમુચ્છલિત્તો. ૨૦૭

તે બોલી કે હે કુમાર, તે વેળા તને તારા મિત્ર સહિત હાથી બો-
ખાંડી ગયો ત્યારે હું 'અવધિથી તારૂં' હિત થનાર છે એમ બોલ્યું એક પશુ,
પશુ ચાલી નહિ. ૨૦૨

પશુ હમણાં તારો બાપ તથા નગર લોક તારા શુભો સંભારીને શેવે
છે, તે મેં કામના પ્રસંગે ત્યાં જતાં બોલ્યા બેથી તેમને જેમ તેમ ધીરજ
આપી તેમના આગળ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી કે, જે દિનના છેડે મારે ભીમકુ-
મારને તેના મિત્ર સાથે ત્યાં લઈ આવવું. ૨૦૩-૨૦૪

વળી મેં કહ્યું કે ભીમકુમારે તો ઘણા જણને જૈન ધર્મમાં સ્થાપ્યા
છે અને ભારે કડ્ડણા કરી ઘણા જણને મરતાં બચાવ્યા છે. ૨૦૫

તે પોતાના હિતચિંતકને મિત્રની સાથે કનકપુરમાં ક્ષેમકુશળતાએ
રહેલ છે, માટે હર્ષના સ્થાને તમે વિષાદ મ કરો. ૨૦૬

આમ સાંભળી કુમાર ઉત્સુક થઈ ત્યાં જવા તૈયાર થયો તેટલામાં
આકાશમાં ભેરી અને ભંભાનો અવાજ બિછળવા લાગ્યો. ૨૦૭

ચંચદ્વિમાનમાલા, મધ્ય વિમાનસ્થિતા કમલવદના,

દિદા ણગા દેવી, દસદિસિ નિન્નાસિયતમોહા- ૨૦૮

અથ કિમિતિ ષ્ણન્ રજનીચરઃ કરે મુદ્ગરં દધદ્ યક્ષઃ,

કરકલિય દિચકત્તી જ્ઞતિ સમુદેઃ કાલી વિ. ૨૦૯

भीमो भीमव दभयो याव त्तिष्ठति च ताव दित्युच्चैः,

जय जीव नंद नंदग, हरिवाहण निवङ्गो कुमार. २१०

इति जल्पन्तो देवा, देव्य श्रुतः कुमारवरपार्श्वे,

साहंति जभिस्रणीए, कमलक्वाए य आगमणं. २११

अथ सापि वरविमानं, मूक्त्वा मुदिता कुमारपदकमलं,

नमिर्जग उचियठाणे, उवविठा विन्नवइ एवं. २१२

એવામાં વિમાનોની હારના વચ્ચેવચ્ચના વિમાનમાં રહેલી કમળ
જેવા સુખવાળી એક દેવી દેખાઈ કે જેની કાંતિથી દશે દિશામાં અધકાર
ફર થતું હતું. ૨૦૮

ત્યારે રાક્ષસ તથા હાથમાં મુદ્ગર ધરતો યક્ષ તથા હાથમાં રાષ્ટ્રેલ
સીપતી કાતરવાળી કાળી એ બધા બટ આ તે શું છે એમ કહી તૈયાર
થયા. ૨૦૯

આ વખતે ભીમકુમાર તો ભીમની માફક નિર્ભય જિલો રહ્યો તેવામાં
દેવો અને દેવીઓ જોયે કુમાર પાસે આવી તેને વધાવવા લાગ્યા કે હે હરિ-
વાહન રાજાના પુત્ર, તું જયવાન રહે, જીવતો રહે, આનંદમાં રહે એમ ક-
હીને તેમણે કમળાક્ષા યક્ષિણીનું આગમન જણાવ્યું. ૨૧૦-૨૧૧

હવે તે યક્ષિણી પણ વિમાનથી ઊતરી કુમારને ચરણે નમી ઉચિત-
સ્થાને બેસી આ રીતે વીનવવા લાગી. ૨૧૨

સમ્યક્ત્વં મમ દત્ત્વા, વિંધ્યગુહાયાં તદા મુમુનિસવિધે
તં સિ ઠિઓ નિસિ ગોસે સપરિયણા તત્થ હં પત્તા. ૨૧૩

પ્રણતા મુનયો ચૂયં, ન તત્ર દૃષ્ટા સ્તતો મયા વધિના,
કારિજ્જંતા મજ્જણાવિદિ મિદ્દિ દિઠા મુદ્ધિઠાણ. ૨૧૪

અથ વલિંતાં હં સ્વલિતા, સ્તોકં કાલં ચ ગુરુકકાર્યેણ,
સંપદ્ધિં તુમં મહાયસ, દિઠોસિ મુપુન્નજોણ. ૨૧૫

યક્ષેણ વિમાન મયો વિરચય્ય સિતિપસૂનૂ રિત્યુક્તઃ,
આરુહ્ય નાહ સિમ્બં, ગંતવ્વં કમલ પુરનયરે. ૨૧૬

તત ઉચ્ચથૌ ભીમઃ, પ્રીતિં સંવોદ્ય કનકરથરાજં,
આરુદો ય વિમાણં, સહ બુદ્ધિભંતિ પુત્તેણ. ૨૧૭

તસ્ય વ્રજતો દેવા, ગાયંતઃ કેપિ કેપિ વૃત્યંતઃ,
ગયગર્જિજ હયર્હેસિ, તપ્પુરઓ કેવિ કુવંતા. ૨૧૮

હે કુમાર તું મને સમ્યક્ત્વ આપી વિંધ્ય પર્વતની ગુહામાં મુનિ-
ઓની પાસે રાતે રહ્યા. ત્યાં પ્રભાતે હું મારા પરિવાર સાથે આવી. ૨૧૩

હું મુનિઓને નમી પછી તમોને ત્યાં ન બોલ્યા ત્યારે અવધિથી મેં
બોલ્યું તો ઈહાં તમોને સ્નાન કરતા બોલ્યા તેથી હું રાજી થઈ. ૨૧૪

હવે હું ત્યાંથી વળતી થોડા વખત એક મોટા કામના લીધે આટકી
ગઈ હતી પછી હમણાં હે મહાયશ, પુણ્યથોગે તારાં દર્શન થયાં છે. ૨૧૫

આદ્ય યક્ષે વિમાન રચાવીને રાજકુમારને કહ્યું કે હે નાથ! હવે જ-
લદી થોડા કેમકે આપણને કનકપુર જવું છે. ૨૧૬

ત્યારે ભીમકુમાર ઊઠીને પ્રીતિવાળા કનકરથ રાખને જેમ તેમ સ-
મજાવી બુદ્ધિલ મંત્રિના પુત્ર સાથે વિમાનપર ચડ્યો. ૨૧૭

તેને ચાલતાં કોઈ દેવતા ગાવા લાગ્યા, કોઈ નાચવા લાગ્યા, અને
કોઈ હાથીના જેવી ગર્જના કરવા લાગ્યા તો કોઈ થોડા માફક ખંખારવા
લાગ્યા. ૨૧૮

મેરી મંભાદિરવૈઃ, સમસ્ત મંત્રતલં વધિરયંતઃ,
 કુમેરેણ સમં પત્તા, કંમલપુરાસન્ન ગામંભિ. ૨૧૯
 તત્રચ મીમ શ્રૈત્યે, ગમત્ તતો યક્ષરાક્ષસપ્રમુલૈઃ,
 પળમેવિ જિણવરિંદં, હિઠો દાવેઈ સ મહત્યં. ૨૨૦
 અથ પટહમેરિ ક્લલરિ, કંસાલકમુલ્ય તૂર્ય શ્વદૌઘઃ,
 કમલપુરે અત્યાણઢિણ મુણિઓ નરિંદેણ. ૨૨૧
 તદનુ તૃપો મંત્રિજનં, પપચ્છ કિમચ કસ્યયન મુમુનેઃ,
 વરનાણં હપ્પન્નં, જં મુચ્ચઈ અમરત્તરરવો. ૨૨૨
 યાવદ્ વિમુચ્ચ સમ્યક્, મંત્રિજનઃ પ્રતિવચઃ કિમપિ દત્તે,
 તમ્મા મસામિણે વં, રાયા વદ્ધાવિઓ તાવ. ૨૨૩
 વહુદેવી દેવયુતઃ, પ્રાપ કુમારઃ પ્રભો મમ ગ્રામે,
 તેણં જિર્ણિદ મવળે, મહૂસવો એસ પારદ્ધો. ૨૨૪

વળી ભેરી અને ભાભા વગેરેના નાદથી આકાશને ઘેઢેઈ કરતા થકા
 તેઓ બધા કુમારના સાથે કમળપુરના પાસેના ગામમાં આવી પહોંચ્યા. ૨૧૯

ત્યાં ભીમકુમાર જિન મંદિરમાં ગયો અને યક્ષ રાક્ષસ વગેરેની
 સાથે રહીને જિનેશ્વરને નમીને હર્ષિત થઈ સંગીતપૂર્વક મહોત્સવ કરાવવા
 લાગ્યો. ૨૨૦

હવે પડહ, ભેરી, આલર, અને કાંસીયા વગેરે વાળનો અવાજ કમ-
 ળપુરમાં સભામાં ઘેઢેલા રાજાએ સાંભળ્યો. ૨૨૧

ત્યારે રાજાએ મંત્રિઓને પૂછ્યું કે આજ શું કોઈ મહામુનિને કે-
 વળજાન ભિપ્લયું છે કે જેથી દેવતાઓના વાળનો અવાજ સંભળાય છે? ૨૨૨

ત્યારે મંત્રિઓ વિચાર કરીને જેવું કંઈ ઉત્તર આપવા તૈયાર થયા
 કે તેવામાં તે ગામના સ્વામિએ રાજાને વધામણી આપી કે હે મહારાજ, ઘણું
 દેવદેવી સાથે તમારો કુમાર મારા ગામે આવી પહોંચ્યો છે અને તેણે જિન
 મંદિરમાં આ મહોત્સવ શરૂ કર્યો છે. ૨૨૩-૨૨૪

દત્તા નિર્જાગલ્ગ્ના, મલંકૃતિં મુકુટવર્જિતાં તસ્મૈ,
બુત્તો વિત્તી રન્તા, મણેસુ સામંતમાઈ જળં. ૨૨૫

સંવહતિ યેન સર્વઃ, પ્રગે કુમારસ્ય સંમુખં ગંતું,
કારેસુ હઠસોહં ચ, સોવિ તહ કારણ સર્વં. ૨૨૬

પ્રાતશ્ચ પ્રીતમનાઃ, સપરિજનઃ સંમુખં યયૌ રાજા,
આગચ્છંતો કુમરો, દિઠો ગયણંમિ ઇંદુ વ્વ. ૨૨૭

ઉત્તીર્ય વરવિમાના, ન્નનામ ભીમો નૃપસ્ય પદકમેલં,
જળણી પમુહ જળસ્ત ય, અન્નાણવિ કુણઈ જહજુગ્મં. ૨૨૮

જનકાદેશાત્ કરિવર, મધ્યારૂઢો ય બુદ્ધિલસુતોપિ,
નિયનિય પિતૃ પમિર્દનં, જહોચિયં કુણઈ સર્વેસિં. ૨૨૯

દ્રષ્ટેન સચિવસૂતુ ભીમેન સ્વસ્ય પૃષ્ટતો ધ્યાસિ,
અહ સહ પિતૃણા પત્તો, ધવલહરે ભીમવર કુમરો. ૨૩૦

ત્યારે રાજાએ તેને પોતાના મુગટ શિવાય બાકીના અલંકાર કંઈને
પછી પોતાના છડીદારને કહ્યું કે, તું સામંત વગેરે લોકને કહે કે આવતી
સુવારે સર્વેને કુમારની સામે જવાનું બની શકે માટે હાટ સણુગારાવી રાખો
ત્યારે તેણે પણ જઈ તે પ્રમાણે કહીને તેમજ કરાવ્યું. ૨૨૫-૨૨૬

પ્રભાતે હર્ષિત થઈ રાજા સપરિવાર કુમારની સામે ગયો, ત્યારે આ-
કાશમાં જાણે ચંદ્ર હોય તેમ કુમારને આકાશ માર્ગે સામે આવતો જોયો. ૨૨૭

પછી ભીમકુમાર વિમાનથી ઊતરી રાજાને યજે લાગ્યો તથા માતા
પ્રમુખનું તથા બીજાઓનું પણ યથાયોગ્ય તેણે સાચવ્યું. ૨૨૮

આદ્ય પિતાના હુકમ પ્રમાણે તે હાથીપર બેઠો. તેમજ બુદ્ધિલ મંત્રિના
કુમારે પણ પોતાના માળાપ વગેરે સર્વે જનનું યથોચિત સંભાળ્યું. ૨૨૯

ભીમકુમારે હર્ષિત થઈ તેને પોતાની પાછળ બેસાડ્યો. આદ્ય પિતા
સાથે ભીમકુમાર ધવલ ઘરમાં પહોંચ્યો. ૨૩૦

શુક્તોતરં ચ રાજા, મીમસ્યા પ્રચ્છ ચરિતં મતિરુચિરં,

જં જહ વિત્તં તં તહ, સાહૃ સર્વંપિ મંતિસુઓ. ૨૩૧

અત્રાંતરે ચ કથિતં, હરિવાહન નરપતેઃ કૃતાંજલિભિઃ,

ઉજ્જાણ પાલણ્હિ, અરવિંદ મુણિંદ આગમણં. ૨૩૨

અથ સપરિકરો રાજા, તત્ર યયૌ પ્રમુદિતો ગુરુ ભત્વા,

નિસિયઈ ઉચિયઠાણે, તો ધર્મં પરિકંહઈ સૂરી. ૨૩૩

મો મન્યા એપ મવઃ, ક્ષમશાન તુલ્યઃ સદાપ્ય શુચિરૂપઃ,

વિલસિર મોહપિસાઓ, પરિભમિર કસાય ગિદ્દહલો. ૨૩૪

દુર્જય વિભવ પિપાસા, પરિસર્પત્સતત શાકિનીઃ સંઘઃ,

અઈ ઉગ્ગરાગ પાવગ, હજ્જાં તપમૂય જળદેહો. ૨૩૫

દુર્દર માર વિકાર, જ્વાલામાંલા કરાલ દિક્ચક્રઃ,

પઈ સમય પસપિરગુરુ, પ્રઓસધૂમેણ દુષ્પિચ્છો. ૨૩૬

જમ્યા બાહ રાજાએ મંત્રિકમારને લીમતું સઘળું ચરિત્ર પૂછ્યું, ત્યારે
જે જેમ બન્યું હતું તે તેમ તેણે કહી સંભળાવ્યું. ૨૩૧

એવામાં હરિવાહન રાજાને ઉદ્યાનપાળકોએ આવી હાથ બોડી કહ્યું
કે અરવિંદ મુનીશ્વર પધાર્યા છે. ૨૩૨

ત્યારે પરિવાર સહિત રાજા ત્યાં આવી હર્ષથી શુરને નમીને ઉચિ-
તરૂથાને બેઠો ત્યારે આચાર્ય ધર્મ કહેવા લાગ્યા:—૨૩૩

હે ભગ્યે, આ સંસાર મસાણુ માફક હમેશાં અશુચિમય છે, તેમાં
મોહરૂપી પિશાચ વિલાસ કરે છે અને કષાયરૂપ ગૃધ્રોનાં ટોળાં ભમે છે. ૨૩૪

તેમાં દુર્જય ધનતૃષ્ણારૂપ શાકિની હમેશા કરે છે, અને અતિ આ-
કરા રાગરૂપ અભિમાં ઘણા જાણનાં શરીરો બળે છે. ૨૩૫

દુર્દર કામવિકારની ન્યાળાઓથી તે ત્યારે બાબુથી ભગ્નકર લાગે છે,
અને પ્રતિ સ્ત્રીએ ફેલાતા ભારે પ્રદેષરૂપ ધૂમથી તેમાં અમારું છવાયેલ છે. ૨૩૬

મિથ્યાત્વ મુજગસંસ્થિતિ, રથુમાધ્ય વસાય ભીષણ કરંકઃ,

નિદિય વહુનેહ યંભાં, ધમંત મુમહંત મૂયગણો. ૨૩૭

સર્વત્ર લોક કલહ, સ્ફુટ દુચ્ચૈઃ સ્થાલિકા સમૂહ ય.

મુઘ્વંન વિવિદ્ ટવ્વેય, જળગ કારુન્ન રુક્ષસરો. ૨૩૮

સ્થાન સ્થાન નિવેશિત, ધનસંચય મદમકૂટ સંઘનઃ,

કિન્હાઈ અચુહલેસા, મુદ્ધગિદ્ધિ સિયાલિ વિકરાલાં. ૨૩૯

અતિ દુસ્સહ વિવિધાપ, ન્નિપતદ્વદ્ધુ શકુનિકાનિકરરૌદ્રઃ,

નિરુકર ગરંત દુઙ્ગળ, રિઠો અન્નાળ માયંગો. ૨૪૦

વિષય વિષપંકમગ્નઃ, પ્રાણિગળ સ્તદ્ મદમશાને ત્ર,

પદિયાળં જીવાળં, કત્તો મુમિળેવિ અસ્થિ મુદ્ધં. ૨૪૧

વળી એમાં મિથ્યાવૃત્તિ સર્પ રહે છે, તથા અશુભ અધ્યવસાયરૂપ ભયંકર કરંક (ધોર બોદિઈ) વસે છે, તેમજ મનેહરૂપ સ્તંભ લઇને એમાં ધણી ભૂતો રૂસ્તા રહે છે. ૨૩૭

વળી એમાં જ્યાં જુઓ ત્યાં કલહ કંકાસરૂપ થાણિઓનો ખડખડાટ થાય છે, અને અનેક ભાતના ઉદ્દેગજનક કર્ણુ રૂદ્ધના સ્વર સંભળાય છે. ૨૩૮

તથા ઠેકાણે ઠેકાણે છુપાવેલા ધનના ભંડારરૂપ ભસ્મના ઢગલા રહેલા છે, અને કૃષ્ણદિક અશુભ લેશ્યાવાળી સુખગૃહ્ધિરૂપ શિયાલણીથી એ વિકસળ લાગે છે. ૨૩૯

અતિ દુઃસહ અનેક આપદાઓરૂપ શમડીઓથી એ ખીડામણ છે, વળી એમાં કપટી દુર્જનરૂપ અરિષ્ટ (અશુભ સૂચક ચિન્હ) રહેલાં છે, તથા અજ્ઞાનરૂપ માતંગ (ચંડાળ) એમાં રહે છે. ૨૪૦

માટે આ સંસારરૂપ મશાણમાં પ્રાણિઓ વિષયરૂપ વિપમ કીચકમાં ખૂચી ભાય છે, તેમને સ્વપ્નમાં પણ મુખ કયાંથી હોય? ૨૪૧

યદિતુ મુચરિત્ર મુતપો, જ્ઞાન મુદર્શન મહામદાં શતુરઃ,
લક્ષર સાદગ રુચેણ, ટાવિડં ચત્તદિસિં કમસો. ૨૪૨

ધૃતવા મુસાધુમુદ્રાં, જિનશાસન મંદલે સમુપવિદ્ય,
દાત્ત પયત્તેણ દદં, દુભેય સિક્ષતા સિદ્ધાન્તં. ૨૪૩

મોહ પિશાચ પ્રમૃતી, નપાત્ય સવા નમીષ્ટ વિગ્રહૃતઃ,
અક્ષુહિય માણસેહિ, નિરુદ્ધ ઈન્દિય પયારેહિ. ૨૪૪

અવ્યગ્રં પ્રત્યગ્રૈઃ, સામાચારી વિ ચિત્ર કુસુમમરૈઃ,
સિદ્ધંતમંતજાવો, કીરઙ વિહિના ઇહેવ તથો. ૨૪૫

મન ઈહિતા ન્યમુમતાં, સંપદ્યંતે સપસ્ત સૌલ્યાનિ,
પગરિ સપત્તે ય જલે, સા લબ્ધિ નિવ્વુર્હ પરમા. ૨૪૬

ઈતિ-હરિવાહન નૃપતિ, મૌંવાર્થયુતં વિતુષ્ય શુક્લચનં,
મીસણ સંસાર મુહાણ, વાસઓ મુવહુ વીહંતો. ૨૪૭

બાકી જે જ્ઞાન-દર્શન-આરિત્ર અને તપશ્ચ સાર મુલકોને આર દિ-
શામાં ઉત્તરઆધકરણે સ્થાપી મુસાધુની મુદ્રા ધરી જિન શાસનશ્ચ મંડળમાં
બેસી હિમ્મત રાખી જે પ્રકારની શિક્ષાશ્ચ શિખાખંધ હઈ મોહપિશાચ વ-
ગેરે છટ્માં વિગ્રહારીઓને દૂર કરી શાંત મન રાખી છદ્વિયોનો પ્રચાર રોકી,
૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪

એકાગ્રતાથી સામાચારીશ્ચ નવા તરેહવાર ગુણોથી સિદ્ધાંતશ્ચ મં-
ત્રનો બાપ વિધિપૂર્વક કરવામાં આવે તો સઘળા મનઃચ્છિત મુખ પ્રાપ્ત થાય
છે, અને તેનો ભુક્ષો વધતાં વધતાં પરમ નિર્વૃત્તિ (મુક્તિ) મળે છે. ૨૪૫-૨૪૬

આ રીતના ભાવાર્થ ભરેલા શુરવચન સાંભળીને હરિવાહન રાજા ભ-
મંદર ચંસારશ્ચ મશાલમાં વસતાં-બીહવા લાગ્યા. ૨૪૭

સામ્રાજ્યં, ભીમસુતે, વિન્યસ્યા નેકલોક સંયુક્તઃ
 ભવ પેયવણુલ્લંઘન, પવર્ણ દિક્ષ્વં પવજ્જેહુ. ૨૪૮
 એકાદશાંગધારી, સુચિરં પરિપાલિતા મલચરિત્રઃ,
 સો રાયરિસો પત્તો, તિદ્ધયણ સિહરઠિયં ઠાળં. ૨૪૯
 ભીમનરંદ્રોપિ ચિરં કુર્વન્ જિનશાસનોન્નતીઃ શતશઃ,
 પરહિય. કરણિકરહ, નીર્હૈ પસાહણ રજ્જં. ૨૫૦
 અન્યેશુ ધર્મકારા, ગારા દુદ્ધિગ્ન માનસઃ પુલ્લં,
 રજ્જે ઠવિત્તુ ગિણિહય, દિક્ષ્વં ભીમો ગઓ મુક્લં. ૨૫૧

इति हि भीम कुमार सुवृत्तकं,
 मनसि कृत्य चमत्कृति कारकं,
 परहितार्थ कृतः कृतिनां मुदा,
 भवत भावित जैन मताः सदा. २५२

(इति भीमकुमार कथा समाप्ता)

(છઃ)

તેથી તે ભીમકુમારને રાજ્ય સોંપી અનેક લોક સાથે સંસારરૂપ મ-
 જાણને ઉલ્લંઘન સમર્થ દીક્ષાને લેતો હવે. ૨૪૮

તે અગીઆર અંગ શીખી ચિરંકાળ નિર્ભય ચારિત્ર પાળી તે રાજર્ષિ
 સિદ્ધિપદ પામ્યો. ૨૪૯

ભીમ રાજા પણ ચિરંકાળ સૂધી સેંકડો રીતે જિન શાસનની ઉન્નતિ
 કરતો થકો પરહિત કરવામાં તત્પર રહી નીતિથી રાજ્ય પાળતા ગયો. ૨૫૦

તે આખરે સંસારરૂપ કેદખાનાથી ઉદ્ધિગ્ન થઈ પુત્રને રાજ્યપર સ્થા-
 પી દીક્ષા લઈ સુક્રિત પામ્યો. ૨૫૧

આ રીતે ભીમકુમારનું ચમત્કારી વૃત્તાંત સાંભળી હે પડિતો, તમે
 હવેથી પરહિતાર્થ કરતા થકો હમેશાં જૈન મતથી ભાવિત રહો. ૨૫૨

(આ રીતે ભીમ કુમારની કથા પૂર્ણ થઈ છે)

એકવિંશતિતમ ગુણ.

ઉક્તઃ પરહિતાર્થકારીતિ વિંશતિતમો-ગુણઃ; સાંપ્રત મેક-
વિંશતિતમો-લબ્ધલક્ષ્ય ગુણઃ ફલતો મિધીયતે.

પરહિતાર્થકારી નામે વીશમો ગુણ કહ્યો, હવે એકવીશમો
લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ કળથી વર્ણવીએ છીએ.

(મૂળ ગાથા.)

લક્ષ્વેદં લબ્ધં લક્ષ્વો-
સુહેણ સયલંપિ ધમ્મકરણિજ્જં,
દક્ષ્વો સુમાસણિજ્જો-
તુરિયં ચ સુસિલ્લિખઓ હોદ્. ૨૮

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

લબ્ધલક્ષ્ય પુરૂષ સુખે કરીને સધણું ધર્મ કર્તવ્ય બાણી શકે
છે. તે હોયો હોવાથી બલદી કેળવાય છે. ૨૮

(ટીકા.)

લક્ષયતિ જ્ઞાનાતિ-પતનુજ્ઞાના વરણત્વા લલ્લથ મિથ લલ્લથ લક્ષ્યં શિ-
ક્ષણીયાનુષ્ઠાનં યેન સ લલ્લથલક્ષ્યઃ-સુલ્લેના કલેશેના-ત્મનઃ શિક્ષયિતુ થ
નિવેદ મનુત્પાદય તિત્યર્થઃ-સકલં સમસ્તમપિ ધર્મ કરણીયં ચૈત્યવંદન વં-
દનાદિકં-અય મમિપાયઃ-પૂર્વ મવામ્યસ્ત મિત્ર સકલં જ્ઞાટિયે વા ધિગચ્છતિ.

લજે એટલે બાણ-હલકું જ્ઞાનાવરણી કર્મ હોવાથી પ્રાપ્ત થયાની મા-
ફક પ્રાપ્ત થયું છે લક્ષ્ય એટલે શીખવા લાયક અનુષ્ઠાન જેને તે લબ્ધ લ-
ક્ષ્ય પુરૂષ સુખે એટલે વગર કલેશે અર્થાત્ કંટાળો આપ્યા વગર-સકળ એટલે
સમસ્ત ધર્મકૃત્ય ચૈત્યવંદન પુરૂષવંદન વગેરે-પૂર્વલલે શીખેલું હોય તેમ બધું
બલદી બાણી શકે છે.

તથાચાહ.

પ્રતિજ્ઞા વદ ધ્યસ્તં, જીવૈઃ કર્મ શુભાશુભં,
તેનૈ વા ધ્યાસયોગેન, તદ્વા ધ્યસ્યતે સુખ. (મિત્તિ)

જે માટે કહેલું છે કે,

દરેક જન્મમાં જીવોને જે કાંઈ શુભાશુભ કામનો અભ્યાસ કરેલ હોય છે, તે તેજ અભ્યાસના યોગે કરીને ઇલાં સુખે શીખી શકાય છે.

અતएव दक्षः क्षिप्रकारी, सुशासनीय, स्त्वरितं स्तोककालेन, चक्रा-
रस्यो परियोगात् सुशिक्षा पारगामी च स्यात्. नार्गज्जनवत्.

એથીજ દક્ષ એટલે આલાક હોવાથી સુશાસનીય (સુખે કેળવાય એવો) હોવાથી ત્વરિત એટલે થોડા કાળે કરી સુશિક્ષાનો પારગામી પણ થાય છે. નાર્ગજ્જન યોગી માફક.

तत्कथा चैवं.

पुर मत्थि पादलिपुरं, गंधियदृष्टं व सुरदि गंवदं,
तत्थ गुरुंदो निर्वर्, ईसरसय सहस नमियकपो. १

कयमयण दमो बहसुद्धः आगमो संगमु चि वरसूरी,
दूरी कय पावभरो, विहरंतो तत्थ संपत्तो. २

ते नार्गज्जननी कथा आ प्रभाषे છે.

ગાંધીના હાટની માફક સુગંધિ (સુયશવાળા) જનોવાળું પાટલિપુત્ર નામે નમર હતું, ત્યાં મુરંડ નામે રાજા હતો, જેના ચરણ કમળમાં લાખો ઠાકોર નમતા હતા. ૧

ત્યાં કામને જીતનાર અને બહુ આગમને શુદ્ધ રીતે લક્ષણે સંગમ નામે મહાન્ આચાર્ય પાપના સમૂહને દૂર કરતાથકા વિચરતાં વિચરતાં આવી પહોંચ્યા, ૨

ગુણ વ્રુદિ ભાવ કલિઓ, સકિરિયા લંકિઓ રુદ્રસહો,
લક્ષ્મણંગંથુ વ્ય સમત્થિ, તસ્સ ઇગો પવરસીસો. ૩

સો વાલોવિ અવાલ, પ્પઈ માગુણ રયણ રોહણ સમાળો,
આણિય ચડત્થ રસિયં. કયાવિ ઇય કહઈ ગુરુપુરઓ. ૪

અંબં તંવચ્છીઈ, અપુષ્પિયં પુષ્પદંત પંતીઈ,
નવસા લિંકંજિયં નવ, વહૂઈ કુડઈણ મે દિભં. ૫

તો ગુરુણા સંરુત્તો, વચ્છ પલિત્તો સિ પદાસિ જં ઇવં,
સો આઈ મહ વિહિજ્જત, આચારેણં પસાવ ત્તિ. ૬

તહ વિહિઈ ગુરુણા તો, જણેણ પાલિત્તઓ ત્તિ સો વુત્તો,
વહૂસિદ્ધિજુઓ વાઈ, ઠવિઓ સૂરીહિ નિયયપ્પ. ૭

તે આચાર્યને બ્યાકરણી* માફક ગુણવૃદ્ધિ ભાવવાળો (વધતા ગુણ-
વાળો), સત્ક્રિયાથી શોભિત, અને રચિત શબ્દવાળો એક શિષ્ય હતો. ૩

તે બાળક છતાં પણ મોટાને છાજતી બુદ્ધિશીલ ગુણરત્નને શહેણા-
ચળ સમાન હતો. તે એક વખતે એથા રસવાળી એટલે ખાટી રાખ આણીને
ગુરુ પાસે આ રીતે બોલ્યો. ૪

તાંબા જેવી હાલ આંખવાળી અને પુષ્પ જેવા કાંતવાળી નવ બુ-
વાન વધૂએ કહચ્છીવડે આ અણૂકૂલેલું (તાબું) અને નવા એખાની કાંલુતું
આમલ (ખાટિંગ) મને આપ્યું છે. ૫

ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે હે વત્સ, તું આમ બોલે છે તેથી હાજે છે કે
તું પલિત્ત (પ્રલિપ્ત ફસી પડેલો) બન્યો છે. ત્યારે તે બોલ્યો કે મને આ-
ચાર શીખવી મારાપર પ્રસાદ કરો. ૬

ગુરુએ તેમ કહ્યું-છતાં લોકોએ તેનું પાલિત્તક એવું નામ પાડી દી-
ધું. તે બહુ સિદ્ધિવાળો અને વાહી થયો એટલે ગુરુએ તેને પોતાના પદે
સ્થાપ્યો. ૭

* બ્યાકરણમાં પણ ગુણ અને વૃદ્ધિ હોય છે. સારા ક્રિયાપદ હોય છે અને ર-
ચિત શબ્દો પણ હોય છે.

વડ્યાવિ વસદિવાહિં, વવિવત્તો સૌ કદિંચિ કડ્ડંમિ,
જા ચિઠઈ તાં તહિયં, સંપત્તા વાઈણો ક્કેવિ. ૮

પુછંતિ સૂરિનિલયં, કહઈ ઇમો વંકત્તીઠરપદ્દેણ,
કાલ ત્રિલંબકણ લહુ, વમદીઈ સયં પુણો પત્તો. ૯

દાડ કવાહે કવડેણ, મુવડ જા મુણિવરો તહિં તાંવ,
પત્તા વાઈ પુછંતિ, કત્થ પાલિત્તઓ સૂરી. ૧૦

અહ વમળંતિ વિણેયા, મુહંમુદેણં મુવંતિ કિર ગુરુણો,
ઉવહાસકણ વિહિઓ, કુવકુડમદો તઓ તેહિં. ૧૧

ગુરુણવિ વિરાલીંણ, સદો વિહિઓ કદંતિ તો ણે,
લીલાઈ તણ જિણિયા, અમ્હે સવ્વેવિ મુણિનાહ. ૧૨

દિંડજડ દંસણ મિંહિ, તો લહુ ઉઠેડ સો તયં લહુયં,
દડું તજ્જિણંતથં, પવાઈણો ઇય પયંપતિ. ૧૩

તે ક્યારેક કોઈ કામ માટે વસતિની બાહરે રોકાયો હતો તેવામાં
ત્યાં કોઈકે વાદીઓ આવી પહોંચ્યા. ૮

તેઓ તેને આચાર્યનું સ્થાન પૂછવા લાગ્યા ત્યારે એણે તેમને વાકા
અને લાંબો રસ્તો બતાવ્યો કે જેથી તે વિદ્યાએ પહોંચે-અને પોતે તેમની
અગાઉ વસતિમાં આવી પહોંચ્યો. ૯

તે વસતિમાં આવી કપટ કરી કમાડ બંધ કરીને સૂઈ રહ્યો, તેટલામાં
તે વાદીઓ આવી પૂછવા લાગ્યા કે પાલિત્તક સૂરિ ક્યાં છે? ૧૦

ત્યારે શિષ્યો બોલ્યા કે શુર સુણે સૂતેલા છે. ત્યારે તેમણે ઉપહાસ
કરવા માટે કૂકડાનો શબ્દ કર્યો. ૧૧

ત્યારે શુરે બિલાડીનો શબ્દ કર્યો ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે સુની-
શ્વર, તમે અમે બધાને લીલા બતાવીનેજ છોડી લીધા છે. ૧૨

માટે હવે દર્શન આપો, ત્યારે તે જલદી બેઠ્યો. ત્યારે તેને બહુ
નાનો બેઠને તેને છોડવા માટે તે વાદીઓ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. ૧૩

પાલિત્તય કહમ્મુ પુઠં, સયલં મહિમંડલં મમંતેણ,
 દિઠો કહવિ સુઓ વા, ચંદણ રસસીયલો અગ્ગી. ૧૪
 શ્રીકાલઃ સૂરિરાજો નમિ વિ નમિ કુલોત્તંસરત્નાયમાન-
 સ્તચ્છિષ્યો વૃદ્ધવાદી દ્વિજકુલતિલકઃ સિદ્ધસેનો બભૂવ;
 વિન્નાણઃ કૂટનિદ્રાં કપટ ઇતિ જને વિશ્રુતો વિશ્વરૂપઃ-
 સંજાતઃ સંગમો યં તદનુચ ગણમૃત્વ પાદલિપ્ત સ્તતો હં. ૧૫
 ઇય જિણપવયણ નહયલ, સસિણો વરવાણ્ણો મહાકવિણો,
 કહિય નિયપુવ્વ પુરિસે, મણિયં પાલિત્તણ્ણે ચં. ૧૬
 અયસામિવાય અભિદુંમિયસ્સ પુરિસસ્સ મુદ્ધહિયયસ્સ,
 હોઈ વહંતસ્સ પુણો, ચંદણરસ સીયલો અગ્ગી. ૧૭
 ઇય નિઙ્ગિણિયા વાણ, અપ્પચ્ચવાણ્ણિ વાણ્ણો ગુરુણા,
 નવ રસતરંગ લોલા, નરંગલોલા કહા ય કયા. ૧૮

હે પાલિત્તક બોલ, આખી પૃથ્વી ફરતાં તેં અગ્નિને અંદનના રસ
 જેવી શીતળ કયાં પણ દીઠી કે સાંભળી છે? ૧૪

શ્રી કાલિક નામે સૂરિ કે જે નમિ વિનમિના વંશમાં રત્ન સમાન
 થયા. ત્યાર પછી તેના શિષ્ય વૃદ્ધવાદી થયા ત્યાર કેડે તેના શિષ્ય સિદ્ધસેન
 થયા કે જે બ્રાહ્મણ કુળમાં તિલક તુલ્ય હતા અને હુમણા કપટનિદ્રાને ધા-
 રણ કરવાથી ખરેખરા કપટરૂપે જગતમાં પાધરા થએલ આ સંગમસૂરિ થયા
 અને તેમને શિષ્ય હું પાઠલિપ્ત નામે થયો છું. ૧૫

આ રીતે જિન પ્રવચનરૂપ નભસ્તલમાં અંદ્ર સમાન ઉત્તમ વાદિ
 અને કવિ એવા પોતાના પૂર્વ પુરૂષો વર્ણવીને તે પાઠલિપ્ત બોલ્યા કે. ૧૬

અપયશતું આળ ચરવાથી દ્રણાયલા શુદ્ધ મનવાળા પુરૂષને અગ્નિ
 જીપાહતાં અંદનના રસ જેવી શીતળ લાગે છે. ૧૭

આ રીતે વગર હરકતે વાદમાં વાદીઓને ગુરૂએ છુટ્યા પછી તેમના
 આગળ નવ રસથી ભરપૂર અને તરંગ માફક આગળ વધતી કથા કહી સં-
 ભળાવી. ૧૮

સમિયાંય સિરોવિયાના. અટ્ટસ મુંઢરાઈણો તહય,
વિહિયં તં પહસં જં, અજ્જવિં કઈણો ન પાવંતિ. ૧૯

તથાહિ

દીહરં ફાણિદ નાલે, મહિહર કેસર દિસામુહ દલિલ્લે,

અ પિયઈ કાલમમરો, જળમયરંદં પુહઈ પરમે. ૨૦

જે લદ્ધ લક્ માવેણ, સૂરિણા ગૂઢ મુત્તમાઈયા,

નાયા વ્રહુયાભાવા, વિત્થરગંથાઝ તે નેયા. ૨૧

અઠમિમાઈપબ્બ, પાલિત્તો લેવિઝ્ઞ નિયચલણે,

રેવય વિમલ ગિરીસુ, વંદઈ દેવે નહપદેણં. ૨૨

ઈત્તો સુરઠવિસણ, અજ્જુણ રસસિદ્ધિ લદ્ધમાહપ્પો,

સવ્વથ લદ્ધલક્ખો, જોગી નાગજ્જુણો અત્થિ. ૨૩

જોગી સુરંડ રાજા માંદો પડતાં તેની મસ્તકની વેદના તે આચાર્યે
શમાવી દીધી અને એવી કવિતા કરી છે કે જે આજ સૂધી પાણીની ક-
નિઓ કરી શક્યા નથી. ૧૯

તે કવિતા આ રીતે છે.

લોખા સૂરંડ નાળવાળા, પર્વતરૂપી કેશરાવાળા, અને દિશાનાક મુખ-
રૂપ હળવાળા પૃથ્વીરૂપ, પદ્મમાં કાળરૂપી ભમરો બુવો, જનરૂપ ભંડરૂંડીએ
છે. ૨૦

જોગી તે આચાર્યે લખ્યલક્ષપણથી જે ગૂઢ સૂત્ર વગેરે અનેક લાવ
જાણી દીધા છે તે મોટા અથથી જાણી લેવા. ૨૧

તે પાદલિપ્ત સૂરિ આઠમ વગેરે પર્વોમાં ચોતાના ચરણે લેખ કરી
ગિરનાર અને શેત્રુંજી પર આકાશ માર્ગે દેવ વાંદવા જતા. ૨૨

આણીમેર સોરઠ દેશમાં સોનાસિદ્ધિથી પ્રખ્યાતિ પામેલો અને સર્વ
આબતોમાં ધ્યાન દેનાર નાગાર્જુન નામે થોગી હતો. ૨૩

સો દત્ત મળઈ સૂરિ, વિયરસુ નિયપાય લેવસિદ્ધિ મે,
ગિંદેસુ મજ્જ કંચણ, સિદ્ધિ તો મળઈ મુણિપવરો. ૨૪

મો કંચણ સિદ્ધ અંકિચણસ્ત મહ કંચણસ્ત સિદ્ધીએ,
કિં કજ્જ મવજ્જાણ, કંચણ સિદ્ધાવિ કિંવ ત્થિ. ૨૫

તુદ પાંચલેવ મિદ્ધિ, સાવજ્જં તેણ નહુ પયચ્છેમિ,
જં સાવજ્જુવણસો, મુણીણ નો કપ્પણ મદ્ધ. ૨૬

તત્તો ઇમો વિલક્ખો, મુલલ્લલક્ખો લહૂપિ સિલ્લેઈ,
સમણો વાસમ કિરિયં, ચિદ્વંદણ વંદણાઈયં. ૨૭

તિત્થામયાણ સૂરીણ, વંદણં દેઈ ચરણ કમલેસુ,
કુસલત્તણેણ પુરઓ ઠાઠં સન્નેસિ સઘાણં. ૨૮

તે પાદલેપની સૂરિને જોઈ બોલ્યો કે તમે મને તમારી પાદલેપની સિદ્ધિ બતાવો અને આ મારી સોનાસિદ્ધિ હું તમને આપું, ત્યારે સૂરિએ નીચે મુજબ તેને જવાબ વાલ્યો. ૨૪

હે કંચનસિદ્ધ યોગી, હું અકિંચન છું તો પછી આ પાપ ભરેલી સોનાસિદ્ધ સાથે મારે શું કરવાનું છે, અગર એનાથી શો ફાયદો છે. ૨૫

વળી તને પાદલેપની સિદ્ધિ આપવી એ સાવધ કામ છે તેથી તે પશુ હું આપી શકતો નથી. કેમકે હે ભદ્ર! મુનિઓને સાવધનો ઉપદેશ પશુ કદ્યે નહિ. ૨૬

ત્યારે તે યોગી દિલગીર થયો થકો પશુ ખરેખર લક્ષ્ય રાખીને ઓવકની ચૈત્યવંદન ગુરૂવંદન વગેરે ઘણી ક્રિયા શીખવા લાગ્યો. ૨૭

પછી તીર્થ વાંદવા આવેલા સૂરિના ચરણકમળમાં તે ચતુરાઈ વાપરી બધા શ્રાવકોના મોખરે રહીને વંદન કરવા લાગ્યો. ૨૮

ગુરુચરણં તો કાચં, નિયમચલિં નમઈ તયણુ ગંધેણ,
લકૂઈ સ લલ્લલક્ષ્ણો, સત્તુત્તર મોસહીણ સયં. ૨૯

નેણં ઓસહિનિયરેણ, પાયલેવ સયં કુણઈ एसो,
તવ્વસઓ ગયણે કુકુહુ વ્વ રપ્પહઈ પહઈ પુણો. ૩૦

પુણ રાગણ ગુરુણા દિઠો પુઠોય કહઈ સો एवं,
પહુ તુહ પાય પસાયં, ગંધેણ મए इम नायं. ૩૧

પહૂ પસિય કહસુ સમ્મં, જોગં જેણં હવેમિ સુકયત્થો,
ગુરુવણ્ણેણ વિણા, જમ્હા ન હવંતિ સિદ્ધીઓ. ૩૨

તો ચિંતઈ મુણિનાહો, સુલલ્લ લક્ષ્ણત્તણં इमस्स अहो,
જં હેલાए નાઓ, ધમ્મો તહ ઓસહિગણો ય. ૩૩

ત્યાં ગુરૂના ચરણમાં પોતાનું માથું ધરી તેમને નમવા લાગ્યો, એ-
ટલે તેણે લક્ષ્ય રાખી ગંધવડે એકસો સાત ઔષધિ ઝોળખી લીધી. ૨૯

પછી તે ઔષધિઓવડે તેણે પોતાના પગે લેપ કર્યો, તેના યોગે તે
આકાશમાં ફૂકડાની માફક ઊડતો અને પડતો થવા લાગ્યો. ૩૦

એટલામાં ગુરૂ ત્યાં ફરી આવ્યા તેમણે તેને તેમ થતો જોઈ પૂછ્યું
ત્યારે તેણે એવું કહ્યું કે હે પ્રભુ! આ તમારા ચરણનો પસાય છે, મેં તેની
ગંધ લઈ આટલું બહુ છે. ૩૧

પછી તે જોલ્યો કે હે પ્રભુ! પ્રસાદ કરી મને સમ્યક્ યોગ બતાવો
કે જેથી કૃતાર્થ થાઉં, કેમકે ગુરૂના ઉપદેશ વિના સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થતી
નથી. ૩૨

ત્યારે આચાર્ય વિચારવા લાગ્યા કે અહો આનું લક્ષ્યલક્ષ્યપણું કેવું
સરસ છે કે એણે ધર્મ તથા ઔષધિઓ સહજ સહજ બાણી લીધી. ૩૩

અન્નંપિ ઇમો નાહી, સુદેણ ઇય વિતિતં મળઇ સૂરી,
જડ્દોસિ મજ્જ સીસો, કહેમિ તો તુહ અહં જોગં. ૩૪

સો આહ નાહ નાહં, સત્તો જડ્દમ્મ માર સુવ્વહિતં,
કિંતુ પહુ તવસમીવે, મિહત્થમ્મં પવજ્જિસ્સં. ૩૫

એવં કરેસુ ઇય મળિય, સૂરિણા ગાહિઓ ઇમો સમ્મં,
સમત્તમૂલ મમલં, મિહિધમ્મં પમળિઓ ય ઇમં. ૩૬

સઠિય તંદહલં સલિલેણ, કુળમુ તં પાયલેવ મેયં તિ,
કુળઇ તદ્દચ્ચિયં ઇસો, જાયા નહગમણલક્કી સે. ૩૭

તીણ પમાવઓ સો, વંદઇ ડજ્જિતમાઇસુ જિણિદે,
પાલિત્તાણં ચ પુરં, સંઠાવઇ સૂરિનામેણ. ૩૮

ગિરિનાર ગિરિસમીવે, તુરગમુરંગા દસારમંડવઓ,
વેઈ પમુહં વિહિયં, તેણં નેમિસ્સ મત્તીણ. ૩૯

માટે એ ધીભૂં' પછુ મુળે બાણી શકશે એમ વિચારી સૂરિ બોલ્યા
કે જો તું મારો શિષ્ય થાય તો હું' તને યોગ બતાવું'. ૩૪

ત્યારે તે બોલ્યો કે હે નાથ, હું' યતિધર્મના ભારને ઊપાડવા સમર્થ
નથી, બાકી હે પ્રભુ તમારા પાસેથી ગૃહસ્થ ધર્મ અંગીકાર કરીશ. ૩૫

ઠીક તો એમ કર. એમ કહીને આચાર્યે તેને રૂઢી રીતે સમ્યક્ત્વપૂ-
ર્વક નિર્મળ ગૃહસ્થ ધર્મ કબૂલાવ્યો અને પછી કહ્યું કે. ૩૬

સાઠી ચોખાના પાણીથી તું' તારા પગે લેપ કર, તે સાંભળી તેણે
તેમ કરતાં તેને આકાશમાં ગમન કરવાની લખ્ખિ પ્રાપ્ત થઈ. ૩૭

તે લખ્ખિના પ્રભાવે તે ગિરનાર વગેરે સ્થળે જઈ જિનેન્દ્રના બિંબ
વાંદતો તથા તેણે પાલિત્ત સૂરિના નામે પાલીતાણું' નામે નગર વસાવ્યું. ૩૮

વળી ગિરનારની પાસે થોડો જઈ શકે એવી સુરંગ કરાવી તથા દ-
શાર મંડપ નામે એત્ય વગેરે નેત્રીધર ભગવાન્ની ભક્તિથી તેણે કરાવ્યાં. ૩૯

एवं गिहस्थधम्मं, जिणंसासण उन्नइं च काउणं,

इहपरलोए कल्लाणं, भायणं एस संजाओ. ४०

नागार्जुनस्य ति फलं विशिष्टं, सलब्धलक्षस्य निशम्य सम्बक्,

गुणे-त्र निःशेषगुणप्रधाने, कृतप्रयत्ना भविका भवंतु. ४१

(इति नागार्जुन कथा समाप्ता.)

(छ)

એ રીતે ગૃહસ્થ ધર્મ પાળી અને જિનશાસનની ઉન્નતિ કરીને તે આ લોક અને પરલોકના કલ્યાણનું પાત્ર થયો. ૪૦

આ રીતે લબ્ધલક્ષ ગુણવાળા નાગાર્જુન યોગિને પ્રાપ્ત થએલું ફળ ફરી રીતે સાંભળીને બધા ગુણોમાં પ્રધાનભૂત રહેલા આ ગુણમાં ભવ્યજનો પ્રયત્ન કરતા થાઓ. ૪૧

(એમ નાગાર્જુનની કથા પૂરી થઇ છે.)

[નિગમનં.]

उक्तो लब्धलक्ष्य इत्येकविंशो गुणः, सांप्रतं निगमय ब्राह्म.
लब्धलक्ष्यपञ्चाशु એકવીશમે ગુણ કહ્યો, હવે નિગમન કરે છે.

(मूळ गाथा.)

एए इगवीसं गुणा-

सुयाणुसारेण किंचि वक्खाया,

अरिहंति धम्म रयणं-

धित्तुं एएहि संपन्ना. २९

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એ એકવીશ ગુણો શાસ્ત્રના અનુસારે જરા વર્ણવ્યાં (કેમકે)
એ ગુણોએ કરી જે સહિત હોય તે ધર્મરત્ન ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય
થાય છે. ૨૯

(ટીકા.)

एते पूर्वोक्तस्वरूपा एकविंशतिसंख्या गुणाः—श्रुतानुसारेण शास्त्रांत-
रौपलंभद्वारेण—किंचि न्न सामर्थ्येन—व्याख्याताः, स्वरूपतः फलतश्च प्र-
पिताः, किमर्थं मित्याह, यतोऽर्हति योग्यतासारं धर्मरत्नं गृहीतुं, न पुन
र्वसंततृपव द्राजलीला मिति भावः—के इत्याह—एभि रनंतराक्तै गुणैः संपन्नाः
संगताः संपूर्णा वे ति. (छ)

એ પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળા એકવીશ ગુણો શ્રુતાનુસારે એટલે શાસ્ત્રમાં
જે રીતે મળી આવ્યા તે રીતે (સંપૂર્ણપણે તે નહિ પણ) કાંઈક સ્વરૂપે તથા
ફળ અભિપ્રાયને પ્રરૂપ્યા શા માટે તે કહે છે. જે માટે એ હમણાજ કહેલા
ગુણોથી જે સંપન્ન એટલે સહિત અથવા સંપૂર્ણ હોય તે યોગ્યતાપૂર્વક ધર્મ-
રત્નને (સામવા) લાયક થાય છે. નહિ કે વસંત રાજની આફર રાજલીલા-
નેજ પામે છે. એ બાવ છે.

आह—कि मेकांतनै तावद्गुणसंपन्ना धर्माधिकारिणः—उवा पवादो
एय स्ती ति प्रश्ने सत्या ह. (छ)

શું એકાંતે એટલા ગુણે કરી સંપન્ન હોય તેઓજ ધર્મના અધિકારી
છે કે કેમ? અપવાદ પણ છે? એ પ્રશ્નનું ઉત્તર કહે છે.

पायद्ध गुण विहीणा—

एएसि मज्झिमा वरा नेया,

इतो परेण हीणा—

दरिद्रपाया मुण्येयवा, ૩૦

એ ગુણોના ચોથા ભાગે હીન તે મધ્યમ જાણવા અને અર્ધા ભાગે હીન હોય તે જઘન્યપાત્ર જાણવા, પણ તેથી વધુ હીન હોય તે દરિદ્રપ્રાય અર્થાત્ અયોગ્ય સમજવા.

ટીકા.

इहा धिकारिण स्तेषा चित्या—उत्तमा, मध्यमा, जघन्या च तत्रोत्तमाः संपूर्णगुणा एव. पाद श्रुत्यांशोऽर्द्धं दलं—गुणशब्दस्य प्रत्येक ममि संवंधात् पादप्रमाणै रर्द्धप्रमाणै श्च गुणै र्ये विहीना विकला एतेषा मुक्त गुणानां मध्यात् ते यथाक्रमं मध्यमावरा ज्ञेया—श्रुत्यांश विहीना मध्यमा, अर्द्धविहीना जघन्या इति भावः

હિહાં અધિકારી ત્રણ પ્રકારના છે—ઉત્તમ, મધ્યમ, અને જઘન્ય. ત્યાં પૂરા ગુણવાળા હોય તે ઉત્તમ જાણવા. પાદ એટલે ચોથો ભાગ અને અર્ધ એટલે અર્ધો ભાગ. ગુણ શબ્દ દરેકમાં લગાડવો. તેથી એ અર્થ છે કે ચોથા ભાગ જેટલા તથા અર્ધ જેટલા ગુણોએ કરી જે હીન એટલે વિકળ એ કહેલા ગુણોમાંથી હોય તે અનુક્રમે મધ્યમ અને અવર જાણવા. અર્થાત્ ચોથા ભાગે હીન તે મધ્યમ અને અર્ધ હીન તે જઘન્ય જાણવા.

तेभ्योपि हीनतरेषु का वार्त्ते त्याह. इत्तो परेणं त्ति—एभ्यो परेणा र्द्धा दप्य धिकै हीना रहिता दरिद्रप्राया आर्किचनजनकल्पा मुणितव्या वे दितव्या—ययाहि दरिद्रा उदरकंदामरण चिंता व्याकुलतया न रत्नक्रय मनोरथ मपि कुर्वति, तथै तेपि न धर्माभिलाष मपि विदधती ति. (छ)

તેથી પણ જે વધુ હીન હોય તે કેવા જાણવા તે કહે છે. એથી વધારે એટલે અર્ધા ભાગથી પણ અધિક ગુણ કરીને જે હીન એટલે રહિત હોય તે દરિદ્રપ્રાય એટલે સિખારી જન જેવા જાણવા. જેમ દરિદ્રીઓ પેટ ભરવાની ચિંતામાંજ વ્યાકુળ હોવાથી રત્ન ખરીદવાનો મનોરથ માત્ર પણ કરી શકતા નથી, તેમ એઓ પણ ધર્મની અસિલાખા પણ કરી શકતા નથી.

एवंच स्थिते य द्विधेयं तदाह.

धम्मरयणत्थिणा तो—

पदमं एयज्जणंमि जइयव्वं,

जं सुद्ध भूमिगाए—

રેહ્હ ચિત્તં પવિત્તં પિ. ૩૧

એમ છે ત્યારે શું કરવું તે કહે છે.

તે માટે ધર્મ રત્નના અર્થિએ પહેલાં એ ગુણો ઉપાર્જન કરવા યત્ન કરવો જોઈએ, જે માટે પવિત્ર ચિત્ર પણ શુદ્ધ ભૂમિકામાં જ શોભે છે. ૩૧

ધર્મરત્ન મુક્તસ્વરૂપં તદર્થિના તલ્લિપ્પુના તત્ત્વસ્માદ્ કારણાત્ત્વમ્ માદા વેષાં ગુણાના મર્જને વિદ્યપને ચતિતવ્યં—તદુપાર્જનં પ્રતિ યત્નો વિધેય—સ્તદવિનાભાવિત્વા દર્મપ્રાપ્તે—રત્નૈવ હેતુ માહ. યસ્માદ્ કારણા રુદ્ધ-ભૂમિકાયાં પ્રભાસ ચિત્રકરપરિકર્મિતભૂમા વિવા કલંકાધારે રેહ્હ ચિ રાજતે ચિત્રં ચિત્રકર્મ પવિત્રમપિ પ્રજ્ઞસ્ત મપ્યા લિલિત્તં સદિતિ. (છ)

પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળું ધર્મરત્ન તેના અર્થિએ એટલે તેને મેળવવા ઇચ્છા રાખનારે તે કારણે પ્રથમ એટલે શરૂઆતમાં એ શુણ્ણના અર્જનમાં એટલે વધારવામાં યત્ન કરવો. કેમકે તેમ કર્યા વિના ધર્મપ્રાપ્તિ થતી નથી. ઇહાંજ હેતુ કહે છે. જે માટે શુદ્ધ ભૂમિકામાં એટલે કે પ્રભાસ નામના ચિત્રારાએ સુધારેલી ભૂમિના માફક નિર્મળ આધારમાંજ ચિત્ર એટલે ચીતરામણ સાફ ચિતરેલું હોય તે પણ શોભી નીકળે છે.

— ૫૮૬ —

पूर्व सूचित प्रभास चित्रकृत्कथा चैवं

विलसंत नागपुं नाग, संगयं पुर मिह स्थि साएयं,

કઈ લાસસિહર સિહરંવ, કિંતુ વહુ રૂઝરખલહરં. ?

ઇહાં જેમ નાગ અને પુત્રાગ નામના વૃક્ષોથી કેલાસ પર્વતના શિખર શોભે છે, તેમ નાગ (હાથી) અને પુત્રાગ (ભાટા માણસો) થી શોભતું અને ઘણા મનોહર ધવલગૃહવાળું માકેત નાગે નગર હતું. ૧

રાયા મહાવલો રિડ, રૂક્ષાણ મહાવલુ વ્વ તત્થ ત્થિ,
સો અત્થણુ વ્વિટો. અન્નદિણે પુચ્છણ દૂયં. ૨

ઓ મમ રાયંતરમાયિં, રાયલીલોચિયં ન કિં અત્થિ,
સો મળઇ સામિ સન્વંપિ, અત્થિ મુત્તૂણ ચિત્તમહં. ૩

નયણમણો હારિ વિચિત્ત, ચિત્તઅવલોચણેણ રાયાણો,
જં કિર તીણ્ણિ ફુઠં, કુણંતિ ચંકમણલીલાઓ. ૪

ઇય આયન્નિય રન્ના, મહલ્લ કોહલ્લ પૂરિય મણેણ,
આઇઠો વરમંતી, તુરિયં કારેમ્મ ચિત્તમહં. ૫

દીહર વિસાવસાલા, બહુસજ્જણાલંકિયા મુહચ્છાયા,
વજ્જાણ મહિ વ્વ લહું, મહાસહા તેણ નિમ્મવિયા. ૬

ત્યાં દુશ્મનરૂપી ઝડોને ઊઝેડવા મહાબળ (પવન) સમાન મહાબળ
નામે રાજા હતો. તે એક વેળા સભામાં બેઠો થકો ફૂતર્ને પૂછવા લાગ્યો. ૨

હે ફૂત, મારા રાજ્યમાં રાજલીલાના બરડું શું કામ નથી ? ફૂત
બોલ્યો કે હે સ્વામિ, એક ચિત્ર સભા શિવાય બીજું બધું છે. ૩

કેમકે આખને પ્રિય લાગતા અનેક ચિત્રો બોવાથી ત્યાં રાજાએ
પુલ્લી રીતે હરકરની મગા મેળવી શકે છે. ૪

એમ સાંભળી મોટા કુતૂહળી (શોકિન) રાજાએ અખ્યમંત્રિને ફરમા-
વ્યું કે જલદી ચિત્રસભા ચણાવો. ૫

ત્યારે તેણે બહુ વિશાળ (મહાન) ચાલ (વૃક્ષ) વાળી, બહુ શકુન
(પક્ષિઓ) થી શોભતી, અને શુભ છાયાવાળી ઉદ્યાન ભૂમિના બેવી વિશાળ
શાળા (ઓરડા) વાળી, બહુ શકુન (મગ) થી અલંકૃત અને પવિત્ર છાય
(છાં) વાળી મહા સભા તૈયાર કરાવી. ૬

આહ્યા નરવણા, ચિત્તયરા ચિત્તકમ્મ કથકરણા,
વિમલ પહાસ ખિદાણા, તત્તો તુરિયં પુરપહાણા. ૭

અદ્વદ્ધિભાણં, વિમદ્ધના અપિયા સદ્ધા તેસિ,
દાધિતુ અંતરા જણણિયં ચ વુત્તા નિવેણે વં. ૮

મો તુબ્બેહિં કમ્મં, કયાવિ નહુ પિચ્છિયવ્વ મન્નુત્તં,
નિયનિયમઈહ નિરુણં, ઇહ ચિત્તાં ચિત્તિયવ્વં ચ ૯.

વિઠી ન મન્નિયવ્વા, જહવિન્નાણં ચ કારિહિં પસાઓ,
અહમહ મિગાહ તત્તો, સમ્મં કમ્મં કુણંતિ ઇમે. ૧૦.

જાવ ગયા હમ્માસા, તો પુઠા ડસુણ તે રન્ના,
વિમલેણ તઓ મણિયં, નિપ્પન્નો દેવ મહ ભાગો. ૧૧

મેઠુ વ્વ તયં ભાગં, સુવત્તરુરં વિચિત્તાભૂભાગં,
પિચ્છિત્તુ નિત્તો તુઠો, મહાપસાયં કુણંહ તસ્સ. ૧૨

૫૪ી રાત્રીએ ચિત્રના કામમાં હુશિયાર ગણાતા નગરના મુખ્ય ચિ-
તાશ વિમળ અને પ્રભાસ નામે હતા તેમને જાણાવ્યા. ૭

તેમને અર્ધી અર્ધી સભા વેહેલીને આપી અને વચ્ચમાં ૫૩ઠો
બંધાવી રાત્રીએ તેમને આ પ્રમાણે ફરમાવ્યું. ૮

જુવો, તમારે એક બીજાનું કામ ક્યારે પણ ન જોવું કિંતુ ઇહાં
પોતપોતાની મતિથી બરોબર ચિત્ત ચીતરવાં. ૯

ચોવટથીજ નહિ માનતાં હું તમારી હુશિયારી પ્રમાણે તમને ઇ-
નામ આપીશ એમ રાત્રીએ કહ્યાથી તેઓ સ્પર્ધા સ્પર્ધાથી ખત લઈ કામ
કરવા મંડ્યા. ૧૦

એમ કરતાં છ માસ પસાર થયા ત્યારે રાત્રીએ ઉત્સુક બની તેમને
પૂછતાં વિમળ જોડ્યો કે હે દેવ! મારો ભાગ મેં તોયાર કરી લીધો છે. ૧૧

ત્યારે મેઝના માફક તે ભાગને સોનાથી શોભતો અને સરસ રીતે
ચીતરેલો જોઈને રાત્રીએ ખુશી થઈ તેને મોટું ઇનામ આપ્યું. ૧૨

પુઠો મળઈ પહાસો, ચિત્તારંભંપિ દેવ ન કરોમિ,
જં અજ્જવિ મે વિહિયં, મૂમીણ ચેવ પરિકમ્મં. ૧૩

તં મૂકમ્મં નણુ કેરિસં તિ મૂવેણ અવણિયા જવણી,
તાવ સવિસેસરમ્મં, સુચિત્તકમ્મં તર્હિં દિઠં. ૧૪

તો મળિઓ સો રત્તા, રે કિં અમ્હેવિ વિપ્પયારેસિ,
અત્તોવિ ન વંચિજ્જઈ, કિંપુણ સામિ ત્તિ સો આહ. ૧૫

પઢિવિંવ સંકમો દેવ, एस इय मणिय तेण परियच्छी,
दिन्ना तओ निवेणं, सा दिठा केवळा मूमी. ૧૬

અહ વિમ્હિણ રન્ના પુઠં કીરઈ કિ મેરિસા મૂમી,
સો મળઈ દેવ ઇરિસ, મહીઈ ચિત્તં હવઈ સુચિરં. ૧૭

પ્રભાસને પૂછતાં તે બોલ્યો કે મેં તો હજી ચીત્ર કાઢવાની શરૂઆત
પણુ નથી કરી, કેમકે હજી સૂધી તો મેં ભૂમીની સુધારણાજ કરી છે. ૧૩.

રાજાએ કહ્યું એવું તે ભૂમિ કર્મ વળી કેવું છે એમ કહી પડઠો
ભાવ્યો એટલે ત્યાં તો વળી વધારે શોભતી ચિત્રામણુ જોઈ. ૧૪

ત્યારે રાજાએ તેને કહ્યું કે અરે તું અમને પણુ ઠગે છે કે? બી-
જાને પણુ ઠગવું ન જોઈયે તો વળી ધણીને ઠગવું એ શું? ત્યારે તે બો-
લ્યો. ૧૫

હે દેવ, એ તો પ્રતિબિંબ સંકરમ્મું છે, એમ કહી તેણે પડઠો નીચે
કર્યો કે રાજાએ ત્યાં સાદી ભૂમિજ જોઈ. ૧૬

ત્યારે વિસ્મય પામી રાજાએ પૂછ્યું કે આવી ભૂમિ શામાટે કરી
છે? ત્યારે પ્રભાસ બોલ્યો કે હે દેવ, આવી ભૂમિમા એક તો ચિત્ર વધારે

વન્નાણ ફરહ કંતી, આંહયં સોહં ધરંતિ રુવાઈ,
પિચ્છંતાણ જણાણં, માવુલ્લાસો મિસં હોઈ. ૧૮

તં સુણિહં તસ્સ વિવેગ, રાહણા રાહણા પહિટેણ,
વિહણો કઓ પસાઓ, સપસાયં પમણિયં ચહં. ૧૯

એવેવ્વં ઇમં ચિટ્ઠ, ચિત્તસહા મે ચલંતચિત્ત જુયા,
હોઝ અપુવ્વપસિદ્ધિં ત્તિ, એસ પુણ ઉવણઓ હત્થ. ૨૦

સાપયં સંસારો, રાયા સૂરી સહા ય મણુયગઈ,
ચિત્તયરો ખવિયજિઓ, ચિત્તસહામૂસમો અપ્પા. ૨૧

મૂપરિકમ્મં સુગુણા, ચિત્તં ધમ્મો વયાઈ રુવાઈ,
વન્નસમા હહ નિયમા, જિયવિરિયં માવુલ્લાસો. ૨૨

ટકાઉ થાય છે, ખીલું રંગોની કાંતિ વધુ સ્ફુરે છે, ત્રીલું ચિત્રેલા આકાર
વધુ શોભે છે, અને ચોથું બેનારાઓને વધુ અને વધુ ભાવોલ્લાસ થાય છે.

૧૭-૧૮

તે સાંભળીને તેના વિવેક તરફ રાજ થએલા રાજાએ તેને બમણું
ઈનામ આપ્યું અને તે સાથે વળી કહ્યું કે હવે આ ભારી આલસા ચિત્રોવાળી
આ ચિત્રસભા બેવી છે તેવીજ રહેવા દે કે બેથી એની સેા કરતાં અપૂર્વ
પ્રસિદ્ધિ થશે. આ વાતને ઉપનય ધ્રુવાં આ રીતે છે:-૧૯-૨૦

સાકેતપુર તે સંસાર છે, રાજા તે આચાર્ય છે, સભા તે મનુષ્યગતિ
છે, ચિત્રકર તે ભગ્ય જીવ છે, અને ચિત્રસભાની ભૂમિ તે આત્મા છે. ૨૧

તેમજ ભૂમિપરિકર્મ તે સદ્ગુણો છે, અને ત્યાં ચિત્ર તે ધર્મ છે,
આકાર તે વ્રતો છે, રંગ તે નિયમો છે, અને ભાવોલ્લાસ તે જીવનું વીર્ય
છે. ૨૨

एवं प्रभासाभिध चित्रं कृद्वत्—

कार्या स्मभूमि विबुध विशुद्धा,

येनो ज्वलं धर्म विचित्र चित्रं—

शोभा घनन्य प्रतिमां दर्शितां २३

इति प्रभासकथा

આ રીતે પ્રભાસ નામના ચીતારાની માફક પડિતોએ પોતાની આત્મભૂમિ નિર્મળ કરવી કે જેથી ત્યાં ઉત્તમ ધર્મરૂપી વિચિત્ર ચિત્રામણ અનુપમ શોભા પામી શકે. ૨૩

(આ રીતે પ્રભાસની કથા છે.)

નનુ ધર્મો દ્વિધા—શ્રાવકધર્મો યતિધર્મ ઓ—તન્ના ઘોડવિરત વિરત શ્રાવક-ધર્મમેદાવ દ્વિધા. તન્ના વિરતશ્રાવકધર્મસ્યા ન્યત્ર

વારૂ, ધર્મ બે પ્રકારે છે:—શ્રાવકનો ધર્મ અને યતિનો ધર્મ. ત્યાં અવિરત અને વિરતભેદે કરી શ્રાવકધર્મ પાછો બે પ્રકારે છે. ત્યાં અવિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી અંતરાંતરમાં આ રીતે કહેલ છે.

“तत्तु द्विगारी अत्थी, समत्थओ जो न सुत्तपडिकुठो,
अत्थी उ जो विणीओ, समुठिओ पुच्छमाणो य.” १

“ત્યાં જે અર્થી હોઈ સુત્રને અનુકૂળપણે સમર્થન કરનાર હોય, વળી અર્થી છતાં પણ વિનીત હોઈ સામે આવી પૂછનાર હોય તે અધિકારી બાણ્યવો.”

इत्यादिना विकारी निरूपितः विरतश्रावक धर्मस्य तु

આ રીતે અધિકારી બાણ્યવેલ છે. અને વિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી આ રીતે છે:—

“સંપત્તદંસણાઈ, પડદિયહં જહજણા મુણેઈ ય,
સામાયારિં પરમં, જો સલ્લુ તં સાવયં વિતિ.” ૨

તથા

પરલોગહિયં સમ્મં, જો જિણવયણં મુણેહ ઉવડત્તો,
અદિતિવ્વકમ્મ વિગમા, ઉક્કોસો સાવગો હત્થં. ૩

“જે સમ્યક્ત્વ પાતી હરશે જાતિજન પાસેથી ઉત્તમ સામાયારી સાંભળે તેનેજ શ્રાવક કહે છે. તેમજ જે પરલોકમાં હિતકારિ એવા જિન વચનને જે સમ્યક્ રીતે ઉપયોગપૂર્વક સાંભળે તે અતિતીવ્ર કર્મના નાશ થવાથી ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક બાબુવો.”

इत्यादिभि रसाधारणैः श्रावकशब्दप्रवृत्तिहेतुभिः सूत्रे रधिकारित्व मुक्तं. यतिधर्माधिकारिणो प्यन्यत्रै व मुक्ताः, स्तद्यथा,

“पञ्चज्जाए अरिहा-आरियदेसंमि जे समुप्पन्ना,” इत्यादि.
तदेभि रेकविंशत्या गुणैः कतमस्य धर्मस्या धिकारित्व मुक्त मिति. ?

ધત્યાદિક ખાસ રીતે શ્રાવક શબ્દની પ્રવૃત્તિના હેતુરૂપ સૂત્રોવડે કરીને અધિકારિપણું જણાવેલું છે, અને યતિ ધર્મના અધિકારિઓ પણુ ખીબ સ્થળે આ રીતે કહેલા છે કે જે આર્ય દેશમાં સચુત્પન્ન થયા હોય ધત્યાદિ લક્ષણવાળા હોય તે તેના અધિકારી છે. માટે આ એકવીશ શુદ્ધોવડે તમે કયા ધર્મનું અધિકારિપણું કહો છો ?

अत्रोच्यते

एतानि सर्वाण्यपि शास्त्रांतरीयाणि लक्षणानि प्रायेण तत्तद्गुणस्यां गभूतानि वर्त्तन्ते, चित्रस्य वर्णकशुद्धि-विचित्रवर्णता-सरेखाशुद्धि-नानाभाव-प्रतीतिवत्. प्रकृतगुणाः पुनः सर्वधर्माणां साधारणा भूमिकेव चित्रप्रकाराणा मिति सूक्ष्मबुद्ध्या परिभावंनीयं.

— ઇહાં જવાબ કહીયે છીયે.

એ બધાં શાસ્ત્રાંતરમાં કહેલાં લક્ષણો આયે તે તે ગુણના અંગભૂતજ છે. જેમકે ચિત્ર એક છતાં તેમાં વિચિત્ર વાના, વિચિત્ર રંગ, અને વિચિત્ર રેખાઓ દેખાય છે તેમ. અને આ ચાલતા ગુણો તો સર્વે ધર્મોની સાધારણ ભૂમિ જેવા છે, જેમ જૂદી જૂદી ચિત્રામણની પણ જગ્યા તો એકજ હોય છે. એ વાત ઊંડી બુદ્ધિથી વિચારી લેવા જેવી છે.

વक्ष्यति च,

दुविहंपि धम्मरयणं, तरइ नरो धित्तु मविगलं सो ङ,
जस्से गवीसगुणरयणं, संपयां सुत्थिया अत्थि. (त्ति)

વળી આજ અંથમાં કહેનાર છે કે

એ પ્રકારનું પણ ધર્મરત્ન પૂરેપૂરું ગ્રહણ કરવા તેજ સમર્થ થાય છે કે જેના પાસે આ એકવીશ ગુણરૂપ રત્નની ઋદ્ધિ કાર્યમં હોય છે.

अतएवाह.

सह एयंमि गुणोहे—

संजायइ भावसावगत्तं पि,

तस्स पुण लक्खणाइ—

एयाइं भणंति सुहगुरुणो. ૩૨

એથી ઇહાં કહે છે કે

ભાવ શ્રાવકપણું પણ એ ગુણસમૂહ હોય તોજ પ્રાપ્ત થાય છે. તે ભાવ શ્રાવકપણાના લક્ષણો શુભગુરુ આ રીતે કહે છે. ૩૨

— ટીકા.

સતિ વિદ્યમાને एतस्मिन्नंतरोक्ते गुणौघे संजायते संभवति भाव
શ્રાવકત્વમપિ—દૂરે તાવદ્ ભાવયતિત્વ મિ ત્યપે રથઃ

ભાવશ્રાવકપણુ પણુ ભાવયતિપણુ તે દૂર રહો (એ અપિ શબ્દનો અર્થ છે) એ અનંતર કહેલો શુણુ સમૂહ, છતાં એટલે વિદ્યમાન હોય તોજ સંભવે.

આહ,

કિ મન્યદપિ શ્રાવકત્વ મસ્તિ, येनै व मुच्यते भावश्रावकत्व मिति?

શંકા.

શુ શ્રાવકપણુ ખીણુ રીતે પણ હોય છે કે નથી એમ કહો છો કે ભાવ શ્રાવકપણુ?

સત્યં,

इह जिनागमे सर्वेपि भावा श्रतुर्विधा एव. “नाम स्थापना द्रव्यभावै हतन्यास” इतिवचनात्.

(ઉત્તર) હા.

અહીં જિનાગમમાં બધા પદાર્થ આર પ્રકારનાજ છે. જે માટે કહેલું છે કે “નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય, અને ભાવથી દરેક પદાર્થનો ન્યાસ થાય છે.”

तथाहि

नामश्रावकः सचेतनाचेतनस्य पदार्थस्य यत्, श्रावक इति नाम क्रियते. स्थापनाश्रावकश्चित्रणुस्तकर्मादिगतः.

તે આ રીતે.

નામ શ્રાવક એટલે કેમપણુ સચેતન અચેતન પદાર્થનું શ્રાવક એવું નામ પાડવું તે.

સ્થાપના શ્રાવક તે ચિત્રમાં કે પુસ્તકમાં રહેલો છે.

દ્રવ્યશ્રાવકો જ્ઞશરીરભવ્યશરીરવ્યતિરિક્તો દેવગુરુતત્ત્વાદિશ્રદ્ધાનવિ-
કલ સ્તથાવિધાજીવિકાહેતોઃ શ્રાવકાકારધારક સ્થ.

દ્રવ્ય શ્રાવક તે જ્ઞશરીર ભવ્ય શરીર વ્યતિરિક્ત ગણિયે તો જે દે-
વગુરૂની શ્રદ્ધાથી રહિત હોય તે અથવા આ ભવિકાઅર્થે શ્રાવકનો આકાર
ધારણ કરનાર હોય તે.

ભાવશ્રાવક સ્તુ

શ્રદ્ધાલુતાં શ્રાતિ શૃણોતિ જ્ઞાસનં,
દીનં વપે દાશુ શૃણોતિ દર્શનં,
કુંતત્ય પુણ્યાનિ કરોતિ સંયમં,
તં શ્રાવકં પ્રાહુ રમી વિચક્ષણાઃ

ભાવ શ્રાવક તો

“આ એટલે જે શ્રદ્ધાળુપણું રાખે કે જ્ઞાસ સાંભળે, વ એટલે પા-
ત્રમાં વાપે કે દર્શનને વરે, ક એટલે પાપ કાપે કે સંયમ કરે તેને વિચક્ષણ
જનો શ્રાવક કહે છે.”

इत्यादि श्रावक शब्दार्थधारी यथाधिनि श्रावको चित व्यापार प-
रायणो वक्ष्यमाणः—सचेहा धिक्कृतः—शेषत्रयस्य रथाकथंचिदेव भावा दिति.

ઈત્યાદિ શ્રાવક શબ્દના અર્થને ધરનાર અને વિધિ પ્રમાણે શ્રાવકને
લાયક વ્યાપારમાં તત્પર રહેનાર આજ અંથમાં અગાડી વર્ણવવામાં આવશે
તે બાણ્યો. અને તેનોજ ઇહાં અધિકાર છે. બાકી બીજા ત્રણ તો જેમ તેમ
રહેલા છે (મતલબ કે ઇહાં કામના નથી)

નનુ

आगमे न्यथा श्रावकभेदाः श्रूयन्ते—यदुक्तं श्री स्थानांगे,

શંકા.

આગમમાં તે શ્રાવકના ભેદ બીજી રીતે કહેલા છે, જે માટે શ્રી સ્થાનાંગસૂત્રમાં કહ્યું છે કે:—

“ચરવિહા સમણો વાસગા પન્નતા, તંજહા, અમ્માપિહ સમાણે, મા-યસમાણે, મિત્તસમાણે, સવત્તિસમાણે, અહવા ચરવિહા સમણોવાસગા પન્નતા—તંજહા—અબ્બંસસમાણે, પઢાગસમાણે, જ્ઞાણુસમાણે, જ્ઞરંટસમાણે.”

શ્રમણોપાસક ચાર પ્રકારના કહ્યા છે—તે આ રીતે—માયાપ સમાન, બાઈ સમાન, મિત્ર સમાન અને સોક સમાન. અથવા બીજી રીતે ચાર પ્રકાર છે તે આ રીતે કે આરીસા જેવા ધબ જેવા, સ્થાણુ જેવા, અને ખરંટ જેવા.

एतेच साधू ज्ञाश्रित्य द्रष्टव्याः तेचा मीषां चतुर्णां मध्ये कस्मिन्नवतरंतीति ?

આ બધા ભેદ સાધુને આશ્રી શ્રાવકો કેવા તે માટે કહેલા છે.

હવે આ બધા ભેદ અહીં કહેલા ચાર ભેદમાં કયા ભેદમાં ભિતરે ?

उच्यते.

व्यवहारनयमतेन भावश्रावका एनै ते—तथा व्यवहियमाणत्वात्.

निश्चयनयमतेन पुनः सपत्नीज्जरંટસમાનૌ મિથ્યાદૃષ્ટિપ્રાયૌ દ્રવ્યશ્રાવકૌ, શેષા સ્તુ ભાવશ્રાવકા—સ્તથાહિ—તેષાં સ્વરૂપ મેવ માગમે વ્યાખ્યાયતે.

उत्तरं

व्यवहारनये એ સર્વે ભાવશ્રાવક છે, કેમકે વ્યવહાર તેમ કરાય છે.

निश्चयनयनामते સોક અને ખરંટ જેવા મિથ્યા દૃષ્ટિપ્રાય જે હોય તે દ્રવ્ય શ્રાવક બહુવા અને બાકીના ભાવ શ્રાવક છે. કારણ કે એ આઠે ભેદનું સ્વરૂપ આગમમાં આ રીતે વ્યાખ્યાત કર્યું છે.

ચિંતઈ જઈકજ્જાઈ, ન દિઠસલિઓવિ હોઈ નિન્નેહો,
 પગંતવચ્છલો જઈજળસ્સ, જળણી સમો સઢો. ૧

હિયણ સસિણેહો ચિંચય, મુળીણ મંદાયરો વિળયકમ્મે,
 માઈસમો સાહૂણં, પરામવે હોઈ મુસહાઓ. ૨

મિત્તસમાણો માળા, ર્હિંસિ રૂસઈ અપુચ્છિઓ કજ્જે,
 મન્નંતો અપ્પાણં, મુળીણ સયણાઠ અઘ્મહિયં. ૩

થદ્ધો છિટ્ઠપ્પેહી, પમાયસલિયાણિ નિચ્ચ મુચ્ચરઈ,
 સઢો સવત્તિકપ્પો, સાહુજણં તળસમં ગણઈ. ૪

તથા દ્વિતીયચતુષ્કે

ગુરુમણિયો સુતત્થો, વિવિજ્જઈ અવિતહો મળે જસ્સ,
 સો આયંસસમાણો, મુસાવઓ વન્નિઓ સમણ ૧

જે યતિના કામની સંભાળ લેયે, બુદ્ધ દેળે તોપણ પ્રીતિ ન મૂકે
 અને યતિજનો એકાંત ભક્ત હોય તે માતાસગાન શ્રાવક બાણુવો. ૧

જે હૃદયમાં રનેહવાન છતાં મુનિઓના વિનય કર્મમાં ઓછા આદર
 વાળો હોય તે ભાઈ સમાન બાણુવો, તે મુનિને પરાભવ થતાં તરત સહાય-
 કારી થાય છે. ૨

જે માનગુણી હોઈ કાર્યમાં નહિ પૂછાતાં જરા રીસ ધરે અને પો-
 તાને મુનિઓનો ખરેખરો સગો કરી ગણે તે મિત્ર સમાન બાણુવો. ૩

જે સ્તબ્ધ હોઈ દિગ્ધ ભેતો રહે, બુદ્ધચૂક વારંવાર ગાથા કરે, તે
 સોક સમાન શ્રાવક બાણુવો. તે સાધુઓને તૃણ તુલ્ય ગણે છે. ૪

વળી બીજી ચોકડીમાં ૬ઠ્ઠું છે કે

શુરનો કહેલ સૂતાર્થ જેના મનમાં ખરેખરો પેસી જાય તે આરીસા
 સમાન મુશ્રાવક શાસ્ત્રમાં કહેલ છે. ૧

પવણેણ પઢાગા ઇન્, ખામિજ્જહ્ જો જણેણ મૂઢેણ,
અવિણિચ્છિય ગુરૂવચણો, સો હોઈ પઢાઈયાતુલ્લો. ૨

પઢિવન્ન મસગાહં, ન મુયઈ ગીયત્થસમણુસિઠોવિ,
થાણુસમાણો एसो, અપઓસી મુણિજણે નવરં. ૩

હમ્મમ્મદેસઓ નિન્હવો સિ મૂઢો સિ મંદધમ્મો સિ,
ઈહ સમ્મંપિ કહંતં, સ્વરંટણ સો સ્વરંટસમો. ૪

જહ સિદિલ મથુઈદલ્લં, છુપ્પંતંપિ હુ નરં સ્વરંટે,
એવ મણુસાસગંપિ હુ, દૂસંતો મન્નઈ સ્વરંટો. ૫

નિચ્છયઓ મિચ્છતી, સ્વરંટતુલ્લો સવતિતુલ્લોવિ,
વવહારઓ ડ સઢા, વયંતિ જં જિણિગિહાઈસુ. ૬

જે પવનથી હલતી ધબ્બની માફક મૂઢ જનોથી લમાઈ બાય તે ગુ-
રના વચનપર અપૂર્ણ નિશ્ચયવાળો હોવાથી પતાકા સમાન છે. ૨

જે ગીતાર્થે સમજાવ્યા છતાં પણ લીધેલા હઠને નહિ છોડે તે થાણુ
સમાન બાણુવો, પણ તે પણ મુનિજન પર અદ્રેશી હોય છે. ૩

જે ગુરુએ સાચું કહ્યા છતાં પણ કહે કે તમે તો ઉન્માર્ગ બતા-
વોછો, નિન્હવ છો, મૂઢ છો, મંદધર્મી છો એ રીતે ગુરુને ખરડે તે ખરંટ
સમાન શ્રાવક બાણુવો. ૪

જેમ ગંદું અશુચિદ્રવ્ય તેને છુપનાર માણસને ખરડે છે, એમ જે
શિક્ષા દેનારને પણ ખરડે તે ખરંટ કહેવાય. ૫

ખરંટ સમાન અને સોક સમાન શ્રાવક નિશ્ચય થકી તો મિથ્યાત્વી
છે, તોપણ વ્યવહારથી શ્રાવક ગણાય છે, કેમકે તે જિનમંદિર વગેરેમાં આવે
બાય છે. ૬

इत्यल मतिप्रसंगेन.

तस्य पुनर्भावश्रावकस्य लक्षणानि चिन्हा न्येतानि वक्ष्यमाणानि भणंत्यभिदधति—शुभश्रुतः संविग्नसूरय इति. (छ)

આ બીજા પ્રસંગની વાત હવે બંધ કરીએ છીએ.

તે ભાવ શ્રાવકના લક્ષણો એટલે ચિન્હો શુભશ્રુ એટલે સંવિગ્ન આચાર્ય આ એટલે અગાઉ કહેવામાં આવશે તે કહે છે.

इति श्रीदेवेंद्रसूरि विरचितायां श्रीमच्छारित्र महाराज प्रसाद कल्पायां
श्रीधर्मरत्न टीकायां पीठाधिकारः समाप्तः

આ રીતે શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ વિરચિત અને ચારિત્ર શુભશ્રુ મહારાજની પ્રસાદીરૂપ શ્રી ધર્મરત્નની ટીકામાં પીઠાધિકાર સમાપ્ત થયો.

शुद्धिपत्रक.

अशुद्ध.	शुद्ध.	पत्र.	पंक्ति.
निर्दोषित्वा.	निर्दोषित्वा.	२	१८
तत्त्वा.	तत्त्वा.	६	५
चोत्तर.	चोत्तर.	८	६
निवृत्त.	निवृत्त.	८	१६
शुभगतिभा.	शुभगतिभा.	६	१
श्रीमद्.	श्रीमद्.	११	१
सिद्धार्य.	सिद्धार्य.	११	१६
स्पायभूतं.	स्पायभूतं.	१२	१०
अनर्घ्या.	अनर्घ्या.	१७	२१
जंतुनां.	जंतुनां.	१७	२५
द्वियते.	द्वियते.	१७	१६
दातृत्वेन.	दातृत्वेन.	१७	२०
दृष्टांत.	दृष्टांत.	१८	६
त्वूचे.	त्वूचे.	२१	१०
गृहासि.	गृहासि.	२४	१
शूचि.	शूचि.	२५	२१
स्यास्याति.	स्यास्याति.	२६	१
शृणु.	शृणु.	२६	२२
भनवांछित.	भनवांछित.	२७	८
रब्धा.	रब्धा.	२७	१३
विना.	विना.	२७	१३
वज्र.	वज्र.	२८	१९
गृहीत्वा.	गृहीत्वा.	२८	२२
परिणीयं.	परिणीय.	२८	२३.

गुणघण.	गुणगण	२६	२४
अर्द्धताना	अर्द्धतना	३१	१४
तस्माद्धेतो	तस्माद्धेतौ	३१	१८
भीरु	भीरु	३२	२०
धर्मऽरत्न	धर्मरत्न	३२	१९
कारिच	कारीच	३३	१६
नुतान	नुत्तान	३४	३
भीलुकः	भीरुकः	३५	१
दुष्टं	दुष्टं	३९	८
विधात	विधान	३६	१३
तरुण्याः	तरुण्यः	४०	१८
दुःखिता	दुःखिता	४०	२१
अवाचन	अवाचन	४१	१०
प्येवं	प्येवं	४३	१६
शृणोति	शृणोति	४३	१७
निर्याति	निर्याति	४३	१९
निदुर	निदुर	४४	२
सगुण	सगुणः	४४	२५
भणित्वा	भणित्वा	४८	१७
प्रसादे	प्रासादे	४८	२०
गृहीत्वा	गृहीत्वा	५५	१७
गच्छत्	गच्छन्	५६	२०
झटिति	झटिति	५७	२४
ददुं	ददुं	५८	५
छीरानां छार	भोतीनां छार	५८	१४
वरकुमार	वरकुमार	५८	२०
महूस्सवं	महूस्सवं	५९	६
विज्ञप्त	विज्ञप्तः	६०	१८

धर्मकर्यं	धर्मकर्यां	६१	१
क्वन्तेहिं	क्वन्तेहिं	६५	८
नुतानमति	नुतानमति	६१	१९
ब्रजभ्यां	ब्रजदभ्यां	६५	२२
अ३ ३पिआना कुल	३पाना कुल	६८	७
लप्स्यते	लप्स्यते	७०	२४
सवणपुडेइ	सवणपुडेहिं	७५	६
प्रवर्त्तयत्	प्रवर्त्तयन्	७५	१७
ललिपिहियं	ललिपिहिय	७६	१
हिगंमेहिं	हिययगंमेहिं	७६	१
चिठं	चिट्ठं	७८	५
दठं	दट्ठं	७८	५
सोदडु	सोदट्ठु	८०	३
दूरिय	दूसिय	८१	६
जण	जिण	८५	६
वृदैः	वृदेन	८५	१८
जिन	जनं	८५	२१
मोचित	मोचितः	८६	२२
थया	थया	८७	१६
अगृहीत्या	अगृहीत्वा	८७	२२
नृपशुंभुमारः	नृपशुंभुमारः	८९	१८
दडु	दट्ठु	९०	७
नम्पो	नमो	९१	१
नमौ	नमो	९१	१९
पुपयुक्तः	पुपयुक्तः	९१	१९
वारचरूपिः	वारचरूपिः	९१	२१
मनीदशानां	मनीदशानां	९२	१९
पहाणणे	पहाणणे	९३	१४
तत्त्वबुद्धा	तत्त्वबुद्धा	९५	१५

ममं	मम	९६	१
वादि	वारि	९६	३
खिविचु	खिविचु	९६	३
कमाणं	कम्माणं	९७	३
घितु	घितु	९८	११
निजगेहं	निजगेहं	९८	१८
वराकायाः	वराकायाः	९८	२१
उवरअमुं	उवरअमुं	९९	२
प्रशमैकधने	प्रशमैकधनो	९९	२०
संपुटगतं	संपुटगतं	१००	३
ददतं	ददतं	१०१	१८
कथंनुं	कथंनुं	१०२	१५
तप्त	ततः	१०२	१६
विकटावटे	विकटावटे	१०२	१८
त्वयापि	त्वयापि	१०२	२०
वहुवर्षान्	वहुवर्षाणि	१०४	१८
लप्स्यते	लप्स्यते	१०४	१९
ऋजु	ऋजु	१०५	२२
खरकर्मित्व	खरकर्मित्व	१०६	१५
विराति	विराति	१०६	१५
पाभी	पाभी	१०७	१८
गुरुजन	गुरुजन	११०	१६
कुलजन्माः	कुलजन्मानः	११०	२१
श्रीय	श्री	११०	२२
रूप	रूप	१११	१५
जीवस्येन	जीवस्येव	१११	१६
अवना भाक्ष	वृहस्पतिनीभाक्ष	१११	८
प्रत्याय	प्रत्याय	११२	१७
उत्पादत	उत्पाद्य	११२	१७

कथितव्यं	कथयितव्यं	११५	१७
हृदगेहे	हृदगेहे	११७	६
हृदगेहे	हृदगेहे	११७	२१
निरवद्यं	निरवद्य	११८	१९
परुष	परुष	११८	१७
क्षगारे	क्षगारे	११८	१५
सुरूपं	सुरूपं	११८	१६
रूपं	रूपं	११८	२०
कामयमानाः	कामयमानाः	१२०	१८
जिणेहि	जिणेहि	१२३	९
ऋजुः	ऋजुः	१२४	१५
समय	समये	१२५	१६
प्रवररूपाः	प्रवररूपाः	१२५	२०
प्रयोगेन	प्रयोगेन	१२५	२०
विरूपाः	विरूपाः	१२५	२०
कारुण्यादि	कारुण्यादि	१२६	१८
असनाधि	असनाधि	१२६	२०
विद्वद्धाने	विद्वद्धाने	१२६	२२
उद्घुष्टं	उद्घुष्टं	१२९	१६
रज्ज	रज्जं	१३१	२
गुरुचरण	गुरुचरण	१३१	१५
चतुर्भि	चतसृभि	१३१	१८
स्वशक्त्या	स्वशक्त्या	१३१	१६
सदृशा	सदृशा	१३४	२०
युवराजा	युवराजः	१३४	२२
रत्नोन्मयं	रत्नोन्मयं	१३७	१९
सुनु	सुनु	१३८	४
शकासात्	शकासात्	१३९	१६
मुक्ता	मुक्ता	१३९	१८

भ्रांत	भ्रांतः	१४०	२०
सिद्धिमुया	सिद्धिमुया	१४२	२
द्रव्यविणो	द्रविणो	१४४	१६
गृहीत्वा	गृहीत्वा	१४४	२०
गृहीतिभांडौ	गृहीतिभांडौ	१४६	१६
स्थिताश्च	स्थितश्च	१५२	१८
विवेग	विवेक	१५३	१६
गुरुभर	गुरुभर	१५३	२१
वज्रशः	वहुशः	१५३	२२
क्रूरभावं	क्रूरभावं	१५३	२५
मुच्यैः	मुच्यैः	१५४	६
धर्माहो	धर्माहो	१५६	६
कुशस्थण	कुशस्थण	१५६	१८
वीयं	वीयं	१६१	६
परिग	परिग	१६१	६
उक्तो	उक्तो	१६६	१६
मायावि	मायावी	१७०	११
प्रत्यस्थानं	प्रत्ययस्थानं	१७०	१४
स्वचित्त	स्वचित्त	१७१	१२
दुःप्राप	दुःप्रापं	१७१	१२
भूतले	भूतले	१७१	१६
खिव्वइ	खिव्वइ	१७४	२
विश्वेषे	विश्वस्ते	१८५	७
हिण्ण	हियण्ण	१८६	९
सघृणं	सघृणं	१८७	८
परिष्फुरइ	परिस्फुरइ	१८८	४
अग्निभुइ	अग्निभुइ	१८८	५
विज्झकेऊ	विज्झकेऊ	१८८	८
पुराभिमुहं	पुराभिमुहं	१८५	८

मुत्तो	मुत्तो	१९६	४
धमेण	धम्मेण	१६९	६
चविउण	चविऊण	२००	८
सुहाक्षिण्	सुहाक्षिण्	२०५	१२
उपकरो	उपकरो	२०९	१६
यदिहि	यदिह	२०५	१८
ल्योपणा	ल्योपणा	२११	६
पुंउरीक	पुंउरीक	२१४	१२
भिजडिनो	भिजडिणो	२२५	७
भे' भारा	भारा	२२६	१७
बुद्धवय	बुद्धवय	२३२	५
निर्वा	निवो	२३४	९
सुद्धे	सुद्धे	२३८	५
सुमणत्तं	सुमणत्तं	२३८	८
अज्झ	अज्झ	२४७	७
दुक्भीरु	दुक्भीरु	२५२	६
पिठमय	पिठमय	२५४	४
गलअगुठ	गलअगुठ	२५६	६
मुणिपवरं	मुणिपवरं	२५८	१०
भनवथ	भनवथ	२६१	१९
कुव	कूप	२६३	५
मणेहि	मणेहि	२६३	११
पिवाशुचि	पिवाशुचि	२७३	२
वृत्ति	वृत्ति	२७३	८
कूरत्तं	कूरत्तं	२७९	१
अखोह	अरकोह	२८०	२
सौम्माच	सौम्माच	२८९	१५
भूतान	भूतान्	२८०	१०
मुयोस	मुयोस	३०१	२३

प्यसंतो	प्यसंतो	३०५	१२
तत्त्वति	तन्वंति	३०५	१३
बालबुद्ध	बालबुद्ध	३११	८
दत्तुच्छपरिवार	दत्तुच्छपरिवारः	३२६	६
परिवर्जमितव्याः	परिवर्जाचितव्याः	३३२	१२
तेषामप्येते	तेषामप्येते	३३३	८
गुरुणा	गुरुणा	३३४	१०
मुणंति	मनंति	३३६	६
श्रुण्वंति	श्रुण्वंति	३३६	८
तंत्रयुक्त्या	तंत्रयुक्त्या	३३७	३
इयेवं	ह्येवं	३३७	६
मुगुरुणां	मुगुरुणां	३३६	९
खितु	खितु	३४२	३
बद्धइ	बद्धइ	३४२	६
अवधार	अवधारण	३४५	२४
रज्जं	रज्जं	३४७	१०
वर्धुमुक्ता	वर्धुरावंधुमुक्ता	३५७	१०
उक्तः	उक्तः	३५८	२
एजतत्थ	एजजत्थ	३६७	६
पत्तिओ य	पत्तिओरोइओय	३६८	१०
हइ	लूहइ	३७३	२
सिंगाराण	सिंगाराणं	३७३	
हरिसियमणाण	हरिसियमणाणं	३७३	११
बुत्तुं	बुत्तुं	३७५	१०
शुपसः	सुपसः	३७७	३
विशेषण	विशेषणं	३७८	७
द्रष्टु	दृष्टु	३७८	७
वीया	वीया	३८४	१
बुद्धिमाणेइ	बुद्धिमाणेइ	३८६	१

वृत्तकं	वृत्तकं	३८६	५
युक्तियत्र	युक्तियत्र	३८०	१३
वस्तुनां	वस्तुनां	३८०	२
दुधि	दुदधि	३८६	८
निपकोदभुतं	निकषोदभूतं	४००	२१
तरुणोऽपि	तरुणोऽपि	४०१	१२
कत्वो	वत्वो	४०३	१०
भकाष्ट	भूकाष्ट	४०४	६
चित्तं	चित्तं	४०७	१२
स्फुर्जद्	स्फुर्जद्	४०७	३
घणघणारवा	घणघणारवाः	४०७	३
भूपाधिष्ठाना	भूपाधिष्ठाना	४०७	४
प्रसर्पदर्प	प्रसर्पदर्प	४०८	१०
व्यजिज्ञपत्	व्यजिज्ञपत्	४११	१०
स्थितीपि	स्थित्वापि	४११	१
किञ्च	किञ्च	४११	१२
लब्धं यं	लब्धेयं	४१२	८
पूजयामास	पूजयामास	४१३	४
उचैसौ	उचैऽसौ	४१४	१
प्युच्चरितुं	प्युच्चरितुं	४१४	२
तज्ज्ञात्वा	तज्ज्ञात्वा	४१६	५
विश्रंभ	विश्रंभ	४१६	६
आकार्य	अकार्य	४१६	१०
रूपाख्या	रूपाख्या	४१७	३
स्तस्या	स्तस्या	४१७	४
कार्यद्वये	कार्यद्वये	४१८	८
पत्नय	पत्न्य	४१८	११
धूना	धुना	४२३	५
गुरुः	गुरुः	४२३	८

महात्स्यात्	माहात्स्यात्	४२३	६
डिंभ	डिंभं	४२४	१
निर्ययो	निर्ययौ	४२४	५
डिभरूप	डिभरूप	४२४	६
शुक्लरूपं	शुक्लरूपं	४२६	८
तस्याहो	तस्याहो	४२६	९
येः	यैः	४२६	८
व्रतं	व्रत	४२६	८
प्रापतं	प्रापतां	४२७	२
सर्वगाभेषु	सर्वगात्रेषु	४२८	८
तप्पसे	तप्पसे	४३१	१
पाश्रयत्	माश्रयत्	४३१	४
बालो	बालो	४३१	८
कारुण्यात्	कारुण्यात्	४३३	१०
वराकः	वराकः	४३४	११
गुरुवाणीव	गुरुवाणीव	४३७	४
मत्युश्चैः	मत्युच्चैः	४३७	१०
गुणलक्ष्मी-	गुणलक्ष्मीं	४३७	१२
भराकस्य	वराकस्य	४४१	४
चूर्णे	चूर्ण	४४१	६
पुद्रकं	पुद्रकं	४४१	६
यष्टया	यस्या	४४१	१०
मुद्वध्य	मुद्वध्य	४४१	१२
पार्श्वे	पार्श्व	४४३	४
गुरुंश्चापि	गुरुंश्चापि	४४३	७
वाह्यंति	वाह्यंति	४४७	१०
कृतस्तान	कृतस्तान	४४८	११
वीज्यमान	वीज्यमान	४४८	३
कर्मकल्पय	धर्मकल्पद्	४५०	१

न्वशिष्यतं	न्वशिष्यत	४५१	४
अष्टादशः	अष्टादश	४५३	१
रूपचारिक	औपचारिक	४५४	४
मज्ञान	सदज्ञान	४५६	१६
पुणोविनयरंभि	पुणरविनरएतिरिपुणो		
	विनयरंभि	४६५	३
मविस्मृत्या	मविस्मृत्य	४६८	१२
सहस्रेणं	सहस्रेण	४७६	१३
भरेभ३	भरेभरे	४७६	२८
ठाणठाणे	ठाणे ठाणे	४८१	६
भे३नु	भे३नी	४८२	१६
अरुण	अरुण	४८६	१०
महानस	महानस	४९०	२०
सूत्रार्थने	सूत्रार्थने	४९३	१३
तत्थु	तत्थ	४९७	६
संठविउ	संठविओ	४९८	११
साक्षा निरीक्ष्य	साक्षाभिरिक्ष्य	५०७	८
बीदशे	बीदशे	५०७	६
हिं	हि	५०७	६
वियाकारुय	विपाकारुय	५०८	३
तन्मे	तन्मे	५०६	६
बुद्धौ	बुधौ	५१०	७
तद्वा	तदा	५११	१
ग्रहात्	ग्रहात्	५११	१
शत्रुणां	शत्रूणां	५१४	५
म्णु	मनु	५१४	१०
दृष्ट	दृष्ट	५१४	१२
निरुद्धो	निरुद्धो	५१५	१०

कवापि	क्वापि	५१६	९
तत्स्वरूपं	तत्स्वरूपं	५२३	२१
प्रत्याख्यास्य	प्रत्याख्यानस्य	५२७	६
नोपादत्ते	नोपादत्ते	५२७	८
कुरुते	कुरुते	५३१	६
बुद्धैः	बुद्धैः	५३२	७
भवामिति	भवामिति	५३२	८
दुपणं	दूपणं	५३२	११
कुरुते	कुरुते	५३३	८
मचिवमृतुः	सचिवमृतुः	५३५	५
दोडंडाभ्यां	दोर्दंडाभ्यां	५३८	११
ग्रहीष्यते	गृहीष्यते	५३८	११
नृपचतं	नृपमुतं	५३९	३
त्रिदशसदम	त्रिदशसदनं	५४०	१
रुवे	रूवे	५४२	६
शौष	सौष	५४२	६
गुरुं	गुरु	५४३	५
तरुवर	तरुवर	५४५	३
कुरुष्व	कुरुष्व	५४६	५
करुणा	करुणा	५४८	७
तृष्टा	तुष्टा	५४८	६
किगू	किंतु	५५२	११
दारुणं	दारुणं	५५३	७
मृतवदनं	मृतवदनं	५५३	६
वैक्रियरूप	वैक्रियरूप	५५४	१
करुणा	करुणा	५५५	१
कुरु	कुरु	५५५	१
समाथी	समाथी	५५६	१८
वहुतमसः	वहुतमसः	५५६	७

સુદારુણં	સુદારુણં	૫૬૦	૧
સ્માવહો	સાવહો	૫૬૧	૧
મહાયક્ષા	મહાયક્ષ	૫૬૧	૧
મુન્સહમે	મુત્સહસે	૫૬૧	૬
વિહિતાંજલસ્તે	વિહિતાંજલયસ્તે	૫૬૩	૭
વિંશતિવાહા	વિંશતિવાહુ	૫૬૩	૧૧
રુદબધુના	રુદબધુના	૫૬૪	૩
મુક્ત્વા	મુક્ત્વા	૫૬૫	૯
ગુરુક	ગુરુક	૫૬૬	૫
કસ્યપન	કસ્યચન	૫૬૭	૭
ચદ્રદેવી	ચદ્રદેવી	૫૬૭	૧૧
હૃષ્ટેન	હૃષ્ટેન	૫૬૮	૧૧
મુક્તોત્તરં	મુક્તોત્તરં	૫૬૯	૧
મતિરુચિરં	મતિરુચિરં	૫૬૯	૧
ગુરુવચનં	ગુરુવચનં	૫૭૧	૧૧
નાગાર્જુનસ્યતિ	નાગાર્જુનસ્યેતિ	૫૮૨	૩
શ્વતુર્થાશ	શ્વતુર્થાશ	૫૮૪	૮
ચિત્રં	ચિત્ર	૫૯૦	૧
વિવુધવિ	વિવુધૈર્વિ	૫૯૦	૨
દધીતાં	દધીત	૫૯૦	૪
હેતુભિઃ	હેતુભિઃ	૫૯૧	૧૦
પુસ્તકાં રહેલો છે	મીણાકારીમાં રહેલો છે	૫૯૩	૨૧
યથાકથં	યથાકથં	૫૯૪	૧૬
અદ્વેશી	અદ્વેષી	૫૯૭	૧૪

વિશેષ સૂચના.

પૃષ્ઠ ૪૨૯ માં શ્લોક ૧૫૪

બાલઃ કિં ચિસ્યત્યેષ ઇતિ મધ્યમ બુદ્ધિકઃ ।

પ્રાવિશત્કામધામાંતસ્તદવસ્થં દદર્શ તં ॥ ૧૫૪. ॥

અંદર ગયેલાં તેને વિદ્યાખંડેમ થયો હશે ? એમ ધારી મધ્યમ બુદ્ધિવાલો તે કુમાર કામકેવના ધરની અંદર પેઠો ત્યાં કુમારને તેવી અવસ્થાવાલો બોલ્યો.

પૃષ્ઠ ૪૩૦ માં અર્દ્ધશ્લોક ૧૫૫

ઉત્પાપિતસ્તતોડનેન યાવદાહ ન કિંચન ॥

તેણે કુમારને છાડવા માંડ્યો પણ તે કંઈ બોલ્યો નહીં.

પૃષ્ઠ ૪૬૪ ગાથા ૩૭ મીનો ભાવાર્થ.

પછી બંધાનો ધાત કરવાને જલની અંદર વિષ ભેલી દીધું અને પોતે આ લોક અને પરલોકથી ભય પામી એક દિશા તરફ નાશી ગયો. ૩૭

આ ગ્રંથમાં માગધી ગાથાઓમાં જ્યાં “ ઠ ” એવા અક્ષરો આવે છે ત્યાં “ ટ ” આવા અક્ષરો પ્રાપ્ત કરીને જાણવા.

